

کاشعرت

و

باعث حیرت احوال غریبه

از
محمد عاطف

معارف نظارت خلیه سنک رخصتیه طبع اولمشد

استانبول

(مهران) مطبعه سی باب عالی جاده سنده نومرو ۷

۱۳۰۰

ئەۋلاد گۈرۈپپىسى

www.ewlat.org

www.uyghurkitap.com

ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازىملار ئامبىرى

﴿ مقدمه ﴾

{ بسم الله الرحمن الرحيم }

حمد و سپاس بی پایان درگاه جناب یزدانه اسرا و ایصال و صلوات و سلام فراوان پایگاه بنی ذیشان اهدا و ارسال قلندقدن صکره جناب حقک توفیقات صمدانیه سنه استناد و قارئین کرامک دخی مروت خطا پوشانه سنه اعتماد ایدهرک کاشغرک تاریخ و عجائبات و غرائباتی حقنده اولان اشبو کتابی تألیف و طبع و نشره ابتدار ایلدم .

اشبو جزؤ اولک — کتب سائرده اولدیغی کبی — بر مقدار جان صیقه جغنی اعتراف و دیگر جزؤلرک ایسه قارئینک مراق و ممنونیتی موجب بر صورتده اولدیغی عرضه اجتناسار ایدرم .

ملکمرزده اوروپا اخلاق و اطوارینک یرلشمسینی موجب اولوب پیدر پی ترجمه اولتمقده اولان و شمدی به قدر افساد اخلاقدن بشقه هیچ بر خدمتلی کورلمیان مصال کتابلرینه مقابل دین قرنداشلر مرزه و اساس ملتیزه متعلق اولان بو کبی تاریخ کتابلرینک — ولو دکر سز دخی اولسهر — چوغالسی حیثیوران ملت طرفندن البته بر نظر شکران ایله کوزیلور .

اکثر کتب توارینخده اولدیغی کبی وقوعاتی سطحی بر صورتده یازهرق حوادث نویسلک ایتمکی وجدانم هیچ بر وجهله قبول ایتمدیکچون بر وقعه نک

بب وعلتنی بالاطراف بیان ایدہ رک اووقعہ حقنہ لازم کلان محاکات
ریڈلشد.

کاشغرہ آز چوق تعلق اولان معلومات سائرہ کتابہ درج اولندیغی کبی
قوعات دخی وسع عاجزانہم مرتبہ سنہ طوغری یازلشد.
بعض تاریخلری نظر رغبتدن دوشیرن مداہنہ وریادن وطر فکیلکدن
بایت اجتناب اولنہرق برفکر بیطرفانہ ایله التزام راستکوییدن زرہ قدر
بحراف ایڈلامشد.

اشبو کتاب اساساً اوچ بیوک قسمدن عبارت اولوب قسم اول کاشغر
طعہ سنک طوقاندن زمانہ قدر وقوعات تاریخینہ سنی وقسم ثانی قطعہ
نکورہ نک احوال جغرافیسیلہ اہمالینک عادات واطوار غریبہ سنی ومعلو-
ات سائرہ یی وقسم ثالث دخی کاشغر اوزرنده کنیدیغی طاتدیرمش اولان
طاقم ذواتک تراجم احوالی جامعدر.
وقوعات یکدیگریہ مربوطاً ومتسلسلاً یازلیوب بر چوق فصلارہ
برلشد.

خیلی زماندنبرو حصولی هرکسبجہ آرزو اولتمقدہ اولان اتفاق اسلام
سئلہ سیچون اول باول کرہ ارضک مواقع مختلفہ سنہ متمکن اولان اقوام
سلامیہ حقنہ معلومات مکملہ استحضاری الزم اولیدیغی حالده تأسف
ینورکہ بو جهت نظر دقت واهمیتہ الہامشد.

کتاب عاجزی ایسہ بو مسئلہ ایچون استحضاری الزم اولان معلوماتدن
اشغرہ متعلق بر چوق معلومات ویرہجکی کبی صرہ سی دوشنبہ ممالک سائرہ
سلامیہ نک احوالندن دخی بر مقدار بیان ایدہ جکندن حصول اتفاق اسلام
یچون بر خدمت ناچیزانہده بولنش اولہ جقدر.

کاشغر اوزرنده شمعی یہ قدر وقوعات کثیرہ سرغای ظهور اولیدیغی
خصوصیلہ یعقوب خانک اواخر حکومتہ یقین زمانلرده سلطان عیدالغریز

خان مرحوم طرفندن کاشغره اسلحه وضابطان ارسالی کبی بر معاونتده بولنهراق انظار دقت اوجهته چور یلیدیکی واوراسی بدرجهیه قدر مرکز خلافت اسلامییه ربط اولته یلیدیکی حالده قطعه مذکوره وقوعات وحوادث صحیحه سنک مملکتزه کیرمک ایچون بر یول بوله مامش وشمیدییه قدر ارباب قلدن هیچ بریسنکده اورالده دائر معلومات مکمله اعطاسنه و بر اثر معتبر طبع و نشرینه همت ایتماش اولدیغنه نأسفله برابر کاشغر تاریخی یازمق کبی بر خدمت مشکله بی عاجزلی دوش جیمه تحمیل ایلدم .

کرچه اورالده دائر بو طرفلره بمض حوادث و معلومات ورود ایتش و بونلرک بعضیسنی دخی اوراق حوادث و قیسله درج ایلش ایسه ده کرک افواه ناسده دوران ایدن و کرک غرته صحیفه لری اوزرنده بولنسان روایاتک نصفتدن زیاده سی مبالغه دن و بعضیسی ده غرض و یا خلوص ایله قاریشیق اولوب قصوری ایسه صرف کذب و دروغدن عبارت اولدیغسندن شایان اعتماد دکدر .

روایات وارده و منتشره بویه خلاف حقیقت اولغله برابر اوقدرده آرزو محدوددرکه : جله سی صحائف مطبوعه اوزرینه آله جق اولسه یوز اللی نهایت ایکوز سطرلق یعنی اون اون ایکی صحیفه لق بر محلی انجق استیعاب ایده یلور .

بنده کز بو قییل روایاتی کتاب عاجزییه درج ایده جکم . فقط صرف حقیقت اوله رق طرف قارئندن تمامیه قبول ایدمک اوزره دکل بلکه دلایل و براهین عدیده ایله جرح ایتمک اوزره موقع بحثه چکه جکم .

ایکنجی استحکام الای قول اغارندن کاظم افندیکی : (۳) سنه مدت کاشغره بولنان و طرف دولت علیه دن یعقوب خان نزدینه کوندر یلان ضابطان عسکریدندر ۱۲۹۱ سنه سندن ۱۲۹۴ سنه سنه قدر کاشغره بولندیغی اوچ بچق سنه ظرفنده اولان مشهوداتی مؤخرأ درعلیه یه

صلىتمندە شفاھاً عاجزلىنە نقل و خكاىە اىلش اولدىغىندىن كىندىسنىڭ شو
يىتىدىن طولايى مىندارى اولدىغىمى بىان ايدىرم .
پك چوق كىسە طرفىدىن مظهر اولدىغىم ترغىيات وتشويقاتىدىن جىسارت
قى خىدمىك فوقىندە بويىلە بىر خىدمىت مىشكىلە ومعضىبەنى اىفسايە قالىقىشىمىش
ندارسىزلىغىمى ايسە اعتراف اىلىكىدە بولغىمىش اولدىغىمىدىن وقوع بولان قىصور
بىطائىك عفوئىنى رجا ايدىرم .

طوپخانە محاسبە قىلى كىتبىسىدىن

محمد عاطف

کاشغر تاریخی

— معلومات ابتدائیه —

کاشغر قطعه سنک احوال جغرافیسی و اهالی سنک عادات و اطوار غریبه سی حقنده کتاب عاجزانه مک قسم نایسنده معلومات مفصله ویره جک ایسه مده قسم اولی اولان تاریخ جهتی مطالعه یورانلرک اثنای مطالعه ده یا کلش بر فکره ذاهب اولما لریچون تاریخ جهته کیریشمزدن اول شوراده قطعه مذکوره حقنده — معلومات ابتدائیه — اولق اوزره بر قاچ سوز سوبلیکه مجبور اولدم .

کاشغر حقنده ویره جکم معلومات تاریخیه و جغرافی یالکز بو نامه ذکر اولسان بر شهر حقنده دکل قطعه مذکوره امارتنده بولنش اولان یعقوب خانک اک صکره قبضه تسخیره کچیردیکی ممالکدن عبارت بر بیوک قطعه حقنده در .

بک چوق کیسه « کاشغر » دنیلدیکی وقت بو نامه موسوم بر شهر مراد اولنه یورظننده بولنورلر و بعضیلری دخی کاشغر قطعه سنک درجه و سعتی بیلزلر .

قطعه مذکوره هیچ بر وقتده بر مقیاس داخنده بولمدیغیچون وسعتی حقنده بر معلومات پیدا ایده میانلر بر درجه قدر معذوردر .

بن کاشغر قطعه سنی اتالق غازی . یعقوب خانک زیر اداره سنه کچیردیکی ممالکدن عبارت اولق اوزره اعتبار ایتدم که : قطعه مذکوره نک تعیین وسعتی ایچون بوندن ده صحیح بر اعتبار اوله من ظن ایدرم .

معلومات ابتدائيه

چونكه: قطعه مذ كوره بوانه كلنجايه دكين كراتله پارچه پارچه اداره اولمش وچينليرك زير اداره سنده بولنديغى وقتلرده ايسه (*) يعقوب خانك اواخر حكومتده كى درجه وسعت قدر — هر جهتي بر حكومته تابع اولقى اوزره — كسب توسع ايتماشدر .

كاشغر قطعه سى — شمالاً سېريا وروسىلرك چينليلردن ضبط ايلديكى قولجه (**) وېر مقدار خوقند و جنوباً هندوستان و افغانستان وېر مقدار چين و شرقاً يته چين و غرباً تركستان (روسىه دولتك كچنلرده تشكىل ايلديكى تركستان ايالتى دكل) يعنى خوارزم و ماوراءالنهر ايله محدوددر .
كاشغر قطعه سنك شمى يه قدر مكمل اوله رق خرىطه سى اخذ اولنه .
مامش وهر جهتي لايقيه كشف ايديله مامشدر .

مع هذا قطعه مذ كوره نك سهما امكن صخته قريب اولقى اوزره بر قطعه خرىطه سى بالتظيم كتاب عاجزى يه ربط اولنه جقدر .
قطعه مذ كوره نك شمال شرقيدن غرب جنوبى يه طوغرى اولان طولى سىكسان درت كون (***) و شمالدن جنوبه طوغرى اولان عرضى دىخى اوتوز سىكز كوندر .

كاشغر قطعه سنده بولنان شهرلك هر برى آبرى آبرى ايكيشر شهردن عبدا رتدر . يعنى بر اسنده ايكى شهر واردر .

(*) كاشغر چينليرك اداره سنده بولنديغى وقت چين ممالكندن معدود اوله جغندن انك ايچون حدود تعيين اولنه من .

(**) ۱۲۸۷ سنه هجرىه سنده روسلرك يد ضبطنه كچمش ايدى . روسلر اون ايكى سنه صكره چينليلره ترك ايتكه مجبور اولديلر .

(***) بر كون التى ساعت حساب اولمشدر كه : بر كونده التى ساعت مقادير پورونيله جك ديكدر .

مثلاً: آق صو دینلیدیکی وقت بو اسمده بر شهر دکل آیری آیری ایکی شهر اکلاشلیدیر .

اورالده بویله بر اسمله یاد اولنان ایکی شهری یکدیگرندن تفریق ایچون بریسنه کهنه ودیکرته یکی شهر دیرلر .

اشبو شهرلردن اسمی مسماسنه مطابق اولان کهنه شهرنده اهل اسلام ویکی شهرنده ایسه چینلیلر متمکندر .

یکی شهرلر چینلیلرک محل اسکانلری اولدینی وباخصوص چین حکومتی وعساکری انلرده بولندینی ایچون ازهر جهت کهنه شهرله فائقدر .

واقعا کاشغر قطعه سنده کائن بر اسمله ذکر اولنان ایکی شهردن بعضیسی یارکند کبی بر بری ایچنده ایکی شهر اولوب بو صورتده بر نام ایله اوچ شهر بردن یاد اولتمده ایسه ده بو مثالولر بر ایکی شهردن عبارت اولانلری صره سی

کرک بو قییلدن اوچ وکرک یالکز بر شهردن عبارت اولانلری صره سی کلد کجه قید و اشارت ایدرم .

قطعه مذ کورده بولنان شهرلرک کافه سی بزم بو طرفلرده اولدینی کبی اطراف آچیق اولیوب متین و مستحکم بر قلعه ایچنده در .

قلعه لک دیوارلری غایت صاعلام طوپراق ایله یابیشدر . دیوارلرک قائلغی اکثریا اوتوز و ارتقاعی ایسه الی ارشوندیر .

فقط اشبو دیوارلرک عرضی اون اون بش ارشون ارتفاعدن صکره کیتد کجه کوچیلور .

اوتوز ارشون عرضنده بر دیواره پک مبالغه لی وعادتا یلان اولوق اوزره حکم ایدرسکز دکل ؟

اگر اورالک احوالنه تمامیه واقف اولسه کز بو سوزمه استغراب ایتز سیکز .

کتاب عاجزینک یالکز خلاف حقیقت دکل مبالغه وغرض و خلوص

معلومات ابتدائیه

كېي شوأبدن دخی عاری اولسنه زیاده سیله چالیشمش اولدیغمدن كرك بو
وكرک بوندن صکره اولان سوزلری بر صدق محض اولق اوزره سویلکدهیم .
طریق تدقیق وتحقیق مسدود دکل یا ! تحقیق اولنور ایسه افادتمک
صحتی میدانه چیقار .

شمیایک بو قدر کافیدر . کتایک قسم ثانیسندنه شهرلر وقلعهلر حقندنه
دخی معلومات مفصله ویریهلر جکندن احوال داخینه اوراده دهها زیاده
اکلاشیلور .

کاشغر قطعه سنک اکثر محلنده چغتایلیلر متوطن وشمال وشمال شرق
جهتلرنده ایسه اکثریت ایله دورغانیلر متمکندر .

قطعه مذکورهنک اصل یری اهالیسی چغتایلیلرله دورغانیلر اولوب
خارجدن (یعقوب خان زماننده) داخل اولانلر ایله اورانک اهالیسی
تسکتر ایتشدر .

— کاشغر قطعه سی اهالیسی —

(مؤخرأ داخل اولان چینلیلردن بشقه) عموماً مسلمان . فقط مذهبیایکدر .
بری : حنفی . دیکری : شافعی .
چغتایلیلر حنفی . دورغانیلر (*) شافعی مذهبنده درلر .

(*) چینلیلر وسطنده را بولنان کلمه یی اکثریا راسز اوله رق او قومده ویاخود رانک
یریشه بشقه بر حرف وضع ائیلکده اولدیغندن و دورغانیلر ایسه هر جهته چینلیلرله
بکره دکلری کئی اسمانلری دخی چنجه بولندیغندن رای خذف ایروب یریشه نون وضع
ایدهرک کندیلربی (طونغانی) دیه ذکر وکاشغرلیلرده انلری او یولده یاد ایدرلر .
بزده ایسه بویه بر مجبوریت لسانیه بولندیغندن انلری (طونغانی) ویاخود (دونغانی)
دیه ذکر اینجوب اصل اسملری اولان (دورغانی) دبه یازمدهیم .

قطعه مذکوره بولتان باشلوجه طوائف شونلردر :
چغتایی . دورغانی . دولان . قرغز . قچاق . قالمق . لوپ کولی .
چینی .

بولردن بشقه ترکستان و هندوستان و افغانستان دخی بر خیلی ادم
قطعه مذکوره داخل اولهرق برلیره قاریشمش واورانک اهاالیسندن معدود
اولشلردر .

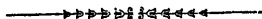
بولرک هر برندن زهرده نه قدر آدم بولتمقده اولدیغی قسم ثانیده بیان
اولنهجق ایسهده شمیدیک شو قدر خبر ویرهیم که :

قطعه مذکوره ممکن اقوام مختلفه نك مجموعی درت ملیون یدی یوز
طقسان طقوز یک یدی یوز بو قدر نفوسدن عبارتدر .

یعقوب خان ایشته بو قدر آدم اوزرنده بر خیلی مدت اجرای حکم
وسلطنت ایش ایدی .

قطعه مذکوره نك وسعته نظراً بو قدر نفوس یک آزدر .

عصر لرحه دوام ایدن اختلافات و محارباتدن واره صره اختیار اولتان
مهاجرتدن یک چوق نفوس تلف وضایع اولهرق نفوس موجوده سی تدنی
ایده ایده بو درجه یی بولشد که : بو کونکی کون یک چوق محللر خالی
عن الاله الیدر .

قسم اول

— كاشغر قطعەسىنىڭ وقوعات تارىخىيەسى —

(ھىجرتىن مۇقەددىم)

قەدەم مەزكۇرە وقەئە مەلۇمە طوفاندىن (*) سىكرە بىرخىلى مەدەت بىر بىرىنى مەتەاقىب كە چىنىلىلەر وگاھ سىنجار (**) سىجرا سىندىن ھەركەتە قەتەات ارەسە ئىتشار و كىندىلەر چىون مەناسىب كوردىكلىرى مەللەردە توطىن و قىرار ايدىن اولاد نوحىن (***) اسىيانىڭ شىمال طرفلىرىنە طوغرى ايلرولىوب اوراللىك اھالىسىندىن

(*) طوفان ھىبۇط ادىمىن (ع . م) ۲۲۴۰ سەنە سىكرەكە بوندىن ۴۹۸۵ سەنە اول وقوع بولش دىرلر . (۱۹۰) كون امتداد ائىلىشدر .

(**) فرات ايلە دجلە ارەسەندە كائىدر . سىجراى مەزكۇرە خەلقى اعباسىيەنىڭ بىدئىيىسى مامۇن بىن ھارون الرشىدىك امرىيە ھىجرتىك اوچىنچى : سىرى اوائلىندە نەصف النھار دائىرەسىنىڭ بىر درجەسى مەساحە اولتىشدر .

(***) ھىزرت نوحىك (ع . م) ۹۵۰ سەنە اولمىق اوزرە رىوايت اولتەيور سەفىنە نوح اناطولىدە كائىن ديارىكىر ايلە موصل يىنىنىدە واقع آزارات ويا (جودى) طاغەنە نزول ائىلىشدر . ھىزرت نوح مەكەدە مەدفوندىر .

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى

www.ewlat.org

www.uighurkitap.com

ئۇيغۇرچە ماقالە ، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازىلار ئامبىرى

معدود اولان یافت (*) واحفادنندن مؤخرأ تشکل ایدن بر طاقم اوفق ویوک ترک حکومتلرینک ضمیمه ممالکی اولمشدر .

اشبو ترک حکومتلرینک ابتداسی قومیت . ملیت . دیانت ولسانی بر رعشیرت و قبیلہ اولوب بالتناسل تکاثر ایدهرک بالاخره بونلردن بر یوک ملت تشکل ایتمشدرکه : برخیلی زمان اره لرینه تشنت کیرمکسزین اوانکندار اولدقدن صکره نهایت بلیه نفاق ایلہ — بر چوق قسملره منقسم اولوب — بر برلندن افتراق ایلدیلر .

کاشغر قطعه سی ایسه هجرتک (۳۴۰۰) سنه مقدمه قدر چینلیرله بر طاقم اقسامه انقسام ایدن ترک ترک زیر اداره سنده طورمشدر .

اوغوز خان که : اسیانک قرون سالفهده بربری ارقه سی صره یتشدیردیکی جهانگیرانک اعظمی و تاریخ جهتندن باقیلدیغی صورتهده هپسنک اقدمی در ترکردن تشعب ایدن مغوللره منسوبدر (**).

مشارالیه هجرتدن (۳۴۰۰) سنه مقدم ظهور ایدوب اسیا قطعه سنک

(*) موی الیه یافتک عری (۵۰۰) سنه اولوق اوزره ظن اولمقدهدر . سنلرک بوقدر اوزون اولسی مبالغه لیدر ظن ایدرم . اگر مبالغه لی دکل وسنه حسابلرنده بر یاکلشاق یوق ایسه جناب حقلک اسی زمان انسانلرینه مخصوص اولوق اوزره بنی بشرک تکثر ییون اوزون عردن عبارت بر احسانیدر دیمکدر .

(**) اوغوز خان ابراهیم علیه السلام دینی اوزره اولوب ضبط ایتدیکی ممالک اها لیسنک چوغنی کندی دیننه ادخال ایشددر .

مشارالیهک عرم جهانگیرانه سنه هیچ بر قوم قارشو طوره میهرق وحشی و بدوی اوغرا دیغی محارر اها لسی دائره اطاعتنه — نواه ناخواه — داخل و کندیسی ایسه اسیانک یاریسنندن زیاده سنی قبضه تسخیرینه کچیرمک کی بر موفقیت وسعادت عظیمیه نائل اولمشدر .

تأسس ایلدیکی حکومت بر خیلی عصر امتداد ایتشددر .

ھەمان نىسبەتەن زىيادەسىنى ضبط ايتىدىكى كېي كاشغەر قىتئەسىنى دىخى داخىل دائىرە ھۆكۈمىتى اېلىش ايدى .
ايشىتە قىتئە مەزكۇرە بىرخىلى ۋەقت مەغول خانلىقىنىڭ زىر ادارەسىنى بولمىشدر .

ھىجرتىن اون سىكز عىسىر مۇقىم اسىيانىڭ شىمال طرقلارنىڭ تىشكىل ايدوب مدت ھۆكۈمەتلىرى اون اوچ عىسىر قىر امتىداد ايتىش اولان ترك دولتى چىنىڭ شىمال طرقلارنى تەرضىدن خالى قالمىەرق چىنىڭ بىرخىلى مىھلارنىنى ضبط ايتىدىكى كېي مۇخىراً مەغول خانلىقىنىڭ انقراضى اوزرىتە كاشغەر قىتئەسىنى دىخى زىر ادارەسىنى كىچىرمىش ايدى .
قىتئە مەزكۇرە بىرخىلى مەندە ترك دولتى تەبەع اولمىشدر .

— علاۋە —

چىنىلىلار كاشغەرى ۋەدەا بەىض چىن مىلىكىتلىرىنى ضبط ابلە ارە صرە مىلىكىتلىرىنىڭ اىچروسىنە طوغرى ابلرولمىكەدە بولنان تركلرڭ پاى تىجاۋزلرنى كىمىكەن عاجز قالمىغە كويا انلر اىچون برىائل اولق اوزرە عىجائىب عالمىدن مەدود اولان و الان خرابەسى طورمقەدە بولنان سور مشهورى انشا ايتىدىلر .
سىد مشهورى انشا ايدىن خاقان دردىجى سىلالە اولەرق (*) ھىجرت

(*) چىن ھۆكۈمەتلىرى سىلالە سىلالە اولوب بىرىجى سىلالەنىڭ مۇسى ھوانغى در كە :
ھىجرتىن (۲۳۲۰) سىنە مۇقىم سىرر ھۆكۈمەتە كىچوب سىلالەسىندىن اون نفر مىقام ىچۆمەندە بولنىش ۋەتاسىس ايتىدىكى ھۆكۈمەت (۴۹۳) سىنە امتىداد ايتىشدر .
اىكىنجى سىلالە ھىا خاندا ايتدر ھىجرتىن (۲۸۲۷) سىنە مۇقىم ظىھور وبولردىن اون سىكز كىشى اجراى ھۆكۈمەت ايدى .
بولردىن سىكرە شانغ ۋەچەنۇ سىلالەلرى ظىھور ايتىشدر . شانغ سىلالەسىنىڭ مدت

نبویه دن (۸۶۹) سنه مقدم ظهور ایدوب چین سلاله سنک مؤسس بولسان شیهوانغی درکه : چینک ایچه یرلینی ضبط ایتشدرد.
سور مذکور ایکی بیک الی یوز کیلومترو طولنده اولوب اون اوچ مترو ارتفاعنده (فقط اکثر محلتک ارتفاعی دهها زیاده در) و عرضی یدی و بعض محلی طقوز مترو قدردرکه : اشبو دیوارک اوزرندن اون کیشی یان یانه کیده یلور.

بعض یرلنده دیوار برایکی قات ایدی . دیوارک اوزرنده متعدد قلله وار ایدی که : ایچلرنده دائمی صورته بکچیلر بکلر ایدی .
کاشک انشاسچون مبالغه دن عاری اوله رق علی الدوام برملیونه
تعییشلرینه لایقیله

بق
باز

براقش ایدی که : کیچه کونز مشارالیهک
مشارالیهک شدت مهاتی اهلینک قللرنده
اهلی ایه مشارالیهک
ایله کسه جسارت ایدم
رابط قلل ایتدکن بشور سرایده ایدی ؟
بونکله برابر
زیاده بر قلل در حال اقعاد
و خاصه اول
اهلی ایه مشارالیهک
دعوت ایلدیکی حالده اتفاق
ب و برمدیلر ؟
سنک والیکنه راضی اولان برطائفه ایله
ام ایله کیتدی دینیور ؟

چینلیلر شمال ترك حكومتىك ضعفيتىدن استفاده ايدرك هجرتدن (۸۴۵) سنه مقدم كاشغرك برخىلى محللارنى آوردە قبضە تسخير ايتىشلر ايدى .
چينلىلر بو دفعه قطعه مذكوره نك اكثر محللىده التمش بش سنه قدر اجراى حكومت و بومدت ظرفنده اهالىنى كندىلر يته ايصندىر ورق اورالده استقرار حكومتلرچون اجراى مظللمدن بغايت مجانبت ايتىشلر ايدى .
حقيقتە كاشغر اهالىسى چينلىلردن بودفعه كوردىكى لطف و مروتى هيچ برزمانده كورما مشلردر .

اهالى هر درلو تكاليفىدن معاف اولوب بر حرىت و سربسيت كامله ايچنده بختيارانه عمر سورمش ايدى .
نه فائده كه : چينلىلر اهالى به اشبو تاريخده ايتىر دكلرى راحتك مؤخرأ اچىسنى چيقار مشلردر .

هجرتدن (۷۸۰) سنه مقدم ايسه ممالك چينك شمال و غربنده بولسان تركرك هجرومىله كاشغر قطعه سى ايكنى به ايرىلوب بو ايكنى تركرك انسه كچمشدر .

قطعه مذكوره بومدت ده بو ايكنى حكومتك فرمانبر اطاعتى اولش ايدى .
بر خيلى مدت كمال سلطنت ايله اجراى حكومت ايتمش اولان تركرك انقسامى ومع مافيه يكدىكلرلى عليهنده متمادياً محاربە اچملرى قواى ماديه ومعنويه لر ينك مبدل ضعف تام اولسنى موجب اولش اولديغىدن بوللردن شمال هوللرى نامنى الان ترك حكومتى دوچار اضمحلال اولوب اشبو حكومتسه تابع اولان تركرك ترك وطن ايله هجرتى اختيار ايتمش و بر قسمنى كاشغر قطعه سنك خارجه فرار ايتدىكى كى برخيلى سى ده شمالدن حركت ايله كاشغر اچىر يسنه يايىله رق اورالده قرار قىلىشدر .

اشاغىلرده كور يله جكى وجهله كاشغر قطعه سنك شمدىكى يرلى اهالىسنك نسلى هر نقدر بر مقدار قارشىمش ايسه ده ينه ترك سلاله سنه طيانمقده در .

شمال ترکلرینک اواخر حکومتلرینه طوغری کاشغر قطعہسی ایچنده طوائف ملوک ظهور ایتشدر .

بونلر بقار یچون وقتنه کوره چینلیلره مدارا ایدرلر ایسهده استقلال اداره کندی اللرنده ایدی .

بو طوائف ملوکک چینلیلره مداراسی اره صره ویرکو وهدایا اعطا وچین دولتنک جایهسنده بولندقلربی عرض وانها ایتکدن عبارت ایدی . اولئان مدارا یالکز چین دولتنه مخصوص اولیوب اطرافده اولان سائر حکوماته دخی عینی بو معاملهینی اجرا ایدرلر ایدی .

یارکند حکومتی که : کاشغر قطعہسی ایچنده ظهور ایدن وباشلی باشنه اداره اولتیق غیرتنده بولئان طوائف ملوکک اولیدر تاریخ هجرتدن یدی یچق عصر قدر مقدم ظهور ایتشدر .

هرنقدر یارکند (*) حکومتی شمال ترک حکومتک بروجای حکمنده ایسهده اشبو اوفق حکومتک کندیسندن بشقهسنی طائیز و حکومت مشارالیهایه اطاعت ایتک ایسته مز ایدی .

یارکند حکومتک تشکیلدن آز بر زمان صکره کاشغر قطعہسنک هر طرفنده دخی برر حکومت تشکیل ایتش . قطعہ مذکوره آرتیق شمال ترک حکومتک زیر ادارهسندن چیقمشدر .

قطعہ مذکورهده تشکیل ایدن طوائف ملوکک قوتلری پک از اولوب فقط یارکند حکومتی سائرلرینه نسبتله قوتلی ایدی .

بو طوائف ملوک یکدیگریکنک اسباب اضمحلالنی تمیه واحضار واو یولده صرف نقدینه اقتدار ایتکی کویا کندیلرینک بقای حیاتلریچون ایفاسی الزم اولان وظائفدن عد و شمار ایلدکلرینه بناءً مقاملرنده پک چوق وقت پایدار اوله مامشلردر .

(*) یارکند دائر ایلروده معلومات مفصله اعطا ایدیله جکدر .

چىنلىلار كاشغردە تشكىل ايدىن طوائف ملوكك ضعيفيتىدىن و بربرى ارە-
سندە اتفاق بولالماسىدىن استفادە ايدەرك كاشغرك شرق شىمالىسىنى ھجرتدن
(۶۸۲) سنە مقدم زىر ادارەلەرنە كچىرىش و بوكرە ايسە مظام غىر مسبوقة
اجراسىلە اھالىنى جانلاردىن بىزار اېلىش اولدۇلاردىن ىتش سنە صكرە اھالىنىك
طلب وارزوسى اوزرىنە طوائف ملوكك بالاتفاق شدتلى برھومئە قارشو
طورەمىھرق كاشغردىن اللرىنى چكىشلردىر .

بوندىن صكرە كاشغر قىطعەسى التمش التمش بش سنە قدر ھر شەھردە تفرد
واعلان استقلال ايدىن برطاقم رؤسا النده قالمىشدر .

اشبور رؤسا اوفق اوفق عادتا برر بلكك اولوب نفوذلى بولمىشدر
شەرك خارجنە چىقامز ايدى .

كاشغر خانلىقى ايسە دىكرلە نىسبەتە نفوس و مملكت و ثروت وقوتجە
برموقع عاليە بولنور ايدى .
بودفعە دخى ارەلەندەكى اتفاقىمىزلىق بىلەسىلە وقتلارنى بربرىلە محاربە
ايتىكەدە كچىرىشدر .

چىنلىلار ايسە داخلى بر چوق قارىشقلارە مشغول اولدۇلاردىن كاشغر
قىطعەسىنى ترك ايتىدىكىن صكرە اىچە مدت اورالە نظر و دقت ايدەمىوب
انتقاملارنى انجق التمش بش سنە صكرە ھجرتدن (۵۵۰) سنە مقدم آلە بىلوب
كاشغرك خانلىقىنى مضمحل و برخىلى يولرىنى بتكرار ضبط ايتىشدر .

ھجرتدن (۵۵۰) سنە مقدمدىن (۵۴۲) سنە مقدمە قدر سكر سنە ظرفندە
چىنلىلار كاشغردە اولان حكومتلارنى تقرر ايتدىرمىكلە اوغراشمىش ايدىلر .

ھجرتدن (۵۴۲) سنە مقدم ايسە كاشغر قىطعەسىنىك غرب جنوبىسىندە
اولان محللاردىن ماعدا كافە مىخلندە قوتلى برصورتدە يرلشوب ھجرتدن ىتش
سنە مقدمە كلنجەيە قدر برخىلى مدت اورالەدە اجراى حكوم و حكومت
ايتىشدر .

غرب جنوبی جهتری ایسه ترك و تاتار حکومتلریك زپر نفوذ و اداره سنده بولنوب اردهه چینیلیرك الله کچمش ایسه ده چوق کچمکسزین چین حکومتی ترك ایتمکه مجبور اولشدر .

واقعا هجریدن یتش بش سنه مقدمدن هجرتك برنجی عصری اواخرینه دکن ده اورالده بالذات و بالواسطه اجرای حکومت ایتمش ایسه ده بویوز یتش سنه ظرفنده هیچ بروقتده ظهور ایدن طوائف ملوک تعرضاتندن قورتیله ماش و اورالی امرای اتراکک قبضه تسخیرینه کچمش اولدیغندن قطع مذکوره اوزرنده یتش سنه مقدمندن هجرتك برنجی عصری اواخرینه دکن (۱۷۰) سنه ظرفنده مستقلاً اجرای حکومت ایده مامشدر .

برمدت کاشغرک شمال طرفلری جوجان تاتارلریك طوغریدن طوغری به زیر اداره لرنده بولنوب جنوب طرفلری ایسه یته انلرک عادتاً خرجکناری ایدی .

کرچه چینیلیر هجرتدن بشیوز قرق ایکی سنه مقدمدن هجرتدن یتش سنه مقدمنه کلنجیه دکن ده کاشغرک برخیلی ممالکنده بردوزیه حکومت ایده مامشدر و بومدت ظرفنده بش الی دفعه کاشغردن ضبط ایتدکلی محلاری ترك ایتمکه مجبور اوله رق اورالده ایچه مدت دیگرلری حکومت ایتمش ایسه ده برمدت صکره کلوب ترك ایتدکلی محلاری یکیدن ضبط ایتمش اولسدق لرندن دیگرلرک اورالده کی حکومتلری چینیلیرک مدت حکومتلرینه نسبتله ازجه اولمغه لرده کچن تخمیناً یوز یتش بوقدر سنه مدت حسابدن چیقاریلور ایسه چینیلیرک اورالده هجرتدن بشیوز قرق ایکی سنه مقدمندن یتش سنه مقدمنه دکن اوچیوز سنه اولسون بردوزیه اجرای حکومت ایتدیکلی قبول اولنه یلور .

هجریدن یتش سنه مقدمندن هجرتك برنجی عصری اواخرینه دکن

چۈنكى : تركلار بۇ جەھەتلەردە اولان قابىلىت فۇق العادەلىرى اقوام سالفەيى بىلانلارچە مسلم ومصدقدر .

بۇ زىمان شىمال ھون ياخۇد ترك دولتى كاشغرك شىمال طرفلىرىنى زىر اداره سىندە پۇتور وانك زىمانىدە كاشغر قىطعەسىنىك شىرق جىنۇبى ومۇخرا دىھا سائر مىھلىرىدە بۇر طاقم رۇسا ايله اداره اولنور ايدى .

شىمال ھون حكومتى ھەر نىقدىر انقراض بولش ايسەدە دولت مىشارالېھا اھالىسىنىك بۇر مىقدارى كاشغر قىطعەسى اىچىنە وسائر طرفلە ھىجرت ايتىش وبۇر طاقىدە كاشغرك غىرب طرفىندە واقع تانغىنلارە تابع بۇر حكومت تىشكىل ايدوب بۇر خىلى مدت اورادىن كاشغرىه اىصال نىفۇز وقوت ايتىشلىرىدۇر .

ھىجرتدىن ايتىش سىنە مىقدىرە قدر كاشغر قىطعەسى پارچە پارچە كاه چىنىلىلر ك و كاه جىنۇب وغىرب تركلارنىك تىعرضاتىدىن قۇرتىلە مامش وبۇر خىلى زىمانىدە طوائىف ملوك ايله اداره اولتىشىدۇر .

فىقۇت چىنىلىلر ك اورالاردە كرك طوغرىدىن طوغرىيە وكرك بالواسطە اجراى حكومتلىرى سائرلر نىنە نىسبەتە دىھا چوقدر .

بۇ مدت طرفىندە قىطعە مذكۇرەنىك آق صو شىرىندە . ھوايقلىردىن ساباق حكومتى بولندىغى كىبى كاشغر شىرىندە دىخى مغول خانلىغى وار ايدى .

كرك بۇر وكرك كاشغر قىطعەسىنىك اىچىنە مىھلىرىنى ضىبط ايتىش اولان چىغىناى خانلىغى بۇر خىلى مدت دوام ايتىشىدۇر .

مدت دواملىرى ھىققىدە مىعلومات صىحىھەيە دىسترس اولە مىدىغىمدىن ضرورى بۇ جەھىتى مىسكوت غىنە كىچىدىم .

هجرتدن یتش سنه مقدم شرق ترکری مهاجرات شدیده ایله کاشغر
قطعه سنک جنوب طرفلری کاملاً زیر اداره لریته کچیردیلر .
کاشغر قطعه سنک شمال طرفلری مقدما شمال هونلرینک اداره سننده اولوب
مؤخرأ انلرک انقراضیله غرب ترکلرینک اداره سنه کچمشدر .
هیاطله ترکلری که : ماوراء النهرده بر خیلی مدت اجرای حکومت ایتش
وفارس دولتمندن وبرکولمش ایدیلر .

فارس دولتی اضمحلالندن قورتاران مشهور نوشیروان (*) هجرتدن
یتش بر سنه مقدم جوجان تاتارلریله اتفاق ایدهرک تاتارلری بونلرک اوزرینه
صالدیرمغله هیاطله ترکری مضمحل اولوب میدان محاربه ده قتل اولسان
خان یرینه انتخاب اولنان (فاغانیس) نام هیاطله خانی ماوراء النهرده ارتق
دیکیش طوتدیرهمیه رق کاشغره چکلمش واوراده اوفق بر حکومت تشکیل
ایلشدر .

هجرتدن یتش سنه مقدمدن تاریخ هجرتده قدر یتش سنه ظرفنده
چینلیلرک ضعفیتندن اطرافنده بولنان ترکلر استفاده ایدهرک چینک اچرولریته
اقینلر اجرامندن فارغ اولملر ایدی .

الطای طاغلرنده بولنان هون قبیله سنک رئیسینی اولان تومنه خان دخی
بو مدت ظرفنده چینه بر خیلی اقیسلر ایتش و کاشغردن بر چوق مملکت
ضبط ایتش ایدی .

ایشته هجرتدن یتش سنه مقدمدن صکره چینلیلر کاشغر اوزرنده لایقیله
اجرای حکومت ایدهمیوب کاشغر قطعه سنک شرق وبر مقدارده غرب طرفلری

(*) فخر عالم افندمر حضرتلری مشارالیهک زماننده بیرایه بخش ساحه وجود
اولدیلر . نوشیروانک عدالتی جبهیله الی الابد نامی باقی قالمشدر . هجرتدن فرق یدی
سنه مقدم وفات ایتشدر .

بىر طاق خانلىقلار ادارەسىنى قالمىش شىمالىي تەرەپلىرى بىلەن تومەن خانلىقىنىڭ
مۇقام رايونىدا بولغانلىرى تۈرك ھۆكۈمىتىگە دىن ئىستىلا بولمىش.
ئىشبو تۈرك ھۆكۈمىتى ئاسىيەسىنى وفاقى ھۆكۈمىتىگە ئوغراشدىغى كىي
چىن دولتى بىلەن دىن بىر خىلى ئىجارەلەش ئىش.
كۈرك چىن مەملىكىتىدىن بىر مۇدار بىلەن كاشغۇردە و كۈرك ماوراء النەردە بىكى
عسىر مەن ھۆكۈمەت مەزكۇرە مەنئەدات ئىش و بىر زىمان بىك شەئەلى بىر مۇقە
ئالى بىر احرار بىلەن بىدى .
ظەھۇرىدىن بىر مەنئەدات بىلەن چىن دولتىنىڭ ئىش ئىجارەسىنى كىرەكە
مەجبۇر بولمىش .

﴿ هجرتدن مؤخر ﴾

کاشغر قطعہ سی برمدت بوحالده بولندقدن صکره نہایت هجرتک التجی سنہ سنده قطعہ مذکورہ نک ختن حکومتی چینیلرک جایہ سنہ داخل اولدی .
 هر نقدر کاشغردہ ختن حکومتی داخل جایہ اولمش واوراسی چینیلرک الله کچمش ایسده کاشغرتک جنوب طرفلرنده اولان حکومتلرینک انقراضی اوزرینہ احوالی قسم ثانیده بیان ایده جکم لوپ کولنک جانب شمالیسنہ چکیلان هیاطله ترکلری ختن حکومتک چینہ تابعیتدن پک از برمدت صکره برحکومت تشکیل ایدوب اورالده برلشدیلر .

بوترکلر کندیلرینہ شاتو حکومتی نامنی و برمش و صکره لری خلیجہ قوتلنوب چیندن برخیلی ممالک ضبط ایله توسیع حدود ایلش ایدیلر .
 هجرتک (۱۳) نجی سنہ سنده ایسہ کاشغر و ختن و یارکند شهرلری برر طوائف ملوکک اداره سنده اولوب بونلر قطعہ مذکورہ نک غرب طرفلرنده بولنان غرب ترکلرینہ تابع اولدقلری کبی چین دولتنہ دخی عرض تابعیتدن خالی قالمزلر ایدی .

هجرتک (۱۶) نجی سنہ سنده کاشغردن بر چوق مملکت اسیاده بر یحق عصر مقدم شکل ایتش اولان اویغورلرک زیر اداره لریته کچدی .
 فقط اویغورلر اورالده پک چوق وقت حکومت ایتکسہ موفق اوله میوب چینیلرک هجومیله حکومتلری محو ومنقرض اولمشدر .
 عصر حاضرده کاشغرتک اطرافنده بولنان طاغلرده متمکن اولان قالموق

(قالماق) يوروت . قرە كر كز طوائفى كه وحشيتە قريپ بز حالده اولهرق اقوام
سائرە ايله چوقلق اختلاط ايتىز . اسكى شوكتلر بى غائب ايتش اولان
اشبو اويغورلر ك نسلندىر .

چىنلىلر كرچە اويغورلر ك الندىن مملكتلر بى ضبط ايتشلر ايسەدە پك آز
برمدت كاشغردە حكومت ايدە بىلدىلر .

ھجرتك (۲۰) نجى سنەسندە كاشغردە چىنلىلر عليھندە عموى وشىدتلى
برقيام وقوعبولوب ايشتە بوتار يخذن ابتدا ايتك اوزرە كاشغرك همان درتە
اوچى امرای اتراكك الله كچمشىدر .

فقط بوامرای اتراك باشلى باشلر تە برر مستقل حكمدار اولمىوب اوزمان
كاشغر قطعەسى غرب تركلر، خانك زير ادارهسندە بولدىغىندىن خانك برر
والىلرى حكمنده ايدىلر .

ھجرتك يكرمنجى سنەسندىن صكرە اون طقوز نہایت يكرمى سنە قدر
كاشغر امرای اتراكك النده قلوب ھجرتك (۳۹) نجى سنەسندە ايسە كاشغر
قطعەسنىك تكمىلى چىنلىلر ك ادارهسنە كچدى .

ھجرتك يكرمنجى سنەسندىن اوتوز برنجى سنەسە قدر اون ايكي سنە
مدت كاشغرك ھىچ بر طرفندە شورش وفساد اكسيك دكل ايدى .

كاشغردىن بر مملكتك تملكىچون قبائل اتراكك بر برلر يله اجرای مخصە
ومحاربەسى غایت خوزريزانه اولهرق دوام ايتش ايدى .

بوندى صكرە الى ىدى سنە قدر كاشغردە بعضاً طوائف ملوك واكثريا
چىنلىلر اجرای حكومت ايتشلردىر .

فقط بو طوائف ملوكك ختن خانلغىندىن ماعداسى چىن جايەسندە
اولدقلىرى وداىما چىن حكومتتە عرض عبوديت ايتكەدە بولندقلىرى جەتەلە
الى ىدى سنە مدت كاشغرك ادارهسى چىنلىلرە راجعەدر دىمكدر .

ختن خانلغی ایسه چین دولتی طانییوب باشلی باشنه اداره اولنمش واره
صره چینلیلری اضراردن خالی قالمامشدر .
لکن ختن حکومتی ممالکنک توسیعیه کسب شان وشهرته نائل
اوله مامشدر .

{ خلاصه }

ترکر تاتارلر برچوق اقسامه ایرلش و بررلرینک اضمحلالچون دائما
اوغراشمش اولدقلرندن کندیلری کرکی کبی ضعیف دوشمش و بوندن انجق
چین دولتی استفاده ایدزهک ترکرک تعرضاتی دفع ایتدکن بشقه انلر
ترکر اوزرینه هجوم و مملکتلرینی ضبط ایله کندیلرینی طرد و یا محکوم
ایتمشدر .

کاشغر قطعه سنده کرک اوللری و کرک صکره لری هیچ بر حکومت مدت
مدیده پایدار اولمامشدر .

کاشغرده بر شهر کراتله چینلیلرک اداره سنه کچمش وینه اللرندن
چیمشدر .

چینلیلر ترک ایتدکلری محللری بش اون سنه صکره تزید قوت ایله
کلوب استرداد ایدر و اطرافدن وقوعبولان مهاجه بی شدتلی کورنجه ینه ترک
ایدرلر ایدی .

ترکستاندن بعض محل ایله کاشغرک پک چوق محللری گاه برطاق طوائف
ملوک ایله اداره اولنور و گاه چینلیلرک جایه سی التنده بولنور ایدی .

فقط چىنلىلەر شىندى يە قدر بىراق كەرلر الوب ترك ايتك صورتيله كاشغر
قطعهسى اوزرنده كى مدت حكومتارى طوبلنوب حساب ايديله جك اولسه
اورازده ملل سائرهن زياته حكومت سوردكلىرى تين ايدر .

اقتاب اسلاميتك كاشغر قطعهسى اوزرنده كركى كېى طلوعى ھجرتك
(۹۶) نجى سنه سنده وقوع بولشدر .

واقعا اندن اول ھجرتك ۱۶ و ۱۷ نجى سنه لرى وامير المؤمنين عمر الفاروق
(*) (رضى الله عنه) حضرتلرينك زمانى كه : مهر منير اسلاميتك مشيئه

(*) مشاراليه حضرتلرى الى اوج ياشنده و ھجرتك اون اوچىچى سالنده اجاع
امت ايله مسند خلافت معظمه يە سايە انداز اجلال وشوكت اسلاميه وجود شريفلىرله
واصل مرتبه كال اولدى .

اون سنه التى ماه يدى كون كمال عدالت ودائره اسلاميه نك توسعى امرنده فوق
العاده بذل مساعى وغيرتله ايقاى خلافتدن صكره التمش اوج ياشنده اولدينى حالده
ھجرتك يكرى اوچىچى سنه سى ذى الحججە سنك اواخرنده ابولولوه نام معلون يديله بيجاقله
مجرور وزخدار ور كون بر كيجە صكره واصل جناب كردكار اولمشدر . روضه
مطهره مدفوندرلر .

زمان عاليبرنده وقوع بولان غزوات جليله نك همان جله سنده عساكر اسلاميه نائل
غلبات عطيه اولمش ونور ديانت كركى كېى انتشار ايتشدر .
ھجرتك يكر منجى سنه سنده فتح اولنان شام ومصر واسكندريه ويكرى ايتكىچى سنه سنده
يادى اسلامه كچن طرابلس غرب وسائر فتوحات معظمه اسلاميه زمان خلافتلرينه
مصادقدر .

ھرشيدە بر موفقيت كامليه مظهر اولمشلر و بك چوق اثار براقشدرلر . از جله
بصره وكوفه كندىلرينك امريله اولكيسى ھجرتك ۱۳ وديكرى ۱۴ نجى سنه لرنده
بنا اولمش ايدى .

دیانت و انسانیت اولان عربستان قطعه سندن اقطار عالمه نشر ضیای عدالت ایتدیکی آوانی در .

مجاهدین اسلام اوزمان اسیا اوزرنده الك قوتلی بولان دولت اکاسره نك اوزنه دن قالدیرلمیچون پك چوق سعی واقدام ایدهر ك نهایت او هیكل عظیمی اساسندن صار صغله نائل مقصود و مرام اولوب بونشۀ خالیت ایله ایلرویه طوغری تحریك لجام و تا آزر بایجان (*) صحرالرنده نصب خیام ایلشالر ایسه ده کاشغر ایچنه قدر صوقیلهرق اورایه وضع اقدام ایدهماملشدردر .

چونکه : محو ایدلمسی پك قولای اولمیان اسکی وهیتلی وزنکین بردوات جسمه نك انقراضیچون ایچنه اوغراشمش اولدقلرندن اهوازه قدر قتح ایتدکری محالری و آزر بایجانه دکن خراجہ کسدکری ولایتلری اودفعه لق کافی کوروب ارتق اندن ایلروسنه وارمه لزوم کورماملشدردر .

شوکت اسلامییه بی تا آزر بایجان صحرالرنه کتورن وقوجه برعجم دولتی تملمندن یقوب ایوان کسرای ضبط ایدن عساکر موحدینک سرداری سعاد بن وقاص نام ذات شریفدرکه : بوقتح عظیمک شهرت فاخره سی دخی اکا لایقدر .

مع هذا عساکر اسلامییه نك مجاهدات جلیلهلریله اسیا اوزرنده کندیسنی کوسترن اسلامیته سبرپندیسى قوه قاهره حاجت قالمقسزین دها ایلروره قدر کیدوب اوزمان کاشغردن برمقدار آدم نائل هدايت اولمش ایدی .

شوقچندن ذرت سمنه صکره که : تاریخ هجرتک بکرمی برنجی سالیدر مضمحل اولان عجم دولتک صوک پادشاهی اولوب سطوت اسلامییه

(*) شمیدی حالد ایران دولتی ایلندن اولوب مرکز اداره سی تبریز شهریدر .

مقابله‌دن عاجز قاله‌رق بالمغلوبیه مداینسدن فرار ایدن یزد جردك (*) اخذ
انتقامه قاقیشمی و اطرافدن نه‌اونده طولیه بیلدیکی یوز الی بیک قدر خندله
ایله دولت اکسره‌بی (**) یکیدن احیا ایتک و حکومت منروعه‌سنی بتکرار -
استرداد ایلک خیال خامنه دوشمی اوزرینه فاتحان عرب اظهار حدت
و غضب ایدهرک یزد جرد عساکری اوزرینه حواله تیر و شمشیر واشیو محاربه
عظیمه‌ده دخی غایت شانلی غلبه چاله‌رق جله‌سنی قهر و تدمیر ایلدی .

ایشته عساكر اسلاميه بومظفریت عظیمه یه نائیلیدن صکره ایکنجی دفعه اوله رق اسیا اوزرنده ینه سسایه انداز سطوت وشوکت ونهایت هجرتك یکریم ایکنجی سته سی اواسطنه دکین شو برایکی سنه ایچنده ترکستان

(*) يزدجرد هجرتك اون برنجي سنه سنده مقام حكومهت كچمش وهجرتك اون التي واون يدي ويكرمي برنجي سنه سنده عربله مغلوب اولوب مالمكسك اكثريسي غالبك اداره سنه كچرمش ايدي .

موسی‌الیه یوندن صکره اون سسنه قدر اوتوده بروده طولاشمش وارده ضره عربلر اوزرینه تعرضه قیام ایشیش ایسهده جله‌سنده مایوس اولمشدر .

حضرت عمر رضی اللہ عنہما حضرت علیؓ کے وقوع شہادت کی خبر سے بہت غمگین ہوئے اور انہوں نے کہا کہ اگر میں نے اپنے بھائی کو قتل کر دیا ہوتا تو میں نے اس کی جگہ پر اس کا سر رکھ دیتا۔

تاریخ وفات هجرت ۳۱ نجی سنہ سیدر . موی الہک ہنگام فلاکتی دخی داخل
حساب اولدینی صورتہ مدت حکومتی پکرمی سنہ دن عبارتدر .

هجم دولتي هجرت يکری برنجی سسنة سسنة منقرض اولمش ایدی . لکن صوک پادشاهری اولان موی الیه یزدجرد حیاته اولوب دولتی ایچون اوغراشمش اولدیغندن هجم دولتی موی الیهک وفاسته قدر تاریخ نظرده باقی طائمشدر . موی الیهک وفاتیه ایسه اسکی هجم دولتی کلیاً منقرض اولمش او حکومت عربله کچمشدر .

(*) عجم دولتی پک اسکی پر حکومتدر . بونل درت طبقه یه منقسمدر . برنجیسی
پشدا دیان درکه مدت حکومتلرینی (۲۴۷۰) سندهن عبارت اولقی اوزره روایت ایدرل!

حدودینه قدر کیدوب هرات (*) آذربایجان . ری قزوین . اصفهان
(**) همدان جرجان (***) طبرستان . نهاوند وحوالینسی فتح ایله نائل غنیمت
اولدیلز .

وایکنجیسی کیانیاندر که : مدت حکومتلری ایکیز الی سنهدن عبارت اولوب مشهور
اسکندرک هجرتدن طقوز یوز الی ایکی سنه مقدم غلبه ایتدیکی فرس دولتی اشبو دولت
کیانیه در . اوچنجیسی اشکانیاندر که : مدت حکومتلری درتیوز سکسان بر سنهدن
ودردنجیسی ساسانیاندر که بونله اکسره نامی ویریلر مدت حکومتلری درتیوز یکری
طقوز سنهدن عبارتدر .

ساسانیان حکومتی هجرتدن (۳۹۸) سنه مقدم تشکل ایش و ۳۱ نجی سنه هجریهده
یزدجردک مقتولیتی ایله منقرض اولمشدر .

اشبو درت طبقه برلشدیرلیدی صورتده ایرانده حکومت ایدن فرس دولترینک مدت
حکومتلری اویچ بیک بشیوز سکسان الی سنهدن عبارت اولور .

ایشته عربلرک محو ایتدکلری فرس دولتی درت طبقه بردن حساب ایدیلر ایسه اویچ
بیک بشیوز سکسان الی سنهک واکر دردنجی طبقه حساب اولنور ایسه درتیوز یکری
طقوز سنهک بر حکومتدر .

(*) شمیدیکی حالده یوز بیکه یقین نفوسی وار . وقتیله پک معبور و تاجانکاه ایدی
فقط شمیدی اسکی معبوریتک اوندی بری قالامشدر .
بر ایکی دفعه ایرانلرک و افغانلیسلرک الله کچمش و مشهور تیمور و جنکبر دخی ضبط
و تخریب ایشلدر .

(**) اصفهان بر خیلی زمان دولت بنی امیه و عباسیه اداره سنهدن بولغش و هجرتک
سکرنجی عصری اواخرینه طوغری تیمور مشهور ضبط ایشلدر .
ایرانده ظهور ایدن دولت صفویهدن شاه عباس پایتخت اتحاد ایتکله بر زمان
صفویلرک مقرر حکومتلری اولمشدر .

افغانلیلر شاه حسینک لندن المش ومؤخرآ نادر شاه انلردن استرداد ایش ایدی .
شمیدیکی حالده ایران دولتی مالککندن اولوب نفوسی ایش بیکی متجاوزدر . اسکیسی
قدر معبور دکل .

(***) مازندران ایالتی داخلنده اولوب شمیدیکی حالده ایران دولتی مالککندندر .

بو دفعە اسلامىت اسىيادە اولىكىندىن زىيادە توسع ائىلىش اولدىغىندىن اسىيا اقوامى اسلامىتك نىصل ىر دىن مەتىن اولدىغىنى اكلامغە وكاشغەر اھالىسىندىن طريق ھىدايتە كىرنلرۇق مەقدارىدە يىواش يىواش چوغامغە باشلىش ايدى .
بوندىن سىكرە ىر طرفدىن عىساكر اسلامىيە يىكىدىن يىكى يە مەلىكتىر قىمق ايدوب دىھا ايلروپە كىدىر وسىف اسلامىتى مەللك مەفتوحە اھالىسىنە طائىدىروب انلرى دائرە اسلامىيە اىچنە الور ويا خراجە كىسر ايدى .
دىكر طرفدىن دىخى مەكە ومىدىنە وسائر مەللك اسلامىيەدىن علمى امت كە :
بىرقە ھىدايتىر عىساكر اسلامىيەك دىھا وارمىدىغى ىرلە شىد رىل اىلە
اھالىسىندىن ىر خىلىسىنى ظلام شىرك وجهالتىدىن قورتاربوب مەظھىر نور سعادىت ايلر ايدى .

{ علمى حاضرى اىچون جاي ىبرىتىر }—

ھىجىرىتك اوتوزىنجى سالىندە كە : امىر المؤمنىن ھىزىرت عثمان (رىضى اللہ عنہ) (*) ھىزىرتلرىنىك زمان خىلافتلىرىدىر . ھىمدان رى . نىھاوندى اھالىسىنىك

(*) مىشارالىھ ھىزىرتلىرى ىتىش ىرىاشىندە ھىجىرىتك ۲۴ نجى سىنەسى ايتىداسىندە خىلىفە اولدىلر . افرىقىانىك شىمال طرفلىرى وقبرىس جىزىرەسى كىندى زمان عالىلرئىدە قىمق وضبط اولغىشدر .

قىرق اللى كون مەخالفىن طرفدىن مەخاصىرە اولىندىقندىن سىكرە سىكسان اىكى ياشىندە ھىجىرىتك ۳۵ نجى سىنەسى دى الحجەنىك اون سىكرىنجى جىمە كوفى خىچىرلە شىھىد اولدىلر . مىدت خىلافتلىرى اون ىر سىنە اون ىر مەھ پىكرى اىكى كوندر بىقىعدە مىدفوندىرلر .

قیامی اوزرینه جنود ظفر موعود موحدین سعید بن العاص قومانداسیله اول طرفلره کوندریلهرك نأره عصیانی اطفا وتسکین ایتش وبو موفقیتدن بشقه ازربایچاندن قالمش اولان سائر برلری وشیراز ونیشابور وسجستان وخراسان وکابل وبلخ (*) طرفلرینی ده فتحه موفق اولمش ایسهده کاشغر ایچریسنده دهها عرض وجود بهبود ایده مامشدر .

بوندن صکره اسلامیت اسیاده بر مدت ترقیدن کیرو قالمشدر .
چونکه : جل(**) وصفین(**) وکر بلا(****) وقعهلری باش کوسترمش

(*) بر اوفق خانلق اولوب ۶۱۸ نجی سنه هجریده جنکیز و ۷۷۱ سنه سنده دخی تیمورک ایادی ضبطلرینه کچمش ایدی .
بلخ شهری دینانک الک اسی بر شیریدر . بعض کتیده بائسی کیومرت اولمق اوزره مقیددر .

(**) هجرتک ۳۵ نجی سنهسی اواخرنده مسند خلافته کچن حضرت علی رضی الله عنه ایله حضرت عایشه رضی الله عنها یئیلرنده هجرتک ۳۶ نجی سنهسی جادی الاخره سنک اون بشنده بصره قربنده خریه نام محله وقوع بولان محاربهیه جل وقعهسی دیرلر . چونکه : حضرت عایشه دوه اوزرنده ایدی .

حضرت عایشه معاویه طرفدارانک افساداته قایلهرق وطلحه ایله زبیرک (رضی الله عنهما) القاتنه کوکنهرك حضرت علی (رضی الله عنه) علیهنده اشبو جل محاربه سنک وقوعنه سبب اولمش ایدی .

فقط حضرت علیه سنک اشبو محاربهده نائل غلبه اولدقدن صکره انه کچمش ایکن کندی حقنه کوستردیکی حرمت ورعایتدن فوق العاده محبوب وشرمسار اولوب بو حرکتدن دائما اظهار ندامت وپشیمانی واختیار کریمه وزاری ایشدر .
کندی سنک مشوقلردن پک چوغی وخصوصیه طلحه وزبیر رضی الله عنهما وقعه مذکوره عقبنده مقبول اولمشدر .

(***) استخصال سلطنت هواسنده بولنان ومسند خلافتی حضرت علیه الندن المقی ایچون بعض احوال ناسزایی اختیار ایدن معاویه ایله حضرت علی رضی الله عنه بینده هجرتک ۳۷ نجی سنه سنده صفین نام محله وقوع بولان محاربهیه صفین وقعهسی دیرلر .

(****) هجرتک ۶۱ نجی سنهسی محرمک اوننجی کونده کربلاد معاویه نک اوغلی

واھل اسلام ارەسنە تفرقە دوشمىش ايدى .
مسلمانلار بىر بىرلەپ دوشدۇكلارنىڭ خارچە باقەمىز ۋە فتوحات ايله اوغراشە .
مىزلىك ايدى .

بو مدت چوق سۇرمىدى . شو وقايع جانسوزك ارقەسى النير التمز عربلر
اسكى فتوحاتە يېكىدن باشلىدىلر .
حتى معاوية (*) نك زمان سلطنتىندە ۋەھرىك ۵۴ نچى سەنەسى اواخرىندە

يزيدك امرىلە حضرت امام حسين رضى الله عنه نائل مرتبە شەھادت اولمشدر بو كا وقەئە
كربلا دىرلر .
تەفصىلى اھل اسلامك پوركارلارنىڭ اچىلىش اولان يارەبى تازەملىك اولەجىغىندىن بو بابە
پر قاچ سوز سوتلىكى ومعلومات وىرمىكى مناسب كورمىم .

(*) معاوية ھىجرەتك ۴۱ نچى سەنەسەندە شامدە نائل سلطنت اولدى . واقعا دھا اول
يعنى حضرت عثمانك شەھادى اوزىرنە حضرت على يە محالفت ايله اعلان استقلال ايتىش
ايسەدە او زماندىن حضرت حەنكك ترك خلافت ايتىسە قەدر كەزەن ايدىن بش سەنە مدت
تارىخى نظرىندە طائىفا مشدر .

وقتا كە حضرت على (رضى الله عنه) كوفە مسجدىندە ۋەھرىك ۴۰ نچى سەنەسەندە
عبد الرحمن بن ملجم يەدە نائل مرتبە شەھادت وحضرت حسن دىخى مؤخرأ مسند
خلافتىدىن دستكش فراغت اولدى . معاوية ھەر غوائلدىن ازادە اولەرق نائل سلطنت
اولدى واون طقوز سەنە اوچ آى يكرى يە كۈن پادشاھلىقنىڭ سكرە ھىجرەتك ۶۰ نچى
سەنەسەندە يىقىش بش ويا يىقىش سكر ياشىندە وفات ايتىدى . شامدە مدفوندر .

كرەك معاوية وكرەك سەلەسە كەندىلەرنىڭ خەلىفە اولدىقلىرىنى ادعا ايتىشلر ايسەدە زور بالق
ايله تەھسىل سلطنت اولدىغىچە خەلق دكل ملوكدر .

معاويةك شامدە قوردىنى دولت ۹۱ سەنە پايدار اولوب ھىجرەتك ۱۳۲ نچى سەنەسەندە
منقرض اولمشدر . بو دولتە جەللى امىد نام كەسنىە اولدىغىندىن ناشى بنى امىيە دولتى
دىرلر .

بنى امىيە دولتىك ايلك اوچ پادشاھلارنىڭ معاويةك باباسى ابى سفيان اولدىنى ايتىچە
سەفيايە ۋە بونلردىن سكرە حكومت ايدىنلەر مروائىيە دىرلر . بو ايتكىسى بىرلەشكىنى
بونلردىن اون دىرت نفر پادشاھ حكومت سۇرمىشدر .
ھەر قەدر شامدەكى بنى امىيە دولتى منقرض اولمش ايسەدە اندلسەدە ۱۳۸ سەنە

ایسه عبد الله بن زیاد (*) معرفتیله بخارا (**) فتح ابدلش ایدی .
 ینه مشارالیهك زمانده چینك تحت جایه سنده بولسان سمرقنده تعرض
 اولمش ایدی .
 او ائاده بخارادن دها ایلروره قدر کیدلش ایسه ده کاشغر قطعه سنده
 داخل اولغه موفق اولنه مامشدر .
 بونك ایچون اوزمانده آسیاده اجرا اولنان حرکات عسکریهك کاشغر
 قطعه سنجه بر اهمیت و تأثیری یوقدر .

شو سوزری یازمقدن مقصدم هم کاشغر قطعه سنك حضرت عمر رضی
 اه عنه حضرتلری زمانده فتح اولندیغنه دائر کاشغر لیلرله سائر کسه لجه حاصل
 اولان ظن و معلوماتك یاکاشغنی بیان و اثبات ایتك و همده کاشغری فتح ابدن
 بر قوتك زهردن کلدیکی و اوراسی بدن بره فتح اولنمیوب فتح اولنجهیه
 قدر نقدر همتلك صرف اولندیغنی حقنده معلومات مجمله اعطاسیله کاشغر
 فتحك بر مقدمه سنی عرض ایتمکدن عبارت اولوب امیدوارم که : بو خدمتم
 نظر تحسین ابله کوریلور .

هجریه سنده ابروجه بر امویه دولتی تشکل ایتش و بوده ایکوز سکسان درت سنه پایدار
 اولش ایدی . بو صورتده امویلر شام و قرطبه ده اوچوز یتش التی سنه حکومت
 سورمشلر دیمکدر .
 (*) بعض کتبه سلم بن زیاد دیه محرردر .

(**) بخارا جمیع علم معناسنده در . تواریخ اسلامیه جه پک مشهور بر شهردر . بر زمان

یوقاروده دیدیکم وجهله اسلامیتک آسیا اوزرنده اک زیاده توسعی
وکاشغر قطعه سنه دخولی اصل هجرتک (۹۶) سنه سننده در .

ملوک بنی امیه دن ولید بن عبدالملکک (*) زمان سلطنت و اقبالی که :
شوکت اسلامیه تک منتهای دور کالی ایدی .

بر اسلام قول اردوسی افریقانک سواحل شمالیه سنی بویدن بویه قتح
ایده رک بحر محیطه قدر وارمش واورادن (۹۲) سنه هجریه سننده بر فرقه سی
طارق بن زیاد قومانداسیله سبته بوغازینی کچوب اوروبا قطعه سننه ایاق با-
صه رق اسپانیا قطعه سی ایچنده بر حکومت معظمه تشکیل ایتشدر .

(اسپانیا فاتح لری والی مغرب موسی بن نصیر ایله طارق بن زیاد در .
مشار الیهم! حضرتلرینک قتح ایتدکلری اسپانیا قطعه سننده «که جنوب
طرفلری اندلس دیه معروفدر» ملت اسلامیه (۸۰۶) سنه اجرای حکومت
ایتشدر (**)

ملوک امویه وعباسیه اداره سننده بولندقدن صکره سامانیلر و غزنویلر و خوارزمیلر
وسلچوقیلر و مغوللر و اوزبکلر ضبط ایتش و بر ایی کره تخریب و اعمار ایتشدر .
قرون وسطی ده اسپانک بردار المعارفی ایدی . اورادن پک چوق علما ظهور ایتشدر .
بخارا خانلغی و قتیله خلی معهور و اهالیسی چوق ایدی . شمعی به قدر ایچه انقلابه
اوغرامش اولدیفندن اسی معموریتی غائب ایتش و اهالیسی ازاله بو کونکی کون
اسکیسک نصفی درجه سننده بیله قالامشدر .
شمیدی حالده روسیه حکومتک فرمانبر اطاعتدر .

(*) مشارالیه ولید (۸۶) سنه هجریه سننده سریر سلطنته کچدی و طقوز سنه سکر
ماه حکومتدن صکره (۹۶) سنه هجریه سننده وفات ایتدی .
شامده کی جامع امیه کندیسینک بنا کرده سیدر . زمانده محمد بن القاسم معرفتیله
هندوستاندن دخی بعض یرلر قتح اولتمشدر .
کندیسی ملوک امویه تک التجی پادشاهیدر .

(**) بو (۸۰۶) سنه ک اسلام حکومتی اوج قسمه تقسیم اولوب بونک (۹۲)

مشار الیه موسی بن نصیر دولت بنی امیه به ابتدایی یک چوق خدمتله و خصوصیه اندلس کی قوجه برقطعه بی طارق الیه برابر فتح ایتسه مقابل مکافه کوره جکی یرده بالعکس ولسدن صکره مقام حکومته کچن سلیمان بن عبد الملك طرفندن مظهر ذل و اختقار و اوغلی عبد العزیز دخی ینسه مشار الیه طرفندن جزای اعدامه دوچار اولمشدر . کندیسنگ و فاتی ۹۷ سنه هجریه سنده در .

دیگر بر قول اردو ایسه آسیای صغری بی چیکنه یرک راست کلدکری ممالک و قلاعی فتح الیه استانبول اوکنه قدر کلوب بیزانس ایمپراطور لغی تهدیده قدر وارمش وروملردن نیچه ممالکی وارمنستانی ضبط واستیلا ایتشدر . دیگر بر قول اردو دهاکه : قتیبه بن مسلم الباهلی تحت قومانداسنده ایدی هیرتک (۸۷) نجی سالنده آسیا ایچروسنه طوغری ایلرولدی .

(اکلامی اول دولتک عظمت وشوکتی که : بر زمانده دنیاتک هر طرفنه متعدد اردولر سوق ایتش وهریری غایت شانلی غلبه الیه زیر حکمنه آتشدر) . اشبو قتیبه بن مسلم الباهلی نام سردار ظفر شعار رأیت دینی بی اسلافنک واره مدیخی یرله قدر کتورمش وسطوت اسلامیه بی آسیا اقوامنه طانتدیروب قطعه مذکورده دن یک چوق یرلری آورده قبضه تسخیر ایلش اولدیغندن کندیسچون آسیا و خصوصیه «کاشغر» فاتحلیکی عنوانی ویرلسه بمجادر .

کرک کندیلرینک و کرک مظهر اولدقلری فتوحاتک درجه عظمتی آشاغیکی سطرلرده آکلاشمیله جغندن حقیقه نام عالیبری اعظم اسلام آره سننده یاد ایدلکه سزادر .

سنه سندن (۱۳۸) سنه سنه قدر (۴۶) سنه لکی شامده بولنان بنی امیه دولته و (۱۳۸) سنه سندن (۴۲۲) سنه سنه دکن (۲۸۴) سنه لکی دخی مؤخرآ اندلسه تشکل ایدن بنی امیه دولته و (۴۲۲) سنه سندن (۸۹۷) سنه سنه قدر (۴۷۶) سنه لکی ده اندلسده بولنان امویه دولتک انقراضی اوزرینه تشکل ایدن بر طاقم مغایلر و طوائف ملوکه عائددر .

کرچه کندیلرندن اول آسیادن ایچمه ممالک ضبط ایلدش ایسه ده عربلر فتوحاتک آرقه سنی ایشلتماش وممالک جدیده مفتوحه حقنده ابتدای نظر دقت واعتسار بینی براقش اولدقلرندن آرتق عربلرک نفوذی ممالک مفتوحه لرندہ کچمامکه باشلش وپک چوق محل اھالیسیدہ رشتہ اطاعتی کسہرک اعلان عصیان ایلش ایدی .

ایشته امیر قتیبه برمدت دھا کچمک اولسه بتون بتون الدن چیقہ جق ودائرہ اطاعتہ ادخاللری ھمان مرتبہ استخالیہ واره جق اولان وعربلرہ مخالفت وعصیان ایلکده بولسان ممالکی یکیدن فتح ایلک صورتیله ضبط وتسخیر ایلش وبوندن بشقه یکیدن پک چوق ممالکی دخی ضمیمہ ممالک اسلامیہ قیلشدیر .

فاتح مشارالیه برخیلی مدت طوائف اترک واعجام ایلہ اوغراشدقدن وآسیا پادشاھلرندن کییسنی قتل وعزل وقصور جله سنی امر وفرمانتہ مطیع ایلدکن وحاصلی شدت صولت وصلابت وجسارت فوق العاده سیلہ کوچک ویوک آسیا اقوامنک قیلرندہ تعین درجه سی ناقابل اولان بیوک بر خوف ودهشت براقددن صکرہ نہایت ھجرتک (۹۶) نجی سنہ سنندہ بالنسبه پک آز اولان عسکرلہ ایکویز بیک چین وزک عسکرینی بوزوب تا «کاشغر» قطعہ سی ایچنہ کیرہرک قطعہ مذکورہنک پک چوق ممالکنی فتح وضبط ایتش وچین ایجروسته طوغری ایلرواشدیر .

ایشته کاشغر اھالیسی سطوت اسلامیہ بی بو تاریخنده کوروب بر چوغی دین مبین اسلامی قبول ایلش اولدیغندن اسلامیتک کاشغر قطعہ سنہ دخولی بو تاریخندن اعتبار اولتیلیدر .

واقعا اندن اول کاشغردن بر مقدار ادم بالاختیار قبول اسلام ایلش ایسه ده بونلر پک آز اولدیخی ودینلرینی دخی هرکسدن کیرلو طومنه مجبور بولندیخی جھتلہ اسلامیت قطعہ مذکورہ کیرماش دیمکدر .

او زمانه قدر ایسه کاشغر قطعه سی هنوز ایادی اسلامییه کچماش
ایدی .

سنه مذکوره ده ایسه فاتح مشار الیهک همیله کاشغر قطعه سنده قبول
اسلام ایدنلرله خارجدن کلان اهل اسلامک مقداری تکثر ایتش و قطعه
مذکوره عساکر اسلامییه طرفندن ضبط و تسخیر ایدلش اولدیغندن اسلامیتک
قطعه مذکوره یه دخولی سنه مذکوره دن اعتبار و کاشغر قطعه سنک فاتحی
دخی امیر مشار الیه حضر تتری اولق اوزره قید و تذکار ایدلملیدر .

بوندن صکره کاشغرده اسلامیت کوندن کونه ایلرولوب اهالیسدن
اسلامیتی قبول ایدنلرک مقداری کیتدکجه چوغالغه باشلش ونهایت بوکونی
درجه یی بولشدیر .

بعدیت مسافه ایله مؤخرأ امیر مشار الیهک صورت قتلندن طولانی قطعه
مذکوره بنی امیه دولتتک ولایه مر بوطه سی صره سنه ادخال ایدیده مامشدیر .

{ برمطالعه }

برمملکتی ضبط ایتک بشقه واومملکتی دائمی بر صورتده الده ایتک دخی
بشقه اولوب برمحلی تحت اداره ده طوته بیلک اوراسنی ضبط ایتکدن
بیک قات کوچدر .

ظن اولمسونکه : ظهور ایدن جهانگیرک ضبط ایلدکلی کافه ممالک
طوغریدن طوغریه کندی اداره لنده ایدی .

تاریخ قسیمی کاشغر برنجی عصر

جهانگیرلك ممالك مفتوحه لری هیچ بروقت ممالك اصلیه لری کبی کندیلرینه مربوطیت تامه کوسترماشلردر .

هر فاتح ضبط ایلدیکی محله ره ینسه اورالرك حکمدار سابقلرینی و یاخود اورال اهلایسندن بریسی نصبه و بوده اولز ایسه کندی امر اسندن بریسی تعیینه مجبور اولور ایدی .

حالبوکه ممالك مفتوحه — او مملکتک مقام حکومتده فاتح کندی ادمی بولنسهده — برمدت صکره اوجهانگیری طانیماغه باشلر ایدی .

بوصورته او مملکتک ضبطچون چکیلان بونجه محنت و مشقتک نتیجه سی صورت ظاهرده والیک و حقیقته ایسه عادتاً بر حکمدارلق اولان او مملکتک قوری قوری به بر تحت جایهده بولنسنندن و اگر اچیقندن اچیغه مخالفتی پک کوزینه کسدره میور ایسه اره صره و پرکو و هدیه ویرمسنندن بشقه هیچ برشی دکلدلر .

بوکا سبب ایسه بعدیت مسافه اولوب فتوحات کثیره ایله مشهور اولان دول سابقه نك فتوحاتی کندیلرینک اضمحلالنی تسریع ایلش . یعنی قرون سالفهده ظهور ایدن حکومت معظمه نك حددن زیاده مر کردن تباعد ایللری موجب انقراضلری اولان اسباب جملہ سنندن بولنمشدر .

عصر مرز دول معظمه سنندن مستلکاتی اولانلرک درک اضمحلاله دوشمدکلری و پک چوق وقت بقا بوله جق بر حال اقتدارده بولندقلری مشاهده اولنمقدهدر دیه در حال اعتراضه قالقیشلسون .

مستلکاتدن چارچابوق برفنالتی چیقما سی و ممالك بعیده نك طول مدت تحت اطاعتده بولنسی شمسدوفرلر پوستهلر تلغرافلر ایله مرکزہ نوعا کسب ارتباط ایتدکلرندن نانی اولوب بوکی وسائط ارتباطیه ایسه تهلکه کی بتون بتون منع دکل تحقیف ایلشدر .

تاریخ قسمی کاشغر برنجی عصر

مختصات مدینه دن بوقبیلدن اولانلرک شو فائده سی واردر که : بدولتک
اضمحلالنی (بدرجه یه قدر) تأخیر ایدر .
بدرجه واردر که : ایشته اووقت نه شمندوفر نه تلغراف ونه ده پوسته لک
فائده سی کور یله بیلور .

مسلمانلرک کاشغر قطعه سننده چوغالمسنه ممالک اسلامیه دن اره صره اورایه
علمانک کیمسنک بک چوق مدخلی واردر .
(بیان تأثر)
شمدیکی علمامن کندی بولندقلری محللر اهایلسنک لوازم دینییه سنی تعلیم
خدمتنی ایناده تکامل ایده یور .
زده قالمش که : کندی دائره لری خارجنده بولشان اهایلی ظلام ریب
وجهالتدن نخلیص ایچون اختیارنج و مشاق ایتسونلر ! .. وا اسفا !

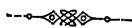
امیر قتیبه نك اسیاده نائل اولدینی فتوحات متوالیه سنک درجه عظمتنه
وکندیسنک علومنزالت و مؤثر جلادتنه برمثال وبرهان ایستیلور ایسنه
شو سوزلری عرض ایدرم که :

مشار اليهك اسىياده برقوق فتوحاته مظهر اولوب تركارى طرف طرف
مجبور استيمان ونهايت غرب تركاريله چىنيليلردن مر كى ايكيوز يىك كيشىلىك
بر اردو بى كاملاً منهنم و بر يشان ايتسى وعزم جهانكيرانه سنه مانع اوله جق
هر قوقى ازدكدن و پاى استىلاسى التنده بولنان هر برى عنوة فتح وضبط
ايلدكدن صكره كاشغر قطعه سنه داخل اوله رق چىن ايجروسننه طوغرى
ايلروملى اوزمان مرجع طوائف و حكمداران اولان وآسيا اوزرنده اك قوتلى
بولنان چىن دولتى دوچار خوف و دهشت ايتكله هم رجاى صلح و همده
مشار اليهك مر املىرىك نه اولديغنى استكنه ضمننده امير مشار اليه حضر تىرينه
چىن ايمپراطورى طرفندن برمكتوبله برقاچ سفير كلىش ايدى.
بونك اوزرىنه امير مشار اليه طرفندن چىن ايمپراطورلى جانبنه كوندريلان
هيئت سىفرا ايمپراطورك حضورنده بلا پروا امير قتيبنهك آمال و مقاصدىنى
مشار اليهك امر و افاده سنه اثناء شو و جهله بيان و انبا ايلدىلركه :
« اميرمز كىرو دونمك اوزره عهد ايتشدر تاكه : پايختىكرى اياغىله
چىكىنه يرك ضبط و تسخير ورؤساى قومكرى اخذ و تدمير ايتىنجه و سزدن
حكومت اسلاميه تابع اولديغىكرى مثبت خراج المينجه »
كر كى چىن ايمپراطورى و كرك هيئت اركانى حضرت سردارك ولوله ساز
جهان اولان سطوت رستمه سندن كوزلى يىلىش و مخالفت ايدى جك اولسهلر
مشار اليهك دها ايلرولره قدر كله جكنه و مدافعهك چاره امكانى بولنه ميه -
جغه عقلارى كىمش اولديغىندن بر خوف و حشيت ايجنده قالمش ايدى .
امير مشار اليهك آمال و مقاصدى سىفراسنك بروجى محرر تبليغات
وافاداتدن معلوملى اولنجه كندىلرچون صلح و مداردن بشقه هيچ برجهت
سلامت كوره ميوپ منزله عجز و افتقاره تنزل ايله بالذات ايمپراطور :
« مادامكه اميركن پايختىمنزه اياق باصمغه عهد ايتشدر بوحالده پايختىك
طور اغندن بر مقدار الوب امير معظمكزه كوندرهلم اياقلىله انك اوزرىنه

باصسونلر و امرادن درت بش کیشی بی معیتکزه ویرهلم ککندی یانلرنده ایستدکلری کبی زنجیره اورسونلر قهر و تدمیر ایتسونلر مطلوب اولان اچقهنک تسویه سی قولایدر ایشته بو وجهله عهدلر بی یرینه کتورمش اولورلر « دیوب اسلام سفراسنی یانلرینه پایتختک طوپراغندن بر مقدار طوپراق ایله درت بش چین امراسنی قاتهرق و برخیلیده نقود و هدیه ویرهک معرزاً جانب سرداره کوندردی .

بک بیوک تعظیمه شایان اولان سردار عالیشانک نیت و آمالی هر نقدر عساکر اسلامیه نک چینک ده اچرولرینه و بلکه پایتخته قدر کیدوب اورالده سایه انداز اجلالی ایسه ده او ارالق ولیدین عبد الملکک وقوع وفاتی خبرینی المغله و بوندن زیاده چینلیرک اوزرینه وارلیدی و انلری کلیاً مایوس ایدوبده یکیدن بر محاربه عظیمه یه کیریشلیدیکی صورتده امداد و معاونت لازمه نک دار الخلافه دن کوندلریمه چکنی دخی بیلاکله بوقدرله اکتفا ایدوب ایمیزطورک برمنوال محرر معروضاتی قبول ایدهرک عودت ایلشدر .

ایشته بوندن مشارالیه حضرتلرینک آسیا اقوام و حکامندن بشقه چین دولت جسیمه سنی دخی نصل تترتمش اولدیغی اکلاشیلور . شوقدرجق سوزلر کندیلرینک و قتیه آسیا اوزرنده حائز و بربری ارقه سندن نائل اولدقلری اهمیت و مظفریتک درجه عظمیتی ذهنلرده تعیین ایچون بره قیاس اوله بیلور .

تأسف اولنورکه : مشارالیه حضرتلرینک قدر و قیمتی واسلامه اولان برچوق حسن خدمتی تقدیر اولمقدن بشقه ولیدین عبد الملکک وقوع وفاتی اوزرینه یرینه کچن سلیمان بن عبد الملک طرفندن تلف ابتدیلمشدر .

ذهنده اجمال ایدرهك وآسیانك او وقتكى حاليله سليمان خلیفهك وامیر مشار الیهك ماهیات ودرجه اقتدارلرینی کوز اوکنه کتورهك بالحاكه میدانه قویدم و طوغریسی وجهله یازدم .

مساعده پیورر ایسه کر اثبات مدعا ایچون بوبنده برقاچ سوز سویلیه یم .
توار یخده مقید اولان معلوماتک بر قسمی مشار الیهك اهالی وعسکر طرفندن قتل ایدلدیکندن عبارت اولوب بونک مغایر حقیقت حال اولدیغنی شوسوزلره اثبات ایدرم که :

مشار الیه هر زویه کتیدی ایسه اوراسنی ضبط وتسخیر ایتش ورأیت ظفر آبتی اوکنده حکمدارلری بیله باش اکدیرمکه مجبور ایلش ایدی .
بویله بر قوماندانه معینده کی عسکر محبت باغلر می دیرسیکنز ؟ حالبوکه مشار الیهك معینده کی افراد عسکر یه کندیسینی کوزلری کبی سور وسعادت حال وسلامت استقباللرینی انجق مشار الیهك رأی وتدیرنده بیلیر وانک ایچون طرفندن وقوع بولان امر واراده سنی بالتلیق هر نوع مهالك ومخاطراته نفسلرینی اتمقدن چکمرلر ایدی .

افراد عسکر یهك کندیسنه بودرجه ده محب ومطیع اولدیغنه کندیلرینک موفق اولدقلری فتوحات معظمه بردلیل واضعدر .

یوخسه مظهر اولدقلری بونجه غلبات عظیمه یی عسکر سز فلانسز یالکنز کندی زور بازوی اقتدارلریله قزائمامشلدرد .

بدیهی در که : شمدی یه قدر صحیفه عالمده اثبات وجود ایدن کبرانک جله سی ساحه حصوله چیقاردقلری معظمات اموره یالکنز مساعی ذاتیهلری ثمره سیله دکل بر طاقم وسائط والاتک اعانه سیله موفق اولمشلدرد .

بر شخصک علم ورأی وافکاری ویاخود مهارت وجسارت واقتداری نه درجه فوق العاده اولور ایسه اولسون او ادم وسائط والات اولقسزین یالکنز باشنه محیر عقول اولان اثار عظیمه احداثه موفق اوله مز .

انسان که : عاجز در هر زمان دیگر لڑک امداد و معاونتته محتاج در .
رفیق و معیت و عسکر ایسه برنجی درجه ده لزومی اولان و سائط
والا تندر .

کندیسته محب و مطیع اولیان عسکرله بر قوماندان نقدر ماهر نقدر
جسور بر صاحب اقتدار اولسه ممکن دکل شاهد فتح و ظفیری اغوش و صاله
چکه مز .

امیر مشارالیه ایسه بو قدر فتوحاته معیننده کی عسکرله موفق اولش ایدی .
اگر افراد عسکریه کندیسته دیدیکم وجهله محب و مطیع اولماش اولسه
ایدی هر یرده نائل غلبه اوله مز ایدی .

بو سوزلردن اکلاشیلدی که : مشارالیه حضرتلری بو قدر فتوحاته انجق
معیننده کی — کندیسته غایت محب و مطیع — عسکر ایله نائل اولش .
شمیدی ده شونی سؤال ایدهیم که : بویه بر عسکر امر و اراده سته غایت
مطیع اولدیغی قوماندانی تلف ایده یلورمی ایده مز می ؟

بر عسکر هر یرده غالب اولور و بوشرفه قوماندانک سایه سنده نائل
اولدیغی بیلیر ایسه ارتق او عسکرک کندی قوماندانی اناسندن باباسنندن
و حاصلی — دیناً مقدس طابیدیغی ذوات کرامدن ماعدا — هر کسندن
زیاده بر نظر تقدیسه کورمامسی ممکنمیدر ؟

بونکله برابر امیر مشارالیهک معیننده کی عسکر کندیسته فوق العاده
ربط قلب ایتدکدن بشقه شدت صولتندن زیاده سیله قورقار و یوزینه باقعه
بیله کسه جسارت ایده مز ایدی .

اهالی ایسه مشارالیهک جبراً دائرة اطاعته المش اولدیغی بر طاقم عجزه
ایدی .

مشارالیهک شدت مهابتی اهلینک قلمبلرنده ناقابل ازاله بر خوف و هراس
براقش ایدی که : کیچه کونز مشارالیهک مهانتندن تتره مکده ایدیلر .

.

تابعیتلری دها قویلشماش اولان بر محل اهاالیسی قیام ایدرده باشلری
 اوچنده اک بیوک بر باربلا اولان والیرینی قتل ایتدکلی صورتده ارتق انلرک
 بو موفقیت اوزرینه تابع اولدقلری حکومتدن فک ربه اطاعت ایله اعلان
 استقلال ایتاملری ممکنمیدر ؟

اهالی ایسه عصیان ایتماش ایدی . عجائب . یوخسه بو خصوص بنی
 امیه کندی محبت و صداقتلرندن می ؟

بنی امیه کندی ارزوریه تابع اولمامشلر ایدی که : محبت و صداقت
 ایده بیلسونلر .

قسم ثانی اولان روایت بحثنه کلنجه .

مادامکه قتیبه نك عزلنه بالمله امر ا اتفاق ایتشلر بو حالده مشارالیهی اول
 بول مقام امارته مخصوص اولان سرایدن چیقارملری و وکیعی در حال افعاد
 ایتلری لازم کلور ایدی .

نیچون چیقارمامشلر ؟ نیچون قتیبه وفاتنه قدر سرایده ایدی ؟

مشار الیه وکیعه اوچ دفعه ادم کوندروب دعوت ایلدیکی حالده اتفاق
 ایدن امر ا زرده ایدیلر ؟ نیچون جواب ویرمدیلر ؟

وکیع قتیبه نك اوزرینه کندیسنک والیسکنه راضی اولان بر طائفه ایله
 کیتدی دینه یورده نیچون عموم امر ا ایله کیتدی دینیور ؟
 او امر ا زرده ایدیلر ؟

غبار فتنه مرتفع اولش وقانلی برمحاربه وقوع بولمىده نىچون طوبى
 طوبى اون برکشی تلف ایدیلوب زیاده تلف وقوع بولدى ؟
 مادامکه عموم امرا وکیعه تابع اولدیله و قتیبه نك خواص و ملازملری
 دخی وکیع طرفنه کچدیله بوسورتده وکیع طرفنده عسکر فراوان اولوب
 قتیبه طرفنده ایسه هیچ برکسه نك قالماسی اقتضا ایتدیکی حالده نىچون
 غبار فتنه مرتفع اولدى . و بر بى وک محاربه وقوع بولدى ؟
 قتیبه نك خواص و ملازملرینک وکیع طرفنه کیتلرینی ایسه هیچ بر عقل
 قبول ایتیز . کندی افندیلرینه خیانتدن نه فائده لری وار ایدی ؟
 اگر مشارالیهک سلیمانن سلطنتی المی نیتی اولش اولسه ایدی اول بول
 سلیمانک دست اقتدارینی کسرا ایتکه و یاخود نبی امیه دن دیگر بریسنه عرض
 اطاعت ایلله خلقیده اوجهته میل ایتدیلمکه قیام ایلسی لازم کلور ایدی .
 حالبوکه مشارالیهک بویله بر تشبثی کورلماشدر .
 بویایده سویلنه جک دها پک چوق سوز وار ایسه ده بوقدرله اکتفا ایلدم .
 حاصلی مشارالیهک عسکر واهالی طرفندن تلف ایدیلدیکی حقنده اولان
 معلومات من کل الوجوه مجروحدر .
 امیر مشارالیه حضرتلری ایسه یوقاروده دیدیکم وجهله سلیمان بن
 عبد الملك طرفندن کوندریلان براییکی جلادک خرسزجه سنه سوء قصد
 و خنجر غدرلرله تلف اولمشدر .
 چونکه : ولیدبن عبد الملك هنگام حکومتده مومی الیه سلیمانک اوزرندن
 ولیعهدلیکی المی ایستش و سلیمان ایسه اخلاق ذهیمه اصحابندن اولقله اول وقت
 امیر قتیبه دخی ولیدک بوارزوسنه صورت موافقت کوسترمش ایدی .
 وقتاکه : ولید بوارزوسنه موفق اولمق سیزین وفات ایدرهک مومی الیه
 سلیمان سر بر سلطنته جلوس ایتدی . امیر مشارالیهک برمنوال محرر ولیده
 اولان صورت موافقتی بیلدیکی واسیاده اولان نفوذ واستقلال فوق العاده سنی

چکه مامکله برابر مشار الیه طرفندن کندیسنک عزلته وحقنده فنانق اجراسنه قالمیشلیدیغی صورته اطاعتده بولوب عکسی تقدیرنده عصیانه قدر قالمیشه. جغنی متضمن وارد اولان برمکتوبدن ده زیاده سیله خوف وتلاشه دوشدیکی اجلدن مجبول اولدیغی ذنات طبعک الجاسیله اغراض نفسانیه سنی اجرا ایچون نائل اولدیغی سریر سلطنتدن استفاده ایدرک مقام حکومت کچر کیچمز ایلاک ایشی ال التندن انتقام آلمقدن عبارت بولشمس وبوایشه تعیین ایلدیکی مأمورین خفیه واسطه سیله املنه نائل اولمش ایدی .

ایمدی احوال بو منوال اوزره اولدیغی و اخلاقی قدحه شایان اولان سلیمانک بو کی شیر اجرا ایتدیکنه دائر — ابن موسی وقعسی کی — بر مثال ده میدانده بولندیغی حالده ارتق قتیبه نک قاتلی بولق ایچون عسکره اهاییه ووکیه یوق بیلیم کیه باش اورمغه نه لزوم واردر ؟

امر قتلک سلیمان طرفندن ویرلیدیکی اکلاشماق ایچون ایش غایت کیزلی طوتلش و اورتالغه برطام اراجیف چیقارلمش اولدیغفسدن حقیقت حال اکلاشیه مامشدر .

باطنی جلادلرینه مخصوص اولان بو یولده بر ذناتی سلیمانک ارتکاب ایدیشنه وملت اسلامیه یمه خدمات جلیله سی سبق ایتش اولان بو کی بر طاق نوادر روزکاره قیق کی حق ناشناسلغه ! . . شاشارسیکز دکلای ؟

هم بو استغرابکیزی تزیید ایتک وهمده بو بایده اولان افاداتی تقویه یمه مدار اولق اوزره شونیده عرض ایدرم که :

مومی الیه سلیمان موسی ابن نصیر کی بر فاتح عالیشان دوچار جزا ومومی الیه قدر اندلس فتحنده وسائر محارده ابراز آثار جلادت و اظهار حسن خدمت ایتش اولان ابن موسی وقرنداشلرینی دخی بر طاق جلادلر ارسالیله اعدام وافنا ایشدر .

هر نقدر سلیمان کندی دوام شوکتی و اجرای غرض ونفسانیتی ایچون

ئائىل ھۆكۈمەت اولور اولور بىر سەنە ئىچىدە شەرقىدە ئامېرىكىدە غەربىدە ئابىن موسى كى نام ئالىرى لسان بىجىل ئايە ياد ئايدىكى شايان اولان بىر ئاقىم مچا ھىدىن دىشانىك ازالە وجودلرىنە موفىق اولمش ئايسەدە مۇھافىزە سىچون بو ملەئىتى اجرا ئايدىكى ئاقبال و سىلۇتتىدىن لايىقىلە لىتىاب اولەمىھەرق ئايى سەنە سىز ماھ اجراى ھۆكۈمەتدىن سىكرە قىر ق اوچ ئاشىدە اولدىغى ھالەدە شو ئالم بى بىقادن رىھلت ئىتىشەدۇر.

واقعا شو بىر قاق ھىفەلەك سوزلر لىزومسىز كى ظن اولنور ئايسە كاشغەرك فائىقى اولان مۇشارالىھە ھىزىرتلىرى ھىقەدە بو قىدرىق سوز سويلنىلر ئايسە اشبو كىتاب ئىچون اسناد نقصان ئايە عاجىزلىرىنە بو بابىدە عطف غفلت اولنە جىغىدىن شو بىر ئايى ھىفە بى قىرەلغە لىزوم كوردىم .

ھەر ھالەدە ئالەمىسى وار ئايسەدە يوق ئايسەدە قارىتىك عفىول بىنى دىلەم .

ايكنجى عصرە دائىر بىر قاق سوز

اسلامىتىك كاشغەر قىطعە سەنە دىخولندىن سىكرە اورالردە مۇسلانلر چوغالغە باشلىدىغى كى قىطعە مذكورەنك ھۆكۈمەتى دىخى چىنىلىلرەك الندىن چىقوب مۇخرأ بىر ئاقىم خانلىقلر ادارە سەنە كىچىشىدۇر .

بو خانقلق اره صره هم برر ليله و همده چينليرله محاربه ايدرل ایدی .
بولنرك بعضیسی بك قوتسز ایدیسه ده اچلرنده اېچه منتظم و قوتلی
اولانلری ده وار ایدی .

حتی ختن خانی هجرتك ۱۳۶ نجی سنه سنده چينليرله اجرا ايتدیکی
محاربته نائل غلبه اولوب بر قوه جزؤیه ايله چين اچریسنه کیرمکه قدر
جسارت ایتش ایدی .

فقط چين اچریسنده دیکیش طوتدیره بئلك بر خیلی قوته متوقف اولوب
ختن خاننده ايسه انجق کندی ممالکئی محافظه ایده جك قدر قوت
اولدیغندن چين اچریسنده — واره بیلدیکی پرلده — اجرای خسار اتدن
بشقه اننه هیچ بر شیء کچما مشدر .

چينليرك بودفعه کاشغر اوزرنده اثر ضعف کوسترملری واورالره بر نظر
حاکمانه ايله باقه ماملری داخل چينده ظهور ایدن عصائک تأديب و تنکیلی
ایله مشغول اولدقلرندن نشأت ایدوب اگر کنديليرنك مشاغل سائرهمی
اولماش اولسه ایدی کاشغر اوزرنده ادخال نفوذه چالیشه جقلرنده هیچ شبهه
بو قدر .

بر افاده دهها

هجرتك ایکنجی عصرندن دردنجی عصری اواخريته قدر کاشغرک شمال
طرفلری ترک حکومتلری اداره سنده ایدی .

لوب کولی جهتنده بولنان شاتو ترکلری ايسه باشلی باشلرينه اداره اولنور
واره صره چين اچریسنه اقینلر اجرا ايدر ایدی .

بولنرك چين اوزرنده زمانيله خیلی تأثیرلری وار ایدی .

«قره خان حكومتى»

اوغوزلاردن مىسلىن اولمش اولان قره خانك قىزداشى اولوب كاشغىردىن
ھىجرەتكە (۳۷۵) نىچى سەنەسەندە بىر خېلى يىرلى ضبط ايتىش اولان سىلطان
ستوق بىغراخان كە : مۇخرا دائىرە حكومتى زىيادە سىيەلە توسىغ وحتى بخاراى
دىخى قىغ ايتىش ايدى . (*)

(كاشغىردىن ضبط ايتىدىكى مىللار ك صورت ضبطى حقنەدە افسانە قىيىلەندىن
اولان روابانك يىكەيىرىنە مىخالف اولمىسى جەھىيەلە ذ كر واپرادندىن صرف
نظر اولىشدر .)

كاشغىر وحوالىسى اھالىيىلەندىن اوزمانە قدر شرف اسلام ايلە مشرف
اولمىيانلاردىن بىر خىيلىنى مىشار ايلە داخلى دائىرە اسلامىت ايدى .
مىشار ايلە فقرا پرور بىر پادىشاھ عىدالتكىستىر اولدىغىندىن يىكرمى سەنەيە يىقىن
مدت حكومتىندە تىخت تەبەئىندە بولغان اھالىنىك اوقاتى نەمت رفاھ وھضور
ايلە مىرور ايتىشدر .

كىندىسە مىرورث اولان حكومتىك شوكتى — وجودىلە قائم اولوب —
وفاتىندىن مىكرە انجىق يارم عصرە يىقىن بىر مدت بقا بولەيىلىش ايدى .
كىندىسنىك كاشغىر قىتە سەندە بولندىغى مدتە قىتە مذكورەنىك مىشال
طرفلار بىلە شىرق جنوبى جەھەتلىرى بىر طاقم چىغىناى خانلىقلىرىنىك ادارەسى التەندە
ايدى . .

(*) بخاراى (۳۷۹) سەنە ھىجرىيە سەندە قىغ ايتىدى . بخارا اول وقت بىر بىچق عصر
قدر مدت اجراى حكىم و سىلطنەت ايدىن سامانىلاردىن نوح ئانىنىك زىر ادارە سەندە ايدى .
فقط مۇخرا مىشارالىھ كاشغىرە عودت ايلەدكە نوح كىلوب تىكرار بخاراى ضبط
ايتىشدر .

بولنك قوتلرینی محو وابطال ویاخود دائرهٔ اتفاقه ادخال ایدیه بیلک کند۔
 اینجه ممکن ایدیهده اشتعالات سارہ سندن ناشی بوجہته باقہ مامشدر .
 اگر کندیهی دائرهٔ حکومتی ترکستان طرفندن توسیع ایتکی امل
 ایدیموبده مساعی واقعہ سنک جله سنی کاشغر قطعہ سی وچین ممالکی ایچنه
 حصر ایتش اولسه ایدی قطعہ مذکورہ نك ہر جہتی وحتی چینک ایچریلرندن
 دخی بر خیلی ممالکی ضبط و تسخیرہ موفق اولہ یلور ایدی .
 مشار الہک قطعہ مذکورہده پک چوق محاربہ لری واردر . اجرا ایلدیکی
 محارباتک چوغندہ ایسہ غلبہ کندی طرفندہ قالمش ایدی .
 چینلیر ایسہ مشار الہک کوندن کونہ دائرهٔ حکومتی توسیع ایلسندن
 توحش ایدہرک وکندیلرینک ایسہ او وقت سائر جہتدن مهم برغانلہ لری
 اولمیدی جہتہ صکرلری نظر دقتلرینی او جہتہ دیکہرک مشار الیہ شوکت
 وکالنک مبدل زوال و بنای دولت و اقبالنک رھین اضمحلال اولسچون
 ابدال مساعیدن کیرو طور میوب هیچ بر وقت مشار الہی راحت بر اقامشلردر .
 مشار الیہ ایسہ بر خیلی زمان چینک عساکر کثیرہ سنہ مقاومت ایتدہ
 کدن صکرہ (۳۸۷) سنہ ہجر یہ سنہده وقوع بولان بر محاربہده نائل مرتبہ
 شہادت اولشدر .
 شہادتلری کونکی محاربہده تلف اولان چین عسکرینک مقداری التی
 بیکی متجاوز ایدی .
 کاشغر لیلرک روایتلرینہ نظراً باشلری نفس کاشغر کھنہ شہرندہ وکندیلری
 قیرالی قصبہ سی جوارندہ مدفوندرلر .

﴿ بىغراخان حەققىدە بەئىز افادە ﴾

كاشغەركى شەيدىكى اھالىسىندىن مەلۇماتلى كېلىناتتى — كەندىلەردىن مەشار
الەيە دائىر بەئىز خەسۇس استەفسار اولندۇقە — مەشار الەيەك مەكە اھالىسىندىن
اولدىغىنى وكاشغەرى خەسۇرەت عەمر (رىزى اللە عەنە) خەسۇرتلىرى زەمانىدە ورود
ايتىدىكىنى بىيان ايتىكەدەلەيسەدە خەسۇرەت خال نەم يازدىغىم وچەللە اولوب انلەرك
افادەلەرنە ياكەشلىق اولمىق كەرك .

چونكە : مەشار الەيەك كاشغەردە بولغان خەكومەتنەك ك بارلاق زەمانى
ھەجرتەك (۳۸۰) نەجى سەنەسى واندىن صەكرە اولوب خەسۇرەت عەمر (رىزى اللە
عەنە) خەسۇرتلىرىنەك زەمان خەلافتەلىرى ايسە بوقارورلەدە يازدىغىم وچەللە نەپائەت
ھەجرتەك بىكرەمى دردنجى سەنەسە قەدرەر .

اكر سەلطان بىغراخان خەلىفە مەشار الەيە خەسۇرتلىرىنەك زەمانىدە بولنىش
اولسەلەل ايدى نەپائەت ھەجرتەك اون و بىكرەمى سەنەلىرى اېچىدە كاشغەرى ورود
ايتىمى لازەم كەلور ايدى .

خالبۇكە كەندىلەرىنەك كاشغەردە بولندۇقەلىرى ھەجرتەك دردنجى عەسرى
اېچىدەدر .

بۇنكلە بىر ابر كەندىسى مەكە اھالىسىندىن واولاد عربدىن اولمىوب ترك
قامىلىياسىندىن .

كەندىسىندىن بىشە اولەرق كاشغەرى خەسۇرەت عەمر زەمانىدە مەكە اھالىسىندىن
سەلطان سەتوق بىغراخان اسمەكە بىر آدمەك ورود ايتىمى اھتەمالىدە خەلپە
كەلور ايسەدە اوزەمانىدە وبو اسمەكە بىشە بىر آدمەك كاشغەرى كەيتىدىكىنى بىلەلورم .

سلطان بغرا خانك حضرت عمر زماننده كاشغره ورود ايتديكى وقطعه مذكوره نك خليفه مشار اليه زماننده قتح ايدلديكى حقنده پيدا ايديلان ياكلش معلوماتى تصحيح اچون اون اون بش صحيفه يوقاروده اولان افاداتى تأييداً وتكراراً ديرم كه :

خليفه مشار اليه حضرتلى زماننده تركستان تماميله قتح ايديله ماماش ايدى .

اوزمان آسيا برهنكاهه جرب ووزا اولديغندن يوللر همان كاملاً مسدود ومخاطرات ايسه نامعدود ايدى .

اوزمان عجمستانك ايلروسنى قتح ومخاطرات طريقيه يرفع وودفع ايتكه ده صره كلامش وانك اچون كاشغره داخل اولته ماماش ايدى .

بغرا خانك بخاراى ترك ايللى اوراسنك هواسى كندى صحتى اخلال ايلسندن ناشى اولوب كنديسنك بخارادن دار الملكنه عودتنده بخارا اهايلسى مشاراليه تعقيب ايدهرك اردوسنك دمدارندن اغتصاب اموال ايلدكلرى ومشاراليه بغرا خانك دخى اثنائى طريقده وفات ايلديكى بعض تاريخلرده محرر ايسه ده مشاراليه بخاراى ضبطنده امير نوح فرار ايلش اولديغندن باشلرنده حاكم وامرلى اوليسان بر محل اهايلسنك غالبي اردوسنى تعقيب و غصب اموالنه جسارت ايدهميه جكلرى بديهى اولديغندن فقره اولينك شايدان اعتماد اولديغنى بسان وتذكار ومشاراليه بخارادن بعد العوده كاشغره وقوع بولان محاربه ده شهيد اولدقلرى وقطعه مذكوره مدفون بولندقلرى اوزون اوزادى به اجرا ايتديكم تحقيقات ايله مرتبه ثبوت وارديغندن كنديسنك اثنائى راهده وفات ايلدكلرى حقنده اولان فقره ثابته مجرو حيتى بيانده اصرار ايلرم .

﴿ بغرا خانك اسلاف و اخلافي ﴾

مشاراليه بغرا خانك منسوب اولديغى و وارثى بولنديغى حكومته
(قره خان) عنوانى و برديكم شو سببندركه :
بغرا خان هجرتك (۳۵۰) نجى سنه سننده (بالا خيتاز) ديانت جليله
اسلاميه ي قبول ايدن طاغ خان اولادندن قره خانك (*) قزنداشى ايدى .
قره خانك وفاتنده يرينه اوغلى موسى خان جلوس و مشاراليه موسى
خانك غايت متدين اولسى جهتيله اثنائى حكومتنده اكثر اوقاى جوامع
و مساجد بنا و انشاسيله مرور ايلشدر .
مشاراليه موسى خان متدين و ديندار اولغله برابر غايله محب علم و معرفت
اولوب زير حكمنده بولغان شهر و ممالك اهالىسى يينده علوم و معارفك
ترقيسچون اطرافده بولغان علمايى جلب و جمع ايتديكى كى انشا ايلديكى جوامع
و مساجدك يانلرينه برده مكتب علاوه ايلشدر .
كنديسى درويش مشرب اولديغچون الايش و سلطنتدن هيج حظ اتمز
و دائمى صورتده ساده لك حالى اختيار ايدر ايدى .
مشايخه رغبتى علمايه اولان التفاتندن ازيد و مصالح اخرويه يه اولان
خدمتى مسائل دنيويه يه اولان رغبتندن او فر ايدى .
موسى خاندن صكره مشاراليه بغرا خان مسند پادشاهى يه كچهرك ملك
موروئى بر قاچ مثلى توسيع ايلدى .

(*) دين مابين اسلامى قبول ايتدى تاريخه قدر اسمى سالور ايدى . مسلمان اولدقدن
صكره اسمى (قره خان) . تبديل ايلدى .

تؤلاد كورۇپسى

www.ewlat.org

www.uygurkitap.com

ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازىلار ئامبىرى

بغرا خانك وفايله ايلك خان شمس الدولة سرير حكومته كچهرك ۳۸۹ سنه هجريه سنده بخارايي ضبط واستيلا ايله اوراسني كندى ممالكي ميانته ادخال ايلدى .

كرچه بغرا خان بخارايي مقدا ضبط ايلش ايدى . لكن مشاراليه شهر مذ كوردن عودت ايتكدن صكره امير نوح تكرار كلوب بخارايي ضبط ايلش اولديغندن شهر مذ كور سامانلرك دست اداره سنده بولمقده ايدى .
بخارانك بتون بتون زير ضبط واداره ده بولمى امرنده شمس الدولة سامانلر ايله بر قاچ دفعه ل محاربه يه مجبور اولمش وسامانلرك ايشه اسكى قوت واقتدارلى قالماش اولديغندن تفصيلي اشبو تاريخه تعلق ايتيان محاربات متواليه دن صكره نهايت غلبه قطعيه كندى طرفنده قاهره بخارايي بتون بتون زير ضبطنه كچيرمشدر .

مشاراليه افغانستان وهندوستانده وآسياي وسطينك بعض محالرنده حكومتلى ايكى عصره قريب مدت پايدار اولان سبكتكين دولتك پادشاه مشهورى اولان سلطان محمود (*) ايله مصاهرت ايلش اولديغندن ايكى حكومت يكدىكرينه ابتدالى بك دوستانه برصورتده معامله اتمكده ايدى .
لكن شمس الدولة نك مؤخرأ سلطان محمودك زير حكمنده بولسان خراساني ضبط ايتدى ايشه فساد قاريشديره رق ايكى حكومت ييننده غايت شدتلى برمحاربه يي انتاج ايلدى .

شمس الدولة سلطان محمودك محاربه ده بولمى فرصت اتخاذه بخارايي هجرتك ۳۹۶ نجى سنه سنده ضبط ايتش ايدى .

(*) مشاراليه اعظم سلاطين اسلاميه دندر . « ۳۱ » سنه پادشاهلى ايتش ۴۲۱ سنه هجريه سنده وفات ايتشدر . مدت عمرى ۶۱ سنه در . سبكتكين دولتي كندى زمانلرنده مرتبه كاله واصل اولمش ايدى عظمت شهرتى تعريفه صيغز وغزوات وخدمات جليله نك تعداد وپايى مكن اولز .

ايرتسى سنەكە تارىخ ھىجرەتك ۳۹۷ نجى سالىدر سلطان محمودلە شىمس الدولە يىنىدە آچىلان محاربەدە شىمس الدولەتك ازدوسى فنا حالىدە مەنزىم اولدى .

شىمس الدولە بومغلو يىتى نەسنى يىدرەمىھەرك ايكىنجى دىفەھ اولەرق سلطان محمود اوزرىنە وارمق اىچون تداركات كلىھ اجراسىندە ايكىن ۴۰۳ سنەھ ھىجرىەسندە ارتحال ايلدى .

مشارالەھ اوان جواىسىندىن برى صلابت دىنىھ اصحابىدن غايت ھىيتلى وغىيور بر ذات اولوب زمان ھىكومەتندە دىن مەين اھدىنىك انتشار اىچون پك چوق چالیشمىش وبر خىلى كسەيە دىن جليل اسلامى قبول ايتدىرمىشدر . مشارالەھك ارتحاليلە برىنە برادرى طغان خان كچەرك سىبەكسىكىن دولتيلە ارەيە كىرن وبلاخرە ھر ايكى طرف اىچون دە وخامتى ميدانندە اولان نىفاق ومحاربەيى برطرف ايتىك اوزرە عقد مصالھە ايلدى .

التي سنەھ قدر اجراى ھىكومەت ايتىش وصولك زمانلارندە ايسە خطا يىلەلرە بر بيوك محاربە ايدەرك نائل غلبە عظيمە اولمش ايدى .

۴۰۹ سنەھ ھىجرىەسندە وفات ايدەرك برىنە قىرنداشى شرف الدولە ابو المظفر آرسلان خان كچىدى وبجر حىزىنە قدر اولان ممالكى كاملا قىچ واستىلا ايلە دائرە ھىكومەتى بر قائىدەھا توسيع ايلدى .

مشارالەھدە سلطان محمودلە محاربەيە قالىقىشىدى وعاقبت مەنزىم اولمغەھ بو مغلويت نەسنى پك اىر كەلەرك ادارە ھىكومەتىن دستكش فراغ اولدى .

برىنە قىزى خان كچوب سلطان محمودلە عقد پىوند مصالھە ايتىش ومۇخرأ بر چوق قىتوحاتە موفق اولمشدر .

بونك زمانندە كاڭشۇر قىطەھەسندە ضبط اولمىدق ھەمان ھىچ بر محل قالماش

ايدى . « ۴۳۳ » سنەھ ھىجرىەسندە وفاتيلە شرف الدولە ابو شجاع آرسلان خان

پادشاه اولش ایسهده مؤخرأ برادری بغرا خان اوزرینه کلهرک اولنان محاربهده اسیر اولش ودها صکره لری بغرا خانک زوجہ سی طرفندن اخناق ایدلمشدر .

بغرا خان برمدت اجرای حکومتدن صکره وفات ایتدکده مشارالیهک حرمی تخت سلطنته ابراهیم اسمندہ اولان صغیرالسن اوغلنی کچیرمک ایچون ولی عهدی تسمیم ایتمک ومحبوس اولان سالف الذکر ارسلان خانی اخناق ایلیک کبی ملعتلری اجرا ایله نائل امل اولش ایسهده ابراهیمک برادرلری حکومتنه راضی اولمدقلرندن محاربه یه قالدیشدیلهر وملکی شورش واختلال اتشی ایچنده یاقدیلهر .

بو حالدن سمرقند خانی عماد الدولة ابوالمظفر طمعاج خان استفاده ایدهرک « ۴۴۰ » سنه هجریه سننده حکومتلرینی اللرندن الدی وایشسته بوتار یخندن صکره برعصر مدت امتداد ایدن « قره خان » حکومتی طمعاج خان خاندانی زیر اداره لینه کچدی .

علاوه

(طمعاج خان سلاله سی کرچه یدنجی عصر هجرینک ابتداسنه دکین اجرای حکم وحکومت ایلش ایسهده بونلر مؤخرأ دولت سلجوقیه نک ودها صکره لری خوارز مشاهانک تحت حایه سنه کیرمکه مجبور اولش وهله صکره لری کاشغر قطعه سنه بتون بتون مداخله ایدهمامشلردر)

واہالی اسلامیه باشنه طولیوب چینلیرله برخیلی محاربہدن
صکره عاقبت شهید اولمشدر . کندیلری « ارتوش » قصبه سنده
مدفون ایمش . مشارالیهک وفاتسندن صکره مخدومی { حضرت
پادشاه } پدرینک مقامنه کچوب اوده برچوق محاربہدن صکره مرتبه
شهادته نائل اولمش وکاشغرنک کمنه شهرینک خارج سورنده مدفون
ایمش . }

بالاده شو [] اشارتلك اره سنده محرر اولان سوزل کاشغر اھالیسندن
وقوعات سالفیه واقف اولانلرنک افادہل یدر .

سلطان کلہسیلہ شاہ لغتی بزده و عرب وعجمده منہای سیاسی میراد
اولنیه رق لغت معناسنک بر قسمی قصد ایدیلوب (سلطان الشعراء) (سلطان
الحکماء) (سلطان العلماء) (شاهراه) (شاه بیت) (شاهسوار) (شاهباز)
کبی دھا سائر پک چوق اشخاص واشیاده قوللانلقده ایسده بومقاملرده
اولان سلطان وشاہ کلہلری علم اولدیغی کبی عنوان دخی اولدیغسندن
وبوجهت مقصدک بتون بتون خارجنده اولدیغسندن بوراسنک اوزون
اوزادی یه تفصیلنه لزوم یوقدر .

ایکی عصره یقین مدت سلطنتی امتداد ایدن سبکتسکین دولتنک پادشاه
مشهوری اولوب نائل فتوحات جسیه اولان و ۳۸۸ سنه هجریه سنده
جلوس ایدن سلطان محمود غزنوی ملوک اسلامیه ایچنده الک اول (سلطان)
عنوانی آمشدر .

ملوک سائرہ ایسه عنوان مذکورى مشار الیھدن کورہرک مؤخرأ اخذ
ایلشدر .

بو (ملوك سائر عنوان مذكوری مشارالیهن كورهر ك اخذ ايلشدر) عبارە سندن بالعموم پادشاهلر ك عنوان مذكوری الدقلىرى اكلا شلاملىدر .
خوارز مشاهان ايله دولت ابد مدت عثمانیه پادشاهان ذىشانى دركه :
كافەسى (سلطان) عنواننى المشلردر (*).
كاشغرلىلر مشارالیهك سلالە طاهرەدن اولدىغى بىان اتمكدهلر ايسەدە بن كندى تدقيقاتمە اعتماداً ديرم كه : كاشغره او تار بىخدە سلالە طاهرەدن هېچ بر ادم كىتماشدر .
واقىا علمادان بعض كسە كاشغره كىتمش ايسەدە كىدنلر سلالە طاهرەدن دكل ابدى .

خاطره كلان شودر كه : كاشغر قطعەسى هجرتك ايكىنجى و اوچىنجى عصرلرنده هنوز دائرۂ اسلاميه ايجنه كىرمش وعربستانە يك اوزاق بر موقعدە بولنش اولدىغى واهالىسندن دە بعضىسنىك خاندان رسولە محبت كاملەلرى بولندىغى اجلدن مكەدن وسائر محلدن بر ادم كرك تحصيل سلطنت ايجون اولسون و كرك اقتضاسى چىتىن بولسون كاشغره كىتكەدە ايش كورمكه واهالى بى كندوسنە جلبە مدار اولور ملاحظە سىلە (بن اولاد رسولنم) دىمش اولە .
اهالى كندوسنىك اولاد رسولدن اولمىدىغى نرەدن بىلەجك ؟

حقيقتە قريب اولان دە بودر .
بو افادەك صحتى اشاغىدە ائمە بىخشندە كاشغرلىلر ك افاداتىك بطلاننى اثبات ايتدىكم وقت دها ز يادە مرتبە ثبوتە وار ير .
احتمال كه بنم بو جەتلرە دائر اولان تدقيقاتمە نقصان وار . انسان دكليم ؟ خطا ونقصانن البت قوربتلەمم . باخصوص كاشغر تارىخى يازمق كى هر سطرىنىك تحريرى دور ودراز تدقيقە محتاج اولان بويلە اگر بر ايشى

(*) دولت عليه عثمانیه پادشاهانى على العموم (خان) لى دىخى قبول ايلشدر .

در عهده ایدن بنم کبی بر عاجزك كثر تدقیقاتی ایچنده خطا ایتامسی وغافل بولنامسی ممکن اوله مز .

لکن اصل جای اشتباه اوراسیدر که : کرک بو (سلطان غازی پادشاه) ک و کرک مخدومك کاشغره بغرا خاندن صکره ورودری ادعا اولنان ائمه دن اول کادیکی بیان اولنه یورده هانکی تاریخنه کلدکرینه ونه قدر مدت طور دقلرینه دائر مدعیلر بیان معلوماتدن اظهار عجز ایده یورلر .

بو ذاتلری بغرا خاندن صکره کلش دیه نصل قبول ایده ییلم که مشارالهدن صکره اولانلرک اسامیسی یوقاروده محرر اولوب انلرک ایچنده بونلر یوقدر ؟ هایدی کاشغر لیلرک افاده لرینی تقدیم اولنه جق ایکن تأخیر اولمشدر دیه تأویل ایده لمده بغرا خاندن اول کلش دیلم .

واقعا بغرا خاندن اول کاشغردی بر قاچ ذاتک اثبات وجود ایتدیکی تدقیقات واقعه دن اکلاشیش ایسه ده بونلرک اسملری ایله وقوعات و تاریخ ورود و مدت اقامتلری غیر مضبوط اولمغه برابر انلر حقنده اولان معلومات دخی بهوده کاغد قره لمقدن بشقه هیچ بر فائده یی متج اولمیان روایات متناقضه دن عبارت بولنش اولدیغندن بو ذاتک اومیانده اولوب اولمدیغی قطعاً حکم اولنه مز .

مع ذلك معلومات صحیحه اتبائی ممکن اوله میان بر زمان ایچنده ورودی ادعا اولنان بر کسه نك عدم ورودینی قطعاً بیان مناسب اولمامله کاشغر لیلرک بغرا ندن صکره کادیکی وسلاله طاهره دن اولدیغی جهتلری قبول اولنه میان شو روایتلری موجبجه کاشغره بو نامده بر ذاتک فقط (بغرا خاندن اول) ورود ایتدیکنی تسلیمدن بشقه چاره یوقدر .

آسیاده اولان (حضرت سلطان) بلده سنك بو سلطان غازی پادشاهك اوغلنه منسوب اولوب اولمدیغی حقنده تاریخنه معلومات قطعیه و صحیحه بوق ایسه ده بونك مدعایه دلیل اولدیغی ظاهر در .

يەنە كاشغەرلىلەر دېيىدۇر كە :

[{ حضرت پادشاه } ك وفاتىدىن كىركە رسالتپناه افندىمىز ك نساندىن
كە { ائىمە اثنى عشر } دن امام جعفر الصادق حضرتلى كاشغەر قىطعەسىندە
واقىم خىتەن ولايتىنە ورودا ايدەركە چىنىلىرىدن برخىلىسىنى مىسلمان ايتىدىكى
كېي اسلامىتى قبول ايتىمانلارايە دە محاربە ايتىمىش ونهايت شىرت شهادتى
نوش ايتىمىشدر . مىشاراليە حضرتلى خىتەنك جاناب شىرقىسىندە وطقوز
كونلك مىسافەسىندە مددفون اولوب كىندىلرىنىك مددفلىرىنىك ياندى دەخى
قىرق قىدر شىپىلك مددفى واردەر .]

كاشغەرلىلەر ك اشارت ايجنە الەرق بالايە يازدىغىم بوسوزلى دە (سلطان غازى
پادشاه) حقىندە اولان سوزلى كىيىدر .
اول باول شوراسى اخطار ايدەيم كە : كاشغەر قىطعەسىندە كرك امام جعفر
الصادق حضرتلى نامنە وكرك (سلطان غازى پادشاه) كېي دەها سائر
برچوق كىسەرك اسمنە اولەرق بر طاقم مىراقىد بوقىدر دىمىيورم .
كاشغەردە برچوق زيارىنكاه مىحل واردركە : هر برى برر ذاته مىنسوبدر .
ايراندە برچوق امام مىزارى اولدىغى كېي :
لىكن بونلر اورا اھالىسىنىك اعتقاد ايتىدىكى وىلىدىكى وجىملە مىنسوب
اولدىقلى ذوانك حقىقە دارالقرار ابدىلىرى دىكلدر .
اولا امام جعفر الصادق حضرتلىنىك مىرقىلى كاشغەردە دىكل مىدىنەدە
بقىعەدەدر .

تائىما مىشاراليە حضرتلىنىك تارىخ وفاتلىرى ۱۴۸ سنە ھىجرىيەسىندەدر كە :
۶۵ ياشىندە اولدىقلى حالدە ارتىمال دار بقا ايتىمىشلا ايدى .

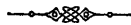
مرقدی مدینه‌ده اولان بر ذات شریف نصل اولورده کاشغرده ده مدفون اولور ؟

حالبوکه امام جعفر الصادق حضرتلری کاشغره هیچ کیتامشدر . چونکه کیتدکلرینه دأر کتب اسلامیه‌ده برصراحت یوق .

واقعا امام حسن (رضی الله عنه) حضرتلری هجرتک ۳۰ نجی سنه - سنده نقض عهد و اعلان عصیان ایدن نه‌اوند و همدان و حوالیسی اهل‌السنک تأدیبی ضمتنده حضرت عثمان (رضی الله عنه) جانب حالیسندن سعید بن العاص قومانداسنده اوله‌رق اول طرفله کوندربیلان عسا کر موحدین ایله برابر عزیمت بیورمشلر ایسه‌ده اعزام قلنان عسا کر اسلام یالکز او جهت اهل‌السنک امر تربیه‌سنه سعی و اقدام ایتش و اسیادن بعض محللر دخی ضبط ایشلر ایسه‌ده کاشغر حوالیسنه قدر عرض شوکت ایده‌مامش و بوصورنده امام مشارالیه حضرتلری دخی کاشغر قطع‌ه‌سی طور اغانه ایاق باصمامشدر .

امام جعفر الصادق حضرتلرینک کاشغره ورودی حقنده اولان ادعایی جرح ایچون افاداتم بمحله تمامیه یازلماشدر .

بوخصوصه دأر اولان محاکماتک قصوری ایسه (امام محمد الجواد) حضرتلرینک ورودی حقنده کاشغره موجود اولان معلوماتک یا کاشغری اثبات ایچون سویلیه‌جکم سوزلرله اتمام ایدیله‌جکدر .

بته کاشغرلیلر دیورلرکه :

«امام جعفر الصادق» حضرتلرینک وقوع شهادتلرندن صکره ۱ ائمه

اثنى عشر { دن { امام تراب الدين { وبونك شهادتدن صكره ده { امام محمد تقى { و { امام على تقى { (*) حضراتى كاشغره كله رك چين مجو. سيلريله برچوق محاربه لرايدوب برخايسنى داخل دائره اسلاميت ايتىش وعاقبت انلرده نائل مرتبه شهادت اولمشدر . { امام تراب الدين { امام جعفر الصادق حضرتلارنىڭ مرقد عاليلرى يانسنده وامام محمد له امام على حضراتى دخى ختنه تابع قره قاش ويورك قاش شىهرلرنده ويا بونلرك اره سنده مدفون ايتىش {

كاشغرلىلرك شوافادهرى مقارن حقيقت اولمىوب انلرجه اولان بومعلوماتك ياكلش اولديغنى برقاچ جهتدن اثبات ايده بيليم .

سوزه شورادن باشليه يم كه :
ائمه اثنى عشردن (امام تراب الدين) اسمنده بر ذاتك وقتيله بو عالم فائده اثبات وجود ايتىش اولديغنى بيليورم .
بىم بيلديكم وپك چوق كسه نك ده بيلديكى (ائمه اثنى عشر) حضراتى ايشته شونلردن عبارتدر كه : اساميسنى تېركا بروجه زير كتاب حاجزى به درج ايتدم :

« حضرت امام على » « حضرت امام حسن » « حضرت امام حسين »
« حضرت امام زين العابدين » « حضرت امام محمد الباقر » « حضرت

(*) (امام محمد الجواد) و (امام على الهادى) حضراتى اوله جق

امام جعفر الصادق^۶ « حضرت امام موسی الکاظم^۷ » « حضرت امام علی الرضا^۸ » « حضرت امام محمد الجواد^۹ { التقی } » « حضرت امام علی الهادی^{۱۰} { التقی } » « حضرت امام حسن العسکری^{۱۱} » « حضرت امام محمد مهدی^{۱۲} » رضوان الله تعالی علیهم اجمعین .

کور یله یورکه : شو ذوات کرامک ایچنده « امام تراب الدین » اسمنده بر ذات یوق .

واقعا بواسطه بریا کاشلیق اولوب « امام تراب الدین » ذیلان ذاتک ائمه دن اولدیغی و « امام جعفر الصادق » حضرتلرندن صکره کاشغره ورود ایتدیکی ادعا اولمسنه نظراً بو ذاتک « امام موسی الکاظم » و « امام علی الرضا » حضرتلرندن بریسی اولسی حکم ایدلک ایستنلور ايسه ده « امام موسی کاظم » حضرتلری ۱۸۳ سنه هجریه سنده الی بش یاشنده اولدیغی حالده بغدادده ارتحال ایدرک شهر مذکوره و « امام علی الرضا » حضرتلری دخی ۲۰۳ سنه هجریه سنده خراسانده طوس نواحیسندن (نوقان) نام قصبه ده وفات ایدوب قصبه مذکوره ده و مشهور هارون الرشیدک (*) تر به -

(*) مشارالیه خلفای عباسیه نك بشجیسی در . هجرتک ۱۴۸ نجی سنه سنده طهرانده تولد ایتمش و ۱۷۰ سنه هجریه سنده مقام خلافتیه یکمشد . مدت خلافتی ۲۳ سنه ۲ ماه اون طقوز کون اولوب ۴۵ یاشنده و ۱۹۳ سنه هجریه سنده ارتحال دار بقا ائلشد . (طوس) ده مدفوندر . زمانده علوم وفنون و صنایع و تجارت زیاده سیله ترقی ایتمش و یک چوق علما ظهور ائلشدر . مدت خلافتده دولت عباسیه نك سلطنت وشوکی معارج علای کاله واصل اولمش ایدی . غایت سخی و دیندار پر بادشاه عادل و مراحمشار ایدی . صره سی کلبرسه عباسیلر حقنده معلومات ویریلیر .

سندہ مدفون اولدقلرندن بوذاک امام موسی و امام علی الرضا حضراتسندن ریسنک اولسنه حکم ویر یلهمز .

شہیدی دیمک اولدی کہ : «امام تراب الدین» دیتلان ذات نہ «امام موسی کاظم» ونہدہ «امام علی الرضا» حضر تلمیدر .

امام تراب الدین دن صکره «امام محمد الجواد» ایله «امام علی الهادی»
حضرتلرینک کاشغره و رودایتدکلری حقیقده اولان ادعائیک جرح و تکذیبینه کلنجیه :

« امام محمد الجواد - نقی » حضرت تباری (۲۲۰) سنه هجریه سنه ۲۵
 یاشنده ایکن بغدادده مسیوماً وفات ایدوب « امام موسی الکاظم » حضرت تباریک
 یاشنده و « امام علی الهادی - نقی » حضرت تباری ده (۲۵۴)
 سنه هجریه سنه عازم داربقا اوله رق موصل ایله بغداد (*)

(*) بغداد يك اسكى برشهر در . حقهنده اقوال چوق . توارينخك بعضيسنده
ملوك اكهمردن برى كنديسنه شرقدن گلان طواشيسنه بغداد حواليسنى احسان ايدى
طواشينك صمنك اسمى بغ اولديغيجون مرقومك الله ويردى مقامنده اول محلى بغداد
اسميله تسيمه ايلدى وبعض محله دنى باغ و داد ايرى ايرى بغداد شمرى محلك وصاحي
راهيك اسملى اولدينى محرر در .

برهاند ایسه (باغ) ایله (داد) دن مرکب باغ عدل معناسنه ایدوکی ونوشیروان زمانده شهر مذکورک زمینی برباغ دلکشسا اولدیغندن مشارالیه هفته ده برکون اورابه کیدوب اجرای عدل و داد ایتمکله شهر مذکور زمینی باغ داد تسمیه اولندیغی و کیدرک بالهخفیف بغداد دینلیدیکی مذکوردر.

هر حاله بغدادك اصل بانیسی خلفای عباسیه نك اینگیسی منصور در . ۱۳۸ سنه هجریه سی و اواخرده بناسسته مایشرت اولوب ۱۴۶ سنه هجریه سی ابتداسنده تکمیل اولمش و ۶۵۶ سنه هجریه سنده خلفای عباسیه نك انقضایه برابر هلاکو طرفدن تخریب ایلشدور .

خلفای عباسیه زمانده دار المعارف جهان ایدی . مؤخر اسی معریت و مذنبیتی ضایع ایش واهالیسی ازالمشدر . بوکونکی کون دولت عثمانیه نك برولایتی واردو مرکزدر .

پیننده کائن سامرا (*) نام شهرده مدفوندر .
کاشغریلر «امام موسی الکاظم» حضرتلرینک ده ابروجه ورودینی
بیان ایتکدهر ایسهده مشارالیه حضرتلرینک تاریخ وفاتی ومدفنی یوقاروده
یازدیغمدن بوزاده تکرارینه حاجت کورلماشددر .

اشبه ذوات شریفهک هر بری کاشغر قطعه سنک خارچنده وقطعه
مذکورهیه خیلوجه اوزاق برر محله مدفون اولدقلری حالده بونلرک کاشغره
کلوب بر چوق محاربه ایتدکلی ادعا واوراده ارتحال دار بقا ایلدکلی
اعتقاد اولنهرق کویا کندیلرینه مخصوص اولق اوزره انیشا قلنان محللر
زیارت وتمامشا اولتمده اولسی تعجبه سزادر .

بوده اورا اهلایسنک حقیقت حالی بیلدکلرندن نشأت ایلکدهدر .

شوراسنی بیانه لزوم کوریم که ذوات کرامک تربلرینی زیارتدن مقصد
ارواح شریفکلرندن استمداد اولدیغمدن بر ادم مسافه بعیدهده اولان برذات
کریمک روح شریفندن طلب معاونت ایده بیلور .

مادامکه : «امام جعفر الصادق» حضرتلریله انلردن صکره ائمه ائی
عشردن براییک امامک کاشغره ورودی سلطان بغرا خان زماندن صکره
اولق اوزره ادعا اولتمدهدر .

۹۴۰ سنه هجریه سنده سلطان سلیمان فتح وضبط ایش ویرقاج دفعه هجملر
وهمنانلیرک الله بکمش ونهایت دولت عثمانیهک تحت ضبط واداره سنده قالش ومقدما
۸۰۳ سنه سنده دخی تیمور مشهور ضبط وتخریب واهالیسنی همان عومنه قریب دینلجک
درجهده قتل واعدام ائلشددر .

(*) شهر مذکورک شدییکی حالده خرابهسی طور مقدهدر . هجرتک ۲۱۸ نجی سنه .
سنده مسند خلافته یکن وخلفای عباسیهک سکرنجیسی اولان معتم بنا وانشا ائلشددر .
سامرانک هججی سرمن رای در . خلیفه سامرانک امر انشاسی تکمیل اولدقده بالجله
عسکریه سیر وتماشاسنه کیتدکه لطافت بنا وجیادت آب وهواسندن عسکلرندن هر کیم
کوردی ایسه محظوظ ومنون اولمغه بومعناقی مفید اولق اوزره سرمن رای نام قالش
وموقرا بالحقیف سامرا دئلشددر .

ومادامكە سىلطان بىغرا خانك كاشغەردە اثبات وجود ايتىسى دردنجى عصر ھىجرىنك اواخرندە وقوع بولمىشدر .
بوصورتە مشار الېھم حضرتانك دىنى مطلقا وبھمە حال بشېنجى عصر رىجالندن اولمىرى اقتضا ايدىر .

شوراسىنى افادە ايدەيمكە : سىلطان بىغرا خاندن صكرە ورودى ادعا اولنان سىلطان غازى پادشاھى ومخدومى حسابە داخل ايتىوب مشارالېھم حضرتلرىنى بىغرا خاندن صكرە كلىش فرض ايدەيورم .
اكر سىلطان پادشاھىدە كاشغەرە كلىكلىرى ظن اولنان ائمە ايلە سىلطان بىغرا خان ارەسنە وحسابە قائمى لازم كلور ايسە بوصورتە مشارالېھمدن اك صكرە ورود ايدىن ذاتك مطلقا التجبى عصرە يتشمىش اولمىسى الحجاب ايدىر .

حالبوكە كاشغەرە ابتدا ورودى ادعا اولنان « امام جعفر الصادق » حضرتلرىنك تارىخى وفاتى -- صحيح اولمىق اوزرە -- ۱۴۸ سنە ھىجرىيەسى اولوب كىندىلىرى ايكىنجى عصرىك نھايتە يىلە يتشەمامشلىردىر .
اك صكرە كاشغەرە ورودى بيان اولنان « امام على الھادى » حضرتلرى ايسە اوچىنجى عصر ھىجرى رىجالندن اولوب ۲۵۴ سنە ھىجرىيەسىندە وفات ايتمىشلىردىر .

كاشغەرە ورودلىرى ادعا اولنان ائمەنك اك صكرە ورود ايدىنى اوچىنجى عصرىك اواسطندە وفات ايدىردە نصل اولوركە بولنر بىغرا خاندن صكرە يعنى بشېنجى عصر ايجندە كاشغەرە بولنە يىلورلر ؟
ارەدە كىچىن ايكى عصرە يقىن زمانى نە يىالم ؟
بىغرا خاندن صكرە اولانلر بزجە مضبوط اولديغىندىن ائمەنى مشارالېھمدن صكرە كلىش دېمىز .

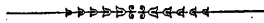
مشارالېھمدن اول يعنى ھىجرىك ايكىنجى واوچىنجى عصرلىرى ايجندە

کدکری بولنده برتاویله قالقیشر ایسهك ائمهك بولندقلری زمانه نظرأ برپارچه یاقیشیق الور ایسهده یوقاروده برتفصیل بیان اولندیغی وجهله مشارالیهك کاشغره کیتدکلرینه دائر صراحت اولمامسی ومی قدرلینك قطعه مذکورهده بولمامسی بوتأویلی حکمسز براقیر .

کاشغرلیلر مشارالیهدن بشقه امام حسن وحسین رضی الله عنهما حضراتنك وحقی امام علی (کرم الله وجهه) و (رضی الله عنه) حضرتلرینهده کاشغره ورودلرینی افاده ایله کاشغر تربلرنده موجود اولان تذکرهلر دن الدقلری معلومات اوزرینه برطاق محاربات وحکایاتی مشارالیهه اسناد ایلمکده ایسهلرده بو جهتك محاکمهی قسم ثانی به تعلیق ایدیلهرك شمیدلک اکا دائر بوراده تفصیلات اعطاسندن صرف نظر اولمشدر .

اشبو اماملردن صکره کاشغر قطعه سنه (شا کرالدین) اسمنده بریسنك ودها سائر برچوق ذواتك کاشغر قطعه سنه کلهرك برخیلی محاربه دن صکره شهید اولدقلری کاشغرلیلرک ارسنده سولتمکده ایسهده بوشا کرالدین دینلان ذاتك نه مقوله ادم اولدیغنه وبوندن بشقه کاشغره کلان سائر ذواتك کیلردن عبارت ایدوکنه دائر معلومات ویره مامکده درلر .

شونی اخطاره لزوم کوریرم که : کاشغره خارجدن کلانلر (بغرا خاندن اول) قطعه مذکورهك شمال و شمال شرقی جهتلرینه کیده مامشدرلر .

آزه جق دوشینلور ایسه کاشغره اولان شو بولده کی معلوماتك یلان اولدیغی آکلشیلور .

یلان دکل . فقط یاکلیش . بوده زمان مرور ایتسندن تولد ایتش برشیدر .

كاشغر امير قىتئە طرفىدىن قىچ اولىنىدىغان صىكرە يەنى ھىجرىتىڭ ايكىنجى
 واوچىنجى عصرلى طرفىدە ايتىدارلى دولت بنى امىيە ومؤخرأ خلفاء عباسىيە
 طرفلىرىدىن منصوب خراسان والىلىرى معرفتىلە اداره اولتور ايدى .
 خراسان والىلىرىنىڭ زىر اداره سىندە بولغان محالار قىطئە مذكورەنىڭ غىرب
 طرفلىرى اولوب شرق وشمال طرفلىرى اىروچە بىر اداره مستقىلە التىندە ايدىلار .
 دولت سامانىيە زمانىدە ايسە كاشغرىڭ غىرب طرفلىرىنىڭ (جزوى بىر مدت)
 دولت مشارالەيە مەربوطىتى وار ايدى .

كاشغرىڭ يېڭى قىچ اولتىش بىر محل اولىسى واهالىسىنىڭ دە (اسىياچە يڭ
 چوق كىسە طرفىدىن قبول اولغان وشو زماندە سالكانى اسكىسىندىن زىيادە
 اولوب مىقدارلى بىر چوق مىليونلەر واران) بودى مذهبىدە بولمىسى غىرىتكىشان
 عربى كىندى طرفىدە جىذب و جلب ايتىلدىر .

ديانتپۇران عرب دولت امويە زمانىدە منتظماً ومؤخرأ غىرىمنتظم اولەرق
 منفردأ ومتوالياً كاشغرى كەلەرك اعلاء كەلە الله ايجون ھىجرىتىڭ ايكىنجى عصرىدىن
 واوچىنجى عصرى اواسطنە دىكىن بىر يىچى عصر مدت چاللىشىش و بىڭ چوغى
 ئاىل مرتبە شەھادت اولمش ايدى .

ناشەردىن احدى اولان مجاھىدىن اولاد عرب خىدمت جىلەلە دىنيەنى ايفا
 ضەمىندە ھەر دورلو فداكارلىقى اختيار ايتىش وكاشغرىڭ شرق جنوبى جەھەتلىرىدە
 دىن مەبىن اسلامك ادخالى واو طرف واهالىسىنىڭ قبول اسلامى وبو سەبەلە
 بودى مذهبىنىڭ اورالار دە كلىأ محو وابطالى ايجون يالەكز اوچەتلىردە رەبىع عصر
 قدر حرب و قتال ايلە اوغراشمىلدىر .

اوزمانك وقايعى غىرىمضبوط اولدىغىندىن وقوع بولان محاربات مەتەدىيەنىڭ
 مفصلاً شرح واتيائى و ابراز شىجاعت و جلادت و احراز مرتبە شەھادت
 ايدىلەرك ذكر وياتى مەمكىن دىكلدىر .

كاشغرى كەلۈبدە تارىخى و اسامىسى مەلۇم اولمىغان كافە ذواتى ھىجرىتىڭ

ایکنجی واوچنجی عصریته داخل ایتک وبو مجاهدین اسلام ارهسته قائمق لازم کلور .

یوقارورده ایما اولندیغی وجهله ائمه دن ظن اولنسان ذوات ایله سلطان غازیلری بونلر میانه ادخال ایتک ایشک الک کسدرمه سیدر .

بو مجاهدین دیشائک غیرت دینیله نه درجه فداکاری بی اختیار ایلدکاری قطعه مذکورنک همان هر طرفنه دیانت جلیله اسلامیة انتشار ایدرک چین ایجرولرینه وارنجیه قدر هر جهتلرنده برخیلی اهل اسلامک ومقابر شهدانامیله برچوق ده محال سکون و ارامک بولنسی ایله آکلاشیلور.

(ابن صباح)

هجرتك بشجی عصری واسطنه یقین ایدی که: وقتیلہ اهل اسلام
اره سنده بر یوک بلا اوله رق ظهور ایدن حسن صباح (*) اوائل حالنده پک

(*) مرقوم ۴۸۸ هجری سنه تولد ایدوب بر خیلی زمان اوتده بروده کرد کدن
صکره هجرتک ۴۸۳ و یا ۴۸۵ سنه سنده ظهور ایتدی . و ۷۰ یاشنده و ۱۸
سنه سنده فوت اولدی .

کندیسنک میدانه قویدیغی مذهب باطننه باطنیه دیرلر . حاشا بر نوع الوهیت
دعواسی ایتمیش وقرآن کریمک معنای ظاهریسی مراد دکلدر دیرک بر طاقم هذیانہ
قالقشمش ابدی .

کرسى حکومتى قزوین نواحیسنده کائن الموت قلعهسى اولقى اوزره تشکيل ایلدیکی باطنیه حکومتی ۱۷۱ سنه پایدار و ۶۵۴ سنه هجرهسنده هلاکوو مؤخر اباقان معرفتیه اشبو حکومت باطله مضععل اولوب خذله افرادندن پکچوغی مقتول وتارومار اولدی .

یمن وشام کبی سائر برلده بر قاج شعبه لری ظهور ایتمش ایسده انلرده پک چوق زمان دوام ایده میوب رهین انقراض اولمشدر .

معاونت کے تحت ایک ایسی تنظیم بنائی جائے گی جو اہل حق و باطل کے درمیان فتنہ پھیلانے کی بجائے امن و امان کے قیام کے لیے کام کرے گی۔

محو واستیصال‌الریحون حکمدار ان عصر پک چوق چالیشمشلر ایسه ده قیریلدقجه
بر یاندن تیکثر انلیکه اولدقلندن تون پتون کوکلیرنی کسمکه موفق اولدمامشلر ایدی .
هلاکونک اسلام اوزرنده بر داهیة عظمی اولان اشبو ملعونلری قتل واعدام ایله
مذهبلرنی محو انظمی اهل اسلام حقنده اولان مظالم فوق‌العاده‌سنه مقابل بر خدمت
خبردهر .

کوک ابن صباح وکړک تشکیل ایلدیکی حکومتی وخلقلری حقنده اشاغیلرده مجلا معلومات ویرله حکدر .

چوق یرلری طولاشدیغی کبی کاشغر قطعه سینه دخی کلش ایدی .
مر قومک کاشغر قطعه سینه کلکسندن مقصد خفیسى شو اولوق کرکرکه :
قطعه مذ کوره اهاالیسی دین اسلامى یکی قبول ایلش و دیانت مقدسه
اسلامیه نك حقایق و دقایقنى دهالایقیله اکلایه مامش اولدیغندن و بر چوغیده
پیدر پی قبول اسلام ایلکده بولندیغندن بونلری دین اسلامه اولان وقوف
و معلومات جزو یلری جهتیله کندیسنك مؤخرأ میدانه قویه جغی مذهب
باطلنه يك مستعد کورمش و عربستان کبی علمایه مرکز اولش بر یرده و دینك
حقایق احوالنه مطلع اولش بر ملت اره سنده مذهب باطلنك اظهار و اعلانی
نقدر اواسه کوچ بر شی اولوب کاشغر کبی عربستانه اوزاق اولان و اهاالیسی
بلیه جهالتدن لایقیله قورتلماش بولنان بر محنده ایسه بو املنه قولایقله نائل
اوله جغنه حکم ایده رك تشکیل حکومت ایچون ایسه اوراسنی پك مناسب
بولش ایدی . ایشته بو سببلردن ناشی کاشغر قطعه سینه کلش ایدی .

جد اولسون که : مر قومک کاشغر مواصلتی قره خان سلاله سی
حکومتنك زمان انقراضنه یعنی اك صوکلری اولان ابراهیم خانله قرنداشلرینك
مخارباتنه مصادف اولغله اوراسنی بر نأره حرب و شورش ایچنده کورمش اولدیغی
اجلدن اورالرده بارینلق قابل اوله میه جغنی و اهاالینك بو قارغشه لخی اثناسنده
تلقین مذهبیه امکان بولنه میه جغنی آکلایه رق عودت ایلش اولدیغندن
کندیسنك مذهب باطلی کاشغر قطعه سینه منتشر اوله مامشدر .

کرچه اورا اهاالینسندن بر مقدار ادمك فکرلرینی زهرلکه موفق اولش
ایسه ده بونلر پك از اولدقلرندن و مر قومک مذهبنه تمامیه واقف اولدقلری
کبی قوه نطقیه و علمیه دن دخی محروم بولندقلرندن سألرینی کندی فکرلرینه
اشتراک ایتدیره مامش و بعضیسی قارغشه لق اثناسنده و بعضیسی ده مرور
زمانله وفات ایلوب کندیلریله برابر فکرلری دخی هیچ بر کسه یه سرایت
ایتمه رك محو اولوب کیتشدر .

مشارالېھانك اودور شوكتىدە خواھ نا خواھ زىر جاھىيەسىنە كىرەككە مەجبۇر اولۇش ایدی . (*)

اون بش سەنە قدر اشبۇ حكومت سلچوقىيە دولتىنك تىحت جاھىيەسىندە بولنەرق ھېچ بركونا مەاملە سىركىشانەدە بولنماش اولدىغىندىن دولت سلچوقىيە دىنى انلرك استقلال حكومتلىرىنە طوقىناماش ایدی .

لەكن ۴۹۵ سەنە ھىجرىيەسىندە سىر قىند خانلىقىنە نائىل اولان محمود خانك دولت سلچوقىيە جاھىيەسىنى اوزرىدىن اتقى وتفرد ايدەرك ھەرنە طرفدىن اولور ايسە اولسون استقلال ادارەيە اولان جزۋى وكىلى مداخلەنى قبول ايتماك اوزرە وقوع بولان عىصبانى اوزرىنە شاھ سىجىرك قوۋە عىسكىرىيە ابلە اوزرىنە كىلىنى واولانن محاربەدە محمود خانك مغلوب ۋەمقتول اولسى استقلال ادارەكە بتون بتون الدىن كىتىشى مۇجىب اولدى .

محمود خان قىتل اولدىقدىن صىكرە شاھ سىجىر طرفدىن ارسلان خان سىرقىندە خان نىصب اولنىش وائىشتە بوكرە حكومت مذكورە سلچوقىلرك — ھرخانى كەندى طرفلىرىدىن نىصب ايتىك درجەسىندەكى مداخلەلەيلە — عادتا روالىلىكى مەرتەبەسىنە تىزل اىلىشدر .

فقط دولت سلچوقىيەك انقراضى (***) زمانلىرىنە يقىن وقتلردە يعنى ھىجرىك التىجى عصرى ايجىندە وظىفە تابىئىتى عدم ايفاومع ذلك سلچوقىيە دولتىلەاولان رىشتە ارتباطى بتون بتون كىسرى ايتىكە اجترائىش ايدىلر .

دولت سلچوقىيە حكەمدارانى وسىرامدان اركانى ايسە دولتىرىنك كوندن كونه رھىن انقراض اولدىغى كوردكلىرى وغائەلەدن ھېچ بىر وقت باشلىرى

(*) سلاطين سلچوقىيەدن اولوب ۴۶۵ سەنەسىندىن ۴۸۵ سەنەسىنە قدر ۲۰ سەنە مدت كەل شان وشوكت ايلە اجراى عدالت ايدىن سلطان جلال الدولە ملكشاھ زمانىدە ايدى . ۴۷۱ سەنە ھىجرىيەسى رمضانك اونىنجى كۈنىدىن اعتباراً وضع اولتان تارىخ جلالى

مشارالېھە مىنسۇد .
(**) بودولتك انقراضىلە مالك مەتروكىسى خوارزمىلرك دست ادارەسىنە يىكمىشدر .

قورۇتلىدىغى جەھەتتە سىمىز قىندى ھۆكۈمەتتە اولان ارتباطك تۇكىدى ومعاملە سىز كىشانەدە وهۇس تىرەدە بولغان خانلىك تۇدىي جەھەتتە باقماش و باقمەما - مشلردر .

ايشەتە انك اچون كاشغردن بىر مقدار محل ايله سىمىز قىندىك طوغرىدىن طوغرى يە سىلچوقىلار جاھەستىدە بولمىشى انجىق يازم عصر قىندىر امتداد ايدە - بىلىش و سىكرەلى سىمىز قىندى ھۆكۈمەتى مستقلاً اجراى ھۆكۈمەت ايدوب ھىچ بىر طرفك مداخلە و جاھەستى قبول ايلامشدر .

كاشغىر قىتەسى كىرك سىلچوقىلار ك (*) جاھەستىدە بولمىشى و كىرك سىمىز قىندى خانلىرىك مستقلاً اجراى ھۆكۈمەت ايتىدكلىرى زمانلردە اموال و اشيا و نفوسىچە ھىچ بىر كونا ضايغاتە دوچار اولمىوب بىر دور اساش كورمىش ايدى .

واقعا سىمىز قىندى ھۆكۈمەتى بىرايكى كىرە سىلچوقىلار و خطايلىلار يەلە محار بە ايلش ايسەدە بولمىز طول مدت امتداد ايلدىكى كى كاشغىر قىتەسى اوزرىندە دىنى و وقوع بولمىدىغىدن قىتە مذكورە ھەمان ھىچ بىر كونا ضرر كورمىش دىمىكدر .

اوزمانلردە علوم و فنون و صنايع و تجارت اولدىقچە كىسب ترقى ايدوب اختلافات و محار باتدن ازادە اولەرق ھىركىس نائل رفاه و حضور اولمىش ايدى .

﴿ تفرد ايدىن شەرلر والىلىرى و عاقبت حاللىرى ﴾

قرە خان ھۆكۈمەتتىن سىكرە سىمىز قىندى خانلىرىك دست نفوذ و ادارەسى

(*) دولت سىلچوقىلە ايلك پادىشاھى يەنى رىسما طانمىش ھۆكۈمدارى طغرل بىكدر .
مشارالە ۲۳ سنە ھۆكۈمران اولمىش ايدى .

انك ايجون برملكت مرکز اداره دن تقدیر بعید اولور ایسه استقلال
زمان مرور ایتدکجه اونستیده زیاده اولوب عصیان قیام ایلماسی وظائف
تابعیتک شرط اعظمی صاییلور ایدی .

کاشغر قطعه سنک شمال و شرق جهتلرندن بشقه اولان محالری دخی
کرچه سمرقند حکومتیه مر بوط ایسه ده بونلر مؤخرأ اداره امورده نوعما
کسب استقلال ایلش ایدیلر .

دها صکره لری کاشغر شهرلرینک محافظلری درجه استقلال ایتدیره رق
اکثر وقت سمرقند حکومتی طایرلر ایدی .

بونکله برابر حکومت مذکوره علیه عسیان و مخالفته قیام ایلرلر
ایدی .

بونلرک عدم قیامی محافظه موقع ملاحظه سندن ناشی ایدی .
برارالق چین حکومتی ایله مؤخرأ کاشغرک شمال جهتنده اولان برنصفی
ضبط و تسخیر ایلش اولان قره ختایلیرلر کاشغری تحت جایه یه المغه قالدیشیلر .
کاشغر والیرلی ایسه هر ایکسینده روی مماشات کوستروب جایه یی قبول
ایتمامک ايجون قطعاً مخالفتده بولمیدیلر .

کرک اوللری و کرک صکره لری کاشغر شهرلرنده بولنان و بر درجه کسب
استقلال ایدن والیرلرک همان جمله سی هانکی طرفی قوتلی کوریر ونه جهتی
منفعتلی بولور ایسه اوطرفک جایه سنی قبول ایدوب برحای پی ترک ایله
دیگرک جایه سنه کیرمامک ايجون هیچ بروقت اوغراشماشلردر .

بونکله برابر چین و یاخود قره ختایلیرلرک جایه سنی قبول ایتدکلر ايجون
سمرقند حکومتیه قارشو مخالفتده دخی بولمزلر ایدی .

نه غریب حالدرکه اعصار قدیمده دولترک انقراضی پک چوق زمانه
محتاج اولوب تشکلری ایسه شمیدیکی کبی محال درجه سندنه کوچ برشی
اولمیدغندن برچوق دولترلر باتار ویرلرینه عقبنده دیگرلری چیقار ایدی .

جهتله قطعه مذکوره اوزرینه اوزاتمش اولدینی دست استیلانی کیرو چکمکه مجبور اولمشدر .

قره ختایلیلر ایسه کاشغرك شمال طرفلری کندی ادارهلنده اولدینی وقطعه مذکورهك بتون بتون ضبط واستیلانی کندیلرنجه ازم بولدینی جهتله بو بایده اختیار فداکاری ایله قطعه مذکورهك هر طرفنی تحت ادارهلرینه کچیردیلر .

بونلر هجرتك التجی عصری اوائلندن اعتباراً کاشغرده قوتلی برصورتده یرلشمش ومؤخرأ دائرة حكومتلرینی فوق العاده توسیع ایدرك آسیای وسطی دن برخیلی ممالکی دخی قبضة تسخیرلرینه کچیرمشلر ایدی .

بو حکومت دخی التمش یتش سنه قدر غایت شانلی برصورتده دوام الیش ایسه ده او زمانلرده تشکل ایدن حکومتلرك دور شوکتلری بك چابوق مرور الیسی اقتضای زمانه دن اولدیغندن بونلرك دخی قدرت وشوکتلری مؤخرأ کوندن کونه ازالغسه باشلش ودها صکره لری اختلالات داخلیه ایله اساس حکومتلری دوجار تزلزل اوله رق بر ضعف وعجزیت کلبه ایچنده اداره امور ایله اوغراشمشلر ایدی .

حاصلی بونلرك ده حکومتلری نهایت بر عصر قدر امتداد ایدرك هجرتك یدنجی عصری اوائلنده بتون بتون انقراض بولمشلردر .

خوارزمیلره عائد (*)

ایران و ترکستان و افغانستان قطعہ لری اوزرلرنده بر خیلی زمان حکومت ایدن خوارزمیلرک (***) التنجی پادشاهی اولان «سلطان محمد قطب الدین ثانی بن سلطان تکش» خوارزمشاه (***) که: جنکیزه معاصر وقوت و قدرتجه بر درجه یه قدر اکا معادل بر پادشاه عادل ایدی .

ایشته انک زمانده و هجرتک ۶۰۶ نجی سنه سنده کاشف قطعہ سنندن بر مقدار ممالک ایلہ قطعہ مذکورہنک انک لرنده واقع اولوب بر طاق طاعلق

(*) بعضیلر «خوارزم» جنک ایستیجی معناسنه «خواه رزم» دن محففدر دیرلر .

(**) خوارزمیلردن حکومت ایدنلر طقوز پادشاهدن عبارت اولوب بونلرک برنجیسی سلطان قطب الدین محمد خوارزمشاه بن انوشکین وصوکیده سلطان رکن الدین شاهر . ابتدای حکومتلری ۴۹۱ سنه هجریه سنندن اعتبار اولنوب تشکیل ایلدکلری حکومت بریجی عصره قریب مدت پایدار اولمش و ۶۲۸ سنه هجریه سنده کلیاً منقرض اوله رق جنکیزیلره انتقال ائلشدر .

(***) مشارالیه ۵۹۶ سنه هجریه سنده جلوس ایتمش و خوارزم دولتی بونک زمانده آسیا قطعہ سی اوزرنده برنجیلک شرفی احرار ائلش ایدی . یکریمی بر سنه اجرای سلطنتدن صکره نهایت جنکیزنی اغصاب ایتکلکه آچیلان محامد .

میلاردن عبارت اولان قرغز (*) ممالکی خوارزمیلرک زیر اداره سنه کچمش
واو ائنده کاشغردن بر مقدار آدمده قبول اسلام ایشلش ایدی .
آسیانک ترقیات علمیه وصناعیه سی اشبو خوارزمیلر زماننده مرتبه علمی
کاله واصل اولمش ایدی .

بولنرک زماننده اول قدر علما و حکما ظهور ایشلش ایدی که : مقدارلری انجق
جناب حقه معلومدر .

اسملری صحائف تواریحی تزین ایدن وشمده قدر و الان کمال حرمت
وتعظیم ورعایت وتوقیر ایله یاد اولنمقده بولنان فضلا و علمانک چوغی اشبو
خوارزم بلادینه منسوبدر .

حیفاکه جنکیزیلرک ایقاع ایلدکلری طوفان خون سرشک آلود خوارزمده
یشمش اولان نادرآت اعصارک همان جله سنی محو و نابود ایلدی .

خوارزمشاهانک دست حکومتنده بولنان شهر و بلادک مرتبه عمرانی
واهاالیسنک کوندن کونه تزاید ایدن ثروت و سلامانی تعریفی محال بر حد
ضایعه ایدی .

ملیکک بر باشندن دیگر باشنه قدر اسایش وحضور حکم سورر واهالینک

رهبه و همندن ناشی ثبات ودوام ایده میوب فرار ایش و ۶۱۷ سنه هجریه سننده
تازم دار بقا اولمشدر .

اگر سلطان محمد دوچار خوف وهراس اولمیوب وفرار ایتیوبده موجود اولان درت
بش یوز بیک عسکرینی حس استعمال ومع هذا اطرافندن ده استمداد ایشلش اولسه ایدی
جنکیزه غایبه ایده مسه بیله کافه ممالکی ضبط اولنمحق و حکومتی بتون بتون الدن کیده جک
درجه ده مغلوب دخی اولمز وملت اسلامیه ده جنکیزیلرک قهر وظلیله یانمز ایدی .

(*) قرغز صورتنده دخی یازیلله یور ایه ده بورالرده کثرتله وکاشغر وآسیای وسطاچه
عومیتله تافطی (قرغز) صورتنده اولدیغیچون بنده او وجهله یازدم .
بوطائفه نك احوالی حقنده دخی قسم ثانیده معلومات ویریله جکدر .

رفاه وسعادتي كيتدكجه ازدياد بولمقده اولديغندن شهرلك نفوسى كوندن كونه كسب تكترايدى ايدى .

شو نعمت عظمادىن كاشغرلك خوارز مشاهانه مروط اولان محللى دى مستفيد وحصه دار واهالىسى ايسه بر سعادت مترقيه وبر نعمت متدايده ايله اوا نكدار ايدى .

اشبو تاريخده كاشغر قطعهسى قره ختايليله مروط اولوب بونلرك ايسه نفاق واقفراق وفساد اخلاقندن واختلال ومحاربات داخيله دن اسكى عظمت واقتدارلى قلاماش وزمان انقراضلى هنوز حلول ايتلديكندن بر حال عجز وقتور ايچنده اجراى حكومت ايتلكده بولمشل ايدى .

دولت خوارزميه ايسه بونلرك بو حال عجز وبريشاينسندن استفاده ايدىرك مملكتلرندن بر مئوال محرر بر مقدار محلى ضبط وتسخير ايتلشدر .

كاشغرلك خوارزميلرك دست اداره سنه كجىمان محللى ايسه اشبو قره ختايليلرك زير اداره سنده قالمش ايدى .

لكن بوده چوق سورمدى .
عاقبت انلرده آسيانك كافه حكمداران وحكومتلرى كجى محو ومنقرض اولديلرك بورالى اشاغيلرده بيان اولته جقدر .

خوارزميلرك كاشغردن ضبط وتسخير ايلدكلرى محللر دولت مشارالهاك زير اداره سنده چوق طورمدى وبر رؤيا كجى حكى بر مدت جزويه دن عبارت اولق اوزره كلوب كجى .

سكز طقوز سنه صكره كه هجرتك ۶۱۵ نجى سالىدر مشاراليه سلطان قطب الدين محمد شاهك جنكيزيلر (*) اوكدن عارفراى اختيار ايتسى ومالكىكك برر برر جنكيزيلرك الله كجىسى اوزرينه كاشغر قطعه سنده كى

(*) جنكيز چين كلسنك تفضيلى وچين كلسى دى اولو معناسته ايش ...!

ممالک دخی خوارزمیہ لک زیر اداره سندن چیمش واوراسی بر بشقه حال کسب المشر .

دولت خوارزمیہ نک مصائب اخیرہ سی قرہ ختایلیہ لک چشم انتباهی
اچہرق بونلر ممالک منزوعہ لینی استرداد ایتدکن بشقه شو قارغشہ لق
اشناسندہ ابروجہ بر کلاه ده قائمق یعنی دولت خوارزمیہ اجزاء ممالک سندن
بر قاجانی زیر اداره لینه کچیرہ لک شوکت وعظمت سابقہ لینی اعادہ ایدہ بیلک
ارزوسندہ بولنش و بونک بر درجہ یہ قدر فعلیاتندہ کریشمشلر ایسندہ اتی
الذکر جنکیز داهیہ سی عقلارینی باشلرندن واستقلال وحکومتلرینی ده بتون
بتون اللرنندن المشر .

اخطار ورجا

یوقارورده بالئناسیبه بیان وافاده قلندیغی وجهله هجرتك ۲ نجی و ۳ نجی عصرلرینك وقوعاتی بر تفصیل یازمق محالدر .
او جهتله بعض موادى مبهم كچمكه وایكى عصرلق وقوعاتی مختصر وجمل اوله رق یازمغه مجبور اولدم .

الده تفصیل وتدقیق وقوعات ایچون مکمل مأخذرك بولئمامسى حسیله ایکنجی و اوچنجی عصر هجرى وقوعاتى بجملاً یازوب مفصلاً یازلسى حقنده اولان ارزوى عبیدانهم حصوله کلامشدر .

كرچه اختصار اولئان جهتلر ایچون معلومات وتفصیلات یوق دكلدر لكن استحصال اولئان معلومات وتفصیلات افسانه و حكایه درجه سنده اولدیغنه و بر درجه به قدر صحتنه اعتماد اولنه میان موادك بر تاریخ كتابنه درجى جائز اولیه جنى دخى بدیهى بولندیغنه بناءً او مثلو تفصیلاتك درجندن اجتناب اولئمشدر .

اثر ناچیرانه مك بر درجه به قدر مكمل اولسى ایچون بك چوق محله مراجعت ایتك ومأللرى یكدیكر یتنه مبابن اوراق پریشان وسأره دن (ایكنه ايله قوبو قازمق قیبلندن اوله رق) استحصال معلومات وكشف حقایق ایلک كبی بركار مشكل ايله اوغراشمش اولدیغمدن فاصله سز بیان وقوعات و اثر عاجزانه مى انجق شو درجه به كتیرمكه موفق اوله یلدم كه بوده بنم كبی بر عاجز ایچون بك بیوك بر موفقیتدن معدوددر .

اعتراف ایتكده اولدیغ عجز وقصورى وايشك اهمیت وعظمتى ايله

تصادف اولنان مشکلات و چکیلان محنت و مشقتی نظر انصافه المیهرق
احتمال که قارئیندن شو اثر ناچیزده خطا آره مق زحمتی اختیار و بعض جهتلریته
ایلشهرک غزته ره اعتراض ورقه لری ارسال و تسیمار اتمک ایستیانلر بولنور
انک ایچون شوراده بر ایکی سوز سوبلکه مجبور اولدم .
شو کتایده بر قاچ نقصان و بش اون دکل یکریمی اوتوز خطا بولنور
ایسه آذر .

چونکه اثر ناچیزانه تمعادی غیر قابل درجه ده مأخذ لری اولان و تحریری
امر نه هر نوع وسائط تسهیلیه بولنه ییلان کتب سائریه مقیس اولیوب بزدن
بک اوزاق بر محله اولان ممالک احوالندن و اون بش یکریمی عصراق
وقوعاتندن و بولنرک اسباب و محاکاتندن و احوال داخلیه سندن و بعض ذواتک
تراجم احوالندن باحث اوله رق شمیدی به قدر امثالی وجوده کتیرلماش و همان
هر سطر ی بر چوق تدقیق ایله یازلمش (ایچیه بیوک) بر کتایدر .
بوراسی بویله ایکن بر قاچ خطا و نقصان بولوبده انلری نظرده یولتمک
انصاف سزلقدن بشقه بر شی دکلدر .
شو سوزدن اثر عاجزانه مک مواد مندرجه سی حقنه هیچ بر کونا اعتراض
ایدلسنی ایستمدیکم اکلا شلمسون .

اساسه طوقمش جهتلر وار ایسه اعتراض ایتملی و فقط مرتب سهوندن
باشلیه رق اعتراضی نفرت اولنه حق درجه به وارد بر ماملی .
اولنان اعتراض غرض کارلقدن ناشی اولیوبده اظهار حقیقت مقصدینه
مبنی اولنجه هر مؤلف طرفندن مع التشکر تلقی ایدیلور .
اعتراضات واقعه غزته صحیفه لری اوزرینه کجیدیکی صورته بنی جواب
اعطاسنه مجبور و بو ایسه هر ایکی طرفی بهوده به مشغول ایده جکی جهتله
اعتراض ورقه لریک طوغریدن طوغری به طرف عاجزانه مه کوندرلسنی رجا
ایدم .
معترضلرک ایلشه جکلری جهتلری یکیدن تدقیق ایده جکمدن حق کندی

فەرنەدە اولدىغى تىن ايدر ايسە كىتابك اخرىنە فلان صحىفەدە كى فلان جەت
ن افندىنىك اخطارى موجدىجە شۇيلە اولقى لازم كلوردىە آروجه قيد
ه جكم.

كاشغره دائر يازىلانردن فضلە بعض اسرار وخفایایه واقف و مختصراً
دیغم موادی تفصیل ایدەجك اوراق وسائرە مآلك اولانلر انلرى طرف
جزانەمە اشعار وارسال ایدرلر ايسە كندیلرینە بك بيوك تشكر ايدر و اثر
چيرك هر جزؤندن بر نسخەسنى تقديم ايلرم .

طرف عاجزانەمە توديع اولنەجق اسرار واوراق وسائرەك هانكى طرفن
دبع ايدلدىكى دخى بيان اولنەجقدر .

شايد اسملرىك تصریحى ارزو ايتمانلر اولور ايسە كیفیتی اخبار ايتدكلرنە
بلرى هیچ بر وقتدە ذکر و بیان ایدلیه جکدر .

كاشغريلرك ياكش اولان بر قاچ معلوماتى تصحيح ايدىشم ويا بتون بتون
ور يديشم لزومسزدر ظن اولتمسون .

اكر بن ياكش معلوماتى بلا محاكمه يازمش اولسەم بك چوق كسە انلرى
وغرى اولهرق قبول ايدر .

حالبوكە بر شىك ياكش بىلتمسندن هیچ بىلتمامسى دها خيرليدر .

بو كىتابك تحریرى امرندە اتخاذ ايدلىكم اصولدن ايكي فائده حاصل
لور كه برى منسوب اولدىغم مملت عثمانیه نك ایشى طوغرى بىلىسى وديكرىدە
شغريلرك منظورى (اولور ايسە) معلومات واقعه لرىنى تصحيح ايلسى در .

﴿ جنکیز خان ﴾

هجرتك يوناني عصرى كه : عموماً اهل اسلامك واسياده بولنان كافه اقوامك دوچار مظالم و گرفتار مصائب اولديني زماندر .
ايشته بو عصر ايچنده ايدى كه شهرت و ملغنتى ولوله ساز جهان و بلكه لرزه انداز زمين و آسمان اولان جنكيزك (*) معيوبت عالمدين اثر و نشان واو-

(*) جنكيز ۵۴۹ سنه هجريه سنده مغولستانده تولد ايلدى . نسلى اوغوز خانه و اورادن ترك بن يافته منتهى در .

مغوللردن بيوك برطانقهك رئيسى اولان (پيسوكى بهادر) نام كسنهك اوغليدر .
طوغديني وقت اللرينيك ايچنده طومش قان بولفسندن كنديسنيك ايلروده غايت خوزريز اوله جفته دها او وقت حكم ايدلمش ايدى !

اصل اسمى تموجين اولوب ۶۰۱ سنه سنده داخل دائره اتفاق ايتك ايچون جلب و دعوت ايلديكى اطراف خانلردن عبارت بر مجلس شورى ده اوطودير ايكن بت تنكرى اسميله موسوم اولوب مغوللر بيشنده غايت محترم اولان وولى الله اولمق اوزره اعتقاد ايديلان! برجنونك (بولده نورانى و قيراتلى برادرمه راست كلدم بكا « كيت سويله تموجين تموجين اسمنى ترك ايدوب جنكيز خان عنواننى السون جناب حقل امريله تكميل ربع مسكونى كنديسنيه و اولادينه مسخر قيلدم » ديدى) مألنده ايراد كلام ايتشى اوزرينه تموجين اندن صكره جنكيز اسميله تسميه اولمش و بوندن صكره يواش يواش كسب قوت ايلشدر .

كنديسى پت پرست ايدى . (۷۵) ياشنده اولدينى حالده (۲۵) ييل سلطنتدنصكره هيرتك ۶۲۴ نجى سنه سنده وفات ايلدى . شمديه قدر دنياده انك كچي ظالم و غدار برآدم دها ظهور ايتامشدر .

جنكيز . مغولستان و تركستان و هند و چين و ايران و حاصللى حوالى حجازيه و يمنيه دن

ادەمدىن بىر پىر وىنبىيان بىراقماق نىت ملعونانەسى اوزىنى كەفە بىلەدى

ورىە قەتە سەندىن ماعدا ھىمان تەكىل آسىا قەتە سەنى واوروپانك بىر مەقدارىنى قەتە بىلەتلىشىدۇر .

جەنكېزىك مىليونلارچە نفوس مەزلۇمە اسلامىيە بى قەتل و دوچار عذاب و بونجە مەللك و رەبى بىر باد و خراب و مەوالىنى مەو و اغتەصاب و جەھانى طوتان بىر عەظمت و شەرتى اكەتەب سەنە سەبب خەلفە عباسىيە نەك اوتوز دىرەنجىسى نەصر خەلىفە ايلە سەلطان مەھمەد خوارزەھەر .

اوزمان جەنكېزىلەر سەد اسەتلا چەكە جەك آسىا اوزىندە خوارزەمىلەردىن بىشەقە قوتلى وەلت يوق ايدى .

مەھمەد سەلطان مەھمەد خوارزەمىلەردىن انتقام المىق و بوناشقانەك حەسولەيچون مىليونلارچە تەمەككە پەيەل حەيول مەشرەكەن اولسەنە رەاضى اولمىق كەي ھەيچ بىر وەقت كەندىسەنە ياقەشەمەيان رەزوى غەفلەندە بولتان نەصر خەلىفە نەك جەنكېزىلەر كەي پەلەنرە كەندى خەندان مەكەمتەن دىخى مەو ايتەش اولان مەلەئە مەھمەد خوارزەمىلەردىن مەشەھ و مەنەكە اسلام اوزىنە مەسەل ق اوزىرە اجرا ايلەيدى تەشەببەتەنە مەھمەد خوارزەمىلەردىن مەشەھەلەندە وەقە اولان الفەتەنە كەي — مەھمەد سەلطان مەھمەدە قەد مەھەدە ايتەيدىكى ايتەيچون — حەوالە سەمەع اەتەبار يەكە سەلطان مەھمەد خوارزەمىلەردىن مەشەھەلە خوش كەچنور و بوسەيەدە مەلت اسلامىيەدە اسودە خالە بولنور ايدى .

جەنكېزىك كەندىرەيدى كەربان خەلقنەك غەربخان طرفەندىن قەتلى خەبەرى جەنكېزە وەسل اولدەقەدە سەيەلە خەت ايدەك قەصەسە قەتل اولمىق اوزىرە غەرب خانى سەلطان مەھمەدنىن قەتەيە طلبەش و مەشارەلە چەندەن ايسە جەواب رەد المەش اولمىغەلە و نەصر خەلىفە طرفەندىن مەھمەد مەواقە لان تەشەببەتەنە دىخى يەردەمەنچەكە ايتەي بىر وەكەت دولەت ارەسەندە اولان دوستلەق بوزىلەپ ۶۱۵ نە ھەجرە سەندە مەھارە پەشەش و مەھارە نەك دەھە ايتەدەسەندە غەلبە و مەغلۇب تەمەيەلە بالە دىكلەن سەلطان مەھمەد و ھەندەن نەشى فرار ايدەك مەيدانى اەسەيەلە بىراقش اولدەيغەندىن نەكەزىلەر خوارزەم مەلەكەنە دىخلە اولوب نەيچە نەيچە مەمالەي ويران و اھراق و مىليونلارچە نەل اسلامى قەتل و اەدام ايتەلەردىر .

جەنكېزىك يەلەكەن خوارزەمدە تەلف ايتەيدىكى اھل اسلامە مەقدارى — مەورخەلەك مەتەققە و ايتەلەنە نەظر — ايتەي مىليونى مەجەوزدەر .

جەنكېزىك سەلطان مەھمەد فرارىنە قەدر نەقدەر اولسە بىر دەرە ايتەندە قالوب مەللك اسلامىيەدە يە انداز خەسەر اولمەش ايدى .

تخریب و احراق و ملیونلرجه انسانی قتل و اعدام ایتک کی خلقت عالمیدن اوزمانه و او زماندن بوانه قدر امثالی کورلیان و حقیقه تذکر و تفکری بيله دهشت انداز قلوب اولان مظالم و شنایعنی ملت اسلامیه چکمش ایدی .

جهانی خرابه زاره دوندیرن جنکیز خونریزك مجازات مدهشه سسندن هر فصلسه کاشغر قطعه سی مضمون اولمش ایدی .

کاشغر اشبو یدنجی عصرک ابتدالزنده قره ختایلیرك جله ممالککندن اولوب یارکند ایسه بونلره عائد اولان (کورخان) ک پایتختی ایدی .

نایمان خانی اولان طبیبک (تیبانک) خانک اوغلی اولان کوشلک «دها طوغریسی کوجلیسک» باباسنک جنکیز طرفندن مقهوریتی اوزرینه اشبو کورخانه التجا ایتدیکی حالدیه مؤخرأ عصبیان و پادشاهلغنی اعلان ایلدی . کوجلیک خان (کور خان) ک الدن نصف ممالککی الدی .

کوجلیک خان فوق العاده تعشق و بالاخره تزوج ایلدیکی پت پرستلردن بر قزک نیاز و اختیاری و نیازنده الحاح و اصراری اوزرینه کاشغر قطعه سسنده بولنان اهل اسلامک تبدیل مذهب ایتسنی امر و اجبار ایلش ایدی .

اهل اسلامک چوغی تبدیل دینی قطعاً قبول ایتامش وقوی الفوآد و تام الاعتقاد اولمانلر معاذالله ارتداد ایلشدر .

[او زمانلرظلم و استبداد دوری اولدیغندن پت پرست اولان حکمدارلر قبولی

مشارالیهک فرارندن صکره ایسه ارتق میدان جنکیزیلره قالهرق جراد بلا کی اطرافه پایلوب واردقلری هر یری فتح و ضبط و ایستدکری مظالمی اجرا ایتش و هیچ بر طرفدن مقابله کورماشلردر .

جنکیزک مظالم واقعه سنه نهایت یوقدر برقاج شهری بردن آتیشه باقق یاخود اساسندن تخریب و برشر اها لیسنی عوماً قتل و اعدام ایتک و یوز پیکرجه بیکناهلک کافه اموال و املاکی الدندن و کندیلرینی زنجیر اسارته اوردقدن صکره جله سنی بردن هلاک ایتک کی ملعنت اکا نسبتله تکراری هر زمان وقوعبولور اجراآت عادیه دن ایدی .

كل اولان شىلرى بىلە اھالىيە تكليف ايدر وارزوسنى جېرا حصوله
يروب قارشولرنده هيچ بر سائل ومعترض كورهملر ايدى .
كز جناب حق . لىكن آينده كورهملر ايدى !]
كوجليكن خان مغول وتاتار قىبائلندن جنكيز خانك دشمنى اولانلرى
يدى طرفنه جلب ايله جنكيز خانه آچىقدن آچىغه بيان خصومت ايلىكده
لمش ايدى .

جنكيز خانه كوجليكن خانك بو حال خصومتكارانهسى اخبار اولندقدە
موت عشىرتندن اولان (جنه نويان) نام سردار نى عساكر كشيە ايله
يىمى ايله كوجليكن خانك قتل واعدامنه تعين ايلدى .
(جنه نويان) ايله كوجليكن خان ارەسندە اچيلان محاربه دە نسيم
لقر مومى ايله جنه نويان طرفنه وزان ايتىكلە كوجليكن خان انهرام ومغلويت
املەبە دوچار اولدى .

(جنه نويان) كوجليكن خانك عساكر مغلوبەسندن در دست ايدە يىلدىكىكن
جوغنى قتل واعدام وبعضىسى دە تحت اسارتە ادخال ايلدى .
كوجليكن خان كوردېكى مغلويت اوزرىنە بردها كندىسىنى طوبليەميە -
جغنى ومقابلە ومدافعهك امكانى بولنەميەجغنى اكلايەرق مغلوب اولان
عساكرندن برمقدار كسە ايله سمت فرارە پويان اولمش ايدى .

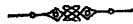
(جنه نويان) يسە كوجليكن خانك قتل واعدامچون جنكيز خاندن
امر قطعى الديوغنى وخصوصيلە بويە بر دشمن مغلوبى كندى حالنە ترك
ايتىكلەك غير جائز اولسديغنى بىلدىكى جھتلە كوجليكن خانى بر خيلى زمان
تعقيب ابدى ونهايت بريردە يقاليەرق اوزرىنە هجوم ايله معيتندە بولناتلرك
همان كافەسىنى قتل واعدام ايلدى .

كوجليكن بودفعە دخى سرعت فرارى سايەسندە جنه نويانك سيف
قهرندن قورتلەرق بد خشاندە كائن صارى كول درەسنە كيدە يىلدى .

کوجلیک خانك معیتده اولان عسكرك كافهسی تلف اولمش اولدیغندن رفیق فراری اوله رق یانده انجق اوچ کیشی قالمش ایدی.

جته نویان کوجلیکی هر نقدر تعقیب ایتش و تحریسی امرنده پك چوق اوغراشمش ایسه ده اراضینك عارضهسی حسبیله کوزدن غیب ایتش و زرمه کیتدیکنه دائر بر اثر و خبر الهامش ایدی .

نهایت برکون صیادلردن برینه کوجلیک خان ایله رفقاسنك اشکالنی تعریف ایدهرک بونلری کوروب کورمدیکنی سؤال ایلدکده صیاددن « تعریف اولسان اشکالده اوچ کیشینك فلان محله طوغری کیتدکری » جوانی النجه معیتده بولسانلرله او جهته طوغری سیر سریع ایله کیدههرک کوجلیک خانی دردست ایله اعدام ایلدی .

﴿ بر مطالعه ﴾

کوجلیک خان اگر جنکیز خانك علمهنده بولمیبده انکله خوش کچنمکی اساس پولتیقه اتخاذا ایلش اولسه ایدی دوچار مصائب اولاز ایدی .

جنکیز خانك اك زیاده سیف غدیرینه اوغرایانلر کندیسنه صورت مخالفت کوسترنلر اولوب بونجه مظالمی محضی اغضاب اولندیغیمون اجرا ایلش ایدی .

جىڭكېزىدە فوق العادە كېرەۋىيەت اولدىنچون كىندىسىنە عرض
اطاعت و اتقياد ايدىلرى مظهر مكافاة و بالعكس معاملە سرکشانه ده
بولنانلرى دوچار مجازاة ايلرايدى .

دنياده كىندىسىدن بشقە صاحب حكم و نفوذ ھېچ برادم طائىموب
باى وكدا ھر كىسك كىندىسىنە سرفروايتىمنى ايلستروادنا برتخفيف
واستھزاي عظمتە يدیره مزرايدى .

اويويان يىلاننى اوياندىرىمق قىيلىندىن اولتى اوزرە جىڭكېزىك عظمتە
طوقونلىسى حيفاكە پىك چوق كىسەلرك محو و خرابى بادی اولمشدر .

جىڭكېزى زماڭىدە

كاشغىرك و اھالىسىنك احوالى

يوقارودە دخى بيان اولدىغى وجھلە كاشغىر جىڭكېزى خانك ضميمە ممالكى
اولمش و فقط آسيا بلاد معمورەسىنك احوال متأسفەسى كى بلىئە تخرىبە
اوغرامامشدر .

جىڭكېزى خان كوچلىك خان ايلە كور خانك ممالكى اوزرىندە كىندى حكومت
قويەسى حكم و نفوذىنى يورىتىش وكاشغىر كىندىسىنى قبول ايتماكە و حكمنە
اعتراض و يا مخالفت ايلەكە جسارت ابدە مامشدر .

جنکیز خان کاشغردہ سر بستیٰ مذاہبی اعلان ایلدیکندن مرقومک زمان حکومتندہ قطعہ مذکورہ خرستیانلرلہ پت پرستلر تکثرایتش ایدی . مرقوم پت پرست اولدیغی و برروایتندہ هیچ بردین ایله متدین اولمادیغی جہتلہ اهل اسلام اکثر خصوصہ دوچار نظر تحقیر و پت پرستلر ایسہ بالعکس مظهر رعایت و توقیر اولمش ایدی .

مرقوم جنکیز خان هر نقدر سر بستیٰ مذاہبی اعلان والتزام ایتش ایسہدہ ینہ کاشغردہ برچوق جوامع ومساجد کلیسا و پتخانه یه تحویل و تبدیل اولمش ایدی .

یعنی اهل اسلامک جوامع ومساجدندن بعضیسی النهرق خرستیانلرلہ پت پرستلرہ اعطا واحسان اولمش ایدی .

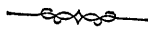
لکن مرقوم تجارتک ترقیسنی بغایت التزام ایلش اولدیغندن زمان حکو- متندہ صنایع وتجارت اولدقجہ ایلرولمش ایدی .

حتی خوارزم شاهی سلطان محمد علیہندہ محاربه قیامی خوارزم کار بانلرینک ممالکنہ ورودینہ مقابل کندیسنگدہ خوارزمہ کوندردیکی بر بیوک ہیئت تجاریہنک سلطان محمدک دایسی اولوب اترار حاکی اولان خابر خان طرفندن ماللری غصب و غارت اولنهرق قتل واعدام ایدلسی ایچون ایدی . کاشغر مرقوم زمانندہ بردور اسایش کورمش وارباب صنایع وتجارتی تشویق وتلطیف ایتسی حسبلہ بردرجہ یه قدر معمور اولمش ایدی .

قطعہ مذکورہ ۶۲۴ سنہ ہجریہ سنہ یعنی جنکیز خانک تاریخ وفاتہ قدر مرقومک فرمانبرا طاعتی اولوب طرفندن منصوب والیسر معرفتیلہ اداره اولمش ایدی .

والیلرہ ایسہ استقلال وسائرہ اولیوب کلی و جزوی ہر امور و خصوص- صنی جنکیز خانہ عرض ایتکہ مجبور اولدقلمرندن مرقومک اوامرینک انفاذیچون عادتاً برر اجرا مأموری ایدیلر .

بونکله برابر والیك قدیم ودوامی اولیوب بر والی برمدت صکره جنکیز
خان طرفندن عزل اولنور ویرینه دیکری تعیین قلمور ایدی .
کاشغر قطعہ سی جنکیز خانک ضبط واستیلا ایلدیکی ممالککے نسبتہ (کہ
آسیا قطعہ سنک درتده اوچی دیمکدر) عادتاً بر سنجاقلق درجه سنده ایدی .

جنگیزدن صکره

وقتا که جنکیز خوریز هر دولت قوی الشوکت غلبه ایلدیکي و بونجه
 اصحاب اقتداری بطش و شدتی ایله عاجز و بی درمان بر اقدیغی حالده عاقبت
 ۶۲۴ سنه هجریه سنده شیر پنجه اجلک ضربه مهلکه سی اوکنده زبون قاهره
 سلطنت دنیای ترک مجبور اولدی .
 استحصال سلطنت و تسخیر مملکت از روسیه اولاد و احفادی ارسنه بر
 مدت صکره تفرقه و نفاق و مخالفت و شقاق کیره رک برخیلی مشقتلر اختیاری
 و بونجه غدر و مظالم اجراسی ایله تأسیس اولنان بنای عظیم سلطنت بر یوک
 قیاه چارمیش بر سفینه دریازده کبی اساسندن صار صلفله پارچه پارچه
 ازلدی .
 کرچه مر قومک و فاتندن صکره اوکتای (*) واندن صکره

(*) اوکتای قآن جنکیرک اوچنجی اوغلی در . ولی عهد اولمغله جنکیرک وفاتنده یعنی ۶۲۴ سنه هجریه سنده سرر قآنی به یجدی .
۱۳ ییل سلطنتدن صکره ۶۳۹ سنه هجریه سنده وفات ایلشدر .
فضلا وعلایه زیاده سیله حرمت ورعایت وعلوم وفنون وصنایع وتجارتک ترقیسنه سعی وفیرت ایلشدر .

سعی و غیرت انبشار .
 خاتمه گزینشی و فقرای پرور و بوندیغی عصره نسبتله بر پادشاه عدالتکستر ایدی .

کپوک (*) وائک و فاتیله ده منکو (***) سر بر سلطنته کچهرک بولنرک زمانده اولاد واحفاد جنکیزیه بر اداره واحد التنده بولنش و حکومت جنکیزیه اسکی شان و شوکتی غائب ایتماش ایدی .

لکن حکومتک بویکپاره لکی ۳۳ سنه قدر امتداد ایدوب جنکیزدن صکره اوچنجی شهنشاه اولان منکونک ۶۵۷ سنه هجریه سنده و فاتیله اولاد واحفاد جنکیزیه نك جمله سی زیر اداره لرنده بولنان ممالکده اعلان تفرد ایدهرک هیچ بریسی دیگره تابع اولمغی ایستماش والرنده بولنان قوت و اقتداری دیگر نك محو و انقراضی اوغورنده صرف ایلکده بولنش اولدیغندن او تاریخلرده اورتقه لنده استرقاب سوداسندن و سلطنت غوغاسندن بشقه هیچ برشی کورلماکده بولنش ایدی .

(*) اوکتایک اوغلی اولوب باباسندن صکره نائل سر بر سلطنت اولدی . تاریخ جلوسی ۶۴۳ سنه سیدر .

بر سنه سلطنتدن صکره ۶۴۴ سنه سنده وفات ایلدی .

خرستیانلغی ترویج و خرسیتیانلری اهل اسلام اوزرینه ترجیح ایدر ایدی .

سخاوتی اولغله برابر غایتله سفاک ایدی .

زمانده اهل اسلام راحت و حضور کورماش ایدی .

(**) کپوکدن صکره ۶۴۸ سنه هجریه سنده جلوس ایلدی . جنکیزک اوغلی تولینک محمد میدر .

طقوز ییل سلطنتدن صکره ۶۵۷ سنه هجریه سنده وفات ایلدی .

کندیسی پت پرست اولغسله برابر اسلامه و بالخاصه علمای کرامه زیاده سیه حرمت و رعایت ایلشدر .

بوده بر درجه یه قدر سخی و عادل ایدی .

« چىقناي خان »

و

احفاد و اخلافي

كاشغر جنكيزك زماڭىدا اولادىدىن چىقناي خان طرفىدىن اداره اولمىقىدى
بولمىش ايدى .

جنكيز وفات ايتىدىكى چىقناي (*) تىحت اداره سىنىدى بولغان ممالك اوكتاي
قان طرفىدىن كافي السابق عهدى سىنىدى ابقا بولمىش و چىقناي دىنى مستقلا
پادشاه اولدىغى حالدا اوكتايى مېنوع افخم و پادشاه اعظم طائىقىدى بولمىش
ايدى .

كرك بوچىقناي خان ورك اولاد و احفادى ۶۵۷ سىنىدى دىكىن هر نىقىدى
مستقلا پادشاهلىق ايتىلار ايسىدى بولمىش عزىل و نىبىللىرى مېنوعلىرى اولان
اوكتاي و كپوك و مىنگو خانلار طرفىدىن اجرا ايدىلىكىنى نىظراً بولمىش عادتا برر
ولايت عظمى و اليسى اولوب حكومت ايسى مېنوعلىرىنىڭ ئىندى اولدىقىدىن
كاشغر قىطعى سىنىڭ جنكيزدىن سىكرى يىقى ۶۲۴ سىنىدى ھىجرى سىنىدىن ۶۵۷
سىنىدىنى قدر ۳۳ سىنىڭ اداره سى اوكتاي و كپوك و مىنگو خانلار عاڭدىمىكىدىر .

(*) جنكيزك ايكىنچى اوغلى در . (۶۳۸) سىنىدى ھىجرى سىنىدى وفات ايتىدى . عىلايه
رغىقى زىيادى ايدى .

مىجود يىلواج وزير اعظمى ايدى . مومى اليك تدبىرى ساپى سىنىدى مىلى حسن اداره يى
موفىق اولمىشدر .

چغتای خان ۶۳۸ سنه سنده وفات ایتدکده اوغلی (یسومنکا) پادشاه ماوراءالنهر و کاشغر اولدی .

بوده پدری کبی سلطان سلاطین اولان اوکتای قآنک تحت اطاعت وانقیادنده بولنش ایدی .

بولندن صکره اوغلی (قرا هلاکو) نائل حکومت اولمش و ۶۴۳ سنه هجریه سنده یعنی کپوک خانک جلوسی سنه سنده عزل اولمش ایدی .

قرا هلاکونک عزلیله برینه چغتای خانک دیگر اوغلی اولان و یسومنکانک قرنداشی بولسان (پیو) کچمش فقط جزوی برمدت اجرای حکومت ایدهرک منکو طرفندن عزل ایدلشدر .

قرا هلاکو کپوک زمانده عزل اولمش ایسه ده بودفعه پیونک عزلیله منکو قان طرفندن ایکنجی دفعه اوله رق نائل مسند حکومت اولمشدر .

مرقوم ایکنجی دفعه نصبنده برمدت حکومت ایلدنکدن صکره وفات ایدهرک برینه اوغلی (مبارک شاه) کچمش ایسه ده صغیرالسن اولسی حسبیه والده سی کندیسنه وصی تعیین قلمشدر .

بونک حکومتی ده پک چوق سورمدی .

چغتایک حقیسی اولان (الغو) استحصال سلطنت ارزوسیه مؤخرأ اوزرینه کله رک مبارک شاهک کافه ممالکنی الندن المشدر .

بوزمانلرده احقاد جنکیزیه اره سنه دوشن تفرقه ونفاق بیومش وهر بری ابری ابری بر طرفده اجرای حکم و سلطنت ایلکده بولنش ایدی . ایشته بولنلردن ترکستانده اجرای حکومت ایلیان جنکیز سلاه سندن (قیدوخان) (*) ایله مذکور الاسم الغواره سنده باب محار به کشاد اولنه رق بر خیلی زمان امتداد ایلدی .

(*) اوکتای قآنک اوغلی قاشینک مخدومیدر . (۷۰۲) سنه هجریه سنده وفات ایلدی . علمایه رغبتی و هنر و معرفته محبتی زیاده اولوب کریم و سخنی ایدی .

الغو محاربات متواليه نك بعضيسنده نائل غلبه اولمش ايسه ده نسيم ظفر
اكثريا دشمنى اولان قىدو خان طرفنه وزان ايدر ايدى .

لكن قىدو خان اكثريا نائل غلبه اولمش ايسه ده الغو ايله اوغراشدىغى
كېي دېكر طرفدن تولى اوغلى ارتق بوغا ايله ده دو كىشمكه مجبور اولدىغندن
الغونك كلياً محو واستىصالنه موفق اوله مامشدر .

بو قىدو خان مؤخرأ احفاد جنكيزيه دن اولوب چىنده يكر منجى سالاھىي
تشكيل ايدن جنكيزيلرك برنجى پادشاهى اولان (قابلاقان) (*) حقنده ابراز
خصوصت ايلش ايدى .

۶۶۲ سنه هجرىه سنده الغو طرفندن حكومتى النان مباركشاه اطرافدن
باشنه بر خيلى ادم طوپليوب كسب قوت ايدىرك الغو اوزرىنه هجوم
ايلدى .

الغو قيد وخاله اجرا ايلدىكى محاربات متماديه دن دوچار ضعف اولمش
اولدىغندن بو دفعه مباركشاهه لايقيه مقابله ايدىميوب اولنسان محاربه ده
دوچار بچه اسارت اولمش و مباركشاه طرفندن قتل ايدلمشدر .
مباركشاه خصمى اولان الغوي قتل ايتدكدن صكره ايكنجى دفعه
اوله رق سرىر حكومتله بكام واجدادى دينى ترك ايله نائل شرف اسلام
اولمشدر .

(*) جنكيزك اوغلى تولينك اوغلى در . منكوك وفاتى اوزرىنه (۶۵۸) سنه
هجرىه سنده بالاستقلال قان اولمشدر .

اون سنه امارت واتوز بش يىل دخى مستقلاً سلطنتدن صكره (۶۹۳) سنه
هجرىه سنده يتش اوج ياشنده وفات ائلمشدر .

تجارت وصنایك ترقىسى زياده سيله التزام ايلش ايدى .
تخت اداره سنده بولنسان ممالك هروجهله كسب عران ائلش واهالىسى دخى نائل
سعادتحال اولمشدر .

سغى وعادل بر پادشاه ايدى .

ئۇلاد گۇرۇپسى

www.ewlat.org

www.uighurkitap.com

ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازىلار ئامبىرى

مشارالیه بر مدت اجرای حکومت ایلدکدن صکره چین حکمداری اولان قاپلان طرفندن عزل اولمشدر .

مشارالیهك عزله سبب تحت حکومتده بولسان ممالیکک چین ممالککنه مربوطیت تامهسنی تحت تأمینه المغله برابر کندیسنک قبول اسلام ایلدیکی اولق کرکدر .

واقعا قاپلان اهل اسلامه محبت اوزره بولمش ایسهده کندیسی اسلامیتی قبول ایتدیکی کبی خاندان جنکیزیهك قبول اسلام ایلسنهده راضی دکل ایدی .

مبارکشاه زمانده اهل اسلام ادیان سائره اصحابنه ترجیح اولمش ایسهده چوق سورمبوب عزلی سببیلله اسکی منزلهیه تنزل ایش بوفقط براق خان زمانده امتیازلی تجدید اولمشدر .

{ قاپلاقان }

وچغناي احفادى

بولۇن صىكرە كاشغر قىرغاقى بىتون بىتون قاپلاقان واحفادىك زىر
ادارە سەنە كىچىمىشدر .

قاپلاقان مباركشاھى عزىل ايله يرينە خېلى زماندىنبرو كىندى خىدمەتدە
بولۇن (براق خان) ى نىصب وتەيىن ايلدى .

براق خان مۇخرا تەبىدىل دىن ومۇھەب ايله (بالاخىيار) دىن مېن اسلامى
قبول ايلشدر .

براق خانك قبول اسلام ايلسە قاپلاقان ايلششامش ايدىكە بۇدە ھەم
براق خانى سودىكەندىن وكىندى ادمى اولدىغىندىن وھەمدە وزىرى اولان اتى الدىكر
احمد بىنا كىنك اثر تەبىرىندىن اولمىق كر كدر .

مشار الىه ۶۷۰ سەنە ھىجرىيە سەنەدە وفات ايلدوب يرينە يەنە چىغناي احفاد-
دندىن (يىنكى) خان جلوس ايلدى .

اول ارالق قىدو خان بونك تىت اطاعتدە بولمىسنى ارزو ايتىدىكى وخان
ايسە قاپلاقانك پروردە نان ونىمى اولوب بولندىغى مقامە مشار الىه طرفندىن
نائل اولدىغى جەھەتلىك ولى النعمتىك ومتبوعىك اطاعتندىن خروج ايله دىكرە
اطاعتە راضى اولمىوب قىدو خانە صورت مخالفت كوسترمش ايدى .

ايشتە بوسىبدىن طولايى ارتسى سەنەكە ۶۷۱ سالنە مصادفدر قىدو خان
ايله اچىلان محارەبەدە مغلوب ومقتول اولمشدر .

قاپلاقان ايله قىدو خان بىرلىك كىسب عظمت ايتىسنى چىكەمدىكرى
ويكىدىكرى تە تجاوز ايتماك اوزرە ارە يره برخط فاصل چىكەمدىكرى جەھەتلىك

دائماً بر برلینک محو واستیصالی و کندیلرینه منسوب ممالکک ضبط واستیلاسی
ایچون خیلی زمان اوغراشمشردر .
قابلاقآن قیدویه نسبه صاحب عظمت و قدرت بر پادشاه ذی سطوت
اولدیغندن قیدونک قابلاقآن علیهنده تجاوزاتی انجق تعجیز درجه سنده قالور
ایدی .

مقتول اولان خان یرینه ینه احفاد جنکیزیه دن (بوقاتیور) خان کچمش
ودرت سنه صکره انک یرینه ده (دوا خان) جلوس ایدوب ۷۰۵ سنه سنه قدر
۳۰ سنه مدت اجرای حکومت ایلشدر .

تاریخ مذکور دن ۷۷۱ سنه سنه قدر ۶۶ سنه مدت چغتای احفادندن
ماوراء النهر و کاشغرده اون درت کیشی دها اجرای حکومت ایلش و کیسی
اجلیله وفات ایدوب کیسی ده محاربه ده مقتول اولمشدر که بونلر صره سیله
بروجه زیر بیان اولمشدر .

(کویچک خان) (بالغو خان) (استبوقا خان) (ایلچکدای خان)
(دور یا تیمور خان) (شیرین خان) (جنکس خان) (لوران تیمور خان)
(فولاد خان) (محمد خان) (غزان خان) (سان قلی خان) (تیمور
شاه) (کاباشاه خان) در .

چىن جنكيز يارىنىڭ ئاۋۇد

يوقارۇدە دىخى بىيان اولدىغى ۋەجھەلە ھىجرەت ۶۶۲ سەنە سىندىن سىكرە كاشغر قىطعەسىنىڭ ادارەسى واقعا چىقنىلىق احفادىنىڭ زىر ادارەسىندە بولمىقىدە ايسەدە حقىقتەدە مەتبوع وحاكم مطلق قاپلاقان واحفادى ايدى.

احفاد جنكيزىيە ايسە اكثريا مشاراليە طرفىدىن منصوب اولدىقلىرى وعلى العموم اوجەتتە دائىما عرض انقيساد ايلدىكلىرى جەتتە برر والى صاحب امتياز كەمەندە ايدىلر.

برارالق قىدو خان قاپلاقان عليەندە بولنەرق تىحت كەمەندە بولنان ممالكى وبالخاصه قىطعە مذكورهى ضبط واستىلايه قالىقىشمىش ايسەدە قاپلاقان خان مذكورك انف عظمت و دست قوت و قدرتى بىردىجەيە قدر قىطع ايلش وقاپلادىن سىكرە سىرر كەمەدارىيە جلوس ايدىن تىمور (*) طرفىدىن ۷۰۰ تارىختىندە وقوعبولان مىحاربەدە تىحت اسارتە اللىش اولدىغىدىن كاشغر اوزرىندە كەندىسىنى مەتبوع طائىدىرەجى چىن جنكيزىلردىن بىشەقە ھىچ بر حكومت قالمامىشدر.

واقعا برى طرفدە ايران جنكيزىلرى وار ايسەدە انلر كاشغرە پك بىعىد اولدىقلىرى كى قاپلاقان حكومتى عليەندە حركانە جسارت و تصدى ايتامىش

(*) قاپلاقانك وفاتى اوزرىنە (۶۹۳) سەنە ھىجرىيەسىندە پادىشاھ اولمىشدر . مدت حكومتى (۱۳) سەنە امتداد ايلش و (۷۰۶) سەنە ھىجرىيەسىندە فوت اولمىشدر . پدىرى كى سىخى ايدى .

وحتی ایران جنکیزیلرینک مؤسسسی اولان (هلاکو خان) (*) تبریک سلطنت و عرض بیعت ضمننده حضور قآنییه سفیر مخصوص ارسالیله بیان تابعیت ایلش ایدی .

قابلا قآن ایسه چیننده متشکل اون طقوزنجی (سونغ) (**) سلاله سنک

(*) تولینک اوغلیدر (۶۵۶) سنه هجریه سنده بغدادی تخریب و خلیفه مستعصم و خاندانی دخی داخل اولدیغی حالده اهاالیسی عوماً قتل و اعدام ائلشدر .
علوم و فنونه محبتی اولدیغیچون علمایه زیاده سیله رعایت و خرسیتان اولان زوجه سنک خاطر پیچونده خرسیتانلره محبت ایدر ایدی .
عری ۴۸ سنه اولوب مدت حکومتی اون سنه امتداد ائلش و (۶۶۳) سنه هجریه .
سنده فوت اولشدر .

مقر حکومتی تبریز شهری ایدی .
تاریخچه مقیددرکه هلاکو خان فوت اولدقده مغوللرک عادتندن اولق اوزره (۴۰) باکر قز غایتله ترین اولنهرق و کندیلرینه اوج کونک ارزاق و یریلرک هلاکونک روحنه مونس اولق اوزره مرقومه برابر مدفنه قولشدر .
اشبو عادت باطله مؤخرآ غازان خان طرفندن لغو اولمشدر .
هلاکونک هیچ بر دین ایله متدین اولدیغی حقنده کی روایت مقارن صحتدر .
مرقومک مدت حکومتده بولندیغی محللرده اجرا ایتدیکی جور و مظالمک تعداد و تعریف غیر قابلدر .

اهل اسلامدن شهید ایلدیکی نفوس مظلومه نك مقداری خارج از حسابدر .
هلاکونک (هولاکو) صورتنده دخی یازلدیغی بعض محله کورلشدر .
مرقوم وقتیه اسلام اوزرنده بر بیوک بلا ایدی .

(**) اشبو سلاله نك مدت دوا می ۳۱۹ سنه اولوب ۳۴۹ ودها طوغریسی ۳۵۹ سنه هجریه سنده ظهور ایش و ۶۷۸ تاریخنده منقرض اولشدر .
بو سلاله نك حکمداران چینگ ایکی یرنده یعنی بری ۱۶۷ سنه چینگک جانب غریبسنده و دیگرکی ۱۵۲ سنه شرق جهتلرنده اجرای سلطنت ایشدر .
بو سلاله دن ۸۱ پادشاه اجرای حکومت ائلشدر .

﴿استطراد﴾

جنکیزك وفاتی اوزرینه ولی عهد اولوب یرینه کچن اوچنجی
اوغلی اوکتای قاآن جود وسخا ایله موصوف اولوب باباسنك یاقدینی
خانه لری و ییقدینی کوکلری تعمیره چالیشمش وزیر اداره سنده بولان
اهالی حق سنده جور ومظالمی تجویز ایتیموب فقرانك استجلاب دعای
خیر یچون باب سخاوتی کشاد ایلشدر .

احفاد جنکیزیه ایچنده ایران ممالکنده برخیلی مدت اجرای
حکومت ایدنلردن سلطان احمد (۱) سلطان غازان خان (۲) سلطان

(۱) ایران جنکیزلرندن هلاکونک اوغلیدر . قرنداشی ابقا خان یرینه ۶۸۱ سنه
هجریه سی ربیع الاولنده پادشاه اولدی .
شرف اسلام ایله مشرف اولزدن اول اسمی نکودار اوغل ایدی . بعدالاسلام
اسمی (احمد)ه تبدیل ایلدی .
مشارالیه ایکی سنه ایکی ماه سلطنتدن صکره ۶۸۳ ده برادرزاده سی ارغون خان
طرفندن قتل اولندی .

(۲) ایران جنکیزلرندن در . سلسله نسبی شو وجهله جنکیز خانه متصلدر غازان
محمود خان بن ارغون خان بن ابقا خان بن هلاکو خان بن تولی خان بن جنکیز خاندور .
۶۹۴ سنه هجریه سنده شرف اسلام ایله مشرف اولشدر .

محمد (۳) سلطان ابو سەيد خان (۴) كېي شرف اسلام ايله مشرف

سنة مذكوره نائل تاج سلطنت اولمش و ۹ يىل سلطنتدن صكره ۷۰۳ سنه هجره سنه ۳۳ ياشنده اولدقلى خالده ارتحال ايلشدر .

غايته محب علم ومعرفت اولوب علمى عظام وسادات كرامه زياده سييله حرمت ورعايت ايدر ايدى . كنديسى اكثر فنونده صاحب كال ايدى .

منرياتدن هيج بر شى ايشلامش وامر كره كندىستدن صادر اولماشدر . انتشار دين اسلام ايچون پك چوق چالشمشدر . تبريزده كندىسنه مخصوص اولقى اوزره انشا اولتان تربده مدفوندر .

شيخ ابراهيم الجموى تلقينيله قبول اسلام ايلشدر . سبب اسلامى وباعث اقبالى اولان امير نوروز سلطنتك ابدالزنده وزير اعظمى ايدى . حين جلوسنده ۲۵ ياشنده ايدى .

(۳) ايران جنكيز يلرندن اولوب ارغون خانك اوغلى وسلطان غازان محمود خانك

برادريدر .

مشارائيه سلطان غازان محمود خاندن صكره ۷۰۳ سنه هجره سنه پادشاه اولدى و ۱۲ سنه طقوز ماه سلطنتدن صكره اوتوز التى ياشنده اولدىنى خالده ۷۱۶ سنه هجره سى شوالنده وفات ايلدى .

صلايت دينيه احكامبندن ايدى . شرف اسلام ايله مشرف اولمزدن اول اسمى الجايىتو ياخود اولجايىق سلطان ايدى .

برادرى غازان محمود خان ايله برابر قبول اسلام ايلشدر .

ابتدارى وزراستدن خواجه سعادالدين قزوينى وسيد تاج الدين اوجينك اغواسيله شيعتى قبول ايتمش وخطبه ده يالكر امام عى (رضى الله عنه) ايله ديكر ائمه اثنى عشر اسماء شريفه لرينك ايراد وسكه ده دى ائمه اثنى عشر (ارضوان الله عليهم) اساء ميسنك ضرب اولتمسى امر وفرمان ايلش ايسه ده مؤخرأ رجوع ايدرك مذهب سنيتيه كال خواهشله داخل اولشدر .

غايه سخى وعادل بر پادشاه . كامل ايدى .

تحت اداره سنده بولنان ممالك زماننده معمور و ابادان واهاليى دى صاحب ثروت

وسامان ايدى .

(۴) سلطان محمد خدا بندهك محمودميدر پادردن صكره ۷۱۷ سنه هجره سنه

پادشاه اولدى .

اولانلر واردرکه انلر طیبی اهل اسلام حقنده حسن خدمت واجرای عدالتده بولنه جقلرندن انلری قبول اسلام ایتیمانلرندن تفریق ایتیک و بجه قاریشدیرماق لازم کلور .

اوکتای زماننده اهل اسلام جنگیز زمانه نسبتاً بدرجه یه قدر مظهر امتیاز اولمش ایسه ده اندن صکره قآن اولان کپوک جلوس ایلدکده مرقومک دیانت نصاریه تمایلی جهتله اهل اسلام دوچار حقارت اولمش و جنگیز زماننده کی مساعده بی بیله بوله مامشلا ایدی .
لکن بو حال چوق دوام ایتیموب مرقومک برسنه حکومتدن صکره وفاتیله یرینه کچن منکو قآن زماننده اسکیسندن برقاچ قات زیاده مظهر رعایت اولمشدر .

طقوز سنه اجرای حکومتدن صکره ۷۳۶ده وفات ایلدی. حین جلوسنده ۱۲ یاشنده

ایدی .

زماننده دولتک اداره سی غایت مشوش اولمش ایدی .

سلطنت ایرانیه نك انقراضنه کندیسبی سببدر .

﴿قابلاقآن زمانده﴾

(كاشغر ك احوالى)

چينده يكرمى سالاھ نك مؤسسى اولان مذکور الاسم قابلاقآن ايسه
محب علم ومعرفت اولوب تحت اداره سنده بولنان ممالكك هر طرفنده علوم
ومعارفك انتشار يچون پك چوق چالشمش وعلم وارباب صنايعى طرفنه
جلب ايله حقارنده فوق العاده بذل التفات واحسان كيلشدر .
مشار ايله قابلاقآن اوكتاي قآن كبي اهالى حقنده اجراى مظالمى
ترك ايله ايفاي عدالت ايلش اولديغندن بونك زمانده چين وبالخاصه كاشغر
قطعه سى نائل حضور وراحت اولمش ايدى .
كرچه كنديسى چين قطعه عظيمه سى اوزرنده تشكيل ايلديكى
حكومتك استقرارى املى وچينلىلرى كنديسندن خشنود ايلك مقصديله
چين مذهبنى قبول ايلش ايدى .
لكن ينه اهل اسلام حقنده فوق العاده محبت ايدرك بالخاصه علمى
اسلاميه رغبت والتفاتى مبذول ورايكان واهل اسلامدن برخيليسنى
مناصب عاليه تعيين ايله محسود امثال واقران ايلش ايدى .
حقيقه ديانر جليله اسلاميه ايله متدين اولانلر مشار اليهك زمانده نائل
اولديغى التفات ورايى واحسان وعاطفى هيچ بر زمانده كورماشلردر .
ايشته بو التفات وامتياز سبيله دركه چين ممالكنك اكثر جهتنده
وكاشغردر اهل اسلام كسب تكثير ايتش وپك چوق چينلى بالاختيار قبول
اسلام ايلش ايدى .

مشار الیهک زماننده چین ممالکینک اهل اسلام ساکن اولان محفلارنده و پایتختنده و بالخاصه کاشغر قطعه سنده بر خیل جامع بنا وانشا قلمش ایدی . بر مقداری کاشغرده مسکون اولان دورغانیلر (*) که قسم کلیسی چینک ایچرولزنده و چوغی ایالات غریبه ده ساکندر اول ائاده قبول اسلام ایدن چین اهل یسننددر .

اهل اسلامک چینده و خصوصیه کاشغرده تکرر اجتماعی و نائل رعایت و امتیاز اولسی مشار الیه قایلا قاتآک وزیر ی اولوب دیانت جلیله اسلامیه ایله متدین اولان احمد بتاکی (محمود غازان) ك (**) علو همت و ثمره غیرتیه اولدیغندن

(*) اشو طائفه نك احوالی قسم ثانیه مفصلاً ذکر و بیان ایدیه جکدر .

(**) مشار الیه اهل اسلامک شایان حرمت و رعایت صادق بر ملت اولدیغی بیانیله قایلا قاتآک دائما اهل اسلامه نظر حرمت و شفقت ایله باقسنه چالیشمش و موفق ده اولمش ایدی .

حتی بو خدمت جلیله ده موفقیتی تأمین ایچون شریکی اولان وزیر خطایی حیل ایله ازله ایتدیرمش ایدی .

قایلا قاتآک اهل اسلام حقنده اولان محبته حسد ایدنلردن ملعونک بری قایلا قاتآی « مسلمانلر سزك دشمنکدر . انلره نقدر لطف ایتسه کز سزه دوست اولزلر . زیرا پیغمبرلری کندی شریعتلرنده اولیانلرک قتلنی واجب قیلشدر . حتی کتابلرنده (و قاتلوا المشرکین کافه) دیه مصرحدر » مألده اولان سوزلرله اهل اسلامدن نفرت ایتدیرمش اولدیغندن قایلا قاتآک معامله سنی دکیشیدیره ک اهل اسلام حقنده اذا وجفا ایتکه باشلدیغنی مشار الیه احمد بتاکی کورنجه افاضل عصردن حیدرالدین سمرقندی واسطه سیله قایلا قاتآک اسلام حقنده اولان فکر مضربنی تبدیل ایله اهل اسلامک کافی السابق مظهر حرمت و رعایت اولسنه سبب مستقل اولمشدر .

فاضل مشار الیه قایلا قاتآک حضورینه داخل اولدوقده « اول آیت کریمه مشرکر ایچون نازل اولمشدر . حالبوکه سز جناب حقه شریک اسناد ایغز سکر . بونکله برابر مذکور آیت کریمه عرب و صبحم مشرکلرینه مخصوص اولوب سز بوایی طائفه دن بشقه سکر » کبی وقت و حاله مناسب بر نیجه سوزلرله قایلا قاتآک اسلامه اولان عداوتنی رفع ایتمشدر . قایلا قاتآن ایسه بوسوزلردن زیاده سیله بمنون اولوب فاضل مشار الیه بر یوق احسان و یرمش و اهل اسلامه اولککندن زیاده حرمت و رعایت اتمشدر .

كەندىسەنك عالم اسلامىيە اولان بو ھەت عەزىمە وشو خەدەت جىلەسى ھەر
ھالەدە شاھان تەسەبىن وتەدەردەر .

قابلاققانك چىن مەزھەبى قەبۇل ايتك كى تەدبىرى پك او قدر فائەدەبخش
اولەمىيەرق جەنكەزىلەر چىندە پك چوق مدت پايدار اولەمامش و ۷۶۹ سەنە
ھەجرىيە سەندە بر چىنلىك تشويق وتەرىكى اوزرىنە چىنلىلەر عومماً قىيام ايدەرك
زمام ھەكومەت جەنكەزىلەرلەك الدەن الثوب جەنكەزىلەر رىنە چىندە يەكرى برنجى
سەللە اولق اوزرە مەنەق (*) سەللەسى ظەھور ايلشدر .

(*) اشبو يەكرى برنجى سەللەك مۇسسى برفقەر چىنلىك (ھونە وو) سەندە اوغلى
اولوب مەنەستەدە بودى (بودا) رەھبەنى خەدەتە مەستەدەم ايكەن تەك خەدەت ايلە چىن
جەنكەزىلەرلى عەلەندە قىيام ايدەن ارباب اخلەلە رەيس اولش وبالاخرە (مەنەق تايچو) عەنوابەلە
جەلوس ائەلشدر .

جەلوسى ھەجرتەك ۷۷۰ نەجى سەندەندە اولوب وفاتى دىنى ۸۰۲ سەندەندە اولدەيغەندەن
۳۲ سەنە مدت اجراى ھەكم وساطەت ائەلشدر .

تەرقى مەعارف غەيرەتەكىشى ايدى . چىندە خەلوجە اصلاھاتە موفوق اولش ومەكەنسەك
مەھور تەيجون چالەشدر .

اشبو سەللەدەن ۱۶ پادشاه اجراى ھەكومەت ائەلشدر .
مەنەق سەللەسەك تارىخ اقراضى ھەجرتەك ۱۰۵۱ سەندەندە مەصادف اولوب مدت دواى

۲۸۱ سەندەر .

﴿تعلق تیمور خان﴾

کاشغر قطعه‌سی ابتدای چغتای و احفادینک مستقلاً زیر اداره‌لرنده بولنوب مؤخرأ بولر چین جنکیزیلرینک تحت اطاعتنده بولنغه مجبور اولمش ایدی .

هجرتك سکرنجی عصری واسطی که چین جنکیزیلرینک دوچار عجز وضعف و گرفتار غوائل اولدیغی زماندر .

چغتای احفادنن طولون تیمور (دها طوغریسی تعلق تیمور) مغولستانده بر حکومت قویه تأسیس ایدرک کاشغر قطعه‌سی اوزرنده کنیدیسنی متبوع اعظم طائیدی .

هجرتك سکرنجی عصری واسطی شول زمان ایدی که چینده بکرمنجی سلالهی تشکیل ایدن جنکیزیلرک حکمدارانندن اولان طغان تیمور قائلک عیش وعشرت و ذوق وسفاخته فرط انهماکی و خزینة دولت و ثروت ملت حظوظات نفسانیه‌سی اوغورنده نهایت درجه‌ده صرف واستهلاکی شیرازه انتظام اداره‌بی اخلال و بنای دولت وسلطنتی رهین انقراض واضمحلال ایلش ودها اوزمان دولت جنکیزیه‌نک بو کیدیشله ممالک چینیه‌ده (*) ثبات ودوامی امر محال

(*) احتمال که قارئین کرامدن بعضیلری اشبو کتاب عاجزانه مک برچوق برنده اولان (ممالک چینیه) و (دولت جنکیزیه) و (دولت تیموریه) کی ترکیلره ایلشیمک و (معامله سکوسترویه) کی اولیور دیمک ایسترلر .

لکن بو ترکیلر (معامله سکوسترویه) قبیلندن دکلدر . (حوادث تلغرافیه) کی ده دکلدر .

اولدىنقى اكلاشيلهرق چىن اھالىسى يىنىدە خىشودسزلىق و بعض طرفدن دە
علام عىيان ظهور ايتكە باشلىشىدى .

ايشتە اول زماندە خاندان جنكيزىنك چىن ممالكى اوزرنده نشر ضيائى
عظمت ايدىن شمس اقبال و سلطنتى دها غروب ايتكسىزىن دولت مشارالېهانك
ضعف و انحطاطى و دوچار پردە انكسافى فرصت اخاذيله مغولستانده غايت
بارلاق اولهرق طلوع ايدىن نجم حكومت مر كزنده مشارالېه تغلق خان
بولنديغى حالده كيتدكجە پرتو افزاى سلطنت و توسيع دائره قدرت ايتككە
بولنمش ايدى .

اشبو حكومتك بر وقت مرجع حكمداران اولان چىن جنكيزىلر يته
قطعا اطاعت و مر بوطيتى اوليوب ادارهسى مستقلانە ايدى .

چىن دولت جنكيزىنە سنك ايسە ذوق و سفاھتدن باشنى قالدېروب دھ اطرافه
باقه جق و بلكە طرف طرف ظهور ايدەرك پايتختى تھديد ايتككە اولان
وبالاخرە اساس سلطنتك اندراسنى موجب اولەجنى هويدا بولنسان ار باب
عصيان و اختلالى تاديب ايدەجك حال و اقتدارى بولنماغله ومع ذلك داخل

حوادث تلغرافىە دىنلدىكى كئىرالوقوع اولوب نېجە بو تركىب بىلە صحىدەر . چونكە
(تلغراف) كەسى ھرسانجە قبول اولنمش بركە اولوب ھر ملت كندى لسانجە مذكر
و مؤنث اولهرق قوللانە بىلور .

(چىن) و (جنگيز) و (تيور) كەلرى ايسە اسامى بلاد و اشخاصدن اولوب
عرب و عثمانلى لسانلرنده استعمال اولنمقده بولنمش اولدىغندن انثرى سائر لغات كې استعمال
ائلك ضرور دەر .

مادامكە بوكون (ممالك ايرانيه) و (ممالك يونانيه) و (ممالك هندية) كې تركىبلر
قوللانمقده يز. آرتق (ممالك چينيە) يرينه مطلقا (چين ممالكى) دىنلەسنك ايسىتملى
بك عىدەر .

بو باده بر قاچ سوز دها سويلك ايسر ايسە مدە بىخىز لسانە دائر اولدىغىچون بو قدرلە
اكتفا ايلدم .

ظهور ایدوب مؤخرأ کسب توسع ایدن عصیان و اختلاللرک دفع و تسکینی مسئله سی دخی اریه کیرمکله مغولستانده ظهور ایدن اشبو حکومت قویه یه نظر اهیستله باقمه مامش واوراسنک تحت اطاعت و جایه یه کیرمسی اسبابته نشبت ایده مامش ایدی .

چین جنکیزیلرینسک انقراضی اوزرینه حکومت چینلیلرک الله کچدکده چینلیلر دخی یکریمی برنجی سلاله نك بر بنای استوار اوزره تأسیس واستقراری املنده اولوب ممالک چینیه نك اعمار وتنظیمی ایله مشغول اولدقلرینه ومغولستان حکومتیله محاربه یه جسارت ایده میوب حکومت مشارالیه نك توسیع دائرة قدرت ایتسندن اول ارهلق کندیلرنجه بر وخامت و مضرت کوره مدکلرینه بناء او جهته باقمش وایشته بو سببله کاشغرله دخی اوغراشمغه لزوم کورما مشلردر .

مشارالیه تغلق تیمور خان کندیسینه تابع ممالکک عمراننی خاتله التزام ایلش واهالیسک رفاه و سعادتچون خیلوجه چالیشمش اولدیغندن تحت اداره سنده بولنان ممالک از هر جهت کسب ترقی ایتشدردر .

مشارالیه ماورالنهرک ضبط واستیللاسیچون ابتداری ایجه اوغراشمش ایسه ده موفق اوله مامش وفقط مغولستاندن وآسیانک شمال طرفلرندن برخیلی ممالک کندیسینک مسخری اولشدردر .

لکن مؤخرأ آسیای وسطی دخی کندیسینک فرمانبر اطاعتی اولشدردر که بو جهتک تعریف وتفصیلی اشاغلرده محرردر .

کندیسینک زمانه کلنجه یه قدر احفاد جنکیزیه دن ایران دولت جنکیزیه سی صوک پادشاهلری مستثنا اوله رق پک ازی قبول اسلام ایلش ایدی .

{ بایدوخان } (*) ایدی اسلامی قبول ایتماش واسکی مذهبلری
اوزره فوت اولشلر ایدی .

سلطان محمود غازان خان ایسه دین احمدی بی اخلاف واحفادینه
میراث براقه رق کندیسندن صکره پادشاه اولانلرک مسلمان اولسنی
قواعد سلطنت ایچون شرط اعظم حکمه قویمش ایدی .

تاریخچه مقیددرکه مشارالیهک شرف اسلام ایله مشرف اولدیغنی
اعلان ایلدیکی کون امر او عسا کردن { ۸۰ } بیک مغول قبول اسلام
ایلشدر .

مشارالیهک قبول اسلام ایلدیکی حوادثی اطراف واکناهه یایلهرق
آسیادن وحی چیندن پک چوق آدم بالاخیار قبول اسلام ایلش
ودیانت جلیله اسلامییه کوندن کونه کسب توسع ایلش ایدی .

(*) ایران جنکریلرینک التنجیسیدر . عوجه سنک اوغلی کیخاتو خان قتل ایدوب
(۶۹۴) سنه هجره مسنده مسند پادشاهی ید جلوس ایلدی .
اون برماه قدر اجرای حکومت ایده بیلوب سلطان محمود غازان خان طرفندن قتل
اولندی وامر قصاص یرینی بولدی .

واقعا سلطان محمود غازان خانك قبول اسلام ايلسى آسپاجه پك بيوك
تأثير وتبدلى موجب اولمش ومغوللار اره سنده دين اسلام انتشاره باشلش ايسه ده
مواقع مختلفه ده ممكن اولان مغوللارك كثرته نظراً قبول اسلام ايدنلرى
اونده برى درجه سنده ايدى .

مشار اليه تغلق تيمور خانك هجرتك ۷۵۴ نجى سنه سنده (بالاختيار)
قبول اسلام ايلسك ايسه مغولستانجه وبالخاصه كاشغر قطعه سنجه پك بيوك
تأثيرى موجب اولديغندن اوتار ينجه قدر شرف اسلام ايله مشرف اولميان
مغوللار وچقنايلردن پك چوغى داخل دائره اسلاميت اولمشدر .
ايسته بوتار يخنن اعتباراً كاشغر ومغولستانده ملت حاكمه اهل اسلام
اولوب حكومت ايسه اهل اسلام النده بولمشدر .

﴿امیر تولک﴾

مشارالیه تغلق تیمور خان (۷۶۰) سنه هجریه سنه جدی جنکیز خانک امر اسندن (امیر تولک) ی کاشغره والی نصب وتعیین ایلدی .
امیر تولک کرچه والی ایدی لکن ولایه سائره والیبری کی اولیوب اکثر خصوصیه مستقل وممتاز بر والی ایدی .

کندیسنک اجدادی جنکیز خانک معتبر امر اسندن اولوب جنکیز خان بولره فوق العاده حرمت ورعایت ایدرهک امراء سائرهدن تفریق اولمق اوزره بعض امتیاز ویرمش وبوامتیاز ببادن اوغله انتقال ایلکیده بولمش ایدی .
تغلق خان دخی اشبو امتیازاتی ابقا وامیر تولکه کاشغرهک والیسنکی برصورت مستقلده اولهرق اعطا ایلش ایدی .

اشبو امیر تولکک اخلاف واحفادی برحق عصر قدر کاشغرهده اجرای حکومت ایلش ودائرة حکومتلری واقعا برارهلق طارالمش ایسهده صکرهلری کاشغرهک هر طرفنی زیر ادارهلرینه کچیرمشدر .

بولرک انقراضلرینه یقین زمانده ایسه کاشغره قطعه سنک جنوب طرفلری کاملاً ضبط اولمق اولدقدن بشقه چیندن برخیلی محل ایله هندوستان وافغانستاندن دخی بعض محللری ضبط واستیلا ایلش ایدی .

لکن بونجم شوکتلری که زمان اضمحلاللرینه مصادفدر شعله برق کی

تئوير عيۈن ايدىر ايتىز دولتىرىنىڭ ظلمات انقراضى تەقىب ايتىش اولدىغىندىن
 طلوعىلە برابر دوچار انكساف اولمش ايدى .
 بوجەتك تفصیلی اشاغىلردە كلە جكدىر .

﴿ تعلق خانە دائر بر قاج سوز دها ﴾

مشاراليه تعلقك مقرر حكومتى آق صودن كاشغره نقل ايلدىكى حقنە
 اولان دىكر بر معلومات وروايت مقارن حقيقت دكلدىر .
 چونكه : اولاً مشاراليهك مقرر حكومتى آق صوده اولمىوب سىر سىر سلاطىنى
 كاشغرىڭ شىمال شرقى طرفلىرىدە اولان مغولستاندە ايدى .
 ثانياً اوتارىخىدە كاشغرىدە امير تولاك مشاراليه طرفىدىن اجراى حكومت
 ايلەككە اولوب اوراسى مشاراليه تابع بر ايلت ممتازە ايدى .
 مشاراليه تعلق تيمور خان (۷۶۰) سنە ھىجرىيە سەننە ماوراء النھر
 والىلىرىنىڭ باشلىرى اوچىدە كەفە سەنە آمرانە حكيم ايدەك برخان بولمىمىسى
 حسبىلە بولمىك ھەر برى بولمىكلىرى مەللەردە اعلان استقلال ايلدىكىنى ويىنلەندە
 اتفاق واتحاد بولمىوب بر برلىنە دوشدىكىنى كورنچە درحال عساكر كلىە ايلە
 ماوراء النھر اوزرىنە حرەكت ايلدى .
 ماوراء النھر والىلىرى ايسە كىندىلەندە مشاراليهە مقابىلە ايدەك قوت
 اولمامسى ھەر برى برھوادە اولوب خىلى زماندىبرى وادى افتراقە دوشمش

اولدقلرندن دارالسلام اتقاه كىرو بده قوتلرينك برنقطهيه جعنه موفق
اولهاملرى حسيبله اكثريسى خواه ناخواه مشاراليه عرض اطاعت وانقياد
ايلشدر .

حتیٰ اول اراقی امیر تیمور کورکان مشارالہک حضوریتہ داخل
وعہدہ سنہ مسقط رأسی اولان واجدادی ولایتی بولنان کش شہرینک
توجہی کی التفاتہ نائل اولمش ایدی .

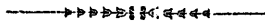
مشار اليك ما وراء النهره كلسى اوراسنك آتش شورش واختلائي تسكين
 ابه كندى تحت اداره سنه كيرمى مقصدينه مبنى اينى .

لكن تكرار مغفولستانه عزيمتمده احوال فساديه هيئت سابقه سنه رجوع
امش واختيار مشقت سفر يه دن هيچ برنتيجه حاصل اولماش ايدي .

بناءً عليه مشار اليه ايكنجي دفعه اوله رق بر مدت صكره ماوراء النهر
اوزرنده عرض احتشام و هوای تفرده بولنان امر انك برخيليسنى قتل
واعدام ايلدى .

آرتق بود دفعه ماوراء النهری بتون بتون تحت حکمنه المق ايجون اوغلی
الساس خواجه بی اورایه حاکم نصب وتعیین وحتى تیمور مشهوری اوغلنه
اتناک نصب ایلدی .

لكن تیمور کورکان مؤخرأً خروج ایلمد کده سمر قندی (*) مشار الیه
الیاس خواجه نك النین اخذ ایلمشدر .

(*) تیمور مشهورک پاتختی اولمش ایدی . موئی البک تربه سی شهر مذکوره کائندر . اسلاندن ابتدا سمرقندی فتح ایدن کاشغر فاتحی امیر قتیبه در .
بروقت بغداد و قرطبه کبی جمع علما و مقرر حکما اولوب آسیای وسطا ناک دارالفنونی ایدی .
شعیدی حالدہ اون اون بشیک نفوسی وار . معموریت سابقہ سنک عشری یلہ یوق .
۶۱۷ سنہ ہجریہ سندہ حنکر خونریز ضبط و تخریب و اہالیسنی قتل و اعدام اولمش ایدی .

﴿ امير تولكك اخلافي ﴾

و

« قرالدينك حكومتى »

تغلق خان كاشغره امير تولككن صكره امير بولاجى يى (*) والى نصب
ايلدى .

مومى اليه امير بولاجى اجدادىنه جنكيز خان طرفىدىن ويرىلوب
برادرى امير تولككه واندىن ده كىندىسە انتقال ايدىن امتيازاتە ضميمە تغلق
خان طرفىدىن بەض امتيازە نائل اولمش ايدى .
مومى اليه امير بولاجى ك از بر مدت اجراى حكم وسلطنت ايدەرك حلول
اجل موعودىلە ارتحال دارىقا ايلدى .

تغلق خان طرفىدىن امير بولاجىنىڭ يرينە مومى اليهك صغيرالسن اولان
اوغلى خداداد نصب وتعيين قىلدى .
خدادادك والى تعيين اولمىسى عى وامير تولكك قىرنداشى اولان (قرالدين) .
ك اغير كلىدى وامير تولكك قىرنداشى اولمىسى حسبىلە حكومت كىندىسە
توجىە اولمىقى لازم كلور ايكن تجرىسز بر چوچق اولان مومى اليه خدادادە
ويرلدىكى ايچون زبادەسىلە خداتلدى .
بر ارالق مغولستانە كىدوب تغلق خانك حضورىتە چىقارق ولايتك
كىندى عەھدەسەنە توجىە اولمىسنى طلب واستىدا ايلدى .

(*) امير تولكك قىرنداشى ايدى .

ئۇلاد گۇرۇپپىسى

www.ewlat.org

www.uighurkitap.com

ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي نەسەر ۋە قوليازىملار ئامبىرى

لکن تغلق خان « ولایتی خدادادک عهده سنه توجیه ایتزدن مقدم
کندک ایچون کلوب طلب واستدعا ایتش اولسه ایدک سکا ویریر ایدم .
شمدی ایسه خداداده ویرمش بولندق ارتق سکا توجیهی اوبه مز « جوابیله
مطلوبنی اسعاف ایتماش ایدی .

قرالدین تغلق خانک بو جوابیله کندیسنی مایوس ایدهرک باشدن
صاومسندن فوق العاده دلکیر اوله رق اخذ انتقام ایچون زمان فرصتک
حلولنه منتظر اولدی .

وقتا که هجرتک ۷۶۵ نجی سنه سنده مشارالیه تغلق خان وفات ایلدی .
مومی الیه قرالدین مشارالیهک ترک ایلدیکی تخت حکومتی غصب ایدهرک
کندیسنه ایلروده ادعای وراثت سلطنت ایدهرک هیچ بر رقیب ظهور
ایتمامک ایچون مشارالیه تغلق خانک کافه اولاد واحفادینی قتل و اعدام ایلدی.
قرالدین تغلق خانک طرفدارانی دخی فساده باعث اولورلر و غصب
ایلدیکی حکومتی استرداده قالقیشورلر مطالعه سیله قتل ایتش ایدی .

﴿ مطالعه ﴾

کرچه قرالدینک غدیری بو درجه لره واردیرمسی و کندیلرندن
باعث اعدام اجراآت ظهور ایتیانلری اعدام ایلمسی شایان نفرت بر ظلم
وشناعت ایسه ده ایلروده کندیلرندن مضرت مأمول اولنلرک ازاله وجودینه
قیام اولنمسی قرون سالفه نک موجب استکراه اصول وقواعد حکومتندن

ودنيانك اكثىر جەھتتە كورلىش اولان احوال مؤسففەدن اولغە قىرالدين بو بابدە مؤاخذەدن قورتيەلە مامغەلە برابر بر درجە يە قدر معذور كوريلور.

قىرالدين تلف ايتدىكى ادملردە اكر استعداد اختلال كورماش

اولسە ايدى مومى اليە بيهودە يره انلرى تلف ايتمايدى .

بونىكلە برابر قىرالدينك مطالعەسى پىكدە ناچا دكل ايدى .

چونكى اعصار سالفەدە علت استرقاب وسوداى اختلال همان عموميەتلە سارى اولديغىدن مقام حكومتە كچنلر ملكى شورش وفساددن محافظە ايچون بعض شدت اجراسنە مجبور ايدى .

حتى مؤرخلر بويولده اولان شدتلىرى صحتى طلب اولنان بر خستەدن

قان المغە تشبىه ايتىلردر .

حقيقت حالە دخى او زمانلردە بويولده شدتلىر اقتضا ايدرايدى .

ايلورده اختلال ظهوريلە بىكارجە ادم تلف اولمىدن ومملكت مادى ومعنوى دوچار ضرر وخسار اولوب حكومت دركە اضحلالە دوشمىكدن ايسە ايش بودرجهلرە وارمەدن يىكرى اوتوز ادمك تلف ايدلسى پىكدە خطا دكلدر .

قىرالدين تغلىق بالجلە اولادىنى قتل ايش ايسەدە هر نصلىسە مشارالەك (حضر خواجە) اسمنده اولان وهنوز ممە امىكدە بولنان بر مخدومى مومى الەك سيف غدر واخانتىدن قورتيەلە بىلىش ايدى .

امیر خداداد ایسه عی اولان مومی الیه قرالدینک ابتدای حکومتندن
بری کندیسینک حکومتنه راضی اولیوب دائماً علیهنده بولندیغنی بیلدیکی
وبوکره تغلق اولادینی قتل ایله سریر حکومتی غصب ایلدیکنی کوردیکی
جهتله آرتق کندیسچون کاشغرده اختیار اقامت موجب مخاطره اوله جفنه
حکم ایدهرک مشارالیه تغلق خاڭ اولاددن اولوب قرالدینک جزای
اعدامندن قورتیلان حضر خواجهی مستحباً بدخشانه فرار وبرخیلی
مدت اوراده اقامت واختفای اختیار ایلدی .

قرالدین ایسه تغلق منسوباتی قلیچدن کچیردکن صکره عوم
مغولستانی زیر ضبط واداره سته المش واوراده برخیلی زمان اجرای حکومت
ایلش ایدی .

کاشغر برمدت ده مومی الیه قرالدینک تحت اداره سنده بولمشدر .
قرالدین دشمنلرینی قهر وتدمیر ایلدکن صکره اجرای عدالته باشلش
واهالینک کندی سایه سنده نائل سعادت اولسچون وسائل واسباب لازمه به
تشیث ایلش ایدی .

فقط بوسوزدن کاشغر اهالیسینک کوردیکی رفاه وسعادتک طول مدت
امتداد ایلدیکی اکلاشلسون .

قرالدینک عدالتی سببیه مغولستان وکاشغر اهالیسینک نائل اولدیغنی
اسایش وحضور حیفا که مؤخرأ تیمور کی بر بلای زمینینک ظهور یله پک
چابوق مرور ایلدی .

بوجهتی تفصیل وکاشغریلرک کوردیکی مظالمی توضیح ایده جک سوزلر
اشاغلرده تحریر اولمشدر .

﴿قرالدينك جسامتى﴾

و

«بۇبابدە برايكى سوز»

—

مومى اليه قرالدين غايت جسامتى بر آدم اولوب كىندىسىنىك جسامتى
تعريف ايچون چىزمەسىنىك ايچنە يدى ياشىنىدە بر چوجىك صيفه ياسىدىكى
روايت اولمشدر .

كرچه شوروايت براز مبالغىلى ايسەدە عقل قبول ايتىمەك درجەدە
بتون بتون يلان دە دكلدر .

بى بشردن بودرجهده جسامتى ظهور ايدە يىلەجكنى انكار واستىعاد
ايدىنلرە جواب اولەرق بالكز شو سوزلى عرض ايدرم كه :
اولاد ادمك بوندن ايكي اوچ يىك سنە اولكى احوالى اوزون اوزادى به

تعريف و يانە لزوم يوقدر .

انسان اسم جنسى ايله ذكر اولئان اشرف مخلوقاتك يعنى اجدادىمىزك
مقدملىرى بزدن برقاچ درجە جسيم اولدقلىرى وزمان مرور ايلدىكچە جسامتلىرى
غائب ايلدىكلىرى مسئلهسىندە بك چوق كسە ثبات ايدرك بۇخصوصە دائر برخيلى
ادلە وبراھىن ابرادىنە قالقىشمش وەر عصرده نادر اولەرق زمانىدە بولئان
ھىچىنلىرىنە نىسبەتە جسامتى كورىنان برطاقم ذوات جالب استغراب اولمشدر .
اسكى زمان آدملىرىنە نە حاجت ! عصرمىزدە دخى شايان حيرت اولق
اوزرە جسيم الجئە برطاقم ذوات ظهور ايلمشدر .

ئۇلاد گۇرۇپپىسى

www.ewlat.org

www.uyghurkitap.com

ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازىلار ئامبىرى

از جمله وقایعی یازمقدمه اولدیغم کاشغر قطعه سنک اک صوگ امیری
اولان آتالق غازی یعقوب خان مرحومک مخدوم نجات موسوی اولوب
ترجمه حالی کتاب عاجزینک قسم نالشنده یازیله جق اولان «حق قولی بک»
شو عصر مرزک اک جسیم ادملرندن ایدی.

جسامتنی تعریف ایچون شوسوزلر کفایت ایدرکه:

مشارالیه حضرتلرینی اولور اولز حیوان چکه مز ایدی. تراموای
بارکیرلرینک اک تواناسی درجه سننده اولان بارکیرلر کندیسینی انجق
برایکی ساعت «اوده پک زحمتله» طاشیه بیلور ایدی.

◀ قرالدينك تيمورايىلە مناسبات ▶

◀ منازعاتى ▶

مومى اليە قرالدينك زمانىدە تخرىبات و مظالمى جەھتتىلە مشهور اولان تيمور (*) كوركان (**). ظهور اينلىش ايدى.

حتى مومى اليە تيمور (۷۷۰) سنە ھىجر يەسىندە بلخ و ھرات (***) پادشاھى اولان سلطان حسين ايەلە محار بە ايدوب غالب كىش و بونك اوزرىتە قرالدينە

(*) تيمور (۷۳۷) سنە ھىجر يەسىندە سمرقندك جەت جنوب يەسىندە واقع سبز (كش) نام شەھردە طوغش و (۷۱) ياشىدە اولدىنى حالدە ۳۶ سىنە اجراى سلطنتدن سكرە وفات ايدوب سمرقنددە كىندىسەنە مخصوص اولاق اوزرە انشا قلنان تر بە يە دفن اولمشدر. مومى اليەك (۷۲۸) سنە ھىجر يەسىندە طوغدىنى حقندە اولان دىكر بر روايتك صحتى تقدىرنە (۸۰) ياشىدە وفات ايتىش دىمكدەر.

وفاتى (۸۰۷) سنە ھىجر يەسى رمضانك اون يىنجى كۈننە مصادفدر. ھىرىدە نائل غلبە اولمش و صيت و شەرتى جەھانى طومش بر بىوك پادشاھ ايدى. فقط غايت خونريز ايدى.

(**) كوركان عنوان اولوب داماد پادشاھى دىمكدركە تيمور بلخ پادشاھنك ھمشىرە. سنى تزوج ايلدىكىچون عنوان مذكور ايەلە كسب اشتھار ايتدى.

(***) اسى برشردر. ۵۴۵ دن ۵۹۷ و يا (۶۱۷) سنە ھىجر يەسىنە قدر غور يلرك

مقر حكومتى ايدى.

ئەۋلاد گۈزۈپىسى

www.ewlat.org

www.uighurkitap.com

ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازىلار ئامبىرى

مکتوب و سفیر ارسال ایده رک سلطان حسین علمینده اتفاساق ایتکی طلب ایلمش ایدی.

اهیتی جهتیله آسیاده ظهور ایدن جهانگیرلک هان جلہ سی ضبط و تسخیر یی اہم اموردن عد ایتشلردر.

ہجرتک یدنجی عصرندہ جنکیر خونریز و سکرنجی عصر ہجریدہ دخی تیمور مشہور ضبط و تسخیر ایلشدر.

مؤخر ارا نبلر ہنچہ استیلارینہ پکیر مشلر ایدی . انلرک زیر ادارہ سندنہ بولندی ثنادہ و (۱۱۲۸) سنہ ہجریہ سندنہ افغانلور ضبط ایلدیلر.

اون التی سنہ قدر افغانلورک ادارہ سندنہ طور دقدن صکرہ (۱۱۴۴) سنہ ہجریہ . سندنہ ایران شاہی مشہور نادر شاہ ضبط ایلدی.

بوندن صکرہ اون طقوز سندنہ ارا نا لورک الندہ بولنوب مؤخر (۱۱۶۳) سنہ ہجریہ سندنہ افغان حکمداری احمد شاہ ضبط ایلش و تاریخ مذکور دن صکرہ ہرات نیم مستقل بر حکومت صرہ سنہ پکمشدر.

(۱۲۴۹) سنہ ہجریہ سندنہ ایران دولتی ضبطہ قاقیشمش ایسدہ موفق اولہ ماش و خصوصیلہ انکاترہ ایلہ ۱۲۷۴ سنہ سندنہ عقد ایلدی معاہدہ موجنبہ شہر مذکورک ضبط سندنہ بتون بتون واز پکمکہ مجبور اولمشدر . تاریخ مذکور دن بری ہرات افغانستان مالکی اجزاسندن عد اولمشدر .

غایت اہمیتی واردر . حتی بوسبدن ہرات ہندوستانک مفتاحیدر سوزی ضرب مثل حکمندہ مشہوردر .

جنکیز و تیمور بعض مرتبہ خراب ایتشلر ایسدہ بتون بتون تخریب اولنامش ایدی . موی الہمادن اول ہرات شہری فوق العادہ معمور ایدی .

شاہرخ زمانندہ معموریت سابقہ سنی بولش و بلکہ بدرجہ دہا ایلرو یہ وارمش ایدی . حتی شاہرخ ہراتی کندوسنہ پایتخت اتخاڈ ایلش ایدی .

ہراتن پک چوق شعرا و حکما و علما ظهور ایتش و شہر مذکور و قتیلہ اصحاب فضل و هنرک اقامتکاهی اولمش ایدی .

ایرانلورک زیر ادارہ سندنہ طور دینی مدت ظرفندہ خراب اولمشدر ا افغانلور دن ایرانلورہ و ایرانلور دن افغانلورہ کچدکچہ پک زیادہ رخنہ دار اولمش ایدی .

اراضیسی غایت منبت و محصولدار و تیمور و قورشون معدنلری ایسہ بشماردر .

قرالدين ايسه تيمور كورككانك واقع اولان اشبو تىكليف اتقاقى حسب الزمان قبول ايلش ايدى.

تيمور كورككان مؤخرأ تزايد قوت وتوسيع دائره شوكت اچون امرا - سندن (الله داد) نام امير بنى ايلچىلىكله كوندرهرك اشبو قرالدينك قزىنى طلب ايلكله قرالدين موافقت ايتش و بونك اوزرىنه امير تيمور كورككان قرالدينك كرىمه سنى كندوسىچون عقد وتزويج ايلش ايدى.

مؤخرأ تيمور كورككان قرالدين ايله اتفاق ومصاهرت ايتدىكى برطرفه آتەرق استىلاى ممالك هواسنه دوشدى وكنديسى خوارزم استىلاسيه مشغول ايكن قرالدينك تحت حكومتىده بولغان ممالكك تسخيرىچون مغولستان اوزرىنه اوتوز بيك كشيلىك برفرقە عسكريه كوندردى.

خالبوكە ضبط ممالك اچون كوندرىكى عسكرك كافەسى بر مقدار مسافە كيتىد كدن صكرە كندىسىنه عصيان ايله مغولستانە عز يمتىدن صرف نظر ايدەرك عودتله تيمورك بايتختى اولان سمرقندى تحت محاصره يە آلدىلر. بو خبر موخش تيمور كورككانە واصل اولدقده خوارزم استىلاسىنى ترك ايدەرك سمرقند اوزرىنه كلدى.

محاصرین ايسه تيموره (*) مقابله ايدەميه جكلرىنى اكلايهرق مشاراليه قرالدينه التجا وقرالدين دخى مغولستاندن حركت وانلرله تزايد قوت ايدرك خوقندى ضبط واستىلا ايلدى.

قرالدينك بوحركتى تيموره اخبار اولندقده زيادهسيه حدت ايدەرك درحال قرالدين اوزرىنه حركت ايلدى. قرالدين تيمورك كنديسى اوزرىنه كلكده اولديغنى خبرالنجسه اغرلغنى

(*) تيمورك تارىخ خروجى هجرتك (۷۷۱) نجى سنەسنە مصادفدر. بو بابده برفقاج روايت وار ايسەدە اك طوغرىسى سنە مذكوره در.

مغولستانه تسیار و درت بیک قدر سواری ایله بر محله پوصو قوروب تیمورک ورو دینه انتظار ایلدی .

تیمور عسکرینی قرالدینک تحریسیچون اطرافه کوندرمش و کندی معینده ایسه انجق ایکی یوز یاخود درت یوز قدر آدم قالمش ایدی .

قرالدین تیمورک پک از آدمله بولندیغنی و پوصویه اوغزادیغنی کورنجه بونی کندی حقنده عین نعمت بیلهرک پوصودن چیقوب تیمور کورکان اوزرینه هجوم ایلدی .

تیمور شو هجوم نا کهظهوردن قطعا دوچار یأس وفتور اولیوب ومها-جلهرک کثرتنه نظراً معینده کی عسکرک قلت مقدارینی دوشنیموب قرالدینته مقابلهیه قالمیشدی وشوتهلکهدن قورتیلهرق واصل سرمزل مرام اولوق انجق ثبات واقسام ایله حاصل اوله جغنی اکلاتهرق معیننده کی فئه قلیلهینی تشجیع وتشویق ایلدی .

ایشته بوراده غایت شدتلی بر محاربه دن صکره غلبه تیمور طرفنده قاهره قرالدینک عسکری منهنم وپریشان وقرالدین دخی بو حالی کورنجه چاره سز وادی فراره پویان اولدی .

﴿ قرالدینک قوتی ﴾

قرالدینک نه درجه ده صاحب قوت بر مرد میسدان جلادت اولدیغنی اکلاتمق ایچون شوسوزلی عرض ایدرم که :

قرالدىن اشىبو محاربه دە عسكرىنىڭ مەلۇمىتى اوزرىنە كىندىسى دىنى
مجبور فرار ورجعت اولمش وائىنى فرارندە خىلى مسافەدن برى كىندىسى
تىور كوركەنك امراسىندن (قرەبەدار) نامىندە برىكك تعقيب ايلەككە اولدىغى
كورنجه كىرويه دونوب قرەبەدارە براوق آتمىش ايدى .
آندىغى اوق ايسە برىوك طاشە راست كىلىش وشدت ضربىدن طاشى
برقارش مقدارى دىلىش ايدى .
قرالدىن اوقنىڭ تائىرىنى كورنجه قرەبەدارى « آندىغىم اوقنىڭ شىدت
وتائىرىنى كوردىك ! اكازرە وىسپر طىيانه مىز ! صاغ قالمق اىسترايسەك
بى تعقىبدىن واز كىچ ! سىكا ضررم طوقمىسون » خطاب عظمەتكارانە سىلە
تەددىد اىلىش ايدى .
قرەبەدارايسە برقاش بىزدىن مجروح وىزخىدار اولدىغى وقرالدىنك بو شدت
ومەبائىتى كوردىكى جەتەلە مەشارالەلە اوغراشمە جىسارت ايدەمىەرك تعقىبدىن
صرف نظر اىلىشدر .

﴿ تیمور کورکان ﴾

قرالدین مغولستانه عودت و برمدت اجرای حکومت ایلدکن صکره
اتی الذکر محار به عظیمه ظهور ایلشدر.

تاریخ هجرتک سکرنجی عصری اواخرینه طوغری کرک کاشغر و کرک
مغولستان! غدارلق و خور یزلیکده همان جنکیزه معادل و کندیسینی عادل
ملوک و ناظم امور اولق اوزره ظن ایله خلقکده او یولده طایمینی ایستمش
اولدینی حالده افعال و حرکاتک عدالت و حقانیت (و بردرجهیه قدر اسلامیت)
ایله توفیقی غیرقابل اولان تیمورک پایمال استیلاسی اولمش ایدی.
شواجالک تفصیلی شو بله درکه :

تیمور کورکان قرالدین علیهنده اول و آخر درت دفعه محار به ایتش و فقط
بونلرده غلبه کامله یه نائل اوله مدقدن بشقه مطلوبی وجهله قرالدینی قهر
و تدمیر ایلیه مامش ایدی .

کندیسنک برنجی املی قرالدینک دست اقتدارینی قطع ایتک اولمغله
بشنجی دفعه اوله رق هجرتک (۷۹۲) نجی سنه سنده عساکر کلیه ایله مغو-
لستان و کاشغر اوزرینه حرکت ایلدی .

معیتنده کی عسکر بش بیوک اردودن عبارت اولوب بواردولر خطوط
مختلفه اوزرنده ایلرولمکه باشلیدیلر .

بونلرک اصل مبداء حرکتلری کاشغرک شمال غریبسنده واقع بلدیز
(یلدوز) اووه سی اولوب بواردولر کاشغر شهرندن اقصای مغولستانه دکن

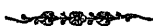
محملرده واقع شہور و بلادی ضبط و تخریب و کندیلرینہ مقاومت ایتک
ایستیان و عرض اطاعتدہ بولنمیان اہالی بی بلامان قتل و اعدام ایتک
وظیفہ سملہ مکلف ایدی .

الحق قراالدين تيمور كورگانك بودهشتلی اردولزینه پك كوزل صورتده
مقابله اتمش وبرخیلی زمان ثبات ایدمرك دشمننه پك چوق ضرر ایریشدیروب
برخیلسنی قتل وتلف ایلشدر .

لكن هر واردیچی یرده غالب اولمق کچی قوتلی بر طالعسه مالک اولان تیمورک عسکری تلف اولغله بیتر توکنور درجده اولماغله غالبیت تیمورطرفنده قالهرق بالاخره قرالدین مغلوب اولمش و تحت حکومتدن ایندیریلرک کرک مغولستان و کرک کاشغر قطعسه سی تیمورک پای استیلاسی التمه کیرمشدر.

تیمور مقصودی اولان قرالدینی تحت حکومتدن ایندیردکن وابستدیکی
مالکی تخریب ابلدکن صکره عودت ایلشدر.

اشبو محاربه متماديه و خونريزانه ده مغولستانك و كاشغر ك برخيلي محارري
خراب اولمش و برحق ده نفوس اتلاف و اهلاك ايدهلشدر .

﴿ تیمورک خساراتی ﴾

{ انك حقنہ بعض افادہ }

تیورک هجوم واستیلا سیلہ کا شہر قطعہ سی خراب اولدیغی کبی اھالیسی
دخی دوچار ذلت و بریشانی اولمش اییدی.

تیمورک شدت مظالمی خوفندن برچوق اهالی بولندقلری محللاری ترک ایله
جبال رفیعہ و محال بمعیدہ فرار ایتکله کرک اثنای فرارده و کرک مدت
اختفاده برخیلی ادمده محو و تلف اولمشدر.

تیمورک ضبط ایتدیکی محللار معمر و اهاالیسنده ایسه راحت و حضوری
اولدی که کاشغر دخی مومی الیهک دست خسار استیلاسیله رخنه دار اولدیغی
حالده معمریت سابقه سنی محافظه وادامه و اهاالیسی اموال و اشیاسنی وقایه
ایده بیله جکی وحتی حیاتلرندن امین اوله جنی تصور ایدیله بیلسون؟

مادر انسانیت و مرکز مدنیت اولان آسیا کی برقطعه عظیمه ک جنکیز
واحفادی یوزندن دوچار اولدیغی بلیه تخریب صانکه برجزای کافی دکل
ایمش که: معمریت سابقه سنی بولور بولمز تیمور کی افسای بنای ادم و احراق
مزروعه عالم فعل ظالمانه سی ایله مشهور اولان بر جهانکبر غدارک هر وار -
دینی محلی یانغین بر بنه قومسیله دخی بر باشند بر باشه قدر یکیدن ویران
اولسی شدت تأسقله اغلنه جق وقایع فجیه دندر.

اماری یولنده برچوق ادملرک مساعی فوق العاده لری صرف ایدلش
اولان آسیا قطعه فسیجه و معمره سی تیمورک آتش مظالمی ایله چار چابر
یاتمش (*) و مومی الیهک سمند عزیمتی هر نه طرفه توجه ایتش ایسه اوراسی
بایقوش مسکنندن نشان و یربر بر هیئت کسب ایلش ایدی.

(*) تیمورک مظالمی او قدر چوق و او قدر دهشتلی ایدی که حقیله تعریف و بیانی
محالدر.

درجه ظمی اکلاشاق و اجراءات فوق العاده سندن بر نمونه اولقی اوزره شو سوزلری
عرض ایدرم که :

آسیانک چین و ژاپون یادن ماعدا همان هر طرفی چیکنه بهرک محو و خراب ایتش
و استیلا ایلدیکی محللار اهاالیسنندن پک چوغنک اموال و اشیاسنی کاملاً ضبط و مصادره
ایلشدر .

ممالک مستولیه اهاالیسنندن ک از اعدام ایتدیکی لا اقل ایی اوج یوز ادم اولوب

(استطراد)

كۈچە تيمورك معيتندە - همان هر وقت - علمان واهل صنعتدن
برچوق ذوات كرام بولمىش و سمرقندك معموريت وشهرتى بر زمان هر پرده

بو ايسه معدوم دنيەلك درجەدە ئادر اولەرق واقع اولمش و بعض محل اھالىسى ايسه
على العموم دنيەلك درجەدە قتل و اعدام ائىلىشدر.
(۸۰۴) سنە ھجرىيەسى جادى الاخرە سندنە تسخير ايلدىكى از مېردە شەر مذكورە مسلمان
اولان اھالىسى باشلردن قەلر انشا ائىلىشدر.
بو ظلمك اك دەشتلىسنە بغداد بيجاركان اھالىسى دوچار اولمشدر كە تفصيلى شوو جەلەدە:
تېور بغدادى ضبط ايتدكە اھالىسىدن بر خيلىسى تائف ايتدكەن صكرە عسكردن
ھر بر يەك بغداد اھالىسىدن ايكي باش كتورمىنى امر ائىلىش ايدى.
بونك اوزر يەنە عسكىرى اهل اسلامى خانەلردن واختفا ايلدكەرى محللردن چىقارەرق
قتل ائىلىش و بر موجب امر ھر بر نفر ايكي اسلام باشنى حضور تېورە عرض ائىلىشدر.
عسا كركدن بعضىسى ميدانە قتل ايدەلك بغدادلى بولەمىچە شام اسيرلردن وطائفە
نسادن برچوق مظلومىنى قتل ايدەرك كەندىسىدن طلب اولنان باشلىرى بغدادلى باشلىرى دىە
تقديم ائىلىشدر.

تېور بورۇس مقطوعە اسلاميەدن (۱۲۰) عدد قەلە انشا ايتدېرمىشدر!
انشا اولنان بو انسان قەلەرى (۹۰) بيكرۇس مظلومەدن مركب ايدى؛ نە دەشتلى ظلم!
اول ائنادە بغداد اھالىسىدن باشلىرى تېور عسكىرى سيف غدرندن قورتارمق ايچون
كەندىلرىنى دجلەيە اتانلردن براقچ يەك نفوس مغدورە دىخى غرق و هلاك اولمشدر.
تېورك نەقدەر بېرچم بر ظالم سەكېن دل اولدىغى شوسوزلرلە دھا زىادە اكلاشيلور كە:
مومى ايسە اصفهان شەرىنى ضبط ايتدكەن صكرە ذكور و نساوان و پير و صبيان
تفرىق ايدىلەرك كافە اھالىنىك قەتلى امر ائىلمەكە عسكىرى درخال بوامر غدارانەنى اجرا
ايلەكە بولمىش ايدى.

اول ائنادە اصفهان اھالىسىدن برفقىر تېورك مقر بولندن برامېرە كىدوب كال سوز
و كداز ايلە بقىة السيوفە مرحت و اطفال يەكناھە شفقّت ايدىلىنى رجا ايلەكە جواباً
« ھادى كيت بر مقدار اطفال طوبىلويوب كدركا تېورودە منتظر اول شايدەك مظهر عفو

ئۇلاد گۆزۈپىسى

www.ewlat.org

www.uighurkitap.com

وردزبان اولش ایسه ده معیتنده کزن و یا سمرقنده اختیار اقامت ایدن
 علما و فضلا ایله ارباب هنر و صنعتدن بولنلر کندی آرزو و خواهش لریله
 کلمش و یا خود بونلری تیمور کندلیسی یتشدیرمش اولیوب استیلا ایلدیکی
 محالردن زورله الوب قالدیرمش و مظالم واقعه سنک هیچ اولمزه نصفی
 و برچوق ممالک معموره یی خراب و اهالیسنی پریشان ایتسی دخی پاتختی
 اولان سمرقندک اعماری خاطر یچون اجرا ایلش ایدی.
 یوخسه تیمور اول عادل پادشاهلردن دکل ایدی که سایه عدل

و مرحت اولور سیکز « امرینی المغله در حال بقیه السیوفدن بر مقدار اطفال پریشان حال
 جمع ایدرک تیمورک ورودینه مشظر اولدی.
 تیمور جمعیت اطفاله تقرب ایتدکه شفیع اولان امیر بیچارگان اطفالی کوستره رک
 واستجلاب مرحت ایچون شو ووجهله فتح دهان شفاعت ایدرک :
 « پادشاهم بومعصوم و محروملره مرحت بیورک عاطفت ملوکانه کزی نیاز ایدرلر » دیه
 رقت قلبه چالیشدقده غدار و خونخوار اولان تیمور جواباً « بونلر اول اشقیانک
 پیچه و تیجه لری دکلیدر ؟ » دیسبله امیر « افندیم بونلر فقیر و یتیمدر هیچ برشیدن خبرلری
 اولمدیغیچون کناهرلریده یوقدر. کندیلری هروجهله شایان لطف و عنایتدر. بومعصوملر
 ضعیف و ذلتلرینی شفیع ایدرک عواطف ملوکانه و مراحم پادشاهانه کزی رجا ایدرلر »
 دیرک جنب مرچته قانقیشمش ایسه ده تیمور کوا اصلا جواب و یرمیوب بالذات جمعیت
 اطفال طرفنه آت سورمش واردو دخی ارقه سنندن کلمکه جلب مرحت و استعدای
 شفقت ایچون طو پلنان بیچارگان اطفالی آت اباغی النده چکنتمشدر ! نه یظم و نه منظره
 رقت انکیر ! ...

تیمور هندوستانک تسخیری اثناسنده و دلمی پیشگاهنده مقدارلری یوز بیکه واران
 بیچارگان اسرا یی برآنده قتل و اعدام ایتدیرمش ایدی.

و راقىتىدە ئىلىم ۋە فەن تەرقىيىدە رىك بىرچوق ئىلىم كىسب ئىستىھارائىتىش
ۋە تىحت رىعت ۋە تابىئىتىدە بولغان اھالى دە ئائىل ئىروت ۋە ئىسار اولمش
اولسون ۰ }

كرك تىيورك ۋە كرك مىلوك سالفەدن ا كىر بىسك طوتدقلىرى اصول موجدىچە
پايتختلىك مەمورىتى ۋە لاياتك ۋە باخصوص مىمالك مىلقەنك خراب اولمىسى ايله
حاصل اولور ايدى .

شايدان اقتخاردركە :

دولت عثمانىە پادشاھان عدالت عنوانى ايسە يالكىز ۋە لاياتك دكل ھنوز
استىلا اولمىش مىلكلك بىلە ھىرانى مرتبە سابعە سىندىن بىر درجە دھا
ترىيد ايتىكە چالشمىشلىردە .

برافادە

تىيورك مىغولىستان پادشاھلىغى مىتوفى تىلق خانك كوچك بىكىنلىرىدن بىرىنە
ۋە بىردىكى ۋخان مىشارالبىك قىزىنى عقد ۋە تزويج ايلدىكى ھىقىندە آبىروجە بىر
روايت ۋار ايسە دە طوغرىسى اشاغىدە مىحرر اولدىغى ۋە جەھەدە .

﴿حضر خواجه﴾

و

«خداداد»

کاشغر والی و حاکم سابق اولوب تغلق تیمور خانک مخدومی حضر خواجه ایله بد خشانه فرار ایدن خداداد قرالدینک نکبتی خبرینی المغله مشار الیهی مستحجباً برسر سریع ایله مغولستانه ورود و حضر خواجه ایسه مشار الیه خداداد معرفتیه پدرینک تخت حکومتنه جلوس و قعود ایلدی .
(یوقاروده وقوعنی بیان ایلدیکم روایتده کی یکن تعبیری اوغل تعبیرندن غلط اولمق کرکدر .

مشار الیه حضر خواجهنک ایستر تیمور طرفندن نصب اولمش اولسون ایستره اولمسون مشار الیه خداداد معرفتیه سر بر حکومته کچدیکی محقق اولوب تیمورک مغولستانه پادشاه تعیین ایلدیکی محقق ایسه اک طوغریسی او ذاتک مشار الیه حضر خواجه اولمیدر .
تیمورک تغلق خانک قیزی عقد و تزویج ایلدیکی بچسته کلنجه بوجهنک پکنه قطعیا صحتنه حکم اولنه من .)

حضر خواجه دخی مؤخرأ خداداده فوق العاده حرمت و رعایت و کاشغر ولایتی بتکرار عهدده سنه توجیه ایله مظهر لطف و عنایت ایلدی .
بوزمانه قدر خدادادک کرک پدری و کرک عی کاشغردن بر مقدار محلدنه اجرای حکومت ایلکده بولمشلر ایدی .

حضر خواجه ايسه باعث حياتي وسبب سلطنت ودولتي اولان مشار-
اليه خدادادك ملاك موروثي برقاندها توسيع ايدهرك ختن واق صو وسائر
برچوق ممالكي ده مشار اليه اعطا ايلشدر .

حاصلي خداداد تكميل كاشغر قطعه سنه مالك وصاحب وحضر خواجه
طرفندن ويزيلوب حكمدار و پادشاهلغه مخصوص اولان و اوزمانلرده بك
چوق اهميتي بولنان برطاق مراتب و امتيازات ايله اداره حكومته استقلاله
نائل اولدى .

مشار اليه خدادادك زير حكمنده التمش درت عشيرت بكي اولوب يالكز
مغول خانلرينك تحت اطاعتسده اولمق اوزره حكومتي برحكومت مستقله
ايدى .

كنديسي غايت سخى اولوب جمع امواله هوس ايتديكي جهته دولتك
وارداتنى فقرا ومحتاجينه وعساكر ومستحقينه بذل واعطا ايدر ايدى .
مشار اليهك محب علم وهنر اولمى حسيله بك چوق علما كاشغر قطعه سنه
كلش وفوق العاده مظهر حرمت ورعايت اولشدر .

عقائد دينيهك كاشغر قطعه سنه انتشارى قطعه مذكوره به مشار اليه
حضر تلى زماننده كلوب نائل رعايت اولان علما وفضلاى اسلاميهك
خدمت واقدامات واقعه سى سايه سنه حاصل اولشدر .

اوزمانده قطعه مذكوره اهالى اسلاميه سى حقايق دينيه دن هنوز غافل
اولوب مقدملى علمى اسلاميه ايله كاشغر حكمدارانك بعضيسى جانلرندن
صرف اولنان خدمات متمديه واقدامات متدايه ايله اساسكير اولان عقائد
اسلاميه مؤخرأ جنكيز خان ايله احفادنن بعضيسنك زمانلرنده اتخاذا اولنان
اصول اقتضاسندن اوله رق دوچار خلل اولش وزمان مرور ايلدكجه فكر
ديانت كسب ضعف ايلكده بولنش ايدى .

مشار اليه حضر تلى ايسه شو حالك ايلروده كسب ايدى چكى وخامتى

در پیش ایلہ اہالینک تصحیح و تقویۂ اعتقادینہ بذل ہمت ایش و بو املنک حصولچون سایۂ لطفنہ النجا ایدن علمای اسلامیہ بی نشر دیانت خدمت مقدسہ سنہ مأمور ایشدر .

علمای اسلامیہ قطعۂ مذکورہ اہالیسنک تقویۂ اعتقادینہ بذل ہمت ایش و حقایق جلیلۂ دینہنک توضیح و انکشافی ایسہ ضعف اعتقاد بلیہ سیلہ تبدیل مذهب ایدنلردن یک چوغیچون بدرقۂ ہدایت اولمشدر .

کاشغر مشارالہ زمانندہ ایچہ کسب عمران ایلہ طریق علم و ہنرہ خیلی مسافہ قطع ایشدر .

مشارالہ حضرتلرینک آوان حکومتی کمال عدالت ایلہ مرور ایش اولدیغندن قطعۂ مذکورہ اہالیسی امثالنی ہیچ بروقتندہ کورمدکاری بردور سعادت و حضور ایچندہ امرار زندگانی ایش ایدی .

اواخر حکومتندہ ایفای فریضۂ حج ایچون مکۂ مکرمہ (۱) عزیمت ایلدی و ایفای حجدن صکرہ خستہلنہرق مدینۂ منورہ (۲) منتقل دار آخرت اولدی .

(۱) مکۂ مکرمہنک علویچون حج شریفک فرائض الہیہدن اولدیغنی بیاندن بشقہ سوز لازم دکلدر .

علیہ الصلوۃ و السلام افندمن حضرتلری ہجرت نبویہ لرینک سکرنجی سنہ سنندہ فتح پور مشلدر .

فخر عالم صلی اللہ علیہ وسلم افندمن حضرتلرینک ولادت باسعادتلری مکۂ مکرمہدہ شرفواقع و ذات اقدس لرینک نبوت و رسالتلری ایلہ اعظم معجزات اجدیدن اولان قرآن کریم دخی ابتدا اشبو شہر شہیر عظیمہ نازل اولمشدر . جناب حق امت محمدک جملہ سنہ زیارت شرفنی میسر ایلہ .

(۲) مقام سید الانام و مطمح اہل اسلامدر . مکۂ مکرمہدن صکرہ مداین عالمک الہ

مقدسہ در .

مشاراليهك ارتخالي كچه سنده اشراف مدينه دن بعض ذوات عالم معناده
رسول اكرم صلى الله عليه وسلم افندمن حضرتلرى طرفلردن :
{بو كچه مسافرلر مژدن بريسي انتقال ايلدى . جنازه سنه حاضر اولك
وحضرت عثمان « رضى الله عنه » مرقدى ياننده نشانلو اولان محله دفن

ايدك ۰

امر وتنبيهنى المغله ايرتسى كوني مشاراليهك نغش مباركى فخر كائنات
عليه افضل التحيات (*) افندمن حضرتلرى طرفلردن تعيين بيور بلان
ونشانه لى اولان محله دفن ايلدىلر.

بر مملكت كه انده هر نوع فضائلدن يشقه اوله رق حبيب خدا وشفيج روز جزا
شرف افزا اوله علويت وقدسيق درجه تخمين وادراكه مى صيفر.
حرم شريف نبوى شريك وسطنده كائن در . اهل اسلامدن چوغى مدينه منوره ي
زيارت شرفنه نائل اولديقدن تريفاته كيريشلامشدر.

(*) سيد المرسلين و رحمة للعالمين اولان پيغمبرمن افندمن حضرتلرينك نسب طاهرلرى
شو وجهلدر:

« حضرت محمد » [صلى الله عليه وسلم] بن عبدالله . بن عبدالمطلب . بن هاشم . بن عبد
مناف . بن قصي . بن كلاب . بن مره . بن كعب . بن لوى . بن غالب . بن فهر . بن مالك .
بن نضر . بن كنانه . بن خزيمه . بن مدركه . بن الياس . بن مضر . بن نزار . بن معد . بن عدنان در .
بوندن ايلرو سنده اختلاف واردر .

فخر عالم صلى الله عليه وسلم افندمن حضرتلرينك والده محترمه لرى امينه (آمنه) بنت
وهيدر .

ولادت برمينت پيغمبرى ميلاد عيسى عليه السلامك (۵۷۰) نجى سته سنه مصادفدر .
مبعوث باحق اولان افندمن شوعالم فاتيده التمش اويچ سنه معمر ونهايت باجله اعداى
دين اوزره مظفر اولمشلردر .

اشبو خداداد تیمور کورکانک امر اسندن اولان خداداد دکلدر .
تیمورک امر اسندن اولان خداداد ظالم و سفاک و خائن و غدار برآدم

علیه الصلوٰۃ والسلام افندمن حضرتلرینک سن شریفلری قرقه بالغ اولدوقده من طرف
الله بعث پیورمشلردر .

رسول اکرم ونی محترم صلی الله علیه وسلم افندمن حضرتلرینه ایشدا نبوت و اوج
سنه صکره رسالت نازل اولمشدر .

بعثلرینک اون ایکنجی سالیانده اعظم معجزات نبویه لرندن اولان معراج شریف
واقع اولمشدر .

بنی ذیشان و رسول آخر زمان اولان افندمن حضرتلری بعثتک اون اوچنجی سنه سنده
مکه مکرمه دن مدینه منوره یه اختیار هجرت پیورمشلردر .

سلطان المسلمین افندمن حضرتلرینک هجرت پیوردقلری اثناده سن عالیلری « ۵۳ »
ایدی .

شفیع روز جزا افندمنک مدینه منوره ده مدت اقامتلی ۹ ییل ۱۱ ماه ۱۸ و یاخود
۲۲ کوندر .

واضع دیانت و صاحب شریعت افندمن حضرتلرینک صائب پاکسندن ذکور و اناث
اوله رق بر روایتده ۹ و دیگر روایتده کوره ده ۱۱ ذات شریف دنیایی تشریف ایشلر
ایسه ده ذکور اولانلر علیه الصلوٰۃ والسلام افندمن دن اول ارتحال پیورمش و نسل پیغمبری
ایسه فاطمه الزهرا رضی الله عنها حضرتلرندن ظهور ایشلدر .

مخادیم کرام سیدالانامک ارتحال نبویدن مقدم وفات ایشلری شفیع المذنبین و نصیر المؤمنین
افندمن حضرتلرینک خاتم الانبیا اومسی و نبوت و رسالتک کندی وجود شریفلرنده قرار
قبلی حکمتنه منی در .

حضرت فاطمه رضی الله عنها ارتحال نبویدن صکره خاندان رسالت ایچنده اک اول
ارتحال پیورمشلردر .

اولاد معالی نژاد نبوی ایسه شونلردر :

حضرت (قاسم) حضرت (عبداه) حضرت (طیب) حضرت (طاهر) حضرت (ابراهیم)
حضرت (مطهر) حضرت (مطیب) حضرت (فاطمه) حضرت (زینب) حضرت (رقیسه)
حضرت (ام کلثوم) رضی الله عنهم .

فقط حضرت (قاسم) ایله حضرت (ابراهیم) و حضرت (عبداه) ک فخر کائنات علیه
افضل التحیات افندمن حضرتلرینک مخدوملری اولوب پیغمبرمن و استاد کاهن افندمنک

اولوب سىلطان خىلىلە (*) اسائىتى سىبىيلە مغوللار طرفىدىن اعدام اولمىش ايدى.
(مەرقومى مغولىستان پادىشاھى اولوب سەرىر ھۆكۈمەتە جەلۋىسى زىردە
بىيان اولنە جەق اولان مەھمەد خانك امىرى وسىلطان خىلىلك طلب وارزوسى
اوزىرنە مەشارالىھە مەھمەد خانك برادىرى اعدام اىلىش ايدى .)

بۇلاردىن بىشقە مەھمۇملرى اولمىدىغى ھەققىدە بۇ يەردە سائىر يولدا روایت واردى.
مەنصور مەن ەندەھ اولان ذات رسالەپناھىلىرى ھىجرەتلىرىك یدىنجى سەنەسەندە مەكە مەكرەمە یدى
قەچ بىيورمەشلەردى .
دین ھەق قەبول ایتلىرى ۋەتەندە ملوکە نامە ارسال بىيورمىرى ھىجرەت یدىنجى سەنەسەندە
واقع اولمىش ايدى .
مەھبۇب خەدا وسىلطان انبىا افەندەمىز ھىجرەتلىرى ۱۱نجى سەنەسىرىيە الاولەك
اون ایتىنجى بازار ايرتسى كۆنى عازم كەشەنسەراى بقا اولمىشلەردى .
(جەلەمى شەفاعەتلىرنە مەظھەر ایلپە)

(*) تېمۇرك ۋەتەننى ئاساسەندە اردودە بولمىغانلە پىيەت اولندى وسەمەقەندە (۸۰۷) سەنە
ھىجرەتەندە جەلۇس ایلدى .
جەلۇسەندىن دەرەت سەنە سەكرە امردان خەداداد مەلەكنى نەندىن الوب كەندىسى ھەبىس
ايتىشەردى . مۇخرەق قورەتەلۇب عەمى شەھەر خە انجە ایلەكە مەشارالىھە طرفىدىن رى شەرى
ھۆكۈمەتق ەھدەسەنە تۇجىيە اولندى .
اينى سەنەدە بۇ ۋەجھەلە اجراى ھۆكۈمەت ایدۇب (۸۱۴) سەنە ھىجرەتەندە شەھەر مەذكۇرەدە
ۋەتەن ایلدى .

كەندىسى تېمۇر مەشھۇرك اوغلى جەلال الدىن امىر انشاھەك مەھمۇمىدەر .
سىلطان خىلىلك تارىخ ۋەلادق ھىجرەت (۷۸۶) ىنجى سەنەسەندەدەر .
مەشارالىھەك ھەن ۋەتەندە سەنى يەكرىمى سەكرە ۋەسەل اولمىش ايدى كە دەھە كەنجەك ايتەن
ارتەھال ايتىش دىكەدەر .
ھەرمى شەھەر مەلەكە شەدەت مەھبۇبى اولمىغاندىن مەھبۇبى الىھەكەك اوشاخى اولان ۋەبابا تۇرۇمىش
نامەندە بولغان اسافەل نەسەندىن بىر ھەرىفە فۇق ەلەدە استەقلال ۋەرمەسى ۋەامۇر دولەتلى تەرك
ايدەرك مەبتەلەي ۋەقە ۋەسەھەت اولمىسى باغەت نەكەتلى اولمىشەردى .

مغولستان پادشاهی و کاشغر متبوعی اولان حضر خواجه زمانده تیمور
مشهور مؤخرأ مغولستانه برقاچ کره دهها هجوم ایلش ایدی .
لکن کاشغر تیموره عرض اطاعت ایلکده و صورت مخالفت کوسترمامکده
اولدیفندن ایکنجی دفعه اوله رق مومی الیهک پای ظالمانه سی التنده
چیکمتمکدن قور تیلشدر .

کاشغرك تیموره مدارا و اطاعت و عرض اخلاص و عبودیت ایلشی
مومی الیهک غدر و مظالمی ایله برقاندها دوچار ضرر و خسار اولماق مطا-
له سنه مبنی در .

اگر تیموره دوستانه معامله ایتیموده مومی الیهک عروق حدت و غضبنی
تحریرک ایده جک برطور سرکشانه ده بولنش اولسه ایدی مقدما دوچار اولدینگی
بلیه تخربب تکرر ایدر ایدی .

{ ھىزىر خىواجە نىك اخلاقى }

مىشارالىھ ھىزىر خىواجە اون سىنە مدت اجراى سلطنت و ھىكومىتىن
صىكرە (۸۰۲) سىنە ھىجرىيە سىندە وفات ايلدى.

بونىك وفاتىلە مەغولىستان دوچار شورش و فساد اولەرق ترك ايتىش
اولدىغى (شىمى جەھان) و (شىر مىھىد) و (شىرعىلى) نام اوچ اوغلى استىھصال
سلطنت آرزوسىلە يىكدىكرى عىلەندە استعمال سىلاحە قالىقىشدىلەر و برخىلى
مدت اوغراشدىلەر .

مومى الەھىدىن (شىر مىھىد) كى طالعى كىندىسە ياور و بوسىبلە تاج ھىكومىتى
اغىتصاھە موفىق اولەرق نائل قىچ و ظفر اولدى .

بونىك زمانىدە كاشغر ھاكى سابىق الذىكر خىداداد ايدى .
شىر مىھىد خان ھىر نەقدەر مەغولىستان ھىكومىتتە نائل اولش ايسەدە قىرندا .
شارى ايقاع قىتتە و فساددن بتون بتون ال چىكمامشلىر و كسب قوت ايتدىكجە
مىھىد خان عىلەندە مىھارىبە ايدەرك دائىما اوغراشلىرىدر .

ايشىتە شوھىرج و مىھىج ائىناسىندە (شىمى جەھان) خانلىغى مومى الىھ مىھىد
خانك ئالدىن الەرق كىندىسى سىر پر پىدە جىلوس ايلدى .

مىشارالىھ خىداداد بونىك زمانىدە دىخى كاشغردە ھاكىم ايدى .

﴿ مطالعە ﴾

رىردە شورش و فسادك زھورى ايتىمى و استىھصال سلطنت اىچون

تاریخ قسمی کاشغر طقوزنجی مصر

شہزادگانک بر برلینہ دوشمسی ملکک خرابنی ودولتک ضعف
وانقراضنی موجب اولوب بوندن انجق دشمنلرک استفادہ ایلدیکی کرات
ایله تجربہ اولمیشدر.

داخلاً ظهور ایدن فساداتک تأثیرات وخیمہسی خارجدن کلان
هیچ بر فبالغہ قیاس اولنہ مر .

غصب سلطنت غوغالینک هیچ بر یرده حسن نتیجہسی کورلمش
اولیوب توارینجده اک زیاده نظر عبرتہ عرض اولنان مواد بو یولده
اولان فناقلر در .

بو یولده اولان فناقلر یالکز ملکک ماده ضررینی موجب اولیوب
اخلاق عمومیهی افساد واستقلال حکومت وقدرت حاکمانہی تقلیل
ایله برابر اتفاق متی اخلال ایتک کی دها نیچہ نیچہ مضراتی تولیدایدر .
ایشته بوفناقلر سبیلہ درکہ برزمان پک شانلی اوله رق دوام ایدن
مغولستان حکومت قویہسی کیتدکجه اسکی شوکتنی غائب ایتمش
وعاقبت درکہ اضمحلالہ دوشمشدر .

﴿ خدادادك اخلافي ﴾ { محمد شاه وامير سيد علي }

ھىجرىتىڭ تېخىمىن (۸۰۸) نىجى سىنەسىندە مىشارالىھ خدادادك وقاتى خېرى
اوزىرىتە يىرىتە (مىھىد شاھ) كېچىدى .

كىندىسى بىدىخت برآدم اولوب ملك موروثى محافظەيە مقتدر اولەمدى
وكاشغر شەرىلە ختن ولايتى احفاد تىيور يەنك دست استىلاسە ترك وتسلىمە
مىجبور اولدى .

مىھىد شاھ تېخىمىن ابكى سىنە قىدر اجراى ھىكومىتىدىن سىكرە (۸۱۰) سىنە
ھىجرىسىندە وفات ايتىكلە « امير سيد علي » اسمىندە اولان اوغلى يار كىندە
ترك ايلدىكى مىسند ھىكومەتە جىلوس ايلشدر .

امير سيد علي پىرىنك مىقامىنە كىچىككە ملك موروثى دائىرە وسىعتى
طارالمش واسكى قوت واقتدارى قىلامش برحالىدە بولمىش ايدى .

كاشغر شەرىلە ختن ولايتى پىرىنك زىمانىدە ابكىن تىيور يىلر طرفىندىن
ضىبط اولمىش واجدادىنىڭ ھىكومەت ايلدىكى مىذكور ولايت وشەردە دىكىرلىرى
ھىكم سورمىكە بولمىش ايدى .

بوھال برىمدت دىھا دوام ايدىرايسە زىر ھىكومىتىدە بولمىش مىھىدك دىخى
بالاخىرە الدىن كىدەجىكىنى بىلىدىكى و كىندىسى ايسە غايت شىجىع و جىنكاور
بولدىغى جەھتەلە اول باول كاشغرىڭ بىتكرار ضىبط و استىلاسە قىرار و پىرەك
مىترىد وقت فرصت اولدى .

وقتا که (۸۱۲) سنه هجریه سنده احفاد تیمور یه دن مشهور (الغ بك) (*) پدری (شاهرخ) ك (**) مقدما ضبط و تسخیر و عهد سنه توجیه ایلدیکی کاشغری کندی طرفندن ضبط و تمليك ایلدی.

مشارالیه امیر سید علی بو حالی کورنجه ارتق صبر و تحمل ایده میهرک همان موجود عسکر یله محاربه یه قیام ایلدی.

برنجی محاربه ده نائل فتح و ظفر اوله مامش ایسه ده بوندن کندیسنه قطعاً فتور کتور میهرک ایکنجی دفعه اوله رق یکیدن بر محاربه یه کیریشمش و بونده دخی مظهر موفقیت اوله مامش ایدی.

بر بری ارقه سی صره ایکی دفعه کوردیکی مغلولیت عزم مر دانه سنی قطعاً تعدیل ایده میهرک اوچنجی دفعه اوله رق غایت شدتلی و قطعی بر محاربه یه قیام و بو اوچنجی محاربه ده کاشغری ضبط و تسخیر ایلشدر.

(*) تیمور مشهورک محدومی شاهرخ میرزایک اوغلیدر . غایتله محب علم و معرفت ایدی . قرق بر سنه اجرای سلطنتدن صکره (۸۵۳) سنه هجریه سی رمضانک اونجی کونی اوغلی عبداللطیف طرفندن قتل اولمشدر .

حین قتلنده (۵۶) و یاخود (۵۱) یاشنده ایدی . آسیا کندیسینی کی معارفند پادشاهی آز کور مشدر .

(**) (معین الدین) شاهرخ بن تیمور کورک . (۴۳) و یاخود (۵۳) سنه امارت و سلطنتدن صکره (۸۵۰) سنه هجریه سنده وفات ایلدی . نیشابورده مدفوندر .

عادل و دیندار بر پادشاه مراحشعار ایدی . پدری تیمورک و فائنده خراسان و الیلکنده بولوب کندیسینی اول وقت یکریمی سکرز یاشنده ایدی .

هرات شهرینی پایتخت اتخاذ ایلش ایدی .

علایه حرمت و رغبتی و فقرایه احسان و عاطفتی مبدول ایدی .

حین وفاتنده سنی یتیم ایکی به بالغ اولمش ایدی .

مشاراليه امير سىد علينىڭ شىجاعت و جلادى حقىدە شوققرە تارىخىيەنى قوسىن ايچىدە اولەرق مختىصراً عرض و بيان ايدىرمكە:

«مشاراليه مقدما اويس خانك (كە مؤخرأ مغولستان سىرر حىكومتىنە جلوس ايلدىكى اشاغيلردە بيان و افادە قىلنە جقدىر) مەيتىدە اولەرق قالماقلىرىلە برىحار بەدە بولمىش و دىشمىنك غلبە ايتدىكىنى واوا ئىنادە خان مشاراليهك راكب اولدىغى حىوانك تلف اولدىغىنى كورنچە التىندە اولان آتى اويس خانە و يروب كىندىسى پىادە اولدىغى خالده مقتولين ارەسنە كىرەرك مەيت كېىرە ياتىش ايدى»

«قالماقلىرى نىتىجە جربى قراندىقە مقتولينى صومىغە باشلىدىلار . و برقاچى مشاراليه امير سىد علينىڭ اوزرىنە كلوب كىندىسىدە صومىق اىستىدىلار»

«مشاراليه ياتدىغى يردن قالماقلىرى نىتنى اكلاينچە درحال ياغە قالمىقلىرىلە ايجىلرندىن بىرىنى كىرىدىن قالمىش واوتە كىلەر قارشو ئىندە قالمىقلىرى ايدىنمىشدر»

«دىكىرلىرى بونى كورنچە اوزرىنە هجوم ايتىش ايسەدە مشاراليه قىلچەلە مدافىعە والتىدە كى قالمىقلىرى سپرو ياقلاشانلىرى مجروح و تلف ايدەرك مىدان مىحلا ر بەدن و برحقو قالماقلىرىلە ايجىلدىن چىقوب بىر فرسخ مقدارى مسافەدە واقع الە نام نەرك كىنارندە كىندىسىنك و يردىكى آت سايەسىندە فرار ايدەرك مىحل مذكوره قدر كلىش اولان اويس خانە يىتىشدى»

«اووقتە قدر دىشمىنلەر قارشو ئىندە قالمىقلىرىلە ايدىندىكى قالمىقلىرى نەره آتوب واويس خان ايلە برابر قارشو طرفە كىچىمك ايجون نەرك بر كىچىد مىحلى بولوب خان مشاراليه ايلە مىرور ايلدى»

مشاراليه امير سىد على كاشغرى ضبط ايلە نائل مىرام اولمىش و فقط ختنى ضبط و تىخىزە موافق اولەما مىشدر

﴿ خواجه لړك ورودی ﴾

و

{ آق طاغلو وقره طاغلو فرقه لړينك ظهوری }

امیر سید علینک زمان حکومتنده یعنی هجرتک تخمیناً ۸۱۵ نجی سنه سننده بخارادن و علمای اسلامیه دن عزیز مشهور خواجه « مخدوم اعظم » کاشغر قطعه سنه کلش ایلی .

خواجه مشارالیهك قطعه مذ کوره یه تاریخ ورودینی قطعاً تصریح ممکن اولدیفندن و کنیدیلرینک ورودی هجرتک طقوزنجی عصری ابتدالرینه اصابت ایلدیکندن تاریخ ورودینی هجرتک ۸۱۵ نجی سنه سی اولق اوزره قید ایتدم .

ورودلری تاریخ مذ کوردن یدی سکن سنه یا اول و یا صکره در . اگر صکره ایسه ینه مشارالیه امیر سید علی زمان حکومتته تصادف ایدر . اگر اول ایسه او حالده مذ کور الاسم خداداد زماننده کلش دیمک اولدیفندن بوفصلک اوجهته کجسی لازم کلور .

صحنه قریب اولق اوزره مشارالیهك قطعه مذ کوره یه تاریخ ورودلرینی وسط اوله رق (۸۱۵) دیه تخمین ایدوب بوجهته کچیردم .

خواجه مشارالیه حضر تلی کاشغر قطعه سنه ورود ایدهرک قطعه مذ - کوره اوزرنده اجرای سیاحت ایله اکثر بلادی کورمشر .

اوغرا دیغی شهرل اهلایسی حقارنده فوق العاده حرمت و رعایت و کلات علیه سندن استفاده یه سعی و غیرت ایلشدر .

فضیلت علیه سی مشارالیه امیر سید علینک باعث جلب نظری اولغله اکرام و تعظیمنده قصور ایدلماش واقامتلیچون محل مخصوص تعیین واعطا . سیله اسباب استراحتلری تهیه واحضار ایلشدر .

مشارالەھ كوردىكى برحق التفات ورايت اوزرىتە بتون بتون كاشغردە
اختيار اقامت و نشر علوم و فتوئە بىل ھىت ايلش اولدىغىندىن اھالى دىخى
اجرا ايلدىكى حرمت و رعائى كوندن كونه تزييد ايلشدر.
خواجە مشارالەھ ايسە حقيقۋ ذكاوت مفرطە و كالات علميە اصحابىندىن
برنادرە دوران اولغە ھرحالەھ شايان حرمت و تعظيم ايدى.
خواجە مشارالەھ ايكي مخدومى وارايدى كە بونلردە كندىسى كېي
صاحب فضل و كمال ايدى.
مشارالەھ مخدوملاردىن بريسك اسى خواجە (اسحق ولى) وديكرىك
نامى دە امام (قالان) ايدى.
مشارالەھما پىرلردىن اقتباس ايلدىكى انوار معارفدىن كاشغر قطعەسىك
دىخى ضيادار اولسچون بىل ھىت ايلشدر.
پىرلردىن صكرە تعليم علوم و نشر دىانت خدمتندە بولمىش اولان مشار-
الەھما دىخى پىرلى كېي كاشغرجە مظهر رعائى و حرمت اولشدر.
مشارالەھماك شا كردان و توابى كىتدكجە تىكتر و بونلرك اصول دىنيە-
لى ايسە كاشغرجە تەئم ايلشدر.
مشارالەھماك تعليم ايلدىكى اصول دىنيەلى بعض مسائلدە يىكديكرىتە
مخالف اولدىغىچون كندىلردىن صكرە شا كردانى ايكي قىسمە آرىش
ودھا صكرەلى بىر قىسمە (آق طاغلو) وديكر قىسمە (قرە طاغلو)
اسملرىنى كندىلرىنە عنوان اتخا ايلشدر.
ايشتمە كاشغردە آق طاغلو وقرە طاغلو اولرق آرو آرو ايكي طريق
طهور ايدوب بونلر صكرەلى بىرلرىك علمىندە بولندىلردىن اھالى يىتىندە
اولان اتحاد و اتفاق مبدل تفرقە و شقاق اولشدر.
بوحالك باعث اولدىغى وخامت و سوء نتيجه و عاقبت ايلرودە بىرتفصيل
ياز بلە جقدر.

﴿ مغولستان پادشاهلری ﴾

مشارالیه امیر سید علینک زمانده مغولستان پادشاهانی شونلر ایدی که ابتداسی (شمع جهان) اولوب مشارالیه دن صکره ایکنجی دفعه اوله رق خان سابق (محمدخان) ۸۱۵ سنه هجریه سنده پادشاه اولش و بوده الی سنه قدر اجرای حکومتدن صکره وفات ایلش ایدی.

هجرتك ۸۲۱ نجی سالنده مشارالیهك برادرزاده سی (نقش جهان) (*) مسند حکومتله مسرور و فقط ذوق سلطنتدن لایقیله لذتباب اوله دن مقتول اولدی.

شهرزادکان تیموریه دن میرزا شاهرخك اوغلی محمدجوکی (**) ایچون مغولستان پادشاهلرندن بر یسنگ (مهر نکار اغا) نامنده اولان کریمه سنی آلدیغی تاریخجه مقیددر.

فقط بوقزك پدری محمد خان میدر یوقسه نقش جهانمیدر یاخود او یس خان میدر اره لرنده بك چسوق زمان مرور ایلامسی جهته بوللردن بر یسنی قطعیا بیان مشکلدن.

(*) خان اسبق شمع جهانك اوغلیدر.

(**) میرزا محمد جوکی بن معین الدین شاهرخ بن تیمور کورکان . (۸۴۸) سنه هجریه . سنده پدری زمانده وفات ایلدی :

غایت شجیع و جنگاور ایدی . شاهرخك سائر اوغللرندن زیاده اشبو محمد جوکی به فوق العاده محبتی اولدیغندن مشارانیبی دائما یانده بولندیرر ایدی .

نقش جەھانك قىل اولمىسىلە ھىجرەتك (۸۲۲) نجى سىنەسىندە ھىجە
(ھىجە — ۴) سىنك اوغلى (اويس خان) مقام ھۆكۈمەتە كېلىشىدۇ.
بۇنىڭ زامانىدە ھىجرەت تېۋىر يەنە ۸۲۳) سىنە ھىجرەت سىنەسىندە
مىڭلىستان تىخىرى نىيەلە مەيلىنىدە ھىسا كر كىلە اولدىنى خالە مىڭلىستان
اوزىر نە ھىركەت ايلدى.

مىشارالىە ھىجرەتە ياقلىشوب بىر مىقدار مىسافە قىلىپ ايتىدە اويس خان
الغ بىكە مىقابىلە ايدەمبە جىكىنى كىلامغە ھىدايى مىناسىبە ايلە مىشارالىە قارشو
چىقىرىق غرض اطاعت والغ بىكە ھىجرەت اوزىر نە ھىجرەت ايلدى.
اول ائىئادە مىڭلىستان خاندان ھىكۈمەتەندى (شېر مىھىد اوغلى) ايلە
(سارىغ اوغلى) و (سىدارىسلام) و بارىق اوغلى طرفەندى دىنى ھىدىە
مىناسىبە ايلە (سوفى اوغلى) و مىڭلىستان (ابوكا) و (بولاد تېۋىر) والغ
بىكە دركەھنە كلەرك مىظەركا كرام و موضوع موقع احترام اولدىلار.

شېر مىھىد اوغلى ھىجرەتە فۇق ھىجرەتە ھىجرەت و رىئايەت اولمىش ايكىن ھىج
بىر كىسە ھىجرەت و بىر مىكسىز بىلا سىب مىڭلىستان مىراسىندى رىئايەت كىسە ايلە مىڭلىستان
دركە پادىشاھىدىن فرارى الغ بىكە باغىت ھىجرەت و اغبارى ايلە مىڭلىستان دركە سىچون
ارقە سىندى مىقدار كىفايە ھىسا كر سوق و اعزام اولدى.

مىقبىل مىۋى ايلە يىشەرك مىعتى خلىقە دركە ايدوب ھىجرەت پادىشا -
ھىجرەتە كىتوردىلار.

الغ بىكە ايسە كر مىۋى ايلە و كر مىعتىدى بولنا نلرك جىرم و خىطاسى
ھىجرەت ايدەرك شېر مىھىدى مىرزا مىڭلىستان ارىسال ايلشدر.

شېر مىھىد مىڭلىستان و رود ايتىدە مىڭلىستان پادىشاھى (اويس خان)
علەپىندە قىيام و نىھىت خان مىشارالىە قىل و اعدام ايلدى.

بۇ دىققەتە ھىجرەتك ۸۲۴ نجى سىنەسىندە (شېر مىھىد) مىڭلىستان سىرىر

حکومتنه کچمش واون التی سنه قدر کال حضور وراحت ایله مقام سلطنتده بولمشدر.

مشارالیه جلوسستندن درت سنه صکره که هجرتک ۸۲۸ نجی سالیدر .
احفاد تیموریهدن مشارالیه الغ بک علیهنده قیام ایتکله باب مخاصمه و محاربه
آچیلهرق ایکیسی بیننده غایت شدتلی محاربات وقوع بولمشدر .

نتیجه حربی الغ بک قزانهرق شیر محمد خان منهزم و پریشان وکلی
تلفات وپروب قنّه قلیله ایله سمت فراره پویان اولدی .

اشبو محاربه نك آق صو نام محاده وقوع بولدیغی تاریخجه مقید اولوب
اگر بو آق صو دینلان محل کاشغرده کی آق صو شهری ایسه الغ بکک
کاشغری یوقاروده محرر اولدیغی وجهله (۸۱۲) سنه هجریه سنده ضبط ایتیب
اشبو ۸۲۸ سنه سنده ضبط و تسخیر ایتسی و سالف الذکر امیر سید علینک ده
شهر مذکور ی الغ بک لندن ضبطی سنه مذکوره ده واقع اولیب هجرتک
اشبو ۸۲۸ نجی سنه سنده واقع اولسی لازم کلور .

شیر محمد خان اشبو مغولیتدن صکره ۱۲ سنه قدر ده مغولستانده
اجرای حکومت ایده بیلش واندن صکره هجرتک تخمیناً (۸۴۰) نجی سنه .
سنده (محمد غازی) خان مغولستان سریر حکومتنه جلوس ایشدر.

﴿ كاشغردە ﴾

{ سانسز مىرزا }

كاشغر حاكى امير سىيد على اوتوز ايكي سنە قدر اجراي حكومتدن صكرە
ھىجرتك (۸۴۲)نجى سنەسندە حلول اجل موعودىلە ارتحال دار بقا ايلدى .
مومى اليك يرينە اوغلى (سانسز مىرزا) جلوس ايلشدر .
مشاراليە تخت حكومتە جلوس ايلد كدە (حيدر مىرزا) اسمندە اولان
برادرينك عھدەسنە كاشغر ولايتنى توجيە ايلدى .
اوزمانلردە كاشغر قطعەسنىك يايىختى (ياركند) شھرى اولوب مقام حكومتە
كچنلر شھر مذكوردە اختيار اقامت ايدر وكاشغر ايسە قطعە مذكوردەك
بر ولايتى حكمنده بولنور ايدى .

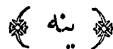

﴿ يىنە ﴾

{ مغولستان پادشاھلىرى }

سانسز مىرزاك زمان حكومتندە مغولستان پادشاھى سالف الذكر (مجد
غازى خان) اولوب مشاراليە ۱۵ سنە قدر اجراي حكومت ايتش واندىن
صكرە ھىجرتك تخميناً (۸۵۵)نجى سنەسندە (اسبتو قاقخان) جلوس ايلش ايدى .

بوده سکن سنه قدر حکومت ایتدکدن صکره هجرتک ۸۶۳ نجی سنه-
سنه (یونس خان) مقام پادشاهی به کچمشدر .
مشارالیه یونس خان کریمه سی (قتلغ نسکار) ی احضاد تیموریه دن (میرزا
عمر شیخ)ه (*) و یرمش و بوسبیله خاندان تیموریه ایله کسب قرابت ایدهرک
میرزا عمرک قائم پدری اولمش ایدی .
حال بو هر کرده ایکن مشارالیه یونس خان ایله دامادی میرزا عمر یئنده
هجرتک (۸۷۰) و (۸۷۳) نجی سنه لرنده بالدفعات محاربه وقوعبولشدر .
میرزا عمر شیخک قائم پدری یونس خان علیهنده محاربه آچسی ضبط
ممالک هوسندن ایلروکله برشیدر .
لکن میرزا عمر مغولستانی ضبط وتسخیره موفق اولامامش و یونس خان
ایلله کندیسسی یئنده آچیلان و برخیلی مدت امتداد ایدن محاربه لک هر ایکی
طرفجه تلفات وضایعاتی موجب اولمقدن بشقه هیچ بر فائده سی کورلماشدر .

{ سانسز میرزا }

سانسز میرزا کاشغرده ۲۴ سنه قدر اجرای حکومت ایلش ایدی .
(*) میرزا عمر شیخ بن (سلطان ابو سعید خان) بن (میرزا محمد سلطان) بن (سلطان
خلیل) بن (جلال الدین امیرانشاه) بن (تیمور کورکان) در .
تاریخ ولادی هجرتک (۸۶۰) نجی سنه سی اولوب ۸۹۹ سنه هجریه سی رمضانک
دردنچی بازار ایرتسی کونی کوکرچین کومسی طامندن دوشوب وفات ایلدی .
نخین وفاتنده (۳۹) یاشنده ایدی .
مدت سلطنت و حکومتی ۲۷ سنه در . مشهور (ظهیرالدین محمد بابر) پادشاهک پدریدر .

کندیسیله برابر مغولستاندن کلان دوست محمد خان سانسز میرزانک
زوجه متروکه سنی تزوج ایدهرک و محمدوملری ابو بکر ایله عمری الهرق مغولستانه
عودت ایلدی .

لیکن بک آذر بر مدت صکره دوست محمد خان وفات ایتکله مشار ایله
حیدر میرزا مغولستاندن سانسز میرزا ایله محمد خانک منکوخه
متروکه سنی اوغلی ابو بکر ایله برابر کاشغره جلب ایدهرک مومی الیهایی تزوج
ایتش و ابو بکری ولد معنوی اتخاذ ایدهرک امر تربیه و تعلیمی درعهده ایدوب
حقنده انعام و احسانتی مبذول ایلشدر .

کاشغر قطعه سنک پایتختی او زمانه قدر یارکند شهری اولدیغی حالده
حیدر میرزا تخت حکومتی یارکنددن قالدیروب کاشغر شهرینه نقل ایدهرک
شهر مذکور کندیسنه پایتخت اتخاذ ایلشدر .

مشار ایله حلیم و سلیم بر پادشاه منصف و عادل ایدی .
برادر زاده سی اولان مومی ایله ابو بکر حریص جاه و دولت و منکر نعمت
بر ادم اولق اوزره ظهور ایدوب باشنه طوپلدیغی بر طاقم کنجخلرله خفیاً
کاشغردن چیقهرق یارکند شهرینی ضبط ایلدی .
لیکن بو حرکتک و خامت و نتیجه سنی ادراک ایتکله در حال مشار ایله
حیدر میرزایه معذر تنامه ارسال و دائره اطاعت و انقیادده بولنه جغنی عرض
و اعلام ایلدی .

حیدر میرزا ایسنه مومی الیهک بو معامله کس تاخانه سنی برادر زاده سی
اولدیغی و والده سی تحت نکاحنده بولندیغی ایچون عفو ایدهرک یارکند
و الیلکنی مومی الیهک عهد سنده توجیه ایلدی .

ختن ولایتی ایچه زماندنبرو کاشغر حکومتدن آریش و باشلی باشنه
اولهرق بوتار یخلرده غایت شجیع و جنگاور ایکی بک طرفندن اداره اولمقده
بولمش ایدی .

ختن بىكرىدىن بىرىسەنە (خان نۇزىر) دىنلۇب قۇت رىستەنەسنى اكلامىق
ايچۇن منقولدىركە :

« تىمۇردىن اولان خىر بەسنى بىر ئادەم تىرىككە قانداق اولەمىز ۋە ھالبۇكى
ئانى خان نۇزىر خىن مىھرىبەندە بىرالىلەھ پۇتەرق دىشەن ئوزرىنە ھىجۇم ايلار
ۋايسىدىكى كىي قوللانور ايمىش »

ابۇ بىكرى خىن ۋايتىنىك آيروچە بىر اىدارە مۇستەقىلە اولدىغىنى بىلىدىكى ايچۇن
اوراسىنىك ضىبىتى ھىقەندە اولان آرزۇسىنى ھىدىر مىرزايە عرض ايلە بويلىدە
كىندۇسەنە مۇساعىدە ايدىلىسنى رجا ۋىياز ايلدى .
ھىدىر مىرزادىن آرزۇسىنە مۇۋافىق جىۋاب ۋىرۇد ايتىمكىلە يار كىندەندە ھىۋىلە
بىلىدىكى اۋچ بىك مۇقدارى آدەم ايلە خىن ئوزرىنە بۇرىدى .

اولاندىن مىھرىبەندە مەيتىنىك عەدىم ئىبات ۋىقلىتى ۋىختىلىرىك بەلكىس اقدام
ۋىغىرىت ۋىكەتتى جەھىتىلە بىرايش بىجرەمەش ۋىناچار عەقد مۇسالىھە ۋىبىجۇر
اولىشىدۇر .

مۇمى ايلە ھىر نەقدىر عەقد مۇسالىھە ايلەش ايسەندە خىتنىك ضىبىتى املەندىن ۋاز
كىچىمەش ۋى بۇمىر امانە يالەك بىجىنىك ۋىلە ئاۋىلە مەيە جەقنى اكلامىش اولدىغىندىن
ايرىسى سەنە يەنە خىن ئوزرىنە كىدۇب بۇدقە ھىلە ۋىدىسىنە ايلە شەھىر مەن كۇر
بىكرى بىنى قىل ۋاعىدە مۇۋەقق اولەرق ۋايتى كەمەلە ضىبىت ۋىتەخىر ايلەشدر .
مۇمى ايلە ابۇ بىكرى خىن ۋايتىنى ضىبىت ۋىتەخىر ايلەسى ھىدىر مىرزانىك
امىراسىنى دۇچار خۇف ۋىدەشت ايتىمكىلە ازالە ۋىجۇدى امىرەندە سۇيلىمكىلە
باشلىدىلار ۋىسلامەت نەفسلەر ايچۇن مۇمى ايلەك بىر ئول اعدام اولمىسنى ھىدىر
مىرزايە بىيان ۋاقادە ايلەدىلار .

ھىدىر مىرزانىك ھىرمى (كە مۇمى ايلە ابۇ بىكرى ۋالەھ سىدىر) اوغلىنىك ۋاقابە
ھىياتى ايچۇن بىك چوق چالغىشىدى ۋىنەھىت ابۇ بىكرىك تەلف ايدىلەپ جىكى ھىقەندە
ھىدىر مىرزادىن ۋەدە قۇيىلدى .

حیدر میرزا نك امر او طرفدارانندن برخیلیسی مشارالیهك مجلوب واقفادهسی اولدیغنی حرمك خاطر یچون شو بلانك دفعی امرنده واقع اولان اخطارات خیرخواهانلرینی قبول ایتماسندن فوق العاده دلگیر اوله رق کندیسنی ترك ایله هر بری برطرفه صاوشمش ایلدی .

بو حال ختنده بولنان ابو بکر خبر النجه کاشغر اوزرینه کله رك اطرافه صارقندیلق ایتمکه باشلدی .

حیدر میرزا ابو بکرک شو تجاوزینی کوردکده مقدما امراسی طرفنددن واقع اولان اخطاراتك پك دوستانه اولدیغنی وابو بکری وقتيله تلف ایتماسی وناقصه العقل برقادینك اغفالاته فریفته اولسی اثر غفلت ایدوکنی اکلامش ایسه ده ایش ایشدن کچمش ایلدی .

ابو بکرک تجاوزاتی تأدیبی اقتضا ایدر درجهیه وارمش اولدیغندن حیدر میرزا دخی مومی الیهك دفع واستیصالیچون کاشغردن اوتوز بیک عسکر ایله چیقمش ایلدی .

ابو بکر ایسه باشنده اولان اوچ بیک عسکر ایله حیدر میرزایه مقابله ایتش وکاشغر اوکارنده محاربه باشلامشدر .

اشبو محاربه ده غلبه ابو بکر طرفنده قالش وحیدر میرزانك عساکری عشری نسبتلرنده اولان بردشمنه مرام اکلاته میوب میدان محاربه ده برمدت ثباتدن صکره کلیا منهنرم وپریشان اولمشدر .

حیدر میرزا بومغلویت اوزرینه کاشغره عودتله شهر مذکورده تحصن ایدهرک مغولستان پادشاهی اولان طایسی یونس خانه کیفیتی اخبار واعلام ایله طلب معاونت ایلدی .

یونس خان ایسه ابو بکرک باشنده اوچ بیک عسکر وار دیه زیاده عسکر طویلغه لزوم کورمیه رك معیننده اولان اون بش بیک سوارییی مستحجاب وکاشغره متوجهما برسیرسر یع ایله مغولستاندن حرکت ایلدی .

آز برزمان ايچىندە كاشغەرە واصل اولدۇق دە حىدر مىرزا كاشغەردن چىقۇپ
يونس خان ايله برلشەرك ابو بىكراوزر يەنە واردىلار .

ابو بىكەر مۇقەددەس حىدر مىرزانىڭ عىساكرىنى مۇغلۇب ايدىن اوچ بىك سوارى
ايله بونلەر قارشو چىقۇپ بلا افاتە وقت غايت شەدتلى برصورتە اوزرلر يەنە
هجوم ايلدى .

واقعا يونس خان ايله حىدر مىرزا طرفندە بولغان عىسكرى مۇقەددەس بىك چوق
اولوب ابو بىكەك باشندە طوبى طوبى اوچ بىك نفر وار ايسە دە هېچ برزمانە
كثرت واحشام ثبات واقدامە غلبە ايدە ميه جىگەندىن اشبو محاربە دە دخى
شاهد غلبە ووظفرا ابو بىكەر ومعتىنك ثبات واقدامات فوق العادەسى جەمئىيە اوطرفە
توجه ايلدى .

يونس خانلە حىدر مىرزا اشبو محاربە مۇغلۇب اولنجە يونس خان
مغولستانە وحىدر مىرزادە كاشغەرە فرار ايلدى .

يونس خان مغولستانە واصل اولدۇق دە التىش بىك كزىدە عىسكر جەم
ايدەرك بىكارار كاشغەرە كەلدى وحىدر مىرزا دخى كاشغەردن اون طقوز بىك
تازە عىسكر تدارك ايلدى .

ايشە بوكرە مشار اليها يتىش طقوز بىك نفردن عىسارت برىوك اردو
ايله ابو بىكەر اوزر يەنە يور يىلار .

ابو بىكەر ايسە بوخود كشيە ايله ميدانە اوغراشمە جىسارت ايدە ميهرك
ياركەندە تحصن ايتىش ايدى .

مشار اليها ياركەندە كلوب ابو بىكرى ميدانە بولە مېنجە درحال شەر
مذكورى تحت تضيق ومحاصره يە الدىلار .

محاصره برقاچ كون امتداد ايلدى كىدن صكرە ابو بىكەر محاصره مېدېدە
تحميل ايدە مېوېش بىك سوارى ايله ياركەند قلعە سىندىن چىقىقەرق غايت
شەدتلى برصورتە محاصرەن اوزر يەنە هجوم ايلدى .

محاصرین ابو بکرک بوشد تلی هجومنه طیانه میهرق منهنم و پریشان اولوب خان وارد و کاهی ترک ایدهرک مغولستاندن کلانلر مغولستانه و کاشغر شهرندن کلانلرک ده هرری بر طرفه فرار ایلش و ابو بکر ایسه اشبو محاربده مظهر غلبه کامله و نائل غنائم عظیمه اولمشدر.

مغولستان پادشاهی یونس خان عسکرینک منهنم و پریشان اولهرق فرار ایلکده اولدیغنی کورنجه ارتق میدان محاربده بعدما ثبات و قرارک فائده سی اولیه جغنی و عناد و ثبات ابتدیی صورتده یالکنز قاله جغندن تحت اسارت الیه جغنی اکلامش اولدیغندن کنندیسیده مغولستانه متوجه آراه فراری طوتمشدر.

حیدر میرزا ایسه یکر می یدی سنه مدت اجرای حکم و سلطنت ایلدیکی کاشغر قطعه سنده ابو بکر وار ایکن بعدما اجرای حکومت محال اولوب بو اوچنجی مغلویت اوزرینه بردها محاربیه قیام و اخذ انتقام ایدمه میه جگنی اکلامغله کاشغر حکومتی پرورده نان و نعمتی اولان ابو بکره ترک ایلله طریق فرارده یونس خائله رفیق اولمشدر.

حیدر میرزا بو مغلویت اوزرینه مغولستانه مواصلت ایدوب ارتق بوندن صکره بردها کاشغر قطعه سنده ایاق باصه مامش و آخر عمریه قدر اوراده اقامت ایلشددر.

«كاشغردە»

﴿ابوبكر ك حكومتى﴾

ميرزا ابوبكر يونس خانلە ميرزا حيدر ك مغلويت واقعه اوزرينە مجبوراً
فرارى اوزرينە (۱۸۹۳) سەنە ھجرىيە سەنە غالباً كاشغەرە كلەرك حيدر ميرزانەك
ترك ايتىش اولدىغى سىر بر حكومتە جەلوس ايلش وارتق تارىخ مذكوردن
صكرە كاشغر قطعەسى منحصراً كنديسنە قالمشدر .

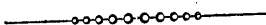
{ مطالعه }

ابوبكر ك ولى النعمتى اولان حيدر ميرزا عليهنده قيام ايلسى شايدان
نفرت بر حال وحر كتدر .

بو جهته كنديسنەك بو يولده اولان افعال وحر كاتى نقدر تعيب
وتقبيح ايدلسە حق قزانيلور .

حق نان ونعمتى رد وانكار وافنديلىرى حقنە غدر واسائتى ارتكاب
واختيار ايدنلر هيچ بر يردە ممدوح ومقبول اولەمدقدن بشقە بالاخرە
دوچار جزا وذلت وكرفتار مصائب وعقوبت اولدقلى امثاليە مثبت
اولديغندن ابوبكر دخى ولى النعمتى عليهنده ارتكاب ايلديكى خيانتەك

نهایت جزاسنی چکمشدرکه بوراسی اشاغیلرده بیان وافاده قلنه چمقدر .

﴿ ابو بکرک از دیاد شوکتی ﴾

و

« عاقبت احوالی »

مومی الیه ابو بکر تسخیر ممالکه غایتله حر یص اولدیغندن عسکر بی ضبط ممالکه کوندرمش و بلور و بتت ولایتی کاملاً تسخیر ایدوب کشمیره قدر محللار کندیسنگ زیر اداره سنه کچمشدر .

کندیسنگ سطوت و شوکت و ازدیاد جاه و دولتی مغولستانی دخی دوچار خوف و هراس ایتش اولغله یونس خان ارتق مومی الیهک عایهمنده بولتمقدن و حکومتی حیدر میرزا ایچون المق سوداسندن صرف نظرله مسلك مسدارانی التزامه مجبور اولمشدر .

ابو بکر مغولستاندن بر خیلی اهالی بی کاشغر قطعه سنه کچمهرک تحت تابعیتنه المش و انلری قطعه مذ کورده توطن واسکان ایتدیرمشدر .

مقام حکومت کچمکردن صکره ارباب فساددن بعضیسی اختلال و عصیان نه قالدیشمق ایستشلرایسده مومی الیه جله سنی قهر و تدمیر ایدهرک هنوز نشو و نما (*) بولمغه باشلیان شجره فسادی اطرافه دال و بوداق صالیورمه دن تا کوکندن کشمش ایدی .

(*) نشو و نما غلط اولوب صحیحی نشاء و نما (نمو) در . نشاء بکیدن پیدا اولوب حیات وزندگانی بولاق و نماده بر نسته بر کتلنوب ارتق معناسنده در .

تاریخ قسمنی کاشغر اونجی عصر

زیر اداره سنده بولنان ممالکده بلا شریک اجرای حکومت بشلمش و ۴۴
سنه قدر کاشغرده سلطنت و حکومتی امتداد ایلشدر .
لکن مؤخرأ ۹۳۷ سنه هجریه سنده (سلطان ابو سعید خان) (*)
خروج اتمکله بونجه فداکارلق ایله نائل اولدیغی ملک و سلطنتی الدن
قایردی .
ابو بکر سلطان ابو سعید خانک سیف سطوتندن قورتلق ایچون تب
طاغریته قدر فرار ایلش ایدی .
لکن ابو سعید خان کنبدیسی تعقیب و دردست ایتش و خزان و ممالکنی
غارت و یغما و ضبط و استیلا ایلشدر .
ابو بکر حیدر میرزا حقنده ایتدیکی کفران نعمتک سلطان ابو سعید خان
یدیه جزاسنی کورمش وارلق اندن صکره امیر تولک سلاله سندن هیچ بر
کسه کاشغرده حکومت ایده مامشدر .

﴿ ابو سعید خان حقنده ﴾

» بر افاده «

مشار الیه ابو سعید خان قطعه مذکورہ نك شمال طرفلرینی ضبط

(*) ابو الخیر اولادندن و سلاطین اوزبکیه دندر .
پدری کوچکنجی خان درکه: محمد خان شاه بخت (شیبان) که عوجه سی اولوب
۹۱۷ سنه هجریه سنده محمد خانک و قاتیلہ یرینه جلوس ایلش و محمد خان شاه بختده
بن شاه بوداق بن ابو الخیر خاندن .
سلطان ابو سعید خان پدرینک وفاتنده یعنی ۹۳۶ سنه هجریه سنده پادشاه اولدی .

ایلدکدن صکره جنوب جهتلرینی کشمیره قدر توسیع ایدهرک عظمت اقتدا -
 رینی کشمیر و بدخشان اهایسنه طانتدیرمش و بر سنه صکره که هجرتک
 ۹۳۸ نجی سالیدرالی بیک فردن مرکب بر بیوک اردو ایله بتت (*) اوزرینه
 هجوم ایتکله سطوت وشوکتی اورالر اهایسنه ده کوسترمش ایدی .
 مشار الیه بو فتوحاندن صکره ماوراء النهره عودتنده عمری وفا ایتیه رک
 بر سنه صکره وفات ایتکله فتوحاندن واختیار فداکاری ایدهرک فوق العاده
 عد اولنان اقداماتندن هیچ بر ثمره حاصل اولماشدر .

مشار الیه درت سنه قدر اجرای سلطنت و حکومتدن صکره (۹۳۹) سنه هجریه سنه
 وفات ایتشدر .

(*) تشدید بالیه سکر وزنده در .

﴿ كاشغرك ﴾

{ مغولستان خانلىرى }

سلطان ابو سعيد خانك خروجى بونغه علوى كېي پك از بر مدت امتداد ايدەرك كاشغر مشاراليهك وقاتيله بتكرار مغولستان پادشاهلرينك زير اداره سەنە كچىدى .

كاشغرى مشاراليهك وقاتى اوزرينە بتون بتون زير اداره سەنە كچىدى (۹۳۲) سەنە ھىجرىيە سەنە مغولستان سىر بر حكومتە جلوس ايدىن (عبد الرشيد خان) در كه : مشاراليه يوقارودە بيان اولنسان (يونس خاندن) صكرە ھىجرىيە تھىمناً (۸۹۵) نجى سەنە سەنە جلوس ايدىن (سلطان محمود) ك خلقي اولەرق نائل تاج سلطنت اولمش و (۳۲) سەنە قدر اجراى حكومت ايلشدر . حتى عبدالرشيد خان بر ارەلق پايتختنى كاشغەرە نقل ايلش و (۹۵۶) سەنە ھىجرىيە سەنە افغانستان قطعە سى اوزرنە بر خيلى مدت اجراى حكم وسلطنت ايدىن احفاد تيموريە دن (نصر الدين محمد ھمايون) پادشاهە (*)

(*) بدخشان و افغانستان و هندوستانە حكومت ايدىن احفاد تيموريە دندر پەدرى ميرزا بآردر .

پەدرينك وقاتندن صكرە (۹۳۷) سەنە ھىجرىيە سى جەادى الاوليسنە پادشاه اولدى و ۹۶۳ سەنە ھىجرىيە سەنە وفات ايلدى .

يكرى التى سەنە مدت اجراى حكم وسلطنت ايلشدر . ولادى كابلەد اولوب ھىجرىيە (۹۱۲) نجى سەنە سەنە تصادق ايدىر . حين جلوسنە (۲۴) ياشنە ايدى .

مشهور (جلال الدين اكبر) ك پەدرىدر .

مدت عمرى (۵۰) سەنە در . مشاراليه عالم و عاقل و كامل و عادل كشير الاحسان بر پادشاه عظيم الشان ايدى .

ھنوز انشا ايتد يردىكى قصر ك نردبانندن باش اشاغى دوشمكلە زيادە سىلە مجروح اولمش واپى كون صكرە وفات ايلشدر .

بر چوق هدیہ ارسالہ ایکی حکومت ییننده رابطہ وفاق و اتفاق حصولہ چالیشمش ایدی .

مشارالیه بو املنه نائل اوله رق ایکی حکومت اسلامیہ ییننده مسالت و اتفاق حصولہ کلدی و اوائلده اولدیغی کی ایکی اسلام حکومتی ییننده قانلی محاربه لر و هر حالده ایکی طرفجه دخی باعث ضرر و خسار اولان احوال مؤسفه وقوع بولمادی .

مشارالیه عبد الرشید خانک اسلام حکمدارانته یاقیشان شو معامله خاطر شناسانه سی وایلچی کوندرمکده اولان تقدیمی همایون خانک باعث ممنونیتی اولغله اوده بالمقابله (خواجه عبد الباری نقشبندی) یی سفارتله مشارالیه جانبده ارسال ایشدر .

ایشته هر ایکی حکومت ییننده جریان ایدن مخابرات غایت دوستانه بر صورته دوام ایتکده بولنش و مشار الیه مانک زمان حکومتده ایکی طرف دخی دیگری علیهنده هیچ بر تدبیر وحر کتده بولنماشدر .
عبد الرشید خان مشارالیه همایون خانک محدومی اولان (جلال الدین اکبر) (*) خان (ایله ده مناسبات دوستانه یه شروع ایش ایدی .

(*) مشارالیه جلال الدین اکبر خان هندوستانده حکومت ایدن بابریه پادشاهلرندن اولوب (۹۴۹) سنه هجریه سنده تولد ایشدر .

(۹۶۳) سنه هجریه سی ربیع الاخرنده اون درت یاشنده اولدیغی حالده پدری مشارالیه (نصردالدین محمد همایون) پادشاهک وفاق اوزرینه تحت سلطنته جلوس ایش واللی بر سنه مدت کال شان و شوکت ایله اجرای حکم و سلطنت ایشدر .

هجرتک (۱۰۱۴) نجی سنه سنده حلول اجل موعودیه منتقل عالم بقا اولمشدر که حین وفاتده سنی القمش بشه بالغ اولمش ایدی . موسیقیه غایت مائل ایدی .

کرچه کندسی قرائت و کتابتدن بی نصیب ایدی لکن قوجه هندوستانک خزانته مالک و هر حربی قرانه رق نیچه نیچه حکمدارانته غالب اولمش ایدی .

پک چوق آثار خیریہ انشاسنه موفق اولمشدر . شمعیه قدر کندسی کی صید

ھىجرەت (۹۶۳) نجى سىنەسى كە ھەيۋەتلىك ۋە ۋەتەنلىك جىلالىدىن اكىر خانىك جىلوس ايتىدىكى تارىخىدۇر . عبد الرشىد خان سىنە مەكۇرەدە بو مەنسەپتە جىلالىدىن اكىر طرفتە يەكەن بىر ھىيەت سفارت كۇندىرەشدر . عبد الرشىد خانىك سفىرى جىلالىدىن اكىر خانىك تەخت سىلەپتە جىلوسنى تەبرىكى ھاۋى غايت دوستانە يازىش بىر مەكتۇب ايله ذىقيمت بىر طاقم ھەداياى ملوكانەنى ايسالە مأمور ايدى .
والخاسل عبد الرشىد خانىك سفىرى جىلالىدىن اكىر خانىك حضور ۋەتە داخل اولەرق بىر كەتەردىكى ھەدايا ايله مەتبوعەك نامەسىنى تەقدىم ايدى .

﴿ بيان حقيقت ﴾

ھىجرەت طوقۇزىنجى ۋاۋۇنجى عصرلەندە كاشغەردە تەلق خانىك اخلافيەلە جەنگىز خان اخفادىنىك مەشەركا اجراى ھىكۇمەت ايلەدكلىرى ۋە يەكەنلىرىنىك غەصب مەمالەكەتچۇن مەتەدىيە مەجرە ايله اوغراشەدكلىرى ھەققىدە اولان دىكەر بىر مەلۇمات شايان اعتماد اولمىۋەت ۋەقەلەك — اك — طوغرىسى دىكل ايسە — ھەتتە قىرىب اولاننى بوقارۇدن بىرى بىر تەفەسىل ذىكر ۋە بيان اولندىغى ۋەجھەلدۇر . تەلق خان اخفادىنىك (كە مەغۇلىستان خانلىرىدۇر) كاشغەر اۋزىلەندە مەتبوع

ۋە شىكارە غايت مەتەلە ھىچ بىر پادىشاھ (ۋە ھەقىقەتەنلا ھىچ بىر كەس) كەلمەشدر .
امور دولتە ھەمان ھىچ اشتغال ايتىۋەت بىرى ھەرب ۋە سەتەز ۋە شىكار ايله كەتەر .
ايتىش ايدى . كەندىسەنەن مەكرە اوغلى (نورالدىن جەھانگىز) شاھ جىلوس انلەشدر .
فەتۋىھانى كەتەر بىر پادىشاھ شەجىجە ۋە شەرتەكەر ايدى .

ئۇلاد گۇرۇپپىسى

www.ewlat.org

www.uighurkitap.com

ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي نەسەر ۋە قوليازىملار تەمىنەتلىرى

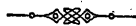
طاندق‌لری غیر قابل انکار اولوب فصول سابقه‌ده برتفصیل عرض اولندیغی وجهله کاشغر حاکم‌لری انلرک تحت جایه‌لرنده ایدی .
کاشغر حاکم‌لری ایسه جنکیز خانک احفادی اولیوب مذکور الاسم (امیرتولک) ک سلاله‌سی ایدی .

بونلرک جنکیز خان احفادندن ظن اولنمسی امیر مشار الیه جدینک جنکیز خان امر اسندن بولنمندن ازمه برشیدر .

تغلق خان اخلافیه جنکیز خان اخلافی ایرو برو سلاله اولیوب تغلق خان اخلافی جنکیز خان نسلیدر .

کاشغر حاکم‌لری (اک صوکلری اولان ابو بکردن ماعدا) هیچ بر وقت تغلق خان احفادینه عصیان و مخالفت ایتماش واره‌لرنده محاربه ظهور ایلامشدر .

کاشغر قطعه‌سنک شرق شمالیسندن بعض محللر کرچه مغولستان اجزای ممالکندن معدود ایسه‌ده قطعه مذکوره اوزرنده حاکم مستقل امیرتولک سلاله‌سی ایدی .

« مغولستان خانلرینک »

{ خاتمه‌سی }

کاشغرده اوئیچی عصر هجریده اجرای حکومت ایدن مغول خانلری مشار الیه رشید خاندن صکره هجرتک تخمیناً (۹۶۴) نجی سنه‌سندنه نائل

تاریخ قسیمی	کاشغر	اوتنجی عصر

سلطنت اولان (صوفی سلطان) واندن صکره ینه تخمیناً (۹۶۷) سنه هجریه سنده جلوس ایدن (منصور خان) در .
 مشار الیه منصور خان بش سنه قدر اجرای حکومت ایده بیلش و هجرتک (۹۷۲)نجی سنه سنده اشبو مغول خانلری دخی منقرض اولشدر .

« افاده مخصوصه »

هجرتک ۹۷۲نجی سنه سنندن ۱۰۷۰نجی سنه سنه قدر برعصره یقین مدت ظرفنده کاشغرده تشکل ایدن چغتای خانلغی اجرای حکم و سلطنت ایلش و بومدت ظرفنده اهالی نائل حضور و راحت اولشدر .

بومدت ظرفنده چینلیلره قالموقلرک کاشغردن برمقدار ممالکی زیر اداره لرینه کچوروب اوائشاده قطعاً مذکورەنک غرب و شمال طرفلری بخارا خانلغنک و شرق جهتلری دخی چینلیلرک تحت اداره و جایه سنده بولندیغی و مؤخرأ احقاد تیموریەنک ماوراءالنهر اوزرنده کی حکومتلرینک میراخواری اولان اوز بکلرکده کاشغره دست نفوذ واداره بی اوزاتوب فقط آز بومدت صکره کیره چکمکه مجبور اولدیغی معلومات مأخوذه عاجز یدندر .

فقط بویولده اولان معلوماتی پکده شایان اعتماد اولماسی حسبیه کمال تردد و برقید احتراز ایله عرض و بیان ایدرم . چونکه :

قالموقلره چینلیلرک کاشغردن ضبط ممالک ایلاری (۱۰۷۰) سنه

تاریخ قسمی کاشغر اون برنجی عصر

هجر یسندن صکره اولوب تاریخ مذ کوردن اول ضبط ایلسدکری حقنده
اولان اشبو معلوماتی تأیید ایده جک بشقه روایت ومعلومات یوقدر .
هر حالده بو برعصرلق مدت ظرفنده قطعه مذ کورده اهل اسلامک
اجرای حکومت ایلدیکی قبول اینلک امر ضرور یدر .

﴿ کاشغرده ﴾

{ امیر اسماعیلک حکومتی }

هجر تک تخمیناً ۱۰۷۰ نجی سنه سنده (اسماعیل) اسمنده بر یسی کاشغره
امیر اولمشدر .

امیر مشار الیهک مدت حکومتی یگرمی طقوز سنه امتداد وکنندوسی
ایسه بو مدت ظرفنده الحق اجرای عدل و داد ایلشدر .

مشارالیه کاشغر چغتای خانلی سلاله سنندن اولوب حکومتیه وراثت
طریقیه نائل اولمش وکنندوسی ایسه محب علم و هنر اولمسی حسبله زماننده
عنوم و فنون کاشغرده کسب ترقی ایلشدر .
مشارالیه امیر اسماعیلک زمان حکومتنده (آباق خواجه) اسمنده بر یسی
توره مش ایدی .

مومی الیه خیلی زماندنبرو (آق طاغلو) و (قره طاغلو) اوله رق ایکی
قسمه آیرلدیغی فصول سابقه ده بیان اولنان کاشغر اهالی سنندن (آق طاغلو)
فرقه سنک رئیس ایدی .

آپاق خواجه صاحب فضل وهنر اولمغىله و سابق الذكر خواجه مخدوم اعظمه منسوب بولمغىله طرفدارانى كسب تكثير ايتش وعموماً كاشغر اهالىسنك زغبت وحسن توجهنى قراتمىد.

ذاتاً بواق طاغلو وقره طاغلو فرقه لر ينك رئيس وپيشواسى اولانلرك اوتە دنبرو هواى سلطنت و حكومت جاكيكر ضميرلى اولديغىنه و كنىدىلرى برچوق كىسەنك مظهر حرمت و توجهى اولدقلىرىنى كورەرك ارەصرە اظهار ضميره قالىشدقلىرىنه بناءً مومى اليه آپاق خواجه ده دخى سوداى حكومت حس اولتە جق درجە ده بيومكه باشلامش ايدى .

مومى اليه حقىندە درجە مفرطە يە وارن توجه عمومى امير اسماعيلك اجراى حكومتنە ايراث مانعە ايتمكلە ومومى اليهك امير اسماعيل عليهنده اولان افكار و نيائى دخى يواش يواش ميدان علانيتە چيقمغىلە كنىدىسنك قتل و اعدام و يا حبس و توقيفى مظهر توجه عمومى اولسى حسبلە اويە ميه جفتدن يالكن كاشغر قطعە سندن طرد و تبعيدلە اكتفا ايدلشدر .

آپاق خواجه ايسە ۱۰۹۷ سنە هجرىەسى اواخرندە امير اسماعيلدن كوردىكى بومەاملەدن دلەكبر اولەرق اوانە قدر ستر ايتكە چالشدىغى افكار و نيائى بتون بتون ميدانە اورمش و قالموقستانە عزيمت اليە قالموقلىرى اسماعيل خان عليهنده اغضاب ايدەرك كاشغر قطعە سنك ضبط واستيلاسنە تشويق ايتلشدر .

بوجهتى اكلامق ايچون برازدە قالموقستانە بقالم .

﴿ قالموقستان ﴾

قالموقستان که (جونماریه) دخی دینور شمال و جنوب و شرق طرفلرنده (آلتای) یاخود (التون) طاغلری واقع در .

شمالاً سبریا و جنوباً کاشغر و شرق طرفی چین ممالکی و مغولستان و غرب طرفی قرغز ممالکی ایله محدود در .

قطعه مذکوره اهالیسی مغول سلاله سندن اولوب مقدملری ابروجه حکومت ایتشلر واره صرعه چینلیلرک زیر حکمنه کیرمشلر ایدی .

اهالی مذکوره بر طاقم قبائله منقسم اولوب هر قبیلله دیگرک امور و خصوصاته مداخله ایتبوب « مصائب القوم عند قوم فوائد » فهو اسنجه بر قبیلله نك دوچار اولدیغی بلایا و مصائبدن دیگرلری استفاده ایتکجه چالیشور ایدی .

فقط بوراده کی استفاده عبرت و انتباه معناسنه اولیوب دیگرک مصائبله متسللی اولق و آفت زده بی برده کنندیسی ازمنک دیمکدر .

حاصلی قالموقلر (*) (که الیوت و حویرات دخی دینور) بو افتراق و شقاقک مضراتی درک ایدرک هجرتک (۱۰۹۰) نجی سنه سنده عقد پیوند اتفاق ایله منقسم اولدقلری (طورغود) و (دوربات) و (چوراس) و (قوشوت) نام قبیلله لردن بر هیئت متحده تشکیل ایلدیلر .

بو قبیلله لک طرفلرندن منصوب برر خانلری اولوب بر مقتضای اتفاق قبائل خانلری ده چوراس قبیلله سی خانتک تحت نظارتده ایدی .

(*) (قالمق) صورتنده ده یاز یلور .

چوراس قبیله سی خانی اولان « خالدران قونتایجی » یاخود « خالدران بوقوچو » عموماً قالموقستانك حاكم و آمری و دیگر خانلرك رئیس و ناظری ایدی .

مووی الیه مغولستانك امیرالامرانی اولدقدن صکره ممالکنك توسیعنه شمشیرساق همت ایتش و همجواری اولان چینلیلرله بر چوق محاربه ایدهرک اکثر محاربه ده غلبه کنندی طرفنده قلوب چین ممالکنندن دخی ایچمه محارری ضبط و تسخیر ایلشدر .

مووی الیهن چینلیلرك زیاده سیله کوزلری بیلش وحتی امیراطور(خان هی) (*) ایچون بیله بوده شملی قومشونك مهاجرات متوالیه سی موجب خوف ودهشت و مؤخرأ مووی الیهك وقوع وفاتی ایسه باعث مسرت اولش ایدی .

مووی الیه برطرفدن توسیع حدود ایله مشغول اولدیغی کبی دیگر طرفدن دخی زیر اداره سننده بولتان ممالک کسب عمرانته واهالیسنك نائل ثروت و سامانه چالیشمش اولدیغندن قالموقستان کنندی زماننده درجه سابقه سنه نسبتاً طریق ترقیده برخیلی مسافه قطع ایلشدر .
حقیقهٔ مووی الیه خالدران زماننده قالموقستان ازهر جهت نائل ثروت اولش ایدی .

اول وقت قالموقستانك پایتختی ایلی نهری سواحلینده (**) کان اولوب

(*) مووی الیه (۱۰۷۱) سنه هجریه سننده جلوس ایلش و (۱۱۳۰) سنه هجریه سننده فوت اولشدر .

مدت حکومتده داخل چینده ظهور ایدن عصیان و اختلاللرك تسکینی ایله اوغراشمشدر . مدت سلطنتی ۶۴ سنه در .

چین جلوسنده صغیرالسن اولدیغندن ابتدای سنه لرده امور حکومت و صیلر معرفتیه اداره اولمش ایدی .

(**) قدیم ایلی شهری اولوق کرکدر .

قلموق قبائل متفقہ سی خانہ لری اورادہ اقامت و یالکن کندی تبعہ لری اوزرندہ
اجرای حکومت وغالدان ایسہ امیرالامرا صفتیلہ جملہ سستہ نظارت ایلر
ایدی .

آباق خواجہ نک کاشغرنک ضبط و تسخیرینہ تشویق ایلدیکی اشبوغالدان
ایدی کہ : مومی الیہ کاشغردن طرد و تبعید اولندقدہ غالدانہ التجایلیہ کاشغرنک
سہولت ضبطنی و کندیسسی اہالینک مظهر توجہی اولدیغنی و امیر اسماعیلک
قورقوسندن ناشی کندیسنی کاشغردن طرد ایلدیکنی بیان ایلہ مومی الیہی
اغفال واقناع ایلشدر .

﴿ غالدانك كاشغرى ضبطى ﴾

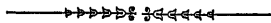
غالدان اوتە دنبرو توسيع ممالكه تشنه اولدىغى وآباق خواجه كې اھالىنىڭ استقبال ايده جىكى برآدم معيئندە بولنىدىغى حالده كاشغرى پك سھولتله ضبط ايده جىكى بىلدىكى جھتله درحال تداركات لازمه اجراسىلە كاشغر اوزرىتە حركت ايلدى .

امير اسماعيل خان غالدانە مقلومت اپچون تداركات حريه اجراسىلە محاربە يە چيقوب نہایت درجەدە ثبات ايلش ايسەدە اھالىدن پك چوق كسە آباق خواجهنك طرفدارى اولسى وغالدانك معيئندە بولنسان عسكرك كشير المقدار بولنمىسى جھتله عاقبت مغلوب اولشدر .

غالدان بومظفريت اوزرىتە امير اسماعيلك تخت حكومتى غصب ايدهرك قطعە مذكورە يى بالسهولە زير استيلا وتسخيريتە المشدر .

كاشغرك بودفعە غالدان طرفندن ضبط واستيلا اولنمىسى ھجرتك ۱۰۹۹ نجى سنە سندنە وقوع بولش ايدى .

مومى اليە كاشغرى استيلادن صكرە امير سابق اسماعيل خانك متعلقاتى تحت اسارتە الوب معيئندە اولەرق قالموقستانە كتورمش وكاشغرك مقام امارتە طرفندن مومى اليە آباق خواجه يى نصب وتعيين ايلشدر .

﴿ آباق خواجه نك حكومتی ﴾

ایشته بوکره مومی الیه آباق خواجه خالدا نك وکیل ووالیسی اولق اوزره کاشغرك مسند حکومته نائل اولش و برمدت خالدا نه عرض انقیاد و اطاعت ایلشدر .

مومی الیه کاشغیر حکومتیجه مستقل اولوب یالکز خالدا نك تحت حایه و اطاعتنده بولنور و سنوی مقطوع برویرکو و بریر ایدی .
کاشغرك مقطوع اولان و برکوی سنویسی شمیدیکی بزم اقچه حسابیله ۸۸ ییک عثمانلی لیراسی مقدارنده ایدی .

قالموقلرك کاشغیر قطعده سنیدن الدقلری و یرکونك مقداری صکره لری تنزیل اولمش و بوده قطعده مذکور ه نك اختلالات و محاربات داخلیه جهتیله خراب اولمسندن و قالموقلرك قوت و اقتداری کیتدکجه تنزل ایدوب کاشغیرده کی نفوذلرینک اسکی درجه قوتنده قالماسندن نشأت ایلشدر .

کاشغرك و یرکوسی اوقدر تنزل ایلش ایدی که صکره لری و یرلمکده اولان و یرکونك مقداری شمیدیکی بزم اقچه حسابیله بشیوز اون بش ییک غروش نقد ابله اون بش ییک کسور قیه بغدادی و بونك نصفی قدر ارزاق سائر ه که جمعاً بشیوز اوتوز یدی و بشیوز قرق ییک غروش راده سنده ایدی .

آباق خواجه مؤخرأ اسماعیل خانك غصب حکومتنده اولان حقسنزلغنی اکلا دقده مشار الیه حقنده اجرا ایلدیکی غدرده پک ایلرویه واردیغنی و بوکا مقابل برابولیکده بولمق ایسه انجق ترك حکومته منوط اولدیغنی حکم ایتمکله (اوچ طور فان) شهرینه عزیمت ایتش و اوراده بولسیدیغنی مشار الیه اسماعیل خانك « محمد امیل » اسمنده اولان قرنداشته کاشغیر حکومتی ترك ایلشدر .

﴿ محمد اميل خان ﴾

مومى اليه محمد اميل خان كاشغر سىررر حكومتىنى كىچىك كىچىك سىكره آباق
خواجه نىك تشويق و ترغىبى اوزرىنى قالموقلر عليهنده عصيان و قىيام
ايلدى .

مومى اليه خالدا ن عليهنده اعلان عصيان ايلدى كىچىك سىكره بىقتى
قالموقستىنە هجۇم ايدىر ك نائل غلبىه اولمش و پىك چوق قالموق قىل و اعدام
واوتوز بىك نىرىنى اسىرايلى بونىستىنە اشيا و حيوان دە ضبط و اغتنام ايلشدر .
محمد اميل خان هر نىقدىر بوموفىقت عظمىيە نائل اولمش ايسە دە قالموقلر ك
اخذ انتقام اچىون اوزرىنى كىچىك جىككى ولايىقىلە مقابلە ايدىمىيۇدە مغلوب و اسىر
اولور ايسە بىمە حال اعدام ايدىلە جىككى دوشىنەرك و شدت و ھىندىن ناشى كاشغردە
اقامت ايدىمىيەرك حكومتى ترك ايلە فرار ايلشدر .

فقط قالموقلر ك سىف انتقامىدىن قاچىدىغى جاننى بالاخرە رفيقىنە تسليم
ايلش يعنى كاشغىر ك غىرب طرفلارنى بولسان جىبالدىن فرار ايلدىكى طاغىك
برىستىنە رىقاسىدىن بر خائىن طرفىدىن قىل ايدىلشدر .

قانلىق بوفىل قىل مومى اليه ك ياندى بولسان نىقود و اشيا طمعىچون اجرا
ايلش اولسى اغلب احتمالدر .

مطالعه

آباق خواجه نىك اسماعىل خان عليهنده اولان شومى معاملەسى شايان

ئۇلاد گۇرۇپپىسى

www.ewlat.org

www.uighurkitap.com

ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازىلار قامبىرى

تعییب برحال و حرکت و محمد امیل خانك كندی اقتدار سزلغنی
کورمیه رك قالموقلر كبی قوتلی بردشمن علمینده قیام ایله انلری اضرار
واغضابه قالقیشمسی دخی اثر حقتدر .

مادامكه محمد امیل خان قالموقلردن قورقه یورایدی . نیچون انلرك
اوزرینه هجوم ایلدی ؟ .

مادامكه انلرله ابتدا محاربه یه قالقیشدی . نیچون ثبات و دوام ایتیموبده
دها دشمن ظهور ایتكسزین فرار ایلدی ؟

بر برلرینك طبان طبانه ضدی اولان بو حاللر ایسه عرض ایلدیکم
وجهله نتیجه اموری ملاحظه ایتماکدن بشقه هیچ برشیء دکلدر .

اگر محمد امیل خان عاقلانه حرکت ایدوبده آباق خواجه نك
تشویقاتنه قاپیلامش وقالموقلره عرض خاوص ایلش اولسه ایدی نائل
اولدینی سریر حکومتده بقا بولورایدی .

لکن — اشاعیلرده دها زیاده اکلاشیله جنی وجهله — اورالرجه
رأس اداره یه کچنلرك اکثریسنده بوجهتلی ادراك ایده جك فکر
« بین » بولنامسی بالاخره پك چوق فنالغی موجب اولمشدر .

﴿ يەنە آباق خواجه ﴾

مومى اليه محمد امپل خانك فرارى ومقتولاً وفاقى اوزرىنه سرىر حكومته
ايكنجى دفعه اوله رق مومى اليه آباق خواجه كچه رك بر مدت اجراى حكيم
وسلطنت ايلشدر .

قالوقلر ايسه اخذ انتقام ايجون تعجيل ايتامشلا ايدى .
آباق خواجه بر مدت اجراى حكومتدن صكره جلول اجل موعوديله
ارتحال دار بقا ايلدى .

مقام حكومت اصولاً ترك ايتش اولديغى بيوك اوغلىنه ويرلك لازم
كلور ايكن اداره حكومت زوجه سنك الله كچمش ومومى اليها ايسه سرىر
حكومته (مهدى) اسمنده اولان آباق خواجه نك كوچك مخدوم نك كچيرلسى
واو حالده مومى اليهك والدهسى اولمى حسبليله كندىسنك وصيه تعيين
ايلدى ايجون مشار اليه آباق خواجه نك ديكر حرمندن متولد اولان بيوك
مخدومنى قتل واعدام ايتدېر مشدر .

قادىلر طرفندن كاشغرده وارث سلطنتك قتل اولمىسى برده هجرتك بشنجى
عصر نده وقوع بولمشدر كه خصوص مذكور كتاب ناچىرانه مك (۵۹) نجى
صحيفه سنده مندر جدر .

اوتار يخذ اولديغى كې بوتار يخذ دى مومى اليها حكومتى دست اداره سنه
المغه قالمش ورطامق انتريقه لر وقتاللا اجرا ايلش اولديغى قتل اولمشدر .

تاریخ قسمی کاشغر اون برنجی عصر

مومی الیهانک قتلی فساد و اختلال نتیجه سیله حاصل اولدیغی کبی
قتلندن صکره دخی محاربات داخلیهنک بردنبره اوکی النهمامش و برفاچ
ماه خونریزانه محاربات وقوع بولشدر .
حیفاکه بویله اختلاللرله کاشغر کوندن کونه قوتدن دوشمش واهالینک
اخلاقیده فساد و ارمشدر .

﴿ خواجه دانیال و خواجه احمد ﴾

و
« غالدانک کاشغری ایکنجی دفعه ضبطی »

کاشغر محاربات داخلیه سنک نتیجه سی اولق اوزره قره طاغلو و آق
طاغلو خواجهلردن یارکندده « خواجه دانیال » و کاشغرده دخی « خواجه
احمد » کسب استقلال ابله هربری بولندقلری شهرلرده منفرداً اجرای حکو-
مته قالدیشمشلردر .

یارکند حاکی اولان خواجه دانیال کندی قوتنک ازلفنی کورمکله
استقرار بنای حکومتیچون قرغلردن طلب معاونت و بوسایهده بر مدت
اجرای حکومت ایشلدر .

بو وقعه لر تخمیناً هجرتک ۱۱۲۵ نجی سنه سندن ۱۱۳۰ نجی سنه سنه
قدر گذران ایدن بش سنه طرفنده در .
قالموقستان حاکی اولان غالدان ایسه محمد امیل خانک قالموقستانده

مقدما اجرا ايلدىكى خساراتك (كه يوقاروده مذكوردىر) اخذ انتقامچون عساكر كليه تداركيله كاشغر اوزرىته حركت ايلدى .

بو خبر ياركند حاكى اولان خواجه دانياله واصل اولنجه مومى اليه كندىچون قالموقلره اظهار وعرض اطاعتدن بشقه طريق نجات كوره ميه . رك وغالدان دها ياركنده واصل اولمزدن اول كندىسى ياركنددن چيقه رق استقبال ايدوب عرض انقياد و اتفاق ايلشدر .

غالدان خواجه دانيالك عرض اطاعتدن و بو سبيله ياركند او كنده اوغراشلىدىغىدىن مونسون اولوب مومى اليه معيتنده اولدىغى حالده كاشغر اوزرىته اولان حركتنى تسريع ايلدى .

كاشغر حاكى « خواجه احمد » قالموقلره مقابله ايتك ايشتمش وتداركات لازمه اجراسيله حكومتى دشمنه تسليم ايلماك ايجون براق كره محاربه ايتلش ايسه ده غالدانك قوه كليه سى قارشوسنده كندىسنگ عساكر جزويه سى دوچار عجز ومغلوبيت اولمشدر .

خواجه احمد اولنان محاربلك صو كنده بالذات ميدان محاربده دفع اعدايه چاليشىر (صواشير) ايكن مهاجرلك كترى جهتيله پنجه اسارته كچمش اولدىغىدىن كاشغر شهرى حاميسز ومحافظسز قلوب غالدانك دست ضبطنه كچمشدر .

غالدان كاشغرى ضبط ايتدكه دشمنى اولان ومقدما ملكنده اجراى خسارت ايدىن (محمد اميل خان) ايله (آپاق خواجه) نك قبل الاستيلا وفات ايتمش اولدقلىرى جهتله ميدانده كندىسنگ دشمنى بوله ميوب اهليندن اخذ انتقامه لزوم كورماش و بو سبيله هيچ بر كسه نك مال وجاننه طوقتمامشدر .

كندىسى تكرر قالموقستانه كيده جكندىن كاشغره انتخاب اهالى ايله برىسى حاكى نصب وتعيين ايلشدر .

کاشغره بوکره حاکم اولان ذاتک اسینی اوکرنگ ایچون ایچه اوغراشمش
ایسه مده موفق اوله مدم .

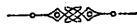
غالدان بوتقوحت اوزرینه یارکندحاکمی اولوب اثنای راهده کندیسنه
عرض اطاعت ایدن خواجه دانیال ایله کاشغر حاکمی اولان وبوکره وقوع
بولان محاربه ده بالمغلوبیه قید اسارته النان خواجه اجدی عالمگیری و طرفدا-
راننگ ایلرو کلانلری ایله الهرق قالموقستانه عودت ایلشدر .

مومی ایله غالدانک قالموقستاندن کاشغره کلوب اورالزینی کاملاً ضبط ایله
مظفراً تکرار قالموقستانه عودت ایلسی هجرتک (۱۱۳۰) نجی سنه سنده وقوع
بولش ایدی .

مذکور خواجهلر اوچ سنه قدر قالموقستانده تحت توقیفده قالمش و بو
مدت ظرفنده کاشغر قالموقستانه تابع اولوب هیچ بر طرفنده اختلال و محار-
بات ظهور ایلدیکندن اهالی کندی کار و کسبلر یله مشغول اولوب نائل
حضور و راحت اولمشدر .

خواجه دانیال بلا محاربه کندیسنه عرض اطاعت ایتش ایکن غالدانک
انی مسند سابقنده ایضا ایتیه رک خواجه اجد ایله برابر تحت توقیفه المسی
و هیچ بر مکافاة ایتماسی « ایلروده عصیان ایدر » مطالعه سنه مبنی اولمق
کر کدر .

{ بوراسی وطننه خدمت ایتمک ایستیمانلر ایچون جای انتباه و عبرتدر . }

﴿ خواجه دانيال ﴾

ھجرتك (۱۱۳۳) نجى سنەسنەدە خالداڭك وقوع وفاتىلە يريتە (چىپان رايىتان) نام خان كچىدكە اوچ سنە دنبرو تحت توقىفدە بولسان و مقدا قالموقلرە عرض اطاعت وانقياد ايدن دانيال خواجه يە قالموقستانە مربوط اولان كاشغر قطعەسنك عموم خانلغنى توجيە ايدەرك مومى اليهى معرزاً قطعە مذكوره يە كونىردى .

لكن دانيال خواجهنك يىوك اوغلنى رهن اولمق اوزرە نىزىندە اليقوعىش وبوده خواجه مومى اليهك بالاخرە عصيان واختلالە قيام ايلە مامسى ملاحظە سندن نشأت ايلشدر .

قرون سالفەدە بر شەر والى و يا حكمدار ينك سلطان و ياخود حامبىسى علمبەندە عصيان واختلال ايدە مامسچون اوغللارندن ويا برادرلارندن بر وياخود بر قاچنى رهن اولمق اوزرە مركز سلطنتىدە توقىف ايلك هر ىردە مرعى الاجرا اولان اصولدن ايدى .

دانيال خواجه كاشغر قطعەسنە مواصلتندە مقدا حكومت ايتىدىكى ياركند شەرىنى كندىسە پايتخت اتخاذا ايدەرك دىكر كاشغر شەرىلرە طرفندن والى نصب وتعيين ايلشدر .

بر مدت صكرە (چىپان رايىتان) وفات ايدەرك يريتە (خالداڭك » شىرىن) نام خان كچمش ومومى اليه ايسە دانيال خواجهنك مقام اطاعتدە

بولنسی حسبیه (چپان راپتان) طرفندن نائل اولدیغی حقوق امارتی
تصدیق ایلشدر .

﴿ دانیال خواجه حقنده برایکی سوز ﴾

دانیال خواجه نك اوچ سنه مدت قالموقستانده تحت توقیفده بولنسی
برجزای معنوی ایدی .

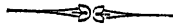
کندیسی وطننه خیانت ایلامش ایسه ده محافظه وطن ایچون ده چالیشما
مش اولسی من طرف الله بوقدر جق برجزای موجب اولشدر .
وطننه خیانتده بولندیغیچون جزای ده آزچکمش ومؤخراً عموماً کاشغرك
خانلقنه نائل اولق کبی بر سعادت مظهر اولشدر .

کندیسی عاقل ودور اندیش اولوب وطنی اقبالی دوچار مخاطره ایتمک
ایچون عصبانه اختلاله (که هر وقت مضراتی موجبدر) هیچ قالدیشماشدر .
ایشته بوسایه ده هم کندیسی وفاته قدر مقامنده پایدار وهمده تحت
اداره سنده بولنان ممالک اهلایسی کال حضور وراحت ایله اوانکندار اولمش
ایدی .

مومی الیهک بو بولتیقه سی زمانجه اک صاغلام اولوب عکسی جهتی
موجب تهلیکه و مخاطره ایدی .

هر حالده زماننده هم قالموقلری وهمده اهلای کندیسندن خشنود ایتک
کبی دور اندیشانه واققلانه اولان تدابیری شایان تحسین و تقدیردر .

مومى اليك زمان حكومتىدە كاشغردە ھېچ بركونا اويغونسزلق ظهور
ايتىوب ھر كس كىندى كار وكىنىلە مشغول اولاش وصنایع وتجارت دە سابقە
نسبتە بر خىلى ترقى ايتىشدر .
كىندىسى محب علم وهنر اولمى حىبىلە اطرافدن كلان برخىلى علمايى
حسن صورتلە قبول ايتىش وانتشار معارف امرندە بك چوق خدمت
ايتىشدر .

﴿ كاشغرك انقسامى ﴾

برمدت صكرە دانيال خواجە وفات ايلدىكە قالموقستان حكمدارى
اولان مومى اليە « خالدان شيرين » كاشغر قطعەسىنى مومى اليە دانيال
خواجەنك درت اوغلى يىنىدە تقسيم ايلدى .
دانيال خواجە زمانىدە كاشغر قطعەسى بركىنىنك يعنى خواجە مومى
اليك زير اداره سىندە اولدىغى حالده خالدان شيرين ادارهنك يد واحددە
اولمى اصولنى لغو ايدەرك « كاشغر » و « ياركىند » و « آق صو » و « ختن »
ولايتلر بىن خواجە مومى اليك اوغللارنىك عھدەسنە توجىە ايلدى .
ايشتە قطعە مذ كورە بوندن صكرە درت قىسمە تقسيم اولنوب ھر بر قىسمى
خواجە مومى اليك براوغلى زير اداره سىندە بولنەرق دىكرلرندىن آبرو
ومستقل ايلدى .
خالدان شيرينك قطعە مذ كورە بى بويە دزت امارت يامىسى براميرك

تحت اداره سنده بولندیغی صورتده ایلروده عصیان واختلاله قیام ایتسی ملحوظ و احوالده تکمیل کاشغرك قوه عسکریه سی برآدمک النده بولنه جغندن اوغراشلیسی مشکل اولوب انقصابی تقدیرنده ایسه قوت واقصدارک دخی آزاله جغنی جهته له امیرک هر ری کندیلرنده بولنان قوه جزویه یی کوره رک عصیانه جسارت ایده ماملری واره یه حسدوتفرقه کوروب حب سلطنت الحاسیله هیچ ری حکومتی دیگر یته و یرمک ایستیه جکی حسبله دخی دائرة اتفاق واتحاده کیره ماملری مطالعه سنه مینی اولق کرکدر .

کرک دانیال خواجه و کرک اوغلاری قره طاغلو فرقه سنک رئیس لری اولوب بونلرک حکومتی دست اداره لریته کچیرم لری آق طاغلو طاقنک کانون حسدینی اشعال یلدیکی و حالبوکه بویکی فرقه ییننده اوته دنبرو بعض وعداوت حکم سوردیکی جهته له برارلق آق طاغلو فرقه سی قره طاغلو طاقندن اداره حکومتی المغه قالدیشیلر .

لکن قره طاغلولرک النده اولان حکومتک قوه قهارانه سی آق طاغلولر ایچون برتازیانه تأدیپ اولمغله املاریته نائل اوله مدیلر و فقط بو بایده دسیسه وانتز یقه اجرا سندن ده فارغ اولمدیلر .

دانیال خواجه نیک مخدایمندن یونس خواجه که « حالدان شیرین » طرفندن دیگر برادرلریته یارکند و کاشغر و آق صو شهرلری و یرلیدیکی کبی کندیسینه دخی ختن ولایتنک حکومتی اعطا قلنش ایدی .

مومی الیه حریص جاه و دولت اولمغه برادرلرینک حکومتلرینی اللرندن المنق و توسیع دائرة حکومت اینک ایچون اجرای حیل و دسیسه یه قیام ایده رک نهایت کاشغر و یارکند شهرلرینک اداره سنی برادرلرینک الندن المغه موفق اولدی .

مذکور شهرلر کندیسینک اداره سته کچنجه کاشغره « پاشا خان » و یارکنده دخی « جهان خان » اسمنده اولان اوغللرینی والی نصب وتعیین ایلدی .

آق صوشهرى ايسه دىكر برادر ينك النده قالوب شهر مذ كورى ضبط
وتسخير ايتكه هر نصلسه موفق اوله مامشدر .

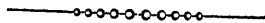
بونس خان يالكز بونكله ده قناعت ايتيوب كاشغر قطعه سنك بتون
بتون كندى زير اداره سنده بولنه رق قالموقستاندن فك رابطه ايتسى وحتى
قالموقستانك ضبط واستيلا اولنسى املنه دوشه رك بونك حصولچون اسباب
ووسائل لازمه يه تشبث ايتش ايدى .

چونكه اول ارهلق قالموقستان دوچار شورش وفساد اولديغندن قالموقلرك
اسكى عظمت واقندارلى قالماش ايدى .

مومى اليهك بونيت ايله تداركات كلييه قيام ايلكده اولديغى آق صوده
بولنان برادري ايله اوچ طور فان حاكى طرفندن قالموقستانه اخبار اولمش
ايسه ده قالموقلر اول ائاده منازعات داخله ايله مشغول اولدقلرندن كاشغرده
ايلروده ظهور ايدى جك آتش عصيان واختلالك وقتيله عدم ظهورى جهته
باقه مامشدر .

بونس خانى ختنده حكومت ايلكده وحصول املچون تداركات كلييه
اجراسنده بولتمده اوله رق براقه لمده بر پارچه ده قالموقستانه بقالم .

كاشغرك وقوعاتى يازمقده اولديغ اشبو اون ايكنجى عصر هجرى ايجنده
قالموقستانه مروط اولسى وقالموقستان وقايعتك ده كرك بو عصرده ورك
بوندن صكره كاشغره تعلق بولنسى حسيله بوندى اول برمقدار يازلديغى كى
بوندى صكره دخى اوجهته دائر برقاچ سوز دها يازمق ضرور يدر .

﴿ قالموقستان ﴾

یوقاروده کی قالموقستان فصلنده قالموقلرک عقد اتفاق ایتدکری و کسب عظمت ایتلری (غالدان) سایه سنده حصوله کلدیکی برتفصیل ذکر و بیان اولمش ایدی .

قالموقستان وقایعی متسلسلاً اکلامق ایچون زمانجه بر مقدار کبرویه دونمکلکمز وایشی مومی الیه زماندن طومتقلغمز لازم کلور .
اولیه ایسه یوقاروکی فصلده غالدانه دائر ناقص براقدیغمز افاداتی اکمال ایدلم .

هجرتک (۱۰۹۰) نجی سنه سندن صکره قالموقلر فوق العاده کسب اقتدار ایش وکاشغر قطعه سی دخی قالموقستانه ربط اولتوب تحت جایه کیرمش ایدی .

قالموقلرک کسب اقتداری برمنوال معروض غالدانک سایه سنده حاصل اولوب مومی الیه قالموقستانی بولدیغی هیئتک براقچ منلی توسیع یعنی شمالاً و غرباً برخیلی محللر الیه شرقاً چین ممالکنندن بر مقدار محلی و جنوباً کاشغر قطعه سنی وختی تبت ولایتی ضبط و تسخیر ایشدر .

حتی مومی الیهک آسیای وسطادان دخی بعض محلی و خصوصیه مؤخرأ طاشکندی ضبط ایلدیکی بعض محله مقیددر .

مومی الیه غالدان بو قدر فتوحات اوزرینه کسب جسارت الیه چینیلیری بتون بتون قهر و تدمیر ایدهرک ممکن اولورسه ممالک چینیه بی کاملاً ضبط ایلک ایچون بخارا و سمرقند خانلریله عقد پیوند اتقاق ایش ایدی .

كىندىسى زانا چىنلىلار كوزلر ينى يىلدىرمش اولدىغى حالده بوكره كىندى قوتنه بخارا و سىرقىند حكمداران اسلاميه سى قوتلر ينىك دىخى انضمامى وكاشغر قىطعه سى قالموقستانه مرىوط اولدىغى وخانى اولان آباق خواجه ايسه طرفندن منصوب بولدىغى جهته ايستر ايستمز قىطعه مذ كورهدن آباق خواجه برخىلى آدم كوندره جىكندى بوقوتك ده اردوسىنه علاوه سى تقدىرنده آچىله جى محاربه ده مەلۇمىتىك چىنلىلار طرفنده قالا جى بىدى ايدى .

خالدانه بوجسارتى و ىرن شىك اك باشلوجەسى چىنلىلار ك اول ارقى غايت ضعيف و ناتوان و ممالك چىنيەنك ده اختلالات داخلە ايله پك زياده خراب وو ىران اولمى در .

چونكه داخل چىنده هجرتك اون برنجى عصرى اوخرىنه طوغرى ظهور ايدى او ىفونىسز قلر حددن آشمش و چىنلىلار ى فنا حالده اورسەلش ايدى . ايشته اول ارقى يكرمى ايكنجى سلاله اولق اوزره مانچو تاتارلارى سرىر سلطنتى ضبط ايله چىن اوزرنده حكمران اولغه قالقىشدىلر .

مانچو تاتارلارى كچه تخت سلطنتى ضبطه موفى اولمشلر ايسه ده حكومتلر ينى ەندوز تأسس و تقرر ايتدىرەمدىكلىرىن اكر انلر ك زمانده خالدان تشبىثاتنده موفى اولمش و فعلياتە كىرىشمش اولسە ايدى غوائل خارجيه مانچولر ك باعث ادبارى اولور ايدى .

لىكن مومى اليه بوايش اچىون اجرا ايلكده اولدىغى تداركات عظميه انساننده وفات ايلش اولدىغى چىنلىلار بويە بردشمن مدهشدىن قورتىلىش و قالموقستانك تداركاتىن و اطراف خانلر يە اتفاقىدىن برىنجه حسنە حصوله كله مامشدر .

كىندىنىك قوردىغى پلانى اخلاقى حقيله اجرا و طوتدىغى اصولده ثبات و دوام ايدەمدىكلىرىن قالموقستانك اقتىدار و قوتى كوندن كونه مبدل عجز و ضعف اولمشدر .

۱ اوائلده «شمیدیکی زمانده دکل» دولتلرک هییت وشوکت وسلطنت
وقدرتلری سرکارده بولغان برقاچ کسسنه نك وجودیله قائم وانلرک
ضیاعیله کوندن کونه محو وغائب اولدینی امثال عیدده سیله مثبتدر ۰

غالداندن صکره (چپان رایتان) واندن صکره ده (حالدان شیرین) قالمو-
قستانک عظمت ودهشت سابقه سنی ادامه یه چالیشمشلر ایسه ده قالمو قستان
مومی الیه زمانده حائز اولدینی موقع عالیدن کوندن کونه اشاغی دوشمشدر.
خصوصیله خالدان شیرینک وقوع وفاتی اوزرینه قالمو قتلک انتظام
واتفاقلری بتون بتون دوچار خلل واولاد و اخفادی ایله قبائل سائر خانلری
استحصال سلطنت وریاست ایچون بر برلرینک محوبنه چالیشدقلری جهته
اقتدار وشوکتلری دخی ضعف وزواله مبدل اولمش ایدی .

شواختلالات داخلیه برمدت دوام ایدهرک عاقبت (حالدان شیرین) ک
اولاد و اخفادینک جله سی مقتول اولمشدر .

بونک اوزرینه قبائل سائر خانلرندن طواش (*) خان خالدان شیرینک
یرینه کچیرلشد .

حالدان شیرینک تعلقاتندن وقالموق رؤساسندن امورسلانا (**) قالمو-
قستانک شوخال شورشدن استفاده ایله ریاست حکومه کندیسنک کچمسی
ایچون استعمال سلاحه مراجعت ایتیش فقط باشنده اولانلرک قلتی جهته
نائل امل اوله مامشد .

کندیسنک حصول املنه الک زیاده سد ممانعت چکن مومی الیه طواش

(*) یاخود (دعواجی)

(**) یاخود (عرسنخان)

(دعواجى) اولوب اكر طواشك يرنده بشقه برىسى اولسه ايدى امورسانانك موقع حكومتى يقالمسى احتمالدىن بعيد دكل ايدى .

قالموقستانك شوخال شورشى اوزرىنه قالموق رؤساندىن نيك و بدى تفرىقه غيرمقتدر رقاچ سېگمىز تسكىن شورشه مدار اولور اميديله (۱۱۶۶) سننه هجر يەسنده چىنلىلرە مراحعت وطلب مداخله ايلش ايدى .

اول وقت چىن ايمپراطورى «هيانغ لونى» (*) اولوب ذاتا مشار اليه اوتەدنبو قالموقستانك حال شورشندىن استفاده عزمنده اولدىغى حالده رؤسانك طلب مداخلهسى ومؤخراً كه برسنه صكره در مومى اليه امور سانانك مغلويت ومايوسيت واقعه اوزرىنه (۱۱۶۷) سننه هجر يەسنده حضور ايمپراطورى يە داخل اولهرق وعرض اطاعت وتابعت ايدەرك قالموقستانك ضبط واستيلاسيه حكومتك كنديسنه اعطاسنى رجا واسترحامى اوزرىنه شوخالاردن استفاده ايجون درحال قالموقستانه مقدار كافى چىن عسكربنى سوق واعزام ايلدى .

مومى اليه امورسانا چىن عسكرى اليه رابر قالموقستانه اعزام اولمش ومومى اليه دخى اجراى انواع دسيه ايله رؤساي قبائلى چىنلىلر طرفنه جلب ايدوب قالموقلىرى سلاح چكەرك مقابلە ومدافعە ايتكەدن منعه موفق اولديغىدن بوسايەدە عساكر چىنيه قالموقستانى عموماً تحت ضبط واستيلايه المشر .

قالموق خانى بولنان سالف الذكر (طواش) خان رؤساي قبائلدىن اكثر يسنك امورسانا طرفدىن محبوب اولدىغى كورنجه چىنلىلرە محاربه ايدەميه جكنى اكلايەرق قطعاً مقاومت ايتكەسزىن سرىر حكومتى ترك ايله اختيار

(*) ياخود (هيان لونى) ۱۱۴۸ سنه هجر يەسنده تحت سلطنته جلوس ايلدى .
چىن جلوسنده يكرى التى ياشنده ايدى .

فرار ومقدما كىندىسى طرفىدىن نىصب اولتىش اولان (اوچ طورفان) حاكى
زىندىدە قارار ايلشدر .

اوچ طورفان حاكى ايسە حق نان ونىمى بىلەن خانىك بىرىسى اولد -
يغىندىن كوردىكى لطفى آياق التىنە آلوب كىندىسىنە التجا ايدىن ولى نىمى افندىسىنى
سىرخوش ايدەرك چىنلىلەرە تسليم ايلشدر .

ايمپراطور (هياىغ اونىغ) كىندىسىنە تسليم اولتان اشبو طواشى (دعواچى)نى
اولدىر مېوب يالكنز تحت توقىفە الدىر مشدر .

بو كا سىببە شايە ايلروودە امور سانا چىن حكومتى طائىيىوب عصيان
ايدىر ايسە مومى الەى انك عليهنده استخدام ايلك مطالعە سىنە مېنى اولوق
كر كدر .

چىنلىلەر قالموقستانى ضبط ايتد كدە حكومتى مومى الەى امور سانايە توجىه
ايلدىلەر .

بر روايتە كورە قالموقلار ك رۇساسىندىن اولان اشبو دعواچىنىك مۇخرأ
چىنلىلەر عليهنده قيام ايلدىكى وچىنلىلەر ك مومى الەىك حكومتى مضمحل ايدەرك
كىندىسىنى اعدام ايلدىكلرى اكلا شلقەدە ايسەدە مومى الەى مۇخرأ چىن عليهنده
بولمىدىغى كې بولمىغەدە وقت بولەمدىغىندىن وچىنلىلەر عليهنده مۇخرأ قيام
ايدىن ايسە امور سانا ايدوكىندىن روايت مذ كورەيە قطعاً اعتماد جائز
دكلدر .

﴿ كاشغردە ﴾

« آق طاغلو وقرە طاغلورلك محارباتى »

و

{ خواجه برهان الدينك حكومتى }

مومى اليه امور سانا قالموقستان مقام حكومتته كچىدكن صكره برمدندىبرو
قالموقستاندىن آيرىلان قالموقستان عليهنده بولسان كاشغرك دخى ضبط
واستىلاسى املته دوشدى .

كاشغردە ايسە دانيال خواجهنك اوغلى اولوب ختن حكومتته بولسان
ومؤخرأ كاشغر وياركندى دخى ضبط ايدىرك اورال بىنى نحت اداره سنه الان
يونس خان اجراى حكومت ايلكده اولوب مومى اليه كاشغرك قالموقستانه
اولان رشتە مريوطىنى قيرمش وحتى قالموقستانك ضبط وتسخيرى تداركاتيله
اشتغال ايلكده بولمش ايدى .

مومى اليهك بو عصيان وتداركاتى قالموقستانك شورش وفسادى وحكومتك
امور سانانك الله كچمىسى زمانلرينه مصادف ايدى .

امور سانا يونس خانك قوتلى اولديغنى بىلدىكى جەتله كاشغرك استىلاسى
قوة جزؤ يەسىله حصوله كله ميه جكنى دوشنهرلك طريق حيله يە سلوك ابلدى
وكاشغردە آق طاغلو وقرە طاغلو اوله رق ايكي فرقه اولوب حكومت قرە طاغلو-
لك يعنى دانيال خواجه اولادىنك زير اداره سنده اولديغنى جەتله آق طاغلو

فرقه سنک طبیعی قره طاغلورک دشنی اولمسندن واهالیدن پک چوغنک آق
طاغلو طاقنک طرفداری بولمسندن استفادهیه قالدیشدی .

بناء علیه چین قوماندانیله اتفاق ایدهرک سابقا کاشغر حاکی اولوب
غالدان طرفندن حکومتی لندن النهرق اولاد واتبایه برابر قالموقستانده
تحت توقیفه النمش اولان و آق طاغلورک رئیس ویشوالرندن بولسان احمد
خانک خواجه (برهان الدین) نام اوغلانی حصول املنه واسطه و آت
انخاذا ایلدی .

مومی الیه خواجه برهان الدینک معینته چینلیلرله قالموقلردن وکاشغردن
قالموقستانه اختیار هجرت ایدنلرک حرب وضریره مقتدر اولانلرندن مرکب
براردو و یروب خواجه مومی الیهی کاشغرک ضبط واستیلاسنه مأمور ایلدی .

امورساتا خواجه برهان الدینک (خواجه خان) اسمنده اولان برادرینی
نزدنده توقیف ایلش ایلدی .

مومی الیهک برادرینی توقیف ایلسی (یوقارورده بر قاج یرده دیتلدیکی
وجهله) خواجه برهان الدین کاشغری ضبط ایتدکن صکره شاید کندیسینه
عصیان و مخالفته قالدیشیر ایسه انک علیهنده قوللانق مطالعهسنه مبنی در .

خواجه برهان الدین پدرندن صکره آق طاغلورک رئیس اولوب
کاشغریلاردن بر خیلی ادم ایسه قسم مذکورک طرفداری اولدیغندن
مومی الیه (آق صو) پیشکاهنه مواصلت ایلدکه شهر مذکور اهالیسی
قطعا مخالفته بولمیهرق و قپورلی آچهرق شهری تسلیم و عرض تابعیت
ایلدیلر .

مومی الیه آق صو شهرینی بلا محاربه قبضه تسخیر کچیردکن صکره
شهر مذکوردن بر مقدار آدم استصحاب ایدهرک (اوچ طورفان) عزیمت

ايتىش وشەر مذ كور اھالىسى دىخى آق صو اھالىسى كى بلا محاربە شەرى كندىسەنە تسلىم ايتىشدر .

مومى اليە اوچ طورفانە داخل اولوب شەر مذ كورده تداركات حريسە اجراسندە بولمقده ايكن ختن حاكى اولان سابق الذ كر يونس خان مومى اليە برهان الدينك بررى ارقە سىندىن بالسەولە آق صو و اوچ طورفان شەرلىنى ضبط ايلدىكىنى خبر المش اولديغىدن درعقب عسا كر كليه اليە اوچ طورفان اوكنە ورود ايلدى .

مومى اليە يونس خانك معيتىندە ياركنند حاكى اولان مخدومى (جهان خان) دىخى عسا كر موجودە سىلە بولمقده ايدى .

يونس خانك معيتىندە يالكرز ختن و ياركنند قوتلىرى بولمىوب كاشغر عسا كر يە قرغز طائفە سىندىن بر خيلى ادم دىخى امرە منتظر اولەرق مومى اليە اردوسنك هيبت و دىهشتى تزييد ايتلكدە ايدى .

خواجە برهان الدين يونس خانك مقابلەسى غير قابل بر كثر و دىهشتە اوچ طورفانە مواصلةنى كورنچە ميدان محاربە سەنە جسارت ايدە ميهرك اوچ طورفان شەرندە تحصنە مجبور اولدى .

يونس خان خواجە برهان الدينك اوچ طورفانە قىياندىغى كورنچە درحال شەر مذ كورى تحت محاصره يە المشدر .

خواجە برهان الدين يونس خانك بىمە حال شەرى ضبط ايدە جكنى و بو باده مقاومتك امكانى بولمىدىغى كورەرك امور سانادن الديغى تعليمات موجبە طريق حيله يە صاپوب يونس خانك معيتىندە اولان و بر مقدارى ذاناً اوتە دنبرى آق طاغلو قىسمە مبال اولدىغى حالده خواه ونا خواه قرە طاغلو رك زير اطاعتندە بولنان عسا كر كك چوغنى كندىسەنە طرفدار ايتكە موفق اولش

و قرغزل ایسه جزوی بر تشویق ایله یونس خانی ترک ایده رک طرفنه دخالت ایلش ایدی .

یونس خان اردوسنک پریشان اولدیغنی وعسا کرینک کنیدیسنی ترک ایله دشمن طرفنه کچدیکنی کورنجه بوحالده محاصره ده دوام ایله شهر مذکور پیشگاهنده طورهمیه جفنی وحتی برهان الدینک وقوعی ملحوظ اولان هجومنه مقاومت ایده میه جکنی اکلایه رق اوچ طورقانی ترک ایله مجبور فرار ورجعت اولشدر .

خواجه برهان الدین یونس خانک رجعت وفرارندن برقاتدها جسارتنله - رک وکندی طرفنه کچن یونس خان عسا کر یله تزید قوت ایده رک کاشغر اوزرینه یوریمش و شهر مذکور دخی اهلایسی کنیدیسنی استقبال ایلدیکنندن بلابحاربه ضبط ایلشدر .

کاشغرده پک چوق اوطورهمیه رق مقدا اوچ طورقانه کنیدی طرفنه کچن قرغزلک رؤساسندن (قایدو) نام کسنه بی شهر مذکوره والی نصب ایدوب یارکنند اوزرینه حرکت ایلدی .

شهر مذکور حاکی جهان خان ایدی .

مومی ایسه پدری یونس خانله اوچ طورقانه کیمش و یونس خانک فراری اوزرینه کنیدیسی یارکننده کلوب تحصن ایلش ایدی .

مومی ایسه برهان الدینک کله جکنی بیلدیکیچون بعض تدارکات حریه اجراسیله ظهوراته منتظراً اجرای حکومت ایلکده بولمش ایدی .

یارکنندلیلر قره طاغلو طرفداری اولوب جهان خان ایسه اوقسمدن اولد - یغنه و اخلاق و اطواری دخی مدحه شایان بولندیغنه بناءً اهالی کندوسنه فوق العاده حرمت و رعایت ایدرو هیچ بروقت دأره اطاعتدن خارجه چیمتمز ایدی .

برهان الدين ياركىندە ۋاسىل اولوب عىسا كرىنى شەر مەزكۈر يىش-كاهنە
يىرشىدەردە كەنەسكە شەركى صىلغا ضبط اولمىسى افكارىلە جەھان خانە بىر سىفىر
كۈندەرش ايدى .

سفىركى تەكلىپى بىلا مەھار بە شەركى تەسلىمىلە جەھان خانك برهان الدينە ۋەھامىسى
اولان امور سانا ۋچىن دولتە عرض تەبىعت ۋ اطاعت ايلسىندىن عبارت ايدى .

جەھان خان ايسە بۈتەكلىپى قەتئىيە رد ايدەرك مەقاۋمتە قرار وىرمىش
ۋاھىالى دىخى بۈ بابدە كەندىسىلە بىر بىر دىشمە مەقاۋمتە صۈك درجەىە
قەدر ثبات ۋ دوام ايدە جەكلىرىنى ۋعدە ايدەرك مەھار بەىە ھازىر لىشىد .

برهان الدين ۋاقىع اولان تەكلىپىنك جەھان خان طرفىندىن رد اولمىسى
اوزىرنە ياركەند شەرىنى تەخت تەزىيىق ۋ مەھار بەىە ايدى .

ياركەندلىلەر مەھار بەىە اولمىسى قەللىرىنى كۈرنەجە شەردىن طىشارۋىە چىقۇپ
برهان الدين عىسكىرى اوزىرنە ھەجۈم ايتىدلىر .

اۈكۈن مەھار بە اقشامە قەدر دوام ايتىش ۋايبى طرفىندىن بىرچوق آدم تەلف
اولوب غالىت ۋ مەغلۇبىت بىللى اولە مامشىد .

اندەنەسكە دىخى مەھار بەىە ۋ مەھار بەىە ۋ مەھار بەىە بىرچوق مەھار بەىە ۋقۇع
بۈلەش ۋكە ياركەندلىلەر ۋكە ھەدە برهان الدين عىسكىرى غالىب اولوب ارەدە
بىر خىلى نفوس تەلف اولمىسىنى ھالەدە غەلبە قەتئىيە ھىچ بىر طرفىدە
قەلماشىد .

ياركەندلىلەر مەغلۇب اولدۇقچە شەھەر عودەت ايدىر ۋ شەردىن دىخى مەقاۋمت
ايدوب كەندىلەرىنى طۈپلەندىرە ۋ تەزىيە قوت ايلەندىرە سىكە طىشارۋىە چىقار
ۋ مەھار بەىە اوزىرنە ھەجۈم ايلە ايدى .

برهان الدين مەھار بەىە نىك مەن غەير مەمۇل امتەدادىندىن اۈسەنمىش ۋ اولمىش .

تاریخ قسمی کاشغر اون ایکنجی عصر

صوك محاربه لده مغلو يتك اكثر يا كندی طرفنده قالدیغی جهته بالا خره كندیسك مغلوب اوله جغنی و یار كندیلر لك ثبات واقدا ملری سایه سنده غالبیتك جهان خان طرفنده قاله جغنی اكلامش اولدیغندن بوراده دخی حيله ايله ایش كورمكه قالدیشمشدر .

بناءً علیه جهان خانك رؤسا و امراسندن ایکی كسنه بی مواعید كاذبه ايله اغفال ایده رك كندی طرفنه جلب ایلش وانلرده كندی معیتلرنده کی عسکرلره ایلک وقوع بوله جق محاربه ده جهان خانی ترك ايله قارشو طرفه كچه جكلرینی وعد و بیان ایلش ایدی .

ایرتسی كونی یار كندیلر قرق یك نفر دن مركب اولدقلری حالده شهر دن طیشارویه چیقوب برهان الدین عساكری او كنده صف باغلدیلر .

قارشودن قارشویه اولتان محاربه ده جهان خان طرفی غالبیتی قزاقق اوزره ایكن برهان الدین طرفندن مجلوب اولان ایکی خان معیتلرنده کی عسکرلره (كه یار كند عساكرینك نصفی درجه سنده ایدی) بیراقلرینی آتهرق فرار ایلدیلر و برهان الدین طرفنه كچدیلر .

جهان خانك قصور عساكری بو حالی كورنجه پای ثباتلری دوچار تزلزل اولمش و كندیلر یته برشاشقینلق كله رك بولندقلری نقطه بی ترك ایدوب كمال خوف و دهشت ايله شهره رجعت ایلشدر .

بونك اوزر یته برهان الدین كندی عساكر یته هجوم امرینی ویرمكله محاصرین شهرك قپور یته هجوم ایلش و شهره كبرك ایچون قپورك محافظلرندن اكثر یسینی قتل و تلف ایده رك رجعت ایدن یار كندیلرله قپورك او كنده غایت خونریزانه محاربه یه قویولشلدردر .

تاریخ قسیمی کاشغر اون ایکنجی عصر

برهان الدینک عساکری اوکون شهره دخول ایچون خیلوجه چالیشمشر
ایسهده رجعت ایدن یار کندیلیر صوک درجهیه قدر مقاومت ایلش اولدیغندن
موفق اوله مامشدر.

جهان خان عسا کرندن چوغنک فرار ایلدیکنی و برخیلیسنکده تلف
اولدیغنی کورنجه یار کندیده اختیار اقامت ایله برهان الدینته مقاومتیه جسارت
ایده میهرک اوکیجه شهرى ترك ایدوب توابع و طرفدارانندن برمقدار آدم ایله
خفیاً فرار ایلشدر.

ایرتسی کونی یار کندها الیسی جهان خانک فرار ایتدیکنی اکلا بنجه ایستر
ایستز شهرى برهان الدینته تسلیم ایلدیله.

خواجه برهان الدین شهره کیرد کدنصکره جهان خانک تعقیلیچون مقدار
کافی عسکر سوق واعزام ایلدی.

معقبر برمقدار مسافه قطع ایتد کدنصکره جهان خانه یتشمش و بلا محاربه
تسلیم اولسنی تکلیف ایلشدر.

جهان خاندن جواب رد الدقنندن محاربه به مجبور اولدیله و جهان خانى
حیاً دردست ایتکه چالیشدیله.

جهان خان هر نقدر نهایت درجهیه قدر مقاومت ایلش ایسهده
معیتنده اولانلرک قلاتی جهتیله برمقدار اوغراشدقندن صکره تسلیمه مجبور
اولشدر.

معقبر جهان خانى دردست ایله یار کندیه کتورمش و برهان الدین ایسه
درحال مومی الیهی قتل واعدام ایتدیرمشدر.

برهان الدین مؤخرأ ختن ولایتنى دخى ضبط و تسخیر ایلش وحاصلی
برایکی ماه ظرفنده کاشغر قطعه سنک هر طرفنى زبر اداره سنه
المشدر.

ایشته بوکره کاشغر قطعه سنک حکومتی قره طاغلو خواجه لردن آق طاغلو
خواجه لره کچمشدر

برهان الدین کرچه صورت ظاهرده کاشغرک حاکی اولش ایسه ده
حقیقت حالده حکومت چینلیلرک ایدی .

چونکه موئی الیهک حامیسی اولان وکنسیدیسی کاشغرک
ضبطنه مأمور ایدن امور سانا اولوب امور سانا ایسه قالموقستان سریر
حکومتنه چینلیلرک سایه سنده نائل اولش وچین دولتنسک تحت تابعیتنده
بولنش ایدی .

بونکله برابر برهان الدینک معیتنده اولان وکاشغرک ضبطنده استخدام
اولنان عساکرک چوغی چین عساکری ایدی .

برهان الدینی کاشغرده اجرای حکومت ایلسکده براقه لمده برازده قالموقستانک
احوالندن بحث ایده لم .

﴿ قالموقستانده امور سانانك عصيانى ﴾

و

« چىنلىلار قالموقستانى استىلاسى »

چىن عساكرىنىڭ قالموقستانە كىلىى اختىلات داخلىيەنى تىكىن وىكومىتى
امور سانانك ىد ادارەسنە تىلىم اىلك ايچون اىدى .

ايش بولىە اولىجە مقصد حاصل اولدقن صكرە چىنلىلار قالموقستانى
تخلىيە ايدەرك كلكلىرى كىي ىنە مىلكەتلرىنە چكىلوب كىتلىرى اقتضا ايتدىكى
حالىدە عىساكر چىنيە تخلىيە جەتتە ھىچ ىناشمىھرق قالموقستانە اختىيار
اقامت اىلىش اىدى .

كرچە چىنلىلار قىسىم اعظمى داخلى چىنە عودت اىلىش ايسەدە برمقدارى
قالموقستانە قالەرق اوراسنى كويا (موقە) ئخت استىلالرىدە بولندىرمش وىخصوص-
صىلە چىن قوماندانلىرى زمام ادارەنى طوغرىدن طوغرى بە كندى اللرىنە
المغە قالىشىملار اىدى .

امور سانا واقعا چىنلىلار ساىەسندە قالموقستان سىر ىر حىكومتە نائل اولش
ايسەدە قوت مستقلە حىكومت كندى الندە اولدىغى قالموقستان اوزرىدە
آمر مطلق چىنلىلار اولوب كندىسنىك حىكىدارلىغى (واسطە وآلت مقامىندە)
لفظى مراد برشى اىدوكنى كورەرك وبوچال ك برقاچ سنە امتدادى تقدىرىدە
حىكىدارلىك رسماً وجباً الندىن النەجنى كى قالموقستانك دىنى بتون بتون
حىكومت چىنيەنك براىالىتى صرەسنە كىچەجكنى اكلايەرق شمدىدن بوكا مىدان

و یرمامك ايجون اعلان استقلال ايله چين دولتي تحکمندن قورتلغنه قرار و یردی .

بناءً عليه قالموقستانك چينيلير طرفندن ضبطی کنديسنك سايه سنده حاصل اولديغني وچينيليرك مقصدي دفع وتسكين شورش ايله حكومتی کنديسنه مؤبداً توجيه اوليوب بونی بهانه ايدهرك قالموقستانی بتون بتون زیر اداره لرینه کچيرمك ارزوسنده اولدقلرینی وسائر حقایق احوالی اهالی به اعلان واخبار و (۱۱۷۰) سنه هجریه سنده چينيلير علیهنده اولق اوزره ناره حرب وعصیانی ایقاده اجتسار ایلدی .

امور سانا دها اظهار عصیان ایتزدن اول قالموقستانده بولنان چينيليرك بر قسم کلیسی عودت ایلش اولدیغندن قالموقستانده بر مقدار چين عسکری قالمش ایدی . بوجهته مومی الیه تشبثانده دوچار موانع اولیهرق چينيليرك کافه رؤسایله بشیوز قدر عسا کرینی قتل واعدام ایلشدر .

امور سانانك چينيلير علیهنده اولان عصیان و اعلان استقلال ایلسی اهالینك موجب ممنونیتی اولش اولدیغندن کندیسى عموماً قالموقلرك مظهر حرمت ورعایتی اولش ایدی .

چين حكومتی قالموقلرك استرداد استقلاله قیام وچين عسا کر ورؤساسنی كاملاً اعدام ایتدکلرینی خبر النجه اول ارهلق سائر طرفلرده مشغولیتی اولماسی حسبیه هم اخذ انتقام ایتك و همده بووسیله ايله قالموقستانی بتون بتون ضبط واستیلا ایتك اوزره درحال قالموقستان اوزرینه عسا کر کلیه ارسال ایلشدر .

برروایته کوره امور سانا بر بیوك چين اردوسنك کلکده اولدیغنی خبر الدقه دشمنه مقاومتیه جسارت ایدهمیهرك هنوز چينيلير ورود ایتهدن فراری اختیار ایتش وصولوغی سبر یاده آلمش ایسه ده کیدر کیتز اوراده خسته لهرق چیچک (یاخود قزاموق) خسته لغندن وفات ایلشدر .

فقط شوروايت ضعيف اولوب شايان وئوق دكلر .
دها زياته صخته اعتماد اولنان دىكر برروايته نظراً :

امور سانا برمنوال معروض اعلان عصيان ايلدكدن صكره قالموقستانه
ورود ايدن چينليلىرى مسلماً قارشولوب انلرله محاربه يه مجبور اولمش وهرتقدر
چينليلىرى قالموقستاندن بتون بتون طرد وتبعيد اچون پك چوق چالشمش
ايسه ده بريادن امداد الان چينليلىرك عساكر كشيروسته ومهاجات متواليه سته
مقابل مغلويت همان دائى صورتده كندى طرفنده قالدغى و بحالده
ايكى سنه مدت چين عساكر يته مقاومت ايدىرك نهايت باشه چيقه ميه جغنى
اكلا دىغى جهته بالمجبوريه فرار وبروجه محرر سبر ياهه چيچك خسته لغندن
وفات ايلشدر .

مومى اليك مغلوباً ومجبوراً سسبر ياهه فرارى هجرتك (۱۱۷۲) نجى
سنه سته مصادفدر .

مومى اليك فرارى اوزرينه كاشغر حاكى برهان الدينك برادرى اولوب
قالموقستانده تحت توقيفده بولنان خواجه خان نصلسه فراره موفق اوله رق
يار كنده برادرى خواجه برهان الدين نزيديه كيتش وقالموقستان وقوعاتى
برتفصيل نقل وحكايه ايلشدر .

خواجه خانك كاشغره وروديله نقل وقوعات ايتسى واحتمال كه بعض
تشويقتانده بولمى بالاخره كاشغرك قارشقلىغى وموجب تأسف برحاله
كلهرك حكومتك الدن كيتشنى موجب اولشدر كه بورالى صره سيله ذكر
وبيان اولته جقدر .

ايشته بوكره عموماً قالموقستان بتون بتون چينليلىرك تحت ضبط واستيلا-
سنه كچمش وقالموقلرده امور سانانك فرارى اوزرينه خواه وناخواه حكومت
چينيه اطاعته مجبور اولشدر .

چينليلىر تارىخ مذكوره قدر قالموقستانده حكومتلر بنى تقرر ايتديره ماملر بنى

سېڭ دماء ايله اھالىنىڭ كوزلرINI يىلدىرىمىدۇلار يىنە جىل ايدەرك مؤخراً
حكومتلىرى عليھندە قالمۇقستاندە ظھور ايدىن اوفق تىڭ بعض اختلافى بھانە
ايدوب عموماً قالمۇقلىرىڭ قھەر وتىمىرىنە قالمىشىدىلار .

بونىڭ ايچون چىن ايمپراطورى (چاڭقوڭ) و (فودە) نام قوماندانلىرىڭ تىحت
زىاستىدە اولەرق قالمۇقستانە اوچ يۈك اردو كوندرمىش و بواردولر ايسە
قالمۇقلىرىڭ عادتا محو واستىصالى ايچون غايت خونريزانە حرىكت ايدەرك راست
كلىدلىرى قالمۇقى قتل وتلف ايلشدر .

چىن اردولرىنىڭ بۈكرە قالمۇقلىردىن ذكور وانات اولەرق تلف ايلدىلىرى
نفوس برملىوونى مېتجاوزدر .

ارتق بوندىن صىكرە قالمۇقلىرى بىردەا كىندىلىرىنى طوپلىھمىھرق حكومتلىرى
محو ومنقرض اولمش واعتبار و ثروت سابقەلرINI دە بتون بتون غائب
ايتىشلردر .

اول آرەلق سىكزن اون بىك خىمەلىق اھالى چىنىلىلىرىڭ اجراى قتل عامى
ومظالم مدھشەسى اوزرىتە مجبوراً ترك ديار و برخىلىسى قرغىز ممالىكنە فرار
ايلشدر .

مطالعه

چىنىلىلىرىڭ تقرر وتأسس حكومتلىرىچون قتل عامە قالمىشىلىرى خونخوار.
لغىك ال بۈكىدەر .

كوي ائىلرجه بويىلە برشدت كىندى حكومتلىرى عليھندە عصيانە مائل
اولان سائر محاللىر اھالىسى ايچون بردرس عبرت اولەجق !

اشبو اثر ناچىرك اشاغىلارنىڭ چىنىلىرىك نە يولدى مظلۇم اجرا ايلدىكلىرى
بيان وافادە قىلغۇچىنىڭ شەيدىك بولغانىدە تەفصىلات اعطاسىنە لزوم
اولمىيۇب يالەز شوسوزك عرضە اجتسار اولنور كە :

چىنىلىر ممالك مستولىيە اھالىسى حقنىدە ھېچ بروتق اجراى لوازم
مرھمت وشفقت ايتاماش وتحت اداره لرىنە الدقلى اھالىنى اكثريا
حبس وقتل وتمذيب وتجرىم جزاىلە ازمىش لردر .

ذاتاً چىنىلىر كە عادلانە اولان افعال واجراآتى ھېچ بروتقىدە عدالت
وحقايت دائرىسى كىرەمىيۇب اولسە اولسە « اعتدالكارانە » تەبىرىلە
توصيف اولنور .

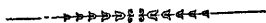
چىنىلىر جە برىحل اھالىسى تقدر تضييق اولنور ايسە او قدر تحت
اطاعتدە بولنور وانك ايچون اطاعتى مطلوب اولان اھالىنى مظلۇم
مدھشە اجراسىلە يىلدىرمىق لازم كلور !!

چىنىلىرىك بەد الاستىلا اجراآتى

چىنىلىر بومظلۇمدىن سكرە مملكتك تىنچىنە قالقىشەرق قالموق خانلىرىك
محل اقامەتلىرىدە يىكىدىن برشەر بنا وانشا ايلش واسمى قولىچە تىسمە ايلش لردر .
قالموق قىستاندە بولغان شەررك اداره لرىنى تەبدىل ايدەرك يىكىدىن براىل
ولايتى تەشكىل ايدوب (اىلى) و (طار باغايى) و (قورغارەوسو) شەرر بىنى اشبو
ولايتە ربط و (اورومچى) و (راسقول) شەرر بىنى (قالصو) ايلتنە الحاق ايلش

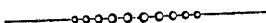
و(قوله دو) و(اولیا سوت) شهرلندن دخی براداره مخصوصه تشکیل
ایلشلردر .

لکن قالموقستانک شوتریتی مؤخرأ تبدیل وتغیر اولنوب قانصو ایالتنه
الحاق اولنانلر کاشغر ولایتنه الحاق ایدلش و(قوله دو) و(اولیا سوت) شهرلی
ایله سائر برطاقم اوفق ویوک شهر و قصبات ایلی ولایتنه ضم اولمشدر .
چینیلر قالموقستانده ابتداری اودرجهده قتل عام ومظالم اجرا ایلشدر
ایدی که اوراسی برسلخاننه هیئتنه کیرمش وتخریبات واقعه جهتیله دخی تکمیل
قالموقستان یانغین محملاری کبی دهشت بخش قلوب اولمقده بولنش ایدی .
قالموقستانده چین حکومتی تقرر وتأسس ایتدیرن وقالموقلرک محو
واستیمالی بولنده هر نوع مظالمی اجرا ایدن چین قوماندانی (چائوقوئی)
ایمپراطور طرفندن ایلی ولایتی والیلکنه نصب وتعیین قلنش ومرقوم دخی
مؤخرأ مظالمک آرقه سنی کسهرک مملکتک بدرجهیه قدر اعمار وتنظیمنه
چالیشمدر .

بیان حقیقت

اشبو قالموقستان حکومتک ۱۱۸۳ سنه هجریه سنده دوچار انقراض
اولدیغی حقنده آبروجه بر معلومات وار ایسه ده تحقیقسن وتدقیقسن اولان
شومعلوماتک شایان اعتماد اولیوب جریان وقوعاته نظراً ایشک صحه قریب
اولاتی بوجه بالا عرض و بیان ایدلدیکی وجهله اولدیغنی بیان ایدرم .

كاشغردە

« خواجه برهان الدينك چىنلىلرلە مۇبارىقاتى »

كاشغر حاكىمى اولان (خواجه برهان الدين) چىنلىلر قالموقىستاننى تىماما
ضبط ايتىزدىن اول كاشغردە اولان چىن عىساكرىنى كاملا قىل واستىصال
وامورسانانك فرارى خبرىنى الدىقندن صكرە ايسە ارتىق ميدان كىندىسەنە
قالدىغى ظنى ايله بتون بتون اعلان استقلال ايلش ايدى .

اىلى والىسى (چائوقوڭ) قالموقىستاننى عومما زىر اداره سەنە كچىردىكن
واورادە چىن حكومتى تقرر وتأسس ايتىردىكن صكرە مقدما قالموقىستانە
مربوط اولان وشو ارەلق چىن حكومتى عليهنە بولنان كاشغر قىطعە سنى
دخى ضبط وتسخير ايلك وعصيان واستقلالنى اعلان ايدىن برهان الدينك
جزاسنى وىرمك اوزرە قىطعە مذكوره اوزرىنە عىساكر كافىە سوق واسبال
وخواجه برهان الدين ايسە نندە اولان استقلال حكومتى باد هوا چىنلىلرە
وىرمك ايتىمەرك كاشغر اوزرىنە هجوم ايدىن چىن اردولرىنى مسلحا استقبال
اىلدى .

چىنلىلر قالموقىستاندە اولان مظفرىلەرنىن جىسارلەنەرك وكاشغرى ضبط
ايلدىلارى صورتە اغتصاب ايدە جىكلىرى اموال غنامى ! كوز اوكنە كتورەرك
نەابت درجەدە چالیشمش وبرهان الدين ايسە سلطنت و حكومتى دشمنك الله
تسليم ايتامك وچىن اداره ظالمانەسى التىنە كىرمامك اچون صوك درجە
فدا كارىنى اختيار ايله مقابله لازمەدە بولنمىدر .

ايشتە مؤخرأ برچوق نفوسك تلفنى وبرخىلى خانمانك محو وخرابى بادى

تاریخ قسمی کاشغر اون ایکنجی عصر

اولان وایچه مدت امتداد ایدن محاربه خوزیزانه بوکره کاشغرده دخی ظهور ایلشدر .

شو اجمالی تفصیل ایچون بوجه زیر اداره کلام اولنورکه :
مرقوم (چائوقوئی) کاشغرك ضبطیچون ایکی بیک کشیلك برهیئت عسکریه ترتیب ایدهرك موزار (منار) جهتندن (کوچار) اوزرینه کوندردی .
عسا کر چینیه برهان الدینک تحت اداره سنده بولنان شهر مذ کوری ضبط ومحاصره ایتک ایتش ایسه ده مقدارلرینک آزلیغی وکوچارلیرلرک ثبات واقداملری جهتله فنا حالده مغلوب ومغلوبیتلریله برابر محاربه ومحاصره ده ثبات ودوامه قالدیشدقلری صورته شهری ضبطه موفق اولهمدقدن بشقه کلیآخو وتلف اوله جقلرینی اکلامغه ترك محاصره ایله رجعته مجبور اولمشدر .
چونکه شهر مذ کور غایت متین ومستحکم ودرونده بولنانلرایسه صوگ درجهیه قدر چینیلیرله مقاومتده ثابت قدم ایدی .

ایلی والیسی مرقوم چائوقوئی ارسال واعزام ایلدیکی عسا کرک مجبور رجعت اولدیغنی کورنجه ایکنجی دفعه اوله رق (کهنه طورفان) طریقیله شهر مذ کور اوزرینه ایچه منتظم اون بیک کشیلك بفرقه عسکریه سوق واعزام ایلدی .

برهان الدین چینیلیرلرک کوچار اوزرینه ایلك ورودینی خبر الماش اولدیغندن یارکنددن اون بیک عسکر ایله حرکت ایتش وشهر مذ کوره مواصلتی چینیلیرلرک کندی قوقی مقدارنده اولان اون بیک کشیلك براردوایله ایکنجی دفعه اوله رق شهر مذ کوره ورودی زمانته تصادف ایلش ایدی .

خواجه برهان الدینک کوچار شهری پیشگاهنه مواصلتی چینیلیرلرک ورودندن بمقدار صکره اولدیغندن مووی ایله شهر مذ کوره کیرمکه موفق اوله مامش وبوسبیلله خواه وناخواه کوچارک قارشوسنده مناسب بر نقطه ده عسا کرینی یراشدیرمش ایدی .

چىنىلىلار كوچار شەرىتە ورودايدىراتىز درحال شەرى تىخت مىھاسىرە يە
المىش وشەرك خارجلە اولان طريق مىراسلە ومىھابىرە سنى قطع ايلشلايدى.
برھان الدىن شەرك شەتلى بر صورتە مىھاسىرە اولندىغىنى وايجىرو كىرمىكلىك
امكانى اولندىغىنى كورنچە خطوط مىھاسىرە يى يارەرق شەرى كىرمەكە اوغراشمىقدىن
ايسە چىنىلىلرى اورادىن طرد وتبعىدايتىكى وكىندىلرىنى مەنزىم وپرىشان ايلكى
عقلىچە دىھا ايو كورەرك مىدان مىھابىرە سەنە كىرىشىدى .
فقط اولنان مىھابىرە بالاخىرە مغلويت كىندى طرفىندە قالمىغە دىھا زىادە
ثبات ودوامە جىسارت ايدەمىھەرك مىدان مىھابىرە يى ترك ايلە مىجبور رجعت
وفرار اولشدر .
چىنىلىلار برھان الدىنە غلبە چالدىقدىن سىكرە درحال شەرمىز كورى بر قاندىھا
تىخت تىضىق ومىھاسىرە يە ايدىلر .

مطالعه

برھان الدىنك تىدىرى پىك يولسىز ايدى . اكر مىدان مىھابىرە سەنە
كىرىشىمىوبدە تكمىل قوتىلە شەتلى برھىجوم ايدەرك خطوط مىھاسىرە نىك بر
طرقى ياروب شەرى كىرمەكە چالشمىش واولدىن كوچارلىلرى تىشباتىندىن
خبردار ايتىش اولسە ايدى انلردە قلمە قىولرىنى آچوب كىندىسەنە مىعاونت
لازمەدە بولنە جىقلىرىدىن مغلويت كىندى طرفىندە قالمىش وشەرى كىرمەكە
موقف اولور ايدى .

کوچارلیلر چینلیسلره خیالوجه مقاومت ایتمش ایسهده برهانالدینک مغلوبیت و فراری باعث فتور اولدیغنه و بویه غالب و قوتلی برچین اردوسنه مدت مدیده مقاومت ایده میسه جککرینی دخی اکلا دقارینه بنساء چار و ناچار عرض اطاعت ایله شهری چینلیلره تسلیم ایلشلردر .

چینلیلر شهره داخل اولدقدن تسلیم اولان کوچارلیلری قتل و اعدامه قوبوله رق اون ییکدن متجاوز کوچارلی قتل و تلف ایلشلردر .

چین ایمپراطوری (هیانغ لونغ) برهانالدینک فرار ایتدیکنی و کوچارلیلارک تسلیم اولمش ایکن قتل اولدیغنی خبر آلیجه برهانالدینک دردستنه چالیشلیوبده تسلیم اولان برشراها لیسنک قتل و اعدامنه زیاده سیله حدت ایده رک درحال چین قوماندانی قتل و اعدام ایتدیرمشدر .

کرچه ایمپراطور کوچار اها لیسنک قتل عامنه ده حدت ایلش ایسهده اصل حدتی برهانالدینک قاجیرلسی ایچوندر !

ایمپراطور کوچارده بولسان چین قوماندانی قتل و اعدام ایتدیردکن صکره کاشغر قطع ه سنک کاملاً ضبط و تسخیر و برهانالدینک قهر و تدمیری حقنه ایل و لایقی والیسی هر قوم (چائو قوئی) یه اوامر شدیده ارسال ایده رک کن دیسنک قائم مقامی اولان سالف الذکر (فوده) ایله برابر مقدار کافی عساکری استصحاباً کاشغر اوزرینه حرکت ایتسنی امر و فرمان ایلدی .

برهانالدین ایسه کوچار انهزام و مغلوبیتی اوزرینه یارکنده عودت ایلش و چینلیلره مقاومت ایچون شهر مذکورده تدارکات حربیه اجرا ایلکنده بولنش ایلدی .

مومی الیه چائو قوئی ایمپراطوردن الدیغنی امر اوزرینه بر سیر سریع ایله حرکت ایده رک آق صویه قدر موافقی بلا محاربه ضبط و تسخیر ایلش و شهر مذکور دخی جزئی محاربه دن صکره کن دیسنه تسلیم اولمشدر .

مطالعه

۱

كرك آق صو شېرىنە قىدراۋلان مۇقەقق و كرك شېر مذكورك چىنلىلر طرفندن ضبط اولىمىسى درونلرندە وقت وزمانىلە عىسا كر كافىيە اقامە ومهمات ولوازمات حربىەك حاضر وامادە اولتمامسىندن وتسليم اولان شېرلر اھالىسىنجە برھان الدىن طرفندن امداد ورودىنە احتمال وىرللماسىندن نشأت ايلشدر .

۲

كاشغر اوزرىنە كلان چىنلىلر قوت ومقدارى قطعە مذكورەنى ضبط ايدەجك درجە دە اولدىغىننن اكر برھان الدىن يولىلە حرەك ايتىش وهر شېرە وقت وزمانىلە عىسا كر امدادىە كوندركە معيتندە اولان عىسا كرى چىنلىلر علمىندە محاربە ايچون تشويق وتشجيع ايلش اولسە ايدى غير منتظم اولوب مقدارلىرى بر مملكتك ضبطىمىون غير كافى اولان ويولسىز بر صورتدە يعنى خط رجعتلىرىنى تامين ايتىمەرك بر جسارت جاھلانە ايلە ايلرولىككە بولنان چىنلىلرى كاشغر طوراغىندن طرد وتبعيد ايلدككن بشقە انلرى كليا محو ومضهل ايلك ايشدن بيلە دكل ايدى .

لكن كىندىسى دقايق و تدابير حربيه دن غافل و مخاطره نك هانكى
جهتدن كله جكنى ادرا كدن قاصر اولمغله چىنلير بالسهوله كاشغرى ضبط
وتسخير ايلشدر.

{ ياركىند وختن محاربانى }

چاڭو قوڭى آق صوبى ضبط ايتد كدن صكره پياده عسكربله ارقه دن
كلىنى قائمقامى فوده يه امر و تنبيه ايدىرك كىندىسى ايكي بيك منتخب سواری
ايله ياركىند اوزرىنه غايت سرعتلى بر صورتده حركت ايلدى .
خواجه برهان الدين چىنليرك ياركىندى ياقلاشمقده اولدىغنى خبر النجه
معينده بولنان اون بيك قدر عسكركله شهر مذ كوردن چيقوب دشمنى استقبال
ايلدى .

چاڭو قوڭى خواجه برهان الدينك عساكر كلييه ايله قارشوشنه چىقدىغنى
كورنجه ايكي بيك نفر دن مركب بويله بر فرقه قىليه ايله ايلرولدىكنه نادىم
و پشيمان اولمش ايسه ده ارتق ايش ايشدن كچمش اولدىغىدن ياركىندليرله
محارب يه طوتشمغه مجبور اولمش وعساكر قىليه سىيله انلرك اوزرىنه شدتلى
بر صورتده هجوم ايلشدر .

ياركىند ييشكاهنده اولنان محاربده چىنليرك قىلت مقدارى جهتيه
غالبيت برهان الدين طرفنده قالمش و چىنليرلر منهنم و پریشان اوله رق بقیة
السوفى مجبور رجعت وفرار اولشدر .

چاڭو قوڭى ياركىندى كوردىكى مغلوبيت اوزرىنه آق صوبه كيدىرك تكرر
ياركىند اوزرىنه كىتمك اچون تداركات كلييه اجرا ايتدىكى كى امداد اوله رق
چىندن عساكر كثره دخی جلب ايلشدر .

مومى اليه آق صوده اتمام تداركاتدن صكره ايكنجى دفعه اوله رق عسا كر
كليه ايله يار كند اوزرينه حركت ايلدى .

برهان الدين ايسه بو دفعه اهالى وعسا كرك محاربه ايجون كوكلسىز
اولديغنى وچينلىلره تسليم اولمى نيتنده بولنديغنى اكلامش ويار كند پيشگاهنه
ورود ايدن چينلىلرك كثر مقدارىنى دخى كورمش اولديغندن دشمنه مقاومته
مقدر اولهميه جغنى اكلابه رق وشهر مذ كورده اختيار اقامت ايله مقاومته
شبهه جسارت ايدهميه رك طرفدارانيله شهر مذ كورى ترك ايدوب ختن شهرينه
فرار ايلدى .

يار كندلير برهان الدينك فرارىنى كورنجه چينلىلرك ايلك تكليفنده شهرى
تسليم ايدوب عرض اطاعت ايلدىلر .

چينلىلر بو دفعه تسليم اولان شهر مذ كور اهالىسى حقنده هيچ بركونا
معامله ظلميده بولنماشدر .

چائو قوئى برهان الدينك ختنه فرارىنى خبر النجه آق صوده اكلهميه رك
درحال ختن شهرى اوزرينه حركت ايلدى .

برهان الدينك برادرى اولان (خواجه جهان خان) ختندن تدارك
اولنه بيلان ويار كنددن برهان الدين ايله برابر فرار ايدن ادملرله چينلىلره
قارشو چيقه رق ميدان محاربه سنه كيريشمش وچينلىلره مقاومت ايتك ايتمش
ايسه ده بر ايكى مصادمه ده معيتنده اولانلر درمه چاتمه اولدقلىچون مغلوب
وبريشان اولدقلىرندن فراره مجبور اولشدر .

بونك اوزر ينه ختنلىلر دخى بلا محاربه شهرى تسليم ايلش وچائو قوئى
ايسه عسكريله برابر شهر مذ كوره داخل اولشدر .

برهان الدين ايله قىرنداشى وديكر خواجهل ارتق كاشغر قطعه سنده

طوره ميه قىلارنى اكلامغله بدخشان (*) جهتنه طوغرى فرار ايلشلايدى .
مومى اليه چاتۇ قويۇ شھرە كىردكە خواجەلر ك بدخشانە فرارلارنى خبر
المغله قائمقامى اولان فودەبى انلرى تعقيب ودر دست ايتك ايچون مقدار كافى
عساكر ايله ارقلرندن سوق واعزام ايلدى .

مرقوم فوده بر مدت كىتدكن صكره فرار ايدن خواجەلرە يتشمش
و خواجەلر دىخى چىنلىلر ك بىچە غدرلر نە تسليم اولماق ايچون معيتنە
اولانلرى تشويق ايدەرك صوك درجە فدا كارىنى اختيار ايله مقاومت ايلشلايدى .
اولانان محاربە خونريزانه كرچە چىنلىلر دن ايچە آدم تلف اولش
ايسەدە خواجەلر ك معيتنە اولانلر ك چوغى تلف اولوب قصورى مەزم
و پریشان اولشدر .

ايشته شو محاربە ائناسنە درت خواجە قتل ايدش و (خواجە برهان
الدين) ايله (خواجە جهان خان) ايسە تحت اسارتە النش ايدى .
اچلرندن برهان الدين ك (صالح خواجە) اسمندە اولان بر مخدومى هر نسلە
چىنلىلر ك سيف غدر و زنجير اسارتندن قورتلەر ق فرارە موفق اولەيتلشدر .
(تحت اسارتە النان خواجەلر «آق صودن كاشغر شھر نە كىتمش اولان»
چاتۇ قويۇك حضور نە كتورلدكە در حال اعدام اولمشدر .)

چاتۇ قويۇ ختنە داخل اولدقن و فودەبى خواجەلرى تعقيبە كوندر .
كدن صكره اورادە بركون قدر اقامت ايدوب كاشغر شھرى اوزر نە حركت
ايلش و شھر مند كور ايسە حاكىمىز قوماندانسز قالدېغىدن ايستر ايستمز
چىنلىلرە تسليم اولش ايدى .

ارتق خواجەلر ك اعداميلە كاشغر قطعەسى چىنلىلر ك طوغرىدن طوغرى يە

(*) بدخشانك اھالىسى كاملاً مسلماندر .

معادى چوق . لكن حسن استعمال اولميور . ياقوتى بك مشهوردر .
ھواسى اورتە بر حالەدر . سائر جھادە بولنان حيواناتدن بدخشانەدە بولنور .

زىرا ادارەلەرنىڭ كېمىش خوجاھەرك كەڭە ئاملاك واماۋال واشىياسى چىنلىلەر
طرفىدىن ضبط ومصادره اولىنىدۇ .

خواجه برهان الدينك راس مقطوعى تيمور قفس ايجىنىدە اولەرق پىكىندە
حضور ايمپراطورى يە عرض اولنىش و ايمپراطور دىنى راس مذ كورى نشانە
غالبىت اولق اوزرە پىكىن اھالىسىنە سىروتاشا ايتىپىرىشىدۇ .

بيان روايت ديكر

موى اليه برهان الدين اليه خواجه جهان خان ورفقاسىنىڭ مىدىان
محاربەسىنە كىرەشمىيۇب تحصىن ايتىش و باشە چىقەمىيە جىقار بىنى اكلامغە ختن
شەرىنك اثنائى محصور بىتندە فرار ايدەرك بدخشان حاكىمى سلطان شاھە
التجائىلش اولدقلىرى حالده سلطان شاھك سلامت نفس و حكومتى ايجون
بونلرى قبول ايتىدكن بشىقە مذ كور خواجهلرى قتل ايدەرك رۇس مقطو-
عەلەرنى پىكىنە كوندەرك چىن جايە و تحكىمى قبول ايلەيدىكى وحتى اشبو
تارىخىدىن بش التى سىنە صكرە آسىيائى وسطىدە چىنلىلەر عليهنەدە تشكىل
ايدىن و صورت تشكىلى اشاغىلەردە بيان اولنە جىق اولان اتفائىقە داخل اولان
افغانلىلەرك چىن رجعتىدە بدخشانە هجوم ايدەرك حاكىمى اولان مشار اليه
سلطان شاھى بوسىبىدىن طولايى قتل ايلەكلىرى حقنىدە دىنى برروايت
وار ايسەدە بوروايت ضعيف اولوب پىكە شايان وثوق اولمىدىغىدىن وقوعات
صورت كىدرانى بالادە سىلك تحريره چىكىلىدىكى وجهلە اولوب بوايسە
طوغرى يە اك قىرىدۇ .

قطعة مذ كورەنك چىنلىلەر طرفىدىن كاملاً ضبطى (۱۱۷۲) سىنە
ھجر يەسى واخىرىتە تصادفى ايدۇ .

مطالعه

قطعه مذکورہ بی چینلیرک بویله بالسہولہ ضبط ایتیمی قارشولرنده ماہر وجسور قوماندان بولنامسندن وخواجهلرک عاقلانہ حرکت ایتیموب سلطنت وحکومتلری حقندہ اہالیدن صداقت وغیرت وثبات وہمت کورمامسندن ناشیدر .

شواہالی تعیری ایچندہ عسکرده داخلدر . چونکہ کاشغرجه کرک اوللری وکرک صکرہلری عسکر دیمک اہالی واہالی دہ عسکر دیمک اولوب بزده واوروپادہ اولدینی وجہلہ اہالی وعسکر آیری آیری برر صنف دکلدر .

اہالینک خواجهلرک حکومتی وقایہ ایتک ایستاملری ایسہ انلرک زیر ادارهسندہ بولنمقندن بیقمش واصلنمش وذاتاً کاشغر اہالیسنک ایلرو کلانلری آق طاغلو وقرہ طاغلو اولہرق ایکی طرف اولوب بونلر یکدیگرینک زوالی ایچون اوغراشمقندہ بولنمش اولدقلرندن وعوام ناس ایلہ خواصک برچوغی خواجهلرک ادارهسندن قورتیلور ایسہ چینلیرک سایہسندہ نائل رفاه وحضور اولہجقلری امیدندہ بولندقلرندن ناشیدر .

حالبوکہ اہالینک بوامیدی پک بیہودہ ایدی . چونکہ چینلیر کاشغری اہالینک استحضار اسباب استراحت ورفاهیچون ضبط ایتمامش ایدی .

اشاغلیردہ افادہ قلنہجق ایسہدہ شورادہ دخی عرض وینان ایدہلمکہ : چینلیر کاشغریک ضبطی کندیلرینک اکتساب ثروتلریچون آرزو ایتمشلر ایدی .

اہالی حکومت اسلامیہنک بقاسیچون چالیشمدینی واجنبیہ میل وتوجہ

كوستردىكى جەھتەلە بالاخرە پك چوق ضرر كورمش وبوحىتسزلكك جزاسنى چكمشدر .

چىنلىلر ساپەسندە حصولى مأمول ايتدكبرى حضور وراحت كورمىد .
كدن بشقە اجراءات ظالمانە التندە ايكلمشلر وچىنلىلر عليھندە صولك درجەيە
قدر محار بەدە دوام ايتدكلىرىنە نادم وپشيمان اولمشلردر .

برملىك اھالىسى كندى حكومتلارنى وقايە غىرتندە بولنمىو بدە اجانبند
لطف و مروت بكلر ايسە البتە بونك سىئەسى چكر .

وطنى اجانبە تسليم ايدن ھانكى برملىك نائل سعادت اولمشكە كاشغرلىلر
دخى وطنپوروك حسياتنى براقدقلىرى ومملكتى دشمنە تسليم ايتدكلىرى
ايچون رفاہ و حضور كورەيلىسونلر ؟

اشتە نفاق و شقاق ! ايشتە اختلاف و افتراق ! عاقبت برملىك حاكمەيى
اجنبىنىك باركران تحكىمى وغدر ومظالمى التندە ايكلتدى ! (عبرت !)

بوھاللر كاشغردە (آق طاغلو) و (قرە طاغلو) نامىلە يكدىكرىندن آيرو
اولەرق ايكى فرقەنك ظھور ايتمىسندن و برھىت متحده دن عبارت اولان
اھالىنىك ايكىيە انقسامندن نشأت ايلمىشدر .

برملىك افرادى يىشىندە اتفاق واتحادك بولنامسى ھىر يردە كورلدىكى كى
ايشتە كاشغردە دخى وطنلارنىك دست اجانبە كچمىنى موجب اولمشدر .
آق طاغلو و قرە طاغلو فرقەلرىنىك يكدىكرىنىك محو واستىصالى اوغورندە
اجرا ايلدكلىرى دسايس وفسادات سببىلە بالاخرە ھىرايكىسى دخى محروم
سلطنت و حكومت اولمشدر .

عبرت عبرت كە بلاى نفاق برملىك حاكمەك النندن قوۋ حاكمەيى الھرق
اومتى ذليل وحقير وسفيل وفقير ايدر .

برملىك كندى دولت و حكومتىك دوام و بقاسى غىرتندە بولنمز

وسایه سنده یشادینی وطنی محافظه ایتمز ایسه هر یرده تعیب وهرملت
عندنده تحقیر اولنور .

اثرناچیرانه مده اك زیاده نظر ابتباه وعبرته عرض ایتك ایستدیکم مواد
بوجہتلدركه نقدر تفصیل اولنسه اوقدر محسناتی موجیدر ظن ایدرم .

۱۱۷۲ دن صکره

کاشغر قطعه سی اشبو ۱۱۷۲ سنه هجریه سندن (۱۲۴۰) سنه هجریه سنه
دکین (۶۸) سنه سنه قدر چینلیرك زیر اداره سنده بولنش و بومدت ظرفنده
— یالکز اوچ طور فان وقعه سندن بشقه — حکومتلرینی رهین انقراض وبلکه
تهدید ایده جك هیچ بروقه ظهور ایتماشدر .

چینلیرك بوموقفیت عظیمه سی یعنی قالمسوقلر وکاشغرلیلره غلبه کامله سی
اوزمان ایمپراطور بولنان و (۱۱۴۹) سنه هجریه سندن (۱۲۱۰) سنه هجریه سنه
دکین مدت حکومتی دوام ایدن (کیان مولغ) یاخود (هیان مولغ) ك اقدامی
سایه سنده وقوع بولمش ایلی .

مشارالیه ایمپراطور غایت عاقل اولدینی کبی طالعی ده کندیسنه یاورولمش
اولدیغندن مدت حکومتی اولان (۶۱) سنه قدر زمان مظفریت متوالیه
ایله گذران ایشدر .

کندیسندن اول چین حکومتی هرطرفدن تهدید اولنمده بولنش ایکن
کندیسسی سریر حکمداری به جلوس ایلدکدن صکره داخل ممالکی هر نوع
فساداندن تمیزلدکدن بشقه استیلای ممالکه دخی قالدیشمش واردولری غرب
طرفندن یکیدن یکی به مملکتلرقمخ ایشدر .

چینلیرلر اجرای حکومتده ابتداری اهلینك مذهب وعاداتنه ایلیشیوب

بىك اعتدالكارانه حر كىتىدە بولۇش واهالىنى طرفلارنى جەلبە و كىندىلرندىن خىشود ايلەكە چاللىشىلاردر .

لكن مؤخرأً تبديل حال و طور ايدەرك مەساملەلرندە التزام شىدت ايلش و فقط اجرا ائى تدرىج ايله ارتدىروب بىر دىنبە مظام مدهشە درجە سەنە واردىرمامشلاردر .

كاشغر قىطعەسى ارتق چىنلىلر طرفىندىن كاملاً ضبط و تسخير اولۇش اولدىغىندىن كىك خواجهلر كى اجراى حكومتلىرى و صوك محار بەلى زمانندە و كىك چىنلىلەر كى ضبط و تسخيرىدن صكرە چىن حكومتى علپەندە بالفعل ويا بالواسطە چاللىشمش اولانلر كى تادىنە صرە كىكلە بوقىلدىن اولانلر كى كرمى ايله تحرى اولنەرق در دست ايله نفى و تغرىب اولۇش و بونلر كى بالجملە املاك و اموال و اشياسى چىن حكومتى طرفىندىن ضبط و مصادره ايدىلشدر .

چىنلىلەر كى كاشغرى ضبطىندىن اول انلر كى علپەندە بولۇش قىچون نفى ايدىلش اولانلر كى مقدارىنى كاشغرىك ضبطىندىن صكرە ايلى والىسى و كاشغرى قوماندانى اولان مومى اليە چانوقۇ چىن ايمپراطورىتە كوندردىكى و (۱۷۵۹) سەنە مىلادىيەسى ايلولنىك ۱۳ نجى و ۱۱۷۳ سەنە ھىجرىيەسى ماھ صفرنىك ايكنجى كۈندە تحرىر ايدىلىكى تقرر بىندە اون ايكى بىك بشيوز نفر اولق اوزرە ذكر و بيان ايدىلشدر .

چىنلىلر كاشغردە بىرخىلى اھالىنىك اموال و املاكىنى ضبط و مصادره ايتكلە نائل ثروت و يسار اولمشلرايدى .

﴿چینلیلرک بعدالضبط اجرا اتی﴾

و

{کاشغرده قوهٔ عسکریه سی}

چینلیلر کاشغر قطعه سنی کاملاً زیر اداره لرینه کچیردکن صکره قطعه مذکورہ نك هر شهرندن برر مقدار آدم طوپلایه رق قالموقستانده واقع اولوب یکیدن انشا ایلدکری قوجه یه کوندرمشلردر . چونکه قالموقستانی ضبط ایتدکری وقت اکثر جهتلرینی تحریب واهالیسنی قتل واستیصال ایش اولدقلرندن اهانلنک برمقداری تلف اولمش و برمقداریده فرار ایش ایدی . قوجه نك اعماری اهالی ايله حاصل اوله جغی جهته چینلیلر شهر مذکورک تکشیر تفوسیچون پک چوق چالیشمشلردر . کاشغردن قوجه یه نقل خانه ایتدیریلانلر چین حکومتی علیهنده ایلروده کندیلرندن فساد مأمول اولنانلر واللرندن ایش کلانلر ایدی .

(بونلرک انتخاب وارسال اولنسی اهانلنک ایلروده عصیان ایچون برمشوق بوله مامسی مطالعه سنه مبنی اولمق کرکدر)

کاشغردن ایلی یه نفی اولنانلر حکومت اراضیسندنه چالیشمغه وثمره مساعیلرندن یالکزن کندی ییه جکلرینی ايله بیلوب قصورینی چین مأمورلرینه اعطا ایتکه مجبور اولشلر ایدی . چینلیلر قالموقستان وبالخاصه قوجه (ایلی) شهرینک معموریتی ایچون یالکزن کاشغردن آدم طوپلامیوب کندیلرندن دخی برخیلی آدمی چین ممالکندن کتیره رک قالموقستانه اسکان ایتدیرمشلر ومؤیداً توطن ایتلرینی تحت مجبوریته المشلردر .

ايشته چىنلىلار كاشغر قىطعه سنده ساكن اولان و كندى حكومتلىرى
علمېنده چالیشانلار ايله ايلروده كندىلرندن فساد واختلال مأمول بولغانلاردن
برخىلى نفوسى نى و تغريب ايله ايللى به نقل ايلدى كىدن صكره كاشغر
شهرلىنىك هر برىته مناسب مقدار عسكر اقامه ايدىرك اجرأى حكومتى
باشلامشالردر .

چىنلىلار كاشغرى بك آز بر قوتله قبضه تسخير كىپرمش وبوقوتلىرى قىطعه
مذكوره نك اداره و محافظه سنه غير كافى اولوب شهرلده بولنان عسكرلىرىنىك
داخلى بر حادىه ظهورنده اختلالى تسكين ايدىرك اسایشى اعاده ايتكله برابر
بر دشىن خارچى هجومنده دخى مدت مديد محاصره به تحمل ايله دفع تعرضه
كفايت ايدى بىله بك درجه ده بولمىدىغى اكلامش اولدقلىرىدىن كاشغردى
اولان عسكرلىرىنىك تزييدىنه لزوم كورمش وبونك اىچون چىندىن برخىلى
عسكر جلب ايدىرك موجودلىرىته ضم و علاوه ايتشالردر .

(۱۱۷۲) سنه هجرىه سندن (۱۲۴۰) سنه سنه قدر (۶۸) سنه ظرفنده
كاشغرىك هر طرفنده بولنان چىن عساكرىنىك مجموعى نهايت قرق بىك نفردىن
زياده دكل ايدى . بوقرق بىك نفر كى اون اون بش بىك نفرى چىن دولتى
اهالىسىدىن اولان وديانت جليله اسلاميه ايله متدىن اولوب مقدارلى برچوق
مليونى واران دورغايلردن ايدى . چىنلىلار كى اون بىك نفرى (كاشغر) واوچ بىك
نفرى (يار كند) ودرت بىك نفرى (آق صو) واوچ بىك نفرى (خنى)
وبش بىك نفرى ده سائر نقاط و مواقع مختلفه ده بولمىقده ايدى .

ايشته بوقرق بىك نفردىن عبارت اولان چىن قوه عسكرىه سندن دورغانى
اولانلرى چىقنجه قصورى اولان بىكرى بش بىكى چىنلى ومانچولى اولدىغىدىن
چىن قوه عسكرىه سنىك نصفه يقينى اهل اسلام دىمكىدر .

(شورا سىده واركه كاشغردى بولنان چىن قوه عسكرىه سنىك مقدارى دائى صورتده

قرق بيك اولمىوب بعضا اوتوز بيكه تىزىل ايدى. قرق بيك ايسه انىنايت درجه سىدىر.
بونىرك اسلحهسى اوق باي وفتىللى تىقنىك و كار قىدىم براقچى طوپ و قلنج و قامه و قارغى كى شىلر
(ايدى)

﴿ اوچ طورفان عصيانى ﴾

ايدى سنه قدر هېچ بر طرفدىن بر كونا شكايىت و اماره قىيام ظهور ايتماش
ايسه ده هجرتك (۱۱۷۹) سنه سىنده (اوچ طورفان) شىرى اهالىسى چىنلىلر
كوندىن كونه كىب شىدت ايدىن معامله لىنه و شىر مذكور كى چىنلى اولان
والىسىنىك مظام طاقىفر ساسنه ارتقى تحمل ايدىماملرى و آسپاى و سىطى امراسى
طرفدىن وعد اولنان امداد و اعانه بىده اعتماد ايللىرى حسبيله چىن حكومتى
عليه نده عصيان و قىيام و اول باول و اختلال لىنه باعث اولان و بر خىلى
اعتسافات و مظاملده بولنان و الى بى قتل و اعدام ايلدىلر .

شىر مذكورده بولنان چىن عساكرى تسكىن اختلاله چالشمىش ايسه ده
جزؤيت مقدارى جهتيه اهالى طرفدىن كافه قتل اولمشىدر. حىفاكه اوچ
طورفان اهالىسىنىك چىن حكومتى عليه نده بوقىيام و اختلالى بالاخره كندىلر
باعث محو و استىصالى اولمشىدر . اوچ طورفانلىلر نه اچون وعد معاونت
اولندىقنى اكلا تىق اچون بوبىده تفصىلات اعطاسى مجبوزىدر .

شوىله كه : چىنلىلر كاشغر و قالموقستانى من غير مأمول بالسهموله ضبط
ايلدىكه دست استىتلايى دها ايلرولر كى تورمكه قالىقشوب و قرغىز ممالىكنه
كىروب اورالزىنى دىخى ضبط ايله قرغىزلى چىن حكومتى تحت اطاعتنه المغه
چالشدىلر و قرغىز طوائفى ايسه نهايت خواه و ناخواه چىن دولتى تابعىتى قبول
ايله حكومت مشارالهاىك خراجكندارى اولدىلر .

قرغىزلىك مكلف اولدىقلىرى و بر كوناك اخذىنه درت چىنلى مفرزهسى تعيين
قلنه رقى بونلر هر سنه قرغىز ممالىكىنى طولاشوب و بر كوناك طولار ايدى . چىن

تجارلىرى دىخى بومفرزىلەلە بىر بىر قىرغىن مەلەكەندە كىشت و كىزار ايدەرك مەقابلەندە قىيون و صغىر آلىق اوزىرە مەتەلەرىنى بىر چوق تەتەق ايله قىرغىزىلە ستارل ايدى . چىنلەلەر قىرغىزلى كاملا تىت اطاعەتە الدەقەن سىكرە خوقەندى دىخى تەسخىرە قالىقىشەش و خوقەند ايسە خواە و ناخواە چىن جاىەسنى قبول ايلش ايدى . چىنلەلەر سىنى و سىياسى بۇد رەجە اكتساب قوت و نفۇزە موفىق اولدۇلەرنى كۆرنەجە بىر قاتدا جىسارەتلەنەرك تاشەكەند [*] و سىرقەند و بخارا نك دىخى ضبط و تەسخىرى اسبابە تەبىت ايتىلەر . چىنلەلەر كۆندەن كۆنە ايلەولەلرى آسىاى و سىطى اهللە اسلامىەسنى ذاتا دۇچار خوف و ھىراس ايتىش اولدىغى خالە بۇكرە بخارا و سىرقەند و تاشەكەندك تەسخىرى اسبابە تەبىلەلرى ھەركىك نەزەر دىھشتى آچىش ايدى . بىئەعلەسە آسىاى و سىطى امراسى كەندى علەلەرنە چىنلەلەر تەداركاتە قىيەلەرنى خىرەلە نفاق و شقاق بىر تەرف ايدەرك جەلەسى چىنلەلەر علەلەندە عقد بىوند اتفاق ايتىلەر . آسىانك ھەرتەرفەندە بولغان رۇسا و امرالە اسلامىە دەوتنامەلەر كۆندەلەش وحتى اوزمان افغانىستان حەكمەدارى اولان اجد شەھە درانى دىخى داخەل دائىرە اتفاق اولش ايدى . تەشكىل اولغان بۇ اتفاق عومى ايتەدارلى غايت اھمىتىل طوتىلش ايسەدە خىفاكە بۇلە امور جىسەينى ادارە ايدە جەك اچىلەندە آدم اولما سەندەن بالاخرە ھىچ بىر نەتىجە خاسەل اولماشەدەر . ايشە بۇ اتفاق اوزىرە اچە طور فان اھالىسە بىيان كىفەت ايله ايلەروودە كەندۇلەنە امداد كۆندەر بىلوب مەعاونە لازمەدە بولنەلە جىغى وعد ايتىلەرك شەرمەند كۆر اھالىسى اعلان عصيانە تشوىق ايتەلش ايدى .

(*) اھالىسى سەكسان يەك رادە سەندە اولوب شەھىدى خالە روسىە دولەتكە تىت ادارە سەندەدەر . وقتىلە خوقەند خانلەنك زىر ادارە سەندە ايدى . روسىە دولەتكە تاشەكەندى ضبط و تەسخىرە ايتىلى (۱۲۸۲) سەنە ھىجرىە سەنە مەصادفەر .

لکن شهر مذکور اهلایسی اعلان عصیان ایتد کدن صکره معاونت موعوده ده بولنلماش و بیچاره لر یالکن باشنه براغیش اولدیغندن چینلیلرک سیف غدر ومظالمته تسلیم ایدلشدنر . آسیای وسطی امراسی ایسه همان هیچ برایش کوره مدیلر . افغان عساکری ابتدا ایلرولمش ایسه ده مؤخرأ رجعتنه مجبور اولمش و دیکرلری ایسه چینلیلره هیچ مقاومت ایده مامشدنر . ایشه بو اتفاق ثمره سز لکنندندر که چینلیلر فتوحاتی بدرجه دها ایلرویه کتوره رک ایرانه [*] قدر اولان ممالکی هرج ومرج ایله آسیای وسطی دن برخیلی محلی تحت جایه لرینه الدیلر .

(*) ایران ایکی معنایه در . اول نام هوشنگ شاه بن سیامک شاهر . ثانی مجوع ولایت عراق وفارس واذر بایجان وخراسان مملکتلر یدر که فریدون شاه بیوک اوغلی ایرجه ویرمشیدی . ایران اسمی اندندر . ونهرامونک اوتنه جانبی تور نام اوغلنه ویرمشیدی . توران تسمیه سی اندندر .
فرهنگ

ایرانک مجوع نفوسنی بعض جغرافیا کتابلری (۴) ملیون (۴۰۰) بیکه ایندیوره یور و بعض کتب دخی (۱۵) ملیونه چیقاره یور ایسه ده بونک ایکینجی ده صحیح دکلدر . بش بیچ ملیون اولدینی حقنده اولان معلومات بدرجه به قدر مقارن صحتدر . ایران ممالکی اون بر ولایتیه منقسم اولوب مساحتیه سطحیه سی ۱ ملیون ۲۰۰ بیک و یاخود ۱ ملیون ۶۸۸ بیک کیلومتره مرعنده در . ایراندن بر مقدار محل روسیه دولتنک زیر اداره سته کیچمشدنر . ایران اهلایسی عومیتله شیعی در . ایرانده سنی و مجوسی و یهودی وارمنی ده وار ایسه ده بونلر شیعیلره نسبتله اندردنر . ایرانده هر جنس میوه و حیوان یتیشور . بعضیسی مالک سائر میوه و حیوانلر یتنه فائقدر . کور باقر تیمور معدنلری چوق . سائر معادننده بونلور . طوز و سائرده واردر شمدیکی حالده ایرانک پانختی (۹۰) بیک و یاخود (۱۳۰) بیک نفوسی حاوی طبران شهر یدر . ایرانک ادخالق اخراجاتندن زیاده جمدنر . دیونی یوق . عساکر منتظمه سی سواری و پیاده اوله رقی کرجه کاغد اوزرنده ۱۲۲ بیک نفر و ۱۲۰ طوب کوسه ترلنکده ایسه ده میدان محاربیه به (۶۰) بیک نفر و ایشه یرایه جق ۵۰ و ۶۰ قطعه طوب سوق ایده یاور . فقط ایران دولتی برمدتنبزو اسلحه سنک تزییدی و عساکر ینک اصلاحی ایله مشغول اولدیغندن

(يوقارولردە بيان واقادە قىلىدىغى ۋەجھە چىنلىلەرگە آن بان توسىيە دائىرە ھۆكۈمەت ايدەرگە چىن ھۆكۈمەتى عىظمت ۋە شوكتىگە كىتىدېگە كىسب ازدياد ائىلىسى ايمپراطور ھىسانغ لونىك زىمانىدە اولوب چىن دولتى تىخت جايە ۋە تىخىز يىنە كېرن آسايى ۋە سىطى ۋە قالمۇقستان ۋە كاشغر اھالىسى چىن قوۋە ظالمانە سىندىن خائف ۋە ھراسان ۋە اھالىسى چىن دولتى طرفىدىن (۱۱۸۹) سىنە ھىجر يەسىندە قىر ۋە تىمىر اولىسان تىت ۋە بىرمانيا ۋە تىكىمىر امارتلىرى دىخى محافظە موقىع ۋە ھۆكۈمەتلىرىچون طالب غىفو ۋە امان اولمشدر .)

اۋچ طورقان اھالىسىنىك عىصيانى كاشغىردىن بولغان چىن قوماندانى چاۋ قوۋىيە اخبار اولىدقەدە تىسكىن شورش اىچون شىر مەكۈر اۋزىنە دىرھال مىقدار كافى بىرچىن فرقىە عىسكىر يەسى سوق ۋە اعزام ايلدى . اۋچ طورقانلىلەر ايسە نىھايە درجەيە قدر مقاومەت ايتىكى كۈزلىنە مىش اولدىقلىرىدىن ۋە رود ايدىن عىساكر چىنىيە قارشى ۋە چىقىرىق غايەت خۇزىزانە مىھار يە كىر يىشمىش ۋە ثمرە اقدام ۋە تىنلىرى اولەرق چىنلىلەرى قىنا ھالەدە ۋە عادىتا مىھو اولە درجەسىندە مىغلوب ۋە بىر يىشان ايلمشلردىر .

عىساكر چىنىيە مىغلوبەدىن بقىيە السىۋى كاشغىرە كەلەرگە مىغلوب يىتلىرىنى موى الىە چاۋقوۋىيە اكلاتىدقەدە ايشىك فۇق العادە اھمىيىتى اولىدىغى اكلاشىلەرق نائىرە عىصيانك دىكىر طرفە سىرايت ايتەدىن اطفاسىچون شىر مەكۈر اۋزىنە عىساكر كلىە سوق ۋە اعزامىنە مىجورىت ھاسىل اولمشدر . بىنئە الىە ايكىنجى دىفەھ اولەرق كاشغىردىن بىر بىۋك چىن فرقىە عىسكىر يەسى ھىركەت ايدەرگە شىر مەكۈرى تىخت مىھاصىرەيە الدى .

ايلرىدە بومىقدار كىر قىچاق مىثلى آرتىدىغى شىبەسىزدىر . ايراندە سىلطنەت ايدىن دولتىلر شولندىر : ساسانىلر ايلە اندىن اولكىلىرى مىقدىمما ذىكر ايتىش اولدىغىدىن شىدى اندىن مىكرە . سىنك يىانە ابدىدار اولتور . امولر ۋە عىباسىلر ايلە بىنى طاهر بىنى لىث ۋە آل سامان ۋە آل بۇيە ۋە غىزنولر ۋە سىلچوقىلر ۋە خوارزمىلر ۋە جىنگىزىلر ۋە تىمورىلر ۋە قىرغىقونلىلر ۋە آق قىونلىلر ۋە صفوىلر ۋە افغانلىلردىن مىكرەسى يىغىنى شىدىكى ھالەدە ايرانك سىلطنەتى خاندان قاجارىيە نىسەددىر . شىدىكى شىھ ايران (ناصىرالدىن) خاندردولت ايرانىمەك ۋە ارداتى ايكى يىچى مىليون زادەسىندە اولوب مىصارقانە اندىن جىزى آزدىر .

اوج طورفانلیلر دشمنک کترتندن قطعاً دوچار فتور اولیوب مقاومته ثبات ایتش و اوج آئی مدت چینلیلرک کوندن کونه کسب ازدیاد ایدن حصر و تضییقه عرض سینۀ تحمل ایلشالر ایسه ده اطرافدن کندیله رینه امداد ورود ایتیه جکئی وارزاق ولوازمات حریه نك فقدانی جهتیله ارتق بوندن زیاده ثباتک دخی ممکن اولهمیه جغنی اکلامش اولدقلرندن نهایت خصم جانلری اولان چینلیلره تسلیمه مجبور اولشلردر .

چینلیلر ایسه شهرى بعدالضبط (ایمپراطوردن المش اولدقلری امری موجبجه اولقی کرکدر) اهالینک صغیر و کبیر و ذکور و نسوان کافه سنی قتل و اعدام ایلشلردر . اوج طورفان شهرنده یرلی اهالییدن هیچ بر فرد متنفس قالماش اولدیغندن اوراسنک یکیدن اعمار یچون چینلیلر طرفندن کاشغر قطعه سی شهرلندن یکر میشر اوتوزر آدم طو پلنه رق شهر مذ کوره کوندلرش و مؤبدأ اوج طورفانده تمکن واقامت ایلیری امری وتینی، اولمشدر .

چینلیلرک بر شهر اهالیسنی عموماً قتل و اعدام ایلک کبی مظالم مده شه سی اوج طورفانده ظهور ایدن آتش عصیانک دیگر محملره شراره پاش اولسنه مانع اولش وقطه مذ کوره اهالیسی هر نقدر چینلیلرک اجرای حکومتندن ناخشنود اولوب مظالم واقعه جلله یی دلکیر ایلش ایسه ده اوج طورفانلیلرک دوچار اولدیجی مصائب دهشت بخش عیون اولدیغیچون هیچ بر طرف عصیان جسارت ایده مامشدر .

﴿ قالموقستانه دائر ﴾

« برقاچ سوز »

چینلیلر قالموقستانک خرابیتی اوزرینه ملکتنک یکیدن اعمارینه قالقیشمش و بونک ایچون قالموقستانده اولان ادارملرینی اعتدال دائره سینده طوته رق اجرای حکومتده

پر درجه يه قدر عدالتى التزام ائلىش اولدقلرندن اوراسنىك چىنلىلر طرفىدىن حين استىلا-
سندەكە ۱۱۷۲ سنە ھىجرىيەسى اوائلىدر كوردكلىرى مظلۇمدن اوركەرك سېرىايە (روسىيە
مەلىكىنى) اختيار ھىجرت ايدىن و (قوادرلوق) خان تىحت رياسىتىدە بولغان طورغود قىبائىلى
اون ايى واون اوچ سىنە قدر روسىيە طو پراغىندە اقامىتىدىن صىكرە روسىيە اداره-سىندىن
عدم مەنۇنىتلىرى يەنى سېرىيادە حضور وراحت بولەمەلىرى ھىسبىلە (۱۱۸۴) و (۱۱۸۵)
سنە ھىجرىيەلەندە بىتكارار وطن اصلىلىرى اولان قالمۇقىستانە عودت وچاروناچار چىن ھىكومتىنە
عرض تايەيت واطاعت ايلدىلر . چىنلىلر بونلرى ھىسن مەاملە ايلە قبول ائلىش وكندىلر يىنە
اراضى تەيىنىلە قالمۇقىستانە اسكان ايتدىرمىشدر .

﴿مسلمانلار كىچىلىلەرنى كوردكلىرى﴾

{ ھىقارات دىنيە }

چىنلىلەر كىرك قالمۇقىستان وكرىك كاشغردە صورتاسىر بىستى مەدھىيە التزام ايلە
اھالىنىك ترك مەدھىيە ايتلىرىنى جېر ايتامىشلىرىدر . چىنلىلەر طرفىدىن ھىرنقىدر
اھالىنىك مەدھىيە طوقونناماش واهل اسلامك جامەلەردە اجزاي عبادتلىرىچون
كندىلر يىنە سىر بىست وىرلىش ايسەدە اھالىنىك امور ومصالھىنە باقى اوزرە
كاشغردە مسلمانلار دىن تەيىن ايلدىكلىرى مأمورلىك چىنلىلەر كى اوزون صاچ
صاليورەرك چىن البىسەنى كىوب اوقىيافتىدە بولمىلرىنىك [*] تىحت مەجبور يىتدە
طوتىلى واتي الذىكر مەاملە ھىقارتىكارانەدە بولمىلى اھل اسلامە داغ درون
اولوب چىن مأمورلىرىنىك مظلۇم واقەسىندىن زىيادە تىحقىرات دىنيەلرى مسلمانلار كى
چىن ھىكومتىدىن تىغىرىتە سىبب مستقىل اولمىشدر .

اھالى اسلامىيەدن ھىركىم اولور ايسە اولسون حيوانە راكب اولدىغى
خالدە برچىنلى مأمورە تصادف ايدىر ايسە درحال حيواندن ايتەرك مأمورە

(*) يالكر: مسلمانلر طرفىدىن مەنخېب وچىنلىلر طرفىدىن مصادىق مىلا وقاضىلر ايجون
چىن البىسەنى كىيك مەجبورى اولمىوب !!. انلر البىسە اسلامىيەنى لابس اولمىدە ماذون
ايدىلر ..

معامله تەظىيە يى اجرايە وائىانە [*] تصادف ايدر ايسە حيواندن ايندكدن
صكرە دىز چوكوب لوازم عبودىتى ايفايە مجبور ايدى. انبان پتخانه يە [**]
كېرەدىكى وقت مسلمان مأمورلر ك وحتى حاكم بكارك [***] يەلە پتخانه قېوسىندە
الرى ارقەلرنده اولدىغى حالده دىز چوكوب طورملرى اصول مەنخەدە مجبو -
ر يەدن ايدى .

چىن رهاينى ايسە مسلمان مأمورلر بويە پتخانه قېوسى اوكنده دىز
اوزرە اوطورملرينە معنى ويرەرك بووضعيت انبانك اوكنده طورمليوب پتخانهده
بولشان مەبودك تصويرى حضورندە طورلق ديمك اولدىغى بيان وادعا ايدرلر
ايدى. بو حالك مسلمانلر اچون نقدر باعث حقارت ومورث حەت اولدىغى
تعريف اقتضا ايتىز . مسلمانلر بو حقارته مقابل سلاح مقاومته صارلق ايسترلر
ايسەدە چىنلىلار ك مظالم فوق العادەلرندن كوزلى يىلىش وكندىلر يىتك
عجزىلە عساكر چىنلىلەك وفرت وكترىندن دوچار يأس ودهشت اولمش
اولدىغىدن ضرورى صبر وتحمل ايلەكە بولمىشلر ايدى . مؤخرأ كاشغردە
ظهور ايدىن آتش عصيان باشلوجە بوخصوصدن طولايى اھالىنىك اخذ
استقام حقندە اولان ميل كليلىرى جەھتىلە كسب اشتعال ايلمش ايدى .

﴿ كاشغر ك ﴾

« چىنلىلر زىرائندە صنايع وتجارتجە ترقىياتى »
چىنلىلار ك حقارت ومظالملىلە بار كاشغر قىطەسى انلر ك زمانندە تجارتجە

(*) والى شەر دىمكدر . تعريفاتى اشبو اثرناچىزك قسم ثابىتىندەدر .
(**) چىنلىلر كاشغر قىطەسىنى ضبط ايتدكدن صكرە قىطە مذكورە اوزرنده بر خىلى
پتخانه انشا ايلمىشلر ايدى .
(***) مسلمان مأمورلر ك بيوكى اولوب اهل اسلامك ادارەسى بولنلر ك انندە
ايدى .
قسم ثابىدە تعريفات وتفصيلات لازمە در ج اولنە جقدەر .

خىلوجە ترقى ايتىش ايدى . چىنلىلەر كاشغرى الدە ايتىكلە اوراسنى كىندى مەلىكىلىرى غەلبەندە غەرب طرفىدىن زھۇر ايدەجك دىشمە قارشو بىرسىر (قلەھ واستىكەم) اتخاذا ايتىلار ايدى .

چىن مەھسۇلاتىنىڭ خارچە فروختىچىون قىطعە مذ كورە بىرىمىز كىن اتخاذا ايدىلار واستاى وسطايە كوندىلەجك چاى ومەھسۇلات سائە چىنە طوغرىدىن طوغرى يە قىطعە مذ كورەدىن ارىسال ايدىلىكە بولمىش ايدى . چىنلىلەر يالكنى تىجارىتى ترقىسىلە مشغول اولىوب بىر طرفىدىن قىطعە مذ كورەدە بولغان وكىزلىرىلە بارا غايت زىكىن اولان مەلەندىن بەزىلىرىنى ايتىلار ايدى . حقى يالكنى خىن شەرىنىڭ شىرق طرفىدىن واقع (كرى) نام مەلە بولغان مەلەندە يومى اوچىوز مەلە استىخدا مەلەندىلەر .

چىنلىلەرنىڭ زامانەدە طول مدت قىطعە مذ كورەنىڭ ھېچ بىر طرفىدىن (اۈچ طورفەندىن بىشە) اختلال وعىيان زھۇر ايتىدىكىندىن اھالى كىندى كار وكىلىرىلە مشغول اولمىش وبوسىبلە صنایع وتىجارىت كىسب ترقى ايتىلار . يار كىندى شەرى تىجارىتچە كاشغر شەرىدىن دىھا ايلارودە بولنوب شەرى مذ كور كرك كاشغر قىطعەسى مەھسۇلاتىنىڭ وكرك چىن امتە ومەھسۇلاتىنىڭ مەركىزى ايدى .

شەرى مذ كورە بولغان امتەنىڭ كىرىنى ئەر بىنى مەلە بىر درجەدە اولوب نفوسى ايسە كوندىن كۆنە تىكتر ايتىلىكە ايدى . چىنلىلەر ھەرىشىدىن زىادە صنەت وتىجارىتى ترقىسىنى تروىچ ايتىلار كىرىدىن مەلىكىت كىسب عمران ايتىلىكە بولمىش ايدى . چىننىڭ عىسا كىرىدىن مەلە اھالىسى دىخى قىطعە مذ كورە وباخسۇس يار كىندە صوقىلەرق انلارە تىجارىتە باشلامىش وكىندى مەلىكىلىرىنىڭ طرىزىدە مەلە تىجارىت كىندە ايتىلە اجراى اخىد واعطا ايتىلىكە بولمىلار ايدى .

چىنلىلەر زامانەدە كاشغر قىطعە سەندە علوم وفنون ترقى ايتىش دىنەلە مەلەدە

تدنی ده ایتماش ایدی . اول انساده قطعه مذکوره نك اکثر جهتمده اهل اسلامك اطفالنه مخصوص برطاقم مكاتب اولوب انلرده ايسه علوم ابتدائيه تدريس اولنور ایدی .

کاشغرک تجارتجه کسب آبتدیکی ترقی بلاد سائرده بولنان ارباب تجارتی تشویق ایلش اولدیغندن قطعه مذکوره اطرافدن دخی برخیلی تجارت وصنعتکار کلش ایدی . چینلیلر اصل کندی مملکتلرینه اجنبی صوقامغی اولدن بری اصول اتخاذ ایلش اولدقلرندن بلاد سائر ایل ایده جکری تجارتیه قطعه مذکوره نی تخصیص ایله ارباب صنایع و تجارتدن هرکیم اولور ايسه اولسون کاشغره کلدکده حقنده اجرای حسن معامله ایلشلردر .

{ مظلالم چینیه دن برنبده }

چین مأمورلری اهالی حقنده کی مظلومی کوندن کونه تزید ایدرک کندی عسکرلرینک اقامتلیرینه مخصوص اولان و برخیلی مدت محاصره یه طایانه بیلان قلاع مستحکمه نك امر انشاسنده اهالی اسلامیه نی مجاناً و جبراً استخدام و کندیسندن زیاده و یرکو و سائر طلب اولندیغی ایچون عرض تظلم و حاجت و مظلالم واقعه دن بیان شکایت ایدنلری همان اعدام ایدرلر ایدی .

کاشغر چینلیلرک عادتاً مالکانه سی حکمنده اولدیغندن قطعه مذکوره ده بولنان چین مأمورلری برآن اول نائل ثروت اولمقدن بشقه هیچ برشی دوشمنز واکتساب ثروت ایچون اهالینک اموالی جبراً غصب ایتمکی ايسه طریق اسهل کوره رک فقرای اهالی حقنده هر نوع غدر و مظلومی اجرادن چکمنلر ایدی .

اهالی قدرتلرندن زیاده کندیلرندن اقچه واشیا طلب اولندیغنی کیه شکایت ایده جک؟ دها بیوک مأموره دکلکی؟ حالبوکه بیوک مأمورلر کوچک

مأمورلارە تصاحب ايتىدىكى بىشقە انلرك اجرا ايدىكلرى مظلالمى تروپىخ دىخى ايدىرايدى . چونكىكە ظلم ايله التان اقچە واشيا وارزاقك ايجىندە كىندىلرىنىك دە حصەسى وار ايدى . اھالى بومظالمە ضرورى تھمل ايدىرايدى . چونكىكە شكائيت ويا طلب اولتان شئى وىراماك ايجون عناد ومخالفت ايدەك اولانلر حبس واكثريا اعدام اولنورل ايدى . بومظالمە تھمل ايدەميانلردن برمقدارى كاشغرى تركە مجبور اولمش وخوقىندى وبخارا وطاشكەندە ھىجرى اختيار ايلش ايدى .

چىن دولتىك مظفريت فوق المبادەسى ايمپراطور (ھىيان لونىغ)ك وجودلە حاصل اولغەلە ممالك مفتوحە ايلە تحت جاھىدە بولسان محللر انجق انك زمانىدە اظهار اطاعت ايدوب كىندىسىنىك وقاتىلە (۱۲۱۱) سىنە ھىجرىە سىندە يرينە كچن ايمپراطور «كيا كىنىغ» زمانىدە ايسە داخل ملكدە بك چوق شورش ظھور ايتىدىكى كچى تحت جاھىدە بولتان محللر دىخى باركران تھكم و جاھىيە برر برر اوزلرندن آتمش فقط قالموقستان وكاشغر انك زمانىدە دىخى نحت استىلادە قالوب استرداد استقلالە قالمىشە مامشدر .

بكرى التى سىنە قدر اجراى حكومت ايدىن (كيا كىنىغ)ك وقوع وقاتىلە (۱۲۳۷) سىنە ھىجرىە سىندە ايمپراطورلىق تھتنە جلوس ايدىن «تاوقوانغ» [*] زمانىدە ايسە چىنىك برقاچ يرنە اوفك تفك قارىش قلىق ظھور ايتىدىكى كچى كاشغردە دىخى چىنلىلرك اداره شىدىدەلرى جھتىلە استىعداد اختلال باش كوستەرك مؤخرأ قطعە مذكورەك نصفى مقدارندە غوائل داخلىيە ظھور ايلشدر . چىنلىلرك كاشغردە اولان ادارەلرى ابدالرى يعنى (۱۱۷۲) سىنە

(*) مدت حكومتى (۳۱) سىنە قدر اولوب تارىخ وقاتى ھىجرتك ۱۲۶۶ نچى سىنە سىنە مصادفدر . انكلىرلرلە خىلوجە اوغراشمش فقط محاربات واقەنىك جەلە سىندە مغلوب وانكلىرلرلە تضمينات اعطاسىنە وچىن اسكەلرلرلرلرلر بر مقدارىنى اوروپا تىجارلرىنە كىساد ايتىكە مجبور اولشدر .

هجریه سندن (۱۲۱۰) سنه سنه قدر معتدله ایسه ده تاریخ مذکوردن
صکره لری اجرا اولان مظالم کوندن کونه تزید ایدلش ایدی .

(۱۲۱۰) سنه سندن (۱۲۴۰) سنه هجریه سنه قدر اوتوز سنه طرفنده
چینلیلرک کاشغرده اولان اجراءات ظالمانه لری بک شدتلی اولوب اهل اسلامک
چکمش اولدینی اذا وجفا تعریفی محال درجه ده ایسه ده چینلیلر ارتق بک
قوتلی برصورتده یرلشمش وهرشهرده برچوق عسکرلری اقامت ایلکده
بولنش اولدینی واهالی ده ایسه قلدایه جق اقتدار قلدایینی جهته چار
وناچار سکوتی اختیار ایله مظالم واقعه یه عرض سینه تحمل ایلکده بولنملر
ایدی . واقعا چینلیلرک اجرا ایلدکری مظالمک بعضاً تحمل اولنر درجه یه
وارمسی حسیدله صبر و سکوت ایدیه میهرک اره صره بعض ذوات عصیان
واختلاله تشبث ایتملر ایسه ده هر نصله ایشی لایق وجهه طوته مدقارندن
و بولندقلری شهرل اهل یسنی کاملاً طرفلرینه جلب ایله مدکلرندن چینلیلر
مشوقلری طوته رق همان اعدام ایلش و بوسیدله اختلالک ظهور یتنه میدان
و برماشاردر .

برشهر اهل یسی بر نقطه یه جمع اوله مدقلری کبی برشهرک تشبثاندن دخی
دیگر شهرل اهل یسی بخبر اولوب معاونته بولنه مدقلرندن چینلیلر علیهنده
هیچ برشی پیامشاردر . چینلیلر اختلال تهمله متهم اولانلری وحتی اولیانلری
(بلا محاکمه) اعدام ونفی وحبس ایتک و برغاله ظهورندن صکره ظلی اسکینندن
برقاندھا زیاده لندیرمک ایله اهل اسلامک کوزلرینی یلدیرر واهالی ایسه
بو حاللری کوردکجه یکیدن دوچار خوف ودهشت اولوب چینلیلر علیهنده
عصیان وقیامه جسارت ایده مزایدی . باخصوص (اوج طورفان) اهل یسنک
قیام ایتلری سببیه عموماً قتل اولنمی اهالی ایچون بردرس عبرت یرینه
کچمش ایدی .

ایشته اهالی بر خوف و خشیت ایچننده قالمش فقط بر طرفدن صاحب

ظهورك ىرى خلق اولنسىده كىنىلەرنى قورتارسە وچىنىلەردىن انتقام الەسە دىە
اميد وانتظار ايلەكە بولنش ايدى . بو حال ايسە بالاخرە كاشغىرك آردى
ارەسى كىلىيان اختلا لارنى توليد ايلشدر كە بونك ابتداسى (جهانكبير خان)
وقەسىدەر . جهانكبير خان وقەسى كە (۱۲۴۰) سەنە ھىجرىە سەندە در
ايمىرطور (تا اوقوانغ) زماننە مصادفدر . بونك زمانندە اولان كاشغر حادثاتى
فصل مخصوصلارندە مفصلاً سلك تھرىرە چىكىشدر .

﴿آسيای وسطاىە بر نظر﴾

{ صالح خواجه }

ھىجرىك ۱۲۳۰ . نجى سەنە سەندىن (۱۲۴۰) نجى سەنە سەندە قدر كەندىن ايدىن
۱۰ سەنە مدت ظرفندە مظالم چىنىيەنك بر درجە طاقىنفر ساىە وارەسى جەھتيلە
آسىيەى وسطى اھالى اسلامىيەسى يىنىندە كاشغر مىللانلرىنىك چىن زنجير
اسارتىدن تھلىسى حقىدە ارزوى عمومى حصولە كلىش ايدى . بو ارزو ايسە
چىنىلەرك ۱۱۷۲ سەنە ھىجرىە سەندە كاشغر قەدەسىنى كاملاً ضبط ايتىمىلە كرك
او وقت وكرك اندىن صكرە كوردكلىرى مظالم جانسوزە عدم تھمللەردىن ناشى
قەدە مذكورە دىن فرار ايدەرك خوقند (*) و بھارا وطاشكەند كى اطرافندە

(*) خوقند شەرى ۱۵۰ يىك نفوسى ھاۋى اولوب سەرقەند ۲۷۰ مىل اعشارى
شمال شەرقىسەندە و سىمون نەرى قەربندە كان و درتور باب جامع و بعض آثار عتيقەى
ھاۋى در . خوقند خانلىقى مەدما خىلچە بىوك ايدى .
شمالاً قرە قالپاق اراضىسى و جنوباً بھارا و حصار خانلىقلىرى و شرقاً كاشغر ايلە محدود
اولوب طولاً (۵۴۰) و عرضاً (۲۰۰) مىل اعشارى اتساعندە و (۳) مىليون نفوسى
ھاۋىدر . روسىيە ھۆكۈمىتى بو خانلىقى (۱۲۸۳) دىن (۱۲۹۳) تارىخىنە دىكىن واقع اولان
بھاربات متوالىە تېجەسى اولەرق قىغ و ضبط ائىلش و شەدىبى خالەدە روسىيە دولتىك عادەتە
مالى اولشدر .

یونان ممالک اسلامیه التجا ایدنلردن بعض ذواتک تشویقات واقعہ سبیلہ میدانہ چیقش ایدی .

کاشغر مهاجرلری وطنداشلرینک دوچار مظالم و حقارت اولدیغنی و حاکمری اولان چینلیلردن نا خشنود اولوب عصیان و قیام ایچون امداد و معاونته محتاج بولندیغنی بیسان ایله التجا ایدلکمری محللر امرای و معتبراننک تحریک عروق جیتنه چالیشیر و بونی کندیلر یچون اقدم وظائفدن عد ایدرلر ایدی .

بونلرک یکانه رئیس ویشواسی صالح (*) خواجه اسمنده بر ذات ایدی که مومی الیه آق طاغلو خواجهلردن اولوب (۲۱۹)نجی صحیفهده بر تفصیل عرض و بیسان اولدیغنی وجهله چین اردورینک کاشغری (۱۱۷۲) سنه هجریه سنده چین استیلاسنده هر نصلسه قورتیله بیلش و بر خبلی زمان آسیای وسطایی کشت و کناردن صکره نهایت (۱۱۹۹) سنه هجریه سنده خوقندده اختیار اقامت ایلشدر .

مومی الیه (رهان الدین) خواجهنک اوغلی اولوب پدرینک قتل اولنسی اوزرینه خواجهلک کندیسندن قرار قیلش و او حالده کاشغر حکومتنک وارث مشرعی اولش ایدی . کندیسنک امل و ارزوسی چینلیلردن اخذ انتقام ایله کاشغرک ضبطی و مقام حکومته کچمسی اولوب دائما وقت فرصته انتظاراً امرار اوقات و برآن اول حصول املیچون کیچه و کونیز صرف مساعی و اقدامات ایلر ایدی .

آسیای وسطی اهالیسی خوقندی (قوکان) صورتسنده تلفظ ایدر . خوقند کاشغر شهرینک غرب شمالیسندن کاژدر . خوقند خانلغی حقنده ایلروده معلومات مفصله اعطا قلنه جقدر .

(*) یاخود (صارم) کرچه (ساق) علاوه سبیلہ صارم ساق (برلشدیریلنجه صارم ساق اولور؟) اولدیغنی بعض محله مقید ايسهده طوغریسی (صالح) در .

خوقنددە بولغان كاشغر مهاجرلى صالح خواجهنىڭ آق طاغلۇلۇك رېئىسى
اولىسى و كاشغر حكومتىك وارثى بولمىسى حسبىلە — خواجهلەر اولان فرط
مجتىلىرى اقتضاسىندىن اولەرق — درحال مومى اليهك زير اطاعتتە كىردىلر
وملىكتىلرىنىڭ استىلاى اعدادن قورتمىسى حقندە اولان ارزولرىنىڭ حصولىچون
مومى اليهك منتظر امر و فرمائى اولدىلر .

صالح خواجه ايسە بولمىسى آسپاي وسطى شەرلر يەنە طاغىدەرق كاشغر
تخليصى اچون اھالىنى تشويق ايتلر ينى وبو مقصد اوغورندە سعى وغىرتدن
ھىچ بر وقت كىرۇ طور ماملرىنى امر وتنبىيە ايلشدر . بولمىسى ھر اوغرا دقلى
محملدە كاشغردە اجرا اولمىدە بولغان مظالم مدھشە چىنەينى كمال سوز وكداز
ايلە نقل ويان ايدەرك اھالىنى معاوتتە دعوت وصالح خواجهنىڭ حصول
ارزوسنە خدمت ايتكە ايدىلر .

مومى اليه تشبثاتندە ابتدالى خاطر و خيالە كلز درجەدە بر چوق موافقە
دوچار اولمىش و كوردىكى ايش پك اغىر صورتدە ايلرولمىدە بولمىش ايدى .
لكن مؤخرأ مامورلى معرفتيلە اطرافدن متوالياً بر خيلى اقچە واسلمە المقدە
اولدىغى جھتلە مايوس اولمىدقن بشقە سعى وغىرتنى كىتدكجە تزييد ايدەرك
ليل ونھار كاشغر كچىنلارلدن تخليصى تداركاتىلە اشتغال ايلمىدە بولمىش
ايدى .

كندىسى (۱۲۰۱) سنە ھجر يەسندە ايشە باشلام اولدىغى حالدە كاشغر
استردادينە كفايت ايدەجك درجەدە معاوت بولمىسى واتمام تداركات ايلمىسى
ھجرىك (۱۲۳۲) نجى سنەسندە واقع اولمشدر . دىمك كە مومى اليه مقصدىنىڭ
حصولىچون متمادياً اوتوز اوتوز بر سنە قدر چالشمىشدر . اكر كندىسنىڭ
پرندە بشقە برىسى اولمىش اولسە ايدى بو قدر چالشمىغى حالدە تشبثاتندە
بردنبە موفق اولەمامسى وباشلدىغى ايشك بر چوق موافقە و مزاجە دوچار
اولمىلە بارر بولمىلە بر چوق مدت اوزامسى سببىلە حصول املدن عادتا مايوس

اولور ايدى خۇزۇپىسى

www.ewlat.org

www.uygurkitap.com

ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازىلار ئامبىرى

کندیسنک تشبثاتی خوفند تجارلری واسطه سیله کاشغر اهالی اسلامیه سنک معلومی اولجه کندیلرینی چینلیلرک مظالمندن قورتارمق ایچون چالیشمندن فوق العاده ممنون اولوب کاشغره ورودنده ترك حضور وراحت ایله جانلرینی فدا ایده رک خدمتنده بولمغه و امر و فرماننه مطیع اولوب هر ارزوسنک حصولنه چالیشلغه عموماً قرار ویرلدی .

ایشته کاشغرلیلر چینلیلردن انتقام المق ایچون زمان عصیانک حلولنه منتظر اولمقده و صالح خواجه دخی تدارکاتی اتمام ایله فعلیاته کیریشمک ایچون وقت فرصتی کوزتلمکده ایکن چینلیلرک بر تدبیری هر ایکی طرفک امیدلرینی بوشه چیقاردی و صالح خواجهنک بونجه سنه لر حصولنه چالیشدیغی بر ایشی محو ایتمه درجه سنه کتیردی . شو افاده یی (پک قپالی اولسی حسبیه) بر مقدار تفصیل و توضیح ایده لم .

چینلیلر آسیای وسطی اهالی اسلامیه سی ییننده صالح خواجه مأمورینک اجرای تحریکات ایلمکده اولدیغی خبر التجه بونک کندی حکومتلری حقنده پک تهلمکه لی اوله جغنی اکلابوب غرب طرفندن کله جک مخاطراتک بر آن اول اوکنی المغه لزوم کوردیلر . چینلیلره اجرای تدابیرده مسارعت ایلمسنی افهام واجبار ایدن یالکیز صالح خواجه مأمورلرینک آسیای وسطاده اجرای تحریکات ایتمسی اولیبوب (۱۲۳۲) سنه هجریه سننده و صالح خواجهنک کمال کرمی ایله اجرای تدارکات ایلدیکی ائنده قره طاغلو سلاسه سندن (کمال الدین) نام ذاتک کاشغرک تسخیری نیتیه قرغزلردن باشنه بر مقدار ادم طوبلیوب کاشغر اطرافنده طورمسی و بر ارهلق حدودی تجاوزله فعلیاته کیریشمی ایدی . بو حال ایسه مخاطره نک متقرب الحلول اولدیغنه و بو کوریلان سخا پیاره بلانک ارقه دن کله جک بر طوفان استیلایه مقدمه و نشانه ایدوکنه ارتق چینلیلرجه هیچ بر شبهه و تردد بر اقدی وانلرک چشم انتباهنی اچغه باعث اولدی .

چىنلىلار كال الدينك كاشغر اوكلرىنه كلىستە ميدان وېرمىيۇب درحال حدودە مقدار كافى عىسكىر سوقىلە مومى اليك باشىندە اولان سىرسىرلىرى مەنەزىم وېرىشان وكندىسىنى دىخى قىتل واعدام ايلدىلەر . حتى صغير السن اولان اوغلى پىكىنە [*] ارسال وایلرودە باباسىنىڭ يىرىنە كىچىدە چىن دولتى ئالپىندە بولمايىچىون مؤخرأ اعدام اولمشىدر !..

چىنلىلار بو غالىھى بالىسھولە دفع ايتىشلار ايسەدە بونىدە كى موفىقىلىرى دىشمىلرىنىڭ ازلىغى اىلە برابر كاشغر اوكلرىنە واصل اولەمامسى ومع ذلك وقىلە دىشمىك تدايىر وحر كات عىسكىرىە سىندن خىبردار اولوب كىندىلرىنىڭ اكا كورە وسائط وتداركات لازىمە سىرىەدە بولملىرى سىببىلە خىسولە كلدىكىنى وەر زمان وقىلە معلومات الوبىدە دىشمىدن اول طاورانەمىە جىقلىرى كىي ظهور ايدە جىك قوتلى بر دىشن اردوسىنەدە مقاومت ايدەمىە جىكلرىنى واو حالەدە كاشغردە اولان حكومتلىرىنىڭ محو ومندرس اولەجىفى اكلالەرق ھر نە اىلە اولور ايسە اولسون بعد ماغرب طرفىدن كاشغر اوزرىنە مەھاجەنىڭ عىدىم وقوعى اسبابىنە تىشبىت ايتىكى لازىمە حال ومصلحتىدن كوردىلەر وىناء عليه خوقىدە حكومتى اىلە اتفاق ومەھادە ايدوب او طرفىدن كلەجىك مخاطرەنىڭ اوكتى كىدىلەر . اول وقت خوقىدە خانى اولان عىر خان [۱] بر موجب مەقاولە چىنلىلارنىڭ

[*] چىن دولتىنىڭ پايتخت مشورىدر . شىرق طرفى (قوقاى) كورفىزى وجواب ئىلەسى چىن مالىكىدر . پىكىنك چىچە اسىمى پايتخت مەناسىنە (كىنغ - سە) اىش . پىكىن اىپى قىسمە منقىمدىر قىسم شىمالىسىندە اىمپراطورك صىفىيە سىرايلىرى واردر . شىر مذكورك زاقاقلرى غايت كىنىشدر . نفوسى بر مىليون ويا بر مىليون يديوز بىك وياخود اىپى مىليون اولوق اوزرە اوچ نوع مقيد اولوب فقط بر مىليون يديوز بىك اولدىغى خقندە كى معلومات خىتە قىرىدر .

[۱] مىشارالىيە دور اندىش بر ذات ايدى . مدت حكومتىدە ملكىنى حسن ادارىيە موفىق اولمش وخوقىدە خانلىغى داخلىندە اولوب اكثر وقت سىركىلەكەدە بولسان قىبائلى كاملاً تحت اطاعتىنە المشىدر .

ئۇلاد گۇرۇپپىسى

www.ewlat.org

www.uighurkitap.com

ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئىسەر ۋە قوليازىملار ئامبىرى

شمدیکی بزم اقچه حسابله ویره جکری اوچیوز اوئوز بیک غروش مقابلنده خواجه لک اجرائتی منع ایتکی وانلری خوقندده توقیف ایله کاشغر طوراغنه کچیرماسکی درعهده ایلدی .

چینلیلرک عمر خانه بر موجب مقاوله اعطاسنی متکفل اولدقلری اقچه واقعا فضولی ، اولغسله برابر اзде دکل ایدی . لکن کندیلرنده خوقند خانلغیه اوغراشه جق واورادن ظهوری مأمول قوی اولوب کاشغر الت اوست ایتسی بدیهی اولان بر دشمنله باشه چیقجه جق اقتدار اولدینندن دفع تهلکه ایچون قدر چوق اولور ایسه اولسون اقچه فدااسندن بشقه چاره یوق ایدی .

عمرخان ایسه پاره نك خاطر یچون کاشغر مهاجرلرینی و بالخاصه صالح خواجه بی اجرائت اختلاجویانه دن منع ایتش وانلری چینلیلر علیهنده بولنماق ایچون بر نظارت متمادیه التنه المشر . ایشته چینلیلرک اقچه سی بونجه سنه ده حصول بوله بیلش و همان او کونلرده نلجه سی میدان چیقق اوزره بولنش اولان بر ایشک حصولنی بتون بتون محو ایتش دکل ایسه ده بر مدت ایچون تأخیر ایلشدر .

صالح خواجه طوتدیغی ایشدن منع اولندیغی کورنجه دوچار یأس وقتور اولمش فقط بتون بتون قطع امید ایتماش ایدی . بو حال درت سنه قدر دوام ایلدی . (۱۲۳۶) سنه هجریه سنه مشارالیه عمرخان وفات ایتکله موی الیه ایچون یکیدن امید قبولی اچیلش و بونک اوزرینه بتکرار ایشه باشلش ایدی . لکن کندیسی زیاده سیله اختیار اولدیغندن فعلیاته کیریشه جکی زمانه جلاد اجل کریاننه صار یله رق غائله دنیادن ال چکدیردی .

کندی زمانه قدر خوقند خانلغنه چین حکومتی طرفندن قطعاً اهمیت ویرلز ایکن کندیسی ظهور ایدن احوال دن استفاده ایله حکومتی بر موقع عالیده طوتوب چینلیلرک نظر اهمیتنه عرض ایتش ایدی .

{ جهانكېر }

صالح خواجەنىڭ ۋەتەنلە خېلى زاماندىن بۇيان بونجە مەسەي
بەھدە كېدەك ايدى . لىكن مومى الەك جهانكېر [*] نامندە اولان اوغلى
بەھ الدىن ۋەد يوسىف [**] نام قىرنداشلارندىن دەھا زىادە غىر تلى چىقەرەق
باباسنىڭ حەسولچون اوغراشدىغى ايشە يىكىدىن باشلىدى .

كەرچە غەر خانك ۋەتەنلە چىنلىلارلە اولان اتقاق بوزلەش ايسەدە
خواجەلەك اوزرىندە اولان نظارت اسكى شەتەندىن دوشىش ايدى . جهانكېر
بوندىن استفادە ايدوب مەرھوم پەرىنىڭ باشلىدىغى ايشەدە خەفە دوام ايدىر
ايدى . خەفە دوام ايتەكەدە اولدىغى ايشەدن نەتىجە مەلۇمە حاصل
اولدىغى ۋەھال بولە ايكەن غەلە تەداركات ۋە تەشۋىقاتە بولە مەمەسى سەببەلە
خەقەندە اختىيار اقامەتك ھېچ بىر فائەسە اولە مەجەبى ا كەلەمغە تەلقات
ۋە پەردارەندىن بىر مەقدار ادم ايلە كاشغەك غەرب طرفى ايتەكەندە اولان ۋە قەزەك
مەل اقامەت بولغان طەغلە كېدەك اورادە اختىيار اقامەت ايدى .

قەزەك بىكى اولان مەر مەھمەد بى [۱] اوتەندىن بۇيان خواجەلە مەھمەت ايدىن

[*] مەشارالەك خواجە ۋە سەيد لىكنى اكلەتەق ايتەن كاشغەر اھالىسى بېشە كەندىسى

(جهانكېر خان تۈرە) دېھە ذەكر اولتۇر .

(تۈرە) ايسە چەتەلچە مەيد دېكەدەر .

[**] مەد (مەھمەد) كەلەسنىڭ مەھفەيدەر . آسەي ۋە سەتلى ۋە كاشغەر اھالىسى بېشە مەھفە

اسمەك چوقە استعمال اولتۇر .

[۱] بو (مەر مەھمەد بى) دەكى (مەر) كە مەناسەنە اولان مەر اولتۇر مەكە كەسرى

ۋە رەكە سەكۈنەلە مەردەر . بى ايسە قەزە لساندەكە مەناسەندەر . يەنى (كە) بىكى

(بى) سەتەندە سەيلىر . سەھەلت اولسون ايتەن بوندىن سەكەرە بى يەرنەكە يەزە جەم .

اقتەمال كە مەر بونلەك لسانلەرنە مەقدە مەھفە اولەرەق داخەل اولمش ۋە ياخۇد مۇخرا

تەخەيف ايدەشەدەر . لىكن مەناسەلە بىر بىر داخەل دىكەدەر . بەشەلەر مەر مەھمەد كە دىيەدوب

(نەر مەھمەد كە) دىيەدەر .

طاقدن اولدیغندن جهانگیره فوق العاده حرمت و رعایت ایدهرک کندیسینی یانته قبول ایلدی . جهانگیرک مسافرتک ایلاک هفته سسندمه میر مومی الیه مشارالیه دن همشیره سنک کندوسسته تزویج ایدلسینی طلب ایتدکده جهانگیر — بو خصوص کندی مقصدینک حصولنه زیاده سیمله یاردم ایده جکی جهته — موافقت ایتش اولدیغندن امر تسکیح و تزویج درحال اجرا قلمشدر .

جهانگیر همشیره سینی مر محمد بکه و یردکن صکره قرغزلر ایچنده دهها زیاده قدر و حیثیت قرائش و چونکه انلرله کسب قرابت ایتش ایدی . بونک اوزرینه کاشغریک ضبطی ایچون یکیدن تدارکاته قیام ایدوب قرغزلی کاملاً تحت اطاعتنه الدی . تشبثاتنده موفق اولسی یالکز قرغزلرله حصوله کلامیه جکی جهته خوقند و طاشکند و بخارا و جوارلرینه مأمورلر کوندرهرک خفی و جلی آق طاغلو طرفدارانی جلب و دعوت ایلدی . مومی الیهک مأمورلری اطرافه یایله رق آسیای وسطی اهالی اسلامیه سینی امداد و معاونته دعوت ایدر و کاشغرده وقوع بوله جق ملحه کبراده اثبات وجود ایتلر ایچون تشویقات لازمه ده بولنورلر ایدی .

جهانگیرک معیتنده و کاشغر محارباتنده بولمق ایچون هر طرفدن آقین آقین ادم کلیر و بو جنکاورلرک مقداری کوندن کونه تزیاید ایدر ایدی . بوایشه وقتیه پادری صالح خواجه تشبث ایتش و اجرایی قوه قریبه کلمش اولدیغندن جهانگیر واقعا ابتداری دوچار موانع اولمش ایسه ده صکره لری موفقیت هر طرفدن یوز کوسترمش ایدی .

مشار الیه برارهلر کاشغر محارباتنه مقدمه اولمق و حدودده کشفیات لازمه اجرا ایتک اوزره معیتنده یک آزادمله نارین [*] منبعلرینسه کیتمش ایدی .

[*] نهر مذکورک منبعی یاناشان طاغلری اولوب منبعته یقین محللری ایچیه واسع و عیق در. قیالقی و طاشلیق محللردن جریان ایدهرک خوقند اراضیسسندمه داخل اولدقدنه یعنی منبعندن (۷۰) میل مسافه ایرلدقدن صکره بالقجی نام الکا جوارنده واقع اولوب آسیای

حدودده بولغان چىنلىلار ايسە جھانكىرك تشبثات واقعه سندن اولدىن معلومات اخذ ايلش اولدقلرندن مشار اليك دردستچون عساكر لازمە كوندرديلر .

چىن عساكرىنك مقدارى كچه بش التى يوز كشىدىن عبارت ايسەده جھانكىرك معيئندە اولانلر دشمنە نسبتلە پك دون برمر تەدە يعنى عشرى نسبتندە اولديغىندىن اكر چىنلىلار كندىسنى غافل آلايوب دردست ايتك ايچون كلكنە اولدقلرىنى خبر الماش اولسە ايدى ھمەھال ياقەبى الە ويرير ايدى . لىكن دشمنك حرکاتنى وقتيلە خبر الماش ودرحال رجعت ايلش اولد . يغندىن چىنلىلار نارىن منبعلرىنە كلدكە جھانكىرى ميدانده بولەمدىلر ومشار اليك رجعتنى ايسە خوفنە وعساكرىنك قلت وضعفنه حل ايتدىلر .

حالبوكە انلرك ظنى پك ياكش ايدى . جھانكىر رجعت ايتدىن صكرە عساكرىنى طوپلېوب غافلانە نارىن منبعلرنە اختيار اقامت ايدىن چىنلىلار اوزرىنە هجوم ايلدى و كندىسنى دوشىرمك ايتدىكلرى طوزاغە يە كندىلر . ينى دوشىردى . چىنلىلار جھانكىرك مقداركلى عسكەرلە بعتە هجوم ايتدىكى وخط رجعتلرىنك كاملاً قطع اولدىنى كورنچە . نە يياجقلرىنى شاشىردىلر . لىكن تسلىمى قطعاً قبول ايتىوب وكاملاً تلف اولنجە يە قدر چاليشمە قرار وىروب محاربە يە كىرىشىدىلر . اولنان محاربەدە جھانكىرك مھارت وجسارت واقدامى ومعيتى عساكرىنك كثرث وثبات ودوامى جھتيلە غالبىت او طرفدە قالوب چىنلىلار كاملاً محو واعدام اولنىدىلر . مشار اليك بوموفقىتى باعث ازدياد شھرتى اولوب بوندىن صكرە قوۋە موجودەسى كوندىن كونه كسب تكثر

وسطى اھالىسى يىنىدە سىچونك منبع حقيقىسى عد اولنان (قرەقولى) نام نھرايلە برلشېر . غايت شدت و سرعتلە جريان ايدىر . صوبى اكثراً صارى وبولاتقدىر . ايكى طرفندە اولان اراضى بعض محلندە درت وبش ميل عرضندە اولوب اكثر يرلرنە ايسە بر طرفى پوكسك در .

ئۇلاد گۇرۇپپىسى

www.ewlat.org

www.uyghurkitap.com

ایتش وکاشغرده اولان چین مأمورلری ایسه — مشار الیهک دهشت وهیتی و آوازه شهرتی واصل سمع اطلاعاتلری اولنجه — انک اوزرینه بردها عسکر کوندرمکه جسارت ایدمه مامشاردر . جهانگیر ایسه قرغزل ایچنده اجرا ایلکده اولدیغی تدارکاتی اتمام ایلدکن صکره (۱۲۴۰) سنه هجریه سنده کاشغر اوزرینه حرکت ایلدی .

چینلیلر دهها جهانگیرک قرغزل ایچنه کلیدیکی وتدارکاته باشلیدیغی ائشاده قولچه یه تاتار مخصوص ارسال ومشار الیهک قرغزلری تشویق واطرافدن آدم جلب ایلکده اولدیغی وکاشغر اوزرینه هجوم ایچون تدارکات کلیه اجرا ایلکده بولندیغی اخبار ایل برآن اول کندیلرینه امداد کوندرلسنی طلب ایشلار ایدی . قولچه والیسی بوخبری آلتجه معینده کی عسکرله بالذات کاشغر اوزرینه حرکت ایش و برمدت صکره شهرمد کوره موصلت ایدوب دشمنک نه طرفدن ورود ایدمکه منظر اولقده بولنش ایدی . جهانگیرک حرکت وحدودی تجاوز ایتدیکنی خبر النجه معینده کی عسکرله کاشغر یکی شهرندن چیقمش و جهانگیرک ورود ایدمکه کی طریق اوزرنده اردوسنی قورمش ایدی .

جهانگیر برآغر اردو ایله کلوب چینلیلرک کندیسنه منتظر اولدیغی کورنجه عسکرینه قطعاً آرام واستراحت ویرمکسزین درحال دشمن اوزرینه هجوم ایلدی . معینده اولان عسکرچین عسا کرندن مدارجه دون اولدقدن بشقه دشمنلرینه نسبتاً ایچنه منتظم واقوام مختلفه دن مرکب اولوب هریری حرب وضربه مقیدر کنج و دنیج بر جنسکاور ایدی . بر قسمی عن اصل کاشغر اهالیسندن اولدقلری حالده کوردکلری مظالمه عدم تحملدن ناشی ترک وطنه مجبور اولمش مهاجرین ایدی که هم اخذ انتقام وهیده وطنلرینی تخلیص ایتک غیریله جانسپارانه چالیشیر ایدی . بر قسمی ایسه خوقند وبخارا وطاشکند کی ممالک اسلامیه کولکلیلری ایدی که بونلر مملکتلرنده ایکن

خدمت عسكەر يەدە بولۇش و بىراق مھار بەدە ابراز شىجاعت ايتىش بىر مرد
ميدان جلادت ايدى . دىكر قىسمى دىخى قرغز طائىفە سىندىن ايدى كە بولۇر ذاتاً
شىجاعت و جلادتە اقوام سائرەك مافوقندە بولۇش و بىكرە كىندىلر يە كىسب
قربت ايدىن جهانكىر ك اقبالى اچون صوك درجەدە چالیشمىلردىر .

چىنلىلر افرادىنك هر بىرى بىر تىمال شىجاعت اولان جهانكىر اردوسىنك
قارشوسىندە كىندىلر بىنى بك اشاغى بىر مېتەدە كوردىلر و كرچە دوچار خوف
ودەشت اولشلر ايسەدە تسليم جەتتە قىطعا يىناشمىوب ورجەتەدە امكان
كورە مېوب ايسىراستىن مھار بەدە ثبات ودوامە مجبور اولدىلر . وقوع بولان
مھار بە خوزىزانە نىجەسىندە غالىبىت جهانكىر طرفىندە قالوب عىساكر چىنىيە
فنا حالە مغلوب اولدى . چىنلىلر كىر خىلىسى قىل و اعدام اولۇش و بىقىيە -
السېوفى ايسە بىك مىحت و مىشت ابلە كاشغر بىكى شىرىتە قىياغى اتە بىلىشدر .

جهانكىر خانك كاشغردە حكومتى

جهانكىر بومىظفريت و موفىقىت اوزرىنە طوغرى كاشغر كەنە شىرىتە
كلىش و شىر مذكورى ايسە اھالىسى كاملا اسلام اولدىغى و خىلى زماندىر و
چىن اداره سىندىن قور تلىق آرزوسىندە بولدىغى جەتتە قىطعا مقابلە كورمىسىز بىن
ضبط ايلشدر . اھالى ذاتاً جهانكىر خانك بىرى صالح خواجه حقندە فوق العادە
محبىت ايتىش اولدىغى بىن اوغلى اولان و باباسىنك حصولنە موفىق اولەمدىغى
مقاصدك اجراسنە چالیشان مىشار الھى كمال مىسرت و شادى ابلە استىقبال

كهنه شېرىنك چىنلىلېر طرفندىن حاكىمى اولان محمد سىيدوان [*] مشار
الىه شېرىنك مذكور پىشكاهنە كلدىكى وقت غىمۇمى اھالىنىڭ شېرىنك تسلىم
ايتىك آرزوسىنىدە اولدىغىنى اكلانچى شېرىنك تسلىم اولنور ايكن اوقارغىشلىق
اثناسىنىدە كىسەيە كوزىكىمىكسىزىن كاشغىرىكى شېرىنە وچىنلىلېرك ياتنە فرار
ايلشدر .

جېھانكىرخان شېرىنك كىردكە درحال كىندىسىنىڭ پادشاھلىغىنى اعلان
ايدەرك شېرىنك مذكورى پايتخت اخلاذ ايلدى . كهنه شېرىنك
چىنلىلېر طرفندىن نصب اولنان واهل اسلامدن اولان مأمورىنى عزل ايتىموب
كافى السابق مأمورى تىلرندە ابقا واهالىنىڭ پىسپايەسنە وارنجەيە قدر جەلەسنە
غايەت ملەفتانە معاملەدە بولنەرق جلب قلوبە اعتمىن ايلش اولدىغىنىدىن ھر كىس
كىندىسىندىن خىشنىد اولوب بقاى سلطنت و حكومتى دعا و غيرتندە بولمىشدر .

اھالى محمد سىيدوانك چىنلىلېر فرار ايتدىكى جېھانكىرخانە اخبار
ومر قومك مظلوم و مساوىسىنى عرض و اعلام ايتدىكلىرىنى مشارالىھ اكر مر قومى
دردست ايتىكە موفق اولور ايسە بلامان تلف ايتدىرە چىكىنى بيان ايلدى .
(مر قومك جېھانكىرخان طرفندىن كهنه شېرىنك اعدام اولدىغىنى يعنى فرارە
موفق اولەمدىغىنى حقنىدە اولان دىكر بر معلومات و روايت مقارن صحت
و حقيقت دكلدر . وقوعاتك صورت جريانى غايەت مدققانە يازمقەدە اولدىغىنىدىن
شو جەھەتكە كىچىكى ايتىدە ذكر و بيان اولدىغىنى و جەھەدر .) مر قومك
چىنلىلېرە فرار ايتىسى كىندىسى اوتە دنبرو چىنلىلېرك طرفدارى اولوب كهنه شېرىنك
اھالى اسلامىيەسىنى حقنىدە اوانە قدر چىنلىلېر نامنە اجرا ايتىدك مظلوم براقماش

[*] مر قوم اھالى اسلامىيەدندىر . شېرىنك مذكور حاكىملىكنە چىن حكومتى طرفندىن تعيين
قلىنىش ايدى . چىنلىلېر كاشغر قىطعەسىنىدە واقع اولوب اھل اسلامك ساكن اولدىغىنى
شېرىنك انلرك امور و مصالحنە باققى و شېرىنك اھالىسىنى اداره ايتىك اوزرە اسلامدن برر
حاكم يعنى والى نصب و تعيين ايدىرلر ايدى .

وهر كى دىكىرايلىش اولدىغىندىن كىمىن شىرندى قالمىش اولسى اھالىنىڭ كىندىسىنى جىھانكىرخانە شىكايت ايدى جىكلىرى ودىعوالزىندە حق قرانە جىقلىرى جىھتلە بىھەمە حال قىل اولنى جىقنى بىلدىكى اچقوندىر .

جىھانكىرخان كىمىن شىر يىنە داخل اولدىقندىن صىكرە وقت غائب ايتىمىسىزىن درحال شىر مذكور ك بىشوز ذراع مسافىسىندە اولان يىكى شىرى [*] محاصىرىيە ابتدار ايلدى . مشارالە شىر مذكور ك محاصىرىسىندە ايكىن خوقىندى زادىكاندىن اولان وجىھانكىرخان ك كاشغىر اھالى اسلامىيەسىنى چىنىلىرىك نىدىن خلاص ايتىك اوزىرە چالىشمىقەمە اولدىغىنى خىرالان (مىھمدىلى) اسىمىندە بىرىسى باشىنە اوچ درت يوز جىمىكاور سوارى الھرق خوقىندىدەن حرىكتە كاشغىرە ورود ايلش وجىھانكىرخان ك تىت اطاعت و تابىمىنە كىرىمىش اولدىغىندىن امر محاصىرى كىسب اشىتداد واسلام عىسكىرىنىڭ كوندىن كونه كىسب قوت ايتىدىكى كورن مىصورىنىڭ الم ومايوسىتى ايسە بىرقانداھما ازدياد ايلشدر .

(جىھانكىرخان كى يىكى شىرى اثنائى محاصىرىسىندە خوقىندى خانىڭ اوان بىشېك عىسكىرلە كىندىسىنە امدادە كىلدىكى وكاشغىردە اوان ايكى كون قدر اقامت ايدوب بو مدت ظىرفىندە چىنىلىرىلە اجرا ايلدىكى مىھارباندە ايكى دفعە بوزلىسىندىن ناشى عودتە مىجبور اولدىغىنى و بو عىساكر امدادىدەن نفع وفائە بىرىنە بىلەكسى ضرر وخىسار كورىلوب خوقىندى خانىڭ مىعېتىدە اولان عىساكر ك جىھانكىرخان اردوسىنىڭ انتظام و اتقافىنى اخلال ايلدىكى حىقندە بىر روايت واردىر . فقط شو روايت ك ضعىف اولوب خىصوص مذكورى تاپىد ايدەجك يولدىە دىكىر حوادىث و اخبار يوقدر . بونىكلە بىر ابر روايت مذكورە سىلسىلە وقوعاتى بىتون بىتون اخلال ايدەجك درجەدە اولوب ادنا تامل ايلە ايشىك بو يولدىە اولدىغىنى اكلاشيلور . خوقىندى خانى چىنىلىرىلە اتقافىنى اخلال ايلدىكى خالدىە مشارالەيك كىندى مىنافىعنى آياق اللە الازىقندىن بشقە حكىمدارلىق كى بىر صىفت رىسمىيەسى اولمىسان و كىندىسىنە نىسبە آحاد ناسدىن اولدىغىنى خالدىە ھىنوز بىر شىرك حكومتىنە ئائىل اولمش و خالىو كە بو حكومتى دىھا تقرر ايتىدوب بىقاسى مىشكوك بولمىش اولان بىر ادىمە امدادە كىمىسى و انك مىعېتىدە مىھاربە ايتىسى نىصل تىسلىم اولنور ؟ ايشى يالگىز بولدىن عىبارت اولسى ضرى يوقدر دىھ سىكوت .

[*] سىكەنىسى كامىلا چىن عىساكرى و خىدمە و سائزەسى ايدى .

ایدهم شوراسیده وارکه خوقندخان جهانگیر خان ایله برابر محاربه ایتدیکی حالدی خوقند خان بوزلیه یورده نصل اوله یور که جهانگیر خانک عساکری بوزلیوب بالعکس هر بر محاربه ده مظفر ومنصور اوله یور؟ جهانگیر خان چینلیلری کمال خوف وضعقلرندن ناشی تحصنه مجبور ایتدیکی واورته ده تحت محاصره ده بولسان چین عساکرندن بشقه هیچ بر دشمن بولمیدی حالدی خوقند خان هانکی دشمن قارشوسنده بوزلدی؟ اگر خوقند خانک محصور اولان عساکر چینیه طرفندن دوچار انهام اولدیغی خاطره کلور ایسه اکاده جوام بودرکه اول وقت یکی شهرده محصور اولان چینلیلرک تکمیل قوه موجوده سی دور ودراز اجرا ایلدیکم تدقیقاتده اون اون ایی پیک راده سنده اولوب بوندن بر نفر بیله زیاده اولمیدی اکلاشلشدر . ایشته مقدارلری اک صحیح اوله رق اون اون ایی بیکدن عبارت اولان چینلیلر کندیلرینی محاصره ایدن ومقدارلری اون بش یکه یقین اولان جهانگیر خان عساکری مقابلنده عاجز اولدقلری حالدی ابروجه اوله رق خوقند خانک اون بش پیک عساکرینی نصل مغلوب ایده یور؟ کرچه یکی شهرک انای محاصره سنده چینلیلر بر ایی دفعه قلعهدن طیشارویه چیقوب محاصرین اوزرینه هجوم ایشلر ایدی . لکن هر هجوملرنده جهانگیر خان عساکری طرفندن رجعت مجبور ایدمش اولدقلرندن غالبری اولان جهانگیر خان عساکرندن بشقه چه بر دشمنله دخی اوغراشمغه مقتدر دکلر ایدی .

حاصلی خوقند خانک امداده کلدیکی حقنده اولان روایت محمد کل الوجوه مجروح اولوب یوقاروده یسان اولمیدی وجهله خوقنددن یالکز محمد علی اسمنده زادکادن بریسی کلش ایدی که بولنده معینده الحق اوج درت یوزادم وار ایدی . بو روایت ایسه موسی الیهک ورود ایتسندن واسمنک محمد علی اولسندن ازمد برشیدر .

چینلیلر محاصره وتضییقه صبر وتحمل ایله جهانگیر خان عساکرینک کوندن کونه کسب شدت ایدن مهاجاتی دفع ایتکه چالیشدیلر وبرایکی کره فک محاصره نک قابل اولوب اولمیدیغی تجربه یه قالدیشدیلر . لکن هر تجربه لرنده ضررلی چیققدقلرندن صکره لری بردها قلعهدن طیشارویه چیققیوب شهرک دروندن مقابله لازمه ده بولمغه قرار ویردیلر . بولک اوزرینه قلعهلرینی برقاندھا تحکیم ایدوب دفع مهاجمه چالیشهرق دائما جهانگیر خان عساکرینی بحضور ایتدکلری کی انلرک اره صره واقع اولان هجوملرینی دخی نتیجه سز براقیرل ایدی .

يېڭى شېرك محاصرەسى ايىڭى بېچق ماھ قىدر امتىداد ايش و بومىت ظرفىندە
 رىقنىر محصورىن پىك زىيادە صىقلاش ايسەدە جىھانكىر خان عىسا كرىنە دىخى
 اُس و كلال كلش ايدى . محصورىن ارزاق و لوازمات حرىبەلىرى ازالمىسندىن
 باشى ارتق بوندن زىيادە محاصرەيە تىمىل غىبىر قىل اولوب اطرافدىن ايسە
 كىندىلەرنە عىسا كر امدادىيەنك ورود ايتىمە جىككى وشو حالە و جىھانكىر خانك
 كوندن كۈنە كىسب قوت و كىچەلى كوندزلى تىضىق ايلە بو بابدە اختىيار
 فدا كارى و غىبىر ايتىمىنە نظراً ھىر حالە شېرك مىشار ايلە دىست استىلاسنە
 كىچە جىككى اكلامش اولدىقلىرىن ايشىمە بو ايىڭى بېچق ماھ محاصرە و محاربەدىن
 صىكرە ناچار شىرى مىشار ايلە تىسلىمە قىرار و ىردىلەر .

چىنلىلەرك رۇسلىسندىن پىك چوغى نفسلىرىنى كىندى اللرىلە تىلف ايتىكى
 مىسلىلەرنە تىسلىم ايتىمكە تىرجىج ايدەرك شىر تىسلىم اولمىزدىن بىرساعت اول ھىسى
 بىرە كىلەرك او طوردىقلىرى مىلك التىنە باروت كىي مواد ملتەبە وضعىلە آتلىيۇب
 كىندى كىندىلەرنى ھىلاك ايلشلىردىر . بونلەرك كىندىلەرنى ھىلاك ايتلىرى تىسلىم
 اولدىقندىن صىكرە ھىمە حال اھالى اسلامىيە طرفىدىن اعدام اولىنە جىقلىرىنى
 بىلدەكلەندىن و صاغ قالملىرى فرض اولىدىغى صورتە دىخى كىندى مىكوملەرنە
 تىسلىم اولىغى و بار اسارت و حقارت التىنە كىرەكى نفسلىرىنە ىدىرەمدەكلەندىن
 ناشىدىر ! بونلەرى دىشمە تىسلىم اولمىدىن مىنعايدىن بىشى دىھا وار . اودە (كىچە
 احوال داخلىيە قىمىندە موضحاً بىيان اولىنە جىق ايسەدە) شىرەندە كۈر مؤخرأ
 چىن دولتىنك التىنە كىچىر ايسە حكومت مىدكۈرەنك كىندىلەرنى مىقدما دىشمە
 تىسلىم اولدىقلىرى تىمىتلىە در حال اعدام ايدە جىككى بىلدەكلەندىر .

شېرك درونىندە اولان بو كۈرتى اردۈى اسلامدىن طبولش و مؤخرأ ايش
 اكلامش ايدى . جىھانكىر خان شىرە كىردەكە سائلرلىە بارىر بالاختىيار نىفسىنى
 تىلف ايتىمكە جىسارت ايدە ماھش اولان قوماندان ايلە سالف الدىكر (مىھىد سىيد
 وان) — مىقدما ايتىدىكى وعد اوزرىنە — قىل ايلدى . اندىن صىكرە صىرە

چین عساکرینه کلیکله اوانه قدر محاصره و محاربه قیريله قیريله موجودلری اوان اونی بیکدن سکزیک راده سنه نزل ایدن چین عساکرینک برمقداری اعدام و برخیلیسی ده تحت اسارت اداخل اولمشدر . عساکر چینیه دن درت بش یوز قدری قبول اسلام ایلش اولدقلرندن جزای اعدام و اسارتدن قورتلشدر .

{مطالعہ}

جهانگیر خانک محمد سیدوانی اعدام ایدیشی مرقومک اهل اسلام .
مدن آیريله رق چینلیله — دشمنه — فرار واندن اول اولدینی کبی اوتار
نخدن صکره دخی اهل اسلام حقنده خیاتی ارتکاب و اختیار ایتسندن
و چینلیلرک زماننده ایکن انلرک نامه هر کسی آتش مظالم ایله یاقش
اولسندن ناشیدر .

تسلیم اولان برشهرک قوماندانی تلف ایتک هر نقدر موافق عدالت
دکل ایسه ده مقتول مرقومک اوانه قدر اسلام حقنده اجرا ایلدیکی
مظالمه حدونهایت اولمديغندن اعدام ایله جزا ایدلش و تلف ایتدیکی
بیکلرجه اهل اسلامک قانی یرینه — انلرک وارثلری اولان اهلینک آرزوسی
اوزرینه — امر قصاص اجرا قلنش دیمکدر .

چین افراد عسکریه سندن برمقدارینک تلف و اعدام ایدلمسی انلرک
اندن اوکونه کلنجه یه قدر پک چوق مظالم کورلیدیکی ایچوندردر .

نيلىسىنك تحت اسارتە ادخال اولمىسى ايسە جزاى اعدامدن قورتلد.

يچون حقانزنده برلطف ايدىلش ديمكدر .

جهانكبر خان بوموفقيت اوزرينه كاشغر كهنه شهرينى مؤبداً كندىسنه
تخت انخاذايدوب يكي شهره طرفندن بروالى نصب وتعين ايله اهاالىدن
خيلي كسسهنى داخل سلاك عسكەر ايدەرك تزييد قوت ايلدكدن سكره
يكي حصار) [*] شهرينه حركت ايتش وجزؤى برمدت محاربه ومحاصره دن
سكره اوراسنى دىنى ضبط واستيلا ايلشدر .

بوقح اوزرينه مشار اليه برقاڭدا شوق وجسارت كلەرك (ياركند)
] شهر عظيمى ايله (بوسقام) [*] و(قارغەلق) [****] وغومه [****]
قصبەلر ينى وكاشغر قطعەسى داخلندە واقع (ختن) ولايت جسيه سنى وملحقاتى
شايدان حيرت برصورتە كمال سهولتە قبضە نسخيره كچيردى .

«ديكر بروايت وبيان حقيقت»

(مشاراليهك يكي حصار وياركند وختنى بالذات فتح اغيوب كندىسى دها كاشغر
يكي شهرينك محاصره سنده ايكن مذكور شهرلر اهالى اسلاميهسى كاشغر محاصره سنى
خبر انجه چينليار عليهنده قيام ايدەرك كندى باشلرينه يانلرندهكى چين شهرلرني ضبط
وچين عساكر وشهرلرني كاملاً قتل وهدم ايتدكلرى وحتى ايجلردن بر خيلىسنى لاجل
المعاونه جهانكبر خانه كوندردكلرى حقدە بر روايت وار ايسەدە بو روايت شايدان اعتماد

[*] كاشغر شهرينك جانب شرقيسنده واقع اولوب شهر مذكورك التى ساعت وآق
صو شهرينك اون سكر كونلك بعدندە كاڭن در . ياركند شهرينك طرف غريبنده در .
**] آق صو شهرينك اون سكر كونلك بعدندە كاڭن بر شهر جسيم وعظيم اولوب
كاشغر ويى حصار شهرلرنيك شرق طرفندە واقع در .
***] ياركند شهرينك بر كونلك مسافه سنده وجنوب شرقيسنده كاڭن در .
****] ياركند شهرينك ايكي كونلك بعدندە وجنوب شرقيسنده كاڭن در .
*****] ياركند شهرينك التى كونلك بعدندە وجنوب شرقيسنده كاڭن در .

تاریخ قسمی کاشغر اون اوچچی عصر

اولمبوب راوینك قطعہ مذکورہ احوالندن و او زمانى ترتيباتندن وقوف و معلوماتى اولمديغى اعلام ايدر . مذکور ولايت و شهرلك جهانكبر خان طرفندن بالذات فتح و ضبط اولمديغى و بونكده كاشغر يى شهرينك ضبطندن صكره وقوع بولمديغى محقق اولوب بونلرده مسكون اولان اهالى اسلاميهده اول وقت كنديلرينه خارجدن بر مشوق و امداد كمدىي صورتده باشلى باشلرينه چينيلير عليهنده قيام ايدهك جيسارت اولماغله برابر غلبه قزانهجق اقتدارده يوق ايدى . اول وقت ختن و باخصوص ياركندده بولنان عساكر چينيهك مقدارى ايسه اورالك اهالى اسلاميه سنى اختلالدن منع و حين اقتضاده تأديب ايدهك بر درجه كافيه و كليدهده ايدى .

شوراسنى عرض ايدهمكه جهانكبر خانك بوقدر مظفريته سهولته موفق اولمى يالكن كنديسنك اقدامات و تدابيرندن و ياخود معيئنده بولنان عساكر ثبات و شجاعتندن ايلرو كليوب هر نرهك ضبطنه كيتش ايسه اوراسنك قارشو- سنده بولنان شهر اهالى اسلاميه سنك كنديسنى استقبال ايدوب معاونت لازمهده بولمى سبيله حصوله كشد . مشار اليه بر شهرك ضبطنه مثلاً يك كشى ايله قالقشير ايسه اورايه وصولنده معيئنده كى عساكر مقدارى درحال اون يك نفره بالغ اولور ايدى .

كاشغر قطعہ سنك هر طرفنده بولنان اهالى اسلاميه چينيليرك زنجير ظلم و غدرى التئندن قورتلق و هر زمان كورمكهده اولدقلى حقارت و مظالمك انتقامى المق آرزوسندن هيچ بر زمان واز كچماش ايسهده حصول مقصده خدمت ايدهك ايجارنده مقتدر و فدا كار آدم كوره مدكلى و معامله سرکشانه دكل حتى چينيليرك اداره سندن عدم ممنونيتى اما ايدر معاملات قيام ايلدكلى صورتده اجرا قلنان مظالمك تضعيف ايديله جكنى يلدكلى اجلدن اعلان عصيان جيسارت ايده ميوب خواه و ناخواه اختيار صبر و تحمل ايلكهده بولمشل ايدى . جهانكبر خانك ظهورى ايسه عصيان و قيام و اخذ انتقام ارزولر بنى موقع حصوله كتوره جكندن اوغرا دىغى محالرده مسكون اهالى اسلاميه كنديسنه طوعاً اظهار اطاعت و ايفائى خدمت ايدوب مشار اليهك

حصول فتوحاتى وتسهيّل مظفرياتى امرنده فوق العاده سىجى وغيرت اياشدر .

جهانكبر خانك كاشغر قطعه سندن ايشته بوسىبه مېنى برسر عتله قىح وضبط ايلدىكى محالار قطعه مذ كورەنك غرب وشرق جنوبى طرفلاريدر . بومالك مفتوحه غربدن شرق جنوبى به طوغرى — ياركەندك براز انحرافى حسابە قاتىلدىغى صورته — برخط مستقيم مفروض اوزرنده كائن اولوب كاشغر قطعه سنك سدسى وياخسى نسبتندەدر . شمال طرفلرى چىنلىلەرك الئەدە اولوب اورالارنى ضبط ايتكە وقت بولەماماش ايدى . بوقدر فتوحاتە ايسە عزىمت وعودت ومحاصره ومحاربه مدتەر يە ضبط ايتدىكى محالارە الك آزدردر بشر كوندن عبارت اولان زمان اقامتە دە داخل اولدىغى حالەدە اوچ ماهەدە موفق اولمشدر .

مشار اليه بوموفقيت اوزرينە پاينخت انخاذايلىش اولدىغى كاشغر شەرىنە عودت وبوقدر فتوحاتى ايلك دفعەلق ايچون كافى كوروب معيتندەكى عسكر خىلوجە يولاش وايىچە تلفات وىرمش اولدىغى سندن سنە آتەدە يىكىدن فتوحاتە چىقمق اوزرە شەر مذ كورده اختىيار اقامت وضبط ايلدىكى محالارە طرفندن برر والى تعين ابلە كاشغردە بولندىغى مدت طرفندە ترتيب عسكر وتنظيم مهمات حرب وسفر ايچون صرف مساعى وقدرت ايتلىشدر .

بوندن صكرە طقوز ماه قدر كمال حضور وراحت ايلە اوانكندار اولوب بومدت طرفندە كاشغر قطعه سنك هيچ بر طرفندە بليە حرب و قتال دھشتماي ظهور وسالب راحت وحضور اولماماش ايسەدە بوندن صكرە يعنى قطعه مذ كورەيە وروردندن بر سنە صكرە كە ۱۲۴۱ . سنە ھجرىەسى اواسطيدر يىكىدن محاربه باشلامشدر . شويلە كە :

مشار اليهك كاشغر قطعه سنە وروديلە بوقدر فتوحاتە نائل اولسى خبر دھشت اثرى پكىنە وچىن ايمراطورى تالوقوانغە پىدر پى واصل اولغىلە بو

خصوصی تذکره مأمور اولان مجلس وکلاده مشار الیهک فتوحاته اهمیت ویرلدیکی صورتده کاشغر قطعہ سنی کاملاً ضبط ایدہ جسکی بدیی اولدینی درمیان اولسه رق بونک ابتدادن قوه جبریہ ایلہ اوکی التمسنه قرار ویرلدی وایمپراطوره عرض اولندقدہ ضبط اولنان محلاک استرداد اولمسی و بوغاله نک اورتہ دن قالدیریلوب مشار الیهک هرنه وجهله اولورسه اولسون دردست ایدلسی حقندہ ارادہ قطعیه صادر اولدی .

بونک اوزرینه یوزیک کشیدن مرکب برچین سواری اردوسی تنظیم و ترتیب وجهانگیرخان اوزرینه سوق وتسریب اولندی . بواردونک عموماً سواری اولسی شمندوفرلک بولنامسی جهتیله چین کبی ممالک جسمیده سیار حالندہ بولنه جق پیاده اردوسنک پک بیوکصعوبت و مشکلاته دوچار اولسندن و بونسکله برابر نقدر اولسه حرکتی سریع اوله میوب طلب اولنان جهت ونقطه یه وقت وزمانیله واره ماسندن ناشیدر . مذکور اردو برمدت صکره کاشغر قطعہ سنه واصل و هیچ بریده توقف واقامت ایتمکسزین طوغری (آق صو) [*] شهرینه داخل اولدی .

اشبو چین اردوسی (آق صو) شهرینی مرکز و مبدأ حرکت انخاذا ایدہ رک اورادن اوچ قسمه تقسیم اولنوب هر قسمک آیری آیری یوللردن کاشغر و یارکند اورادن اوچ شهرلی اوزرینه حرکت ایتمسنه قرار ویرلدی . بر موجب قرار برنجی

[*] یکی حصار شهرینک ازہ جق جنوبده اولسی حسابہ قاتلدینی صورتده بر خط مستقیم مفروض اوزرنده کان اولان کاشغر و یارکند و یکی حصار شهرلینک اون سکرر کونلک مسافه لرندہ و یکی حصارله کاشغرک شمال شرقیلرنده و یارکندک شمال غریبسنده واقع بر شهر جسمیدر . اشبو آق صو شهرندن کاشغر قطعہ سنده کان هر شهره یول اولدیفندن شهر مذکور قطعہ مذکورہ نک مرکزی کبیدر .

قىسمى ۱۲ بىك سوارىدىن عبارت اولوب قاي يولىلە (ختن) [*] ولايتى اوزرىنە وايىنجىسى ايسە ۷ بىك سوارىدىن مركب اولەرق آق صو يولىلە ياركىند شەرى اوزرىنە واوچىنجىسى دىخى ۸۱ سوارىدىن عبارت اولوب مارال باشى يولىلە كاشغر كەنە شەرىك جوارىندە بولنان (يىكى آباد) [**] قىصبەسى اوزرىنە حرەكەت ايلشدر . چىنلىلەك كەكەدە اولدقارىنى جەھانكىر خانك والىلرى كورنچە كىندىلەندە مەقابىلەبە اقتدار كورەمامكە كەل خوف ودهشتە كاشغرە فرار ايلدىلەر .

جەھانكىر خان ضبط ايتدىكى مەللارە وقىتىلە مقدار كافى عىسكەر براقىدىغى جەتەلە اندردە كىندى طاقى اولەرق والىلەك توابىلە برابر اوچر دردر يوز نفر دن عبارت آدم بولمەندە ايدى . اكر اورالزە بشر اوزرىك عىسكەر بولمىش اولسە ايدى والىلەر اھالىنىك معاونتىلە دشمنە مەقابىلەبە قالقىشەر وشەرلى ترك ايلە كاشغرە كلوبدە (چىنلىلەر طاغلىرى صحرالى طولدىرەرق كلورل بويلە مقدارى پك چوق اولان دشمنە بز قارشو طورەمدق) آوازەسىلە ھركى خوفە دوشىر مىزل ايدى . بوللەك بو تواترى كاشغرەدە وعىسكەر يىنىندە زىادەسىلە سوء تاثيرى موجب اولوب اوكونە قدر كىندىلەرىنى غالب كورنلەر ارتاق اندن صكرە مغلوبىتى محقق كورمكە باشلىدىلەر . ھركى خوف ودهشت استىلا ايلش وذهنلەر چىنلىلەك ناقابل مقاومت برقوت وكترندە اولدىغى يرلشمىش ايدى .

[*] ختنك آوازە شەرى بزم طرفلەر بىلە كلىشدر . وقىتىلە معمولات نفىسەسى جەتەلە پك بىوك اھمىيت قراش وېر خىلى انقلاباھە اوغرايدىغى ومقدمى منزل سىندىن بر چوق درجە اشاغىدە دوشدىكى حالەدە شو عصرەدە كاشغر قىطعەسىنىك اھىمىيتى بر ولايتى بولمىشدر . كاشغر شەرىك شەرق جىنوبىسىندە كان در . ختنك محاربات اخىرەسى حقندەكى تفصىلات ايلروودە اعطا قلنە جقدەر .

[**] نە اوفىق ونەدە بىوك بر قىصبە اولوب اللى الەش خانەدى شامل وكاشغر

شەرىك جىناب شەمال شەرقىسىندە كان در .

بوحال ایسه عسکر بیننده اولان اعتماد نفس . امید خالیت . شجاعت . اتفاق . انتظامی بتون بتون محو ایتدی . عسکرک هیئت دیکشیدی . کویا که مقدا بونجه محارباته ثبات ایدن و بوقدر فدا کارلقده بولنان بشقه براردو افرادی ایدی . هرکس بر بشقه افکارده اولوب هیچ برکسه اولنه جق محاربه ده ثبات ودوامی خاطر وخیالنه کتیرمیوب وجودلری ارتق لذت استراحته الیشمش اولدیغندن تخلیص نفسک چاره سنی دوشنبر ایدی . بوحالک نفدر فنا اولدیغی میدانده اولوب نتیجه و خیمه سی ایسه ایلروده کوربله جکدر .

جهانگیر خان چینلیلرک بویله پک آز برمدته کله جکلرینی مأمول ایتامش ایدی . کندیسنک برنجی خطاسی ایسه بویله برظنده بولنه رق ضبط ایتدیکی محاربه و قتله عساکر لازمه اقامه ایتامسی وایکنجیسی ده حکومتی ده ها هنوز تحکیم اتمه دن عسکرینه لزومندن زیاده یعنی طقوز ماه مدت استراحت ویرمی در .

چینلیلرک ختن و یارکنند اوزرینه حرکت ایدن برنجی وایکنجی قول اردولری هدف حرکتلری اولان محاربه والیسز وعسکرسز اوله رق بوم بوش بولدقلریچون سهولته ضبط وتسخیر واهالی اسلامیه سنی مشارالیه مقدا اطاعت ایتدکلرندن ناشی توبیخ وتادیب ایتش وارتنق کاشغر اوزرینه عزیمت ایتکه لزوم کورمیوب اولسندقلری محاربه قرار ایلشلدرد . بونلرک کاشغره کیتاملری ضبط ایتدکلری محاربه محافظه سز براتفاق واهالینک تکرار عصیانته میدان ویرمماک ایچوندرد .

جهانگیر خان چینلیلرک کندی اوزرینه بر بیوک اردو ایله کلکده اولدیغی ودقیقه کچدکجه یاقلاشمقده بولندیغنی پیدرپی خبر آلمش اولدیغندن دشمنه قارشو چیقمغه قرار ویردی . بناء علیه موجود اولان عسکرینی جمع ایله ممکن مرتبه تنظیم واهالیدن حرب وضربه مقتدر اولانلرندن برخیلیسینی ده معینده کی عسکره ترفیق ایدوب چینلیلره برآی مقابله کاشغردن چیقمه رق شهر

مذكورك يالرو سنده بولغان يكي آباد قصبه سىنە عزىمت واوراده نصب خيام اقامت ايله دشمنك ورودينه انتظار ايلدى .

ياركند وختن ويكي حصاردن كلان والىلره توابعاتنك دشمنك كثر ودهشتنه دائر مقدار حقيقى سندن درت بش درجه مبالغه لى اولان افاداقى اوزرىنه عسكەر يىننده حاصل اولان خوف ودهشت دقيقه كچدكجه ودها طوغرىسى دشمن تقرب ايتدكجه كسب شدت ايلكده ايدى . بوسىبله عسكەر محاربە بك كوكلسىز برصورتده چىقمىش وكندىلرنده مقدمكى شوق وغيرت وثبات وشجاعت كورلماكده بولمىش ايدى . چىنلىلرك اوچىنى قول اردوسى كه ۸۱ بك سوار يدن عبارت ايدى آز مدت ظرفنده ورود ايدرك يكي آباد قصبه سى قارشوشنده توقف ايتدى . مذكور قصبه يىشكاهى ميدان محاربە اتخاذاولمىش اولدىغىنن همان اوكون هرايكى طرف محاربە ايچون يكدىكرىنك قارشوشنده صف باغدىلر . چىنلىلرك ۸۱ بك سوارىسنە مقابل جهانكبر خانك سىلاحبدست مقاومت اولان اهالى ايله برابر موجود عسكرى (۵۰) بك نپردن عبارت ايدى .

﴿ جهانكبر خانك انىزاي ﴾

عمومى محاربە باشلردن اول چىنلىلر طرفندن اوق ويای ايله مجهز قالموق طائفه سندن براختيار وجهانكبر خان طرفندن دخى فیتلى تفنك وقلنج ايله مسلح خوقند اهالى سندن سعید اسمنده كنچ بر آدم ميدانه چىقدى . جهانكبر خان طرفندن ميدان كارزاره چىقان مرد دلبر هر نقدر شجاعت وجسارته مانند شیر ايسهده بو كى ميدان محاربە لرىنى كورمىدىكندىن حصمك حيل وخدعه سندن خافل ومواجهه سنده بولغان قالموق ايسه تيراندازلقده واصول مبارزه ده غایت ماهر ايدى . بوسىبله هر قوم حصمك غفلتدن استفاده

ایده‌نك بر حيله ايله ۛ خوقندلینی شاشیردوب آتدیغی اوق ايله بیچاره‌نی درحال تلف و شهید ایلشدر .

بو حال جهانگیر خانك عسا کری کوردکده دها چین اردوسنك وروديله کندیلرنده حاصل اولان خوف و دهشت مومی الیهك شهادتی مناسبتیه بر قاندها کسب شدت اتمکله عسا کر چینیه‌نك بر هجومی اوزرینه ارتق میدان محاربه‌ده ثبات ایده‌میه‌نك قراری فراره تبدیل اتمش و بر برینی چیکنر جه‌سنه رجعت ایلشدر .

دیگر بر روایت کوره جهانگیر خانك بویکی آباد انهرامی عسکرک‌النده کی سلاحک او یغونسز و اطاعتسز اولسندن ناشی وقوع بولدیغی و چینیلیرك منتظم اولوب حتی اللرنده طوب دخی بولندیغی اکلاشلقه‌ده ایسه‌ده چینیلیر انتظامجه جهانگیر خان عسکرندن پك ایلروده اولمدق‌لری کی اللرنده طوب‌ده یوق ایدی . خوقندیلیر مقاومت ایده‌جك کی کورندک‌لری حالده رجعت ایلری جه‌تیه سائر افراد عسکریه‌نك انلره متابعت ایتدیکی حقنده اولان دیگر روایت افادات محرره‌نی تأیید ایدر . خوقندیلیر مقاومت و ثبات ایتیوب دشمنله چارپشمه‌دن فرار ایلدیلر .

{مطالعه}

(جهانگیر خان عسکر بنك دوچار خوف و دهشت اولوب اردو کاهی براغهرق فرار ایلری سزاوار تقیج‌در . بو حال ایسه عدم انتظامله برابر جهالتدن و افراد عسکریه‌نك قوانین و نظامات عسکریه ايله مقید اولماسندن نشأت ایشدر . شاهد فتح و ظفر انجق ثبات اقدام وجهد و اقدام ايله میسر اولور . عسکر ایچون رجعت و فرار مورت عار و ثبات و قرار ایسه باعث افتخاردر .

اللی بیک اهل اسلام سکسان بیک چینیلیدن — ولو بر قاج چارپشمه‌ده زده نمش اولسه دخی — کیر و دوغمالیدر . چونکه اره‌لرنده پك چوق فرق اولمیه‌وب چین اردوسنك چین مغلو یتیده یاردم ایده‌جك قوه‌ معاونه‌سی و انجا ایده‌جك قلعه‌لری اولمدیغندن جزوی

بىر مەغلۇ بىت كىيگەن ھۆ ۋە مۇستەھكەم اولمىغان يېنى يادى اولۇر ايدى . بېكىتىدىن ۋە ياخۇد قوللىنىدىن
امداد ورودى فرض اولغىنىدە دىكى پاك كىچ كەلگەن بولسا ھېچ بىر قانداق سى اولۇر
ايدى .

ۋاقىتلا ھىساپ قىلىنغاندا بىر مەقدار دۈن ايسەدە ھەقىقەت ھالدا دىمىشلىرىدىن
دەھرا كىيىپ ۋە قۇي ايدى . چۈنكى كەندىلەر بىنىك بولغىنىدىن نۇقتەنىك اطرافىدىن كەتتىن شەرلر
ۋە قىرلاردا مەمۇن بىر خىل اهل اسلام ۋە قۇرغاق بولغىنىدىن ھەر بىر نۇقتە سىنىدە مەنتىز ۋە ھىن
ھاجىتىدە اردو كەھە كەھە خىزمەت ايتىشقا ھازىر ايدى .

اق سۈ ۋەندىن ايلۇرۇدە بولغان شەرلەردەكى چىنلىلەر يېنى يادى اولغىنىدە بولغان چىن اردوسىنى
امداد كەلەپلەشكەن ۋە ھىساپ قىلىنغاندا بىر مەقدار دۈن ايسەدە ھەقىقەت ھالدا دىمىشلىرىدىن
شەرلەردە بولغان ھىساپ قىلىنغاندا بىر مەقدار دۈن ايسەدە ھەقىقەت ھالدا دىمىشلىرىدىن
اولۇب خارىجە ۋە ھىساپ قىلىنغاندا بىر مەقدار دۈن ايسەدە ھەقىقەت ھالدا دىمىشلىرىدىن
ۋە ھىساپ قىلىنغاندا بىر مەقدار دۈن ايسەدە ھەقىقەت ھالدا دىمىشلىرىدىن
آزە ھىساپ قىلىنغاندا بىر مەقدار دۈن ايسەدە ھەقىقەت ھالدا دىمىشلىرىدىن
بولغان اھالى اسلامىيەنىك قىيامى مەلۇم بولغىنىدىن ھەقىقەت ھالدا دىمىشلىرىدىن .

چىنلىلەر ھىساپ قىلىنغاندا بىر مەقدار دۈن ايسەدە ھەقىقەت ھالدا دىمىشلىرىدىن
كلرىنى بىلا امان قىل ۋە ھىساپ قىلىنغاندا بىر مەقدار دۈن ايسەدە ھەقىقەت ھالدا دىمىشلىرىدىن
كافي كۆرەلەر بىكى يادىدە ھىساپ قىلىنغاندا بىر مەقدار دۈن ايسەدە ھەقىقەت ھالدا دىمىشلىرىدىن
اتىظام ايلەيدىكەن ھىساپ قىلىنغاندا بىر مەقدار دۈن ايسەدە ھەقىقەت ھالدا دىمىشلىرىدىن .

(۱) اللى خانلىق بىر قىرلاردا . اشىۋ قىرلاردا نامى مەلۇم بولغان بىر ۋاقىت كۆلەك
اسمىدىن مەلۇم .

(۲) بىر ايتىپ خانلىق بىر قىرلاردا . مەلۇم بولغان بىر ۋاقىت كۆلەك
اھالىسى بولغان بىر قىرلاردا . مەلۇم بولغان بىر ۋاقىت كۆلەك
اھالىسى بولغان بىر قىرلاردا . مەلۇم بولغان بىر ۋاقىت كۆلەك
سبب اولمىش .

(۳) بىر قىرلاردا . مەلۇم بولغان بىر ۋاقىت كۆلەك
مەلۇم .

غان) [۱] یوللریله کلهړک اوچ طرفدن کاشغر شهرینی تحت محاصره یه الدیلر . جهانگیر خان مغلوب اولوب کوزلی بیلیش وکندیلرنده کی اسمکی انتظام واطاعت قالماش برمقدار ادمله دشمنه مقابله ایدهمیه جگنی و محاربه یه کیریشهمیه جگنی اکلامغله ندماسندن یدی کشی ایله — هیچ برکسه نک خبری اولمقسزین خفیاً — (قرانکه) طاغنه فرار ایلدی .

ایرتسی کونی عسکر واهالی جهانگیر خانک فرار ایتدیکنی اکلامغله و ذاتاً جهانگیر خان اولسده اولسده دشمنه مقابله یه کندیلرنده اقتدار وجسارت بولنامغله شهرک قپورینی چینلیله کشاد ایتدیلر . چین عسکرینک باش قو- ماندانی اولان (جان جون) [۲] جهانگیر خانی سؤال ایلدکده اهالییدن فرار ایتدیکی جوابی المغله و دردستیچون امر قطعی ایمراطوری اولمغله ارقه سندن (ایساق وان) [۳] و (خاص انبان) [۴] و (دواق انبان) [۵]

(۱) چغتای لساننده (قلعه) دیمکدر . اشو کله بعضاً قشله مقاندهده استعمال اولنه- یور و او حالده (قورغانچه) دینه یور .

(۲) چیچکه مشیر دیمکدر . مرقومک اسمی هیچ بر یرده مقید اولمدیغندن و کاشغر اها- لیسندن اوزمانه یتیشمش پیران بینده دخی رتبه سیله ذکر اولندیغندن اسمی یازیله مامشدر .

(۳) مومی الیه چین ایچریسند . ممکن اولان دورغانلردن اولوب چین حکومتی عسکرلکنه داخل اولش وحسن خدمته مکافاة کندیسنه و انلق (یعنی اوچینجی درجه ده ایمراطور وکیل) رتبه سی توجیه اولنشدر .

مومی البک اسمی — مسلمان اولدیغیچون — (اسحق) اولمق کرک . لکن چغتایلر بینده (ایساق) صورتده تلفظ اولندیغیچون بنده اووجهله یازدم . چغتایلر بینده اکثر کله نک تلفظی پک فر یدر . مثلاً (سعید) کله سی (صید) صورتده تلفظ اولنور . و انلق یالکز اهل اسلامدن اولان چین مأمورلینه و یریلور انبانلقدر پیوکر .

(۴) انبان جان جوندن اشاغی قوماندانلق رتبه سیدر . یالکز عسکری رتبه سی اولمویوب یورتهده اولانلر والیکده ایدرلر . (خاص) قوماندانک چیچکه اسمیدر .

(۵) انبان رتبه و (دواق) ده قوماندانک چیچکه اسمیدر .

نام قوماندانلرک تحت اداره سنده اوله رق عسا کر کافیه سوق وارسال ایلدی.
تعقیبه کیدن چین عسا کری ایسه (قرانکه) طاغنده مشارالهی ندماسیله
دردست ادهرک جان چونک حضورته کتوردیلر.

{ بیان حقیقت }

جهانگیر خانک دردست اولنسی حقیقده برقاچ روایت وارد که انلری بربر یازمق اقتضا ایدر . برنجی روایت خلاصه اوله رق ایشته شوألده در : تعقیبه مأمور اولان اردو ایکی قسمه ایریلوب بری (اولوقچسات) و (قونعیون) دن دیکری ده (صارقول) یاننده (او پال) [۱] و (قزل - ارنا) بوغازندن کیچمش ویا نلرنده بر چوق حیوانات وسائر اوله رق (تبان - شان) [۲] طاغنده (آلای) وادیسنده [۳] ایرلویلوب اقامت ایتدکری محله ک اطرافه هجومدن محافظه اولنق ایچون دائره شکلنده خندق قازمق کی تدابیر احتیاطکارانه اجراسیله کیچمه لیه رک بوخالده آلای اووه سنده یکریمی کون مدت اقامت و جهانگیر خانک بولنسیدیغی محلی کشف ایچون هر طرفه کوچک کوچک مفرزم ارسال ایلشلدرد . چین فرقه لری جهانگیر خانک (چاقاق) [۴] و (نارین) قلمه لری جوراندن کیچوب (طوبون)

(۱) شمیدی حالدہ قرق الی خانہ لی برقریدر . کاشغر قطعہ سمنده او پال اسمندہ برکوی دھا واردرکہ کاشغر شہرینک شمال شرقی سمنده کان اولوب برایی یوز نفوسلیدر . فقط بورادہ مذکور اولان او پال کاشغر شہرینک جنوب شرقی سمنده کاندر .

(۲) کوہ آسمانی و یاتکری طاغی معناسنہ جبال منسلسلہ در . پو طاغیرک اسمی کاشغر قطعہ سہندہ و یرلشدر یعنی کاشغرہ تیان شان دخی دینور . جبال مذکورہ کاشغرک شمال طرفلہ نہ کائن در .

(۳) آلائی طاغلری وادیسی . تره دوان نام پکیده واقعدر .

(۴) یعقوب خان مرحوم محل مذکورک درجہ اہمیتی بیلدیکی جهت-له اوراہ زیادہ۔

منبعنه طوغری چکلدیکی خبر الدقلرنده (اولوقچات) دن کاشغره عودت و براز مهمات الدقدن صکره (طوبون) اوزرینه حرکت ایتش وجهانگیر خانک رفقاسی ایسه دوچار خوف و دهشت اولمغله جلهسی بردن فرار ایدوب جهانگیر خانی اویقوده ایکن دوستی (اوپال) بکی اللرینی باغلیهرق چینلیلره تسلیم ایلش و بو خائنهده مکافاة اولهرق (خنن) بکاسکی ویرلشدر .

ایکینجی روایت موجبجه ایسه جهانگیر خان کاشغر شهرندن فراری کیچهسنده قرغزلک محل اقامتنه وارمش و قرغزلر ایسه مشار الیهی طوتوب چینلیلره تسلیم ایلشدر .

اوچنجی روایت موجبجه دخی جهانگیر خان ۱۲۴۴ سنه هجریهسنده کاشغره کلهرک کاشغره یار کندی ضبط ایدوب فقط ختنک تسخیرینه موفق اوله ماماش و کاشغرجه استتقرار بنای حکومتیه موفق اوله میه چنجی اکلامغله بر کیچه ایچنده خوقنده عودت ایلش ایسهده مؤخرأ خوقند خانی طرفنددن چینلیلره تسلیم اولمشدر .

(مشار الیهک ۱۲۴۰ سنه سنده ورودی وختی ضبطی محتاج اثبات اولدوب تواتر ایله ثابتدر . فرار بمشنه کلنجه (خوقنده دکل) قرغزلرک محل اقامتیرینه تمادیا (حیوان ایله) کیدلدیکی صورتده ۲۴ ساعتده واریلور . قرغزلرک محلنه فصل کیتدی؟ بونکله برابر قرغزلرک بیلرنده قرابت واریکن مشار الیهی چینلیلره تسلیم ایتسنه نه مجبور یترلی واریدی؟ تعقیبه مأمور اولان چینلیلرک احتیاطلرینه باقیلنجه مشار الیهک براردو ایله کزدیکی اکلاشیله یور . اگر تکرار کاشغر اوزرینه کلک تصورنده اولمش اولسه ایدی یهوده یره اوتنده بروده کزیموب یا قرغزلری تکرار تشویق ایدر و یا خود خوقنده عزیمت ایلر ایدی . کندیسيله برابر بولنان واکلاشیلان چینلیلر ایله اوغراشینی اختیار ایدن عسکر محاربهده ثبات ایده جکندن نیچون کاشغر محاربهسنده فرار ایلدی؟ حاصلی شور وایتلر بر برلرینی

سیمله ثنائت و یرمش و اطرافه حاکم برطاق قلهلر و استحکاملر انشا ایتدیرمش ایدی . بوجهتله اک مکمل حدود قره غولی اولوب دروننده یدی سکر یوز نفر عساکر مستحفظه ایله برخیلی طوب و وار ایدی . کاشغر شهرینک غربنده اولوب خوقدندن کرک روسلرک و کرک خوقنده لیلرک ایده جکی هجوم ایچون غایت رصین بر نقطه مدافعه ایدی .

ناقىز اولوب حقيقت حالكا كلياڭ خىلافي در . برنجى روايتىده قبول ايدىلەك بىر جەت وارايسە اوده مشار اليهك اويقوده ايكن دوستى اويال بى طرفدن چىلىلرە تسليم اولىنىدەر .

{ جەھانكېر خانك عاقىت احوالى }

چىن قوماندانى جەھانكېر خانى برصورت محقرانە وذليرانە مقيداً واق صوبە قدر اون سكر كونك بولى پىادە اولەرق يورتك كى انواع اذا وجفا ايلە پكىنە كوندردى مشار اليه اق صوده تىوردن بر قفس اچنە قونوب پكىنە اويلەجە كىتىدەر .

تىور بر قفس اچىنىدە اولەرق پكىن اھالىسىنە سىر و تماشىا ايتىرلىدى كاشغر قىطعەسىنىڭ بر قىسمىدە اولان مدت حكومتى (۱۲۴۰) سەنەسىندىن (۱۲۴۱) سەنەسىدە قدر برىسە كامەلدن عبارتەر .

ايمپراطور (تاو قوانغ) مشار اليهك نصل آدم اولدىغى كورمك اچىون حضورىنە چىقارلىقنى امر ايتىش ايدى . حالبوكة چىن وكلاسى ايمپراطورك مشار اليه كورد كدە نە اچىون حكومت چىنبە عليەندە بولدىغىنە دائر اراد ايتىدى ملحوظ اولان سىوالىنە (اھالى اسلامىەك شىدت مظالم ايلە ازلىدىكى و حكومت چىنبەند خىشود اولمىدىنى) جوانى الەجفى و بو ايسە ايشلىرىنە كلىوب كىندى بقا و حياتلىرىنىڭ دوچار تەلىكە اولەجفى بىلىدكلىرى جەتەلە بولبەدە برچارە وتىدەر ارادىلر و عاقىت بولدىلر . شولىكە جەھانكېر خانە انسانك عقل و فكرىنى ازالە ايدەك وادارە كلامدن عاجز اولسنى موجب اولەجق برنوع مابع اچىلش وانك تاثيرلە درحال بىچارەك لسانى طوتىلش ايدى . چىن وكلاسى مشار اليه بوحالە ايكن ايمپراطورك حضورىنە عرض ايتدىلر . مشار اليهك لسانى طوتىلش اولمىدن بشقە حضور ايمپراطور يەدە برەدە اغزىدن فنا حالە كوپوك كىش و كىندىسىندە نە افھام ونەدە تەفھىم مرامە حال واقىتدار

قالماش ایدی . اوحالده ایکن دخی ایمپراطور کنیدیسنه برچوق سؤال ایراد ایلش ایدی . لکن جهانگیر خانک عقلی باشنده اولمیدیغی واداره کلامه مقتدر بولمیدیغی جهتله سؤالر جوابسز قالمشدر . نهایت پارچه پارچه کیسیلسنه قرار و یریلهرک اول وجهله مشار الیه زمره شهاده الحاق ایلشدر .

{ جهانگیر خاندن صکره کاشغرک حالی }

بو غائله کاملاً برطرف اولدقدن صکره چینلیلر کاشغر و یارکند و یکی حصار وختن شهرلرنده بولنان اهایئ اسلامیه دن مشار الیهک طرفدارانندن اولانلرک وعصیان واختلالده ایلرو کیدنلرک ترتیب مجازاته باشلیهرق بو قبیلدن اولانلرک برخیلیسنی قتل و اعدام و برمقدار بئی حبس و تسبیح ایلد . کلری کی بیچاره لک کافه اموال و املاکنی دخی ضبط و مصادره ایلشدر . کاشغر آتش عصبانی خوقند طرفندن اشغال اولمیدیغی جهتله خوقندیلردن انتقام التیق اوزره کاشغرده نقدر خوقند تجاری و اهالیسی قالش ایسه کافه سی حبس و توقیف و ماللری درحال ضبط اولمشدر . خوقندله اولان رابطه و احتیلاط قطع اولمش و کاشغردن خوقنده واورادن کاشغره امتعه نقلی تحت ممنوعیتله نمشدر .

مرقوم جان جون اهایئ اسلامیهک کوزلرینی شدت ظلم و تعدی الیه یلیدردقدن یعنی انلری ایستیدیکی کی ازوب تحت اطاعتله الدقدن صکره کاشغر یکی شهرینی ییقدیروب اولکنندن دها زیاده متین و مستحکم اولمق اوزره یکیدن بنا وانشا ایتدیرمشدر . بونک کرک هدمنده و کرک تکرار انشاسنده اهایئ اسلامیه کاملاً ! و جبراً ! و قهراً ! و مجبناً ! استخدام اولمشدر !

چین قوماندانی شهر مذکورک اتمام انشاسندن صکره برمقدار عسکرله

پكىن جاتىنە عودت اېلىش و كەنە شەرە (ايساق وان) و يېكى شەرە دىنى (جادار بن انبان) نام كىسەنەلى والى نىصب و تەيىن ايله مەلىكىتى مەخفەزە و بر دىشەن ظەھورەندە مەقابەلە ايتەك اوزرە پەكىندىن بىر بىر كىتەردىكى عىسكەرك قىسىم كىلىنى بىراقشدر .

{ ورود حق قولى يىكباشى و خواجه يوسف }

بوندن صىكرە اېكى بېقى اوچ سەنە مدت كاشغەرك ھەر طرفى اىستە اىستەز چىنەلىلەرە اظھار روى اطاعت ايدەرك بو سەبىلە قتالدىن قورتلىق كې مەظھەر نەمت وراحت اولش و ھېچ بىر طرفدىن شرارە اختلال ظەھور ايتىوب اولدۇقچە آسودە بر حالدە اولەرق و قت كېچەش ايسەدە اوچ سەندىن صىكرە قەطعە مەذكورەنەك حوالى غەربە سەندە نازە حرب و قتال يەكەندىن كىسب اشتعال اېلىشدر شو بىلەكە : (۱۲۴۴) سەنە ھىجرىە سەندە خوقەندە بولغان خواجهلردىن (خواجه يوسف) ايله طاشكەندە امر اسەندىن (حق قولى يىكباشى) نام كىسەنەل خوقەند و طاشكەندىن باشلەرنە طو پەلە بىلدەكلەرى بىر مەقدار ادمەلە كاشغەر قەطعە سەنە داخلى اولدىلەر . (اشبو خواجه يوسفك — خواجه اولمىسى حەسەنەل — جەھانكېر خانك بىلەك قەنداشى اولان (مەد يوسف) اولمىسى خاھەرە كلور . فقط مەشار الېھك قەنداشى اولدىنى حەقەندە قەناعت بېخش اولەجق سەورتە مەلۇمات بوقدر . سەملەدە مەشابت اولدىغىچە جەھانكېر خانك قەنداشىدەر ظەن ايدىرم . ظەن عاجزى بى مرتبە تەحقىقە اىصالە مدار اولەجق بىرشى وارايسە اودە خواجه يوسفك مەخدوم اعظمك و اقودر اوزاغە كەندىلەدە دھا يەقىنى ارانلدىنى سەورتە بوقارولردە ذكەر اولغان آفاق [*] خواجهنەك سەللەسەندىن اولمىدەر)

خواجه يوسف ايله حق قولى يىكباشى قوۋە موجودەلرنى اېكى قىسمە تەقسىم ايدىوب بىر قىسىم جەزۋە سەنى خواجه يوسف استىحاب ايدەرك كاشغەرك كەنە شەرىنى و دىكەر قىسىم كىلىنىدە حق قولى يىكباشى زىر ادارە سەنە الەرق

(*) عىباق سەورتەدە دىنى تەلفەز اولنە يور و بەضىلەر آفاق دېور ايسەدە طوغرىسى آفاق دەر . مەشار الە كاشغەردە مەدفوندر .

یکی شهری تحت محاصره یه آلدیلر . کهنه شهر اهالیسی خواجه طرفلوسی اولوب چینلیلرک غدر و مظالمندن قورتلغسه تشنه اولدیغی جهتهله شهری درحال خواجه یوسفه تسلیم ایتدیلر . شهر مذکورک چینلیلر طرفسندن والیسی اولان ایساق وان شهرک تسلیمنه دائر اهالیجه حاصل اولان ارزویه — حسب الدیانه — روی موافقت کوسترمش و یاخود بویاده مخالفتک فائدهسی اولیوب منتج مخاطره اوله جغنی بیلدیکیچون موافقت ایتش ایدی .

یکی شهر غایت متین و مستحکم اولدیغی و دروننده برخیلی چین عسکری مسکون اولوب مقدارلری و مهمات و ارزاق و سائر لوازماتق خارجدن کله جک دشمنه برخیلی زمان مقاومت ایده جک درجه ده بولندیغی جهتهله چینلیلر کندیلرینه فتور کتورمیوب حق قوی بیکیباشینک عسا کرینه قلعه برجلرندن مقابله ایتدیلر . حتی بر مقصداری بر ایکی کره قلعه دن چیقوب محاصرین اوزرینه هجوم ایتشیلر ایدی . لکن قلعه دن چیقانلر اچروده بولسانلرک عسری نسبتنده اولدیغیچون هر هجوملرنده مغلوباً رجعت ایتشیلردر . اگر کاملاً طیشارویه چیقوبده هجوم ایتش اولسه لر ایدی کندیلرینه نسبتله بر قنّه قلیله دن عبارت اولان حق قوی بیکیباشی عسا کرینی بهمه حال منهرم و پریشان ایدرلر ایدی .

چینلیلر مقابله ده پا برجای ثبات اولدقلری و کندیلرینه ذره قدر فتور کتورمیه رک مقابله ده دوام ایتلری سببیه حق قوی بیکیباشی شهر مذکورک ضبطنه موفق اوله مامش و فقط بتون بتون ده شهرک ضبطندن مأیوس اولیوب بو مقصدینک موقع حصوله وصولیچون اوغراشمقده بولمش ایدی .

مطالعہ

طوغر ایسی چینلیلرک دوچار خوف و دهشت اولیوب و اظهار جبات ایتیبوده بو یله بولندقلری شهری صوک درجه یه قدر محافظه ده سی و اقدام و هر حالده دشمنلرینه تسلیم اولغی

ورجعت و فرار ايتى قىبول ايتىمەرك محار بەدە ثبات و دوام ايتلىرى شايدان ستايش و آفرىندەر برحال كە نفس الامر دە مقبول اولە دشمندن صادر اولسە دىنى اتى تحسین ايتامك حقا يقشناس اولانلارك الدن كىز .

جهانكبر خان معيتسە اولان اللى يك اهل اسلامك يكى آباد قصبە سى يەش كاهندە سكسان يك چين عسكردن قورقەر ق فرار ايتلىرىلە چينلىلارك اكثر محلدە واقع اولان ثبات و دواملىرى موانە ايدر ايسەك اولكىسىنى شايدان تقبىح و ايكىچىسى سزاوار تحسین بولورز .

خواجە يوسف اھالىدن برخىلىسى كندى عسكىر تە ضم و علاوہ ایلە تزىند قوت ایلدكەن صكرە يكى شەر اوزرى تە حرەكەت ایلدى . حق قولى يەكباشىنك عساكرى بوكرە ورود ایدن خواجە يوسف عساكرىلە برلشەكە مقدارلى كسب تەكتر ايتىدىكەندى كندىلرى تە غىرت و جسارت كلەرك امر محاصرى تزیید و چينلىلرى برقاندەها تضيق ايتدىلر .

حقیقت بودفە شەر مذكورك تضبطى اچون بوايكى ذاتك و معيتلرندە بولنان عساكرەك صرف ایلدكلىرى مساعى فوق العادە — وآتە قدر امثالى نامشہود اولوب همان طوق بشرەك خارچندەدر — دىنلە خلاف سويلنلماش اولور . ترك خواب و حضور ایدەرك كىچەلى كوندزلى متمادى سكر آى قدر شەرى تضيق ایلە ارەصرە عمومى و شدتلى هجوملر ایلدكلىرى حالە قح و ظفر مىسر اولە ماش ایدی . اوت يكى شەر سكر آى محاصرى تە تحمل ايتدى و مسلمانلارك مساعى واقە سەندىن هېچ برغرە حاصل اولدى . نہایت مومى اليہا شەرەك يانەندىن جريان ایدن نەرى كمال كلف و زجەت ایلە باغلىەرق شەرەك درونتە آقغە قرار و بروب اول و جەللە اجرا ایلدكلىرى شەرەك درونى صو ایلە طولغە باشلدى .

بونك اوزرى تە چينلىلر چاروناچار شەرى تسلیمە قرار و یردیلر و استیمانە قالدیشدیلر لکن اوزاقدن برطاق چين عسكىرىنك كلكدە اولدیغى كورلىجە ارتق شەرى تسلیمىدىن صرف نظر ایلە عساكر امدادىەك برآن اول شەرە و صو.

لنه چار چشمه منتظر اولدیلر . کلهکده اولان چین عساکری ایسه کاشغر شهرینک اوچ یچق ماه مسافه سنده واقع قوچله [*] والیسی اولان (شوجو-نیق طانیق) نام جانجون طرفندن (تاک درین انبان) قومانداسنده اوله رق کاشغر شهرنده محصور اولان عساکر چینیه امداد اولق . اوزره ارشمال اولمش ایدی . بوعساکر امدادیه ایسه اللی بیک نفردن مرکب برچین سواری اردوسی اولوب برآن اولیکی شهری تحت محاصره دن وکهنه شهرینی خوفدیلرک دست استیلا سندن قور تارمق ایچون سرعت حرکتلرینی کیتدکجه تزید ایدهرک کمال شدت ودهشته ایلرولمکده بولمش ایدی . بولرک سبب و صورت ورودی شودرکه :

خواجه یوسفله حق قولی بیکباشینک کاشغره ورودلری و سریعاً کندیلر-یته امداد اولمش یکی شهر چینیلری طرفندن احوالی قسم ثانیده بیان اولنه حق اولان و قنادلی تاتار تعبیر اولنان تاتار مخصوص ایله یدی سکر ماه مقدم قوچله ایالتی والیسنه عرض واشعار قلنش وایشته بوخبر اوزرینه والی مذکورده کاشغره عساکر امدادیه کوندرمش ایدی .

یکی شهرده بولنان عساکر چینیه نک طول مدت محاصره یه تحمل ایله مقابله ده ثبات و دواملری کندی جقلرنده خبری اولوب عساکر امدادیه نک ورودینه قدر وقت قزانلش و شهر تمام تسلیم اولنه حق ایکن چین اردوسی کلوب یتشمش ایدی . اگر حق قولی بیکباشی ایله خواجه یوسف شهره صو صالیو یرمک تدبیرینه ده اول وحقی برقاچ کون مقدم تشبث ایتش اولسه لر ایدی شهرک ضبط و تسخیری میسر اولور و عساکر چینیه امدادیه ده وقت وزمانیه یتشمز ایدی . شهر تسلیم اولدقدن صکره ایسه کلان عسکردن چوقلق قورقلز وانلره جواب و یرمک و رجعه مجبور ایدمک قولای اولور

(*) کاشغر و آسیای وسطی اهالیسی بیشده اکثریا قاف یرینه (غ) ایله غولجه صور-تنده تلفظ اولنه یور .

ايدى. ھرنە ايسە لوحە قىلدە مومى اليھمانك موفىق اولە ماملرى مقيد و محرر ايشكە كىندىلرنىچە قالدەلى اولان تدبىرە اك صكرە تىبىت ايتىدىلر .

جوك برچىن اردوسىنك كلكدە اولدىنى خواجە يوسف ايلە حق قولى يىكباشى كورنچە محصور اولان چىنلىلر كلانلرلە برلشدىكى صورتدە مقدارلى تىكتر و تزايد ايدەجىكى و حالبوكة بونلرە مقابلەيە مقتدر اولدىقلىنى اكلامغەلە محاربه يەجىسارت ايدە مامش و سكرىزى مدت محاصره و هجوم ايلە تسخير بىچون بونچە زحمت و مشقت چىكدىكلىرى شەر مذكورى ترك ايلە حتى كاشغر طو پراغندە طورە ميوپ كەنە شەر و اھالىسىنى اويلە يوز اوستنە براغىرق برابر كىتىردىكلىرى آدمىلرلە خوقند طرفنە طوغرى فرار ايتىلشدر .

مومى اليھمانك فرار ايتلىرى اوزرىنە يىكى شەر تىت محاصره دن قورتىلدى . ارتق كەنە شەر اھالى اسلاميە سىندە شەرى چىنلىلرە تسليم ايتماك وعصيان وعناددە ثبات ايتك ايچون جىسارتقى قالور ؟ بىچارە مسلمانىلر چار و ناچار شەرى تسليمە حاضر بولدىقلىرىنى چىنلىلرە عرض و اشعار ايتىلش ايدى . تانك درىن انبان ايسە كەنە شەر اھالى اسلاميە سىندن مومى اليھمانە تبعىت ايلە شەرى تسليم ايتك تەمىلە مضمون بولسا نلرى برر برر طوتوب (بلاتديق و محاكمە) ھمان صلب و اعدام ايلە اموال و املاكى غارت و يغمسا و اولاد و عىالى دىخى قتل و افنا ايتىلشدر !!

(تانك درىن انبان) سالف الذى كرايساق وانى خواجە يوسف شەرى تسليم ايتىدىكى سىندن ناشى تلف ايتك ايتىش ايسەدە ايساق و انك رتەسى اولان و انلق [۱] رتەسىنك تانك درىن انبانك رتەسىدىن بىوك اولدىنى و ايساق وان ايسە [۱] و انلق رتەسىنە ئاتل اولان آدمە چىن ايمپراطورى ارقە سىندن چىقاردىنى البىسە رسىمى سىنى (كە سارى و ياقرمىزى ايتىكەن منسوج اولوب اوزرىنە يىتە ايتىكەن بر طاقم رسىمل نقش اولتىش بر خرقة در) بخش ايدر . و انلق ايچون آبروجە بر فرمان وارد و انلرە (اوتاچون - صو) تەمىر اولتان زمرددن بىو و انلق بر تەلەك و بىلەر . انى قاپاغك تەپە سىنە قورلر . و يانەدە طاووس تو بى طاقلر .

(شەرك ئىسلىمىنە بن سىبب اولدىم) دىمىيۇب (اھالىنىڭ مىلانىنە قارشو كەلمەم) دىيە بوايشىدە كەندىسنىڭ ذرە قەدرمدخلى اولمىدىغىنى ادما ايلدىكى جەھتەلە اولدىرە مامشدرە .
 بودفعە دىخى كاشغر شەرلىرى يىكىسەن چىن حكومتىڭ زىر اداره سىنە
 كچمىش وكاشغر شەرلىرىنە برطاقم استىحكامات دىھا علاوه اولنوب ھەر بررلىنە
 لزومى مقدار چىن عىسكرى برلىشدرلىشدر .

{ چىنلىلەر خوقند خانلىقىلە معاھدەسى }

ھىجرىتىڭ ۱۲۴۶ نىجى سەنەسەندە خوقندلىلەر ابلە قرغىزلىنىدە باب مھار بە
 آچىلدى . اول وقت خوقند خانى محمد على خان [*] اولوب مەشارالھىك
 مەسائى واقەسى ساپەسەندە خوقند حكومتى برزمان دوشمىش اولدىغى دركە
 عىجز وضعىتىدن چىقەرەرق كوندن كونه كسب قوت ايلەكە بولمىش ايدى .
 خوقند عىساكرى اقدامات مەترايدە اجراسىيەلە مھاربات واقەنىڭ جەلەسەندە
 قرغىزلىر غەلبە ايدوب نارىن مەنبەلىنە قەدر ايلرولدىلر . وقولجە ايلتەندىن دىخى
 برمقدار محلى اشغال ايلدىلر . چىنلىلەر خوقندلىلەر كسب قوتلە كوندن كونه
 قەتوھات وغەلبەتە ئاھل اولمىرىنە ھەددولرى اوزرىدە بودرجەدە ايلرولەكلە
 برابر قولجە ايلتەندە صارقندىلىق ايتلەرىنە سىس چىقارە مامشلا ايدى . چونكە
 كەندىلەرى اول ارەلق پەك زبون بر حالە بولمىقە ايدى .

خوقند عىساكرى استىيلا ايلدىكى مەللەردە ايتەلەرى موقە كېي اقامت
 ايلەكلىرى حالە مؤخرأ يعنى (۱۲۴۷) سەنە ھىجرىيە سەندە ھەددود اوزرىدە
 بەض قلاعك بنا واناشاسنە قىيام ايتلەرىدن بواستىلانك موقت اولمىدىغى اكلا .

(*) مەشارالە غەيب جەسور وچىنكاور واقرائى ھەكمدارلە نەسبە صاحىب فضل
 ھەزرايدى . مەلنىڭ ئاھل سەمەرتەھل و دولتىڭ و اصل مرتبە كەل اولسچون پەك چوق
 چالشمىش ھەركىسى برد اثرە نظام وانتظام التەالمشدر

شلمش ايدى . انشا اولسان بوقلاع واستىكاماتك اك مېھى (قورتقا) (*)
و (طاش قورغان) (**) دركە برنجىسى (نارېن) اوزرىنە حاكم واىكنجىسى
ايسە (يامېر) تېلەرىنك جنوب اتىكلرىنە ناظر ايدى .

شوموقىلەر ايسە فن حرب نطقە نظرنىن باقلدىغى صورتدە اك مېھى
اولوب اورالە قلاع انشاسى چىنلىلەر كوكسلىرىنە خىجر سوقىلە برابر
اولدىغىنىدىن كاشغردە كى حكومتلىرى دائىمى برحال تېلىكە ومخاطره اپچىنىدە
بولمىقىدە وكاشغردە بولغان مامورىن چىنىيە ايسە هركون زوال حكومتلىرى
اندېشەسىلە بىخىصور اولمىقىدە ايدى .

چىنلىلەر خوقندىلەر وخواجهلەر وفرغزلر كې اوچ دىشمىك اوچىنە بىردىن
جواب و ىرمك مىشكىل اولەجىغى وخصوصىلە خوقندىلەر ايلە محاربەيە كىندى
بىلەندە اقتدارك بولمىدىغى كورنچە مخاطره بى دفع ايتىك و بوسىلە دىكر دىشمىلەر
ىنك سىلابە تىجاوزاتىدىن قورتلىق اپچون مىسلك مىدارابى التىزامە مىجبور اولدىلەر
و بىئە ئىلە ۱۲۴۷ سىنە ھىجرىيە سىندە مىحمد على خانە - عقد مىصالحە مىمىنىدە -
برھىئت سفارت اعزام اىلدىلەر . چىنلىلەر ك مىطلوبى يالكر خوقندىلەر عاكرىنك
حرىكات استىلا كارانە بى ترك اىتمىسى اولمىوب عقد اولنەجىق مىعاهدەيە خوقندىلەر
خانلىغىك فرغزلەلە خواجهلەر تىجاوزاتىنى مىنع اىتمىسى داخل ايتىك اىستىدىلەر وبوكا
مقابل كىندىلر ىنك دە ابراز مىماحتىدە بولنەجىقلىرىنى بىيان اىلدىلەر .

مىحمدعلى خان چىنلىلەرلە بىھودە ىرە اوغراشمىقدىن وخواجهلەر وفرغزلر كې
تىشبىئات واقىقە لىندە مىظەرمىوفىقىت اولە مىيان بر طاقم ادىملر ك مىنافىغىنە مىخدمت

(*) كاشغەر شىرىنك شىمال طرفىدە وقىطىقە مىذكورەنك مىحدودىندە واقىقە اولوب غاىت
مىتىن برقلە مىستىكىمە ايدى .

(**) اشىو طاش قورغان (طاش) ايلە (قورغان) دىن مىركىدەر . قورغان چىغتايچە
قلە مىمعناسىنە اولدىغىدىن (طاش قورغان) طاش قلە دىمىكەر . كاشغەر شىرىنك جنوب
طرفىدە كان اولوب بولنامدە اولان كوى اىچىچە بىچوكىز .

تاریخ قسمی کاشغر اون اوچنچی عصر

ایتمکدن ایسه کندی منافعنه خدمت ایتمکی و حرباً قزائیه جق منافعک بش الی قاتنی قزانغی موافق عقل و حکمت بولغله چینلیلرله اوزلاشمغه قرار وردی و بوجهته کندیسیده بر هیئت سفارت ترتیب ایده رک پکینه اعزام ایلدی . خوقند هیئت سفارتی تجاردن عالم شاه (۱) ریاستی تحتنده اوله رق مأموریتلرینی حسن ایفایه و حکومتلرینه نافع برطاقم موادی معاهده یه ادخال ایتمکه موفق اولدی . معاهده نامه برچوق موادی حاوی اولوب الک مهملری شونلردر که بوجه زیر مختصراً بیان اولمشدر :

(کاشغر . یی حصار . ختن آق صو . یارکند . قوچله . اوچ طورقان شهرلرینه غرب طرفندن ادخال اوله جق اشیای تجاریدن آله جق کرک رسمی چین دولتی طرفندن خوقند حکومتیه ترک اولنش اولدیغندن کرک رسملرینی طویلامق ایچون خوقند خانلغی طرفندن مذکور شهرلرده بر تجارت مأموری اقامت ایده جک و بومأمورلرک جله سیده کاشغر شهرنده مقیم اوله جق مأمور مخصوصک تحت نظارتنده بولنه جقدر . مذکور شهرله کله جک خوقند و آسیای وسطی اهلایسی کرک امور ضابطه و کرک امور اداره جه بومأمورلرک حکمته تابع اوله جق و کاشغر شهرنده اقامت ایده جک مأمور مخصوص ایسه خوقند خانلغک پولتیقه مرخصی بولنه جقدر . خوقند خانلغی ایسه بوقدر امتیازات و منافعیه مقابل کاشغر علیه بنده بولغیه جق کبی خواجه لری دخی دقت و نظارت مقامیه آکنه آکوب بونلرک کاشغر هجوملرینه حتی خوقند طوراغندن چیقلرینه مانع اوله جق و فرار ایتمک ایستدکلی حالده درحال آنلری تحت توقیفه آله جقدر .)

معاهده تاریخندن تخمیناً سکر ماه صکره یعنی هجرتک ۱۲۴۸ نجی سنه . سنده عالم شاه کاشغر پولتیقه مرخصی تعیین اولندی . موی الیه خوقندیلرله ویریلان امتیازاتی کوندن کونه توسیع ایله حکومتک قدر و شانی محافظه به چالیشمش و موفقده اولمشدر .

خوقند حکومتک نفوذی کوندن کونه ترقی ایتش اولدیغندن حکومت

(۱) موی الیه غایت عاقل و حقیقه اسمی کبی عالم بر مرد کامل و بونکه برابر ملت و دولته صادق ایدی . خوقند خانلغسک چینلیلر نظرند قزاندینی اهمیت فوق العاده باشلوجه موی الیهک قوه نطقیه و تدابیر حکیمانه سی سایه سنده حاصل اولمشدر .

مذكوره عقد اولنان معاھدەنىڭ محافظە احكامى منافعى اقتضاسىدىن عدالىە خواجەلىرى نظارت شەيدە و بر دقت متماديه التسه آلهرق چىنىلىر عليهنده وقوع بولەجق هر نوع تشبثاتى منعه چالیشمىشدر . بو حال ھىجرىتىڭ ۱۲۶۲نجى سنەسنە قدر دوام ايدوب كرك كاشغر و كرك خوقند خانلىغى مستفيد اولمشدر . كىرچە ۱۲۴۷ سنە ھىجرىە سىدىن طغوز اۋن سنە صكرە آسیای وسطى اھالى اسلامىە سى يىنىندە حېل متين اتفاقة صارلىق وەر كۈن بر كونا مظالم كۈرمىكە اولان كاشغر اھالى اسلامىە سى چىن زىنجىر تىككىندىن قورتلارلىق فىكرى اويانىش ايسەدە اخلاقى خېلى زماندىنبو ئىغىرايتىش اولان آسیای وسطى اھالىسى شوقدرجىق انتباہ اوزرىنە افكارى درحال افعاليە نحويل ايدە . مامشدر . بو فىكر اتحاد ايسە كىندىلىكىندىن ميدانە كىش بر شى اولىوب اول وقت ھنوز بخارا موقع امارتە كىچى (نصر الله خان) (*) نام اميرك اقدامات واقعهسى ساپە سىندە حصولە كىش ايدى .

مشار الىہ اسلامك كۈندىن كۈنە كىسب ضعف ايتىككە اولمىسى يىنلرنە اولان اتفاق واتحادكە مېدىل تفرقە وتضاد اولمىسدىن ايلرو كىلىكىنى اكلايەرق اسلامە بر خدمت ايتىك ايجون اول باول افراد ملتە لزوم اتحادى اكلا تىغە قالىشىش و بناء عليہ حوزە حكومتندە بولنان محلاىر طرف واعظلىر تەيىنلە دىن مېنى اسلامك ايجابتىدىن اولان مكارم اخلاق واتحاد واتفاق تەبەسنىك افكارىنە القايە چالیشمىشدر .

بخاراڭ آسیا اھالى اسلامىەسى يىنىندە مقدس ومعزز بر محل اولمىسى واورادە بك چوق زيارت محلاىرىك بولمىسى حىسبىلە آسیانىڭ هر طرفىدىن

(*) بخارا اميرى اولوب روسلارە بىرقاچ محاربەسى ونھایت مغلوبىت واقعهسى اوزرىنە معاھدەسى سىبىلە مشهور اولان (مظفرالدين) خانك پىدىرىد . مشارالىہ احوال زمانەى تىمانلە عارف ايدى . فضيلت ذاتىەسى جەھتەلە كىسب اشتھار ايتىش وبخاراڭ عموم آسیای وسطى حكومتلىرىچون مرجع وحاكم اولمىسى ادعاسىنى عومە قبول ايتدىرىكە موفىق اولمشدر .

دائمی صورتده کلان زوار بخارا ده اولان واعظلرک اتحاد واتفاق اسلام حقنده اولان وعظلر بنی کمال تهالك ايله استماع ايدر والدقلى فکرى کندی مملکتلرینه عودتلرنده وطنداشلرینه دخى القا ايلرايدى. ايشته بويله بويله بخاراده حاصل اولان فکر اتفاق آسيانک هر طرفنه منتشر اولهرق قطعه مذکورنک بر مدتنبرو خواب غفلته ياتمش اولان اهالى اسلاميه سنى بردنبه او يقودن او يانديردى

بونک ايجاباتندن اولهرق کاشغر اهالى اسلاميه سنى بالاخره چين مظالمندن قورتيله حق ايدى. لکن بر ايشک وجو بنى تصديق بشقه واو ايشک موقع فعله وصولنه چاليشق بشقه اولد يغمندن آسياده يواش يواش پيدا اولوب بالاخره اطرافسه دال و بوداق صالان شجره اتفاق مطلوب اولان ثمره بنى حصوله کتيره مدى. چونکه آرزوى عمومى به توفيق حرکت ايله فعلياته تشبث ايدده جک ايجلرنده فعال بر آدم ظهور ايدده مدى.

حاصلی ۱۲۴۷ دن ۱۲۶۲ سنه سنى اواخرينه قدر کاشغر چين ايمپراطورى (هيان قونغ) ك (*) زير اطاعتنده قالوب خارجدن هيچ برکونا تسلط وتعرض وقوع بولمديغى کبی اهالى دخى ارتق عصيان واختلاله قالقيشماه شدبر (کاشغرک آسوده برحالده بولمى برقاج اسبايدن ايلرو کلوب برنجيسى خوقندله چينليرک اتفاق ايتسى وديکرلريده کاشغرليرک ضعيف ونا توان ومظام چينيه دن خائف وهراسان وهججوار حکومتلرکده اواشاده دوچار غوائل وکرفتار مصائب اولميسدر. اويله ايسه برازده اوجهتلره نظر ايدده لم.)

{ چين }

چينليرک باشلرينه مدت مذکوره ظرفنده يعنى ۱۲۴۸ سنه سنده بر غائله آچيلشيدى که بوده ۱۲۷۷ سنه هجرىه سنده وقوع بولان مغلوبيت عظيمه. (*) مشاراليه ايمپراطور (تاو قوانغ) ك وفاتيله ۱۲۵۷ سنه هجرىه سنده ايمپراطور اولوب يکرمى سنه مدت اجراى حکومت ايلدکدن صکره هجرتک ۱۲۷۷ نجى سنه سنده ايمپراطورلغى اوغلنه ترک انلشدر. ترک حکومتدن برسنه صکره وفات ايلدى.

لر يىك بر مقدمه سى ايدى . چىن حكومتى او زمانلر ده يك ضعيف بر حالده اولوب آفات سماويه وارضيە ممالىكى خراب ايتىش واوتە دە بروده اوفق تفك اختلاللر ك ظهورى اركان حكومتى بتون بتون شاشير تمش ايدى . بوكامنضم اولق اوزره انكليزلرلە دە بحرأ محار بە يە مجبور اولدى (محار بەك باشلوجە سبى چىن حكومتك افيون ادخالاتنى منع ايلسى ايدى .) محار بەك دها ابتدائىندە غلبە انكليزلر طرفندە قالمغە چىنلىلر مغلوبيت بحر بەل يىك اجىسى چيقارمق اچون چىن ممالىكىندە بولنان انكليز ابنه وتأسيساتنى كلياً احراق وتخرىب ايتدىلر . لكن انكليزلر بونك اوزرىنە (قانطون) (*) شهربى طوپە طوتەرق تضيق ايلسى باعث دهمشت اولمغە نهايت التى مليون ريال تضمينات اعطا سىلە (هون - قونغ) (**) جزيره سنك انكلترە يە تركنە مجبور اولدىلر

ايشتە بوجھالە عقد مصالحه اولمش وقطع اولنان معاملە تجاريە يكيدين باشلىش ايسەدە ۱۲۵۶ سنه هجرىە سنده چىن دولتلك نقض معاهده ايتسى اوزرىنە انكليزلر تىكرار حر بە ابىدار وچىنلىلرى ايفاي معاهده يە اجبار ايلدىلر . چىنلىلر نهايت مذکور جزيره يى مؤبداً انكليزلرە ترك ايلە اول و آخر يكرى بر مليون ريال تضمينات اعطا ايتىش و بر قاچ ليمانى انكليز تجارلرىنە كساد ايتىكە مجبور اولمشدر .

(*) (قوانغ - تونغ) ولايتلك مركز اداره سيدر . ۲۳ درجە عرض شمالى و ۱۱۱ درجە طول شرقيدە واقع اولوب حوالىسى بش ساعت نمتد بر حصار متين و اويچ قلعه ايلە احاطه اولمشدر اوروپايلر قانطون (قانتون) دىرل چىنچە يعنى اصل اسمى (قوانغ چوفو) در . تقريباً التى بوز يىك نفوسى وار . ۱۲۵۶ معاهده سندن برى ليمانى اوروپا تجارلرىنە اچىق بولمقەدر . چىن دولتلك مهم بر موقعى در . قانطونلر ك چوغى كچە وكوندز نىرل اوزرىندە وقايقلر وصالردە امرار زندگانى ايدىلر . (**) چىن ممالىكىك جنوب شرقى سنده وچىن دكرندە كان اولوب قانطون شهربىك يىشكاهندە واقع در .

{ افغانستان }

افغانستانك اول ارهلق اطرافه باقه جق وقتى يوق ايدى . چونكه هجرتك ۱۲۵۴ نجى سنه سى اواخرنده (شعباننده) انكليز هند حكومتى واليسى لورد (اوقلاند) افغانستانه اعلان حرب ايتش و ۱۲۵۵ سنه هجريه سى اوائلنده (جادى الاوليسنده) افغانستان قطعه سى اوزرنده محاربات شديد بشلامش ايدى .

افغانليلر غلبه بي قرانسه ينه ضررى يوق. لكن افغانستانك برحقو محلى وخصوصيله (كابل) (۱) شهرى انكليز پاى استيلاسى التته كيردى و حكمدار ايسه تاج و تختنى ترك ايدرك بخارايه فرار والتجا ايلدى .

(انكليزلك افغانستانده مظفر بتر بى تسهيل ايدن اسبابك باشلوجه سى (احمد شاه) ك (۲) اخفادن اولوب مقدمه انكليز هند حكومته دخالت والتجا ايتش اولان ومشار اليه دن صكره بكرمى التى سنه مدت افغانستانده

(۱) كابل اياالتنك مركز اداره سى و افغانستانك پايتختى اولوب التى بيك خانه بى والتش بيك نفوسى حاويدر . كابل (قابل) دخى ديرلر . اطرافى باغ وباغچه لك برشر اولوب ايجيه متين برقلعه سى واردر . سطح دريادن ارتفاعى ۱۹۱۷ مترو اولوب بوجهته موسم شتاسى شديد ومديددر .

قندهارك شمال شرقى جهتندن (۵۱۵) وهرايك شرق جهتندن (۸۰۰) وبلندن (۵۶۵) وجلال آباددن (۱۲۸) كيلو مترو مسافده اولوب كاشغر شهرينك جنوب شرقى سينده كاندر .

چوق دفعه آفات ارضيه به اوغرامشدر ۱۱۵۲ ده نادر شاه ضبط و ۱۱۸۸ ده تيمور شاه پايتخت اتخاذايشدر .

(۲) مشاراليمك تاريخ ولادت ۱۱۳۷ سنه هجريه سينده در . مشهور نادر شاهك قتل اولمى اوزرينه افغانلولره اوزبكلردن مركب بفرقه قليله ايله بلا مقاومت قندهارى ضبط ايتش وشهر مذكورى پايتخت اتخاذايله رسماً پادشاهلغنى اعلان ايتلشدر . مؤخرأ كابلستان وهراى دخى ضبط ونجاي دائرة اطاعته ادخال ايله بر طرفدن مشهده وديكر طرفدن غانز نهرينه قدر ممالكى قبضه تسخيرينه پكيرمشدر . جلوسى ۱۱۶۱ سنه هجريه سينده

اجراى سلطنت ايدىن (تېمور شاھ) ك (۳) اولادىدىن بولغان (شاھ شىجاع)
(۴) افغانستانە حەكمدار نەصب ايتىك اوزرە براردو رفاقتىدە اولەرق افغانستانە
ادخال ايله اھالىنى مشار الەك يىغىتە دعوت ايتلارى ومشار الەك حكومتى
تقويە دن صكرە انگلېز عسكرىنك درحال افغانستانى ترك وتخليه ايدە جگىنى
اھالىيە وعد و بيان ايتلار يدر .

كر چە افغانلىلار مؤخرأ ۱۲۵۷ دە انگلېز عساكرىنك افغانستانى تخليه
ايتامسىدىن ناشى كابلدە ظهور ايدىن عصيان اوزرىنە بر چوق انگلېز
عسكرىنى كابلدە وتسكىن عصياندىن عاجز اولدىغى جەھتە بالمجبوريە رجعت
اولوب كىندوسى اول وقت يكرى اوچ يكرى درت ياشىدە ايدى . ۲۱ سنە مدت
اجراى سلطنتىن صكرە ۱۱۸۲ سنە ھىجرىيە سىندە وفات ايتلىشىدۇر . ۴۵
ياشىدە ايدى .

(۳) ۱۱۸۲ سنە ھىجرىيە سىندە جلوس ايتىش و ۱۲۰۸ سنە ھىجرىيە سىندە وفات ايتلىشىدۇر .
قندھارى ترك ايله كابلى مقرر حكومت اتخاذا ايتلىش ايدى .
(۴) مشارالايە پدرىنك وفاتى اوزرىنە (زمان خان) نام برادرىنك نائل حكومت
اولمىدىن متأثر اولەرق استحصال سلطنت ايچون اوغراشمىش ايسەدە موفق اولەمامش
واوئانداە دېكر برادىرى شاھ محمود نائل سلطنت اولغەلە بىتون بىتون غىرتە كلوب تەكىل
قوتلە برادرىنك الدىن تحت سلطنتى آلفە چالشمىشىدۇر . مغلوبىتىلر بر برىشى تەقىب ايتىش
اولدىغى كېي ك صكرە شاھ محمودك وزىرى فقھى خان او كىندە مغلوبىت قطعىيە دەخى دوچار
اولدىغىدىن اشيا وخزان موجودە سىنى ترك ايله فرارە مجبور اولمش وآرتق بشقە چارە
كورە منجە ۱۲۴۸ دە انگلېز ھند حكومتىنە دخالت وانجا ايدەرك كوپا ھوس سلطنتىدىن
ال چىكمىش ايدى . ھىجرىك ۱۲۵۵ نجى سىندە سىندە ايسە انگلېز ھند حكومتى تحت
جاپە سىندە اولدىغى حالدە قندھاردە رسماً حكومتى اعلان وكابلدە تحت حكومتى جلوس
ايتىش وغايت طنطنە ايله بيعت عمومىيە مظهر اولمش ايسەدە انگلېز عساكرىنك افغانستانى
بىتون بىتون تخليه ايتامسىدىن طولاي ظهور ايدىن عصيانە مقتول اولمشدۇر . ارباب اختلال
ابتدا كىندوسىنە انگلېز عسكرىنك چىكىلوب كىتمىنى بيان ايتىش ايدى . لىكن مشارالايە
انگلېزلك سايە سىندە نائل تاج و حكومت اولدىغىدىن انگلېزە درحال چىكىلوب كىتلىرىنى
تەكلىفە تىجارەت ايدەمامش وبوخصوص ايسە ھم افغانستان محارباتى ۋەھدە كىندىسىنك
قتل و اعدامىنى مۆددىي اولمشدۇر .

ایدن وخدمه وسأره ایله برابر مقدارلری یکرمی الی بیکه بالغ اولان انکلیز فرقه سنک یالکز برکشیدن ماعداسنی ده یوللرده تلف و یکرمی سکنز بیک دوه و بارکیری ضبط ایتملرله ابتدای مغلویتلرینک آجیسنی چیقارمشلر ایدی . لکن انکلیز ایرتسی سنه بو دهشتلی مغلویتلرینک انتقامنی المی ایچون تکرار قندهاردن (۱) افغانستان اوزرنده ایلرولیه رک استیلا ایلدکری محلاک محافظلرینی عموماً قلیچدن کچیرمک و یک چوق محلی واز جله کابل و غزنه (۲) و جلال آباد (۳) شهرلرینی احراق و تخریب ایلمک کبی شدت اجرا ایلدیلر . افغانستانک وقوعات مؤسفسه سی یک چابوق مرور ایتیموب بلیه حرب واستیلا افغانستان اوزرنده ۱۲۵۵ وائلندن ۱۲۵۸ وائلنه قدر اوج سنه رونما اولدی .

(۱) قندهار ولایتک مرکزی اولوب ۳۱ درجه ۳۷ ثانیه عرض شمالی و ۶۸ درجه ۸ ثانیه طول شرقیه کائن برشهر مستطیل الشکل در . اهالیسی الی بیکدن زیاده اولوب سطح دریادن ۱۰۵۸ متر و مرتفع و کاشغر شهرینک جنوب شرقیسنده کائن در فن حریجه غایت مهم بر موقعده اولوب اطرافنده یکرمی بش قدم ارتفاعنده بر حصار متین و بولک اطرافنده دخی برخندق واردر . اجد شاهک تره سی شهر مذکورده کائن در . آسیانک اک مثبت و محصولدار برشهری اولوب ارباب صنایع و هنرک و آسیا نجلارلرینک جمعی در . تاریخ بناسی یک اسکی اولوب تعییننده اختلاف واردر . مؤرخین شهر مذکورک بانیسی اسکندر اولدیغی بیان ایدرلر . شعری به قدر یک چوق تخریب اولمش و ۱۲۹۶ سنه سنده دخی تکرار انکلیزلرک دست استیلاسنه کچمش در .

(۲) کابلک جنوب غریبسنده ووز یوز الی کیلو مترو بعدنده و سیستان (سجستان) ایالنده و کاشغر شهرینک جنوب شرقیسنده کائن در . مشهور سلطان محمودک پایتختی ایدی . مشارالیهک تره سی اوراده در . سطح بچردن ارتفاعی ۲۳۵۰ مترو اولوب آسیای وسطانک اک بارد بر محلی و افغانستانک اک مهم واک محکم برشهریدر . قندهاردن ۳۰۰ کیلو مترو مسافه ده در .

(۳) کاشغرک جنوب غریبسنده کائن اولوب سجستان ایالتنک مرکز اداره سیدر . کابلک ۱۲۸ کیلو مترو جنوب شرقیسنده و قندهارک (۴۰۰) کیلو مترو شرقنده در .

احد اولسون که زمان وموقعك اقتضاسندن اولوق اوزره انکلیز نهایت ۱۲۵۸ سنه هجریه سنده افغانستانی بتون بتون تخلیه ایتدیلر . ایشته افغان-نستان اون اوچنجی عصرک اواسطنده دهشتلی قتالر وقراندیغی غالبیتی محو ایده جک درجه ده مغلوبیتلر کورمک کبی بریوک بلا آشیرمش ایدی . اول وقت افغانستان حکمداری دوست محمد خان (۱) اولوب مشارالیه افغانستان حکمداری احمد شاهک احفادنندن (محمود شاه) ک (۲) وزیر اعظم

(۱) افغانستان حکمداری مشهور احمد خان ایله مشارالیهک محدومی اولوب کندیسندن صکره سریر حکومتیه جلوس ایدن تیمور خانک وزیر اولان پاینده خانک اوغلیسدر . قهقی خانک قتل اولنجی افغانستانده شورش واختلالاتک ظهورینی وبوده عاقبت افغانستان حکومتک پاینده خان اولادیتک الله کچمسی موجب اولمشدر . ابتدا دوست محمد خان برادری محمد عظیم خان کابلده صورت ظاهرده وزیر وحقیقته ایهسه حکمدار مطلق اولهرق سلطنت ایش وآنک وفاتیله محدومی حبیب الله خان برینه کچمش ایهسه ده ظهورایدن شورش وفسادات اوزرینه موی الیه حبیب الله خان برادرلری طرفندن قتل اولوب دوست محمد خان برادرلریک اتفاقیه افغانستانک برقمقدار محلی کندیسنتک تحت اداره سنده اولوق اوزره کابل حکومتیه کچیرلمشدر . انکلیز عسکرینک ۱۲۵۵ ده کابی استیلاسی اوزرینه بخاریه فرار ایش واورادن معاونت کوره منیجه عودتله انکلیزله تسلیم اولمش ایدی . انکلیز کندیسنی افغانستان طورراغنده اوطور تیموب هندوستانه کوندرمشله وکندیسنه سنوی اوتوز پیک لیرا معاش تخصیص ایشلر ایدی . مؤخرأ مشارالیهک بلخده حکمدار اولان محدومی اکبرخان طرفندن ایقاع ایدیلان کابل حادثهسی اوزرینه افغانلولرک تحت اسارتنده بولنان انکلیز امرای عسکریهسی زوجه ومخدوملریله مبادله اولوب قید اسارتدن خلاص اولمش وینه مسند سابقنه کچمشدر . ذکور وانات اولهرق ۳۲ اولادی وار ایدی . یونلردن (شیر علی) خان کندیسنتک وفاق اوزرینه ۱۲۸۳ سنه هجریه سنده کابل حکمدار نصب اولمشدر .

(۲) بن تیمور شاه بن احمد شاهدر . مشارالیهک افغانستان تحت حکومتیه جلوسی حقدنه ایکی نوع معلومات اولوب بری ۱۲۱۵ وديکری ده (۱۲۲۰) سنه سنده اولدیغی در . هر حالده حکومتک تقرر ایتجی ۱۲۲۰ سنه سنده در . پدردن صکره موقع حکومتیه کچن برادری زمان شاهک الندن (برایی کره مغلوب اولدقدن صکره کندیسنه وزیر اعظم ایتدی قهقی خانک سایه سندن) حکومتی الهرق افغانستان تحت حکومتیه کچمشدر .

(قنچي خان) ي (۱) (که دوست محمد خانک برادریدر) بغير حق تلف ايتمی و بوايسه افغانستانک بر طرفنده والی و حاکم اولان مومی الهک برادرلینی اغضاب و اخذ انتقامه مجبور ایتکله افغانستانده بر طاقم شورش و فسادات ظهور ایلسی اوزینه افغانستان حکومتنه نائل اولوب مدت حکومتی هجرتک ۱۲۸۳ نجی سنه سنه قدر امتداد ایلشدر .

مشار الیه کرچه عصیت اسلامیه اصحابندن غایت جسور وفداکار بر حکمدار ایسه ده کندی ملکنده بر طاقم فنالقلر بولنق و حکومتده ایستدیکی کبی استقلاله نائل اوله میوب حتی اول آره لقی حکومتندن امین و بر مدته حریت شخصیه سنه صاحب اوله مامق کبی دیگر یره مداخله یی مانع اولان احوال وار ایکن کاشغر اهالیسنگ مغدوریت واقعه سنه باقه مامشدر .

{ خیوه (۲) }

برده خیوه خانلخی وار . کرچه کاشغره اوزاجق ایسه ده بزه (یعنی

۱۲۴۵ سنه هجریه سنه وفات ایلدی . مدت حکومتک چوغی منازعات داخلیه الیه مرور ایلدی . قنچي خانی قتل ایتدیردکن صکره کندیسیده مسند حکومتده بقا بوله مدی . نفوذ و قوتی کوندن کونه آزالوب نهایت کابلستانده ظهور ایدن اوفق بر آتش عصیان تسکین ایتکله جسارت ایده میوب هراته فرار الیه ایران دولتنه التجا و حکومتی ولی عهدی کامرانه ترک واعطا ایلدی .

(۱) پاینده خانک اوغلیدر . محمود شاهک ذوق و صفایه فرط انهماکی جهتله امور حکومت کندیسنگ دست اداره سنه یکمیش و بوسنبیله فوق العاده کسب استبداد انش ایدی . بیچاره ننگ افغانستان حکومتی بر موقع عال العاله ایصال ایتک و محمود شاهک نائل سلطنت اولمسنه سبب مستقل اولق کبی ایتدیکی بونجه خدماتی واعدايه حیرت و یرن بر چوق فتوحاتی قطعا نظره آئندی . وکلانک وباخصوص ولی عهدک دوچار نظر حسدی اولوب آنلرک انتزیه لرینه قربان ایلدی . مکافاته بدل بالعکس مجازات کوروب ابتدا نعمت بصردن محروم ایدلش ومؤخرأ بارجه بارجه ایدلک وباشی طوقاق آلتنده ازلک کبی شکنجه لر الیه قتل اولمشدر . غزنه شهرنده مدفوندر .

(۲) استرابادک (۵۶۰) کیلو مترو شمال شرقیسنده در . شمالنده ارال دکزی و قرغز

دولت عثمانىيە (نىسبەتلىك ھىمجوار سايىلور . لىكن خىوھ خانلىقى اول زمانىدە فتوحات خارجىيە ايله اوغراشەحق برحال اقتداردە اولمىقدىن بشقە خارجدىن بىر يوك بلا كىندى اوزرىنە كلكىدە ايدى . اوده روسلارك برخىلى زماندىن بىر اورايە كوز دىكىمىسى ومقدىمى ھىجوم ايتىدكلىرى كىي اوناوچىنى عصر ھىجرى اوانلىنىدە دىخى ھىجوم اىچون حاضرلىنىمىدە بولمىسى ايدى .

خىوھلىلار روسلارك ھىجوم اىچون ايتىدكلىرى ايتىدكە اولدىقلىرىدىن خبردار ونظر دىقلىرىنى دىشەن اوزرىنە چوپرىمىدە مەسلوب الاختىيار اولدىلار . خىوھ كىندىسىچون خارجدىن بىر دىشەن ظەھور ايتىش ايتىكەن ھىچ برغائەسى يوقىش كىي كاشغر اوزرىنە امالە نظرىە نەصل موفق اولە بىلور ؟ صەرسە كىش ايتىكەن روسلارك خىوھ اوزرىنە نە وقتىدىن بىر ھىجوم ايتىدكە اولدىقلىرىنى بىيان ايدەيم . روسلار خىوھىيە ھىجومە ابتدا ۱۱۲۶ سەنئە ھىجرىيە سەندە ايمپراطور (دلى پىترو) (۱) زمانىدە تىشەن ايتىش ايدىلار . سەنئە مذكوردە كەشەفىيات لازىمە اجراسىلە ۱۱۲۹ و ۱۱۳۰ سەنئە ھىجرىيە لىزىدە ھىجوم ايتىدىلار . اول وقت روس

مەلىكى و شەرقىدە جىھون نەزى و جنوب شەرقىسەندە بخارا و غرب و شمال غربى جەھتلىرىدە برطاق چوللار واقع اولوب نەفس خىوھدە اوناوچىنى بىكىرى بىك اهل اسلام و اتوز قدر جامع و مسجد و مدرسە واردر . خىوھلىلار برطاق قىبالتىدىن مەركىب اولوب عوموماً مسلماندر . برازەلق خىلوچە توسەن ايتىش ايدى . كاشغر شەرىنك غرب طرفىدە كاڭدر .

(۱) ۱۰۸۶ ىدە طوغىش ۱۱۰۱ دە و ۱۵ ياشىدە جىلوس ائىلىدردى . (۳۷) سەنئە جىكومىتىدىن سەكرە ۱۱۳۸ دە و ۵۲ ياشىدە وفات ايدى . غەلە قىساقىنىدە اوروپاى طولا شىب و فارىقە لىزدە مەكتىلەردە تەخسىل ھەز و صنەت ايدى . علوم و صنایعی روسیە مەلىكىنىە اىخال و مەلىكىسەندە برخىلى اصلاخاتە موفق اولوب ادارە حكومتى قالب آخىرە افراغ و اطاعت عەسكىرىدەن مەروم اولان عەسكىرى كروھنى اصلاخ و اوروپادە اولدىغى كىي كەندى مەلىكىدە دىخى نەظام جەدەد احداث ائىلىدردى . عثمانلور ايلەدە اوغراشەقلىق فقط مغلوب اولمشىدركە ۱۱۲۳ پروت انەزەمى مشهور و توارىخ عثمانىيە مەفصلاً مذكوردى . روسىيە دولتىك بو كوتى بىو كلىكى پىترونىك سايەسەندە . چونكىە بو بىناى عەظىمكە حەقىقەتەن ايتىش ايدى . اخلافيچون خەت حەركەت اولق اوزىرە نەظىم ايلدىكى و صىتنامە مشهور اولوب بونك ساختە اولمىدىغى آرتق مەرتبە ئىبونە وارمىدردى .

فرقهٔ عسکریه سنک مقداری درت بیسک نپردن عبارت اولوب قوماندانی جنرال (پرنس بقوویچ چرقاسکی) (۱) ایدی .

(روساری خیوه اوزرینه ابتدا هجومه تشویق ایدن خواجه نافذ نامنده برترکان (۲) امیری اولدینی بعض محله مقیددر . مرقوم دلی پترویه (جیحون) نرینسک (۳) ایکی طرفی التون معدنی اولوب نهر مذکور مقدملری (بحررز) . (۴) منصب اولدینی حالده خیوه لیلرک مؤخرآ آرال دکرینه آتقدقلرینی وروسیه دولتی نهر مذکورینه بحررزه آقیدیر ایسه پک چوق استفاده ایده جکی و ترکانلرک ایسه هر حالده معاونته حاضر اولدینی بیان ایله ایضا طوری تشویق و تحریص ایش ایدی .)

نهایت روس فرقهٔ عسکریه سی بو هجومده موفق اوله مسدی و خیوهیه مواصلت ایش اولدینی حالده اوزرلرینه بغتهٔ هجوم ایدن خیوه لیلر طرفندن کافه سی مقتول اولدی . یالکز اچلرندن قرق نفری هر نضاسه فراره موفق اوله بیلشدر .

(۱) مرقوم مسلمان اوله رق طوغش و مسلمان اوله رق بیومش اولدینی حالده محضا استحصال جاه دولت ایچون معاذالله نصر ایتدیکندن روسیه دولتی طرفندن عهد سینه جنراللق ریه سی توجیه اوله رق برمنوال محرر خیوه اوزرینه کوندریلان عسکره قوماندان تعیین اولنش و فقط مغلوب اولقله خیوه لیلر طرفندن در دستله قتل و اعدام قلمشدر . بقوویچ (بکویچ) صورتنده دخی یازیله بور . مرقومک مسلمان ایکن اسمی دولترای ایدی .

(۲) ترکانلر غایت جسور اولوب آسیای و سطانک هر طرفنده مسکوندر . فقط اکثریتله آسیای و سطانک غرب طرفنده متمکندر .

(۳) جیحونه (ام دریا) دخی دیرلر . منصبی ارال دکریدر .

(۴) آسیاده واقعدر . اطراف اربعه سی قره اولدیفندن کول ایسه ده بیوکسی جهتیله بحر دینلشدر (حرز) ک طوغریسی (حزر) اولدینی بعض ذوات طرفندن ادعا اولنش ایسه ده تأثیری کورلماش و آرتق بر کره عموم طرفندن (حرز) اوله رق قبول ایدلش اولدیفندن نقطه نک بری حذف ایدیله ماشدر . کاشغر شهرینک غرب طرفنده واقع در .

اول وقت خیمه خانلغی مسند حکمداریسینده بولنان (محمد بهادر خان) (۱) غافل بولنوب روسلرک خیمه یه قدر ایلرولسینه مانع اوله ماماش و فقط خیمه ده آنلری کاملاً قلنجبدن کچیرمشدر. مشار الیه ۱۱۲۶ هـ روسیه دولتمنه سفیر ارسالیله مصالحه ایتش ایسه ده فکر استیلادن هیچ بروقت واز کچمیان روسیه درت سنه صکره برمنوال معروض خیمه اوزرینه عسکر کوندرمشدر. روسلر بو مغلوبیت اوزرینه برمدت خیمه اوزرینه هجومدن صرف نظر اینلدیلر. آرادن (۱۲۶) سنه کچد کدن صکره اونودلدی ظن اولنان اجرائته یکیدن باشلدیلر وایکنجی هجومی بمحنده اولد یغمز زمانده یعنی « ۱۲۵۵ » سنه هجر بهسی شوالی اواخرنده اجرا اینلدیلر.

روس فرقه عسکریه سی بو دفعه اولکنه نسبة تدارکلی طاوارمش وعاقلا نه ایلرولمش ایسه ده اطرافنی قار احاطه ایتدی حسینیه بو سفردن ده هیچ بر نتیجه حاصل اولدی . اشبو روس فرقه سی بشیک نفر و ۲۲ توپ واون بیک مهمات و ارزاق دوه سندن عبارت اولوب جنرال پروفسکی قوما- نداستنه ایدی . ایکی اوچ بیک قارک شدندن توندی و بر مقداریده خسته- لقدن تلف اولدی قصور عسکرده ایسه حرکته مجال قالد یغندن ده خیموه و ارمه دن یاری بولدن رجعته مجبور اولمشدر .

(نېچه دها صحیح اولقی اوزره کوریلان دیگر بر معلومه نظرأ جنرال پروفیسکیئک قومانداسنده بولنان عسکرک مقداری بشبیک اولیوب ۱۲ پیک نفر در .
بوفرقة نك خپوه لیلرک هجوئی ایله منزم اولدیغی حقنده اړووجه بر روایت اولوب برنجی به مز جایله دیرم که: روسلر بر طرفدن مشقت سفریه ایله فارک شتندن وخسته لقندن وبر طرفدن دخی خپوه سواریلر نك هجو مندن برچوق تلفات وبروب رجعته مجبور اولمشدر.)

(۱) محمد بهادر آرانغ خان بن انوشه بهادر خان بن ابوالغازی خاندن . جدی جنگیره . متصل اولان پادکار خان احفادنن خیرهده حکومت ایدن خانلرک اون التجبیسدر . دولت عثمانیه ایله مناسباتی اولوب حتی ۱۱۳۳ سننه هجریه سنده سلطنت سنییه سفیر مخصوص ارسال انلش ایدی . شجاع وجسور بر مرد غیور ایدی .

اول وقت خیوه خانی (رحمن قولی خان) (۱) ایدی که مشار الیه روایت ثانیه موجبجه الحق وطنی بک کوزل صورتده محافظه ایتش و روسلری فنا حالده مغلوب ایلشدر . روسیه دولتی بو دفعه دخی موفق اوله مینجه ایرتسی سنه یعنی ۱۲۵۶ سنه هجریه سی ربیع الاخرنده مشار الیه ایله عقد مصالحه ایلش و بوندن صکره بر مدت دست استیلایی کیرو چکمش ایسهده اون درت سنه صکره مر اذینه نائل اولش یعنی (۱۲۷۰) سنه هجریه سی صفر ویا ربیع الاولنده خیوه بی ضبط ایلشدر

اول وقت خیوه خانی (محمد امین خان) (۲) اولوب مشار الیه روسیه فرقه سنک حرکتندن اول سفرای مخصوصه ارسالیله عقد مودت و دوام مسالت ایدلسنی تکلیف ایتش فقط بونکله روسیه نک استیلاسنی منع ایده- مامشدر . مشار الیه خیوه نک ضبط اولنسی اوزرینه ارتق مصالحه دن بشقه چاره کوره مینجه روسلرک مصرأ تکلیف ایلدکلی معاهده نامه بی کندنجه بک چوق مضرتی اولدیغنی ییلدی یکی حالده مع الکراهه امضامشدر . اشبو معاهده نامه ۱۲۷۱ تاریخی ایدی .

اک صکره دخی روسیه بر دها مقصودینه نائل اولدی . (چرکستان) (۳)

(۱) رحمن قولی خان بن محمد رحیم خان بن عوض خان بن محمد امین خاندور . یادگار خان احفادندن خیوهده حکومت ایدن خانلرک یکریمی اینکچیسیدر . کندسی غایت شجیع ومدبر بر ذات اولوب خیوه و اطرافنده بولنان بالجله قبائی و علی الخصوص سرکشلرکه نفرد ایتش اولان ترکمانلری تحت اطاعتنه آمش ایدی .

(۲) خیوهده حکومت ایدن یادگار خان احفادینک یکریمی اوچچیسیدر . رحمن قولی خاندن صکره خیوه مقسام امارته نائل اولش وکندی آدملردن برخان ترکمان طرفندن خنجرله شهید ایلشدر .

(۳) بعضیلر چرکسی (چرکز) صورتنده یازیور . فقط رسماً و عوماً (چرکس) صورتنده قبول اولمشدر .

و (اورانبورغ) (۲) و (تركستان) اردولرندىن تىرتىپ ايلدىكى اوچ فرقه يى (۱۲۹۰) سنه سى مىرىكك اون بىش خىوه اوزرىنه سوق ايلدى . بودفه خىوه يى ضبط ايدى روس مىرىكك قوماندانى روسيه نك تركستان والىسى جنرال قوفان اولوب مومى اليه ۱۲۹۰ سنه هجرىه سنه خىوه داخلى اولدى كه خىوه خانى ده مىرىكك رحيم بهادر خان ايدى . مىرىكك اليه جنرال قوفان يىننه خىوه جىندىمىش باغچىه سنه عقد اولنان مىرىكك ۱۲۹۰ سنه سى رجبك غزه سى ۱۸۷۳ اغتوسىك ۲۵ تارىخلى ايدى .

{ بخارا }

بخارايه عطف كلام اولتىجه كىچىه اوراسيده كاشغره يقىن ايشه ده اول ارلق خىت اسلاميه وصلا بت مليه سى جهتيله اقراشه فائق اولان (نصر الله خان) بخارا خانلغىه هنوز كىچىمىش اولدىقندىن حكومتى براساس قوى اوزرىنه بنا ايتىدىن خارجه تجاوزى موافق حال وزمان بوله مامغله كاشغره ياردىم ايدى مامشدر

ايشه كاشغر مىرىكك اون اوچىنى عصرى اواسىطىنه هىچ بىر بىردىن كىندىسنىه امداد ومعاونت كورمىشدر .

{ كىله لم خوقندى }

خوقند وقواتى بىلك بك لازمىر . زىرا كاشغره وقواتى زىاده سىيله تعلق وارتباطى واردىر . چىنلىلارله خوقند خانلغىك عقد ايلدىكى مىرىكك مىرىكك احكامىنه خوقند خانلغى طرفندى مىرىكك ۱۲۵۹ سنه سى دىكىن .

(۲) بىرىكك مىرىكك . اهابلىنى اون بىش بىرىكك قدر اولوب چوغى مىرىكك . روسيه نك آسيا اوزرىنه كوندردىكى مىرىكك مىرىكك واوروپادىن آسيايه وآسيادىن اوروپايه نقل اولنان امتعه مىرىكك مىرىكك . شىهر مىرىكك نام مىرىكك (اورسقى) اولوب كاشغرىك شىمال غرىسندى كاتىر .

رعایت اولمشدر . چونکه تاریخ مذکوره دکن خوقند مسند خانیسند محمد علی خان سایه انداز اولمش و معاهده ایسه انک زمانده عقد اولمش ایدی . تاریخ مذکور دن صکره ایسه معاهده حکمدن ساقط اولدی . زیرا که خوقندده محاربات مدهشه و اختلالات متوالیه ظهور ایلش ایدی . ۱۲۵۹ سنه هجریه سنده بخارا امیری نصر الله خان خوقنده بر فرقه کلیه ایله هجوم ایلدی . محمد علی خان مقابله ایتش و هر ایکی طرف ییننده غایت شدتلی صورتده وقوع بولان محاربات بش الی ماه امتداد ایلشدر . نهایت محمد علی خاانک کافه قوتی محو اولمش و عسکر بک نصفدن زیاده سی تلف و پریشان ایدلش اولد یقندن غلبه او طرفده قالوب بخارا امیری خوقندی کنیدی مالمکنه الحاق و محمد علی خانی کافه اولاد و طرفدارانی ایله برابر قتل و اعدام ایلشدر .

نصر الله خاانک بخارایه عودتدن بک چوق زمان کچمکسزین خوقندده بر اختلال ظهور ایتش و بخارا مأمورلری طرد و تلف ایدیلرک بخارا ایله اولان رشته علاقه قطع ایدلش ایدی . بو عصیان و اختلال اوزرینه اسکی خوقند خانلری نسلندن اولان (شیر علی) نام ذات مقام امارته اجلاس اولندی

(مومی الیه اوزمانه قدر فقر و ضرورت ایچنده بولندرق قبیاق قبائلی نزدنده اقامت ایتمکده بولمش ایدی . کندیسنک مألوف اولدینی مسکنت و عدم قدرت امور حکومتک قبیاق قبیله سی رؤساسندن اولان (مسلمان قوی خان) نام ذاتک ید اداره سنه یکمسی موجب اولمشدر .)

شیر علی خاانک نائل حکومت اولسندن از برمدت صکره بک چوق کسه مومی الیهک مقام حکومتده بولمشندن نا خشنود اولوب خلع و دفیجون بهانه و فرصت ارامقده بولمشلرایدی . مومی الیه خاانلغنک ایکنجی سنه سنده برای صید و شکار خوقنددن چیقهرق اوتوده بروده کشت و گذار ایتش ایدی . اول ارهلق شیر علینک طیشاروده بولمشسندن استفاده ایدن ارباب

اختلال خانلق ادعا سىندى بولنوب مطروداً بخاراده اقامت ايتىمىدە اولان (مراد خان) ى (۱) خوقندە دعوت ايله مسند خانىيە اجلاس ايتدىلر مومى ايله ايسە درحال اطرافە ادملر چىقارەرق شىرەلى خانى در دست ايله قتل واعدام ايتدىر مشدر . شىرەلىنىڭ قىلى اوزرىنە مسلمان خانك برچوق آدمەلە خوقند اوزرىنە حرەكەت ايلدىكىنى مراد خان خەبر النجە باشىندە اولان فرقة قىلە ايله مەقابله ايدە مەيە جىكىنى اكلايوب ىدى كون امارتەن صكرە بخارايە فرار ايلدى

مسلمان خان خوقندە مەقتول شىرەلى خانك دردنجى مخدومى اولوب پدىرىك زامانىدە (مرغلان) ە بك نەب اولىنان (خدايار) (۲) خانى امير نەب ايلش وامور حكومتى يدا دارە سەنە المشدر . مومى ايله كرجە ارباب استقامەتەن ايدى لىكن مەيەندە بولناتلىك مال مىرى بى اختلاسەنە سەس چىقارەمەن ايدى مؤخرأ اودرجە كسب استىداد ايلدى كەھىچ بر ايشە قارىشە ميان خدايار خان بر نظارت شەيدە التە النوب هر بر حرەكەت تەدقيق ونجەس اولنور وكەندىسەنە (طرفدار پيدا ايدە مامەسچون) براقچە وىرلىوب ھىچ بر ىرە چىقارەمەن وكە ايلە كورىشە پىرەمەن ايدى . بو حالە سەبب ايسە خدايار خانك موروۋ اولان اموال واملاكك حساباتى صورمغە و دەھا طوغرىسى مسلمان خانك النەن زمام حكومتى المغە كسب اقتەدار ايدە مامەسى ايدى . غرىبەر كە

(۱) غايت جىين وتەھىل سلطنت اىچون ايسە اوقدر حرىص ايدى . حكەدارلغە لايىق ھىچ بر مەزىتى اولمىوب سەلطنە طالب اولمىسى آسەنە وسطى اھالىسەنەن ايلرو كلانلرىك فەكرلەندە ىرلەشەدىكى كېي وقتى خوش كچىرىك وايمەن كەبەندە ايشە ىرايە جق ثروەت پيدا ائىلك اىچون ايدى! مىلى حسن ادارە ايله اھالىنىڭ سەادتەھالەنە و دولەتلىك ازىاد شان وشوكتەنە چالشمىق يالەز بونك دكل (اوراچە) بك چوق كەستەنە خاطرەنە ىيلە كلز ايدى!

(۲) مەشار ايلە ھقندە مەلومات لازىمە فصل مەخسوسلەندەرد .

مسلمان خانک (عبد الرحمن) (۱) اسمنده اولان اوغلی خدایار خان طرفنی التزام ایله مشار الیه خفیاً اقچه کوندیرر ایدی .

{ محمد امین خانک کاشغرده حکومتی }

۱۲۶۲ ده قرغزل چینلیلرک ضعفیتندن استفاده ایچون کاشغر طورراغنده و غرب حدودنده طولاشمغه باشلدیلر . عالم شاهدن صکره پولتیقه مرخصی اولان (محمد خان) قرغزلک مجازاتی تعهد ایتش و بو خصوص ایچون چینلیلردن برچوق اقچه المش اولدیغی حالده بویابده هیچ برکونه تدبیره تشبث ایتماشدر .

هجرتک ۱۲۶۳نجی سنه سننده خواجهلردن محمد (امین خان) (۲) اطرافدن کندیسینه طرفدار جلب ایتک اوزره یدی خواجه ایله خوققدن فرار ایدهرک بش التی یوز طرفدارلیله برابر تیان شان طاغیرینه یایلدی .

(بونلرک رئیس «خواجه طوریا» (۳) اولدیغی بعض محله مقید ایسده محمد امین خاندن بشقه بر ذات دکلدر . محمد امین خانه کاشغریلرجه «فته توره» دینلیدی جهته مومی الیهی (محمد امین خان قته توره) دیه ذکر ایتدیگرز حالده اسمسز اولان (خواجه طوریا) دن دها واضح و مفصل اولور .

محمد امین خان قرغزلردن بر خیلی ادم طویلقدن صکره بر مقدار

(۱) مومی الیه پدرینک دوچار ادبار و مصائب اولسنی و حتی بالاخره قتل و اعدام اولسنی موجب اولان تدابیره تشبیه کندیسینه ییانجی اولان برادملک اقبالچون چالشمسی و کندی منافعی بویولده ارامسی سزاوار طعن و تشنیع در

(۲) کاشغریلر بیوک سید معناسنه اولان (فته توره) ترکیبی مومی الیهک اسمنک آخیرینه علاوه ایدوب کندیسینی (محمد امین خان قته توره) دیه یاد ایدرلر . چفتایچه (فته) بیوک (توره) دخی سید دیمکدر .

(۳) طوغریسی (خواجه توره) در .

خوقند جەتتە عودت و مؤخرأ (اوش) (۱) نام موقعدن كاشغەر اوزرىنبە
حرکت ایلدى . مومى اليه حرکتنك یدنجى كونى چىنلىلر ك ایلرو
قرهغولى اولان و (مین بول) نام موقعدە انشا اولنان استحکامه واصل اولوب
چىن عساکر مستحفظه سنى كاملاً قتل واعدام ایلە كاشغەر اوزرىنبە حرکت
ايلدى . بونلره قارشو يکی شهردن چىقان اوچ بىك چىنلى كندى مقدارلر يىك
قلته باققىسىزىن و ذره قدر احتیاطه رعايت ایتكىسىزىن شدنلى بر صورتده
هجوم ایتش ايسه ده منهرم اولوب يکی شهرده تحصنه مجبور اولمشدر . محمد
امين خان چىنلىلری محاصره يه لزوم کورمىوب اول بول كهنه شهر يىك ضبط
و تسخير ينه قالقیشدى . بر روايتە كوره كهنه شهر اهالى اسلاميه سى شمدى يه قدر
کورمش اولدقلىرى احوالدىن و چكەكلىرى جزالدىن متنبه اولدقلىرىچون يکی
شهر ضبط اولمىنجه كندى شهرلرىنى تسليم ایتيه چكلىرىنى قطعياً يسان
ايلدىلر .

بونك اوزرىنبە محمد امين خان يکی شهرى محاصره يه مجبور اولدى . شهر ك
ضبطى درحال مىسر اولماغله بو بابده بك چوق مشقت چكيله چكى اكلا-
شيله رق عسكره ياس وقتور كلش ايسه ده من غير مأمول كاشغرك ضبطى فنا-
لەك ظهور ينبە ميدان و برما مشدر . شويله كه كهنه شهرده بولنان خوقند
پولتيقه مأمورى (نعمت خان) (۲) خوقند تجار ليله اتفاق ايدەرك شهر ك محمد
امين خانه تسليمه قرار و یردىلر و مومى اليه كاشغره و رودىنك ويكى شهر
محاصره سنك سكرنجى كىچە سنده خفياً قبولى آچدىلر .

محمد امين خان شهره كيروب درحال منادىلر معرفتيله پادشاهلغنى اعلان

- (۱) مرغلانك شرق و كاشغر شيرىنك ده غرب شمالينده كان يوجك بر كويدر .
- (۲) مومى اليه غايله فعال وهر ايشيده دساس بر ادم ايدى . چىنلىلره خصوصت
فوق العاده سى اولغله كاشغر شيرىنك انلرك الندىن چىقىمى ارزو سينده بولنش ايسه ده
كندىسى كى فعال اولوب هر تىلكه يه قارشو ثبات ايدەك ادم ظهور ایتدىكندن
مقصودى وجهله خواجەلرك حكومتى كاشغرده بقا بولە ما مشدر .

ایلدی وایلك اجرا آتی شهرک دروننده قالمش اولان برقاج چین تجسارلری قتل واعساد و بونلرک بالجه نقود و اموالی ضبط و اغتنام ایلک اولدی . فقط بوروایت پک ضعیف اولوب اک صحیحی اهاالینک مومی الیهی استقبال ایله شهری تسلیم ایلسیدر . بوندن صکره تکرار یکی شهرک محاصره سینه یاشلندی واهالیدن برخیلی کسینه دخی عسکره قید اولندی . هر نقدر چینلیلر کافی السابق مدافعه ده بولمش ايسه ده محاصرلر درت بش جهندن لغم قازمش وشهرک پک چوق محلندن کدیک اچمش اولدقلرندن و برطرفندن ده (پوتی) ل ایله تضییق ایلکده بولندقلرندن شهرک ضبطیچون اویله اوزون اوزادیه آیلرجه محاصره ه حاجت قالماشدر . یکی شهرده بولنان چینلیلرک برمقداری تلف ایلدش وکافه املاک و اموالی ضبط ومصادره اولتهرق برمقداریده تحت اسارتہ المشددر .

مومی ایله بوندن صکره (یکی حصار) شهرینه عزیمتله شهر مذکوری تحت محاصره ه المشددر . بویله ایکی روایت اولوب بریسی شهرک ضبط وتسخیر اولندیغنه دائر و دیگریدیه شو وجهله در :

مومی ایله شهر مذکورک ضبطیچون یکی شهرده یابدیغی کبی اشبو یکی حصارده دخی لغم حفریته تشبث ایلش ايسه ده چینلیلرک بوتشبت علیهنده واقع اولان صوک درجه ثبات وغیرتلری سیدله موفق اوله مدیغندن تضییق ومحاصره ده دوامه مجبور اولمشدر . محاصره برخیلی زمان امتداد ایتدیکی حالده دخی محصورین دائما ثبات ومقاومت کوستره رک مومی الیهک تضییقات وغایت شدتلی اولان مهاجراتنه عرض سینۀ تحمل ایلکده بولندقلرندن قنح میسر وخلاصه مومی ایله تشبثاتنک هیچ بریسنده موفق اوله مامش ایدی .

قوچه ولایتی والیسی کاشغر و یکی شهر حادثه لرینی مقسدا خبر الماش اولدیغندن اورومچه شهرندن (خای دوی جان جون) (*) ه وقالمق طائفه سندن

(*) (خای دوی) قوماندانک اسمی در

(دواق) ە وقىرى شەردىن دىخى بر (جونك) ە (۱) برر مقدار عىسكرلە يىكى حىصار اوزرىنە حركت ايتلر نى امر ايلدى. بو اوچ ضابطى مەيتلەندە كى عىسكر-لە قرە شەردە برلشەدىلر. بونلر مەيتلەندە كى عىسكر مقدارى يىكرى يىكە قدر چىقارلمقدە ايسەدە اك طوغرىسى اون ابكى يىك نفردىن عبارت اولمىدىر. خارجىدن چىنلىلرە امداد ورود ايتكەدە اولدىغى محمد امين خانە خىبر و برلەكەدە مومى اليە بونلرى دىھا يولەدە ايكىن برىشان ايتك وشەرك اچىنە صوقامق اچون محاصىرەنى ترك ايلە (كوكرە باد) (۲) نام محلە عزىمەت ايدەرك محل مذكور مىسدان واسەنى اردوكاە انخاذا ايلدى. برايكى ساعەت صكرە چىن عىساكر امدادىسى مواصلەت ايدوب يورغونقلرىنە قطعاً اهمىت و يرمەكسىزىن ھىمان ھجوم ايتدىلر. محاصىرە ابكى اوچ ساعەت امتداد ايتىش ۋەر ابكى طرف صوك درجە يە قدر چالیشمىش اولدىغىدن طرفىندىن يك چوق ادم تلف اولمىدىر. مومى اليە عىسكرىنك مغلوب اولمقدە بولدىغى كورنچە كاشغردە تحصن ايتسە دىخى چىنلىلرە مقابلا لازىمەنى ايفا ايدەمىە جىكى اكلايوب بقىة السىوف عىسكرىدن بر مقدارىنى استىحاباً كاشغرى ترك ايدەرك برسەرەت فوق العادە ايلە خوقند طرفنە طوغرى فرار ايلدى .

خاى دوى جان جون مومى اليە نەقىبە لزوم كورمىوب يىكى حىصارلىلرى بلاى محاصىرەدن قورتاردىدن صكرە كاشغر اوزرىنە حركت ايتىش وبلا محاصىرە شەر مذكورە داخل اولەرق خواجەلر طرفدارى اولساق تەھمىلە يك چوق اسلامى قتل و اعدام ايتىدىر. بوندىن صكرە چىنلىلر حكومتلر نى يىكىدن تاسىس ايدەرك ىدى سنە قدر كاشغردە ھىچ برغائە ظھور ايتامىدىر . محمد امين خاىك كاشغردە اولان حكومتىك نصل محو ومندرس اولدىغى

(۱) چىن عىسكرىچە بر رتبەدرەك بىزچە مېرالاى دىكىدر

(۲) ياخود (كوكرەواد) بىش التى يوز خانەلى يىوك بر كوى اولوب اىچىە مەموردىر. ياركند شەرىنك غرىبەدە و كاشغر شەرىنك شرق طرفندە واقع در .

وکنندیسنک هانکی سبب مجبر الجاسیله فرار ایلدیکي حقنده برروایت دهـا
اولوب انیده بروجه زیر ذکر ویانه ابتدار ایلرم .

مومی الیه یارکندک ضبطیچون یکی حصاردن حرکت ورفقاسندن برخواجهده درت پش
یک عسکرله آق صو اوزرینسه عزیمت ایتمش ایسهده یکری پیکلک برچین اردوسی
آق صودن کاشغر اوزرینه یوریمکه اولدینگندن آق صو اوزرینه کیدن فرقه رجعت
ومومی الیه دخی کاشغره عودت اولمشدر .

چینلیلر ایسه مارال باشنه قدر کلش وحلول ایدن فصل شتایی پکیرنجهده قدر شهر
مذکورده اختیار اقامت اولمش ایدی . کاشغر اهالیسی چین اردوسنک مارال باشنه کلدیکي
ومومی الیهک ایلرویه حرکتیه جسارت ایده میوب عودت ایلدیکي کورنجه مومی الیهی
واردوسی ایچرویه المی ایستدیلر . بوکا سببده مومی الیهک خوفندیلرک کافه سنی مظهر
امتیاز ایدهرک عسکری مناصبیه مأموریت ملکیه نلک درجات عالیه سنی انلره توجهه ایتمی
وجع اموالندن بشقه هیچ برشیه باقیوب کندیلرینی برطاقم آغیر ویرکولر ایله ازمسی
ایدی . اهالی مومی الیه شهره کیرسهده چینلیلرله باشه چیقهمیه جغنی بیلیرایدی . ایشته
بواحوال مومی الیه اقبالنک پک از برزمان ایچنده مبدل ادبار وزوال اولمسی موجب
اولمش ایدی .

مومی الیهک عسکری بر پوک محاربهده کیریشه جک درجهده یعنی ۱۸ یک نفردن
عبارت ایسهده نه فائده که تعلیم وانتظامدن بی بهره اولوب اطاعت وتربیه عسکریده
محروم اولمسی اهمیتلرینی همان همان صفر درجهسنه تنزیل ایتمکده ایدی . چینلیلر
مومی الیهک کندی اوزرلرینه کلدیکي کورنجه بوندن جسارتنلرک مارال باشندن ۶ یک
کشیکلک برفرقه بی سوق ایلدیلر . مومی الیه کاشغر اهالیسنک عصیان سببیه نصفه یقینی
شهر مذکور اهالیسندن اولان عسکرینک انتظامی بتون بتون بوزیلوب چینلیلرک فائل
غلبه اولدینگنی کورنجه کندیسنه صادق اولان بر مقدار ادم ایله خوفنده متوجهاً طریق
فراری طوتمشدر و بونک فرارینی کورن افراد عسکریه نلک کاشغر اهالیسندن اولانلری دخی
چینلیلر طرفندن اعدام اولنه جقلری خوفیه خوفند جانینه فراره مجبور اولمشدر .

کاشغر اهالیسندن یوز بیکه یقین نفوس قیشک شدتنه و بوللرک کاملاً
قار ایله مستور اولدینگنه باقیه رقی چینلیلرک ورودیلر حاصل اولان خوف
ودهشت الجاسیله اختیار هجرت استدیلر ومحمد امین خانک مغلوب اولان
اردوسی ارقه سندن خوفنده متوجهاً بوللره دوشدیلر .

مهاجرلر خوققنده كىدىن ك قىصه طريق اولمى اوزره (تروك دوان)
(۱) بوغازىدىن (اوش) ە كىدىن يولى طوتمىشلار ايدى . خالبوكة طريق مذكور
كاملاً قار ايله مستور اولوب ك از مىلندە بر وبرىچق ارشون قار بولمىدىغىدىن
بك مخاطرهلى ايدى .

محمد امين خان ايكي بىك قدر معيت صادقه سيله (صوفى كرگان) (۲)
نام محله قدر شايد چىنلىلر تعقيب ايدىر خوفيلىه هيچ بر ىرده توقف ايتىلمىش
ومحل مذكوره ايسه ارتق تعقيب ايدىن اولمىدىغىچون جرؤى بىردت توقفه
لزوم كوروب كاشغردە ايكن جبراً اھالىدىن طولپىلەر جمع و ادخار ايلدىكى
۱۶ دوه يوكى نقود و اموالى رفقاسى اولان خواجھلر ايله معيت صادقه سىنە
توزيع ايتىمكه باشلامىش ايدى . مومى اليه اموالك تقسيم وتوزيع ايشيله مشغول
ايكن ناكھان خوققند طرفدىن برطانم قىچاق بلای آسمانى كى ظهور وبلافاقتە
وقت مومى اليهك معيتندە بولنانلر اوزرىنە هجوم ايلدى . مومى اليهك
معيتى مقابلە يە قالىقىشمىش ايسەدە قىچاقلر ك كىشورالمقدار اولمى جەھتلىه باشە
چىقەمىھ جقلىرىنى اكلا بىجە نقود و اموالى وحتى افندىلرى محمد امين خانى ترك
ايدەرك فرار ايلشلىردىر . قىچاقلر مىدانندە بولنان نقود و اموالك كافە سنى ضبط
ومصادره ايدەرك محمد امين خانى و مومى اليهك معيتندە بولنانلردىن ھىرئىلە
فرارە موفق اولەمىيان بش التى كسەنە بى تحت اسارتە الوب خوققندە كىتوردىلر .
كاشغر مهاجرلر بىك بعضىسى حيوان اوزرىندە ايسەدە قىسم كلىسى فقير
اولمىدىغىچون پىادە ايدى . بولنر ملىكتىلرندە اولان لزوملى اشيالرىنى ارقىلر بىتە
المش و بىك زىخت و مشقت ايله قارك كىترى و بىرودىك تحمىل اولنر درجەدە
شدتى اولان بولە مخاطرهلى رىزماندە ايلرولمىكە بولنىش ايدى . بولنردىن
(۱) (دوان) طاغ و (دىرەك) دە دىرەك اولوب دىرەك كى يوكىك طاغ دىرەككە
طوغرىسى (دىرەك دوان) اولمى كر كىدر .

(۲) تروك دواندىن ۲۵ واوشدىن ۱۰۵ كىلومىتر مەسافەدە واقع دىر . (كرگان)
جىران دىن تەرىف اولمىش دىر .

ئۇلاد گۇرۇپپىسى

www.ewlat.org

www.uighurkitap.com

اون اوڭچي عصر

کاشفر

تاریخ قسمی

ایلروده بولنانلر وحرکتلر ینک اونجی کوننه قدر ترهک دوان بوغازندن کچمکه موفق اولانلر زیانسزجه یعنی یک ازتلفاتله اوشه واصل اوله بیلدیلر .

اونجی کوندن صکره ایسه غایت شدتلی قار یاغغه باشلمش و یوللری بتون بتون قیامتیش اولدیغندن ارقهده قلانلر یاری بلنه قدر قاره باتوب برچوق مشقت ایله یوریه ییلور وقوتی کسیلروده تنفس و برمقدار توقف ایتک ایستیانلر تلف اولوب جسدلری متمادی یاغغده اولان قار ایله درحال اورتیلور ایدی .

موجب رقت اولان احوالک بریده کیسه لری یول یوریمکه مجبور اولان بیچاره لک یک چوغی یوللری واولکلرینی کوره میهرک مدھش اوچوروملردن دوشر ایکن مایوسانه برصورتده چیقاردقلری صحه استمدادکارانه ایدی بو مصائب صانکه آز ایمش که برده مهاجرلری بلیه قحط و غلا استیلا

ایلدی . برمقدار اتمک ویا برکاسه صو ایله قاریشیدیرلمش بش اون درهم اون مقابلنده برکورک ویریلور و بویله ایکن دخی ینه ییه جک بولنه مز ایدی .

ارزاقی و مالی اولمیان بیچاره لر ارقداشلرندن اول جان ویردیلر . یوز مثلی اشیا فداسیله ییه جک بوله ییلانلر حیاتلرینی براق کون دها محافظه موقوف اوله بیلدیلر . مهاجرینه مستولی اولان قحط و غلا بر مرتبهده ایدی که نه بابا اوغله ونه ده زوج زوجیه امداد ایده ییلور ایدی . هرکس کندی جانتک سلامتی قیدینه دوشمش وقار ایله مستور اولان مخاطره لی یوللری سوکک ایچون ییهوده بره چبالمقده بولمش ایدی .

بلانی بلانک تعقیب اتمسی قانون طبیعت اقتضاسندن اولدیغی ایچونغیدر ندر بوهنگامه قیامتیمون اناسنده برطاقم چاپوچلی حشرات ظهور ایدوب محتاج معاونت اولان بیچاره لری صوغه قالدیشدیلر . بوغدارلر اچلقدن ویا صغوقدن تلف اولمش و یاخود حرکتیه محالی قالدیغی جهنله اولدیغی بره ییغیله رق صو ک نفسنی تسلیم اتمامک ایچون مایوسانه برصورتده اوغراشمقده بولمش اولان بیچاره لک اوزرلرینه هجوم ایدهرک جلادانه نقد و اموالی المغه

والبسه سنى چىقارمغه چالیشر لر ایدی . صغوق و مشقت سفريه و آجلق
 بلاياسته منضم اولان غارتكرانك هجومى مهاجرىنى بتون بتون شاشىرتدى
 وابشته بومصائبك ايجاباتندن اولق اوزره يوللر كاملاً اجساد ضعفايله
 طولدى . برمنظره رقت افزا و برلوحه دهشت بخشاكه حقیله تصوير
 و تعریفى محالدر . خوفندجه كاشغرلىلر ك مهاجرى اوزرىنه يايلاهچق ایشلردن
 برنجىسى محمد امين خانك اموالىنى ضبط و مصادره اولوب برمنوال معروض
 بوایشه موفق اولمشلر وایكنجى ایشده يوللرده قلان اموالك تلفدن وقایهسى
 ایدی كه انك ايجونده بر مقدار ادم كوندروب !! اجساد اسلامیهك اوزرلرنده
 بولدقلىرى نقود و اشياىنى اخذ ایشلردن مهاجرىنى اجلقندن و صغوقدن قورتار-
 مق كيمك وظیفهسى ا. نصل ؟ وظیفه انسانیه حقیله اجرا اولگامشى ؟
 (زده حیمت و غیرت اسلامیه ؟) يالكنز (مرغلان) (۱) بكنك اوش
 نام محمدن بر مقدار ادم ايله اوچبوز رأس حیوان كوندهررك الی یوز بیچاره
 اولومدن قورتاردیغى مرویدر . بوندن بشقه مهاجرینه هیچ بر طرفدن
 امداد و معاونت اولمیدیغندن بیچاره لرك یوزده طقسانى قار التنده قالمشدر .
 یوقارودن بری یازیلان احوال مؤسفهك وقوعنه باعث اولان محمد امین
 خاندركه مسئولیت معنویهسى دخی اكاجاع اولق كركدر .

(بوبایده اولان مطالعه مى بورایه یازمیه جغم . بو بوندن اول و صكره كى
 بر ایكى وقعنهك هپسینه بردن شامل اولق اوزره اشاغیده بر ملاحظه سرد
 ایده جكم .)

مغار معاهده اوله رق كاشغر غوئانك ظهور ایتى عقد اولنان معاهده-
 نك فسحنى ايجاب ایتى و بوسبيله چمیللر مذکور معاهدهك كندیلرینی باغلد-
 یغى قیوددن وارسته كوزمك ايجون حق قرانمش ايسه ده اورته ده ولو

(۱) خوفندك طرف شرق شماليسنده و (اوش) ك ده جهت غرب شماليسنده كان
 والتى یدى يك نفوسى حاوی در . بعضاً مارکیلان صورتنده ده یازیله بور

حكمنه پك از اهميت ويريلان بر معاهده اولىنجه خوقنددن كله جك سيلابه
اختلالك ارقهسى كىلىه جكى وكاشغرده اولان حكومت چىنىيى اساسىدىن
يىقه رق وادى انقراضه قدر كتوره جكى بدىيى اولىدىغىدىن اولان شىلر
خوقند خانلىقنى مدخل ومعلوماتى ورضا وموافقى اولمىسىزىن وقوع بولمىش
احوال طىبعىيەدن كى طوتىلەر ق ۱۲۴۷ سنە ھجرىيە سىندە عقد اولنان معاهده نك
تجديدىنە قالقىشلىدى .

خوقند حكومتى چىنلىلر ك بوعجز وتىزللىرى اوزرىنە اسكى معاهده دن
خارج بعض امتىيازات طلبنە قالىقىش مش وحتى كاشغر بولتىقە مأمورىتنە
تكرار نعمت خانى تعيين اىلىشدر . چىنلىلر علملرنده علناً پك چوق ايش كورمش
اولان نعت خانى قبول ايتامكه مقتدر اوله مدىلر . معاهده مقتضاسىنجه خوقند
خانلىقى چىنلىلر ك دشمنى اولان خواجەلر ك عليهنده بولمىق لازم كلور ايكىن
بالعكس خواجەلر مؤخرأ خوقندده مظهر حرمت ورعايت اولمىش ايدى .

{ ۱۲۶۹ دن صكره خوقندك وقايىى }

حكمدارلر اوزرنده كسب نفوذ ايتك داعيه سىندە بولنان متغلبلىر ك دولت
واقبالى پك از امتداد اىلمىدىكىدىن و بو قىيلىدىن اولانلر ك عاقبت جزاى سزاسى
ويرىلە كلىدىكىدىن مسلمان قولى خانك استبدادى دىخى چوق سورمىدى .

اهالى مسلمان خانك كىتىدكجه تغلى ارتدىرمىسدىن ومعىتىندە بولنانلر ك
اچىقدن اچىقە غصب وغارت واختلاسه تصدى ايتدىكلرى حالده مجازاتسىز
قالسىدىن فوق العاده دلگىر اولمغله بعض ذوات خفياً طاشكندده اجتماع
ايدەلر ك برهىئت اختلالىه تشكىل ايتدىلر .

غرىبدر كه سابق الذكر عبدالرحمن اشبو هىئت اختلالىه نك سرآمدان

اركاندن و خدايار خان ايسه كندى لهنده تشكىل ايدن بوفرقة اختلايه ايله معناً برابر اولوب انلرك غيتركشانندن ايدى .

مسلمان قولى خان طاشكند هيئت اختلايه سنك كوندن كونه كسب توسع ايتكده اولدينغى كورنجه بوشراة اختلالى بتون بتون كسب اشتغال ايتهدن باصديرق اچسون عساكر كافيه ايله حركت ايلش و خدايار خانى دخى ياننده بولنديرمش ايسه ده طاشكند فرقة اختلايه سنك صوك درجه يه قدر مقاومتى جهتيله شهر مذكورك ضبطنه موفىق اوله ميوب خدايار خان ايله برابر خوقنده عودت ايلشدر .

هجرتك ۱۲۷۰ نجى سنه سنده ايسه طاشكند هيئت اختلايه سى فوق العاده كسب توسع واقتدار و بودفعه خدايار خان دخى هر نصله ليلا فرار ايله كنديلرينه الحاق ايلكله خوقند اوزرينه ايلرولدى . مسلمان قولى خان كيفيتى خبر النجه مقاومته جسارت ايدهميهرك فرار ايلشدر . بونك اوزرينه خدايار خان هيچ بركونا مشكلات ومقابليه تصادف ايتكسزين فرقة اختلايه ايله خوقنده داخل اوله رق درحال مسلمان قولى خانك تعقيبچون مقدار كافى عساكر سوق واعزام ايلدى . معقبلىر مسلمان قولى خانى در دست ايله خدايار خانك حضورينه كتورديلر . خدايار خان ايسه هركون سرايده ضيافت كشيده اولمىنى و بولرده مسلمان قولى خانك دخى مقيداً حاضر بولمىنى امر ايلدى . مسلمان قولى خانك معيتمده بولنديغى حالده در دستله حبس وتوقيف ايديلان التى يوز نفوسدن هركون اون بش بكرمى كنى ضيافت محله كتير ديلوب مسلمان خانك كوزى او كنده قتل ايدلشدر بو حال ايكي ماه وبرقاچ كون امتداد ايلش واك صكره مسلمان قولى خان دخى اعدام اولمشدر .

بوندن صكره بك زياته شيمارمش وامور حكومته مداخله ايتكه قالقيشوب برطور سر كشانده بولنش اولان قچاقلرك اتلافنه دوام اولمش و طغيان

ایدنلرک اکثری برطرف ونایدید اولمشدر . ارتق بونک اوزرینه خدایار خان هر درلو قید تضییقیدن آزاده اوله رق خانلق مسئندنه استقلال وسر بسیت کامله یه نائل اولمش و حالبوکه سیأت سابقه محو ایدیله جک ایکن بالعکس بوتاریخدن صکره امور حکومتده هر نوع سو استعمالات ظهور ایشدر . خدایار خانک اطرافنی مداهن و مرتکب برطاقم اخلاقسز ادملر احاطه ایش و ارازل اشخاصدن معدود اولان بو حریفلر ایسه سلفلرندن اشنع برحاله اختلافات و اغتصاباتده دوام ایتکده بولمشدر .

اهالی بویکی اداره نک اسکیسندن ده اظاماننه اولدیغنی کورنجه وقتیله لغت ایتدکلری سلفلرینه رجت اوقومغه مجبور اولمشدر . خوقندک وقوعاتنی یازدیغ شسو زمانلرده قیده شایان بر وقعه سی وار . اوده خوقند اداره سنده بولنان (آق مسجد) (۱) قصبه سنک روسیه دولتی طرفندن ضبط اولمشدر . بونک تعلقی جهتیله قسم ثالثده بالاطراف محاکمات لازمه سیله برابر ذکر و بیان اولنه جغنی وعد ایدرم . شمذیلک شو قدر عرض ایدیم که :

آق مسجد مؤخرأ کاشغر امارتنه نائل اولمش اولان فخامتلو یعقوب خان مرحومک تاریخ مذکوره تحت اداره سنده اولوب مشارالیه روسیه عسکرینه برمدت مقاومت ایتدکدن صکره نهایت شهری تعلیمه مجبور اولمشدر . آق مسجدک ضبطی روسیه دولتنک آسیای وسطاده بتون بتون یرلشدرک پک از برمدته بودرجه کسب نفوذ ایتسنی وآسیای وسطی امارتلرینی مغلوب ایله پک چوق محلی قبضه تسخیره پکیرمسنی تسهیل ایش در

(۱) سچون نهری ساحلنده بر قصبه اولوب برقاج بیک نفوسی حاویدر . فقط بونفوس کوندن کونه تکتک ایتکده وقصبه ده معهور اولمقده در . روسلر نامنی تبدیل ایله فانی اولان جنرال (پروفسکی) نک اسمنی قویدیلر !!!

« يەنە »

{ محمد امين خان }

محمد امين خان يىدى سنە قدر خوقىندىدە قالدىقۇن صكرە ۱۲۷۰ سنە
ھىجرە سىندە ايكنجى دفعە اولەرق باشنە طولدىغى بىر مقدار ادم ايله تىكرار
كاشغر طورباغىنە كچىدى . (مومى اليهك معينىدە بولسا نلرك مقدارى حقىدە
ايكى روايت اولوب بىرى : يىدى سكرى يوز كىشىدن عبارت اولمىسى ودىكرى دە
قرغىزلارە يىكىدن اتقاق ايلدىكى جەھىلە سكرى طقوز بىك رادە سىندە بولمىسىدەر
بىنچە عىسكرىنك دىرت بىش بىك نىردىن عبارت اولمىسى دىھا زىادە صىحتە قىرىدەر
مومى اليه ايلك كلىشى كىبى ايتىدا كەنە شىرىنى نىمت خانك تشىلىق
وترغىبى اوزرىنە بلا محاربە وىكى شىرى دىخى چىنلىلرك مقابلىسى جەھىلە بىر خىلى
زىخت و مىشقت ايله ضبطە موفق اولمىشدر .

مومى اليه بىكى حىصار شىرىنى دىخى تىخت تىضىقە المش واوزون اوزادى يە
محاصىرە يە مجبور اولوب ھىجوملر و تىضىقلر ايله اوغراشمىقۇدە بولمىش اىكن
اورومچە (*) دن (رالىيە جان جون) (**) قومانداسىندە اولەرق اللى بىك
چىن عىسكرىنك كىلكدە اولدىغى خىبر دىھشت اثرىنى اىلمىشە و بوعىساكر كلىيە
چىنيە ايله اوغراشمىقۇدە مقتدر اولەمىيە جىغى اىكلامىشە دىھا چىن عىسكرى شىرى
مذكورە واصل اولەدن محاصىرە بى ترك ابدەرك يەنە خوقىندى طرفىنە فرار ايتىش
وارتاق بولدىن صكرە بىر دىھا كاشغرە كىلكە جىسارت ايدە مامىشدر

بونك اوزرىنە كاشغر اھالى اسلامىيە سىندن بىك چوغى وقىمىدە دىمىدخلى
اولىق تىھىتلىە مەتەم اولەرق چىنلىلرك سىف غدىرىنە اوغرامىش و حاصلى مومى

(*) كاشغر شىرىنك شىمال شىرقىسىندە واقىدەر اورومچى صورىتىدە دە سو پىلنە پور

(**) رالىيە قوماندانك و جان جون دە رتبە سىنك چىنچە اسىملىدەر

الېك كاشغره ورودي مقدما اولديغى كې بو دفعه دىڭى پك چوق نفوسك قتل واعدام اولمىنى موجب اولمشدر .

چین عسکری قوماندانی کاشغرہ معیندہ کتیرمش اولدیغی الی بیک
عسکردن اوتوز بیک نفر بی ختن و یار کند و یکی حصار و کاشغر شهر لرنده
بولتان عساکر چینیه ضم و علاوہ ایدوب قصور یکر می بیک عسکر لہ
اور چہ دست بندہ در . چہ قصور تہ کاشغر قطعہ سندنہ واقع ہر بر شہر دہ
بولتان چین عسکر بیک مقداری بر قاتدا تزیید و تکثیر ایدمش اولدی .

{ ہونان }

ہجرت ۱۲۷۳ نجی سنہ سندنہ چین دولتک باشنہ (یونسان) (۱)
 انا لئندہ ساکن اولان اہالی اسلامینک عصیان و قیام ایلسی کی بر بیوک
 بلا اچلمش ایدی . کرچہ ایالت مذکورہ دہ ظہور ایدن عصیانک کاشغره
 بر خیلی بعید مسافہ دہ بولنسی حسینیلہ بحشمزہ تعلق یوق کی ظن اولنور
 ایسہ دہ کاشغرنک صکرہ کی مدہش وقعہ لری اورادن صیچرایان شرارہ دن
 ظہور ایش یعنی ۱۲۷۷ سنہ سی اختلالات جسمہ سی ابتدا یونسان ایالتندہ
 ظہور ایلہ اہالی اسلامیه بر لرندن جسارت الہرق اورادن دوز غایلرہ
 سرايت ایدوب نہایت کاشغر شہرندہ قرار قیلمش اولدیغندن بو بایدہ هیچ
 اولرنسہ مختصراً برقچ سوز یازمق ضرور یدر . مع ہذا اورادہ مسکون
 اولان اہالی اسلام اولدیغندن انلرک برطاقم مبالغات ایچندہ قاریشمش
 اولمغلہ برابر غیر مضبوط اولان وکوندن کونہ اونودلقسدہ بولنان وقایعنی

(۱) (یون آن) صورتده دخی سویلنه پور. چین دولتنک برایتلی اولوب (۳۱۷،۱۶۲) کیلومتر و مرعنده در. ایالت مذکورده، تمکن اهالینک مقداری بعضی محله (۵۸۲۳،۶۷۰) و بعضی محله دخی ۱۸ میلیون اولوق اوزره مقید ایسده اولکیمی حخته مقارندر

مختصراً و مجملأً اولسون يازمامق موافق حيت دكلسدر . اويله ايسه بو خصوصه دائر معلومات اعطاسنه باشليه يم .

يوننان ايالتى چينك طرف جنوبيسنده وكاشغرك جنوب شرقيسنده واقع اولوب شمال غربيسنده (تبت) (۱) وشمال طرفنده چون آن ياخود (سه چون) وشرق جهتنده قوانقس ياخود (قوانغ - تونغ) وشمال شرقيسنده قوتچه او ياخود (قوونجو) ايتلئرى و طرف جنوبيسنده ايسه (آنام) (۲) وسيام (۳) حكومتلى وجنوب سوليانلرك مقدارى چينغ ايالتى وجنوب غربى طرفنده بيرمان (۴) حكومتى واردر . ۲۲ ايله ۳۶ درجه عرض شمالى ۹۵ و ۱۰۴ درجه طول شرقيدهدر .

(۱) تبت ايتى به منقسم اولوب بى بى بولك بىرى كوكچكدر . اولكيسنك مركز ادارهسى (لاداق) واينكجيسنك (لاسه) شىرىدر . اهالىنك مقدارى اللى مليون وكاملأً بودى مذهبده اولوب لسانلرى چين لسانه مشاهيدر . تبتك شىرقدن غربه طوغرى طولى ۲۸۰۰ وشمالدن جنوبه طوغرى عرضده ۹۴۰ كيلومترودر معادنى خيلوجسه دره شرقا چين وشمالا كونهور وجنوبا يوننان وهند ايله محدود در . زراعتى از اولوب كرچه شال وسائر اقشه طوقنيلور ايسهده ينه صنايعى سائر محلاى نسبتله بوق حكمندهدر .

(۲) آنام (عنام) و (آن نام) صورتنده ده تلفظ وتحرير اولنسه يور . هند چينده وشرق طرفنده واقع اولوب مقر ادارهسى التمش ويا يوز بىك نفوسى حاوى (هونه) ياخود (فوكيريان) شىرىدر . مذكور هونه شىرى ذكره ناظر اولوب متين برقلعهسى واردر . كاشغرك جنوب شرقيسنده واقع اولوب شرقا وجنوبا چين دكرى وغربا سيام وهند و بيرمان ممالكى وشمالا چينك تونغ - كينغ ايالتى ايله محدوددر . اراضيسى (۴۴۰۵۰۰) كيلومترو مربى اولوب بر خيلى معادنى واردر . انامليلر بت پرست اولوب مقدارلى اون ايتى مليون تخمين اولنمقده ايسهده مقدار حقيقىسندن زياده در حرب زمانده يوزيكه يقين عسكر چيقاره ييلور ايسهده اسلحهسى منتظم وكندىلىرى معلم دكلسدر . (۳) هند چينده واقع برقراليت اولوب پانختى درت بش يوز بىك نفوسى حاوى بانقوق (بانقاق) شىرىدر . مجموع نفوسى بش ييحق مليون قدر اولوب بودى مذهبدهدر . معادن وحيواناتى چوق در .

(۴) هند چينده در كاشغرك جنوب شرقيسنده واقع اولوب مقر ادارهسى ماندا لاى شىرىدر كه اهالىنك ئلتى مسلانددر . بيرمانك نفوسى بعض محلاى سكر وبعض محلاى دىخى اوج ييحق مليون تخمين اولنديغى مقيد اولوب بودى مذهبدهدر . بيرمانده انهار وحيوانات مفترسه ومعادن چوق و محصولات زيانسزدر .

ایالت مذکورهده متمکن اولوب مؤخرأ برحکومت قویه تأسیس ایتش و بو اوغورده قانلرینی دوکش اولان پانقی اھالی اسلامیهسی مرشد ملال توصیفنه بالوجوه لایق اولان اولاد عربک مساعی فوق العادهسیله اسلامیتی قبول ایلشدر. هانکی تاریخده قبول اسلام ایتدکلرینه دائر معلومات یوق . اغلب احتمالہ نظرأ ایالت مذکورهیه دین اسلامک دخولی ایکنجی عصر ہجری واسطندہدر. کرچہ پانقی (۱) اھالیسی ہجرتک ۱۲۶۹ نجی سنہسندن بری چین اھالیسندن کوردکلری حقارات اوزرینہ ارہصرہ مجادلانده بولنملار ایسہده بولنلر اوفق تفک اولدیفسندن اھمیتلری یوقدر. سنہ مذکورهده کی قیاملری ایسہ پک جدی ایدی. اختلالک ظہوریتہ یوزده الیدن زیادہ چینیلرک و یرکو المسی سبب اولمش ایسہده باشلوجہسی شو اولدی کہ :

پانقیلرک چین مذہبنہ داخل اولسی حقندہ چین دولتی طرفندن بر وقندنبرو صرف اولتان اقداماتک ہئر اولہمامسی اوزرینہ پکیندن یوننان ایلانندہ واقع (نیان فو) (۲) شہری والیسنہ بولنلرک ہرنہ وجہلہ اولور ایسہ اولسون تبدیل مذہب ایتلری حقندہ شدیدأ امر نامہ کلش ایدی . والی ایسہ انفاذ امر ایچون درحال طریق حیلہیہ سلوک ایلہ دین اسلامی قبول ایدہرک شو واسطہ ایلہ اھالی پی اغفالہ قالقیشمش و حالبوکہ مر قومک اغفالاتی مسلمانلرک برقاتدہا خشنودسزلغنی موجب اولقندن بشقہ ہیچ برقاندہ پی مفید اولمامشدر . مذکور (نیان فو) یاخود (لیکیان فو) شہرندہ بولنان و علمادان (۳) اولوب غایتلہ مرعی الخاطر اولان (دودیمہ شو) (۴) نام ذات مقطور اولدیغی ذکاوتی جہتیلہ والینک اغفالات وامور دینیہیہ اولان مداخلاتک نہ درجہلہ

(۱) پانقای (پانقای) صورتندہ دخی یاز یلور .

(۲) بعضأ (لیکیان فو) صورتندہ دخی سویلنہ یور و یاز یلہ یور .

(۳) یوننان ایلانندہ بولنان اسلامک توطن ایتدیکی شہرلہ لاقلا اعلیٰ علمادان اون ایکی ذاتک بولنسی عادت حکمندہ ایدی .

(۴) مومی الیہ ذاتا قالیغو شہری اھالی اسلامیهسندن اولہرق اوائل حالندہ شہر

ۋارە جىغنى اكلامغە ۋالېنىك تەكلىفات ۋە مەداخلات ۋاقىغە سىنە شەتەلە مۇخالفت اېلىشدر .

بىنا ئۇلە مومى الە ۋالېنىك احكام دىنەنەك تەبىل ۋ تەغىر ايدىسى حەقنە وقوع بولان مەداخلاتنىك ۋاخەتتى اهل اسلامك سىناكن اولدىنى بالچىلە شەرلە خەفيا بر قەتە تەخرىرات ارسالىلە بىلدىرمش ۋ دىنەك مۇحافىظە احكامى غەرتەندە بولنان ۋ تەبىل مەذەبى قەبول ايتىان اهل اسلامك (تاليفو) (۱) شەرى قەرنە خەفيا جەع اولمىرىنى طلب ۋ بىان اېلىشدر . اهل اسلام ذاتا ۋ تەدەنبرو كورمەكە اولدقلىرى مۇظالدىن بىزار اولدىنى جەتەلە مومى الەك مەحرراتى اوزرىنە ارتقى چىن دولتى رەبقة اطاعتىدن خروچ اچون جوش ۋ خروش ايدەرك برقاچ كون ظەرفەندە قرق بىكە يقىن اهل اسلام شەرمەندكور قەرنە جەع ۋ تاليفو شەرىنى بالەججوم ضبط الە مومى الەبى اورادە برنجى شاه سلىمان نامىلە كەندولرە رەئىس ائتخاب ايتىلشدر .

بوندىن صەكرە شاه سلىمان باشندە اولان جەنود اسلامىيە مەھامەكن تەنظىم الە لىككىيان فو شەرى اوزرىنە حەركەت ايتىش ۋ شەرمەندكورى تەحت تەضىيق ۋ مۇھاصەرىە المىشدر . شەرمەندكور ۋ الەبى عەسكەر اسلامك مەھاجاتىنى كورنچە شەرمە قەبانوب مۇقاومت اېلدى . بر مەدت صەكرە ارزاقى توكەندىكەندىن تەسلىمە حاضەرلىش ايدى . اول ائشادە شاه سلىماندىن شەرك تەسلىمى تەخرىرا تەكلىف اولندەندە

مەذكورە بولدىنى مەتجە ھەم تەجارتە مەشغول اولور ۋ ھەمدە شەرمەندكورە مەقم اولان عەلادىن برزاندن تەھسىل عەلوم ايلر ايدى . اكال تەھسىل اېلدەكن ۋ تەامين مەيشە كافي درجەدە فائەل ثروەت ۋ بىسار اولدەقەن صەكرە تەبىل مەكان ايدەرك لىككىيان فو شەرمەندە ائتبار اقامەت ۋ طريق عەلەبى ائتبار الە حەقوق ۋ مەصالح مەسلىنى رۇيتە مەباشەرت اېلىشدر . كالات عەلەبە ۋ فەضائل اخلاقىيەسى جەتەلە مەدت قەلەلە ظەرفەندە برنجى حەكم رەبەسنى حائز ۋ شەرمەندكور الە سەائەت شەرلەندە بولسان اھالى اسلامىيەنەك حەسن توجەنە فائەل اولشدر .

(۱) (طەلپە) ۋ (طەلپە) سورتەندە دىنى يازىلور .

{ ورودولى خان توره }

و

{ حق قولى بىكباشى }

ھىجرىت ۱۲۷۲ نجى سىنەسىندە خوقندە بولغان خواجەلردن ۋى خان باشنە بىر مىقدار سىرسىرى طوپلىھرق حدودە كلوب حرکات تەرضىيەدە بولۇش ايسەدە چىن قرەغوللىرىنىڭ تەبايرى مەنىقسانەلىرى سىبىلە تەشبۇئات واقەسىندە مەظھىر موقىيەت اولەماماش و ۱۲۷۳ سىنەسىندە اىكەنجى بىر ئىجرە سىندە دىخى مەيىتەدە بولغانلىرىڭ قىلت مىقدارى جەھەتە مەجبۇر فرارورجەت اولۇش ايدى. ايرتسى سىنە ايسە ئىجارب واقەسىندەن حاصل اولان انتباھ اوزرىتە مەيىتەدە سابىقىدىن زىيادە جە آدم اولدىغى خالە حدود قرەغوللىرىنى بىر دىنبرە باصدىروب جەھە سىنى بىرە قدر قىرەرق كاشغىر اوكتەدە ظەھور ايتىكلە نائزە حرب و قتال قىتەئە مذکورەدە يىكىدىن كىسب اشتەمال ايتىشدر .

ۋى خانك ياتىدە حق قولى بىكباشى (۱) وارايىدى كە مومى الەك بودفەھە كى ورودى ايلەك كلىشىدىن اوتوز سىنە صىكرە وقوع بولۇش ايدى .

ۋى خانك مەيىتەدە اولان عىسكر بىر طاقم مواعىدىلە طوپلىش و بىر مىقدارلىك سىلاح و جىوانىنى حق قولى بىكباشى تەدارك ايتىش ايدى . ۋى خان كاشغىر شەھرىتە بىلا ئىجارە بە داخل اولوب درحال خانلىغى اعلان ايلە كىدىن صىكرە التى پىدى بىكى كاشغىر اھالىسىندىن و اطرافىدىن كلان كوكلولۇردىن وقصورى خوقندىلارلاردىن مەركب اولۇق اوزرە پىدى سىكرى بىك ادم ايلە بىكى شەھىر تىحت تەضىيىق و محاصىرە يە

(۱) مومى الەھ پوز ياشنە قدر مەھىر اولوب اوتوز ياشنە كىچى كى عىر سورمشدر . بولۇدىن صىكرە اوچىنى دفعە اولەرق اتالۇق غازى يعقوب خان مەرحوم زامانىدەدە كاشغىردە بولۇش و بىر خىلى زامان مەشارالەك مەيىتەدە استىخدام اولۇشدر .

ئۇلاد گۇرۇپپىسى

www.ewlat.org

www.uygurkitap.com

التمش ایسه ده شهرک متانتی و دروننده بولنان چین عسکرینک مقاومت و مکانتی جهتیه یالکز محاصره ایله ضبط اولنه میه جنجی اکلاشلغله بودفعه دخی شهرک یانندن مرور ایدن نهر برخیلی فداکارلق ایله شهرک درونه آقیدلش و بوسیدله چینلیلر تسلیمه مجبور ایدلشدن . برروایتیه نظرأ :

(چینلیلر بالمجوریه تسلیم اولق اوزره ایکن ناکاه شهره امداد اولق اوزره خارجدن اون ایکی یسک نفردن عسارت برچین اردوسنک ورودایتکده اولدیفنی کورنجه همان شهردن چیقوب وکلان چین عساکرله برلشوب محاصرین اوزرینه هجوم ایتدیلر . یکی شهر پیشکاهنده برمحار به خونریزانه وقوع بولوب هر ایکی طرف بودفعه صوک درجهیه قدر چالیشمش وچینلیله مسلمانلر بوزاز بوزازه بر برلرینه کبریشمشدر .

عساکر اسلامیه هر تقدیر موقع محاربه ده زیاده سیله ثبات و غیرت ایشلر ایسه ده کندیلرینه نسبتاً چینلیلرک مقداری نسبت قبول ایتز درجده اولدیفندن (چونکه عساکر امدادیه ایله یکی شهر چینلیلرینک مقداری یکریمی یسکی متجاوز ایدی) عاقبت دوچار مغلوبیت اولدق فراره مجبور اولش ومومی الیه ایسه خوقنده فرار ایلشدن.)

شو روایت ضعیف اولوب ولی خانک حکومتی بو قدر از امتداد ایلدیکی وکاشغریکی شهرینی ضبط ایلدیکی محققدر .

ولی خان یکی شهرینی ضبط ایدنجه کاشغر شهرینک اطرافنده بولنان بالجله قراء اهالیسی کله رک بیعت وسائر طرفلردن دخی برخیلی ادم عرض اطاعت ایلش وکندیسنک اردوسنه داخل اولمشدر .

مومی الیه تیزید قوت ایتدکدن صکره یکی حصاری دخی برخیلی زحمت و مشقندن صکره ضبط ایلشدن . بونک اوزرینه ختن و آق صو و یارکند شهرلرینه مأمور مخصوص کوندره رک کندیسنه تسلیم اولملرینی طلب ایلش ایسه ده مذکور شهرلرده بولنان چینلیلر جواب رد و برمشدر .

مومی الیه مؤخرأ غدارانه معامله یه قالدیشوب فضله و برکوالور ایدی . اهالی بریاندن مومی الیه ک اردوسنه ارزاق و حیوان و بریاندن ده کوزلری طوعیمان خوقند سرسریلرینه اقچه اعطاسنه مجبور ایدی . خانک

خزىنەسى ھەر شىدىن اول طولوق لازم و بونك تاخىرى ايسە غىر جانز ايدى .
مالاً بونجە فداكارلاردىن بشقە دشمن قارشوسىندە محار بە ايتك و پوتىلر
ياغق و بر نھر عظيمك مجراسنى تبديل ايله غايت متين قلمە دىوارلارنى دلەرك
ايجروپە آفتىق وزيرزمىندە لغم حفر پچون چاليشق كچى كوج و آغر و تەلەكەلى
خدمەتلىرى ايفاليدىن اھالى تىحت حقارتدە طوتىلور و بيوك و مەھم مأمورىلاردىن
محروم ايدىلور ايدى . برارەلىق اھالىدىن ھەر كىمك اولور ايسە اولسون الندە
نھاس و طونجىدىن نەقدىر آوانى وار ايسە طوپ دوكلك اوزرە طوپلەندى .

(مومى اليك مدت حكومتدە سكر قطعە طوپ دوكدېرمكە موفق اولە يىلدېكى مقيدىر .
سكر قطعە طوپ اما سكر يوز طوپ قدر حكىم سورمش ايدى . يعنى آلات و ادواتك
وما كندەرك قەدداق جەھتتە سكر يوز طوپ اصاغە و اعمال اولغىش قدر مشقت چىكىش
ايدى . بو طوبلرى دوكنلر و بو يولە تھمىل اولغىز مشقتى چىكنلر ىنە بىچاركان
اھالى ايدى .)

اھالى بە جېرا كىندى عادەتلەرنى ترك ايله خوقندە عادەتنى قبول ايتلىرى امر
اولتور و مخالف امر حال و حر كىندە بولغانلر شەتەلە مجازات ايدىلور ايدى .
مومى اليە مظالمى او درجەلەرە واردېرمش ايدى كە ھەر كون درلو درلو بەھالەلەرە
برطاقم ادم قتل اولتور و مقتوللارك باشلارى نھر كىنارىنە يىغىلور ايدى . اھالى
بونك مظالمىدىن ياغمش اولدىغى جەھتتە كاشغرك استرداد پچون قولىدەن مؤخرأ
كوندر بلان چىن عسكرىنى كمال مەنۇنىتەلە استىقبال ايدى .

مومى اليە اولئان محار بەدە مغلۇ يىتك كىندى طرفىدە قالدىغى كورنچە
درت ماھ حكومتىدىن سكرە خوقندە فرار ايتلىش و اقبالنك مېدىل زوال اولسەنە
باشلوجە اجرا ايلدىكى مظالم سبب اولشدر .

بو دفعە دىخى كاشغىر و يىكى حصار اھالىسىنىدىن بر مقدار ادم ايله
مومى اليەك اردوسى افرادىدىن بر خىلى نفوس عسكر اولدقلر پچون
چىنىلر طرفىدىن قتل اولنە جقلرى خوقىلە مېجور ھىجرت اولشدر . بونلرك بىجوعى
اون بش يىك اولوب كرچە اسكى مھاجرلر كچى دوچار مصائب اولماشلر

ایسه ده یته برخیلیسی مشقت سفریه یه تحمل ایده میهرک یوللرده قالمش ایدی .
 اهالی چینلیلری کرچه استقبال ایتشلر ایسه ده چینلیلر بو استقبالی عجزه
 حل ایله بیچارکان اهالی حقنده ترتیب جزایه قالدیشمش و ولی خان زماننده
 خدمتمده بولنلر ارانوب بولنه رق حقلمنده مجازات شیدیه اجرا قلمشدر .
 علی العموم اهالینک حیوانات و حیواناتی اللزندن النمش و مساجد مسلین ایله
 مقدمه کی خواجه لک قبرلی احراق و تخریب ایدلشدر . چینلیلرک بو دفعه کی
 مجازاتی اولکیسندن برقاچ قات زیاده اولوب مخدرات اسلامیه دن زقاقه
 چیقشم اولانلرک ناموسی پایمال و اهالیدن هر کیم اولورایسه اولسون زقاق
 اورته سنده علناً ضرب و تحقیر ایدلک و شبهه لی اولانلر حقنده کونا کون
 اذیت و شکنجه ایدلک کی شنایع اجرا اولمش ایدی . کندیسنده سودای
 اختلال اولیان و حکومت سابقه زماننده مأموریتده بولنماش ایکن یاکلشلق
 ایله و یاخود دشمنلرینک غمز و افتراسیه تحت توقیفه النان بیچارلر قباحتمسز
 اولدقلرینی عرض و بیان ایتدکلری حالده یته هر کون درلو درلو اذیت
 اولندقلرندن نهایت حقلمنده عزو اولنان جرایمی مرتکب اولدقلری حالده
 شکنجه دن قورتلوق ایچون اعتراف ایدرلر ایدی . اندن صکره ؟ اندن صکره
 نه اوله حق ! بیچارلر ارتق متهمار کی مجازات ایدیلورلر ایدی ! مجازات ایسه بشقه
 برشی دکل (اعدام) ایدی . هر کون یوزلرجه ادمک قتل اولنمندن عبارت اولان
 بوشدت هر طرفجه طویوله ق مورث خوف و دهشت اولمش ایدی .
 چینلیلر عادتلی و جهله مقتوللرک باشلرینی قلعه قبولری اوکنده کی
 یولک ایکی طرفنه مخصوصاً رکز اولنان دیرکله مر بوط تیمور قفسلر ایچنه
 قویهرق تشهیر ایدرلر ایدی .

{ محاکمه }

کاشغره کلانلرک اصل مقصدلی نائل حکومت اولقدن عبارت ایسه ده هر حالده
 بولک حصولی قطعه مذکوره اهالی اسلامیه سنک چینلیلرک زیرتحکم و مظلومندن قورتلوسنه

منوط اولدىغىنىدىن مەسائىر واقىئەلىرى شاياي تەخسىن اولمۇ لازىم كۆرۈ . فقط بو ذواتك عقلارى ابرمىزى ايدى كە . مەيلىرىدە كىزى جزوى عسكرك قوتى و يالەنك بر شر اهايليسنك امداد ومعاونتى ايله كاشغركى بر قطعە وسيعەنك بر كئارندە تأسيس حكومت مەكن اولەنر وچىنلارك ھېچ برغانلەسى يوق ايكن قوجە بر الكا - نصنى مقدارى اولسە دىخى - فتح ايدىلوب ھەرشەردە تەخىدايتىش اولان عساكر كئىرە چىنپە قولايقلە مغلوب ايدىلوب بولندقلرى يولردن چىقارلەنر ؟

اما بولنر كوزل سلاھە مالك يكرىمى اوتوز بىك منتظم ومەل عسكەرلە كلىش اولسەلر ايدى مادامكە عساكر چىنپە مەل اولمىوب سىلاھلىرى دىخى ايشە رامىز بر طاقم اسلحە عتيقەدن عبارتەر كئىرتك ھېچ براھىتى اولەمىيەنچىدن قطعە مذكورەنك ھەرقىرى بىلە ضبط واستىلاپە موفق اولورلر ايدى .

كو بىلرئى طولدىر مەقدن وصىقى بە كلىجە فرار ايتك ايچون ھەرقون حاضر وتداركلى بولمىقدن بشقە ھېچ برشى دوشمىنانلردن نە فائەدە بىكئىلور ؟ تأسيس حكومت افكارندە اولانلر بولەمى ھىركەت ايدىلر ؟

سجبا كاشغر اھالىسىدە بىلزلىرى ايدى كە اك چوغى دىرت بشىك كىشىدن عبارت اولان ھەمان ھېچ كىمىدە بر قوتلە بولە بىوك بر مقصد حصولە كەلمەن ؟ دىمەك ھەمان انسان غافل بولمىز . الدائىز . فقط ھەرقىرى بىلەمى اولان مواد حقنىدە الدائىمىلى . حق قولى بىكباشى ايلە محمد امىن خان كاشغەرە ايكىشەر دىفە كىلدىلر وايكىسىندە دىخى ھېچ برشىنە موفق اولەمىقەن بىن فرار ورجەت ايدىلر .

اھالى ايلك كلىشلىرىدە برشى بىياچقار ظنى ايلە كىندىلر يئە اويغىدە وانلرى آدم يرىنە صابقىدە ھايدى مەذوردىر دىلم لىكن ايلك دىفەسىندە بر چوقۇ ضررە اوغرايەرق آجى بر تىجىرە ايلە اكلا دىقدن صكرە ارتق ايكىچى دىفەسىندە كىندىلر بىك سىلامتلىرىچون بولنرە روى اتباع كوسىتەر ماملرى لازىم كۆرۈ ايكن يئە كىندىلر يئە ورطە ھلاكە آتلىرىنە نە دىعايدىر ؟ (من جرب المجرب حلت به الندامة) ھەرقىرى ايسە ايتى طرفك يىللىرى بودىقىقە يە واقف اولدىمىچون خىفا كە اورتەدە ضرردن بشقە ھېچ برشى حاصل اولامىشدر .

چىنلىلر بودىقىقە قوتلى بر صورتەدە يرلىشوب اھالى بى قىلدابەمىيەحق درجەدەدە ازىم ومقدما عقد ايتىدكلىرى مەھادەدن ھەمان ھېچ برئمرە حاصل اولمىدىغىنى يعنى خوقند اختلاجليلر بىك ارقەسى النەمىدىغىنى اكلامش اولغە بودىقىقە خوقند خانلىغە قەدىمىن ھېچ بر علاقە ومناسىبتلىرى يوقش كى طاوراندىلر ومەھود ۱۲۴۷ مەھادەسنىك تىجدىد يئە قىطعا لزوم كورمىدىلر .

بوحال ايسه خوقند خانلىقنىڭ منافىقىنى طوقمىقلە ۱۲۷۵ دە خوقند خانى خىدايار خان طرفىدىن تىجىدىد مەھدە ايچون كاشغەرە كلان (نصرالدين سركار) نام ذات كاشغر خادىتاتىنە تأسفەلە خواجەلەك كاشغەرە كىچىسى خوقندجە قىطعا ارزو اولمىدىغى و بىعدما ارباب اختىلالدىن هېچ بىر فردك كاشغر طو پراغىنە كىچىلىكە جىكنى ومەھدەنەك تىجىدىد ايدىلىنى طلب ايدى .

چىن مأمورلىرى هر نەقدىر خوقند خانلىرىنىڭ بويولدى اولان مواعىدىنىڭ ارلقى اىتمەك ايتىوب سىفىرك تەكلىف و طلبىنە اهمىت والتفات ايتماك اىستىمار ايسەدە بىر تىجىر بە دىھا ايتىك و هېچ اولمىسە بووسىلە ابلە بىر مدت دىھا غالىقە سىزجە وقت كىچىرىك ايچون مەھدەنەك تىجىدىدىنە روى موافقت كوستىدىلەر . ايشىتە بودىقمە دىخى مەھدە تىجىدىد اولمىش وموھى الىە كاشغەرە پولتىقە مرخصى تەيىن قىلىندىر .

بوزمانە قدر كاشغر اھالى اسلامىيەسى بويە متوالىاً ظىھور ايدىن محارباتىدىن و نىھات چىنىلىرە اطاعتىە مەجبور اولوبدە ايلرو كلانلىرىنىڭ اموال و املاكى ضبط ومصادىرە قىلنەرق اعدام اولمىسدىن غايت ضەيف دوشمىش واپچىلرنە ايشە كوجە يارار ھىمان هېچ بر آدم قالمىش ايدى .

بىچارەلەك كوزمىكدە اولدىقلىرى ظلم كىسەنەك وظىفە سىندە دىكل ايدى . اسلام حكومتى اولەرق كە يقىندە بر خوقند خانلىغى وار ايدى كە اودە كىندى منافىقىچون سىس چىقارماقمەدە ايدى . آسيا اوزمان صاحىسىز قالمىش بىر مرعا حكىمەندە اولوب ھىر كىس اوتەدە بىرودە كىز و هېچ بىر كىسە بولمىدىغى مىللە صاحى اولەمىز ايدى . اوزمان آسپاى وسطى حكومتلىرىنىڭ ھىر بىرى بىر بىشقە ھوادە اولدىغى و بولەك قوتلىرى ايسە بىك جىزوى بولمىدىغى جەھەللە مىدانەدە اھل اسلامە تصاحب ايدەجك وكاشغر بىچاركانىڭ چىكىمكە اولدىقلىرى مظالم ايچون چىن حكومتىنە (الوىرر ۱) خطاب عظمەتكارانە سىندە بولنەجق قوتلى بىر دولت بوق ايدى . ظلم اول درجەيە واردى كە بىچاركان اھالى عاقبت زراعت وفلاحتىدىن

بيله ال چكش و بر فقر و مذلت ايچنده امرار اوقات ايلكده بولمش ايدى .
فقراى اهايلنك چينيليره ويره جكلرى و ير كوي تدارك و اعطايه اقتدارلى
اولديغندن چو حقلرينى . چينيلرك و يا زكنينلرك (۱) ياتنه خدمتكارقله و ير رر
و بونلرك بر سمنلك اجر نلرى اولان اوتوز اوتوز بش غروشى آلوب انسكه
و ير كولر ينى ادا ايدرلر ايدى . مسلمانلرك كوردكلرى مضالمك كافه سنى چينيليره
عزو ايتكده بر درجه يه قدر حق يوقدر . چونكه ظلمك باشلوجه سنى مسلمان
اولدقلرى حالده چينيلر طرفندن بر ايشه تعين اولنمش اولان بر طاقم الحق
حريلر اجرا ايدر و چينيلر نامنه فقراى اهايلدن بر صورت غدارانه ده
تحصيل ايلدكلرى اقچه و سائر نهك بر خيليسى كندى يانلرنده اليقورلر ايدى .
مثلا چينيلر اهايلدن نفوس باشنه بر رطوب بز (۲) ايستيه جك اولسلر كندى
ملتارينك خائى اولان بو حريلر اهايلدن بش طوب بز تحصيل ايدر و بر
طوبنى چينيليره و يروب قصور ينى كنديلر يچون آلورل ايدى . چينيللرك
اهاليدن طلب ايلدكلرى اشيائك تحصيلنه ايشته ظاهرده مسلمان اولان بو
خائى و غدار حريلر مأمور اولديغندن خزينه لر ينى طولدير مق ايچون اجرا
ايتدكلرى مضالم قلنز ايدى .

هر حالده قباحث بو حریفلرک آمری اولان وکندیلریتسه ظلمده بو درجهیه وارمغه برنوع مساعدهده بولنان چینیلرلرکدر . چینیلر بوغسدار مأمورلرک اجرا ایلدکری مظالمک چوغسفی بیلزلر ایدی . بیلدکری شبنمهده

(۱) یو زنکینلر اها لیدن بر خدتمه تعیین اولنانلر و دیند اشلی حقنده اجرای مظام ایله کوپلرینی طولدر ایلر در که هر نوع تکالیفدن معاف اولدقلری کبی معتبرند بولنانلر دخی هیچ بر ویرکو ویرمزلر ایدی .

(۲) کاشغره نقدك فقدانندن وچينليره نقددن زياده اشيا و ارزاقك لزومي اولمستندن ناشي اکثريا اچمه يرينه بز. اون. بغدادی. اريه صمان کي منسوج اشيا و ارزاق وحيوانات تحصيل اولنور. چينلير شمديکي حائله دخی اهالييدن ویرکوي بو وجهله المقدمه در.

اون اوچینی عصر

کاشغر

تاریخ قسبی

سس چیقارمز لر ایدی یا ! اگر ظماً النان مالک چوغنی کتم و توقیف ایدیلوبده کندیلرینه پک آزی ویرلدیکنی اکلار لر ایه ظلم ایدلدیکنی ایچون دکل کندیلرینی الداندقلر ایچون بعضاً متجاسر لرینی قتل و اعدام و اخذ اولنان اموالی همان ضبط و اغتنام ایدر لر ایدی !! .

{ ینه خوقند }

خدایار خاتک سوء استعمالاتی جهتیله ۱۲۷۴ و ۱۲۷۵ سنه لرنده خوقنده غایت دهشتلی صورته اختلال ظهور ایلدی . اختلالک محرکلرندن باشلوجه سی کیم اولسه بکنورسیکز ؟ خدایار خاتک سود قرداشی مله خان ! (۱) عجائب !! اوت همده ارباب اختلالک رئیس ایدی ! قرداشنک حکومتی وقایه ایده جک ایکن بالعکس انک علیهنده بولنق ! اغتصاب سلطنتدن بشقه هیچ بر مقصد ایچون دکل ! کرچه اهالی بی ظلمدن قورنارمق ایچون چالیشمده اولدیغنی بیان ایتکده بولنش ایسه ده اصل املی موقع حکومته کندیسنک کچمسی ایدی ! .

خدایار خان هر نقدر ارباب اختلالک تأدینه چالیشمش ایسه ده دشمنلر-
ینک کترتی و کنندی طرفدارانک و بلکه بدکانک ارباب اختلال طرفندن
مجلوب اولسی حسبله بالاخره مغلوب و بو سببله تخت امارتی ترک ایدره رک
بخارایه فراره مجبور اولمشدر . بونک اوزرینه مله خان خیلی زماندنبرو
حسرتکشی اولدیغنی خوقند خانلغنه نائل اولمش و اهالی ایسه کندیسنی کمال
ممنونته قبول ایلشدر . خدایار خان هر نقدر بخارایه فرار ایتمش ایسه ده لندن
قاچیردیغنی شکاری بردها یقالق ایچون خوقنده کلکه چاره ارادی و بوایشه

(۱) میمک فحی و لامک تشدیدیه مله لغته صاری دیکدر عالم و فاضل معنانه دکلر .
مومی الیهک سکه و مهرنده دخی مله یازمشدر . بعضیلر مله بی منلا ظن ایتشلر درکه خطادر .

والدەسىنى تۈسۈپ ئۆتۈردى . والدەسى خوقەندجە ۋە مەلى خان ئۆزىدە ئوقۇدى
ئولمەلى مەلى خاننىڭ شىۋىتى ۋە جەسەت ۋە ھۆكۈمەت دەۋاسىدە بولمىدى
ھالەتدە ئاقەت ئۆتۈپ چىقتى ۋە مەلى خاننىڭ ئۆلۈمىنى ئۆزىدە
مەلى خان خەدائار خاننىڭ خوقەندىدە ئاقەت ئۆتۈپ چىقتى .

خەدائار خان خوقەندىدە ئۆلۈپ چىقتى ۋە مەلى خاننىڭ ئۆلۈمىنى
ۋە مەلى خاننىڭ ئۆلۈمىنى ئۆزىدە ئاقەت ئۆتۈپ چىقتى .
ئۆزىدە ئاقەت ئۆتۈپ چىقتى ۋە مەلى خاننىڭ ئۆلۈمىنى
ئۆزىدە ئاقەت ئۆتۈپ چىقتى .

مەلى خان بولسا خەدائار خاننىڭ ئۆلۈمىنى ئۆزىدە
ئۆلۈپ چىقتى . (ئوراپۇب) (ئوراپۇب)
ئۆلۈپ چىقتى .

خەدائار خان بولسا خەدائار خاننىڭ ئۆلۈمىنى
ئۆلۈپ چىقتى . ۱۲۷۶ ئى. مەلى خاننىڭ ئۆلۈمىنى
ئۆزىدە ئاقەت ئۆتۈپ چىقتى .

بۇ ئۆزىدە ئاقەت ئۆتۈپ چىقتى .

الیهك یكنی اولان شاه مراد بك خوقند موقع امارتنه نصب اولمشدر .
 مله خانك خوقندده امارتی ایکی سنه قدر امتداد ایلش واوزرینه هجوم ایلن
 خائلك اول وقت هانکی طرفدن سوق اولندیغی اکلاشیله مامش ایدی .
 قرآن حاله نظراً بوایشی اجرا ایلنلر یاخدا یار خان ویاخود شاه مراد خاندنر .
 هر نقدر شاه مراد خان موقع امارته نصب اولمش ایسه ده مدت حکومتی
 بك چوق سورمدی . اوتار یخذه طاشکند اهلایسی خدایار خانی دعوت
 ایتدکلرندن مشار الیه بخارا امیرندن معینته بر مقدار عسکر الهرق طاشکندده
 ککله اهالی طرفندن خان انتخاب اولمشدر . شاه مراد خان بو حالدن خبر-
 دار اولنجه علم قوی خوقندده براقهرق طاشکند اوزرینه حرکت ایلدی .
 خدایار خان مقاومتده ثبات ایتدیکندن شاه مراد خان طاشکندی ضبطه
 موفق اوله میوب رجعتیه مجبور اولمش و خدایار خان ایسه معیتیده کی بخارا
 عسکری و طاشکند کوکالوریه طیشارویه چیقوب شاه مرادی تعقیب
 ونهایت خوقندی ضبط و تسخیر ایلشدر . شاه مراد خان حکومتی بك باد هوا
 و یرماک ایچون صوگ بر محاربه یی کوزه الدیرمغله خوقند جوارنده غایت
 شدتلی بر محاربه وقوع بولدی . بودفعه دخی غلبه خدایار خان طرفنده
 قالب شاه مراد خان میدان محاربه ده غائب اولمش و بوندن صکره کندیسنگ
 نه حالده اولدیغنه دائر بر اثر و خبر الله مامشدر .

اشبو محاربه ده علم قول خان کوردیکی مغلویت اوزرینه طرفدارانی
 مستحیباً چکیلوب کیتشیدی . لکن خدایار خان ایله اوغراشمدن بتون بتون
 صرف نظر ایلدیکندن اره صره مشار الیه اوزرینه هجوم ایلر ایدی . بوایکیسی
 ییتنده آچیلان محاربات برخلی مدت امتداد ایتش و محارباتک بعضیسنده علم قول
 و بعضیسنده دخی خدایار خان نائل غلبه اولدیغندن محارباته خاتمه چکیله مامشدر
 بو قارغشلق ائناسنده برکلاه قایمق ایچون (شاروغ) اسمنده بریسی
 توره مش ایدی . بوندن کوره رك براقچ کسه دها خانلق ادعاسنه قالقشمش و کرچه

تاریخ قسبی کاشغر اون اوچچی عصر

موفق اوله مامشار ایسه ده اورتقه لقه ده دوام ایدن فنالغی بر قاتدها تزید ایتش لدر در خدایار خان علیهنده ظهور ایدن برحقوق رقیبسه آرو آرو مرام آکلا- تمقدن حاجز قالججه بخارا امیرندن استمداد ایلش ایدی . لکن بخارا امیری هر نه سببه مبنی ایسه اول ارهلق مشار الیه دن مغیر اولدیغندن طلب اولنان امداد ومعاونته بولمقدن بشقه مقدا مشار الیه ک معینه و یرمش اولدیغی عسکرینی طرفته جلب ایلدی . علم قول بو حالدن استفاده ایله مشار الیه ک اوزرینه هجوم ایتدکه نائل غلبه اولمش ومشار الیه ایسه طرفدارسز قالد یغندن خوقنده اقامته جسارت ایده میوب تحت حکومتی ترک ایله بخارایه فرار والتجا ایلشدر . بونک اوزرینه سالف الذکر مله خانک اوغلی اولان سید سلطان (۱) اهلینک انتخابیله علم قول طرفندن خوقنده خان نصب اولمشدر . علم قول استخصال سلطنت ایچون اوآنه قدر خدایار خان علیهنده بولندیغی حالده رقیبنی مجبور فرار ایلش ایکن تحت حکومتسه کندیسی کچمیوب ده سید سلطانی نصب ایلسی موقع حکومتده خان سلاله سندن بریسنک بولمسی اقتضا ایتدیکی ایچوندر .

سید سلطان ایسه تحت حکومتده یک از مدت اوطوره ییلدی . ارهسی حق کچمه دن کویا سوء اداره سی سببیه علم قول خان طرفندن خلع وموقع حکومته سعید اسمنده خان سلاله سندن بریسی نصب اولمش و بونده ایسه قوری برنام اولوب جزوی وکلی هر برامور وخصوص علم قولک ید اداره- سنده بولمش ایدی .

خدایار خان بخارا امیری طرفندن حسن صورتله قبول اولنه رق حقنده

(۱) اقتدار ومکانت پادشاهانه جهتله خوقند موقع امارته یکنلرک یک چوغنه فائق و نائل اولدیغی مقام امارته بالوجوه لایق بر ذات فضائلمسات ایدی . لکن اوله برزمانده نائل حکومت اولمش ایدی که اورتقه لقه بولنان فنالغی قالد یرمغه وزوربا- لری تأدیپ ایلکه کندیسنندن یرقاج درجه زیاده اقتدارده بولسان برادم بیله موفق اوله من ایدی . بناء علیه مسند حکومتده بقا بوله مدی .

التفات و رعایت اولمش و سمرقندده اقامتنه مخصوص محل تعیین ایدلش ایکن
بردنبه بخارا امیرینک دوچار نظر غضبی اوله رق (جزاق) نام محله نفی
اولمش و کندوسنه امداد و اعانه ایدنلرک درحال قتل و اعدام اولنه جنی عمومه
بیان و اعلان ایدلش ایدی . بو سببله هیچ یرکسه و حتی مشارالیهک بندکان
و طرفداراننک اک صادقلری بیله معاونت ایتمهک جسامت ایده مامشدر . یالکز
والده سنک اره صره اعانه نقدیه سی کلیر ایدی .

خدایار خان زروء اقبالدن بردنبه منزله ادباره دوشمش و منفاسی اولان
جزاقک خارجنده کوچک برقلبه (کلبه) ده کمال ضرورت ایچنده امرار
اوقات ایلکده بولمش ایدی . مشارالیهک ایام نکبتی برکون منتضیه اولغله
بخارا امیری کندیسنی عفو ایدهرک نزدینه جلب و کافی السابق خوقند موقع
امارتیه کچیره جکئی وعد ایله قرین اعزاز ایلشدر .

{ آسیایه عمومیتله برنظر }

کوریله بورکه آسیای وسطی اهالیسیله حکمداراننک اخلاق چوقدن
بری بوزولش واورته لغی بر نفاق و شقاق و فساد اخلاق استیلا ایتش ایدی .
آسیانک بوندن صکره کی احوالی دها فنا ايسه ده شمديک زمانجه بوندن
ایلروده کی وقوعاتى صکره یه تعلیق ايله ۱۲۷۳ دن ۱۲۷۷ سنه سنه قدر درت
سنه لک وقوعاتنه عطف نظر ایتکده ییم .

آسیا حکومات اسلامیه سنک یکدیگر یله اتفاق و اتحادی شویله طورسون
بر حکومت هیئت ارکانی بیننده بیله اتحاد افکار ! یوق ایدی که حکومتک
امتداد شوکتی و ازدیاد سطوتی ایچون صرف مساعی ممکن اوله یلسون ؟
سلطنت حریمی اولان برطاق حر یفلر یکدیگرینی متعاقب برطرفدن ظهور
ایله ملکی برشورش دائمی التنده خراب ایدهرک شوکت و قدرت اسلامیه بی

محو ايتىمكه چاليشير ومقام حكومتده بولنان مستبدل ايسه بقاى اقباللر چون اجرا ايتىمك شىناعت براقزلر ايدى . بونلر بقاى اقبالدن ذاتاً نائل دولت اولور اولمز قطع اميد ايتىش اولدقلىرىدىن هنكام ادبارلرندە ايشه يرامق اچون كوپلر ينى طولدىر مقلدىن بشقه هيچ برشى دوشمىز ايدى . بو حاللار ايسه اخلاق عموميه يى بتون بتون بوزمىش واهالى يه حضور وراحت و ثروت وسعادت خياللر ينى بيله اونوندىر مىش ايدى .

آسيماى وسطانىك او زمانكى شايان ناسف اولان بو حالندن انجق روسيه دولتى استفادة ايدوب كوندىن كونه توسيع حدود ايلكنده ايدى . دولت مشار اليها ايشته بو ۱۲۷۳ سنه سندن ۱۲۸۰ سنه سنه قدر سبر يا (۱) حدودندن سيچون نهر يته قدر اولان محاللى كاملاً ضبط وتسخير ايلدى . كرچه روسيه آسيادىن ضبط ممالككه يك چوق اول تشبث ايتىش ايسده ۱۲۷۳ سنه سنه قدر پاى استىلايى يواش يواش اوزادير ايدى . تاريخ مذكوردن صكره ايسه استىلا فرقەلى عادتا كيديشله دكل مارش ! مارش ! ايله خطوه انداز اولمشدر .

روسيه نك شمى يه قدر دائىم بار حال طغيانده بولتوب هيچ بر وقت فاصله

(۱) آسيا قطعە سنك شمالنده واقع اولوب روسيده بولتيقه وسائر جنايات ايله متهم اولان منفيليك محل اسكانى اولان مشهور بر قطعە واسعددر . طاغلى اورمانلى كوللىر بتاقلق محاللى نهرلى حيواناتى معادى چوق واكثر طرفى غير منبت و غايت بارد اولوب معتدل جەللى آزددر . مساحتى سطحىه سى ۸۰۸ يك ميل مربع ونقوسى بش التى مليون قدردر . كاشغر قطعە سنك شمال طرفلرندە واقع اولوب شرقاً بحر محيط كير و بهرنك بوغازى و غرباً اوروباده كان روسيه مالىكى و شمالاً بحر منجمد شمالى و جنوباً تركستان وچين مالىكى ايله محدوددر . ۱۱۲۳ سنه هجره سنده كشف اولمش ۱۱۸۴ سنه سنده روسيه لى ليم قوف نام قبودان سياحت ايتىشدر . روسلر ك سيريائى استىلايه اصل تشبثلى ۹۰۰ تاريخنده اولوب تاريخ مذكوردن صكره هر طرفى كاملاً ضبط ايله اهالىنى تحت اطاعته المشدر .

و یرمیان سیلابه استیلاسی ایسه سیجون نهرینک (۱) آرال کولنه (۲) منصب اولدیغی محله کائن (ورایم) (۳) استیلاکامندن نبعان ایتشدیر.
(۱۲۷۴ سنه هجر یه سندن صکره)

۱۲۷۴ دن صکره اوچ اوچ بچق سنه قدر کاشغر قطعه سنک هیچ برطرفنده حرب واختلال ظهور ایتماش و بو مدت طرفنده اهایلی کرچه قتال عمومی کبی جزا کورماش ایسه ده برمظالم طاققرسالتمنده ازلاکده وعادتا کوندن کونه محو اولمده بولمش ایدی .

اشبو اوچ سنه نک کنرا نندن صکره ایسه آسوده برحاله کبی اولان کاشغر قطعه سنک آلتی اوستنه کلیرجه سنه همان هرطرفنده ناره حرب و قتال کمال شدت و دهشتله اشتعال ایتش و کویا و آناه قدر مستور اولان و وولقان بر دنبه باطلیه رق هر طرفه آتش صاحبشدر .

برعصره قریب زماندنبری ظهور ایدن قتال و شورش واختلال قطعه مذکور نک اکثر یا جنوب طرفلرنده وقوع بولوب شمال و شرق طرفلری بو بلایادن مصون اولمش ایدی . کرچه اون اون بش عصردن بری او طر - فلرده دخی اره صره اختلال و وقوع بولمش ایسه ده برشهر اهایلیسی طرفندن اشمال ایدی لان آتش عصیان واختلالدن سائر شهرلر اهایلیسی حصه دار

(۱) سیجون آسیای وسطی اهایلی اسلامیه سی بیننده (سپردر یا) دیه معروفدر . نهر مذکورک منبعی آسیای وسطی اهایلیسی بیننده قره قولجی نام نهر عد اولمده ایسه ده تیان شان طاغیریدر . نهر مذکورک بعض محلسک عرضی پک زیاده اولوب سرعت جریانی موسمه کوره تزیاید و تناقص ایدر . ایکی طرفی اکثر محله ده سازلق و قایمیشلق اولوب طولی ۱۴۰۰ کیلومترودر .

(۲) یاخود (اورال) کاشغر شهرینک غرب شمالیسنده کائن اولوب طولی ۴۵۰ و عرضی ۲۴۰ کیلومترودر . ججون و سیجون نهرلرینک منصبیدر .

(۳) استحکامات مذکور نک تاریخ انشاسی بعض محله (۱۲۵۰) سنه هجریه سی اولوق اوزره مقید ایسه ده نام مذکور ایله روسیه دولتی طرفندن اورایه استحکام انشاسی (۱۲۶۴) سنه سنده در .

و بىلكە خىبردار اولىيۇب ھەر زەدە راختىلال وقوع بولش ايسە اوشەرە وبعضاً برايكى اوچ شەرە مخصوص و بوايسە نادراً وقو عبولغە برا بر بردارۋە صغیرە ایلە محدود اولدىغىدن جزوی رىمدت صكرە تسكىن اید یلور وچىنیلار ار باب قیام اوزر ینە پك چوق عسكەرلە هجوم ایشدیکى وار باب قیام ايسە قارغە در نكى كې آزه جق صیق كورنجه همان دائرۋە اتفاقدن ایرلدىغى جهتله غلبه چىنیلار طرفندە قالور ایدی .

۱۲۷۴ سنە سندن صكرە اولدىغى كې او یلە تكمیل قطعە مذ كورە اھالى اسلامیە سنك بردن و برآندە قیام ونھایت درجەدە سعى واقدام ایتىلری كې قطعە مذ كورە ینى باشدن باشە آل قانە قویە جق برحارۋە عظمى اون اون بش عصردن برى وقوع بولماش ایدی . ایشتە شدت ظلم ونعدى در كە بو یلە برقطعە فسحە اھالىسنى جانلرندن بیزار وعمومى بردن فداكارانە برصورندە عصیان واختلالە اجبار ایشدر !

حاصلی كاشغر قطعەسى اوزرنندە هیچ بروقتە امثالی مشھود اولمیان برھرج ومرج ظھور ایلە ھرطرفدە نھرل كې قان آقوب يوز بىكلر جە آدم تائف اولش وچىنیلارك اورادە اولان حكومتلری بتون بتون محو ومندرس اولوب بونجە مدتنبرو اجرا ایلدكلى مظالمك جزاسى و یرلشدر .

(۱۲۷۷) سنەسى

ھىجرتك ۱۲۷۷ نجى سالى كە چىن اردولرىك تارىخ محو واستىصالیدر ایشتە بو سنەدە فرانسىزلە انكلیزلر چىنیلارك مقسدا عقد اولنان معاھدە رعايت ایلماسى اوزر ینە متفقاً چىنە اعلان حرب ایلدیلر . ھر نقدر چىن حكومتى آچیلان بو محار بەدە دشمنك تجاوازاتى منع وانلری ممالكسندن طرد ودفع ایچون نفیر عام قالد یرمش و بو بایدە برخیلی چالشمش ايسە دە متفقین اردولرى اوكلرىنە چىقان چىن عساكر ینى تار ومار ایتك كې بارلاق بارلاق مظفر یاتە نائل ونھایت برطاقم قلاع ومواقعی یاقوب یققدقن

بۇراد گورۇپسى

www.ewlat.org

www.uighurkitap.com

ۋېكىنك شىرقىندە ۋ (تونۇق چەتۇ) شەھرى قىرىندە ۋاقىق (پالى كىيائۇ) نام موقىدە برىغلىق قىلىپ چالدىقنى سىكرە پىكىن شەرىتە داخلى اولماش ۋايمىرا - طور ھىيانغ قونغى پايىختىدىن فرارە مېجور ايدوب چىن دولتى ايله كىندىلېرىنە غايت نافع برىمىھادە عقد ايلشدر (۱) (پىكىنە داخلى اولان فرانسىزىسىكرىنك قوماندانى جنرال «قوزن موتو بان» وشەرتى ايله برابر سىوېلىنك ايسىنلور ايسە «قوزن دوموتو بان وقونى دو پالىقايو» اولوب انىكلېزىسىكرى قوماندانى دىخى لورد (الچىن) ايدى .متفېن سىكرى «كەملىل ممتدەندىر!» پىكىندە ىغمايە قوبولشلىر وانىكلېزىر كويا ىغمايە كىندىلېرىنك تنزل ايتىوب بىمىش اشىيائى غرىبە الدىقلىرىنى وفرانسىزلىك پىك چوق التون واشىيائى نفىسەيە نائل اولدىقلىرىنى بىيان ايتىمىكەدە ايسەدەفرانسىزلىردىن بو بابدە پىك كىرولماشاىلردىر ايمىراطورىك دست تىسخىرە كىچىن صىغىيە سىرايى كويا چىنلېلىرى عقد مىھادەيە اجبار اىچون !. كاملاً غارت وىغما اولمش ايدى !! .«طرفىن سىكرىتە تقسىم ايتىك مأمور بىتيلە تشىكىل اولىنان ملىطت قومىسىونىك دىفترىدە داخلى اولان» اموال مىھوبەنىك - الك دون اولقى اوزرە تخمىن اولىنان - قىمىتى ۸۵۰ بىىك فرانىق اولوب بونىك ۴۲۰ بىىك فرانىق قىمىتىدە اولانى فرانسىز سىكرىتە وقصورىدە انىكلېزىسىكرىتە اعطا قلىمشدر .) بو ۸۵۰ بىىك فرانىق قىمىتىدە اولان اشىيادىن بشقە غارت اولنان اشىيا نىقدر ؟ اوراسىنى

(۱) ھىيان قونغ پىكىنى ترك ايتىدىكى كىي ايمىراطورلىق مىقانىدە دىخى او زمان بش ياشىدە اولوب وارث پىكەسى اولان اوغلىنى (بو چوقىغە ابتدا «شېرىنغ» وياخود «شى سىيانغ» نامى وىرلىش ايسەدە برىسە سىكرە ايمىراطور سابىق مىغولسىتانىدە بىول شىرىدە وفاتى اوزرىتە مىتوفانىك برادىرى پىرسى چون ايله دىكر برادىرى پىرسى قونغ طرفىندىن مجلس شەرىرە لغو و اعضاسىنىك اكترىسى قىتل اولىدىغى وقت «تونۇق - ش» ياخود «تونىكچ» ۋاك طوغرىسى «تونۇق - چى» عنوانىدە تىحوىل اولمشدر) وبونىك مىغورسىنى حىسبىلە وىسىلدىكەنە ۋەھىت و كلا رىياسەتە دىخى برادىرى پىرسى قونى تىعىن ايتىمشدر . پىرسى قونىق ايسە ارتق چارە مىقاومىك بولسە مىھىغىنى اكلامغىلە اوروپالىلىرىك تكالىف ۋاقىقىنى باقلىبول مىصالحىنى اختىيار ايتىمشدر .

اللهدن يشقه كىسه بىلز ! . مەنىلىكى ھېچ بىر مەنە وىرەمەك ئىستىيان و مەنىت و ئىنسانىيەتنى
وسا ئۇ ئۇنى كۆستۈرە مەكلىرى بىر پاتىق بارلاق بارلاق شىلەرنى مەن ئىتەككە اولان ئىككىز
و فرانسىز مەن ئىچىدە سەنە بو بىدە افترا ئىدە يۈرۈم ئۇن ئىتەك ! و «ئۇر بۈيە بىر شىئە مەن
دەكلى قەبۇل ئىتەك» دىدە سوزلىرى ئىستىعاد ئىتەك ! بو خەسەسەك ئىتەك پەقەت قولاي .
ھەم نە ئىلە بىلەن مەسكىز ؟ بالەتات جەزىلە مەن ئىتەككە افتادىلە كە مەن ئىلە چىندەن كەلەن
ئۇن ئىستەك تەسەف قەندە اوچىسى ئابۇلىيۈن خاندان ئەزەسەلە ئىمپىراتورىيە ئۇنى
تەسەف قەندە بولان دەوى ئۇزىنە فرانسە مەن مەسكىز تەسەف قەندە ئىتەككە اولان
تەسەف قەندە مەسكىز قەندە قەندە بولان دەوى ئۇزىنە فرانسە مەن مەسكىز تەسەف قەندە ئىتەككە
و اعتراف ئىتەككە .

مەسكىز قەندە ئىتەككە غارت ئىلە كەتتە ئىدە ئىمپىراتور كە ئۇن بىر يەككىز قەندە
كەتتە مەركەب اولان صەفە سەرائى ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە
عەجەب ! صەفە سەرائى ئىچىن ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە
بولان و مەسەلە ئىچىن چىنەنلەر تەسەف قەندە كەتتە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە
ئەك ئىچىن ! ... جەزىلە افتادە سەنە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە
تەسەف قەندە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە
خەتەر ئىچىن خەتەر ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە
بە افتادە سە و . بىجە غەيت ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە
«خەتەر ئىچىن قەندە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە
قەندە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە
نە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە
ئۇن بىر يەككىز قەندە مەركەب بىر سەرائى دەكلى يۈز سەرائى ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە
ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە
دەكلى ! ... قەندە مەنىلەر ! غەرب ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە

{ دورغا ئىلەك ئىتەككە }

چىن ھەكۇمەت كە باشقەنە بو مەغلۇبىت عەزىمەت تەسەف قەندە بىر يەككىز قەندە
كەتتە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە
تەسەف قەندە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە
ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە ئىتەككە قەندە

ئۇزۇن گۆرۈپسى

www.ewlat.org

www.uighurkitap.com

ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازىلار تەپسىلىي

دورغانی سوارسی (۱) حقهده قولجه وکاشغر ایالتلرینک والی عمومسی اولان (شوجونیق طایق) نام جان جون طرفندن برطاق معاملات و تحقیرات ناسزاده بولمسی سبب اولمشر .

کاشغرك شمال شرقیسنده بولنان دورغانلر مر قومك درجه افراطده بولنان تعصب جاهلانهمی اقتضاسندن اولهرق اوتهدنبرو حقلرنده اظهار بغض وعداوت ایتکده اولدیغنی بیلدکلی و بوکره چین دولتنك پك زیاده صیقلدیغنی بروقتده هیچ بکلمدکلی بر معامله بی کوردکلی جهته همان مر قومی قتل واعدام ایدهرک محاربهیه کیتامکه قرار ویرمشر ایسهده بو دفعهلق واز کچوب انتقامی وقت آخره تعلیق ایتدیلر . مر قوم دورغانلرک بو نیتلرندن هر نصلسه خبردار اولنجه مسلمانلر حقهده اولان عداوتی برقاذهما کسب شدت وانلردن ایستدیکی وجهله برانتقام المی ایچون بولنرک ارسالندن صکره پکین جاننه عزیمت ایلدی .

پکینه واصل و اول وقت دهامسند حکومتده بولنان ایمراطور هیانغ قونلغ حضورینه داخل اولدقده « الدیغنی معلومات موثوقهیه نظراً میدان محاربهده بولنان دورغانلرک دشمن خارجی ایله اتفاق ایدهرک یقینده اعلان عصیان ایده جکلی جهته مملکتلرده قلان دورغانلرک اشعال ناره اختلال ایچون تدارکات خفیهده بولندقلری ومتفقین اردولرینک بویله عقلاره حیرت ویریر درجهده مظهر فتوحات اولملری دورغانلرک خیانت و دشمنه اعطای معلومات و ایفای معاونت ایتسندن نشأت ایدوب بویله خائن برملتی قرارلرندن واز کچیرمک ایسه حقلرنده شدت کوسترمکه وتادیات لازمه بی ایفا ایلمکه متوقف ایدوی وحقلرنده کوستریلان مر حجت وعنائی

(۱) کاشغر قطعهسنده پیاده یوق . عسکرک هپسی سواریدر . پیاده اصولی صکره لری یعقوب خان زماننده میدان قونلش فقط مقدارینک تکثرینه همت ایدلماشدر . آسیانک سائر طرفلرنده دخی قرون سالقهدن بری بویلهدر .

ضعفه حل ايله شیماره چقلری جهتهله بونلرله باشه چیمقله میوب ایشک متج وخامت اوله جنجی «زمینده برچوق سوزلرله ایمراطوری اغفال ایلوب علی العموم دورغانلرک خیانتی ايله دشمندن فرار ایتلرینه برجزا اولق اوزره یالکز محاربه ده بولنلرینک اموال واملاکنک هدم و احراق واولاد وعیالک قتل واعدام ایدلسی امرینی المغله قولجه به عودت ایدوب اشبو اراده بی تمامی تمامنه اجرا ایتلشدر .

بچاره دورغانلر ایسه دشمنله اتفاق ایتدکن بشقه چین عساکرندن زیاده محاربه ده ثبات ايله بو باده قانلرینی دوکش ایدلر . واقعا مغلوب واکثر محاربه ده فراره مجبور اولدیلر . فقط چین عساکریده مغلوبیت واقعه ده حصه دار اولوب بو ایسه اسلحه جدیده نك تأثیرات شدید سنی او آنه قدر کورما ملرندن نشأت ایتلشدر .

(مغلوبیت واقعه متفقین عساکرینک منتظم و معلم واسلحه جدیده ايله مجهز بولمسی سببیه واقع اولوب اگر اوروپالیرک سلاحلری چینلیرک صوبه اطلاقه شایان اولان اسلحه سنک عینی اولمش اولسه ایدی دشمنلرینه نسبتاً قطره حکمنده اولدیغدن کاملاً محو اولورلر ایدی . فرانسزلر انکلیرلر روسلر جزایر ده هندوستانده آسیای وسطاده چینده اللرنده کی سلاحک شدت تأثیری سایه سنده مظهر غلبات و قوتحات اولمشدر . بیک نفرک اون اون بش بیک ادمی مغلوب ایدره ک بش اون مملکت و بریسوک قطعه بی قتح و تسخیر و کندیلرندن تلف اولان برکشی به مقابل دشمنلرندن یوزکشی بی قهر و تدمیر ایده بیلسمنه نصل امکان ویریلور؟ حالبوکه بواکان اوروپالیرک اللرنده بولنان صاعقه بالانک ملیونلرجه ادمی بر آنده هلاک ایده جک درجه ده دهشتما اولمسیله حاصل اولمقده در)

دورغانلرک کندی حقلرنده عزو اولنان افترا و غیاباً مملکتلرنده وقوع بولان ظلم و جزادن قطعاً معلوماتی یوق ایدی . وقتاکه معاهده نك

عقدی سبیلہ و یریلان رخصت اوزرینہ ۱۲۷۸ سنہ ہجریہ سی اواسطندہ مملکتلرینہ عودت و حسن خدمتلرینہ مکافاة ایدیلہ جک ایکن بالکس اولاد و عیاللرینک قتل و افنا و املاک و امواللرینک احراق و امحا ایدلدیکنی رؤیت ایتدیلر . ارتق بو حالہ صبر و تحمل ایتککہ مقتدر اولہ میہرق اخذ انتقام ایچون بروقت معینده عموماً رفع لوای طغیان ایدلمسی حقندہ خفیاً بر برلرینہ محررات کوندردیلر . بو اتفاق چینک ایالت غربہ سنہ منحصراً اولوب کاشغر قطعہ سنک شمال شرقی طرفلرنده اولان دورغانیلر ایسہ انلردن صکرہ و باشلوجه اولہرق ایشہ تشبث ایتشدیر .

چین ایجریسندہ بولنان دورغانیلر وقت معینک حلولنہ انتظار ایتککہ ایکن اتی الذکر بروقعہ اختلالک وقتندن اول ظهورینہ سبب اولمشدر شویله کہ : (شیعان) شہرندہ بری چینلی و دیگر دورغانی اولان ایکی قومار باز یینندہ حاصل اولان معارضہ بالاخرہ منتج مضاربہ اولمغلہ اطرافدن یرخیلی کسہ ہرابکی طرفک معاونتنہ قوشمش و ظهور ایدن « وای چینلیلری دوکہ یورلا » و « وای مسلمانلری اولدیرہ یورلا » صدارلی ایشک کسب جسامت ایتسنی موجب اولمش ایدی . شہر مذکورده بولنان دورغانیلر ذاتاً بر بہانہ منتظر اولدقلر . ندن همان سلاحتلرینہ صاریلہرق وایلرو کلانلرندن اولوب قیام عمومینک باشلوجه مرتب و مشوقلرندن بولنان « شہودارین » اسمندہ اولان ذاتی کندیلرینہ سردار نصب ایدہ رک راست کلدکلری چینلی یی قتل و استیصالہ قویولمشلردر .

بو خبر دہشت اثر اوکوندہ « سوچی » شہرینہ واصل اولمغلہ اورادہ کی دورغانیلر دخی « لوحودارین » اسمندہ اولان ذاتی سردار انتخابیلہ رفع لوای طغیان ایتدیلر . مومی الیہما اطراف شہرلہ کیفیت حال و صورت اختلالی مین محررات ارسال و بو سبیلہ اشبو ایکی شہردن بشقہ فرقدن متجاوز شہر اہالی اسلامیہ سی اعلان عصیان و اختلال ایلشدر .

اورالزہ بولنان چینلیلر کرچہ مقابلہ قلعیشمش ایسہدہ ہر بری کندی

تاریخ قسمی کاشغر اون اوچچی عصر

دردینك چاره سنده اولدیغی (یمنی بر نقطه ده بولنه مدیغی !) و دورغانلیر ایسه
حبل متین اتحاد صسار یلهرق دائما بر لرینه معاونتده بولندیغی ! جهتلہ
طرف طرف مغلوب و یوزده طقسائی سیوف اسلامیه دن باشنی قورتاره میوب
مقتول اولمشدر .

اختلال ایدن شهرلك نصفی لوحودارینك ونصیفیده شو خودارینك
تحت اداره لرینه کیرمش و آتش اختلال ایسه ایچمه مدت بلا فاصله دوام ایله
چینی و دورغانی اولهرق بك چوق ادم قتل اولمشدر . بو دورغانلیرك مجموعی
اول وقت بیش ملیون قدر تخمین اولمش ایدی . مومی الیهمانك عواقبی صره سی
کلنجہ یاز یله جقدر .

{ داود خلیفه }

قولجده بولنان (شو جونیق طانیق) کاشغرک شمال شرقیسنده بولنان
(اورومچه) و (مناس) و (قوٹی بك) و (چیدوان) و (سانجو) و (غومہ تی)
(لوکجون) شهرلنده کی دورغانلیرك چینده کی ارباب قیامك دائره اتفاقنه داخل
اولدق لرینی و کندی شهرلنده بولنان عسا کر چینیه نك کترتی و متیقظانه حرکتی
جهتیه رفع لوای اختلال ایچون وقت فرصتی بکلدکلرینی هر فصله خبرالنجہ
درحال بونلر برحیله ایله کاملاً تلف ایلمدیکی و هوای اختلال و سودای استقلالده
بولنان کاشغرک اهای سارہ سنه بردرس عبرت کوسترلمدیکی صورتده بك
یقین زمانده وادی عصیانه انسلاک و بك چوق کسه نك دخی بالطبع بویوله
انهمک ایده جکی مألده پکینه برعریضه مخصوصه کوندرمش و برمدت صکره
اتی المال امر نامه بی اخذ ایلشدر .

» متقرب الحلول اولان قربان بیرامی کونی مذکور الاسامی شهرل دورغانلیری
جامعلرده ادای صلوة ایدرلر ایکن سلاخسز و غافل بولنه جققری جهتلہ مدافعه یه وقت

ئۇلاد گۇرۇپسى

www.ewlat.org

www.uygurkitap.com

ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي نەسەر ۋە قوليازىلار ئامبىرى

تاریخ قومی کاشغر اون اوچچی عصر

براغیہ رقی بالہجوم قتل و استیصال و ایلو کلانلری دردستہ پکینہ ارسال اولنسون و بونلرک شہرلی اوکون احراق و تخریب اولنوب بوبادہ صوک درجہ غیرت وفداکاری اختیار ایدلسون

والی عمومی الدیغی ارادہ بی همان مذکور شہرلرہ بولنان چینلیلرہ باحیرات اشعار و بواشک اجراستہ مأمور اولان چینلیلرہ تدارکات لازہ اجراسیلہ عید اضحاک و رودیتہ چار چشم ایلہ انتظار ایلدی .

دورغانلر چینلیلرک بویله بر سوء قصدندن معلوماتی اولماسی حسبیلہ بر حال غفلتہ ایکن والی عمومینک خدمتکارلرندن بر دورغانی قاریسی هر نصلسہ کیفیتدن خبردار اولغله همان قوجہدہ بولنان دورغانلرہ بیان حال وانلرہ اشبو خبری علی العجلہ اورومچہدہ کی دورغانلرہ ایصال ایلدیلر و اورومچہلیر دخی چینلیلرک « دورغانلری غافل بولہرق باصوب قولایلقلہ تلف ایتک » خیالیلہ طالدقلری خواب غفلتندن استفادہ ایتک و تدبیرلرینی اجراہ وقت برافاق ایچون قربان بیرامندن اول قیام ایتکہ قرار ویردیلر .

اکر بویله قرار ویرمسہلر ایدی چینلیلر یوم عیدہ حاضر بولنہرق جمعیتلہ جامعلرہ (*) هجوم ایدہ جکلرندن و شہرلی ہدم و تخریبہ قالدیشہ جکلرندن اول وقت انلرہ مقابلہ براز کوچ اولور ایدی . حاصلی قربان بیرامندن ایکی کون اول کہ ۱۲۷۸ سنہ ہجریہ سی ذی الحجہ سنک سکننجی کچہ سیدر جملہ قیام ایدوب غایت شدت و دہشتلی بر صورتہ بولندقلری شہرلرہ کی چینلیلرک اوزریتہ هجوم ایلہ دشمنلرینی برآن اول محو و تلف ایتک ایچون صوک درجہ یہ قدر چالیشمشلردر .

اختلال ابتدا اورومچہدن ظہور ایدوب اورادہ بولنان یوز اوتوز بیک

(۱) کاشغردہ بولنان ویکرمی بیکدن متجاوز ادم استیباب ایدن جامعلرہ عیدکاه تسمیہ اولنورکہ بونلرہ محصراً برام نمازلری قلنور . اعالی اوقات خمسہ نمازلرینی بونلرہ نسبتہ اوفق عد اولنان مسجدلرہ ادا ایدرلر . جامعلرک تعریفاتی احوال داخلہ قسمندہدر

قدر چىنلى كاملا قتل واعدام و حسابسىز اموال غارت و لغما اولنهرق شهر مذكورك بر چوق پرلى دىخى او قارغشەلىق ارەسندە تخرىب و احراق اولمشدر. چىن خدمت عسكەرەسندە بولنان دورغانلىرك سلاخلىرىنى استىحاباً فرار ايله همجنسلىرىنە التحاق ايتلىرى چىنلىلىرى بتون بتون دوچار خىرت ايتىش وبوايسە اهل اسلامك تسهيل مظفر ياتنى بادى اولمشدر.

ولى عومى «دورغانلىرى شويە برتدبىر ايله تلف ايدەجكم» دىە صا. يىقلمقەدە وصفای درون ايله اوطور مقەدە ايكن دورغانلىرك قيام ايله چىنلىلىرى محو ايتىمكدە اولدىغى خبەر النجە فرح و سرورى غموم وكدورە مبدل اولوب تدابير مایوسانەدن اولهرق ياتندە بولنان يوز بىك عسكردن ۴۲ بىك نفرىنى التيشىر بىكدن عسارت لوازە تقسيم ايله تلف ايدىمكدە بولنسان چىنلىلىرە امداد ومعاونت لازمەدە بولتىق اوزرە مذكور شهرلە وسىكر بىك نفرىنى دە مرور وعبورى كىمك وسىلابە اختلالە برسەد حائل اولوق يەنى كوچار طرفلردن شمال شرقى جهتلىرىنە طوغرى كلان بولجىلىرى اختلالك ظهور ايتدىكى محالزە واورالردن كلانلىرى كوچار طرفلرىنە كچىرمىوب سائر طرفلردە بولنان اهالىنى اختلالدن خبردار ايتامك اچون (طوخسون) و (طورپان) شهرلىنە ارسال ايلدى.

اشبو شهرلردە بولنسان دورغانلىرك اورالردە بولنان چىنلىلىرى وكرك انلرە امداد اولهرق كلان عساكر چىنەينى كاملا اعدام و فقط كىندىلرەدن دىخى برخىلىسى نائل مرتبە شهادت اولوب او جهتلردە برسنە قدر محاربات خونريزانه دوام ايتمشدر. بولنر اعلان عصيان ايدر ايتن همان باشلى باشلىرىنە برحكومت تشكىل ايدوب ايجالردن (داود) استمندە برىسى مقام رياستە كچىرلىش ومشارالىه خليفە عنوانى وىرلمشدر. اشبو (داود خليفە حكومتى) دائرەسى داخلىندە بولنان چىنلىلىرى تىمىزلىكدن صكرە برقاچ سەنە هېچ برطرفدن خوف واندىشە اوزرە اولمىهرق دوام ايتمشدر.

حكومت مذكوره كىندى اوزرىته تعرض وقوع بولدىغى كورنجه مؤخرأ چىنك ايجرىسندى اولوب خيلوجه اوزاق مسافهده اولان وكاشفرك شمال شرقىسندى واورومچىنك شىماندى بولنان (پچان) شىرىته ارهصره برطاقم دورغانى كوندرك اورالرى غارت وىغما ايتدىر ايدى كه دردىست اولنان چىنلىلرك كىي قتل و كىي اسىر ايدىلوب مؤخرأ فروخت اولنور ايدى .
 مشارالېك بويله سىرىه كوندرمى شىر مذكورى ضبط وتسخير املنه مېنى دكل ايدى . واقعا اوراسىنى ضبطه قوت واقتدارى وار ايسىده شىر مذكور غايت اوزاق مسافهده بولدىغىندن ضبط ايتىدن صكره محافظهسى (انلرجه) مشكل ايدى . داود خليفه حكومتى حقهده شىدىك بو قدرجق معلومات كافىدر ، برازده بشقه جهنلره بقالم .

{كوچار حكومتى}

چىنلىلر هر نقدر طوخسون وطور ياندى بوللرى سىد و بند و اطرافك اختلالدن خبر الهماسنه زىاده سىله سىي وجهد ايتش ايسىده كاشفرك شمال شرقىسندى واقع (كوچار) شىرىندن دىي آتش اختلال ظهور ايلشدر . شوىله كه : قره طاغلو سلاله سندن (جال الدين خواجه) دورغانلىك اختلالندن خبردار اولغله واولاره لق عالم معنده كاشغر قطعه سنك اسلام الله كچه جىي تبشىر اولنوب كىندىسنى برده قلىچ وىرلىكله همان اشغال نأره كارزار و بيان كىفيت ايله چىنلىلرى شاشىردوب برلرىته امداد ايتسنى ميدان وىرمامك اىچون على العموم اهل اسلامك بر وقت معىنده هجوم ايتسنى اطرافده بولنان اهل اسلامه اشعار ايلدى . كوچار مىلمانلرى ميدان جلادته ايتلهرق شىر مذكوره كى چىنلىلرى كاملاً قتل و اعدام و مشارالېي مقام امارته اجلاس ايلدىلر . مشارالېه اهلاليك ازدياد شوق وجسارتىي موجب اولق اىچون دشمندن اخذ اولنه جق نقود واشىيادن هىچ بر شىي طلب ايتيه جكنى اعلان وسر عسكر نصب ايتدىكى برادرى اسحق خواجهنى سكر طقوز يك عسكرله

تارىخ قىسمى كاشغر اون اوچىنچى عصر

بوركور (۱) شەرىنە اعزام ومومى اليه دخى شەرمذكورى اھالىسىندىن برخىلىسى مسلمان اولدىغىچون سەھولتە ضبط ايدەرك اورادەكى چىنلىلەك چوغنى اعدام ايلدى .

مومى اليه اھالىدىن برخىلىسى مەيىنە الوب شەرمذكورك ىدى كونەك مسافەسەندە وكوچارەك شرق جنوبيسەندە بولنان قورلە شەرىنە عزىت وشەرمذكورى دخى مسلمانلەك قلەغە قىورلىنى كىشاد ايتلىرى سەببىلە بالەسەھولە ضبط ايدوب عەسكىرىنى نائەل غنىت ايلدى وبونەك اوزرىنە قورلەنەك شەمال شرقىسەندە بولنان قرە شەرمە حرەكتە اوراسىنى دخى تەخت محەصرەبە الدى . والى عومى قرە شەرمە امداد اولوق اوزرە اوتوز بىك نفر سوق وارسال ائىش وبواردو ايسە طى مراحەل ايدەرك درت بىش ساعەت ايلروسەندە بولنان عاشاق دالە (۲) ياقلاشمىش ايدى . اسحق خواجه بونى خەبر النجە ترك محەصرە ابلە محل مذكورە ايلغار وعەسكىرىنەك نەصفەندىن زيادەسەننى بوغازى تەشكىل ايدىن طاغلەرك ذرەسەنە چىقاروب قەصور عەسكىرلە بوغازەك اوكنەندە دىشمەك ورودىنە انتظار ايلدى .

وقتەكە دىشمەن ھىچ بر شەيدىن مەلوماتى اولمەرق سەلە السلام بوغازى مەرورە باشلدى اسحق خواجه بر شەتلى آئىشلە روى استقبال كوستردىكى كې تەلەردە بولنان مسلمانلەك بر قىسمى دە ھىمان ارەقە طرفەندىن اينوب بوغازەك اوبر طرفىنى ضبط ابلە دىشمەك خەت رەجەتلىرى كەسەندى و ذرەلەردە بولنانلەك ايسە يانغور كې طاش پارچەلەرى قورشون دانەلەرى آتقە باشلدى . چىنلىلەر مسلمانلەرى اورادە ھىچ مامول ايتەكلىرىچون كەل امنىت و غەفلەت ابلە كەلەندە ايكەن بىرەنبرە

(۱) كاشغەردە قەبىلە دىكە ذكر اولتور اورنە خالەدە برشەردىر . كوچارەك اوج كونەك مسافەسەندە وچانەب شرق شەمالىسەندە كەندىر .

(۲) محل مذكور ايكى طاغ ارەسەندە كەن بر بوغاز اولوب يانەندىن انجەك بىوك بىرە نەر جەريان ايدىر . دىشمەن ھەمەھال بوغازەندىن كەمەكە مەجبور اولوب قرە شەرمە بىشقە يول يوقدەر .

بو شدتلی آتشی کورنجه مسلمانلری کندیلرینک درت بش مثلی ظن ایله دوچار خوف ودهشت اولمش ورر خیلیمسی چاره نجات بوله میوب کندیلرینی نهره آترق غرق وتلف وخیسی مقداری ایسه عقلارینی باشارینه طوبلینجه یه قدر مسلمانلرک نشانسکاهنه هدف اولمشدر .

چینیلیر نهایت کندیلرینی نهره الفا ایلاکله ویاخود خط رجعتلرینی کسن مسلمانلری یارمق وفراره یول بولمق ایچون چالیشمقلا خلاصک امکائی اولهمیه جغنی آکلابوب چار وناچار مقابله ایستدار ایلدیلر . وقوع بولان محاربه خوزریانه اقشامه قدر امتداد ایلمش و مسلمانلر غایت مهم وحا کم نقطه لری طومتش اولدقلرندن بالاخره غالبیت انلر طرفنده قالوب چینیلیرک همان کافه سی محو وتلف اولمشدر . فرار ایله قورتیلانلر یوز کشتی قدردر . واقعا مسلمانلردن دخی ادم تلف اولمش ایسه ده بونلرک نصفی مقداری طاغ تپهلزنده وحا کم نقطه لرده بولندیغندن دشمنک تأثیر سلاحنندن مصون اولمش و اشاعیده بولنانلرک تلفاتی ایسه بالنسبه یک دون بولنش ایدی .

قره شهرده بولنان چینیلیر کندیلر یته ورود ایدن عساکر چینیه ایله مسلمانلرک محاربه ایتمکده اولدیغنی ترک محاصره دن بشالتی ساعت صکره خبر انجه معاونتده بولنق اوزره عشاق دال اوزرینه حرکت ایتدیلر و میدانی اجساد چینیه ایله عساکر منصوره اسلامیه احاطه ایتمش کورنجه دوچار وله وحیرت اولدیلر . بونلرک کچه حرکت ایتلری مسلمانلرایچون خبری اولمش و چونکه وصوللری وقوع بولان محممه کبرانک ختامی وچینیلیرک کاملاً محو وانهرای زمانته تصادف ایلمش ایدی . مسلمانلر چینیلیرلری کورنجه برهیکل غضب کسیلرک حواله سیف مسلول جهاد ایله دشمن اوزرینه هجوم واقحام و مقده کی غلبه نک نشووسیه او درجه سعی و اقدام ایتدیلر که بر ساعته وارمه دن دشمن منهنمز و پریشان وسیوف اسلامیه دن باشنی قورتاره یلانلرکال خوف ودهشته کر یزان اولمشدر . فرار یلرک بر قسمی قره شهره جان آتله بیلش ایسه ده معقبولر .

ده انلرله بار شىره كىردىكلرىدىن طعمە شىشىرىنىڭ قورنىلا مامىشدر .
 اسحق خواجه قرەشەرىك ضبطىدىن سىكرە اون اوچ كوناك مسافەدە
 واورومچەنىڭ جنوب غرىبىدىن بولغان (طورپان) شەرى اوزرىنە حرىكتە
 اوراسنى دىخى تىت مىخاسىرە مىش ونهات چىنلىلەك ورود امداددىن مایوس
 اولىجە مىلمانلارە تىلىم اولوب الى باغلى تلف اولماق اچون جىجانه لىنە آتش
 وىروب كىندى كىندىلەرىنى تلف ايتلىرى حىسبىلە بىلەسولە قىضە تىخىرە كىچىر-
 مىشدر . دوانچىن و طوخسون شەرىلەندە بولغان چىنلىلە مىلمانلەك هر كون
 بركونا قىتوچانە مظهر اولمىدە بولدىغى خىر النجە كىندى كىندىلەرىنى افىونلە
 هلاك ايتدىلەر . اطرافىدە كى قىرلەر اھالى اسلامىەسى بونى طونىچە مذكور
 شەرىلە كىرەك بولدىقلى اموالى بىھا ايتدىكن سىكرە كىفەتتى طور پانە بولغان
 اسحق خواجه بىھە اخبار واشعار وموى الىە دىخى كلوب اطرافىدە كى مىخارتىدىن
 معلومات المى اچون چىقاردىغى مأمورلەك كىتورە جىكى خىرە منظرأ دوانچىن-
 دە برەمت اقامتى اختىيار ايتلىشدر .

(قرە شەرى و طوخسون و طورپان شەرىلى مىلمانلەرى مذكور شەرىلى قىخ و ضبط الىە
 كىندىلەكلەردىن كلوب جىمال الدىنە تابع اولمش و دورغالىك دە اىقاي معاونت اىلىش اولدىغى
 حقىدە اىر و جە بر معلومات وارايسەدە طوغرىسى يازدىغىم و جىھەدەر)

{ طارانچىلەك قىامى }

قولجە شەرى اطرافىدە بولغان شەرىلەر اھالى اسلامىەسى كە بولنلەر
 طارانچى (۱) تەبىر اولنور اطرافىدە كى مىلمانلەك قىامى خىر النجە ھىمان رىفەلوى
 اختلال وچىن زىجىر تابىعتى قىرەق اعلان استىقلال الىە اىچىلەردىن (على بك)
 نام ذاتى كىندىلەرىنە پادىشاھ انتخاب ايتدىلەر . قىام ايدىر ايتىز اىلك ايشلىرى اىلى
 شەرىلى نامىلە ياد اولغان طقوز شەردىن چىنلىلەك ساكن اولدىغى بىش شەرى
 (۱) ۱۱۷۳ سەنەسەندە اىمىر طور ھىيان لونىغ زمانىدە قىدىم اىلى رىنە و اطرافىدە انشا
 اولغان شەرىلەر كاشغەر شەرىلىك ھەربىدىن تەھىدىدىن بىر مىقدار ادم طوبىلنوب بىرلەشەلمىش
 و بىشە مىللە ھىجرتلەرىنە مساعىدە ايدىلەمىش ايدى . بولنلەر بولە ھەرشەردىن طرانوب طوبىلدىغى
 اچون طارانچى نامى و بىرلەشەركە شەدىكى اھالىسى ابتدا كلانلەك احقادىدەر .

ئۇلاد كۆرۈپىسى

www.ewlat.org

www.uygurkitap.com

برایکی کون ایچنده پک یوک فداکارلقلر اختیار یله عنوة ضبط ایملک اولدی . ابتدا والی عمومینسک اوطوردیغی شهر تحت محاصره به النور ایسه اشبو شهرلک چینلیلری والی به امداد و معاونته کله جکی اشکار اولمقله کار پک دشوار اولور ایدی . کنسیدیلرنده ایسه دیوارلری یقه جق اسلحه ناریه بولمقدیغندن محاصره دن بشسقه چاره یوق ایدی . حالبوکه محاصره ایله وقت کچه جکی واو حالده والی عمومی اورالزه امداد کوندره جکی بدیهی اولوب بو ایسه موجب مخاطره اولدیغندن عسکر اسلام نقدینه حیاتلرینی مقصدلرینک حصو لیچون بدل وایشارایله شمشیر شجاعی سپر ایدینه رک و اشباح شهدا ایله خندقلری طولیدر زق مر دیوانلر وچو یلروا یلرله قلعه دیوارو بر جالریته حقیق کبی توهمی بیله دهشت بخش قلوب اولان مهاجرات غضنفرانه ایله شاهد ظفری در آغوش و فقط بو مبارزان میدان جلا دتک برخیلیسی شربت شهادتی نوش ایلدی . بوندن صکره هپسی بریره کلوب والی عمومی بی تحت محاصره به الدی بواننده قالموق طائفه سندن اولوب مجموع نفوسلری بش التی بیکی متجاوز و بت پرست اولان (صولان) و (چاقار) (شیر) قبیله لری بو مظفریات و غلباتی کورنجه طوعاً کله رک عرض دخالت و بیان اطاعت ایلدیلر .

سلطان علی بونلری تلطف و عسکرینه ترفیق ایله چینلیلری بر قاتدها تضییق و بش التی یردن پوتیلر قوره رق شهرک درونندن پک چوق یرلری تحریب ایلشدر . دشمن پوق تضییقندن قورتلایچون اره صره شهردن چیقوب مسلمانلر اوزرینه هجوم ایلر ایدی . طارانجیلر نهایت درجه ده فداکارلای کوزه دیروب الی سلاح طوتانلرینک کافه سی میدان رزم و مصافه آتیش و حتی طائفه نسا سندن یارینی ذخیره و مهمات طاشیق کبی محاربه میدانلریته قدر صوقیلر ق خدمت سفر به بی اختیار وایکی اوچوز قدری ده سلا حبدست اوله رق ارککلرله برابر اشعال ناره کارزار ایلشدر که ترکلر عر بلر رومالیلر فرانسزلر کبی طارانجیلردن دخی جنه کوران نسوان ظهور ایلشدر .

اسحق خواجه سلطان عليك مظفرىات واقعه سنى خبر النجه اورومچيه عزيمتله داود خليفه بنى الوب برلكده سلطان على به معاونته كلديلر وشهر ك محاصره وتضييقى بر قاندها زبىد وتشديد ايلديلر . محصور بن ايسه بو حالدن مأبوس اولوب والينك تنسيبي وجهله كىي جبخانه ايله وكيميده افىونله كندىسنى هلاك ايلش و بر مقدار حىده كندىسنى صويه اتمشدر . محاصر بن شهرده جبخانه باطلىسنى قضايه حل ايتش ايدى . والينك اشجىسى اولان اسماعيل نام دورغانى قپوبى آچوب كىيىتى اخبار اتمكله شهره كىررك تلف نفسه جسارت ايدمه ميان اوچ درت بىك چىنلى بنى قتل واعدام و بولدقلى اموالى ضبط واغتنام ايله اظهار آثار مسرت وداود خليفه ايله اسحق خواجه ايسه برايكى كون مسافرتدن صكره عودت ائاشدر .

سلطان على شهر مذكورى پايتخت اتخا ذيله دىكر شهرله برر قائم مقام نصب وتعين ومقدما عرض تسليميت ودخالت و ابراز آثار معاونت وصداقت ايدن قالموق قبائلندن (صولان) قىيله سى بكنك كرىمه سنى عقد وتزويج ابلدى داود خليفه عسكرندن بر قاچ يوز سىكمنز اورومچيه موصلتدن صكره عودتله شهرى تسليم ايتسنى وياخود كندىلر ينه تابع اولسنى سلطان على به بيان ايتدیلر . سلطان على هر نه قدر بهوده ره قان دوكلامك اپچون بو حرکت كستاخانه دن واز كچلمسنى بيان ايتش ايسه ده دورغانلر سوزا كلامىوب شهر ك تسليمى قطعاً طلبدن كىر و طور مامغله و طار انجىدر ايسه «بو قىدر قان دوكلامك سىبى سوزله تهرىده قالىشمغله چار وناچار اوكون محاربه به ابتدار اولندى . دورغانلر بر قنّه قىيله دن عبارت اولدىغىدن طار انجىلر بونلرى برايكى جهله ايله بر يشان وتارومار و بر چوق تلفات و بر دىر دكدن صكره فراره اجبار ايلدیلر و مسلمان اولدقلىر پچون تعقيب ايتدیلر .

اسحق خواجه كوچاره موصلتله جمال الدين پادشاه طرفندن زياده سيله

مظهر التفات اولدقدن برقاق کون صکره ایکی کونلک مسافهده وجانب غربیده واقع بای قصبه قلانی (*) اوزرینه حرکت ایلدی. اوراده کی چینلیلر مملکتلرینک قلعه سی اولدیغندن محاربه ایدهمیه جکلرینی بیلدکلری جهته تسلیم اولدیلر و تحت اسارته آلتوب کوچاره ارسال اولندیلر .

مومی الیه مؤخرآ جمال الدین پادشاهدن آلدینی امر اوزرینه کوچارک اون وبایک سکر کونلک مسافه سنده بولنان (آق صو) شهری اوزرینه حرکت ایلدی . شهر مذکور چینلیلری کیفیتدن خبردار اولنجه یدی سکر بیگ عسکری ایکی کونلک ایلروده بولنان (قره یولغون) نام محله ارسال ایلدیلر . اون اوچ اون درت بیگ نفردن عبارت کوچارلیلر ایله چینلیلر محل مذکورده بوغاز بوغازه بربرلرینه کیریشمش ونهایت چینلیلر عسکر اسلامک بطش وشدت غضنفرانه سنه تاب آور مقاومت اولهمیه رق مغلوباً فراره مجبور اولمشدر .

کوچارلیلر بونشوۋ غالیته آق صویه کلوب شهری درحال تحت محاصره یه آلمش وچینلیلر نهایت خلاصک چاره سنی کورده مینجه عادتلری وجهله جیخانه ایله کندی کنیدیله نی تلف ایتمکله شهر مذکوری دخی بو صورته ضبط ایلمشدر .

(آق صو اهلایسنک کندی کنیدیله عصبان ایله مؤخرآ جمال الدینه تابع اولدقلرینی مأمور مخصوص ارسالله بیان ایلدکلری حقنده برو مسلمانلر سکر یوز نفردن عبارت اولدینی حالده آق صوی ضبط ایلدکلری و مؤخرآ چین عسکرینک قوماندانلرندن سعید بک مسلمانلر علیه قاقیشمش ایسده ینه غلبه مسلمانلر طرفنده قالمش وچین عسکری آق صو جوارنده کان قلعه مستحکمه ایجا ایش ایسده نهایت آق صو شهر امینی کنیدیسنی و طرفدارانی تلف ایلدوب مسلمانلر قلعه خارچنده بولنان چینلیلری محو وآق صو جهتلیقی کاملاً ضبط ایش اولدینی حقنده بربرینی طوتمن ونه اولدینی اکلاشلز غایت جاهلانه بردها که ایکی نوع معلومات وار ایسده مقارن حجت دکلر) .

(*) قلان بیوک دیکدر . مذکور قصبه حقیقته اوله اوفق برقصه اولیوب عادی برشر ایسده کاشغرلیلر شهر دیموب بیوک قصبه معناسنه (بای قصبه قلانی) دیرلر .

اسحق خواجه بوندن صكره (اوچ طورقان) اوزرىنه حركت ايتىش
وشهر مذكور چىنلىرى محاربه يه جسارت ايدىمىهر ك تسليم اولدقلرندن قتل
اولمىوب تحت اسارتى التمش وماللىرى ضبط اولمىشدر .

{ مطالعه }

مسلمانلار ك بعضاً اجرا ايلدكلرى قتل عامك موافق عدالت وانسانيت اولدىقنى تسليم ايتىكله برابر
عصر لرجه چىنلىلردن كوريلان مظلالم انتقامى بشقه برصورتله آنىمىه جىقنى بيان ايدرم . باباسنى
چو جىقنى حرمى والده سنى ودها آرشدىر يلسه سلاله سندن پك چوق كسىدى اولدىر وب مالى
املاكنى آلمش وكندى سنى مزىله فقر ومذلته آهرق حقنده هر درلو مظلالم اجرا ايتىش بر
چىنلى بى بر مسلمانك ملك دى اولسه عفو ايدىمىه جىقنى وجزاى اعدامى پك آز وخفيف كوره جىقنى
بديى اولوب حال بويىه ايكن دشمنك يالكر تحت اسارتى التمشى پك يوك انسانيت و اثر لطف
وعنايت دكيدر ؟ مدنى اوروباليلر طرفندن توسيع ممالك غرضيله آچىلان محارباتك همان جله .
سندى اجرا قتلان برچوق شىنايه ومحارباتك ابتداسندن انتقامه دكىن ايقاع ايدىلان يىك
درلو فجايىه محاربه نك ايجايات ضرورى سى ديوبده كاشغر ليلر ك آدقلىرى ياره نك آجى سنى چىقار .
مق ايجون قصاص حكمنده اولهرق آره صره اجرا ايلدكلرى شدى پك چىركىن كورمك
وبو باده آنلى حقلى طانچامق انصاف سز قلدر .

اسحق خواجه اوچ طورقانك دى سكر كونلك بعدنده كان ياركند
اوزرىنه حركت ايلدى . شهر مذكور ك ضبطنده دوچار مشكلات اولماق
ايچون اول امرده اطرافنده بولان اورمانلقلرده ساكن دولان طائقه سنى
جلب ايلمك اقتضا ايتدىكىندن محل اقامتلىرىنه عزىتمله آنلى تحت اطاعت
ودائرة اتفاقه آلمش وعسكرىنك انتظامى واستراحت و آراى ايچون برمدت
آنلك ياننده اختيار اقامت ايلمىشدر .

ياركند غايت متين وجسىم ودر وننده پك چوق چىن عسكرى مقيم
اولدىغندن اوراسنك مسلمانلى اختلاله قالقشيه مامش ايدى . ۱۲۷۸
اواخر نده ايدى كه بر كيجى چىن عسكرى امراسندن ماداليه رتبه سنده (كه بزه
نسبتله قائم مقام دىكدر) بولان دورغانى طائقه سندن محمد على نام ذات
اسلامك رؤسائى مستخدمه جلب ايله اختلاله تشويق وتسهيلى موقىت ايچون

چین ضابطلری برر برر چاغروب قتل ایله قویویه آتق وکندیسی شهرده دخی برخیلی ضابطی اولدیروب صباحه قارشو مسلمانلری ایجرویه آتق کبی تداییری بیان و تقریر ایلدی . مومی الیهک تداییری جمله طرفندن تحسین و تقدیر و مقتل اولق اوزرده ایچلرندن بریسنک خانه سی تخصیص اولنش و ایرتسی کیجه پک چوق چین ضابطی جلب ایله قتل و اعدام و مومی ایله دخی معیتده کی دورغانیلرله شهره کیروب خفیاً چین ضابطلری کشته سیف انتقام ایلمشدر . مومی ایله اجرا تئک طویولدیقی کورنجه قبولری آچوب اهایلی ایجرویه آلمش و علناً هجومه باشلمشدر . درت بش سائندن زیاده امتداد ایدن محاربه ده مسلمانلر بوکالمغه طیشارویه چیمغه مجبور اولمش و فقط چینلیری تحت محاصره یه آلمشدر .

شهرک متاتی و چینلیرک ثبات و مقاومتی جهتله محاصره برخیلی زمان متد و بو سببله اسلامک فوری مشد اولدی و اول آرهلحق اسحق خواجه عسکر یله ورود ایتمکله شهرک تضییق بر قاندها تزید اولندی . چینلیر اسلامک کسب قوت ایتدیکنی کورنجه کندیلری اتلاف ایلمش و صاغ قلان جزوی المقداری تحت اسارته آلتوب موجود اولان اموال و اشیا غارت ویغما اولمشدر . چینلیرک امر اسندن یکر می اوتوز کسه ایله درت بشیوز عسکر ایچ قلعه اولان مانچو شهرینه تحصن ایتمش ایسه ده آلتی ماه صکره بیه جکلری توکندیکندن چیخانه ایله اتلاف نفسه مجبور اولمشدر .

(یارکند قوماندانی اهای ایله عسکردن چونغارلرک اختلال ایتمک ایچون سلاحرینی آلفه قانقیشمسک اختلالک ظهورینه سبب اولدینی و ارباب اختلالک یارکنده کیجه هجوم ایدوب ایرتسی کونی چونغارلرک اهای ایله بالاتفاق شهره هجوم ایتکلری و یارکند عسکری آق صو عسکر یله برابر یارکندی محاصره و چونغارلرک دخی بونلرله اتفاق ایلدیکی و محاصره نك مدت مدیده دوامندن صکره چینلیرک کندی کندیلری نغمه هوایه آدینی حقنده برو ۱۲۸۰ ده یارکنده ایکی ییک قدر چین عسکری اولوب امیئ خان اسمنده بریمی شهر امینی اولدینی و مومی ایله اسحق خواجه نك تجاوزات و فوحتاتی کورنجه خوفندن یارکنده بونلر اهای یه چین

حکومتك يولكندن بىئە چىنلىرە معاونت ايدىلسنى اخطار ائىلى اوزرىنە اھالى موافقت ائىش وناۋرە اختلاک هر طرف استيعاب ائىش اولدىنى يارکندە مەوطن اولان مىللانلار رۇيت ائىلرلە بولدقلىرى چىنلىلرى تەلقە دوام ايتدىلرندن مومى ايلە قورقەرقى تىقى ايلە يارکندە قەلئە سەندە تەخس ائىش وعسکرى آره سەندە بولغان مىللانلار دىن ائىلى بىك بىچارەنى اولدىرەش ونهات محاصرە اولتوب چارە نجات کورەنچە کەندىسىنى ومعينى اولدىرەش و باقىلرىنى دە مىللانلار اولدىرەش اولدىنى قەندە ھەمان نە اولدىنى اکلاشيان ومغاير عقل وطبيعت اولغەلە برابر حقيقت حالک بىتون بىتون خلافي اولان بردهاکە ائىلى نوع معلومات وارايسەدە الپوغيىسى بالايلە يازمىشدر .

يارکەندىك ضبىلى اوزرىنە مقام رياستە بر ذاتك نصب وتعيينى ضمنندە امرادن مرکب بر مجلس عمومى عقد اولتوب بو خصوص موقع تذکرە قونلدى . دورغانلار بوايشە ابتدا محمد على بك سبب اولوب پک چوق خدمتى سبق ايتدىکەندىن انک انتخاب اولمىنى ادعا وچقتايلار عبد الرحمن حضر تىك مقام رياستە نصب وتعيينى بيان وائبا ائىش وکوچارلار ايسە کەندىلرى کەلسەلر ايدى يارکەندىك فتحى مىسر اولەمىە جەنى بيان وتذکار وپادشاهلغە اسحق خواجەنىك تعيين ايدىلسى خصوصەندە اصرار ايلەمىشدر . ھىچ بر طرف ادعاسەندىن دوئمەدىكى جەھتلە بر خىلى مجادلە ومنازعەدن صکرە نہایت مومى الیهمک اوچى بردن امیر انتخاب ايدىلش و اوچ امیرك بردن حکومت ائىتىسى باعث فساد اولەجەنى اجلدن امیرلر طرفدن دىخى (نيازى بك) نام ذات انتخاب ايلە اھالىنىك امور ومصالحي مير مومى الیهمک يد امانتتە توديع ومملکتە حاکم نصب وتعيين اولمىشدر . مير مومى الیە ويرکو ودعاوى کى مصالح داخلىيە رۇيت ايدوب تسويه سەندىن عاجز اولدىنى ائىش متعلق اولدىنى طائفەنىك اميرىنە کوندرير وبکەر ايسە کەندى طائفەنىك معضلات اموريلە اشتغال ايدرايدى . واقعا بر مملکتە اوچ امیرك بردن حکومت ائىتمەندىن تولد ايدەجک قئالەك بو صورتلە اوکى التىق ائىستەلمش ايسەدە بو حال ھىچ بر وقتە محذوردن سالم وبويلە اوچ امیرلە اداره اولسان بنای حکومتە ثابت ودائم اولەمىە جەندىن مؤخرأ بوندىن نتايج مؤلە ظهور ايلەمىشدر .

(دیگر بر معلوماته نظراً یار کندیلیر جمال الدینک امارتتی قبول ایتیمسوب عبدالرحمن امیر انتخاب ایله نیاز بی معاون نصب ایش و برخیلی منازعه دن صکره عبدالرحمن ایله برهان الدینک (که اسحق خواجه اوله جق) مشترکاً اجرای حکومت ایتسنه قرار ویرلشدر. حالبوکه محمد علی بک ده امیر ایدی که ایشک طوغریسی یوقارولرده محرردی.)
(ختن محاربائی)

۱۲۸۰ سنه هجریه سنده ایدی که ختن مشایخندن حاجی حبیب الله خواجه نیک بیوک اوغلی احسان خان اهایلی تشویق ایله چینیلیری تحت محاصره یه الدی وایکی ای قدر اوغراشدی. نهایت چینیلیر هرجه تندن قطع امید ایتکله کندی کندیلیرنی هلاک ایتش و صاغ قلانلرک برازی مؤخرأ مسلمانلر طرفندن تلف و برازیده تحت اسارته انمشدر. احسان خان ختنک جوارنده کائن (بورک قاش) و (قره قاش) و (چیره) و (کربه) و (اونیال) و (زاوه) و (پالاه) و (یسی یولتی) ودها سائر باجمله شهر و قصبه و کویلری ضبط و استیلا و چینیلیری قتل ویا اسیر ایله ماللیرنی غارت وینما ایتمشدر. مومی الیهک بوندن صکره اهایلیه ایچارندن بریسنک پادشاه نصبنی تکلیف ایتسی اوزرینه عموماً اهایلی مظهر اولدقلری. بونجه موفقیت کندیسنک علو همت و ثمره غیرت و تشویق و ترغیب و حسن تدیری جهتیله حصوله کلدیکندن کندیسنی انتخاب ایتدکلیرنی بیان ایلایلر. مومی الیه عمومه کندیسیده علما و صلحادن اولوب عقل و درایت و لطف و عدالتی جمله جه مسلم اولان پدرنی انتخاب ایتدیکنی جواباً افاده ایامکله درحال حبیب الله خانه بیعت اولندی.

مشار الیه عالم و عادل و صالح و عاقل و کار و شناس و مدبر و دشمنلری حقنده تهدیدینی ایقاعه قادر بر ذات اولمغله حکومتک دوام و بقاسیچون عسکری یتش بیکه ابلاغ و مهما امکن دائره انتظامه ادخال ایلدکن صکره جانب حجازه عزیمت و ایقای فریضه هجندن صکره عودت ایلدی و غائله سزجه وقت کچورمکده ایکن یارکنددن نیاز بکک اوتوز بیک عسکرله کلیمده اولدیغنی خبر النجه احسان خانی قرق بیک کشی ایله ختندن چیقاردی. مومی الیه

زاوۈنك اوچ ساعت مسافىسىدە بولغان (قەرىۋاد) نام زيارىتىگە مىدانىنە
نەب خىيام اقامت و نياز بك دىخى بىر مدت سكرە مواصلت ايلدى. اثنائى
محاربه دە احسان خانك بىر قورشون اصابتىلە تسليم روح ايتىمىدىن خىتلىلەر زىيادە.
سىلە حدت و تأسف ايدەرك غايت شدتلى هجوم ايتىدىلەر. ياركىندىلەر بوصولت
وشدە قارشو طورە مەرق مجبور فرار اولمش و خىتلىلەر طرفىدىن تعقيب
ايدىلەر ك بىر خىلىسى دە اثنائى راھدە اتلاف ايدىلمىشدر ك تلفاتك يىكونى ۱۷
يىكە بالغ اولمش ۱۳ يىكى قورتىلە يىلمىشدر. ختە ۱۲۸۳ جىمادى الاخرە سىندە
اورالرىنك تحقيق و تفتيش احوالى ضمتىدە موسيو (جونسون) نامىندە
بىر انكلىز ضابطى و رود ايتىمى ايدى. حبيب الله هندوستان واليسى طرفىدىن
معاونت اميدىلە اتفاق اولغىنى تىكلىف ايتىمى ايسەدە اول وقت هندوستان
واليسى بولغان (سىرجون لورنس) مشارالىھە اهميت وىرمامىشدر .

{ كاشغەر قتالى و صدىق بك حكومتى }

كاشغەردەكى چىنلىلەر خاقان طرفىدىن وىرگولرىنك غفو اولدىغىنى بيان ايلە
اھالى بى تىطىب ايتىدىكىن سكرە ارەدە باعث بىرودت اولماق ايجون بك
آچىق حىلە ايلە مسلمانلار ك سلاھلىرىنى طرەپلەيدىلەر. ايكى طرفك متفق اولە جىغىنە
و بىر دشمن ظھورندە مسلمانلار ك چىنلىلەر معاونت ايدە چىكە دائر بىر مەھدە
تحرىر و احكامنە رعايت ايدىلە چىكى مسلمانلار ك اعياىنى طرفىدىن يىمىن ايدىلەر ك
تھىر اولغىنى ايسەدە بۇدە چىنلىلەر ك بىر صنىعەسى ايدى .

بىر كىچە بىر قاچ چىنلى كېنە شەرە كلوب قوبۇلچىلەر بىر كىسە بى كورمك
بەھانە سىلە قوبۇلچىلەر و بولنلر ايجروپە كىررايكىن درحال عساكر چىنە
بىر دىنەرە هجوم ايدەرك مسلمانلار ك قتل و استىصالە قوبۇلشدر . مسلمانلار
ھىر نەقدىر اغاچ و تىمور پارچەلەيلە مۇقابىلە ايتىمى ايتىمىشدر ايسەدە ھىچ بىر تائىرى
كورۇلۇپ نىچە نىچە صىيان و نسوان پايمال خىول تىكىل اولمىشدر .

بوقارغشەلىق ائناسىندە (جان لسان) نام كىسنىە اوچ اوغلارنىڭ ئايكىسى
 براغوب كىندىسىنى بىۈك اوغلىلە برابر قلە دىۋارنىڭ ئاپىلرلە اشاغىيە
 صارقىدەرق فرار و طاغلار دە ساكن قرغىزلار كىل اقامتلىرىنە كىدوب اورادە
 قرار ايلدى. ايرتسى كوتى مرقومك فرارىنى چىنلىلر خبر النىجە «بابا كرى
 نىچون صالىۋىردىكر و بزە نىچون خبر وىرمىدىكر؟» دىەرك قلان اوغللىرىنى
 صلب ايلدىلر. جان لسان ايسە چوققىلى كىندىسى طوتىلۇبدە اعدام اولنور
 ايسە ياندى بولمىسونلر دىە شەردە برامش ايدى .

جان لسان قرغىزلار كىكى صدىق بىكە وقوع حالى بر صورت سوزشاندە
 بيان ايدىنچە مىر مومى ايلە برهيكىل حدى و غضب كسىلەر كى ياندىە موجود
 اولان ايكى بىك قرغىز جنكاورانى مستصحباً صاعقه وارى برسرت ايلە
 كاشغرە كلەرك كەنە شەرىنى تىت محاصرىە الدى و بر كىجە خفياً دىۋارلرە
 عسكەر چىقارەرق غنوة ضبط و چىنلىلر عموماً قتل ايلدى. يكى شەرى بر قاج
 كون محاصردن صكرە تكرار كەنە شەرىنە عودت و برمدت اجرأى حكومت
 ايلمشدر .

شەر مذ كوردە اولان زادكانك و خواجەلر طرفلوسى اولان اھالىنىك
 كىندىسى كىكى طاغى بر قرغىزك حكومتى چكە مىوب بالاخرە علپندە عصيان
 وقىام و تہىئە اسباب زوالنە سى و اقدام ايدە جىكى كىكى برمدت صكرە
 اطرافدە كى چىنلىلرە حكومات اسلامىە طرفندن تعرض اولنە جفى بىلدىكى
 جہتەلە خارىك تسلط اتندن و داخلك فساد و اختلا تندن امين اولمىدىنى
 و بقاسنى كوردەمدىكى بر ىردە حكومت ايتمكدن ايسە قرغىزلر اوزرنندە بىلك
 ايتمكى دھا خىرلى كوردەرك تىت امارتى خوقدندە بولن ان بزرگ خانە ترك
 ايتمكە قرار وىردى و بناءً عليه مقام امارتە اجلاس قلنمق اوزرە بزرگ
 خانك كوندرلمسى رجاسى حقندە يازدىنى تحرىرات مخصوصە ايلە كاشغرە

بولان دورغانى زادكانندن بريسنى ۱۲۷۸ اواخرنده خوقنده علم قولى خانه ارسال ايلدى .

مير مومى اليك بزرگ خانى انتخاب ايلمى مومى اليه سالف الذكر جهانكير خانك اوغلى اولوب صديق بك ده جهانكير خانك همشيره سنك اوغلى اولدينى ايجوندر كه كنديسنك باباسى ده (مر محمد بك) در. كاشغر سفىرى خوقنده واصل و علم قولك حضورينه داخل اولوب مكتوبى تقديم و كىفتى شفاهاً دخى عرض و تفهيم ايلدى. سفىرك رجا و نيازى و بزرگ خانك موافقتى اوزرينه مومى اليه معيته قرق الى نفر عسكر و يريله رك اعزام اولندى كه (يعقوب) بك نام ذات ده عسكره بهادر باشى (بزجه ميرالاي) نصب اولمش ايدى.

(صادق بك كويا عن اصل كاشغرى اولوب بواناده كسب نفوذ ايدرك اهالى ايله چنلرلك اموالى غصب ايتكمده بولمش و جمال الدين خواجه طرفندن سلطنتك عومه قبول ايتدىرلى ضمنده اطرافه كوندريلان عساكرن كاشغر اوزرينه كلانلرى استقبال ايدوب مشاراليك حق سلطنتى تصديق ايله كاشغر اهالىسنه مشاراليك پادشاهلغى اعلان ائلىش اولدينى و كوچارلرلك بولك اوزرينه كنديسنى كاشغره والى نصب ايدرك عودت ايلدكن صكره جمال الدينك تحت تابعيته بولغى ايستيان اهالىنك افكارنجه كيدهرك كندى مرانك حصونه آت انخايمون بزرگ خانى طلب ايلدىكى حقنده ابروجه بر معلومات وار ايسده و قوعاتك صورت جريانى بالاده صحتى وجهه يازلمش و صديق بك قرغز اولوب كاشغر حادثه سنده كلش و كاشغره كوچار-لير ورود ايتدىكى جهته جمال الدينك تحت تابعيتهده كيرمامشدر . ديكر بر معلوماته كورهده صديق بك اجراى ظلم و تعدى ايله غصب امواله باشلى اوزرينه اهالى علم خانه سفىر كوندروب قظلم ائلىش اولدقنلرند خان مشاراليه مومى اليه عزل و يرينه يعقوب بكى نصب ائلمشدر حالو كه كاشغر خوقندك اجزاء مال كندن اولدينى كى صديق بك دخى علم خان طرفندن نصب اولمش دكل ايدى كه مشاراليه عزل و نصبه مقتدر اولسون بو يولده اولان روايتلر بك جاد هلايه ايسده بولنرى شوقدر جق اولسون يازوب جرح ايتسم مؤخرأ حقيقت اولق اوزره ميدانه چيقار) .

{ بزرگ خانك حكومتى }

بزرگ خان ۱۲۷۹ سنه سى ابتدا سنده كاشغره واصل و قبول عامه ايله

ئۇلاد گۇرۇپسى

www.ewlat.org

www.uighurkitap.com

ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي نەشر ۋە قوليازملار ئامبىرى

مقام حکومتہ جالس اولدی. صدیق بك بزرگ خانك رجا و ابرامی اوزرینه موقت برمدت ایچون شهر مذکورده قاله رق وزارت اولی مقامنه بکدی و یعقوب بك ایسه خدمات عسکریه ایله اشتغال ایتکه باشلدی .

یعقوب بك فطره غایت ذکی و فعال اولوب سرکارده صدیق بكك بو-
لمسی هم کندیسنك تفیض و ترقیسنی مانع و همده کاشغر حکومتك بردائره
صغیره ایچنده قالوب ارهسی چوق کچمه دن رحم مادرده کالنی بولمقسنین
سقوط ایدن جنین کبی درکه اضمحلاله دوشمسنی باعث اوله جغنی اکلامغله
میر مومی الیهک تهیه اسباب زوالیه اشتغال و اچمه و مواعید سائره ایله پیدا
ایلدیکی طرفدارانی معرفتیه بزرگ خانی اغفال ایلمش و نهایت صدیق بکدن
تغیره موفق اولمشدر. صدیق بك بزرگ خانك حقنده بغض و عداوت و سلب
امنیت ایتدیکنی وارهیه کیرن بو شجره نفاقك یعقوب بكك دست مهارتیه
پرورشیاپ اولدیغنی کورنجه بیهوده یره تبریه ذمه قالدیشمقندن ایسه خوقنده
کیدرهك کیفیتنی بیان ایله حقنده حسن شهادتی و یعقوب بكك عزل ایدلمسنی
مشعر امرنامه استحصال ایتکیکی اولی کوردهك اول وجهله خفیاً خوقنده
فرار ایلدی . بزرگ خان بونك اوزرینه میر مومی الیهک فراری استرداد
سلطنته قالدیشمق ایچون اولدیغنه دائر سوزلرله برقاتدها اغفال ایدلمشدر .
بزرگ خان یعقوب بکدن بشقه کار کنار ادم کوره مینجه حقنده اولان امنیت
و اعتداینی برقاتدها تزئید و مومی الیهی برچوق عطایا ایله تلطیف ایدوب
صدیق بكك رتبهسنی کندوسنه توحیه و بالجله امور و مصالحی و کافه اموال
واملاک و خزائنی یداداره سنه تودیع ایلدی. یعقوب بك ایسه النده اولان
اقتدار و خزائنی کندولهنده پك كوزل استعمال ایدوب برخیلی کسنه نی
کندوسنه طرفدار و لطف و احسانیه منتدار ایلدی. اول ارهلق یارکند حا
کمرندن اسحق خواجه طرفندن سفارتله برایکی ادم کلدیله و یعقوب بکله
کوریشدکدن صکره بزرگ خانك حضورینه چیقه رق یارکند بکلرینك اره .

میر مومی الیهک نزدینه کلدیله. میر مومی الیه سکر یوزه بالغ اولان عسکرلر
الهی یوز نفری خدمت محاصرهده براقه رق ایکی یوز کشی ایله اطرافنی دور
چیمش و اوپال و یان دامایا و یایچین و قزان کول و فیض آباد و یکی آباد نام
قریه لری اها لیسنک مسلمان اولمسی حسینله بلا محاربه ضبط و تسخیر و بونلر.
ده بکچی مقامنده اولان بشر اونر چین عسکرینی مسلمان اولدقلری جهته
عسکرینه ترفیق ایدوب تکرار یکی حصاره عودت ایلشدر. بو ائنده یکی
حصارک یقیننده واقع قزل طاغده ساکن اولان قیچاقلردن بر طاقه نیک رئیس
(بوغچه بردار) نام ذات ایکی اوچ بیک قومیه کله رک عرض تبعیت ایلمسکه
عسکر اسلامک مقداری تکثر و محصورینک حزن و کدری ایه تشدد ایلمشدر.
چینلیلر محاصره نیک امتدادندن یزار و نهایت درجه ده یأس و فتوره کرفتار
اولدقلری بر زمانده محاصرین اسلام لغم حفرینه قیام و بوبابده فوق العاده
سعی و اقدام ایدنجه چینلیلر بتون بتون قطع امید ایدیه رک جیخانه لرینه آتش
و یروب کندی کندیلرینی اتلاف ایتدیلر. شهر مذکور بو صورتله ضبط
اولنش و تلف نفسه جسارت ایدیه میانلردن چوغی قتل اولنوب اسلامیتی
قبول ایدن درتیوز قدر ارکک ایله صیان و نسوانه ایلشلمامشدر.

{ حکومت یعقوب بک در یکی حصار و کاشغر }

یعقوب بک شهر مذکورده اعلان استقلال ایله (علش) نام کسینه
(دادخواه) یعنی والی نصب و تعیین ایلدی. اول ائنده صدیق بکک خو.
قشدن کندی علینده بر مکتوبی حامل کاشغره طوغری کلکده اولدیغنی
خبر النجه اطرافه بر طاقم ادملر چیقاروب یوللری باغدی. صدیق بک
تحقیق احوال ایچون چیقاردیغنی ادملردن یعقوب بکک اعلان استقلال
ایلدیکنی و کندوسنک دردستیچون یوللرک باغندیغنی خبر النجه کاشغره

بش التي ماه مقدم بزرگ خان چينليزلره ايده چكي محاربه ده استخدام اولنق اوزره بدخشان حاكمي جهاندار شاهدن نامه مخصوص ايله بيك كشينك ارسالي رجا ايلمش وجهاندار شاهده طلب اولنان عسكري كوندرمش ايدى كه بو عسكر بوزمانده فارعه واصل اولدى. بزرگ خانك امداد ايستمى چينليز علينده محاربه. ايجون اوليوب يار كندك تسخيرنده قولانلق وبدخشان حاكمك امداد كوندرمى دخی اسلامك كاشغره ترقيسى ايله قوت وسطونك تزيدي وبزرگ خانك اساس حكومتك تاييدي ايجون اوليوب ايلروده معاونت بهانه سيله بش التي بيك عسكر دها كوندره رك كاشغرك ضبطه يول اچق ايجون اولوب ايكي طرف دخی غير مشروع برر امله ايدى. انك ايجوندر كه نائل مرام اوله ميوب بوندن ديكرى استفاده يعنى يعقوب بك بدخشانليرك سردار يني اچق ومواعيد سائر ايله طرفنه جلب واماله ايلدى. مشاراليه نهايت فارعه شدتلى برهجومه دخول وصديق يكي برقاج مخبره دن صكره مير مومى اليهك وقوع بولان نيازى اوزرينه جرمى عفو ايله خدمته قبول ايلمشدر. فارعه شده بش اون كون اقامتدن صكره ۱۲۸۱ اوخرنده كاشغره متوجهاً رخس سوار اجلال وكنديسنك خبر ورودى وآوازه هجومي ايسه كاشغره غلبان افكارى موجب اولوب باعث شورش واختلال اولدى. بزرگ خان اكثريتك يعقوب بكك لهنده اولديغى اكلايجه محاربه به جسارت ايده ميوب مشاراليهك وصولنده مع الكراهه مقام امارتى تسليم واهالى ايسه كمال ممنونيته دست بيعتى تقديم ايلمشدر.

ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازىملار ئامبىرى

(صدیق بكك طولدينى بىرمقدار عسكەرلە ھىجوم ايتك ايتىدىكى حالده يعقوب بك طرفندن مېھزىم اولدىنى ھىقنەدىكى رىوايت يلان واھالى يعقوب بكك خلەئى دىكر يعقوب بككن رجا ايلدىكى ھىقنەدىكى مەلۇماتدە ياكلىشدر .
يعقوب بكك يى ھىصاردن بىان مظفرىاقى ھىقنەدە بىرطاقم ھىدايا ايله علم قولى خانە سىفرا ككوندىرىكى ومشارالىك اول آرەلق وفاتى اوزرىنە سىفرائك مأمورىلرىنى اىقايە موفىق اولمىسىزىن ھىودت ايلدىكى ھىقنەدىكى رىوايتدە ھىقنە نظرىلە باقەدىم) .

يعقوب خان بىرك خانە وزىر اعظم رتبەسىنى توجىيە ايلدى . مشار الېھى تلف ايتامسى آپاق خواجه سىلالەسىندن اولمىسى ھىسىلە اعدامنە ھىچ بىركمەنىك راضى اولمە ھىقنە واعدام ايدىر ايسە طرفدارانى بىلە كندىسىندن نفرت ايدەرك عموماً اھالىنىك عىيان ايدەجىكى بىلدىكى اىچوندىر . اوئىنادە كاشغىرە تابع ھانارق قىصبەسى زادكانىدن و ھىابطان عسكىرىدن مقرب بك مقام ھىكومتى يقالمقى امليلە ھانارق واطرافىدە بولنان كوى وقشلاغلردەكى اھالىنى « يعقوب بك غاصب وحق ھىكومت بىرك خانكدر » زمىنىدە سوزلرلە اغفال ودرت بشىوز ادملە رفع لوى اختلال ايلدى . يعقوب بك على العجلە عسكىرىنى طولپلەرق ھانارق اوزرىنە عزىت و قىصبە مذكورە ميدانندە ھىربە بدأ ومباشرت ايدوب عاصىلرى پرىشان تارومار ومىر مومى الېھى مجبور فرار ايلدى . مشار الیە اختلالە ذىمدخل اولانلرك بعضىسىنى قتل وبعضىسىندە حبس ايدوب كاشغىرە ھىودت ايدەرك ككوىا بوفسادك بىرك خانك تحرىكاتىلە ظھور ايتدىكى بىان ايدەرك مشار الېھى عزل ایلە علناً « بىرك خان امور ھىكومتى رؤىتە مقتدر دكلدر . بىر كوشەدە اوطوروب عبادت ايتسون » دىوب يانە اىچى خواجه ترفىق وكوستردىكى چادر درونندە دائى صورتدە اقامت ايتسىنى امر وتنىيە ايلدى .

بوئىنادە كە ۱۲۸۲ دەدر قىچاقلىردن درت بش بىك ادم كاشغىرە كلەرك عرض اطاعت ايلدى . بونلرك باشلارندە قتەتورە وعالم قولىنىك وفاتىندن سكرە طاشكند عسكىرىنىك قوماندانى اولان بك محمد وطاشكندك اسكى

كىمى مىرزا احمد قوش بىكى وحق قولى بىكباشى وار ايدى . مىرزا احمدك
غره كلىسى مقدا يعقوب بىكى بر قاچ دفعه اولدن قورتارمش و بر چوق
لكلرده بولنش اولدىنى ومىر مومى اليهك انشتهسى بولدىنى اجلدن
دوسنك حسن صورته قبول ايديله جكنى بىلدىكى ايچوندر. يعقوب بك ايسه
رمومى اليه اعزاز و اكرام ايله قبول ايدوب باش وزارت مقامنه كچىردى.
رمومى اليه ما بر بر ليله قىرنداش كى كچىمك ايچون عهد ومين ايدىلر. قىچاقلر
يىل وسطادن نه سببه مبنى كلىدىكى اكلامق ايچون برازده او جهته باقم.

{ آسيلى وسطايه بر نظردها }

۱۲۸۱ سنه هجرىه سنده ايدى كه آسيلى وسطاده كوندن كونه مظهر
نوحات اولان روس عسكرى جنرال جىرنايف قومانداسنده اوله رق
۱۲۸۱ رجىنك ۲۵ و ۲۶ و ۲۷ نجى كونلرنده بر محاربه خونريزانه دن صكره
چىمكىنى ضبط ايدوب طاشكند اوزرينه يورمىش ايدى . شهر مذكورك
باليسى مىرزا احمد روسلر كى پاى تجاوزلرنى قلع وعزم جهانگىزانه لرنى
نع ايتمهك بك چوق چالشمىش ايسه ده روسلر كى انتظامات جديده وسلاحلر.
بنك تاثيرات شديده سى مساعيسى حكىمسز براقش اولديغىدن مغلوب اولان
عسكرندن طويله بىلدىكى ادملر ايله خوقنده رجعت ايلمىشدر . طاشكند
نهايت ۱۲۸۲ صفرىنك ۳ نجى كوفى روسلر كى يد ضبطنه كچمش وشهر مذكور
او كنده ۱۲۸۲ محرمىنك ابتداسنده وياخود ۱۲۸۱ ذى الحجه سنك ۲۵ نده
وقوع بولان محاربه ده علم قول الدينى ياره دن شهيد اولمشدر . علم قول طرفىدن
مقدا خان نصب اولنان سعيد خان امداد اوله رق طاشكند اوزرينه حركت
ايتىش ايسه ده اثنائى راهده مومى اليهك وفاتنى خبر المغله عودتله حىزاق طرفه
فرار ايدى . بوايسه باعث شورش اولوب افراد عسكرىه دن برطاقى اردودن

ایریله رق خوقد چارشوسنده قوشاچقی اصنافدن اولان (خدا قولی) نام ذاتی خان سالاهسندن در دیهرک موقع امارته کچیردی (خوقدلیلر قوشاچیلره بل باغچی دیدکلرچون مومی الیه بل باغچی لقبی ویرلشد) قارغشلق بو قدر اولسه ینه ضرری یوق. بخاراده اولوب طاشکند محاربه سنی وسعید خانک طاشکند عزیمتی خبر الان (خدایار خان) باشنه بخارالیرله ترکملردن برمقدار ادم الهرق خدا قولینک موقع امارته کچمسنی متعاقب خوقنده هجوم ایلدی. خداقولی خدایار خانک خوقنده برخیلی طرفدارانی اولدیغنی بیلدیکندن خوقنددن فراره مجبور اولمش و قرغز وقچاقلرله خوقدلیلردن مرکب ۷۰۰۰ سواری و ۴۰۰ پیاده و ۳۰ قطعه طوبی مستصحباً برخیلی زخت و مشقت ایله اوشه واورادن ده کاشغرله اوشک ارسنده بولنان لانغار نام قشلاغه مواصلت ایلمشدر. بوراده خدایار خانک پیشدارلری یتشمش ایسه ده مقاومت شدیدیه تصادف ایتدکلرندن مغلوباً رجعت مجبور اولمشدر. خداقولی اورادن حرکتله برقاج یرده بشر اوزکون اقامت ایتدکدن ویوللرده برخیلی مشقت چکدکدن صکره صوفی کرکانه واصل اولمشدر. خدایار خان ۱۲ بیگ عسکرله خدا قولی بی تعقیب ایدوب برقاج یری طولاشدقدن صکره صوفی کرکانه کادی. خدایار خانک پیشدارلری کورینور کورینمز اردوکاهده بر قارغشلق ظهور ایدوب قچاقلر اردوکاهی ترک ایله کاشغره متوجهاً طریق فراری اختیار (۱) و قرغزلر ایسه مسلک صداقتده ثبات ایدهرک خدا قولی ایله برابر الایی وادیسنه طوغری فرار ایتمش و خوقدلیلر ایسه دیکرلرینک فرارینی کورنجه خدایار خانه عرض اطاعت ایتمشلردر. خدایار خان فراریلری جزئی تعقیب ایله سکسان قدر اسیر الوب خوقنده عودت ایلدی. مشار الیهک بو دفعه کی حکومتنده بعض کونا مظالمده بولمسی و تأیید بنای حکومتیچون بنیر حق قتل نفوسه

(۱) میرزا احمد و سائر ایله کاشغره کلیدی یوقاروده محرر اولان قچاقلر بونلر ایدی.

قائىشمسى اھالىنىڭ عدم خشنودىسىنى موجب اولمشدر . روايت اولنديغنه كوره اھون فيئات ايله الوب تعمير ويكىدن انشا ايتىدىدىكى دكانلىرى غالى فيئاتلە ايجارە ويرمك كېي شان امارتە ياقىشميان بعض احوالده بولنمش ايدى . بوندن صكرە مشاراليە روسيە ايله برتجارت معاھدەسى عقد ايلدىكە معاھدە نامەنك (۱) زيرينە جنرال قوفان ايله كىندىسى طرفندن ۱۲۸۴ شوالىك تخميناً ۲۴ نجى كوننده وضع امضا اولمشدر . هجرتك ۱۲۹۰ سنە . سنده سوء اداره سندن دلكير اولان برخىلى كسان طاغزە چكىلەرك رفع لوى طغيان ايلدىلر . مشاراليە برخىلى زحمت ايله بو عصيانى تسكين ايلدى تعديل مسلك ايتىوب اجراى مظلومە دواىى حسىيلە ۱۲۹۱ سنە سنده برعصيان دھا وقوع بولدى . خدايار خان روسلرە مامور مخصوص ارساليە بو بابده كىندوسنە امداد اولنسىنى طلب ايتىش ايسەدە روسلر اوزمانكى پولىتقىلرى ايجانبجە خوقندىك مصالحنە مداخلەدن امتناع ايلدىلر . مشاراليە بونك اوزرينە كافە قوتى صرف ايدەرك بو عصيانى دە باصديردى .

روسلر ايله بخاراليلرە نقل كلام اولنجە روسيە ۱۲۸۱ دە چكىند و طاشكەندن بشقە حىندى واوراطىيە وزامين وجىراق ايله آق طاغ اطرافى كېي برخىلى مالكى قىچ ايتىش و آسيادەكى مستلكاتى خيلودن خىلىيە توسع ايتىش اولديغىدن ۱۲۸۴ دە (تركىستان) نامىلە برائالت تشكىل ووالېلكتى جنرال قوفانە تفويض و ۱۲۸۷ دە دىنى كاشغرلە بخارا ارە سندنە طريق مراسلە اولان وزرافشانك اوست طرفندە بولنان اراضى بى ضبط و تسخير ايلدى . اول وقت بخارا اميرى مظفرالدين خان هنجوم ايدىن روسلرە قارشو ۱۲۸۳ دە ۲۵ يىك عسكرلە محاربه يە قاتلىش ايسەدە بو عسكر درمە چاتمە اولدېغىچون مغلوب و نهايت جىند اياتنى تركە مجبور اولمش و ۱۲۸۵ دە دىنى دوچارەزىت اولغە سمرقند شىرلە اياتنى روسلرە تسليم و سمرقندە ۱۲۸۵ ربيع الاخرىنك تخميناً ۱۸ نجى كوننده روسيە ايله تجارت

(۱) خلاصۂ مالى : « روسيە و خوقندەدە هر ايكى طرفك تجارى سربست تجارت ايدەجك وروس تجارتى ايتىدىكلرى خالده خوقند شىر و قصبەلرلە كاربان باشلر كوندروب بولنر معااملە تجاريەنك مطلوب و بجهلە اجرا و كرك رستمك محققانە صورتدە اخذ واستيفاء اولوب اولنديغنه دائر اخذ معلومات ايدەجك و نقل اولندىجى امتنع و اشپادن يوزدە ايكى يىقى رسم النەجقدر » دن عبارت ايدى

معاهده سنی (*) قبول و تمیز ایلشدی. بو محارباتک تیجه سی اوله رق بخارا ۳۳۰ بیک عثمانلی التونی تضمینات حریره اعطاسنه مجبور اولوب روسیه جایه سنه کیردی .
۱۲۸۹ده غایت شدتلی برقولرا ظهور ایله بک چوق ادم تلف اولدی. بوقولرا خوقنده ده سرایت ایتیش فقط کاشغره یکماشدر. آسیاده قولرا بوندن اول ۱۲۴۸ و ۱۲۶۵ سنه لرنده ایکی دفعه ده ا وقوع بولش ایدی .

{ کاشغیر }

مقرب بک حانار قدیمی مغلوبیت اوزرینه یارکنده قدر فرار ایله شهر مذکور بکلرینی تامایله اغفال و یعقوب بک علیهنده درجه نهایه ده اغضاب ایتیش و ایستدیکی قدر عسکر و یریلور ایسه یعقوب بکی محو ایده جکنی افاده ایلمش اولدیغندن بکلر مومی الیهی هر سوزینی اجرایه مقتدر و بویله محاربه ایشلرنده متفنن و ماهر ظن ایدوب قرق بیک کشیک بر اردو ایله کاشغر اوزرینه کوندردیلر . یعقوب بک خالدن خبردار اولنجه ۱۵ بیک کشیک بر اردو تشکیل و سردار لغنه میرزا احمدی تعیین ایدوب کاشغردن حرکت و سابقا محاربه میدانی اولان حانارقه مواصلت ایلدی . بر چاریک صکره مقرب بک ورود ایله اردوسنی قوردی .

کرچه طرفین فن حربدن ییخیر ایسه ده یعقوب بکه میرزا احمد بک بک چوق و خصوصیه روس محاربه لرنده بولمش و بالدفعات غالب و مغلوب اولوب بوبابده ایچه تجربه لری سبق ایتیش اولدیغندن دائره انتظامه کیرمکه چالشدیلر و خط حرب تشکیل ایله صاغ قولی میرزا احمد وصول قولی ده حق قولی بیکباشی اله آلهرق کاشغردن کتوریلان اغزدن طولمه قوال طوپلری مواقع مناسبه یه

(*) معاهده نامه خوقند ایله عقد اولتان معاهده نک عینی اولوب یالکر بخارا امیرینک بخاراده روس تجارتانک امتعه و اشیا سیله کاربانلرینک و کندی نفسلرینک هر حالده تمامی امنیتی قضیه سنه دقت و اعتنا یه مجبور اولدینی فقره سی علاوه اولمشدر .

يرلشدير دىلر. ياركندلىلردە طوب اولدىغى كى بونلر دشمنلرى قدر منتظمده دكل ايدى. دشمنك كىرتى طوب آتشنه وعسكر ك انتظامنه غلبه ايندىكى وائناى محاربهده قالجەسندن ياره لىمىنك عسكر يىنىندە علائم انهمامك ظهورىنى مؤدى اولدىغى يعقوب بك كورنجه ياره نك تاثيرينه باقىهرق وعسكر ك شجاعت وجسارتى تزىد وعروق حىت وغير تلىنى تحريك ايدە جك كلمات مؤثره سر دواتيانندن صكره يوكسك بر سسله هجوم قومانداسى ويرەرك اجل وادبار ايله نچەلشمك اوزره الله الله صبحه سيله يالكز باشنه دشمنك تا قلبكاهنه آت صالديردى . عسكر بو خارقە طبعته ايستر ايستمز پيرو اولوب شدت فوق العاده ايله دشمن اوزرينه هجوم ايلدى . مقرب بك بو صولت شيرانه يى وخصوصيله يعقوب بكك اوكنه چىقانلرى بطش شدت قهرمانانه ايله ياروب ييقهرق صاعقه بلا كى اوزرينه كلكده اولدىغى كورنجه دوچار خوف ودهشت ومجبور فرار ورجعت اولدى .

ياركندلىلر بتون بتون منھزم وپريشان وهول جانله سمت فراره پويان اولمش وبر خيلىسى دردستله قتل واعدام وبر چوغىده تحت اسارته ادخال قلمشدر. مقرب بك فرار ايدر ايكن يقالتوب درحال قتل اولندى. يعقوب بك مظفر آكاشغره عودت وايرتسى كوفى يىكى شەرك محاصره سى مذاكراتنه مبادرت ايلدى . ائناى مذاكرهده قالجەسنه كىرن قورشونى چىقاردير ايكن شايان حيرت درجەده آجيه تھمل ايلدىكى مرويدر. درت كون صكره يدى سكر بىك عسكرله يىكى شەرك تحت محاصره يه الندی. مقدارلرى ۱۰ بىكه بالغ اولان چىنلىلر شەركن چىقوب محاصرین اوزرينه هجوم ايدنجه آتش جنك وجدال شراره فشان دهشت اولمش ويعقوب بك سائقه غيرتله ايلرويه واردىغندن چىنلىلردن بر مفرزه نك النه كچمش ايسەده عبدالله پانصدك همت فداكارانه سيله قورتمشدر. نهايت چىنلىلر عسكر اسلامك زور بازوى جلا دىنه مقاومت ايدە ميهرك مجبور فرار ورجعت اولمش وبر قاچ ككون صكره

جیخانلرینه آتش و یروب کندی کندیلرینی اھلاک و اوچ درت بیکی عقیب استیلاده قبول اسلام ایلمشدر. شهر مذکور یاتحت اتخاذیله بریجق ماه صکره یارکند اوزرینه حرکت اولمش و بزرک خان باعث فساد اولماق ایچون اردو ایله برابر کتورلمشدر .

محاصره ائناسنده بک محمد ایله بزرک خان و صدیق بک سکر طقوز یوز قرغز و قیچاغی بالاغفال برکیجه یارکند اوکندن کاشغریکی شهرینه فرار ایلدیلر. یعقوب بک بودفعه بک مشکل برحالده ایدی. عسکرک برقسیمی عصیان و فرار و تخت امارتک وارث مشروع و حقیقیسی اولان برخواجه استرداد استقلاله قیام ایلمش ایدی. افراد سائرہ نک دخی وادیء بنی و عصیانه انسلاک و او حالده دشمنک برضربہ شدیده ایله محاصرینی اعدام و اھلاک ایده جکی مأمول و محاصره ده دوام اولنسه بزرک خان کاشغرده طرفدارانی تزید و رجعت ایدلسه دشمن عجزه حمل و یا حقیقت حاله مطلع اولوب تعقیب ایلیه جکی ملحوظ ایدی که ایشک ایکی جهتی دخی مخاطره لیدر. مشار ایله بویله خطرناک بر موقعه بیله عزم عالیهمتانه سنه فتور کتورمندی و خارجه کندی اضطرار بندن رنک ویرمندی. کویا بزرک خانک عصیانی اهمیت سز برشیء ایمش کبی طاورانہ رق بر مہارت فلاطون پسندانہ ایله محاصره یی ترک ایدوب کاشغره عودت و بیکی شهری حصر و تضییقه مبادرت ایلدی. بک محمد وخامت استقبالی اکلامغله برکیجه قلعه دیوارندن درت بش کشی ایله اشاغیہ اینوب ظلام لیلدن استفاده ایله ترکستانه فرار ایلمشدر. محصورین ۴۳ کون تحملدن صکره شہرک نہایت ضبط اولنہ جغی اکلامغله و یعقوب بکدن ده تأمینات المغله تسلیم اولدیلر. مشار ایله ایسه بونلرک برقسیمی تلف و بر مقدارینی یتہ سلك عسکری یه قید ایلدی و بزرک خانی حضورینه جلب ایله « سنی شمدی اعدام ایتدیریر ایدم. جدکه باغشلادم ارتق بوندن صکره سنک بورالرده اوطور مقلغک او یه مز مکہ مکرمه یه کوندریم » دیهرک مشار ایله ی هندوستان

طریقيله جانب حجازه (*) ارسال وصدیق بکی ایسه زندانه ادخال ایلدی .
میر مومی الیه برسنه صکره تلف اولمشدر .

بزرگ خان تسلیم اولدقدن صکره یعقوب بک محاربه ایچون قوتی درجه کفایه ده بولمیشدند
آپاق خواجەنک سبغانی ترک ایدە میسوب بزرگ خانک یرینه قته توره یی خان اعلان
ایلیش وبونی ترویج مرادینه آلت اتخاذا ایدە میه جکی اکلادیغندن نصلسه قته توره نک درت ای
صکره وفاتی متعاقب بزرگ خان عفو ایدوب یکیدن خانلغی ویرمش وختی بعد الضبط بزرگ
خانک نفوذی قالمیچه مشار الیهی حجازه اعزام ایله کندوسنک خانلغی اعلان ایلیش اولدی
حقنده اولان معلومات عوام ناسک افاداتی اوزرینه ضبط اولمش خرافاتدن عبارت اولوب
یعقوب بک بزرگ خان حقنده یارکند وقعه سنه قدر معامله سی وکاشغردن نه وقت ابعاد
ایلدیکی یوقارورده صحفی وجهله یازمشدر . واقعا برارهلخ خواجەل طرفلوسی اولان اهلینک
جلب خشنودیسی ایله قته توره نک مظالم مجنونانه سی کوسترک ایچون مومی الیه بر مأموریت
ویرلش ایدی . لکن بومأموریت والیک درجه سندن زیاده اولیوب زمام اداره حکومت ایسه
یعقوب بک انده ایدی . مشار الیک قته توره یی اهلینک شکایتی اوزرینه حبسه آتوب مؤخرأ
اعدام ایلدی حقنده ده برروایت واردر .

یعقوب بک دماغنده فساد اولانلری برر برر تشکیل وتادیب ومملکتک
اصلاح واعمارینه چالشیدینی کبی عسکری دخی مهمما امکان تنظیم وترتیب
ایلدکدن صکره ارتوج شهرینه توجیه رأیت بسالت وشهر مذکورک بکی محمود
بک ایسه اوچ درت بیک عسکرله استقباله چیقوب عرض اطاعت ایلمشدر (**)
بوندن صکره طاغلق ایچنده وغایت صرب ومهم برموقعده بولنان صارقول

(*) مشارالیه مکة مکرمهده بر مدت اقامتدن صکره طاشکندە کیتمش وبردها کاشغره
ایاق باصامشدر . مکیه دکل بخارایه کوندردیکی حقنده برروایت وار ایسه ده یاکشدر .
مشار الیک بالاختیار مقام حکومتی یعقوب خانه تسلیم ایله « سن بومارتک اهلینک ایشته
امارتک تأسیس اولندی ارتق وظی اجایدن تخلیه وظیفه سنی اونومه » دیوب کندیلکندن
مکیه کیتیدی حقنده کی معلومات یاکشغریله برابر یک تحقذر . مسند حکومتی هانی بر ادم
بیانچی بر ادمه وبانصوص رقینه تسلیم ایدر ؟

(**) شهر مذکور اهلینسی صدیق بک کاشغره ورودی ائاده قیاموعصیان ومحافظ اولان یوز
التمش قدر جنینی قتل واعدام ایتمش وبوزمانه قدر کندی کندیلرینه اداره اولتمقده بولمیشلایدی .

قلعه سی محاصره اولمش و یکی اولان الفی بکک فراری اوزرینه بلا محاربه تسلیم اولغله محمد بابا طوحساوه اورایه قائم مقام نصب ایدلمشدر .

سارقولک ابتدا عرض تبعیت ومؤخرآ الفی بکک بعض محاربه کی قاریشقلقدن استفاده ایدره مخالفت ایلدینی و یعقوب بکک ۱۲۸۶ ده اوزرینه کیدوب مومی الیهک عسکرله برابر تلف اولدینی بعض محله مقید ایهده بکک یاکلمشدر . الفی بکک تلف اولوب فرار ایله اونهده بروده کزدکن صکره کاشغریک حادثه اخیرهنده عودت ایلشدر .

بو ائشاده یکی حصارک قربند کی قزل طاغده ساکن قرغزلردن ایکی اوچ قبیله کلوب عرض تبعیت ایلدیلر . یعقوب بکک بوندن صکره مارال باشنک (*) ضبطنه تشبثله عسکرک بر قسمی میرزا احمد قومانداسیله سرعتلی بر صورتده سوق واعزام وقسم کلیسنی ده کندیسکی استصحاب ایدرهک میر مومی الیهدن صکره تحریک لجام ایلدی . مارال باشنده بولنان چینلیلرک مقداری ۱۷ بیک اولوب الحق اسلامک صولت متزایده سنه بر مکانت فداکارانه ایله مقابله ایتمش وایکی آی قدر غایت شدتلی تضییقه تحمل ایلمشدر . قلعه غایت متین اولدیغندن کاشغرده اول وقت موجود اولان قوال طویلرله تخریب ایدیله مامش و شهرک ایچی پوتی (**) ایله طوبه طوتلمش ایهده بوندنده بکک اوقدر فائده کورلمامشدر . نهایت نردبانلر طیا بهرق وچیویلر قاقه رق بر جباره

(*) اورمانلی ایچنده غایت متین و مستحکم برشراولوب اطرافندن اوفق وویوک برچوق انهار جریان ایتکله اراضی غایت منبت و محصولداردر . فن حریجه مهم بر موقعه و تکمیل یوللرکمرکزده بولندیغندن هرکیم اوراسنی ضبط ایدرسه اطرافه حاکم اولور . شهر مذکور دیوارینک عرضی ۲۲ وارترفاعی ۴۰ ارشون اولوب ایچی صو ایله طولو بر خندق ایله محاطدر .

(**) درونی طوبه دوکک ایستیلان قلعه دیوارینک بر بیق ارتقاعنده طوبراقدن یایلمش بر قله اولوب مائل وشو حالنده اولان ارقه طرفندن یوقارویه طوب چیقاریلور . ارقه طرفی غایت قایلن اولدیغندن قلعه دن نقدر طوب اتلسه هیچ بر ضرر ککر . قلعه دن طوبیچیلری هلاک ایچون طوب آیلور ایهده طوبیچیلر مرغالر یایوب کندیلرینی محافظه ایدرلر . پوتیلر کیچهلری یایلیر و تعمیرات لازمه سیده ینه کیچهلری اجرا قنور . چونکه قلعه ده بولنانلر پوتی یپانلری ازعاج واهلاکه و طوبیلنلان طوبراخی طوبه طاغتنه چالیشیرلر . پوتی ایله قلعه درونی دوککله باشنجه محصورین زیر زمینده کی مخزنلر کیرمکه مجبور اولور .

چىقلىق كې غايت شىد تلى برهجوم ايدى. چىنلىلر حىرتىجىشاي عقول اوله جق برغىرتله مهاجمين اوزرىنه كرىچ وقورشون ياغدىرمقده وطوربه لرله باروتلىرى آتلىهرك اشاغى يه يووارلمقده ايدىلر. لرزه رسان ناظرين اولان بو ملحهمة مدهشه نك تعريفى قابل اوليوب بر ياندن عسكر اسلام جانلىرىنى دىشلىرىنه الهرق برجلره چىقمغه سى واقدام ايتكمده وچىنلىلر ك اوزرلىرىنه اتدقلىرى كرىچلره قورشونلره ياتىش پچاوريه پارچه لرينه كوكس كرمكه ايدى. برچوغي باشى ياريلمىش وياقولى وبجايى ياره لىش اولدىنى حالده ينه يوقارويه چىقمغه چالىشير وبرجلره ياقلاشانلر ايسه اوزرلىرىنه اتىلان آتلىنىش باروت طوربه. سندن علوايچىنده قالوب يره دوشىر ايدى. طرفىنك بو حرص وشدت وسى وغيرتى بر خىلى زمان امتداد ايتىش ونهايت مسكىنك واسرار كىشك ايله شىرتياب اولان يعقوب بهادر نام نفر ك هىچ مأمول اولنمىان بر جسارت وشجاعت فوق العاده ايله چىويلرله ديواره طيرمانه رق برجه چىقمسىنى متعاقب امرادن كىكى لاور بىك قدر معىتى ايله ديواره چىقوب ودر حال اىچرويه كىروب قىويى اچىشدر. يعقوب بك التون كىسه لرىنى اوكنه يىغوب «برچىنلى باشنه بر التون» ديه اعلان ايدىكىندن عسكر نائل مكافاة اولقى املىله صوك درجده چالىشه رق طرف طرف چىنلىلرى قتل وافنا ايلمىش واوكون مشار الهك اوكنده رؤس مقطوعه دن برقله پيدا اولمشدر. مشاراله يعقوب بهادره يوز باشلىق رتبه سىيله اىچه آچقه احسان وكىكى لاوره دخى بلنده كى التون قلنجى بخش ايلمىشدر كه مومى ايله قلعه قوماندانى مقيداً حضوره كىرمىش ايدى. بونك اوزرىنه شهر مذكور والىلكنه مىلاجان طوحساوه نصب اولمشدر.

بوندىن صكره ياركند (*) تحت محاصره يه ندى. نىاز بك ياركندك

(*) ياركند بى شىرى ديوارىنك عرضى ۲۲ وارتفاعى ۴۶ آرشون اولقى اوزره غايت متىن وجسىم اولدىنى كى اوكنده عرض فوقانىسى ۲۰ آرشون اولقى اوزره ده جسىم برخندق واردر كه دشمن ظهورنده درحال صوايله طولدىرىلور. قلعه مربع الشكل اولوپ اوچ طرفدىن

يعقوب بكك الله كچه جكنى دها اولدن اكلامغله ادامة اقبال ايچون ملتته خيانت ايتك كى بر ييوك دنائتى اختيار و مشاراليه مارال باشى محاصره سنك ابتدالزنده ايفاي خدمته حاضر اولديغنى متضمن خفياً بر مكتوب ارسال و تسيار ايلمش ايدى . اسحق خواجه دخی عاقبت حالى وخيم كورمى جهتيله محاصره نك اوچنجى كونى خفياً مكتوب ارساليله دخالت ايتديكنى عرض ايلمشدر . يعقوب بك نياز بكدن هر كون الديغى معلومات اوزرينه حرکت ايدهر ك محارباتك كافه سنده يار كندليلرك هر نوع تدابيرنى بوزار ايدى . اونجى كونى يار كندليلر محاصره وعدم موفقيتك ويرديكى يأس و يزارى اوزرينه هر برى برر تثال شجاعت كسيلهرك بطش و صولت شيرانه ايله ميدان جلادت و قهرمانى به ايتلديلر و مضربۀ خونفشان حماسه صفحه خرابه زار و غايى اشباح مقتولين ايله لاله زاره بكر تدليلر . يعقوب بك او كيجه كافۀ امرا سنى حضورينه جلب ايله ايرتسى كونى ثبات و غيرت ايتلرچون كلمات مؤثره ايله عروق شجاعتلرينى تحريك و هر برينى بر چوق مواعيد ايله تشويق و تحريص و قدر و حيثيتلرينه كوره البسه واقچه اعطا و احسانيله تكريم و تلطيف ايلدى . ايرتسى كونى وقوع بولان محاربه عظماده يار كندليلر كاشغر ليلرك مقاومت متانتكارانه وائى متعاقب هجوم غضنفرانه سنه قارشو طوره ميوب فرار ايلديلر و فقط تعقيب اولندقلرى جهتله شهره كاشغر ليلرله برابر كيرديلر . شهر ك ايچنده طرف طرف محاربه باشلمش و يار كندليلر متفرق اولدقلرچون يالكر شهر ك ايچنده سكر بيكى تلف اولمشدر . اهالى كاملاً تحت اطاعته ادخال و محمد على بلكه سائر بر چوق ذوات قتل و اعدام ايدلمشدر .

يار كندى ضبط ايدن ظم و تعدى ايله شررت بولش صادق بك اسمنده بر ذات اولوب (سالف الذكر صديق بك اوله جق) هجوم و نهايت ضبط ايندي حننده بر معلومات وار ايسهده بك صاچدر .

قبولرى و هر بر ضلعنده يته مربع الشكل مستحکم برجلى واردر . كنه شهر نك ايسه بش قبوسى اولوب يى شهر قدر متين و مستحکم ايسهده خندق يوقدر .

يعقوب بك نياز بك ايله اسحق خواجه بى حضورينه جلب ايله اسحق خواجه بى كوچارك والىلىكى وعديله تلطف و تأمین اداره سىچون كلى معاش تخصیص و نياز بى دخى ختن والىلىكى توجیه ایده چكى بىانیله تسریر ایلمشدركه كوچار وختن دها ضبط اولنماش ایسه ده مشارالیه ضبطدن امین ایدی . یارکنده محمود خواجه والى نصب و مقدار كافى عسکر ترك ایدیلوب كاشغره عودت اولندی . مشارالیه جزؤى بر مدت قلاعك تعمیر و ترمیمی و عسكرك تزیید و تنظیمی ايله اشتغال وبو ائناده یارکند والیسنی عزل ایدوب یرینه مرابا نام كىسنه بى واوچ بش كون صكره انى ده عزل ايله منلا . یونسى تعیین وارسال ایلمشدر . مشارالیه بوندن صكره خالق عنوانى آدى .

{ ختن وقعه سى }

ختن حكمدارى حیب الله خوقندك حمایه سنه كىرمك ایچون مأموریت مخصوصه ايله اوغلى ابراهیم خانى ارسال ایلدى . ختندن خوقنده كیدنلر یوللری اوزرنده اولدیغیچون كاشغره اوغرامغه مجبور اولدیغندن ابراهیم خان شهره یاقلاشجنه یعقوب خان حضورينه جلب ایدهرك التفات و رعایت و بر چوق هدایا احسان و عنایت ايله نزهیه كیتمكده اولدیغنى استفسار و مومى ايله ایسه كوردیكى لطف و احساندن محجوب و شرمسار اولمغه جهت عزیمت و كیفیت مأموریتى كتم ایده میوب بیان و تذكار ایلدى . حمایه ایشنك كىرو قلمسى ابراهیم خانك اغفالیه حاصل وختنك سىخیرینه

بى اى ك راءاء به ائل ايله جنى جهته مشار ايله

شورش و فساد ایچنده وپك زبون بر حالده اولوب حتى امرا و ضابطان و عسكردن بر خیلیسى طرفه فرار و التجا ایلدیكى و خوقنده

قدر زخمتك پك بيهوده اولديغنى بىياندن صكره پدرلرينه غياپاً محبت ايتديكنى وهر ايكي حكومتك اتفاق ايتلرني تكليف ايلدى. ابراهيم خان اتفاقى موافق حال ومصلحت كوروب بو خصوصى پدرينه عرض ايده جكنى وحكومتينك اتفاقه چاليشه جغنى اتيان ايتش ومشاراليهك برقاتدها نائل انعام واحسانى اولوب معززاً ومكرماً ختنه عودت ايلمىشدر.

مومى اليه پدرينه عودتك سببى ومشاراليهك افاداتيله اتفاق ارزوسنده بولنديغنى ومومى اليه كى دنياده خلوق وملفت برادم اوليوب پك چوق حرمت ايتديكنى بيان وهمان مشاراليه ايله اتفاق ايدلسى لزومنى درميان ايلدى. حبيب الله كون كورمش وپك چوق تجربه سى سبق ايتش عاقبت انديش برذات اولغله مشاراليهك مرامنك نه اولديغنى تفرس ايدهرك « يعقوب خان سنى اغفال ايتش. مقصدى بزي دامه دوشوروب مملكتىمى ضبط ايتمكدى » ديوب بعدما تداركلى بولغنى وكلاسنه امر ايلمىشدر.

بمعلوماته كوره يعقوب خانك معيتمده خوفندن كلان عبدالرحمن اسمنده برىسى يوز كشى ايله يديوز چيلى ي اولديردكن صكره ختنى ضبط ايله واليكنى احباسندن برىسنه تفويض ايتش وبوكا پدرى كوچمكله ختنه عسكر سوقيله والى چيقاروب عبدالرحمن ختن تحت حكومته اعقاد ايتش و برآى صكره دورغانلر هجوم ايدوب عبدالرحمن ميدان محاربه ده مقتول اولغله پدرى تحت امارته پشمش ويعقوب خانك ورودينه قدر حكومت ايتمىشدر. شو معلوماتك نقدر بعيد الاحتمال وخلاف حقيقت حال اولديغنى پك نظرده آكلاشيله جغندن تفصيله لزوم يوقدر.

يعقوب خان بش اون كون صكره ۱۰ بىك عسكرله ارقه دن كلوب وختنه ۱۵ ساعت قدر ياقلاشوب مناسب بر محله اختفا ايتلرني بوغچه بردار ايله ياركند واليسى منلايونسه امر ايتدكن صكره بش بىك عسكرله غايت سرعته حركت وختك اوچ ساعت مسافه سنه نصب خيام اقامت ايتمىشدر معيتمده اولان عسكردن اوچ درتيوز نفرىن يالقويوب قصورىنى اطرافه كيزلدكن صكره حسن جانبائى نام بنده سنى ختنه كوندردى. مومى اليه حبيب اللهك حضورنده شو مألده اداره كلام ايلدى كه :

ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمى ئەسەر ۋە قوليازىملار ئامبىرى

«مهرک نرده ایسه هان شمدی خبر ویر یوخسه تلف ایتدیریرم» دیه مهدید و مشار الیه ایسه خبر ویرمه کنیدیسنی تضییق و ابرام واللبسه سنی تقبیش و تحرییه قیام ایده جکارینی بیلدیکچیون اوزرنده کی مهری چقاروب تسلیم ایلدی. یعقوب خان برامرنامه یازدیروب مشار الیه کی مهریله تمهیر و درحال ختن و کلاسی جانبیه ارسال و تسیر ایلدی و بونک اوزرینه ختندن عسکرک نصفی ارسال اولندی که امر نامه نکه ده مالی شو وجهله در :

«براده استراحتم برکالدیر. ختن اوزرینه برچین اردوسنک کلکده اولدینی حقهده یعقوب خان جاسوسلری واسطه سیله المش اولدینی بر خبری بکا تبلیغ ایلدی. امرم بویه در که عسکرک نصفی سریعاً جاوه (*) شری طرفه عزیمت و عاقلانه حرکت ایدوب چین اردوسنه مقابله ده بولنه رق کیفیتی طرفه اشعار ایلسون»

یعقوب خان حبیب الله ایله اوغللرینی بر عربیه ارکاب وزندانان اتملق اوزره یارکننده ارسال ایلدکن و ختنه ۱۵ ساعت مسافده بولنان عساکرینه غایت سرعتله کلیری امرینی کوندردکن صکره الی التمش کشتی ایله ختن اوزرینه توجیه وجه عزیمت ایلدی. ختن و کلاسی صف بسته احترام اولوب مشار الیه «پدرم حضرتلری اقامتگاهمه استراحت ایده. یورلر شهری کر مکه مساعده ایتدیلر» افاده سی اوزرینه رسم خوش آمدی بی اجرا ایلدیلر و مشار الیه ارزوسنه بناء شهرده قلان عسکری کوستردیلر. مشار الیه عسکرک انتظامی تحسین ایده رک کویا قنالرینی تفریق ایله یرلرینه ایوسنی اعطا ایتدیرمک اوزره موجود اولان اسلحه بی بر محله ییغدیروب بندکاننک تحت محافظه سنه ویردی. بوندن صکره و کلاسی حضورینه جلب ایله «پدرم عسکرمله کله یور اهالی به اعلان ایدیکز جمله من استقبال ایله سلامنه طوردم. شهرک ایچروسنده و طبشاروسنده هیچ برکسه قالمسون هر کس یوللره دیزلسون» امرینی ویرمش و اهالی ایله وکلا ایسه ایکی پادشاهک اتفاق ایتسندن زیاده سیله ممنون اولمشدر. مشار الیه بش بیک کشیک فرقه سی

(*) ۴۰ کونک بعدده کاندیر. بویه اوزاق بر موقع انتخاب اولنسی مخصوصیدر.

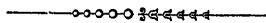
ايسە الدقلىرى امر و تعليمات اوزرىنە يزلندن حركتلە طابور طابور شەردن
ايچرويه كىرمە باشلمش و بر مقدارى ختن عسكەرى الندىن النوب بر محله
يىغىلان سلاحرى تحت محافظه المش ايدى . ايكي اوچوز كشىدن عبارت
ظن اولنان يعقوب خانك عسكەرى بىكلرجه ظهور ايتىمىندن هر كس شەبەلەش
و كىرن عسكەرلە حبيب الله سؤال اولنش ايسەدە « ارقەدەدر شمدى كلورلر »
سوزندن بشقە هيچ بر جواب الە مامشدر .

نهایت ختلىلر « حكمدار مزى نچون كمدى » ديه سؤال و يعقوب خاندن « وفات
ايلدى بكايىعت ايدە جكسىكر » جوابى النجه « حكمدار مزى ايسترز » ديه رك اظهار
انفعال واو كىجە شەرك ايجندە اشعال نائزە حرب و قتال ايلدىلر . كاشغر لىلر مصادمە
درىا ايله ديقە كچكجە بر پارچەسى قوپان كشتى نخرە كرفته كى مزاحمە اعدا
ايله زمان مرور ايتدكجە ازيلوب قوتدن دوشمش و بتون بتون محو اولمىزىنە
يك از بر شىء قلوب انجق ربى مقدارى طعمە سيف انتقام اولمقندن باشلىرىنى
قور تارە يىلمشدر . ايرتسى كوفى ايكندى وقتى ۱۵ ساعتك ايلروده كى ۱۰ بىك
كشيك فرقه ياشمكە شەردە كى عسكەر تازە حيات بولش و محاربه ييكىدن
قىزىشوب اوچ كون اوچ كىجە بلافاصلە دوام ايلمشدر . قلىج و صوپە و بچاق
وساطور كى شىلر واوتە كىنك برىكنك النده قلان تفككر ايله ۱۵ بىك مسلح
عسكەر غلبە ممكن اولەمىە جغندن ختلىلر ايجلرندن ۱۹ بىك مظلومك قانىلە
زقاقلرك درىاي خونە غرق اولدىغى كوردكدن صكرە اطاعت ايتدىلر .
كاشغر لىلرك بو محاربه دە غدر و اعتسافدە ايلرويه واردىغى بيان و اخطار
و فقط باعث برودت اولماق ايجون تفصيلندن صرف افكار ايلرم . ختتە نیاز
بك والى نصب و بش بىك قدر عسكەر ترك ايدىلوب عودت و كاشغر والىلكى دە
مر بابا نام كىسنە يە توجیه و غنايت اولندى . يعقوب خانك ختتە بولندىنى
اثنادە سكە مسئلە سندن طولايى بعض شدت اجرا ايلدىكى مروى اولوب
مشار اليه بو خصوصە حقليدر . مشار اليه ختندن كاشغرە كلير ايكن يار كندە

اوغرایوب حبیب الله ایله اوغللارینک اتلافی منلا یونسه امرایتمش ومومی ایله
دخی ایجابی اجرا ایلمشدر (مشارالیه ایله اوغللری یارکندده مدفوندر).

{ مطالعه }

بونلرک فرار وختنده اشغال نأرؤ کارزار ایتملری ملحوظ اولوب مشارالیه
هنوز اساس حکومتی تحکیم ایتمه دن یکیدن بر غائله نك ظهوری بنای سلطنتک
اندراس وانه دامنی و بوقدر نفوس تلفیه ضبط اولمش بر محل الدن کیتدکن
بشقه یکیدن بر جوق کمسه نك دها قتل واعدامنی باعث اوله جفندن داهیه
کبرانک منع وقوعی چون بر ایکی کشینک تلفی ضرور یدرکه اهون شراختیار
اولمش دیمکدر . ذاتا بویله شیرل توارینخده یوق دکل یا . دنیانک هر طرفده
بیکلرجه امثالی کورلمشدر .

حبیب اللهک یعقوب خانک استقباله ییقبوب مشارالیهک اردوگاهنده قلمش وکیچه اردوگاهنده قتل
ایدلش اولدیغی وختلیرک بونک اوزرینه قیام ایدوب وحی قادیلر بیه المرینه یکن شیرله
سلاحلنوب شهردن چیه رق مشار الیه اوزرینه هجوم ایتدکرنده مشار الیه عسکرینه هجوم
قومانداسی ویره رک ختلیرلری فراره مجبور ایله بر قانلو محاربه دن صکره شهری ضبط ایتدیکی
حقنده اولان روایت حقیقت حالک خلافیدر .

یعقوب خان ۱۲۸۶ ابتداسنه قدر کمال حضور وراحت ایله امرار لیل
وبو مدت ظرفنده عساکرینک تنظیم و تکثیری و بعض طرق وابینه نك انشا
و تعمیری ایله اشتغال ایلدی . مشار الیهک عساکر موجوده سی ۱۲۸۴ سنه سنه
قدر کافؤ سواری اولوب تاریخ مذکورده پیاده صنفی اچلمش وپک قلیل
اولان طوپیچیلرک مقداری تزید ایدلدیکی کبی طوپیچیلق دخی بر درجه یه
قدر اصلاح اولمشدر . ۱۲۸۵ و ۶ سنه لرنده خوقند و بدخشان و افغانستان
وهندوستاندن برخیلی ادم کاشغره کش و جوغی سلك عسکر یه قید اولمشدر .

بوسىبىلە يعقوب خانك عساكرى كوندن كونه تكتىر وبنى سلطنت و حكومتى ده تأسس و تقرر ايلمشدر . ۱۲۸۵ ده انكلتره دولتى مأمورلردن مستر (شاو) كاشغره كلوب الدىنى مساعده اوزرىنه بعض محللرى كزمشدر . اجنيلرك بر مملكتى نه فكرله كرديكى وبونك نه ديمك اولدىنى اكلاشيلور يا !

(كاشغره دائر در سعادته غريب بر معلومات نشر اولمشدر كه خلاصه سى شودر: چين ممالكده ساكن ۱۶ مليون اسلامك اير و اير و اوچ اميرى اولوب بونلرك بينلرنده حاصل اولان فساد و نفاق سبيله امرجهاد واستقلاللرينه نوعا خلل طارى اولدىنى ائنده آق مسجددن يعقوب بك اوچوز قدر دلاور ايله كاشغر حكمدارى غازى حسن بك زاده لك زير حايه سته انجيا ايتش وروسلك ضبط ايتدىكى محللرى وياخود كاشغر بلادىنى روسلك دست تسلطندن خلاص ايتك اوزره ابتدا امير بلده كنديسنه بيعت ايله يعقوب بكى كنديلرينه امير نصب ايتش ومومى اليه مذكور اوچ اميره بر برلرله اتحاد ايتسى حقنده يازدىنى مكتوبه كنديسى كلير ايسه زير اطاعتنه كيره جى حقنده جوابنامه المى اوزرىنه مملكتلرينه واردقده اوچ امير بردن كنديسنه بيعت ايتش وبو حوادث چينك ايجرو طرفلرينه منتشر اولدقده اطرافدن برخيلى نفوس ده كلكرك يكرمى مليون اسلامه حكمدار اولمشدر . سبرياده اولان منق لىلى وسارهدن ايتش ييكه قريب نفوس يدرى فرار ايدرك مشارايلهك زير اطاعتنه كيرمش ايتش . بو حوادث سراپا ياكلش اولوب بو يولده مبالغدر وصاچدر چوق ايسده بعضىنى يازيورم)

۱۲۸۶ اوائلنده ايدى كه خدايار خان طرفندن جنكيز خان نسلندن اولوب برخيلى وقت تركستانك بيوك شهرلرنده واليك ايله استخداام اولمش اولان (قادر قول بك) سفارتله كاشغره واصل ويعقوب خانك حضورينه داخل اولوب خدايار خانه تابع اولمى مأموريتيله كلديكنى بيان ايلدى مشارايله اظهار انفعال ايله مير مومى اليهى بر خانه يه مسافر ايدرك طيشارى چيقمسنة مساعده ايتامشدر (ايلچينك عادتا حبس وتوقيف ايله متبوعى نزدينه كوندرلما مى ياقيشقسز ايسده هنوز شكل ايتش بر حكومتك ابتدالرنده بويله اويغونسز لقلر چوق كورلما ملير) مشارايله بونك اوزرىنه مملكتك احوال داخله سندن خارجك معلومات اله مامسي چون واليله شديد المأل محرات تسير وحدودلرده كى قره غوللرى بر قاتدها تكتير ايدوب خارجه هيچ بر فردك چيقماسنى وخارجدن كلير ايسه النمسنى

مأمورینه امر و اشعار و خلاف دلخواه حرکتده بولنلارک درحال اعدام ایدیلده جکئی بیان و اخطار ایلدی . بوندن صکره صره ضبط ممالکه کلکه کوچار حکومتی ممالکندن اولان (آی کول) قصبه سنک تسخیری نیشله ۱۲۸۶ ربیع الاخرینک ۲۴ نجی جمعه ایرتسی کونی کاشغردن حرکت و مذکور قصبه نک شرقده و ایکی ساعت یقینده واقع (سیارق) نام محله موصلت ایله اختیار اقامت اولندی . تحقیق احوال ایچون کیجه اعزام اولنان و مغایر امر حربه طوتیشوب مغلوباً عودت ایلان اوغلی خدا قولی بک دوچار جزا واثانی ضربده تکمیل انفاس ایله واصل جناب خدا اولمشدر . بعضیلر ضرب اولنیوب مشارالیه ک قتل اولندی دیمش ایسه ده برپدرک اوغلنک قتلنه امر و یرمسی استبعاد اولنور . مذکور قصبه اوفق بر محاربه دن صکره ضبط اولنش و محافظلرینک چوغی آق صویه فرار ایلمشدر .

بورادن آق صو اوزرینه حرکت اولنوب شهرک اوکندن جریان ایدن نه رک کنارنده کوچار عساکرینک حربه حاضر اولدینی کورلدی . قارشودن قارشویه تفنک و طیور (*) ایله بر ایکی محاربه دن صکره یعقوب خان نه رک عرضی چوق و فقط عمقی آز اولان بر محلندن عسکرک قارشویه هجومی امر ایلدی . پیاده لر قایق وصال کبی مراکب بحریه یه ارکاب و سواریلر ایسه حیوانلری نه ره سوره رک امرار اولنش و فقط یوزالی قدر انسان و حیوان غرق اولمشدر . نه رک او بر طرفنده وقوع بولان محاربه خونریزانه ساعتلرجه امتداد ایتیش و کوچارلیلر درت بش بیکی کشته شمشیر والتی بیکی قدری ده اسیر اولنجه شهره رجعت و فقط کاشغرلیلر کندیلر یله برابر شهره کیردیکندن بالضروره عرض اطاعت ایلمشدر . یعقوب خان آق صویه حکیم خانی والی نصب ایله اوچ کون اقامتدن صکره بای قصبه سنه واوراسی بلاحیا . ربه ضبط اولنغله جورعه نام محله حرکت ایلدی که اوراده ۱۹ بیگ کوچار

(*) بر نوع ییوک تفنک اولوب تعریفاتی قسم نایددر .

موسیو هیواردك عودتندن صکره در. یعقوب خان بندگانندن اقرار خانی لاهوره ارسال ایلدی. مومی الیهک مأموریتی ظاهرده ارباب صنایعدن بعض ذوات ایله عسکر ایچون برقاج معلم تدارك ایتمکدن وحقیقت حالده ایسه انکلین حکومتیله حصول اتفاقه چالیشمقدن عبارت اولوب یندنه بری قرالیچه و دیگرى هندوستان والیسنه خطاباً یعقوب خان طرفندن ایکی قطعه مکتوب وار ایدی. مومی الیه برقاج ادم طولمیش ایسهده اتفاقه موفق اوله مامشدر. چونکه هندوستان والیسی (لوردمایو) بوجهته یناشمیوب قورد مصالندن عبارت بعض نصایح ایله ایشی کچشدرمک ایستمشدر. استانبولده بولان یعقوب بك بو ائشاده الدیغی تحریرات اوزرینه درسعادتن حرکت و لاهوره (*) مواصلت ایتیش واوراده بخارایه کیتمک اوزره استانبولدن کلان عسکردن چیمش التی کشییه تصادف ایدوب بونلری بر طاقم مواعید ایله کندی طرفنه جلب ایدهرک کاشغره عزیمت ایلمشدر. (بونلرک دردی کاشغرده وفات ایتیش وایکیسی مؤخرأ استانبوله عودته موفق اولمشدر) میر مومی الیهک کاشغره ورودی یعقوب خانک کوچار فتحندن عودتی زمانه تصادف ایتیش ایدی. مومی الیه استانبولدن التی کشی کتیردیکی و خدمت عسکریده استخدام ایدملرینی عرض ایلدکده مشار الیه بونلری بر خانهیه مسافر ایدوب طیشارویه چیقماملرینی شدیدأ امر و تنبیه وهر برینه بشر غروش یومیه احسان و تخصیص ایلمشدر. بو ائشاده یعقوب خانک مخدومی بك قولی بك ایله حق قولی بك وحیدر قولی بك ایله ایشان قولی بك کاشغره کیشدر.

۱۲۸۶ ذی الحجه سنک ۸ نجی کونی داود خلیفه قورله جوارنده ساکن طورغود و قوشوت قبالندن مقدارلری یکرمی اوتوز بیکه بالغ اولان و بودی مذهبده بولان قالموقورله اتقاق ایدوب اون ایکی بیک دورغانی ایله قورله

(*) هندوستانده و پنجاب ولایتده واقع اولوب نفوسی ۸۰ یی متجاوزدر.

اوزرینه حرکت ایلدی. شهر مذکور والیسی میر بابا بونلره مقابله ایدمه جگنی اکلامغله بورکوره فرار و کیفیتی کوچار والیسی اسحق خواجهیه اشعار ایلدی. اسحق خواجه دخی آق صو والیسی حکیم خانه (دورغانیلر کوچاره کلیور سریعاً بو طرفه کلکز لازمدر) خبرینی کوندرمش اولدیغندن مومی الیه ایکی بیک عسکرله علی جناح الاستعجال کوچار اوزرینه حرکت ایتیش واسحق خواجه ایله برلشمشدر. دورغانیلر صره سیله قره شهر وقورله وبورکور و سیرامی ضبط ایله بونلرده بولنان چغتایلرک چو جقارینی اسیر ومال لرینی یغما ونسواننک عرضلرینه تسلط ایله انواع حقارت و شایبی اجرا ایدوب کوچار اوزرینه دهشت انداز مهابت و بادئ وقوع خسارت و شناعت اولمشدر. دشمن منبعنه اعاده سی قابل اوله میان نهر شدید الجریان کبی اوکلرینه چکیلان سد مقاومتی کثرت و شدتیه هدم وتارومار و ضرب شمشیر عدو تدمیر جلادتیله تسخیر بلاد وامصار ایلمکده اولدیغندن اسحق خواجه ایله حکیم خان مغلوب وبرجوق تلفات و یروب کوچاری ترکه مجبور اولدیلر و کیفیتی یعقوب خانه اشعار ایتدیلر. دورغانیلر کوچاره کیروب ایلرولرده اجرا ایلدکلری مظالم وافعال شیعیه بی بوراده دخی اجرا ایدهرک شهرک اکثر محلی تخریب واحراق ایتدیلر و (قاییدین قوا) وادیسیله قره شهره قریب باقراج کولی جوارینی قلموقره ویردیلر. بواننده جنرال قوفان طرفندن کاشغره بر قاج تجار ارسال وتسریب وچین دولتی ایله پکینده ۱۲۷۷ ده عقد اولنان معاهده نک (که کاشغرنک روس تجاراننه آجیق طو تلمسنه وکاشغرده بر روس قونسولوسنک اقامه اولمسنه دائر ایدی) قبولی تکلیف اولنش و یعقوب خانک جواب ردی ایسه روسلرجه فوق العاده باعث حدت اولمش ایدی.

کاشغر حکومتک فتوحات وترقیاتی هندوستانده تأثیر عظیمی موجب اولدینی برزمانده که ۱۲۸۷ محرمنده در. یعقوب خان طرفندن قالکوته یه سفارت

مخصوصه ايله ميرزا محمد شادى اسمندە بر ذاتك كلسى وھند حكومتى طرفندن بر ايلچى تعين اولنەرق كندىسيلا برابركاشغره اعزام و حكومتين بىنندە حصول مناسباتە اھتام ايدلمسنى طلب والتاس ايلمسى اوزرينە موسيو (دوغلان فورسيت) نام ذات كاشغرك تحقيق احواليلا ياكز تسهيل تجارت ايچون معاهده عقد ايدە بيلمك اوزرە كاشغره ارسال اولندى . موسى ايله سالف الذكر موسيو شو ايله طيب موسيو ھندرسون معيتندە اولدىغى حالە يار كندە واصل اولمش ويعقوب خان ايله كوريشمش ايسەدە عقد معاهدە موفىق اولە مامشدر . چونكە مشار ايله تسهيل تجارت ايچون الدن كلانى ايفا ايدە جكنى وروسلك تكليف ايلدىكى معاهدە تجارتى قبول ايتدىكندن انلرلە اوغراشماق ايچون رسماً معاهدە عقد ايدە ميه جكنى افادە ايلمىش ايدى . روسلر انكاز مأمورلرينك كاشغردە مظهر رعايت اولمىسندن منفعل اولوب خوقدى كاشغرلە محاربه يە تشويق ايتمىشدر . خوقند خانك روسلردن متفر اولمىسلا حين حاجتدە اسلاميتى قورتارمغە مقتدر اولان يعقوب خانك محويى ايتىمدىكندن مشار ايله حقيقت حالى مين كيزليجە خبر كوندردىكى حقتدە بر روايت وار ايسەدە خدايار خان ايله مشار ايله بىنندەكى برودت قديمە يە نظراً بو روايتك اصلى يوقدر . موسيو فورسيت كاشغرك سلطنت سنيه تحت تابعيتە كيرمسى حقتدە يعقوب خانى تشويق ايلمىش ومشار ايله دخى بو خصوصى ارزوسنە موافق بولمغلە ارەسى چوق كچمەدن فعلياتە تشبث ايلمىشدر . بوتاريخدە روسلك كاشغره نە نظرلە باقديغى پرنس قورچاقوف (*) ك پترسبورغ (**) انگليز ايلچيسنە « يعقوب خان بر حكومت تأسيس ايتىش ايسەدە روسيە دولتى چين حكومتى ايله (*) روسيە خارجيە ناظرى ايدى ۱۲۱۳ دە طوغش و ۱۳۰۱ دە وفات ايتىشدر . (وفات غورچاقوف) تام تاريخ اولوق اوزرە بولمىشدر .

(**) نوا نهرى منصبندە كان روسيە لك پايتخت مشهور يدركە دلى پترو ۱۱۱۵ دە بنا ايتىش ايدى . برچوق فابريقلرى و آثار وابنيە عاليه يى واوروپا دولتلىرينك پايتختلرينە شرف و پرن سالى مەنئاي شامل . ۷۰۰ يىك نفوسى جامع در .

معاهداته مربوط اولدیغندن چین دولتی علیهنده رفع لوائی اختلال ایش برعاضی مظفر ایله عقد مناسبات ایده من « دیسی اکتاتور . کرچه انگلیز سفیرینک بوفکری رده قیامی اوزرینه جواباً » یعقوب خان علیهنده روسیه طرفندن قطعاً برخصومت تصویری یوقدر . بو بایده مشار الیهی طرفزدن تأمین ایتکری رجا ایدرم . کندیس قاعده همجواریه رعایت ایدرایسه روسیه لیلر کاشغر لیلر ایله مع المنونیه عقد تجارت ایدرلر . ایلروده کاشغر امارتی قطعاً تأسس ایلدیکی حالدده روسیه طرفندن دخی تصدیق اونئقی اوزره مذاکره اولنور « دیمش ایهده اصل فکرینی اولکی سوزلره ترجمه ایش و بوفاده ایسه یوقاروکنی تأیید ایلنکده بولنمشدر .

کوجار وقعه سی ۱۲۸۷ اواسطنده یعقوب خانک واصل صماخ اطلاعی اولنجه فوق العاده غضبناک اولوب همان تدارکاته قیام و یعقوب بکی کاشغریک تابعیت عثمانیه قبول ایدلمسی رجاسی مأموریتیه استانبوله اعزام ایلدی . تدارکات تکمیل اولنجه بک قولی بکی قائم مقام براقوب (میر مومی الیهک دخی بر فرقه نیک قوماندانی اولدیغی حالدده موقع محاربه یه کیتدیکی حقنده بر روایت وار ایسه ده طوغری دکدر) اردونک حرکتی امر و فرمان وبای جوارنده کوچک و کوجار ایله آق صو اره سنده دخی بیوجک محاربه لره کیریشوب دورغانیلری منهزم و پریشان ایلمشدر . مشار الیهی ایلرولرده کی اهالی کریه وزاری ایله قارشولوب کوردکاری مصائبی تعداد و (چوجقلمز . مزای استرزا) دیه فریاد و عرض تظلم ایله طلب عدل و داد ایدرلر ایدی . بو حال یعقوب خانه زیاده سیله تأثیر ایدوب حدت و غضبک برتمثال مشخصی کیسه لره کال بطش و شدتله ایلرولدی و قره شهر جوارنده تحشده ایتنکده اولان دورغانیلر اوزرینه صاعقه بلا کی هجوم ایلدی (مشار الیه بو دفعه کوجاره علی یار بکی والی نصب ایتمشدر) قورله دن بر قوناق و قره شهردن ۱۵ کیلو مترو مسافه ده بولنان (دنزل) نام منزل باشنه یقین محله بر محاربه عظیمه وقوع بولش و دورغانیلردن یدی سکر بیکی طعمه شمشیر ابدار اولمشدر . مشار الیه بومظفریت جلیله اوزرینه برق خاطف کی ایلرولیه رک طوخسونی بش طرفدن محاصره یه الدی . محصورین یعقوب خانی بردنبره

قارشولرنده كورنجه كرفتار بهت وحيرت اولوب بالاختيار تسليم فقط
عموماً دوچار قهر وتنكيل اولدیلر. مشار ايله طورپانهده عزيمتله سكر آي
قدر محاصره ايله اشتغال وبو ائشاده اورومچهدن طورپانه امداد اوله رق
كلان ۱۰ بىك دورغانى بي قارشوليوب كافه سنى ديار عدمه ارسال ايلدى .
اشبومحاصره ائساننده يعقوب خانك بركون هندوستانلى نبى بخش جمادار
(جمعدار) (جامه دار) داد خواهه اقچه وسرپا (*) احسان واعطا ايتمسندن مومى
اليهك معيتنده اولوب طوپچيلقده ماھر اولان خير محمد لاورك كانون حسدى
شراره پاش اولغله مرقوم طورپانه فرار والتجا و دورغانلىرى كاشغر ليلرك شىخونى
ايچون تشويق واغرا ايلمىش اولديغىندن دورغانلىر قره غوللرك غفلتى ومرقومك
دلاتى ايله اردونك تا مركزينه قدر كلوب على الغفله هجوم ايتديلر. كاشغر ليلر
دورغانلىرك بلای آسمانى كې دهشت هجومىندن دوچار خوف وهراس اولمش
ودشمن ايسه بوندن استفاده ايله يقالدىلر نبى برر ضربه مهلكه ايله قرين
هلاك ايلمكده بولمش ايدى . بو هنكامه قيامتا وبو ولوله دهشت افزا
ساعتلرجه امتداد واردونك پریشانى حالى ايسه كسب ازدياد ايتمش ايدى .
اردونك سلامتندن قطع اميد اولنديغى بر زمانده ايدى كه مایه جلا دتى
استصغار مهالك واستكثار معارك حصائيله تخمير اولنان نبى بخش قوجه بر
اردويي تك باشنه بو داهيه ناكهانیدن قورتارمق عزم عاليهمنانه سيله همان
طوپلرك ياننه شتاب ايلدى وعجله ايله كله لرى بوله مينجه باقر پاره لرى طوپلره
طولد يروب دشمنك كيتله هجوم ايتدىكى طرفه طوغرى آتش ايتكه باشلدى .
باقر پاره لر يشرو كې اطرافه ياييلوب هر برى تصادف ايتدىكى دورغانى بي
ياقتل ايدر وياخاك مذلتسه سرر ايدى . دشمن هر هجومنده حصر كې يره
سرلديكنى كورنجه بو آتش مقاومتسوزده دهها زياده تحمل ايدمىوب بو

(*) ضاربى قاووق قلنج قوشاق چيرمه ايبكى حرقه شالواركه اورالرك البسه سيدر .
كاشغرده حكمدارلر وواللرك احسان اوله رق سرپا وپرملرى عادتدر. سراپادن مخففدر .

اثنا ده تلف اولان خیر محمدك جسدینی استصحاباً رجعت ایلدی وارتنق زاد و ذخیره لر ی ده قالمیجه تسلیم اولدی . یعقوب خان شهره کیروب بونلردن بر خیلینسی قتل و اعدام و اطرافدن کتیر دکلری چغتای چوچقلرینی در حال والدینی طرفه اعزام ایلدی .

بوندنصکره دوانچین اوزرینه حرکت ایدلمش و شهر مذکور پک او قدر متین اولمیدینی و اهالیسنک چوغی اورومچه یه قاجدینی جهتله بلا محاربه ضبط ایله فساد سابقده ذیمدخل اولانلر اعدام اولمشدر . بو اثنا ده مقدما دورغانیلرله اتفاق ایدوب قره شهری یغما ایدهرک طاغلره چکیلان قالموقلرک ملکهسی طورغانت بیک دوه و بیک بارکی و بشیوز قیون و ۶۸۰ قاربون کموش اچقه هدیه تقدیم ایدهرک بر قسمی اوق و یای و بر قسمی تفنک ایله مسلح بر قاج بیک سواری ایله یعقوب خانک اردو کاهنه کلوب عرض تابعیت و اطاعت و مشار الیه ده مومی الیهایه مذهبه مداخله ایتیه جکئی وعد ایله حرمت و رعایت ایلدی . دوانچینه برکون اقامتدن صکره اورومچه اوزرینه حرکت و شهر مذکورک قارشوسنده اولان و غایت خراب اولوب کاشغرجه دقیانوس زمانندن قالمه اولق اوزره اعتقاد اولنان (بو اعتقاد حقنده کی مطالعه می قسم ثانی یه یازه جغم) برقله نك دروننه یرلشیلوب تدارکات حریه یه مباشرت اولمشدر .

یعقوب خانک اورومچه ده غیر منتظم اولق اوزره تجمع ایدن ۲۰ بیک دورغانی یه قارشو قوه موجوده سی : ایکی بیکی متجاوز اولان خدمتکارلر و یساووللردن بشقه ۱۵ بیک سواری و ۷ یوز پیاده و ۸ قطعه طوپدن عبارت اولوب شوشاغون (*) دخی مقدمکی قتل عامدن قورتیلان ۸۰۰ چینی ایله بوقوتی تزید و چینلیلره مخصوص اوضاع عجبیه ایله دشمنی تهدید ایلمکده

(*) طوخسون ایله دوانچینک اره سنده کائن لای سان نام کویلرک بکی اولوب دورغانیلرک قیامی اثناسنده یعقوب خانه دخالت و دیننه طوقونلماقی شرطبله عرض اطاعت اینش ایدی .

ایدى . عمر قول داد خواه وجمادار فرمانه جی ایله نیاز بك وعبد الله پانصدك تحت قوماندالرنده اولان میمنه و میسره قوللری صف حرب نظامنه کیروب اوکلرنده آوچیلری بولندینی حالده حربه حاضر و یعقوب خان دخی بش التی بیك کزیده عسکری و بندکائی و یساووللری ایله قلب لشکرده بولنه رق هر طرفه ناظر ایدی . طرفین آوچیلری محاربه یه باشلدقن صکره دورغانیلرک صبر ایدهمیوب عموماً هجومه باشلمسی اوزرینه قره قوند اقلیلر (*) ایلرولدیلر و حیوانلرندن اینهرك آتسه باشلدیلر . ارقه ده کی قوللر انلری تعقیباً هجوم کوستریش و ایکی طرف بر برینه کیریشوب دریای کارزار مهابتبخشا تماشاسی ناقابل تحمل بر منظره دهشت افزا حالنه کیرمش ایدی . یعقوب خان دورغانیلرک صاغ قوله یوکلندیکنی واوراده کی عسکرک منهزم اولمغه باشلیدیگی کورنجه مرکزده اولان عسکرک بر قسم کلیسنی صاغ جناحه و قصورینی ده جبهه و یساره ارسال و یکیدن شدتلی هجوم ایدلمسی امرینی هر طرفه ایصال ایلدی . دشمنک جبهه و یمنی پک ضعیف اولدیغیچون جهتین مذکورترین مدافعینی مرکزدن کلان امداد اوزرینه کسب قوت ایدن جبهه ایله صول قولک کوستردیکی صولته طیانهمیوب منهزم و پریشان و صاغ قوله یوکلنان دورغانیلر دخی نائل غلبه اولمش ایکن عساکر امدادیه نك وروديله کوردیکی ایکنجی هجومدن دوچار خوف و هراس اولوب اورومچه یه کیرزان اولمشدر . ایرتسی کونی اورومچه یه یعقوب خان طرفدن بر ایلچی کلوب دورغا . نیلره بعض نصایحدن صکره تسلیمی تکلیف ایلدی . اورومچه لیلر راضی اولمش ایکن بر کره دهبا یعقوب خانک قوتی تجربه ایتک ایچون او کیجه علی الغفله هجوم ایتدیلر . مشارالیه بونلری منهزم و پریشان ایتدکدن صکره دیگر بر ایلچی ایله «تسلیمی قبول ایتدیکیز حالده نیچون هجوم ایتدیکر نیتم قطعیدر . بوراسنی ضبط ایتمینجه بر یره کیتیمه جکم . بنم سطوتمه هیچ بر شهر

ئۇلاد گۇرۇپسى

(*) يادەك اغر ويوك سلاخلی قىمىدركە حىن حاجتدە سوارى ايشندەدە قوللانلور .

www.uyghurkitap.com

قارشو طورده من کندیگزہ یازیق ایتیکز و شهر کزی خاک ایلہ یکسان کورمیکز»
 دیہ تہدید ایلینجہ دورغانیلر بو خارقہ جلادتی دہا زیادہ اغضابہ جسارت
 ایدہ میوب تسلیم اولدیلر. یعقوب خان شهر مذکورہ اورادہ پک چوق زمان بکلک
 ایدوب اہالینک مظهر حسن توجہی اولان سو وانشایی و طورپانہ حکیم خانی
 و آق صویہ عبدالرحمنی والی نصب ایدوب اورومچہدہ برکون اقامتدن صکرہ
 اق صویہ عودتلہ عبدالرحمنہ ناظر اولوق اوزرہ حق قولی بکی شهر مذکورہ
 بر اقدی و اوچ طوپانہ عزیمتلہ شهر مذکورہ بلا محاربہ ضبط و محمد بابا
 طوحساوہیی والی نصب ایدوب کاشغرہ عودت ایلدی و بو سنہدہ بخارا
 امیری طرفندن کندیسنہ (آتالق غازی) عنوانی ویرلدی .

یعقوب خانک اورومچہیہ بالذات کیتیوب بر مقدار عسکرلہ شوشاغونی کوندردیکی
 و مرقومکدہ اورومچہ و جوارندہ کی شہرلی هجوم ایلہ ضبط ایلدیکی حقدہ کی روایت موافق
 حقیقت دکلر .

روسار یعقوب خانک کیتدکجہ مظهر فتوحات اولدیغنی کورنچہ وارہدہ
 مناس و غومہ تی شہرلی قالب مشارالیہ بونلردن صکرہ قولجہیی دہ تسخیر
 و او حالہ سبرایہ یاقلشوب واک مهم بر موقعہ حاکم اولوب کندیلرینی تہدید
 ایدہ جکنی اکلاینجہ اندن اول طاورانغہ لزوم کوردیلر. قولجہدہ ایسہ برخیلی
 مدتدنبرو حروب و قتال دوام و نیچہ کمسہلری طعمہ شمشیر انتقام ایتکدہ
 ایدی. یوقارولردہ خامہ فقیر بر تفصیل بیان و تقریر ایلدیکی و جہلہ داود
 خلیفہ حکومتہ تابع دورغانیلردن بر طاقم سرسری ایالت مذکورہ اوزرینہ
 تعرض ایتش و فقط پریشان اولمشلر ایدی. دورغانیلر بومغلونیتک آجیسنی
 چیقارمق ایچون مؤخرأً بر قاچ دفعہ دہا هجوم ایتدیلر لکن ہر برندہ
 مغلوب اولدیلر. بو حال ایسہ عموم دورغانیلری حدتلدنیرمش و داود خلیفہ
 دخی صکرہلری تبعہ سنک میلانہ قارشو طورہ مامش ایدی. سلطان علی
 دخی محافظہ وطن و اقبال ایچون مقابلہیہ قیام و بو محاربات متوالیہ ایسہ

۱۲۸۷ سنه سنه قدر دوام ایلدی . بر حالدہ کہ ایکی طرفك دخی اعصاب اقتدارى بی مجال وارتق محاربہ دہ دوام وثباتی محال اولمش ایدی . محارینك درجہ کالہ ایرن ضعفندن استفادہ ایدلک و یعقوب خانك کلوب ضبط ایتسنه میدان ویرمامک ایچون روسلر سنہ مذکورہ دہ بر قول اردو سوقیلہ ہر ایکی طرفی اوروب ایالت مذکورہ بی ضبط ایتدیلر (ایستہ اقوام اسلامیه نك بر برلریلہ ایتدکلری مملکت وسائرہ غوغاسندن تولد ایدن مضرت !) ایالت مذکورہ والیسی قوماندان جنرال (قالانسکی) بر قول اردو کوندریلورایسہ ایالتی تسلیمہ حاضر اولدیغی چین دولتہ اشعار ایلمش ایسہ دہ پکین قایینہ سی طرفندن جواب ویرلماش وبو ایسہ مسافہ نك اوزاقلغندن ویاخود قولجہ یہ اہمیت ویرلماسندن نشأت ایلدیکی اول وقت ظن اولمشدر . حالبوکہ بو ظن چینك احوالہ عدم وقوفدن ایلروکلہ خطادر . مسافہ نك اوزاقلغی اہمیتسر اولوب قولجہ یہ چین حکومتك پك بیوک اہمیت ویردیکنہ دلیل ایسہ بونك ایچون صکرہ لری پك چوق اوغراشمسیدرکہ نہایت ۱۲۹۹ اوائلندہ عقد اولنان معاہدہ موجبنجہ استردادینہ موفق اولمشدر . پکین قایینہ سنك جواب ویرمامسی اول ارہلق یوننان مسلمانلریلہ اوغراشمقہ اولسی ایچون ایدی .

یعقوب خان کاشغردہ ممالکی بر درجہ یہ قدر اصلاح واعمار وہر صنف عسکرینك تکثیر وتنظیمہ بذل مساعی بیشمار ایلمکدہ ایکن اورومچہ نك ایلروسندہ کی دورغانیلرک اورومچہ نك ضبطنہ حدت ایدہرک واوتہ دہ برودہ پراکندہ قلان چینلیلری دائرہ اتفاقلرینہ الہرق اورومچہ یہ هجوملہ والی سو وانشایی تلف ایلدکلری حوادثی طورپان والیسی حکیم خان طرفندن واصل اولنجہ غایت غضبناک اولوب همان ۱۳ بیک کشیلک بر اردو ترتیب وبک قولی بک قومانداسیلہ اورومچہ اوزرینہ سوق ولسریب ایلدی . میر مومی الیہ سرعتلہ طی ^{تولان گورنہ} داخل ایدہرک معہود خراب قلعہ یہ عسکرینی یرلشدیردی

وایرتسی کونی قلعه دن چیقوب اوزاقدن اوزاغه محاربه یه باشلادی . دورغا . نیلر اللرنده کی طیورلری هپ بردن آتشیلوب بردقیقه ایچنده دشمنلرندن بشیوز کشی بی خاک هلاکه سردیلر وکاشغرلیلر ایسه آشک بوشدندن دوچار خوف ودهشت وهمان قلعه یه رجعت ایتدیلر . دورغانیلر عودت ایتش و بردها هجوم ایتدکلرندن اوچ کون اوچ کیجه محاربه سز وقت کچمشدر . دردنجی کونی ایسه ۱۵ بیک دورغانی چیقوب آتش ایتکه باشلینجه کاشغرلیلر مقابلهدن بشقه چاره کوره میوب دفع صائله اقدام وبو حرب وستیز دهشت انکیز ایسه ایکی کون ایکی کیجه بلافاصله دوام ایلمشدر . کاشغرلیلر سپر ارقلرنده اولوب دورغانیلر آچقده واره صره هجوم ایتکده ایدی . وقتکه اوچنجی کونی آفتاب جهانتاب جانب شرقدن عرض دیدار وضای حیاتخشاسیله سکنه ارضی مستغرق انوار ایلدی . کاشغرلیلرک نصفی ودورغا . نیلرک اونده سکز ی دوچار نچه مرک اولوب میدانک انسان لاشه لرله طولدینی وهرطرف قاندریاسی هیئت کیسب ایلدیکی کورلدی . آرتق اورومچه بالسهوله ید استیلا یه کیرمش وسانجو ومناس وقوطوبک وچیدوان وغومه تی شهرلری اوزرینه حرکت اولنهرق ۹ آی قدر اوغراشلدقندن صکره کافه سی ضبط ایله اهالیدن برخیلیسی تلف ایدلمشدر . تلفاتک مقداری ۹۰ بیکه چیقارلمقده ایسه ده پک مبالغه در .

بو اثناده ۳۲۷ نجی صحیفه ده مذکور لوخودارین ایله شهودارین اوزرلرینه سوق اولنان چین اردولرینه برخیلی مدت مقابلهدن صکره نهایت عاجز قالملی جهتله ضبط ایتدکلی شهرلری یاقه رقی یقه رقی یوز اوتوز بیک نفوس ایله کاشغر طویراغنه التجا و یعقوب خانه تابع اولدقلى بی قولی بکه بیان وانبا ایلدیلر . میر مومی الیه کیفیتی پدرینه عرض واشعار ومشار . الیه دخی بونلری اورمچه یه والی نصب ایتدیکنی واورالر یرلشدرلملرینی امر و اخطار ایلدی . میر مومی الیه ایجابی بعدالاجرا کاشغره عودت ایتمشدر .

شوشاغون مقدما كنديسنه ويريلان يرلر كده مومى اليهمايه ويرلديكنى ومعيته
اولان چين مستحفظلرينه اذن ويريلوب مستحفظلر ك كاشغر ليلرله بو دورغا.
نيلردن ترتيب وكنديسنك مومى اليهمانك معيته تعين ايدلديكنى كورنجه ۵۰۰
چينلى ايله پكىنه فرار ايدەرك كنديسنه ۸ بىك عسكر ويريلور ايسه دورغانى
شهرلرني كاملاً ضبط ايدەجكنى تعهد ايلدى .

بو تاريخدره درساعات غزەلرندن برى يعقوب خانك خيوه به معاونت ايچون بلوچستان
مسلمانلرياه معاهده ايتديكنى وبوده كاشغرله خيوه ارەسندە ايرانك ملكى بولنسدن واوراسنى
چيكنيوب چمك ايچون ايرانه اتفاقك بمكن اولەماسندن نشأت ايلديكنى يازمشدر . ارەدە
ايران ملكنك بولنسنى اعلان آسيانك احوال جغرافيسندن عدم وقوفى بيان ايتك ديمك
اولوب يعقوب خانك بويه بر تشبى ايسه هيچ وقوع بولامشدر .

روسلر ك حدودده تداركاتە ابتدا و نارين كنارندە نارينسقى (ياخود
نارينسك) ناميله قلعه بنا وانشا ايتلمرى كاشغر عليهنده اولديغى يعقوب خان
اكلانجه حكومتى دها تحكيم ايتەدن روسلرله اوغراشماق ايچون جنرال
قوفان (*) ەبر مکتوب ارسال ومقدما اولنان تكليفك تجار واسطه سيله ايديلوب
كندوسنه حكمدار معامله سى اولتما سندن ناشى رد ايدلديكنى واكر شان
حكمداريسنه لايق سفير مخصوص كوندريلور ايسه كنديسى دخی طاشكندە
سفير ارسال ايدوب معاهده نك عقدينه حاضر ايدوكنى اشعار ايلدى . بونك
اوزرينه جنرال قوفان طرفدن بارون قولبار نام ذات بر قاچ ضابطه سفير
مخصوص اولەرق اعزام اولندى و ۱۲۸۹ ربيع الاخرينك ۲۵ ى وياخود
ربيع الاولنك ۱۰ ى تاريخيله جنرال قوفان ايله يعقوب خان بيشندە طاشكندە

(*) ۱۲۳۴ دە طوغش وابتدا استحکام مهندسى اولەرق قفقاسيه اردولرندە استخدام
اولنش و ۱۲۸۲ دە جنرال موراوييف پرينه لينوفا واليكنه تعين ايدلمشدر ۱۲۸۴ دە
ترکستانه والى اولمش وابتداى ماموريتنده بخارا ايله اولنان محاربه دە نائل غلبات عظيمه اولوب
کسب شان وشهرت ايلشدر ۱۲۸۵ دە سمرقندى استيلا وخيوه وخوقند سمرقندى جهتيه
سلم شهرتک اوج اعلاسنه ارتقا ايلدى ۱۵ سنه ترکستان واليکندە بولنش و ۱۳۰۰ دە فوت
اولمشدر روسيه نك آسياده بو درجه ترقيسى كنديسنك اقداماتيله حصوله کيشدر .

بر تجارت معاهده سی (*) عقد اولنوب سنه مذکوره جمادی الاولیسنده یعقوب خان طرفندن امضانمغله نارینه کی تدارکاتدن کلیاً واز کچلیدی و بونک اوزرینه مشارالیه ۱۲۹۰ ده خوقندلی حاجی منلا تراب (**) ی سفیر مخصوص اوله رق پترسبورغه اعزام ایلدی . مومی الیه پترسبورغده احترامات فائقه ایله قبول اولمش و امیر اطور کتبخانه سنی تماشا ایشلدر . اشبو ۸۹ سنه سنده بخارا امیری مظفرالدین خانک محدومی عبدالملک خان درت بش بیگ عسکرله کاشغره کلدی و یعقوب خان طرفندن مظهر حرمت و رعایت اولدی . سبب ورودی مؤخرأ یازیه بقدر . ینه بو سنه نیک ذی القعدة سنده خدیو مصر اسماعیل پاشا طرفندن ارسال اولنان مأمور مخصوص کاشغره واصل اولدی . کاشغر روسلرک حرکات مسئولیانه سنه قارشو قدرتدن چکلشمش برسد آهین حکمنده ظن و تنظیم اولنان معاهده نامه روسلری طریق تعرضده تأمین ایچون ویرلمش برات موافقت عد اولنه رق معاهده تاریخندن چوق زمان کچمکسزین روسلرک خیویه هجوم ایلمی اوزرینه یعقوب خان هر طرحه تقبیح وحتی درسعادت غزته لرنده عن جهل بر طاقم کلمات شنیعه تحریر اولنش ایدی . اسنادات کونا کون و مقالات هرزه مقرون ایسه آسیا موقع جغرافیاسنه و حکومتلرینک اصول اداره و امور سیاسی و سائرهنه عدم وقوفله برابر روسلرله یعقوب خان بیننده کی مناسباتک نه مرکرده و معاهده . نک نه یولده اولدیغنی و آسیا مسلمانلری ایچون مضر اولوب اولدیغنی بیلما مکندک نشأت ایلمشدر . از جمله بر غزته یازمش ایدی که :

(*) « روسیه تبعه سی تجارت و مصالح ساره ایچون کاشغره کیمکه و ماللرینی محافظه ضمنده کاشغره خان استیجار ایتکه مآذون اوله بقدر . روسیه تجاری کاشغره مصالح تجاریه . لرینه رسم کرکک صورت تحصیلنه نظارت ایتک اوزره مأمورلر بولندیره حق و روسیه تجار یله کاربانلری کاشغردن مرور ایدوب همجوار ملکته کیده یله جکدر . کاشغریلر دخی روسیه مالکنده بو امتیازانه نائل اوله حق و طرفین مالکنه نقل اولنه حق اشیا و امتعه دن یوزده ایکی ییحق رسم الیه بقدر» دن عبارتدر .

(**) « تاراب و یاخود توراب صورتنده یازیه یور ایسه ده طوغریسی ترابدر .

«يعقوب خانك حوصله جيتنه صيغدير بولده امضاسى التته الدينى معاھدەنك دھا مركى قورقمىسىز روسيه اردولرى برطاقم قبال مسله اوزرينه هجوم ايتدیلر. تركستان مسلمانلرنيك بقای سعادت وحریتلرینی محافظه بیه کافی بر حکومت اسلامیه پیدا اولدی دیرایکین عکسی ظهور ایدەرك او حکومت کندی ابناى نوعنك عوینی انشاج ایدر بر عهدنامەیی امضای جیتنه الوبده انلرك اضمحلائه بر درجه بیه قدر ذی مدخل بولنور الخ» .

معاھدە امور تجاریه بیه دائر اولوب بولنده یعقوب خان مضطر اولمغله برابر کندیسینك خیوه محارباننده نه علاقەسى ونده منافعی وار ایدی. روسلر یعقوب خانله معاھدە عقد ایتسەر بیلە تجاوزده مختار اولوب بو بابده مشار. الیهدن ذره قدر خوف وانديشه ایتماشلردر. کاشغر معاھدە سیلە خیوه محاربه سی بیننده قطعاً مناسب اولیوب کاشغر حکومتی دھا هنوز کندی بقاسنی تأمین ایدە مامش ایکن بالجله تركستان مسلمانلرنيك بقای سعادت وحریتلرینی محافظه بیه کافی ظن ایتك ایسه وهمدن بشقه بر شی دکلدر. برده درسعادت قپوکتخداسی شیخ محمد ضیا افندی طرفدن ۱۲۹۱ ذی العقدە سنك ۲۱ ى تاریخیه غزتلرله اعلان اولنان بر تصحیحنامه ویا تکذیبنامه وار غراتی جهتیه بعض مهم پارچەلرینی خلاصه ایدەرك ایشته یازیورم :

«يعقوب خان خوفندن کاشغره کلدکده چینلرله محاربه ادوب مملکتلرینی ضبط ایله ۳۰ ملیونلق بر حکومت تشکیل ایش وبونك ۱۵ ملیونی اشد احتیاجده عسکر اولهیلور ایش یعقوب خان انگلیردن وهیج بر یردن معاونت کوره مینجه کویا روسیه بیه بر سفیر کوندرمش وبواسه روسیه نك حابه سنه کیرلسنه بر مقدمه بولنش اولدینی غزتله رده بیان اولنش ایسده کاشغرك ۱۵ ملیونی فداکارانه میدان محاربه ده ثبات ایدەمز ایسه روسیه دن اعانه سوق اولنەجق ۸ يک عسکرک هېج فائده سی اولەمز ایش چینلر هر سنه حدوده تقرب ایدر وچوخی مقتول اولوب بقية السیوفی فرار ایله بر قاچ ایالت ترك ایدر ایش حتی بو دفعه کی هجومده مناس واورمچه کی ایکی ایالت جسیه کاشغره علاوه اولتمشدر» .

بر ملکن یاری یاری بیه عسکر چقسی هېج بر یرده ممکن دکلدر. مناس واورمچه شهرلرینی برر ایالت جسیه کوسترمک وکاشغرك نفوسنی اوتوز ملیونه چقاروب چینلرله هر سنه بر قاچ ایالت ترك ایتدیرمک عجم مبالغه سنی بیلە یکممشدر. یعقوب خانک دائماً چینلرله محارب اولسی واورچی و مناسی چینلر دن المی صرف خلاف حقیقت اولوب مشار الیک یوزده ۹۹ محاربه سی

اسلام ایله واقع اولمش و مذکور شهرلی دخی ایادی اسلامیه دن اخذ ایشلدن. روسیه یه سفیر ارسالی بر درجه یه قدر قیایچه انکاره قالقیشیق آفتابه پرده چکمه بکرز. سفیر ارسالی تحت جایه یه کیرلک ایچون دکل تأکید مناسبات ایچوندر دنیسه ایدی طوغری سویلش اولور ایدی. ایلاچی یعقوب بك استانبولدن وزیاده سیله مظهر رعایت اولدینی مصردن ویریلان طوب و تنك و ادوات حربیه ایله دولت علیه طرفندن کوندریلان پیاده و سواری و طویچی معلمری یوسف و چرکس یوسف و اسماعیل حتی افندیلر ایله طاغستان بکراده لرندن زمان بکی و یعقوب بك استانبولدن طوبلدینی عسکری تقاعد لرندن درت کولکولوی و اندرون هایوندن مخرج مراد افندی بی و بعض هدایا و برنجی رتبه دن مرصع نشان عثمانی ایله سیف و علمی و نامه هایونی (*) مستصحباً ۳ ماهده کاشغره واصل اولدی که یاننده برده انکلز هیئت سفارتی وار ایدی هیئت سفارت ایسه موسیو فورسیتک ریاستده اوله رق طیب موسیو بلو ایله یدی سکر کشیدن مرکب اولوب هندوستان والیسی (لورد نورث بروک) ایله کوریشمش و هندوستانده بولندینی مدتجه مظهر حرمت و رعایت اولمش اولان یعقوب بکی هالایا (**)

طاغلری سلسله سنده واقع اولوب بتی کچدکن صکره کاشغرك جنوب شرقیسنده حدود قره غولی اولان شهد الله مزاری نام محله بکلیوب برلشمش ایدی که معتبرنده هندوستان مسلمان عسکرندن مرکب بر بلوک

(*) مالی طرف ملوکانیه اولان کال خلوص و محبتدن بختله اول حوالیده اعلاى لوی نصرت ایدلنکه اولدینی تفصیلاتی حاوی تقدیم اولنان نامه باعث مسرت اولدینندن و توثیق روابط محالست ایچون نشان و سیف و بعض ادوات اهدا قلندینندن عبارتدر که ۷ جادی الاخره ۱۲۹۰ تاریخی ایدی.

(**) هندوستان و بت اراضیلری بیننده واقع اولوب شمال غریبدن جنوب شرقیه طوغری تمتد واک الچق تپه سی ۸ بیک واک یوکسک تپه سی دخی ۸۸۴۰ مترو ارتفاعنده درکه یوقارولری دائماً قارایله مستور اولوب ۲۲۶ میل مسافه دن رؤیت اولنور. جبال مذکوره ده بر خیلی معادن واردر.

سواری وار ایدی . هیئت سفارت کاشغرده نائل حرمت ورعایت اولوب
تخصیص اولسان سفارتخانه یه ایندی ریلهرک اکرام واعزاز و ۱۵ پاره طوپ
انداختی کبی بر حرمت مخصوصه ایله مظهر امتیاز ایدلدی . موسیو فورسیت
قرالیه چکنک نامه سنی یعقوب خانه تقدیم ایلمش ومشارالیهک بر تربه معتبره ده
اجرا قلنان امیرلک عنواننک رسم اعلاننده اونیفومه سنی لابس اولدینی
حالد حاضر بولمشدرکه بو رسمده مشارالیه طرف پادشاهیدن کوندیریلان
نشانی تعلیق وسیفی تقلید ایلمشدر .

انگلیر مأمورلرندن وارکان حریبه دن میرالای غوردون یوزباشی تروت
ایله کاشغرنک جهت شمالیه سنده واقع روسیه حدودینه قدر سیاحت ایتمشدر .
موسیو فورسیت واسطه سیله انگلیرلرک کاشغرله بو دفعه عقد ایلدیکی معاهده
(*) ۱۲۹۰ ذی الحجه سنک ۱۵ نجی کونی طرفندن امضالوب برنسخه سی

(*) خلاصه سی شو وجهلدر : طرفین تبعه سی هندوستان و کاشغرده ایستدیکی اسکان
و بر طرفین دیگر طرفه اموال تجاریه ادخال ایده بیلوب دخل و تعرضدن مصون اوله جق
ومعاملات تجاریه یی وقتاً تعطیل ایده جک شی پولتیقه یه عائد مانع اولوب اوده اولجه خبر
وریه جکدر . امتیازات انگلیره پساپورطنی حامل اولانلره مخصوص اولوب همالایا طریقیه
کلان کاشغر امتعه سی هندوستانک هر طرفنده رسم کرکدن معاف اوله جق وهندوستاندن
کاشغره کلان اموالین ایسه کاشغرنک دیگر شهرلرینه نقلنده تکرار رسم التمامق اوزره یوزده
ایکی ییحق رسم کرک الیه جقدر . حکومت اموال تجاریه یی یولده اچیجه جق ورسمک تسویه سنده
متنازع ظهور ایدر ایسه آنچه یرینه اشیا الیه جق وبوده اولمز ایسه مأمور ایله تجار طرفندن
منتخب وکیللرک رأی معتبر اوله جقدر . کاشغرنک مراد اولنان شهرلرنده برقونسولوس وکاشغرده
بر سفیر بولنه جق کبی یعقوب خان طرفندن دخی هندوستانک ارزو اولنان محالرنده قونسولوس
وقال کوتوده بر سفیر بولندیریه جقدر . انگلیره تبعه سندن کاشغره کیدنلر اراضی اشترا واینیه
انشا ایده یله جک ولدی الایحاب قونسولوسک بر مأموری برابر بولندقجه حکومت طرفندن جبراً
خانه لرینه کیرلمیه جکدر . مدعی ومدعی علیی انگلیر تبعه سندن اولان دعاوی بر کاشغر مأموری
حاضر اولدینی حالده انگلیر سفیر ویا قونسولوسی معرفتیه رؤیت ایده یله جک و طرفینک بری
انگلیر و دیگر کاشغرنی اولان دعاوی ایسه انگلیر سفیر ویا قونسولوسی مواجهه سنده رؤیت
اولوب فقط یعقوب خان طرفندن تعیین اولنان حاکم حکیمه فصل دعوی ایده یله جک وبوقیل

موقتاً یعقوب خان نزدنده براغلمش ومؤخرأ هندوستاندن برصورت مصدقه سی
میتند ۱۰ ادم ودوقور اسقولی اولدینی حالده موسیو شومعرفیله ارسال
قلنمشدر. یعقوب خان بودفعه درسعادتن کلان مأمورلری برخانهیه قویوب
ایلك دفعه کلان واو آنه قدر استخدام اولنیا کولکلیلرک دردینی آق صوده
بولنان حق قولی بلك یاننه اعزام وایکیسنی ده کاشغرده برر خدمتله استخدام
ایلمشدر. بو تاریخدن اعتبارأ خطبه لرده سلطان عبد العزیز خانک اسمی
اوقونمغه وسکه لرده پادشاه مشار الیهک نامنه ضرب اولنمغه باشلدی.

موسیو فورسیت کاشغرده درت آی قدر اقامت ایتش و ۲۷ محرم ۱۲۹۱
پازار ایرتسی کونی صوک دفعه اوله رق یعقوب خانله ملاقاته ایدوب کرک
کندیسنه وکرک معیت مأمورلرینه کوستریلان حرمت ورعایتدن طولایی عرض

دعویک استنطاق کاشغر حکومتی طرفدن اجراقلنه جق ایسه ده حین استنطاقده برانکیز
مأموری حاضر بولنه جقدر. مدعی ومدع علیهدن بری انکیز و دیگر اجنی تبعه سی اولوب
طرفینک بری اسلام اولدینی تقدیرده کاشغر ضابطه و محکمه سی معرفیه رؤیت واستنطاق
اولنه جق کبی طرفین غیر مسلم اولدینی وانکیزه سفارتخانه سی معرفیه استنطاقه موافقت ایلدیی
حالده حکومت سفیر معرفیه رؤیت واستنطاقه مخالفت ایتیه جکدر. طرفینک بریسی انکیز
تبعه سی اولان دعاویده برحقسزلق اولدینی مؤخرأ سفیر ویا قونسولوس استخبار ایدرسه
دعوی آخر محله نقل ویکیدن استنطاق اجرا واوراده برادمنی بولندیره جقدر. بوامتیازات
هندوستانده وانکیزه دولتی زیرجایه سنده اولان پرنس و حکومتر واهالیسی حقنده دخی
مرعی الاجرا طویلوب کاشغر حکومتی مذکور پرنس و حکومترله بشقه جه عهدنامه عقدیچون
انکیزه دولته معلومات ویره جکدر. یمن تحتنده ویریلان ولاداق نام محله طرفین مأمورلرینک
تحت نظارت ویره جک اولان قاریر ومحرات رسمیه متعلق اولدینی طرفدن تحریرات رسمیه وارد
اولدقه مراجعت ممکن اولیه جقدر. طرفین تبعه سندن هندوستان وکاشغرده بلاوارث وفات ایدنلرک
اموال و اشیای منسوب اولدینی سفیر وقونسولوسه تسلیم اولنه جق وسفیرده متوفانک ذمت
ومطلوبی تسویه ایده جکدر. کاشغرده ساکن برانکیز مدیون اولوبده دینی ادا ایده مدیی ویا مفلس
اولدینی صورته اولجه انکیزه سفارتیه مراجعت اولوب اموال و اشیای فروخت ایله اصحاب
مطلوبه ویره جک وسفیرده مدیونک هندوستانده نقدی اولوب اولدینی تحقیق ایله اولدینی
صورته اصحاب مطلوب انکله اسکات ایدیه جکدر.

تشکر ایتمشر. یعقوب خان مقابله قیام ایدرک هندوستان حکومتیه حصوله کلان مناسباتدن محظوظ اولدیغنی و بونک دوام و بقاسنه چالیشه جغنی بیان ایله قرالیچه و هندوستان والیسنه بیان خلوص اولغسنی تمی ایلمشدر . بو ملاقاتده ایلچی یعقوب بکده حاضر ایدی . ایرتسی کونی سفارتخانه تخلیه اولوب ۱۹ پاره طوب آتیهرق و سرای امیری بندکانیله کاشغر امراسی طرفدن تشیع ایدیلرک مومی الیه ایله معیت مأمورلری و یعقوب خانک نامه سنی (*) حامل اولان ایلچی یعقوب بک مراد افندی ایله برابر کاشغردن حرکت استدیلر . یعقوب خان بوسنده افغانستان ایله عقد مناسبات ایلدی .

۹۱ سنه سی ظرفده یعقوب خانك ییوك هشیروه سی نامیله در سعادده كلوب جانب حجازه عزیمت و تکرار عودت و بوراده بر چوق عطایا و هدایایه نائل اولوب یعقوب خانّه تبرك یوریلان حیة سعادتق استیخاباً ۱۲ رجب ۹۱ بازار ايرتسی کونی ترکستانه متوجهاً در سعادتدن حرکت ایدن (آی بیبی) خانم حقهده استأنبلوده بر چوق روایت دوران ایتمش ایسهده بوبحث پکده مقصد داخلنده اولدیغیچون بوبایده حیله اولوب اولدیغنی یازمقدن صرف نظر ایلدم ایلروده اقتضا ایدراسه آنگه یغنی بشقه واسطه ايله یازارم . بو سنده چینلیلرک حدودی تجاوز ایتدیکی فقط یعقوب خان طرفدن مغلوب اولدیغنی حقهده در سعادتده نایمیدن منقول اولمق اوزره نشر اولنان معلومات یلان وینه نایمیدن انهرق نشر اولنان و چینلیلرک کاشغر و قوچله اوزرینه هجومه قیام ایتسی جهته حدودده بولنان روس مأمورین عسکریه سنک چینلیلر علیهنده متفقاً محاربه ایتک اوزره کاشغر مأمور لریله اجرای محاربه ایتکده اولدیغنه دائر اولان معلومات دخی اعتقاد غیر شایاندر چونکه روسلر حسب المانع کاشغره هجومه موفق اوله منجه چینلیلری تشویق ایتمشلر ایدی یعقوب خانك ازدیاد سطوتیچون روسلرک مشارالیهه بالاتفاق چینلیلر علیهنده محاربه ایتسی بولتیقلرینه موافق دکل ایدی .

يعقوب بك ۱۲۹۲ اوائلنده درسعادتہ مواصلت ايدوب ربيع الاولنده
حامل اولديغي نامه ي وشو لوحه ي (عبدالعزيز خان که بچوکان حسن رای)

(*) مالی نامه های یونان طولانی اظهار شادی خننده ۱۰۰ پاره طوطی انداخت ایندیروپ داخل ممالکده عثمانی سیخانی کشاد ایندیروپکنه و عرض تشکرایله تجدید ارتباط ورقیت آرزو سنده و انوب خطبه وسکه بی نام پادشاهی به ضرب و قرائت ایندیروپکنه دار ایدی « یعقوب خان بوآماده و بیان تشکر یونان برده مقام صدارته مکتوب کوندرمش ایدی »

(کوی شهنشهی زشهان جهان ربود) (شاهد همین بس است که در ملک کاشغر) (خطبه بنام وسکه بسیم وزر نمود) وکاشغردن کتیردیکی هدایای خا کپای پادشاهی به عرض و تقدیم ایلدی و طرف اشرف شهریاریدن پک چوق اکرام و عنایاته و محیدی نشان ذیشانک برنجی رتبه سندن بر قطعه سنه نائل اولدی. میر مومی الیه بو آیده روسیه نك در سعادت سفیری جنرال اغناتینی زیارته کیتمش و مومی الیه ده اعاده وزیته ایلمشدر. سنه مذکورده جمادی الاخره سنده پک قولی بکه ایکنجی و حق قولی بکه اوچنجی و میر مومی الیه ک برادر زاده سی عادل خانه دردنچی رتبه دن برر قطعه محیدی نشانی عنایت واحسان بیورلدی.

یعقوب خانک نامه و هدایای محظوظیت سنیه یی موجب اولمش و اسلامک او جه تهر کرده ترقیسی آرزو ایدلمش اولدیغدن کاشغره بر قاچ معلم ایله بعض هدیه و اسلحه نك کوندرلمسی حقنده اراده پادشاهی شرف صدور اتمکله سوره فتحک فاتحه سیله مزین بر سنجا ق و اوزری طغرای هایونله موشخ بر ساعت و یقه سی مرصع و صرمه ایله معمول بر خلعت و بشیوز عدد مصحف شریف باب عالیجه تدارک اولندی کبی طوپخانه جه دخی بعض اسلحه حریبه ترتیب و ایکنجی دفعه یازیلان نامه هایون (*) ی مستصحباً متهی حرکت اولان یعقوب بکه تسلیم اولندی.

ترتیب اولنان اسلحه ارقه دن طولارمع قونداق و چتال اوق و قا اوج فوندق چلیک بریطیه طوپ ایله ۲ ییک انفلید تفنگی و ۶۰۰ دانه و ۶۰ پشرو ویدیشریوز طبه و فوفیه و ۳۱ صندوق ابجه مهمات و ۶۲۰۴ عدد ادوات و ۱۰ ییک مملو بوقمر فشنگی قاپسول و ۲۱ ییک عادی قاپسول و ۲۰ ییک قیه قورشون و ۱۰ ییک قاپسول اوق و قاپسول اعمالسه مخصوص دستگاه و بونلر ایچون مکمل برخیلی آلات وادادن عبارت ۵۵۸۰۰ فوند ثقلنده اولوب مأمور اولانلرده قول اغاسی علی و یوزباشی دیگر علی اغار ایله یوزباشی کاظم افندیدرکه علی اغارک بری طوپچی و دیگری قاپسول اعمالی و کاظم افندیده اسفحاکم

(*) مقدما کوندریلان نامه دن طولای بیان منویقی حاوی کوندریلان مکتوب باعث ممنویت اولمش و بوبرکه یادکار اولاق اوزره بعض اشیا کوندرلمش اولدیغنه دآرذر.

انشاسى معيدير. بو اشيا و مأمورىڭ بومبايه قدر نول و خىراجى اولان ۵۲۲۸۱ غروش
مۇخرأ خزىنە جليله دن اعطا قلىق اوزره طوڭخانه خزىنەسى طرفدن تسويه ايدىلىشدر .

يعقوب بك ۹۲ رجبىده حضور پادشاهى يە داخل وپك چوق التفتاه
نائىل اولدقدن صكره انكليز سفيرىڭ تشويق ومظاهرتيله استحصال ايلدىكى
فرمان هايون (*) ى مستصحباً كاشغر حكومتىڭ خوقند اختلالاتنه مداخله سى

(*) فرمانك صورتى بورايە عيتاً درج اولتىشدر «جناب اصالت مآب معالى نصاب
شرف اكتساب جامع آيات ديندارى رافع رايات سعادت وكامكارى حالا توابع ولواحقيله
كاشغر اقاينىڭ حاكم صاحب الاعتبارى يعقوب خان اطلع الله تعالى بدور عزه من شارق العز
والاجلال مقدا جانب عالى مجمع الاعالى پادشاهانه مزه ابراز ايتىش اولدقلىرى آثار مصادقت
ومخلصنك نزد شرفند همايون مزه اقتران ايتدىكى حرمت وتقدير دن اكتساب ايدىلان شوق
ومسار ومباهات وافخار ك تفصيلاتى مشعر وباجمله اركان واهالى دعائى شاهانه مزرى نالى اوله رق
باب شوكت مآب مزه رابط تابعيت وانساب وقرو داورى لرى لوائى سعد احتوائى تاجدارانه
وخطبه وسكدر نام خلافت انتماي شيريارانه مزى ايله زينتياپ اولديغنه وبعد ازىن بلا انصراف
وانقسام طريق اخلاص وانقيادده ثبات ودوام اولنه جفته دائراً قبالرندن افتخار الاكابر والاكارم
جامع المحامد والمكارم المختص بميزد عنايت الملك الدائم يعقوب بك وساطتيله تقديم حضور فيض
نشور من قلنان مكتوب متضمن الوداد لرى منظور من وميرموى اليك توديعات خالصانه وكاشغر
امارتىڭ اكبر وارشد اولاد لرى نه توارثى حقنده ارزائى مساعده عليه مزى ايچون وقوعولان
تمنيات اميران لرى نه متعلقاً عرض ايلدىكى افاداتى معلوم اولدى بر مقتضى قوه جاذبه اسلاميه
مياهنده ارتباط ومودت معاً موجود ايكن درگاه فيوضات پناه جهاندارانه مزه شوصورنله
اظهار وتكرار اولنان مآثر تساميت انى فعلاً دى موقع حصوله كتوره رك مزىد محظوظيت
وباره استحقالر نده تضاعف توجه ومجتمزى موجب اولدينى كى آسايى وسطاده معتصم حبل
متين شرع انور ومرامى صفوت نماي قلوبى انوار ديانته نور اولان اهلينىڭ مقام معالى
اسام خلافت عليان مزه ربط رقاب منسوبتيله ابراز ايتدىكلىرى آثار اخلاصكارى دى نمو نيتىزى
استلزام ايلهر ك بونك ومطاولعت معروضه لرى عند محاسن پيوند پادشاهانه مزه مظهر قبول
اولديغىڭ نشانه عيسى الملق وخطبه وسكدر اسم سائى ملكدارانه مزله تزيين اولتىق واول
حوالده دولت عليه مزى سنجائى كشاد ايدىلوب شكل ورنكى تغيير اولنامق وشو ارتباط واتباعه
وقتاً من الاوقات خلل طارى اولنامق اوزره مسند امارت كلكان عهدى استيهال كده ابقا وجناب
نبايت نصايى لرى تشرىفاً وكافه منسوبات وزير دستانلرىنى تلطيفاً صوب فخيما نه لرى نه برنامه نامى
الو خاقانى وسوره مباركه فتحك ايات بشارت بنيتانى حاوى بر رايى مسعود عثمانى ايله سائر

اولمدیغنی بیان ایله عرض تأمینات ایتمک و چینلیلرله وقوع بوله حق محاربه ده روسیه نك معاوتی وعدینی المق اوزره پترسبورغه عزیمت ایتمش واوراده دخی مظهر اکرام ورعایت اولمشدر . ایپراطور بو بایده جنرال قوفان ایله کوریشمك لازم کله جکنی بیان ایلدیکندن ! طاشکند طریقله کاشغره عزیمت ایلمشدر .

بعض هدایا ارسال قلمش وعباد اللہک مأمور حفظ و حایق اولان ارباب حکومتک مودوع یدامانلری بولان جمعیت بشریه نك تنظیم امور و تجمیع اساس و حضورینه اعتنالی کندولرینه الکیوک بروطفه مقدسه و مشروعه بولندیغنی مثالو بولرک انقلابات روزکار نابایدار و تغیر اصول و افکار ایله کرفتار تفرقه و پریشانی اولمالریچون ایشک اتیسنی تأمیننه تشبث و اهتماملری ده رتبه و جوبه منتهی و وراثت ماده سنده کی ارزو و مطلبلری بوکامبتی کورندیکندن سالف الذکر کاشغر امارتک شرائط محرره ایله بر موجب استدعا اکبر و ارشد اولادلرینه توارث و انتقالی خصوصنه دخی اراده مکارم معتاده شهنشاهانه م شرفریز صحیفه سnoch و صدور اولمشدر . ارتق مفظور اولدقلری درایت و فطانت مقتضاسنجه حق احقرنده بووجهه ظهوره کلان عنایت و مساعدات عالیهمزی از سر نو تقدیر و سلام سلامت انجسام و اهالی مرقومه مفارقنده کمال توجهات مراحم اتسامزی ایجاب ایدنلره تبلیغ و تبشیر ایله هر بار ایقای شریطه خصوصیه بذل همت و قاطبه احوالده سکنه و تبعهیه شر عدل و داد ایله جله سنک وسائل استراحت و امنیتی واجبات اموردن اولغله بوازمهمه فوق الغایه دقت ایتلری و علوم و معارفک و حرف و صنایع و زراعتک تزید و توفیری و طرق و معابرک تسویه سیله و سائط نقلیه نك تسهیل و تکثیری مدینت و معوریتک و وسائل مقتضیه حصولیه سی بولندیغندن بو شیلرک و مملکتک احتیاجات و خلقت قابلیت و استعداداته کوره ده سائر لازم کلان تأسیسات و اثار نافه نك میدان فعل و وجوده ایصالنه و برده نظر حقایق بینلرنده مخفی دکلدرکه مجوریت صحیحه اولدقجه محاربه مجهوله العاقبه ایله اشتغال و انکله و بوضورته بیوده اضاعه نفوس و اموال ایتمکدن ایسه حسب الحال عالمک هرجهتده مختار و متخذ بولان مسلك فلاح صلح و صلاحه کتمک من کل الوجوه خیرلو اولغین الیوم تحت امارتلرنده واقع یرلرک حسن اداره و محافظه سی و حکومت متجاوریه معاملات دوستانه و نیات مسالمتکارانه اراده سی و مملکتلرک مدار ثروت و عماری و حکومتلرک سبب صحیح مکنک و اقتداری اولان امراهم تجارتک توسیع دائره رواجی اسبابنک استکمالی ایله داخل ترقیات لازمه نك استحصاننه سعی و غیرت ایتلری مطلوب و منتظر ملوکانه من اولدیغنی اعلاما و افهاما دیوان هایونندن اشبو فرمان عالیشانم اصدار قلندی فی ۱۵ رجب سنه ۹۲»

کاشغره کوندریله جک اشیا ایله مأمورلر مراد افندی ایله کاشغر کاتبلرندن منلا صالح و عبدالله اخوند و پنجاه باشی منلا قربان و خداویردی معرفتلیله و هندوستان طریقیه رمضان ۱۲۹۲ ده درسعادتن حرکت ایلدی . هند حکومتی بونلر حقنده حرمت لازمه یی اجرا و حدوده قدر اشیا نك مصارف نقلیه سنی تسویه و ایفا ایله ایلرو سنه حکمی کچم دیکنی بیان ایلدیکندن مأمورلر اشیا یی و مراد افندی ایله منلا قربانی لاجورده براغوب و ادم ارسالیله اشیا نك الدیرلمسی حقنده کاشغره تحریرات کوندروب ایلرویه حرکت و بو تحریرات اوزرینه یعقوب خان طرفندن چقاریلان مأمورلر یاری یولده مصادفت ایتدیلر و برخیلی زحمت و مشقت ایله یار کنده واصل اولدیلر . شهر مذکور والیسی منلا یونس بونلرک یار کنده وصولی یعقوب خانه اشعار و اشیا نك مقدار یی مین دفترده ارسال ایلدی واره سی چوق کچمهدن اشیا ده واصل اولدی مشارالیه دن کلان امر اوزرینه مأمورلر ۹ آی قدر یار کنده کونده بر ایکی ساعت عسکره و عملیه تعلیم ایله اشتغال ایتش و بو مدت ظرفنده بونلر سر بسیت ویرلیوب یالکیز اوله رق شهر دن طیشاری یه چقمالینه مساعده ایدلما مشدر . بوکا یغنی مأمورلرک عدم استخدامنه سبب شودرکه :

یعقوب خان اولدن کن دیسنک معلوماتی اولق سزین بر طاقم مأمورلرک و رودینی و دولت علیه عثمانیه ایله خدیویت جلیله مصریه جانبندن کوندریلان اسلحه نك بعضی سنده طغرای غرای عثمانی ایله برابر اجنبی یازی و نومرولری اولدینگی کبی بعضی سنده دخی طغرانک بولم دینگی و مأمورلرک نصفندن زیاده سی صقالسز اولوب (*) کاشغر لیلره بکزه مز بر هیئنده بولندینگی کورنجه بر چوق شبهه لره دوشمش و دور و دراز تحقیق و تدقیقه لزوم کورم مشدر . یعقوب بکک سید اولمسی و اهالینک مظهر توجهی بولمسی حسیله تحصیل سلطنته قالدیشمسی مأمول اولدینندن یعقوب خان میر موحی الیهی چوقلق ملکنده اوطور تیبوب

تاریخ قسبی

ایلچیلک ایله اوتیه برویه کوندیر و دائماً اندن احتراز ایدر ایدی. حال بویه
ایکن بویه چکندیکی آدم واسطه سیله ملکنه اسلحه ادخال اولنور مأمورلر
کوندیرلور و بونلرده داعی شبهه برحالده بولنور ایسه تحقیقه لزوم کورلمز می؟
مأمورلر بلکه حقیقه مسلمان دکلدر. بلکه جاسوس و بلکه علیهنده استخدام
اولنغه مأموردر. بونلر اولان شیرلر دکلدر؟ شوراسیده وارکه یعقوب خان
بونلری کلیر گلز استخدام ایدوبده نه یاجق ایدی؟ ملکنده نظام اصولی
احداث ایده جکدی دکل؟ بوایه قولای برشیمیدر؟ اهالینک وعسکرک
عادات و اصول و نظاماتی بردنبه تغییر ایله هنوز بنای حکومت مطلوب
وجهله تأسس اتمه دن نظام جدید احداث ایلکم نروده مخاطره لی اولمامشدر؟
بو حقیقت یعقوب خان نظر ننده دخی مستور دکل ایدی. مشارالیه مأمورلری
ایوجه اکلا دقدن و افکار عمومیه یی ارزوسی جهته تمامیه میل ایتدیردکن
صکره دنیانک هیچ بر طرفنده یاپیله میان بر مهارت حکیمانه و بر تدبیر
فلاطون پسندان ایل بر قطره بیله قان دوکمکسزین هر کسی نظام جدید
طرفدار و کاشغرک ترقیات عسکریه سنه طلبکار ایلدی. ایشی اودرجه کتیرمش
ایدی که منافع ذاتیه لرینه بالوجوه مغایر اولمق لازم کلان رؤسای دولت
وامنای ملت مأمورلرک استخدامی وعسکرک تعلیم وانتظامی حقنده کندی
کندینه حاصل اولان ارزولرینی بالدفعات عرض و بیان ایتدیلر.
مأمورلرک استخدامنده وسیله شو اولمش ایدی که :

کاشغره کیدنلردن بیکباشی اسماعیل حق افندی(*) کندیلرندن اول کاشغره
کلوب طوپچی معلمی اولمش و در سعادتده ایکن کوریشلیدی جهته کندیلرینی
صیقجه صیقجه زیارت ایتمکده بولمش اولان محمد خانک معیتده کی عسکره

(*) مکتب طیبه اعدادیه رسم معلیدر. کرک مومی الیه و کرک ارضروم استحکامنه مأمور قول
اغاسی علی کاظم افندی کاشغره بولندقلری مدت ظرفنده مشهوداتی شفاهاً نقل و افاده ایشل
اولدقلرندن اثر ناچیرانه مک بوندن صکره طبع اولنجه حق ایکنجی احوال داخلیه قمنده مومی
انیمانک افاداتی کندی معلومات و تبعات و تحقیقاته ضم و علاوه اولنمشدر.

هیچ بر شی او کرته مدیکتی کورنجه کندوسنه بر ایولکده بولمق وکاشغر مسلمانلرینه بر خدمت ایتیش اولق ایچون موسی الیهک موافقیته عسکرک تعلیمنی درعهده ایله از زمان ایچنده نفراته طوپچیلیق فنی اولدقجه تحصیل ایتدیرمش و یعقوب خان ایسه تعلیم ایشندن تجاھل ایتمکده بولمش ایدی . برارهلک کاشغرده بولنان کافه عسکره عمومی بر تعلیم اجرایی تقرر ایدرک مأمورین دخی تعلیمکاهه جلب اولندی و اثنای تعلیمده یعقوب خان اسماعیل افندی به « اسماعیل افندی بزه خدمت ایدرمیسکر؟ » دیه علناً خطاب ایدنجه موسی الیه « متبوع مفتخ و پادشاه معظم افندمز بزی خدمت شہاتلرینه ارسال ایله بورادہکی عسکرک تعلیم و انتظامی امرندہ صرف مساعی ایدک دیه امر و فرمان بیورمش ایدی . بز اسلامک اعتلای شانی ایچون فدای جانہ حاضر ایکن شمدی به قدر استخدام اولندق و هر بریمز حرب و ضربه قادر ایکن برخانده قیاندق قالدق . اگر کافه آرزو و مقاصدی ازدیاد جاہ و دولت شہاتلرینه منحصر اولوب اعدای دینک محو و استیصالی اوغورندہ ترک حیاتی سعادت عظیمه عد ایدن بوقوللرینک خدمته لزوم کورلیور ایسه لطفاً رخصت و مساعده بیورلسون خیلی زماندنبرو حسرتکنکی اولدیغمز خاک وطنه یوز سورہم » کبی سوزشلی و تعظیملی افادہ جوابیہده بولندی .

مشار الیه کوزلرنندن یاش کلہرک « اولادم بوسوزکزی قبول ایتیم و خلیفہ اسلامک کوندردیکی مأمورلری قبول ایتامش کبی اعادہدن حیا ایدرم . بنم آرزومده مطلوب پادشاهی کبی عسکرک انتظامیدر . شمدی به قدر نظامی اجرا ایتیشم دها وقتی اولمدینی ایچون ایدی . بیلمز میسیکرکه دولت عثمانیه نظام جدیدی احداث و اجرا و یکچریلری قتل و احیا ایچون نقدر فداکارلقار اختیار ایلدی ؟ » دیدکده موسی الیه « مادامکہ بدولتم « یعقوب خانہ بدولت دیه خطاب اولنور ایدی » بزدن خدمت بکلیور . بزدہ مسلک صداقتده ترک حیات ایدنجه به قدر ایفای وظیفه به چالیشورز » جوانی و یرمش و بونک اوزرینه

مشاز الیه مومی الیهی طوپلرک یانیه کوندرمشدر. مومی الیه محمد خانک معیتده کی عسکرلرله کاشغرک کهنه وغایت آغر طوپلری اوزرنده او آنه قدر اجرا ایلدیکی تعلیمک ثمره سی اوله رق سرعتلی مانورالر اجرا ایلمسندن ومصردن کلان طوپلرله ده ا زیاده سرعت ومهارت کوستروب آتدینی دانه لری نشانکاهه اصابت ایتدیرمسندن یعقوب خان فوق العاده ممنون اولمش ویرندن قالغوب مومی الیهی آلتندن اوپهرک وسریا ویره رک غایت تلطف ایله یانیه اوطورتمشدر. مشار الیه اول ائناده بک قولى بک حاضر ایکن عمومه خطاباً « بنم اوغلم بکا صادقانه خدمت ایدندر » دیمش وبونک اوزرینه دیکر مأمورلره دخی برر مقدار تعلیم ایتدیرمشدر. مشار الیه مؤخرأ عسکرک تعلیم وانتظامی اودرجه التزام ایدر ایدی که بعضاً تعلیم میدانه کلوب نفرلرله برابر تعلیم ایدر وهر کسه موجب شوق وعبرت اولق ایچون « اسماعیل افندی اگر تعلیمده قصور ایدر ایسه م بخیده سائرلری کبی تأدیب وتکدیر ایله » دیر ایدی .

یعقوب خان صکره لری مومی الیهک افاده وتشویق اوزرینه عثمانلی البسه سنه یقین البسه (*) اکتسا ایتمش ایدی . امرأ مشار الیهک تبدیل جامه ایتدیکنی کورنجه بو یولده البسه نک محسناتندن بخله تلبس ایچون طلب مساعده ایدر وجوغنه مشار الیه کندی البسه سنی بخش ایلر ایدی . بویه بویه ضابطانک همان جله سی وعسکرک اونده طقوزی اونیفورمه صاحبی اولوب عسکر قیافته کیرمش ایدی .

« روسلر وانکایزلرک کاشغره نصب نظری »

یعقوب خانک کوندن کونه کسب سطوت ایتسی اوزرینه روسلر نظر دهشتی آچهرق نارینسق قلعه سنک استحکاماتی تزید وحدودده الی ایدی (*) بر مقدار بول پانطولون ایله دوکهرلی ساوادن معمول ستره وکوزل قالپاق ایدی .

بيك قدر عسكر تحشىد ايلمىشلىر ايسەدە زھور ايدن خوقند اختىلاتى سىبىلە كاشغەرە دست انداز تعرض اولە مامىشلىرى. اختىلاتىك تىكىندىن سكرە دخى روسىيە امراستىك اختىلاف افكارى. وخيوە وخوقند محاربى ماصارف عظيمەسى اوزرىنە يىكىدن بر مصرفك دها اختىيارى وانكىلترەك ملحوظ اولان اغبرارى كې اۈچ مانع كاشغر اوزرىنە آچىلە حق محاربەنى تاخير ايلمىشلىرى. روسلىر برارەلق يعقوب خانى بر غاصب موفق عد ايدەرك كندىسىلە عقد اولتان معاهدە امارتىك تصدىقى شامل اولەمىيە جىغىنى ادعا وچىنىلىرى مشار الىە اوزرىنە هجومە تشويق راغرا ايتىشلىرى ايدى .

بر پارچەدە روس كاربانلىرىن بىر ايدەيم. روس ضابطانلىرى !! موسيو (رومانوف) ك تىر رىاستىدە اولەرق كاشغەرە بركاربان كلى . امتەسى كاشغىرلىرىك ايشنە يرامدىنى و طوغرىسى كاشغىرلىرىك المىيە جىنى اشيا انتخاب اولندىنى ايچون مومى الىە اشيا نىك فروختىچون اورومچە . مناس . اولياسوت و طورفان وسائر شەرلەر غزىمىت ايدە جىكى (بو حالە نظراً مومى الىە كاربان صاحى دكل عادتا بر استىكشاف هئىتى رىئىسى ايدى) وائىنى طرىقەدە معاونت اولنىمىنى استرحام ايلەدكە يعقوب خان روسلىرىك ممالكىنى كشف ايدە ماملرىچون غزىمىتە مساعده ايتامىش و مومى الىهك اصراى اوزرىنە اشياى كاملاً كندىسى ساتون المىشلىرى . يە بر روس كاربانىك يار كندە حدودندە يغما ايدەلىكى روسلىر طرفندن ادعا اولنىمىنى اوزرىنە تحقيق اولندەدە صرف يلان اولدىنى و كاربان رىئىسلىرى طرفندن اشيا و نقود سركت اولنوب فعل سركت كاشغىرلىرى اسناد اولندىنى تىن ايتىش و يعقوب خان طرفندن بو خصوصە دائر اوراق مئبته طاشكندە ارسال اولندىنى كې «ھىر نەدر بوايشدە كاشغىرلىرىك مدخلى اولدىنى ظاھر اولمش ايسەدە ميانەدە اولان حب و موالاتدن طولانى يغما اولتان اچە نەمىن ايدىلىشلىرى» دىە جواب كوندىرلىشلىرى . بوكا بىز (سوموقىن) نام براروس تاخىرى دعواسى دخى وقوع بولمش وكاشغىردن ختن و يار كندە

عزیمتیه مساعده ایدلمدیکچون کویا ۱۲۰ بیک روبله ضرره اوغرانلیدی
روس مأمورلری طرفدن ادعا و طرفیندن محررات متعدده بعث واسرا
قلنمش ونهایت بوده تسویه وایفا ایدلمشدر .

برازده انکلیزلرک کاشغره سفیر اعزام و معاهده عقدیله حصول مناسباته

سعی و اقدام ایتلمرینک اسباب خفیه سندن بحث ایتیمه لم می ؟

اول وقت اعلان اولنمش و هرکسده اینانمش ایدی که انکلیزلرک بو
تشیبی محضاً هندوستان تجارتیه برمدخل دهاکشاد ایدلمسی ایچوندر .
حقایق سیاسییه کشف ایتمک دعواسنده بولنان بعض عقلا دخی ظن ایتشلر
ایدی که کاشغره ایدیلرک تجارت هندوستان تجارتیه نسبتله هیچ حکمنده
اولمغله برابر صعوبت و مخاطره ملی اولدیغندن بوتشبت آسیای وسطاده کوندن
کونه ترقی ایدن روسلره قارشو کسب نفوذ و تفوق ایتمک و روسلرک
کاشغری استیلاسنه مانع اولمق ایچوندر . واقعا مقاصدک بریده بودرکه اوده
ایشک جهت ظاهریه و سیاسییه سیدر . برده ایچ یوزی واردر . اوایسه کاشغرده
بولنان بالمله معادنی ایشتمک و بعض نهرلرندن آققده اولان التون توزلری
طوبلامق و تحریریه چون هیچ بروقت واز کچمدکری « التون طاغی » نام طاغی
بولوب کاشغرک دفائن ثروتی اوزرینه اوطورمق مقصد طمعکاریسی ایدی .
موسیو فورسیت بوخصوصی خفياً یعقوب خانه آجیدی . واکر معادن وانهارک
امتیازی انکلیزلره ویریلورایسه حاصلاتک درتده اوچی ویرلمک و کاشغرخوتمتک
سلاح التنده بولندیره جنی کافه عساکرک البسه و اسلحه ولوازمات سائره سی
انکلیزلر طرفندن تسویه وایفا قلنمق امتیازک شرط اعظم واهمی اولمسنی
تکلیف ایلدی . یعقوب خان امتیاز اعطاسنی قبول ایتدیکی کبی ملکنده التون
معدنی اولمیدیغنی و معادن سائره دن وارایسه ده پک از اولدیغنی بیان و تذکار
و کاشغرده معادن بولندیغنی نره دن اوکر ندکرینی استفسار ایلدکده موسیو
فورسیت کاشغرده معادنه دائر چغتایچه یازلمش و هر فصله انکلیزلرک الیرینه

چكىش اولان بر رساله نك اصلنى وياخود انگليزجه يه مترجم نسيخه سنى تقديم ايدى رىك انده فلان شهر ك فلان جهتنده معدن بولنوب نهرلردن التون توزى آقديغى وكاشغردى پىك چوق وپىك بركتلى معادن موجود ايدوكى مندرج اولديغى بيان ايلدى . بو سوز يعقوب خانك نظر استغراب ودهشتنى بتون بتون آچغله مشاراليه «ياكلش يازمشر كاشغردى ديدكلى كى معادن يوقدر» . جواخى ويرهك انگليزلرك حصول آرزوسنه سد ممانعت چىك مشدر . حاصلاتك درنده اوچى وىرلىك وعسكرىك البسه واسلحه وجىخانه سى تسويه ايدىك كى بويله خيلى بر امتياز باقلسه قبول ايدىلى ايدى دىكى ؟ فقط يعقوب خانك عدم قبولى سببسزى ايدى ؟ بونى اكلامق ايجون مشاراليه افكار دوراند يشانه سنه مراجعت ايدى . اسماعيل افندى مؤخراً بالمناصبه بو تكليفك نيجون قبول اولنديغى يعقوب خاندن سؤال ايلدىكه مشاراليه شو مآلده جواب وىرمشدر :

انگليزلر دسايس سياسيه ده پىك ماهر درلر . هندوستانى تجارت يوزندن ضبط ايلدىكلى كى كاشغرى دىكى ينه او يولده ضبط ايلدىك وهندوستانده ياپىقلىقنى بوراده دىكى اجرا ايدى رىك بويله امتياز وسيله لايه يواش يواش ملكزه صوفلىق ايسته يورلر . امتياز وىرلىكى انده ايلك قافله اولدىرق اوسته قافله غلله مأمور اولق اوزره كاشغره درت بش يوز كى كيره جىك ويونلر ايسه زوجدرلىق ده كتيروب كوندن كونه كسب تكتىر ايدى جىكندن اىروجه وىمتاز بر قوم اوله جقدر . انلك بولنديغى محله انگليز حكومتى موجود دىك اولوب ايشلىرىنه مداخله اولنمىجىق وىحكومت ايجنده بر حكومت تشكىل ايدى جىكدر انگليزلر كيتىجىكه امتيازلىقنى توسيع ايدى جىكلى كى چونكه كاشغىرلىرك اكثرىسى قولايقله اغفال اولور ساده دلاندىن اولديغىندن كندىلرىنه اهالىدىن دىكى اقچه وسارء ايله پىك چوق طرفدار بولوب دولترك باشنه ايلروده بر بىوك غائله چيقاره جقدر نهايت بونجه زجترله ميدانه چيقاردىغىر حكومتى يواش يواش كندى لارىنه الوب كاشغىر انگليز حكومتىك طوغرىدن طوغرى به اداره سى اتنده بر ولايتى حكمنه كيره جىك وبو بنائى حكومت ابتدا سنده هيج بر شى ظن اولمىان وفانده لى كورىلان امتياز يوزندن مضحك اوله جقدر . انگليز قوتلى بر دولت اولديغىندن بىز انكله باشه چيقمىر دشمن چىنى ايلكن ايلروده يعنى ايش دىك ديدىكم درجىلره وارمىدن برده انگليز حكومتيله اوغراشمىغى مجبور اوله جىمىز . بونىخا بىر ميدانده ايلكن انگليزلرك نظر طبعى اوزىرمىزن چور مكدن بشقه طريق

اسلم یوقدر بوندن یشقه برکه انکلیز لزامتياز الوب کاشغرک تروتنی طاشیغنه باشلدیلری کیفیت عالمه شیوع بولوب هر طرفک انظار حرص و طبعی بورایه دیکله جک و روسیه دخی حسد و رقابته دوشوب و ملکمزدن استفاده ایچون ابروجه امتياز طلبنه قالدیشوب انکلیز لک یایمق ایستدیکنک عینی اوده اجرایه قالدیشه جق و بوحالده ایکی دولتک رقابتی و افسادات و انتریکه لری اره سنده کاشغر حکومتی موقعی محافظه ایده میهرک از یلوب محو اوله جقدر. ایشته بو مهالک مستقبله یه قارشو امتياز اعطاسی عین حاققدر حکومتز بر اساس متین اوزره تقرر ایتسون ان شالله ایلروده معدنلری بن ایشلدیرم استفاده بی اجنبی ایده جکنه بز ایدرز .

یعقوب خانک بو مطالعه سی پک طوغریدر . اجنبیلر آسیانک نره سنه صوقیلدیلرده اوراسنی ضبط ایتدیلر ؟ مشارالیه معدن ایشنه پک بیوک اهمیت و یروب فلان محله التون معدنی وار دیه اخبار ایدنلری شدیداً توبیخ و تکدیر و هیچ برکسه یه سویله مامسنی اکیداً امر و تنبیه ایدر ایدی. مخالف امرایشی افشا ایدنلر حبس و بعضاً اعدام اولنور ایدی .

« چین »

۹۲ محرمده پکینده ارکان دولتک باعث اضطراب و خلججانی اولان بر وقعه نادره سرزده ظهور اولمشدر . اوده چینده ایکی بحق عصر قدر اجرای حکومت ایدن تاتار خاندانی ایچنده امثالی وقوع بولیان احوالدن اولمق اوزره سابق الذکر امپراطور (توتنجی) نک (*) بلاولد وفات ایتسیدر. منحل اولان صندالی حکومتیه کیم کچه جک ؟ و تاتار خاندانک بقاسی نه وجهله تأمین اولنسه جق ؟ چینده او آنه قدر مرعی الاجرا اولان قانون اقتضاسنجه تحت سلطنت اولاده قالدیغندن بو مسئله نک حل و فصلی پک دشوار ایدی. متوفی امپراطورک عموجه لرندن پرنس قونغ و پرنس قوهن (**)

(*) ۱۲۸۹ شعبانک ۲۱ نجی کوننده ازدواج ایلدی او وقت هنوز ۱۶ یاشنده ایهده چین امپراطورلری حقنده جاری بر قاعده موجبجه ایکی سنه دهها علاوه اوله رق ۱۸ یاشنده اعتبار اولندی و ۱۲۹۰ محرمک یدیسنده سن رشده بالغ اولوب حکمدارلغه باشلدی . (**) یاخود پرنس چون ۱۲۵۱ ده طوغدی امپراطور (تا اوقوانغ) ک یدنجی اولادی اولمسی

كېي تقيلب اموره اليشمش وچرخ دولتي ايستدكلرى طرفه دونديرمك
غيرتنده بولنش اولان عظمى اركان دولت وار ايكن تحت سلطنتى
كيم غصب ايدى جك؟ حالبوكه بونلرك مقام حكومته كچمى خلاف اصول
ايدى. يابونلرك بر نقطهده اتفاق ايتامسندن نه قدر فنالق تحدث ايدر؟
ايسته برمشكل مسئلهكه اعضاي سلطنتك طريق خلافكيريده بولنسى هم بونجه
عصر دوام ايدن برسلاهنك كلياً انقراضنى وهمده چينك هر طرفدن آتش
قتالك اشتعالنى موجبدر. فقط بومسئله پرنس قوهنك نفوذ فوق العاده
ومهارت سياسيهسى سايهسندى هيچ برقطره قان دوكلهكسزين فصل اولنهرق
مانچو خاندانك بقاسى تأمين اولنمشدر شويلاهكه: نصف اليلدن صكره پرنس
قونغ وپرنس قوهن ايله اسبق امپراطور متوفى هيان قونغك حرملردن
ايكسى حاضر اولدينى حالده سراى امپراطوريده اعظم خاندان سلطنتدن
مركب بر مجلس على عقد اولنهرق پرنس قوهنك ۱۲۸۸ جمادى الاخره سنك
۸ نده طوغدينى جهته ۴ ياشنده اولان مخدومى وارث جليل معاسنه اولان
(قوانغ - سو) ناميله واتفاق عمومى ايله تحت امپراطورىيه اقعايد ايدلمش
وهيان قونغك ايكي حرميله پرنس قونغ امپراطورك وصايتنه تعيين قلمشدر.

۹۲ سنهسندى درسعادتده كاشغره دائرغايت خلوصكارانه حوادث اختراع واشاعه قلمشدر

جهتيله يدنجى پرنس ناميله ياداولنور ايدى. امپراطور هيان قونغ ايله پرنس قونغك برادريرد اصل
اسمى (بىج - هو) اولوب هيان قونغك جلوسندى پرنس چون نامنى البى امپراطور تونغچى
زماننده برقاچ درلو عنوان اخذ ايلش ايسده ۱۲۸۶ سنهسندى طوغرى كسب اشهار ايلش
و ۱۲۹۱ سنهسندى نفوذى پرنس قونغدن دها زياده جارى اولمشدر مخدومك امپراطورلنى
اوزرينه برنجى پرنس صرهسندى كچمش وبرپدرك اوغلنه تواضع ايتى جاز اوله بيه جغندن
خاقانلرك تربهدارلنى مأموريتنى قبول ايدى هر شيدن كف يد ايلديكنى اعلان ايلش ايسده
ينه مضامع عموميه ايله مشغول اولمشدر ۱۲۹۸ ده وصيه امپراطور بيهلرك قراريله پكين
اردوسى قوماندانى اولمش ونهايت پرنس قونغك يرينه حكومت مجلسى رياسته تعيين قلمش ايدى.

از جمله یعقوب خان کندیسنگ تحت تبعیته قبول ایلدی حقیقه کی عنایته نالیتدن ناشی هر سنه مقدار مناسب ویرکو اعطاسی نیتده بولنش و بونک قبولنی نیاز ایده جک ایش. حالوکه ویرکو اعطاسی کندوسنگ قدرینی ولایت والیدی درجه سنه تنزیل ایده جکندن مشارالیه کی غایت مستبد بر حکمدار صاحب وقاردن بو تنزل نصل امید اولنده یلور؟ دیگر بر حوادث در سعادت غزته لر نده صیقله دن نشر اولمشدر شویله که یعقوب خانک سلطنت سنییه دخالتی چین دولته عکس ایدنجه خاقان بیان منوئیتله تبریکی وبعد ازین محاصره و محاربه ایتمایریمون بر معاهده یا بلسنی حاوی نامه مخصوص ایله بر سفیر کوندرمشدر. ایشته بوده صرف خلاف حقیقتدر چینلیر بویله بر معامله ده بولندقلری کی یعقوب خانه عاصی نظریله باقده ایدیلر.

۹۲ سنه سی ربیع الاولنده ایدی که کاشغره بر روس هیئت سفارتی ورود ایتدی. بونک رئیس اولان میرالای روس و فرانسز و عرب و عجم لسانلرینه آشنا اولوب آسیای وسطی احوالنه بر درجه یه قدر واقف ایدی.

یعقوب خان بر صورت التفاتکارانه ده قبول ایلدیکی اشبو هیئت سفارته کاشغره درجه شوکت و قدرتی کو سترمک ایستمش و بناءً علیه تعلیمکاهه ۱۰ بیک قدر عسکر چیقاریلوب بر آتشلی تعلیم اجرا قنمشدر. کاشغره عساکری تعلیمه باشلیله سکرز آی قدر اولدینی حالده نفراتک فرط استعداد و قابلیت و ضابطانک فوق العاده عد اولنان سعی و همت و غیرتی سببیه تعلیم و انتظامده شایان حیرت بر درجه ده ترقی ایتمش ایدی. عسکرک البسه سی اونیفورمه یه بکزه یوب بر درجه یه قدر منتظم اولسی و تعلیمی غایت دقتلی و ماهرانه اجرا ایلسمی سفیری دوچار حیرت ایلدی. چونکه بویله منتظم و معلم ۱۰ بیک عسکرک فن حربیه تطبیقاً آتشلی تعلیم اجرا ایلسمی آسیای وسطاده او آنه قدر کورلماش وقوعات فوق العاده دن ایدی.

عسکرک اسلحه سی کرچه مختلف الاجناس اولوب ایچلر نده فیتلی تفنک دخی وار ایدی لکن طابورلر او یله بر صورت استادانه ده تعیه اولنش و نفرات ده وظیفه لرینی او درجه سرعت و مهارتله اجرا ایلمش ایدی که سفیر عساکر محبتمعنک کافه سنی اسلحه جدیده ایله مجهز ظن ایتدی. کاشغره

عساكرىنك اڭ ممتاز واڭ معلمى اولان طوپچىلارك غايت سرعتلى مناوره لىر اجرا ايتتى ومرمياتك هيچ بىرى بوشه كىتىموب هدفه اصابت ايلمى سفيرك اڭ زياده نظر دقت وتحسينى قزائىش ايدى. بناء عليه مومى اليه مفتون مهارتى اولدىنى عسكرى يقىندن كوره بىلمك ايجون بولدىنى موقع تماشادن بلا اختار حر كته طوپلارك يانه كدى .

طوپچىلارك ضابطى اسماعيل افدى اولوب مومى اليه حد ذاتنده ياقىشقى اولدىغىدن لابس اولدىنى عسكرى اوني فورمه سى كندىسك مهابتى برقاتدها تزىد ايتتى وناپوليون چيزمه سيله الديوانلر و غايت كوزل بر قالمق كندىسى متمدن برضا بطه بكرتمكه برابر يعقوب خانى بر قاج محار به لرده اولومدن قورتاران ياقىشقى كنج و دىچ بر آت اوزرنده اطرافه ويردىكى شدتلى شدتلى قوماندالر ايله غايت جنكاور وشجيع بر باش قوماندان هيئتى كسب ايدى دهشت انداز قلوب اولمقده بولمىش ايدى . مومى اليه ك معيتده اولان عسكر البسه و تعليم جهتيه افراد سائره دن ده زياده منتظم اولوب انتظام و دهشت و نجات و هيئتده قوماندانلرندن اشاغى قالمز واستانبولدن كوندريلان قويروقدن طولار طوپلارك غايت صنعتكارانه ترتيبى منظره نك دهشتى تزىد ايدر ايدى .

سفير اسماعيل افدىنىڭ يانه كىدوب ايفاي سلام و عرض احترام ايله طوپلارك نفاستى و طوپچىلارك مهارتى تحسین و تقدير ايدى دهرك «بو طوپلر بوراده مى اعمال اولدى يوقسه استانبولدى مى كوندردى ؟» ديه سؤل ايلىنجه مومى اليه بلا تأمل «بوراده ياپدى . ده اعلاسنى يياجىز و تكثيرينه چالیشه جىز» جوابى وىردى . سفير بو جوابدن ده زياده دوچار حيرت اولوب تعليم و انتظامنه حيران اولدىنى عساكرى بوقدر از بر وقتده و باخصوص كاشغر كى بر محله بودرجه انتظام و ترقيسى پك چوق ادمك همته محتاج اولدىنى حقتده بيان مطالعه ايله «كاشغرلىلارك تعليمى ايجون استانبولدى پك

چوق معلم كوندرلمشدر» ديمسسه مومى اليهين استانبولدن كلانلرك مقدارى اوچ درت كسى اولديقى جوابى النجه بتون بتون مستغرق دريائى حيرت اولدى ومومى اليهين ترجمان واسطه سيله «تعليمده برقصورمز وار ايسه عفو بيورلسون چونكه يكي باشلوق» اعتذارينه «هيچ برقصور يوق پك كوزل وپك اعلا عسكرك تعليم وانتظامى او درجه عاليه واصل اولمش كه دول متمدنه عساكر معلمه سندن فرق اولمخور» جوابى ويردى .

اسماعيل افنديك طويلرك كاشغرده اعلا ايدلديكى حقنده سفيره اولان افاده سى يعقوب خانة اخبار اولنجه مشاراليه درجه سز نمون اولوب حضورنده بولنان امراسنه «كورديكزى دولتمك قدرى بويلا اعلا اولور اسماعيل افندى كى درايلى اولمى .» ديش ومومى اليه زباده سيله اكرام والتفات ايلشدر . اكر مومى اليه طويلر استانبولدى كلى ديش اولسه ايدى كاشغرده اعلاي ممكن دكل معناسى چيقوب كاشغر حكومتك قروب كارى طوب اعمالنده عدم اقتدارى اكلا سيله جق و بوده يعقوب خانك عظمتنه طوقه جق ايدى .

{ يونان }

چين حكومتى برارهلوق شاه سليمانك تابعيتى قبول ايله برمقدار ويركو ويرمك وچين ممالكنه هجوم و تسلط ايتامك شريطيله استقلالنى تصديق ايدم جكنى بيان ايتمش ايسه ده مشاراليه چينليرك اول ارهلوق غايت زبون اولمسنه باقه رزق وسعادت حاله مغروراً وخامت استقباله اهميت ويرميرك سيف ايله جواب ويره جكنى بيان ايلدى . كاشكى بوتكليفه موافقت ايتمش اولسه ايدى . بنائى حكومتى تحكيم وكسب قوتله عساكرينى ترتيب وتنظيم اچون وقت قزائمش اولوردى .

وقتاكه پرنس قونغ (*) چين مساند وكلاسك صدر اعتلاسنه كچدى

(*) ايپراطور تااو قوانك مخدومى وايپراطور هيان قونغك برادرى اولوب اصل اسمى (ييج صو) در . هيان قونغك جلوسنده پرنس قونغ نامى آلى . غايت عاقل واوروپاليرك احواليلا چين دولتمك موقع واقتدارينى عارف ايدى . هيان قونغك ترك حكومته هيت وكلا رياسته پشمش و ۱۳ سنه صكره عزل اولمشدر . عزله سبب اجرا ابلديكى نصايح ايله

چين دولتى ھرنوع موانعه غلبه ايدەرك كسب قوتله تينغ اختىلالنى كاملاً اطفاء وتسكين وبناء عليه بر خىلى زماندن برو چين دولتى راحتسز ايدن شاه سليمان اوزرينه عساكر كليه سوق وتسريب ايلدى . شاه سليمان چين دولتك منحصراً كندىسيلاه اوغراشمغه باشلىدىغنى كورنجه اياقلىرى صويه ايروب انكلتره دولتدن استمداده مجبور اولمش وحيفاكه بوتشېنى وقتندن پك كچ واقع اولوب انكلزىلر كچى متلون وامور سياسيه غايت بطى بر ملتدن فائده كورەمامشدر . كرچه هند حكومتى طرفدن بىكباشى (سلاوين) نام ذات معرفيله خفياً برخىلى اسلحه ومهمات التمش ايدى . لکن روسيه كچى فعال اولميان وال التندن بعض معاونت جزؤيه ده بولمقدن بشقه بر ايش كورەميان انكلتره دولتى چين حكومتى ايله اول زمان مخالفت اوزره بو لندىغنى بيان ايله بالفعل مداخله ايدەميه كچى جوابى ويرمش وپانتيلرك مخاطره لى وقتنده امدادلىر نه يتشمامشدر .

شاه سليمان چينلىلرك ھجومى اوزرينه مخدومى پرنس حسنى دول اجنيه دن برينك وخاصةً انكلتره نك حمايه سنه كيرمك مأموريتيله قالكوتيه كوندردى . پرنس حسن قالكوتيه (**) دن بومباي (***) ه واورادن انكلتره يه

وصيلكنده بولندىغى ايمراطور (تونغچى) نك اوروپا سفراسنى حضورينه قبول ايتمكه قرار ويرمسيدر كه بوحال ومى اليه حقنده هر كسك حدث وخصوصتى باعث اولمشدر . هنوز سن رشده وصول جهته حكمدار لغه باشليان تونغ چى كندىسنگ قدرىنى اكلامغه بر مدت صكره اولكى مأموريتنه تعيين ايتمش فقط ايمراطورك وفاق اوزرينه يرته برادرى پرنس چون كچمشدر .

(**) بنگاله (بنغاله) ايلتك وانكلز هند حكومتك مركز اداره سيدر . هندوستانك شرق طرفنده وبنكاله كورفى اوزرنده وكاشغر ك جنوب شرقىسنده وغانز (غانج) نهرى شعبه سى اوزرنده كاڻ اولوب سكر يوز يك نفوسى حاويدر مقدما (كلكته) يازيلور ايدى .

(***) هندوستانك غرب طرفنده وبھر عمان ساحلنده وكاشغر جنوبنده واقع و ۶۵۰

يك نفوسى شامل اولوب مركز اداره در ۹۳۷ ده پورتكيزلىلرك زير اداره سنه كچمش ۱۰۷۲ ده انكلتره نك اولمشدر . اسكندريه دن ۱۷ كونده كيديلور .

کیتمش و اوروپانک بعض پاتختلرینی کزدکدن صکره معیتده حکومت مذکورہ نك حربیہ ناظری حاجی ابراہیم و جنرال یوسف ایله موسیو دورلا و موسیو قویر نام ذاتر اولدینی حالده فی ۱ شعبان ۸۹ درسعادتہ واصل اولمشدر. مومی الیہ فی ۱۱ شعبان ۸۹ جتتمکان عبدالعزیز خان مرحومک حضورینہ چقمش و ۱۳ کون صکره بوراجہ دخی مطلوبی و جہلہ معاونت کورہ میوب فی ۲۶ شعبان ۸۹ دہ درسعادتدن مصر طریقہ ہندوستانہ حرکت ایلمشدر.

شاہ سلیمان هجوم ایدن چین فرقہ لرینہ فداکارانہ بر صورتہ مقابلہ ایدہ رک استیصال اعدایہ پک چوق چالیشمش ایسہدہ چینلیرک کثرت مقداری قزاندینی پارلاق پارلاق غلباتی حکمسز براقہ جق درجہدہ اولدیغندن محاربات مدیدہ دن صکره مسلمانلر طرف طرف مغلوب اولمغہ یوز طومتشدر. حکومت مذکورہ نك چقماقلی تفنگلہ مجمز ۴۰۰ بیک عسکری اولدینی و ۱۲ ملیون اسلام و باقیسی محوسی اولق اوزرہ ۱۸ ملیون نفوسی بولندینی حقندہ اوراق حوادثلہ نشر اولنان معلوماتک نقدر جاہلانہ اولدینی وقوعائلہدہ مثبتدر. موافق عقل اولیان بوکی مبالغتدن قطع نظر اولوب طوغریسی یوقارولردہ ییان اولنش و مشارالیک عسکری دخی الی التمش بیک رادہ سندہ بولنش ایدی.

نہایت ۱۲۸۹ ذی القعدہ سنک ۱۳ نجی کونی مشار الیہک پایتختی اولان تالیفو شہری ایکیموز بیک چین عسکری طرفندن محاصرہ اولندی. شہر مذکور غایت متین و او توز میل مسافہ بعدندہ دائرآمدار بر دیوار استوار ایلہدہ محیط اولدیغندن برنجی خط مدافعہ شاید ضبط اولنور ایسہ ایچ قلعہ یہ چکیلوب اورادن مقابلہ یہ قالقیشمق ممکن اولور وارہ یردہ کی اراضیدن محصورینہ کفایت ایدہ جک درجہدہ حاصلات النہ بیلور ایدی. پانتیلر ایشته بو برنجی خط مدافعہ دن چینلیرہ بر بحق ماہ قدر مقابلہ ایتمش ایسہدہ ایچلرندن اچہ ایلہ دشمن طرفندن اطماع و جلب اولنان خائن و آلحق برضابطک بر کیجہ قلعہ قپوسنی آچوب چینلیری ایچرویہ المسی اوزرینہ برخیلی مقابلہ دن

صکره ایچ قلعه یه تحصنه مجبور اولمشدر . چینلیلر اره یرده اولان اراضیده کی محصولاتی وارزاق انبارلرینی ضبط ایله ایچ قلعه یی تحت محاصره یه الدقلرندن مسلمانلر بر مدت غایت شیعانه محاربه دن صکره قحط و غلا استیلا ایتمکه تسلیمه مجبور اولدی .

شاه سلیمان شرائط تسلیمی قرارلشدیرمق ایچون چینلیلره بر قاقچ سفیر کوندرمش و فقط چینلیلر کلانلری اعدام و بلاشرط شهر تسلیم اولنورایسه اهالی یه ضرر کلیه جکئی دلالتلر واسطه سیله اعلان ایلمشدر . عاقبت شهرک تسلیم اولمشنه قرار ویرلمسی اوزرینه شاه سلیمان متعلقاتنک چینلیلر طرفدن ناموسلری پایمال اوله رق تلف اولماق ایچون اولاد و عیالتنک کندیلرینی تسمیم ایتلرینی امر ایله بیچاره لک آه و این دلسوزانه ایله تارک جهان اولدقلری منظره رقت انکیزی متأثرانه تماشادن صکره بر تختروانه بینوب چینلیلرک اردوگاهنه کیمش و انواع شکنجه ایله تلف ایدیه جکئی بیلدیکچون انهای راهده کندیسنی ده تسمیم ایلمشدر . چینلیلر مشار الیهی تختروانده میت غیر متحرک بولمش و باشی کسوب پکینه کوندرمشدر . (مشار الیهک ایچدیکی زهرک وجودینه تأثیر ایتماقی حسیهله حیا چینلیلرک انه کچوب نائل مرتبه شهادت اولدینی حقنده ابروجه بر روایت وار ایسه ده صحیح دکلدر) چینلیلر شهر مذکوره کیردکلرنده وعدلرینک خلافی اوله رق مظالم فوق العاده اجراسیه نسوان و صبیان تفریق ایتیه رک الی بیکی متجاوز بیکناهی قتل و تلف و بوندن صکره مومین شهری اوزرینه هجوم ایله اون ایکی کون قدر محاصره دن صکره شهر مذکوری دخی تالیفو قدر مستحکم اولدینی و اهالی یه فنور کلدیکی جهته ۱۲۹۰ جمادی الاولیسنک ۱۰ نجی کوننده ضبط ایلمشدر .

بعض محله دومینک محاصره انیمی ۴ شوال ۸۹ تاریخنده اولدینی مقید اولوب

بولمالدیور تالیفونک تاریخ ضبطی ده اول اولق لازم کلور ایسه ده طوغریسی یوقارویه

www.uyghurkitap.com

www.uyghurkitap.com

چینلیلرک مظالم غیر مسبوقه اجراسیله حیوانات وحشیه کبی بیچارکان اهل اسلام اوزرینه صالدرملرندن ناشی پاتیلردن بر خیلی نفوس اوتیه برویه وطاغله فرار ایلمش ایسهده بیچاره لک اونده طقوزی اثنای راهده تلف اولمش وسکرز اون بیک قدری ایسه هند حکومتیه دخالت والتجای ایلمشدر . بوندن صکره چینلیلرک اجرای مظالمده دوامی سسیله بر اختلال مأیوسانه وقوع بولمش وفقط چینلیلر مظالم مدهشه اجراسیله درحال آتش عصیانی تسکین ایلمشدر.

«کاشغر»

روس سفرا سنک مطیاً عودتندن بر ماه صکره ایدی که چینلیلرک کاشغر اوزرینه هجوم ایچون یرلرندن حرکت ایتدکلرینی خبر الدقلرینه دائر لوحودارین ایله شهوداریندن محررات کلدی وبو حوادث غایت مکتموم طوتیه لرق حتی بک قول بکه بیله افشا اولمندی . چینلیلرک کاشغر اوزرینه حرکتلری حقنده آسیای وسطا ده مؤخرأ سو حوادث شیوع بولمش ایدی که قسماً طوغریدر:

زون (شوشاغون اوله جق) نام جزالک تحت قومانده سنده اوله رق چینلیلرک حرکت ایدن قولی ۲۰ بیک اولوب بونلر چیندن بوزیک نفرلک براردو بکله مکده در . ورودنده نصفی ایلی ودیکر نصفی کاشغر اوزرینه یوریه جکدر .

یعقوب خان ۱۲۹۲ ربیع الاخرینک ۱۳ نجی چهاشنبه کونی اهاالینک ظلمدیده اولوب اولمدیغنی تحقیق وتفتیش ضمننده کاشغردن درت بشیوز بندکانیله حرکت ایدره ک یکی حصاره واوراده برکون اقامتن صکره یارکنده عزیمت وشهر مذکورده برماه قدر اختیار اقامت ایلدی . یارکنددن مارال باشنه حرکت وبر ایکی کون اقامتن صکره آق صویه عزیمت ایدوب شهر مذکورده الی ماه قدر اوطوردی . مشارالیهک مقصدی حدوده کیتمک ایسهده طوغریدن طوغری به وارماسی «وای چینلیلر هجوم ایده یور ایش !» دیه اهاالینک دوچار خلجان وهیجان اولماسی وپایتختدن

انفكا كىندن و محاربه نك ظهور نىدن ارباب فساد جىسارت الهرق اختلال وعصيانه قالىقىشامسى ايجوندر . واردىنى شهرلك والىلرینه اختلالك ظهورینه میدان ویرلامسىنى اكدأ امر وتنبیه و ارباب فساددن اولانلری حبس و توقیف ایلمشدر .

يعقوب خان آق صودن كاشغرده بولنان بك قولى بكة مباركنامه كوندروب زمان واسماعيل حقی وایكى يوسف افندیلری طرفنه جلب ایلدی (مومی الیهم برسنه قدر آق صوده تعلیم ایله مشغول اولدیلر) بو ائنده سفیر یعقوب بك استانبولدن آق صویه کلوب برابر کتیردیكى سىنجانى (*) تقدیم ایلمشدر . میر مومی الیه بر آى قدر اقامتدن صکره چینلیرله آچیله حق محاربه نك عدم وقوعه چالیشمق مأموریتله تکرار اعزام اولندی (**) وینه بو ائنده آق صویه ترکملردن بر هیئت مبعوثه کلدی .

بونلر روس علیهنده قوللانلمق اوزره کندیلرینه بر مقدار عسکر ویرلمسى رجا ایتدیلر . یعقوب خان ایسه روسلرله هنوز عقد معاهده ایلمش ایکن باشنه برده روس غائلهسى چیقارماق ايجون معاونتك قابل اوله میه جنى

(*) اشبو سىنجاك خزینه همايونده محفوظ اولان لواء شريفك عینی اولق اوزره سلطان سلیم خطیبی معرفتیه اعمال اولمش ایدی . یعقوب خان بوکا زیاده سیله حرمت و رعایت ایدوب اوج کون التنده اجرای عدل و داد ایلشدر .

(**) میر مومی الیه هندوستان ولوندره و درسعادتده بو ایش ايجون چالیشم ايسده موفق اوله ماش ولوندره کی چین ایلچیبی (قووسونغ تووو) دهه کیتش ايسده قبول اولئامشدر ۱۲۹۴ رجبده درسعادتده عودت ایش ایدی . انکلتزه حکومتك توسطی قبول ایتامسى یعقوب خانك عقد اولنان معاهدهیه مؤخرأ رعایت ایتامسى و کاشغرده دائمی سفیر و قونسولسرك اقامه سته مساعده کوستراماسیدر . یعقوب بکک نصلسه بو ایشه انک صکره موفق اولدینى وختنده بک قولى بكة محاربه ایتیمک وچین قوماندانه مصالحه اولندیغی اخبار ایدک انلرده پکیندن کاغد کیده جک ماننده تحریرات کوندردی و فقط بو تحریرات ایش ایشدن چککدن صکره واصل اولدینى حقیقده بر معلومات وار ايسده بو قدر جق اولوب تفصیلات لازمه یی جامع اولدیندن www.uyghurkitap.com پکده تأمین ایدم .

جوانی ویرمشدرد (ترکنلر روسلرک دائمی مظالمندن واره صره قتانلندن بيزار اولدقلری جهتله حربه قرار ویرهرك بخارا و خوقند امیرلرندن دخی استمداد ایلمشدر وانلردن ده جواب رد المشر ایدی) اول ارهلق خوقدندن دخی آق صویه برقاق آدم کلوب بك قولی بك قومانداسنده اوله رق خوقنده درت بش بیک عسکرک ارسالنی تمی ایلدی . یعقوب خان اولسکی مطالعه اوزرینه بونلرده رد ایله جواب ویردی .

باقلسه یعقوب خان خوقندیلر و ترکنلر کبی روسلرک عدوی قویسی اولان ایبی قومک امدادینه یتشمیدی ایچون شایان تعیب کوریر وحاضر اطرافدن کندیسنه مراجعت اولنش وآسیای وسطی اهالیسنی دخی لوای اتحادی الله المق یولی اچیش ایکن بو فرصتی قاجیردینی ورأیت اسلامک اعتلاسنه خدمت ایتدی جهتله بك ملاحظه سر و جیتسر بولورز! درت بش بیک کاشغر عسکرینک آوازه هجومی آسیاچه بك بیوک غلیان افکاری موجب اولوب روسلره قارشو سلاح ظفر وآسیای وسطی اهل اسلامک اتفاق ومعاونتیه روسلرک تأسیس وبقاسنی الی الابد تأمین ایچون چالشدقلری بنای حکومتده زیر وزیر اوله جنی شمیدی کبی اول وقت دخی بك چوق کسه طرفندن ظن اولنش ایدی . لکن اول وقتک احوانسه نظر عالمانه ایله باقیله جق اولسه کوریلورکه اسلامک تاریخ مذکورده دائره اتفاقه طوبیلمی قوزی برلاقدن عبارت جعلی ودوامسر اولوب اتفاق حقیقی محال اولغله برابر بویه مهم وعظیم برخدمتی باشه چیقاره جق ایچلرنده فعال برآمد یوق ایدی . بناءً علیه یعقوب خان ترکنلر و خوقندیلرک ارزولرینه موافقت ایتدی ایچون تعیب و تقبیج دکل بالعکس بیهوده یره روسلری اغصاب ایده جک حرکاتدن محابیت ایتدی ایچون تحسین ایدرم .

یعقوب خان آق صوده ایکن افغاندن بر هیئت سفارت کلدی وبونلرده مقدما روس ایلچیسنه اولدینی کبی غایت شعشعه لی برتعلیم عمومی کوسترلدی . (۳۸۱) نجی صحیفه ده بیان اولنان عبدالملک خان کاشغرده کوز حبسنده بولندیغی و معیتده کی عسکرک لندن الندیغی افغانستان حکمداری شیر علی خانه خفیاً عرض وانبا وکندیسنک الیرلسنی رجا ایلمش اولدیغندن سفرا مشارالیه کندیلرینه تسلیم ایدلسنی رجا ایچون کش ایدی . سفرانک بورجاسی و مشارالیه ک تسلیم ایدلسی یعقوب خانک عظمت نفسنه طوقندی وعبدالملکی ویرمک

تېزلى شان حىكمدارىسە يىرەمدى. بىنەئەلىيە «سز گلزىدن اول جانىب حىجازە كىتدى. بورادە يوقدر» جىوابى وىردى وياكون دە عبدالملىكى خفياً ومعرزاً جانىب حىجازە كوندردى (مشاراليە ايفاي حىجىن صىكرە درسعادەتە كىلىش ايدى) صىرهسى كىلىش اىكن مشاراليەك كاشغىرە صورت و سبب ورودىنى بىيان ايدەيمى. بخارانك ۱۲۸۵ دەكى مغولىيتى اوزرىنە (۳۵۲) نجى صحىفەدە بىيان اولانان معاهدە مضرەبى قبول و سمرقندى روسلرە ترك ايتىمى (كرمنە) نام شىرك واليسى اولوب حىمىت مىجىسمە دىنلەجك بر قىرمان رىتم سىرت اولان مشاراليە عبدالملىك خانك انفعالى و پدىرىنە عصيان ايلە باشلو باشنە روسلرە قارشو نائزە حربى اشعائى بادى اولمش ايدى. مشاراليەك سورت و جلادت و سىف سىطوتى باعث دىهشت اولمىغلە روسلر مظهرالدىن خانە بىيان شكائىت ايلدىلر. مظهرالدىن خان ايسە اوغلى علىپەندە استىخدام اولتىق اوزرە روسلرە امداد اولەرق بر مقدار عىسكىر كوندردى. عبدالملىك خان كندى قوتىنك روس و بخارا عىسكىرىنك صولت مىجىمەسەنە طىبانەمىيە جىغنى اكلاىنجە معيتىندە اولان و خىدمەت جىهاددە كندىسىلە برابر فداى نفسدن چىكىمىيان درت بش بىك جىنكوران عىساكرىلە افغانستان پادىشاھى شىر على خانە التىجا و روسلرى طرد و تبىعد و بخاراىى ضبط و تسخىر ايتىمك اىچون كندىسىنە بش بىك معلم عىسكىر وىرلىنى رجا ايلدى.

شىر على خان جىواباً «بر مقدار صبر ايلە وقتى كىلىنجە مىشؤلك اسعاف اولور» دىمىش ايسەدە مشاراليە صبر ايدەمىيۇب اورادن كاشغىرە كلىدى و بو رجاى يعقوب خانەدە ايتدى. يعقوب خان چىنلىلر وار اىكن برە روس غائەسى اچىلمىسنى اىستىدىكىندن مشاراليەك رجاىنى قبول ايتىدى و فقط كندىسىنەدە صالىيورمىدى و معيتىندە اولان عىسكىر بخارانك اك دلىر و شىجىي اولدىغىندن بونلرى خىلە ايلە كىلىدى معيتە الەرق اونر يىكر مىشمر اولىق اوزرە تحت اداره سىندە اولان شىرلرە طاغىدى و بر قىسم

ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي نەسەر ۋە قوليازىملار قامبىرى

www.uyghurkitap.com

اهالينك كەندىسىنى قىل ايله مشارالەيى مقام حكومتە كچيرمك افكار نەندە اولديغى
حس ايدىنچە مشارالەيى كوز جەسنە الدى .

يعقوب خان آق صودن حرکت ایتزدن اول کومه تاي (غومه تی) و مناس و چیکدون و قوطی بك شهرلرینک محافظه سیچون اولاپچه بهادر ایله محمد سعید و بر قاج پانصدلری و مؤخر آده خرم قوی (عظیم قوی) پانصدلری سوق وارسال ایلدی که بو پانصدلرک معیتند بولنان عساکرک مجموعی ده بش الی بیک راده سنده ایدی . مشارالیه طویچی معلمی ارقادی علی اغایه سربعاً طرفنه کلسی امرینی ارسال ایله بای و کوچار و بورکوره اوغرایه رق قورله یه عزیمت ایتمش و وصولنده جمع عسکر و ادخار خزائن ایله شهر مذکور و اطرافنه استحکامات انشاسله مشغول اولمشدر .

{ مطالع }

يعقوب خان كوندردیكى پانصدلره كنديسندن امروارد اولدقجه ايلرو كيرو حركت ايتاملريني ويالكز بولندقلري موقعنري محافظه ايتلريني امر ايتاش و بونده ايسه پك يوك خطا ايتشدر اكر بولنره بر سردار نصب اولنش وهپي بر آدمك تحت قومانداسنده بولنش اولسه ايدى هر كس كندى سلامتي قيدنده اولز و دشمنك هجوم ايتديكي طرفه معاونت ايتيچون جلهسى بكوچود اولارق حركت ايدر ايدى. ايشك بويله اولماسى مغلوبيته سبب مستقل اولشدر.

محمد سعيد پانصد چينيلرك حدودى تجاوزله كومه تاي و مناس وديكر شهرلى محاصره ايتيچون كللكده اولدقلريني خبر النجه عظيم قولى (*) يه خبر

(*) مومى اليه يعقوب خانك دوچار نظر غضى اولوب طقوز ماه قدر قورله زندانده قالمش ومحاربه نك ظهورى سبيله جرمى عفايله نائل انعام واحسان اولمش ايدى . مومى اليهك سبب نكبتى حقنده ديرلر كه : مومى اليه بركون يعقوب خانك حضورنده حاجى ميرزا اليه منازعه ايدى كه بربرزيك سوابق احوالى بيان ايتلى اوزرينه عظيم قولى خيبرله حاجى ميرزاك اوزرينه هجوم ايتلى ودرحال الندىن خيبر النهرق قورله زندانده كوندرلمشدر . بو روايت پكده اينانم . چونكه مشاراليهك حضورنده يكديكريه منازعه يه هيچ بر كسه جسارت ايدى .

ارسايله رجعتى تكليف ايتىش و محمد عظيم ايسه رجعت ايتسه يعقوب خان طرفدن اعدام و يا خود هنوز قورتلدىنى زندان عقوبته ادخال ايديله جكنى بيلدىكىچون اولنجه يه قدر دشمنه سد مقاومت اولقى عزم عاليهتانه سنده ثبات ايدى جكنى جواباً بيان ايلمىشدر . چينلىلر كومه تاي اوزرينه كلنجه عظيم قولى اطرافده اولان پانصدلره كنديسنه معاونته كللى خبرنى كوندرمىش و حالبوكه انلردن يعقوب خاندن الدقلى امر موجبجه مشاراليهدن امروارد اولدقجه يرلرندن ايريله ميه جقلىرى جوانى المشدر .

عظيم قولى كه فرط شهامت و بطش و حماسته كاشغر امرا سنك جمله سنه تفوق ايتىش بر مرد ميدان جلادت ايدى . بو جواب اوزرينه مأيوس اولمىوب معيتنده اولان بش التى يوز فداكاران جنكاوران ايله صوك درجه يه قدر ثبات ايجون عهد و ميثاق و او آندن اعتباراً نعمت شهادته عرض اشتياق ايدى رك دفع صائله حاضرلدى و چينلىلر كلوبده تسليمى تكليف ايدنجه بو مجاهد ذیشان اظهار سيف و سنان ايدى رك رد ايله جواب ويردى . چينلىلر فرط حدت و تهور ايله تضيق و هجومه قالمىش و آتسه صالدير مقده ارسالاندهن ده شجاع اولان سردار عظيم الاقدار ايسه معيتنده كى فئه قليله ايله حيدرانه برجنكه كيريشوب تأثير شمشير جلادتيه خصمك برخيليسى ظلمت آباد فنايه ايصال ايلمىشدر بو حرب وستيز هول انكيز ايكي كون قدر دوام ايلمىش و التى بيك كشليك چين فرقه سنك كلياً محو و تلفنه پك آز بر شى قالمىش ايدى . نه فائده كه بو مجاهدين و غانك اونده سكرى واصل قوافل شهدا اولمش و صلابت كامله و شجاعت فوق الطبيعىه كى مليونده بر كشمينك مظهر اولدىنى حصائل قهرمانى ايله يرادلىش اولان محمد عظيم دخى وجودينه آچيلان جرايح متعدده دن اياقده طورمغه طاقى قالمىوب يره دوشمش كوياكه نائل اوله جنى دولت شهادت ايجون سجده تشكره قانمش ايدى ،

چينلىلر مأيوسانه بر صوك هجوم اجر ايسيله عسكر اسلامى دوچار ضعف

و فتور و کوردکلری موفقیت اوزرینه درت طرفدن محصور ایتدیلر . عظیم قولی موتک تقریبنی حس ایدنجه بر هیکل جلادت کسپله رک دوشدیک یردن دیزی اوزرینه قالقوب شیر زخم خورده کبی اطرافه آتش صاحبش و مرتبه شهادتی شانلی بر صورتده احراز ایچون صوک نفسنه قدر سیف جهادی الدن بر اقبوب تفنکیله بر قاج دشمن تپه لدکن صکره زنبور بلا کبی اطرافنی قوشادان خذله خونیه حواله سیف انتقام و تقرب ایدنلردن چوغنی دیار عدمه اعزام ایلمشدر . نهایت آتیلان براوق کندیسنی زمره شهدایه الحاق و معیتده اولان بقیه السیوف عساکریده دوکوشه دوکوشه کاملاً کندیسنه التحاق ایلدی (شهید مغفورك حیا در دستله پکینه اعزام اولدینی حقه بر روایت وار ایسه ده محنته اعتماد ایده م) .

چینلیلر کومه تایی ضبط و تخریب ایلدکن صکره دیگر پانصدلرک اوزرینه هجوم ایتدیلر . پانصدلر بو حالی کورنجه عقللری باشلرینه کلش ایسه ده ایش ایشدن کچمش ایدی . مدسایید (محمد سعیددن محرفدر) پانصد معیتده اولان بش التی یوز دلاور ایله دیوار آهنین کبی شایان حیرت بر درجه ده بش بیک چینلیله قارشو طوردی و بش اون ملاحم عظیمه دن صکره برکون قلعه دن جیقه رق صولت کامله ایله چینلیلرک اوزرینه هجوم ایلدی . بوشر ذمه غضنفر صولت زور بازوی جلادتلرله نائل فوز و نصرت و چینلیلر ایسه قارشولرنده کی هیاکل صرامتک مهاجمات طاق بر اندازانه سندن دوچار خوف و خشیت اولمش ایدی . دشمنک هزیمت فاحشه یه اوغرامسنه از برشی قالمش ایکن اول ازه لق مدساییدک آتی یاره لنوب یره دوشمسی حربک رنگنی دیکشیدردی چونکه عسکر قوماندانلرینی یاره لنمش ظن و قیاس و روحی چکلمش اجساد میته کبی اولدینی یرده قاله رق اظهار خوف و هراس ایتمش ایدی . بر آن صکره مومی الیهک تلف و زخم دار اولدینی اکلاشلمش ایسه ده شجاعت و جسارت سابقه قالمدیغندن هجومدن واز کچدی و قلعه یه رجته باشلندی .

چىنلىلار بوندن جىسارتىنوب عىسكىر اسلامى شىدت ھىجوم ايله تضييق ايتىدىلار و قىيا ھالده خىيالدىلار بو ھالى اسلام طرفىندە بولغان (مادالاي) كورنچە ھان معىتىدەكى طىيورچىلارنى اوڭە سورمىش و شىدتلى برىصورىندە آتش ايتىمكە باشلىوب نائل غلبە اولمىق اوزىرە بولغان چىن سوارىلارنى كاملا تارومار و مجبور فرار ايلمىشدر . مد سايىد كرك او كونكى و كرك اندن اولكى محاربەلردە معىتىدەكى عىسكىرك نصفىدن زىادەسى شىھىد اولدىغىدن ارتق ثبات و مقاومىتك امكانسىزلىقى اكلانچە او كىچىق قلعەدن چىقوب صولت جىھان پسىندانە ايله چىن عىسكىرىنى طاغىدەرق آچدىنى يولدىن سىرعت فوق العادە ايله رجعت ايدوب احوالى تحرىراً يعقوب خانە بىيان و ھىكايت والدىنى امر اوزىرىنە طوخسوندە ركز خىام اقامت ايلدى .

{ خوقند }

۹۲ سىنە سىندە طاشكەندىن خوقندە كاشغىرە ايلچىلىك ايله كىتىمك و كاشغىرە ھىركىتى تصور اولغان روس فرقىسىچون يوللارنى اكلامىق اوزىرە اوتوز بش قىرق قدر خىدمە و سائرە ايله سىز روس جىزالى كىلىش ايدى . بونلار خىدايار خانك قرغىز و قىچاق قىبىلەلرىنىك برىرلىكە منازىعە ايتىمكە اولدىقلىرى جىھتەلە يوللارك مخاطرەلى اولدىنى و عزىمىتىدن صرفىنظر ايتىملرى لازم كەلجى ھىقندەكى افاداتى دىكلەمىيەرك يوللارنىدە دوام ايله مخاطرە سىزجە اوش قىربىنە قدر كىدە بىلىمىشلىر ايسەدە اورادە قىبائل طرفىندىن كوردكلىرى ممانىت اوزىرىنە خوقندە عودتە مجبور اولمىشلىردىر . بونك اوزىرىنە خىدايار خان عبد الرحمن آيدابەجى (ابرىقدار دىمكىدر) ايله عىسى اوليا نام سىركردەلرى قىبائلكت ىحت تربىيە ادخالى ضىمنىدە عىساكر كافىە ايله سوق واعزام ايلدى .

اول ارەلىق برقىسم اھالى خىدايار خانك روسلارە بك ماماشاتكارانە مەاملەدە

بولغسی و سوء اداره و مظالمده دوام ایلمسی حسینیه عصیان و اختلال و مشار الیهک الک بیوک مخدومی ناصر الدین خان دخی ارباب اختلاله التحاق ایلدی. مومی الیهما قبائلی تحت اطاعته الدقن صکره کیفیتدن خبردار اولنجه درحال ارباب اختلال ایله برلشهرک بالاتفاق ناصر الدین خانی اندیجیان (*) شهرنده موقع امارته کچیردیله و بوخبرک خوقنده شیوعی اوزرینه خدایار خانک قانی و اوز برادری دخی خوقنددن فرار ایله ناصر الدین خانه بیعت ایتدیلر. خدایار خان تنکین شورش ایچون بر مقدار عسکر کوندرمش ایسهده کیدن عسکر طوغریدن طوغری به ناصر الدین خانه عرض اطاعت ایلمشدر. مشار الیه عسکرک کندیسنه خیانتی خبر النجه بالذات ارباب اختلال اوزرینه حرکت قرار ویرمش و فقط اوکیجه ایکنجی اوغلنک بقیه عسکر یله ارباب اختلال طرفنه کیتسی و اندیجیانندن بر جم غفیرک خوقند اوزرینه کلکده اولدینی خبرینک واصل اولسی کندیسنی بتون بتون مأیوس ایتمله مؤخرأ روس عسکرینک مظاهرتیه استرداد استقلاله چالیشمق اوزره حرمی و روس مأمورلری ایله برابر خزینه سندن برخیلی نقود و اموالی مستصحباً طاشکنده فرار ایلمشدر. روسلر خوقندک ۹۱ و ۹۲ سنه لرنده کی اختلال لرنده یعقوب خانک ذیمدخل اولدینی ادعا ایتشلر ایدی.

ناصر الدین خان خوقندی ضبط و اهلینک ارزوسی اوزرینه روسلره اعلان حرب ایدوب حدود قره غولخانه لرنده کی روسلری قتل و دفع و طاشکنده و نچند و سمرقندک طرق مراسله سنی قطع ایلدی. اهلیده حاصل اولان غلیان افکار فوق العاده اولوب هر کس سلاح حمیه صارملش و روسلری

(*) معرب اوله رق راندکان و تحفیف ایله اندجان دخی دیرلر. اوشک شمال غریب سنده و کاشغرک غرب شمالی سنده کائن درکه نام دیگر ی فرغانه در. بعض مؤرخین فرغانه ی خوقند ظن ایتش و زمانه زده بعض ارباب قلم دخی (تاریخ لره فرغانه دیلان خوقنددر) دیه معلومات صاتم ایسهده فرغانه خوقندک شرق شمالی سنده کائن اولوب بواکیسنگ اره سنده مرغلان شهری واردر. فرغانه ایسه خوقند اولوب اندیجیاندر.

آسيای و سىطان بىتون بىتون طرد و تبعيدە قرار و يىرلىش اولدىغىدىن عبد الرحمن ايله عىسى نام سر كرده لر بر خىلى عسكەرلە ئىچىدى (*) تىحت محاصره يە الدىلر و طاشكەندە قدر اقنىچىلر كوندردىلر . روسلر خدایار خانك طاشكەندە وجودى مخاطره لى اولدىغى اكلاىىچە مشار الیهى تكرار موقع امارته كچیره جكلىرى وعديله اورانبورغ شهرینه كوندرمىشلردر .

جنرال قوفان مخاطره نك كىتىدكە بىومىكده اولدىغى كورنچە مومى الیهىاىه سفیر ارساللە عسكرك حدوددن چكلمسىنى و خدایار خان زماننده عقد اولنان معاهده موجبنچە حركت ایتلرینى بیان ایتش و مومى الیهىاىه سفیرك افادانه الدانوب ئىچىدەن چكیله رك خوقند قربنده واقع مهرم نام محل مستحكمه عزیمت ایتىشلردر . جنرال قوفان بونك اوزرىنه طاشكەند و سمرقندده بولنان روسیه عساكرىنى جمع ایدوب مهرم اوزرىنه حركتله سر كرده لرله محاربەیه طوتشدى . مومى الیهىاىه معیتلرندەكى عساكرك منتظم و معلم اولماقلىه برابر اللرندهكى اسلحه نك كار قديم اولمى و یرلى اهاالى ايله قبائلك نفاق و شقاق اوزره بولمىسى جهتله مغلوب و خوقنده غودته مجبور اولدىلر حالبوكه روسیه طرفدن ایدیلان اغفالات و تشویقات اوزرىنه خوقند اهاالىسى روسلرله اوزلاشمغه مبال اولوب بولرله مخالفت ایلدىكىندن خوقنده كیره مایوب اندىچیان شهرینه عزیمت ایتدىلر .

جنرال قوفان بو مظفریت اوزرىنه خوقندك درت میل مسافه سنده بولنان نىنچە قریبە سەكەرك خوقنده سفیر ارساللە خوقندلىلره عصیان ایدن قرغز و قىچاقلرى تأدیپ ایدەجكنى و خوقندلىلره غرضى اولمىوب روس عسكرىنك قبائلك تأدىبىدن صكره چكلمك اوزره مسافره خوقنده اقامت ایتلرینى و سىیحون نهرىنك جنوب طرفلرى خوقندلىلرك النده بولنه جغفى

(*) خوجند كى تلفظ اولنور ايسەده برهانده واوسز مقیددر . برىنچاق مركزى اولوب طاشكەندك جنوب و خوقندك غرب جنوبى و كاشغرك غربنده واقعدر .

بیان ایلدی . بوتکیلف ناصرالدین خان ایله وکلاسی طرفندن قبول اولمغله روسیه عسکری خوقنده داخل اولمش وعقد اولنان معاهده موجبنجه ناصر الدین خان خوقند امارتنه کچوب نماغان شهر یله سیحونک شمال طرفلری کاملاً روسلره ترك ایله ۳ میلیون روبله تضمینات قبول اولمشدر . سرکرده لر بودفعه عقد اولنان معاهده دن طولای ناصر الدین خان علیهنده بولندیلر . جنرال قوفان ناصرالدین خانی یانته الوب مرغلان شهرینه توجیه رأیت استیلا وشهر مزبورده دخولنده اهالی یه ۱۵۰ بیک التون تضمینات اعطاسنی ووریلدیکی صورتده کندیلرینی قتل واعدام وشهری تخریب واجراق ایده جکنی بیان وانبا ایلدی . مومی الیه اهالینک موافقتی اوزرینه اچقنک تحصیلچون بر مقدار عسکر ترك ایله نماغان شهرینه حرکت ایدوب ناصر الدین خانی اورادن اعاده ایلمشدر . مرغلانده بر اقیلان روس عسکری فقرای اهالی بی تضییق ایله اجرای مظالمه باشلینجه اهالی مایوساً قیام ایدوب روسلری قتل واستیصاله قویولمش وروسلرک بقیه السیوفی ایسه نماغانه فرار ایله جنرال قوفانه وقوعاتی بیان وافاده ایلمشدر . بو ائشاده قرغز وقپچاق قبیله لری پولاد خانی (*) اندیجیان شهرینه کتوره رک اوراده کندیلرینه خان نصب ایله بیعت ایتدیلر . جنرال قوفان بوندن خبردار اولنجه اندیجیانه حرکت فقط دوچار مغلوبیت اولوب نماغانه عودت ایلدی . پولاد خان عبدالرحمن آیدابه جی بر مقدار عسکرله اندیجیانه براغوب کندیسی مرغلانه حرکتله اوراسنی قبضه تسخیره الدی . جنرال قوفان معیتده بولنان روس عسکرینی ایکی یه تقسیم ایله بریسنی شهر مذکوره ودیکرینی چوست شهرینه محافظ اولوق اوزره براغوب طاشکنده عودت ایله (جنرال اسقوبلوف) ی (**) نماغانه کوندردی .

(*) بن مراد خان بن محمد عالم خاندن . اوزکند شهرنده تولد ایتمشدر .

(**) ۱۲۵۹ ده طوغدی و ۱۲۹۰ ده خیره سفرنده بر الای قزاق قومانداسیله بولندی . ۱۲۹۲ ده جنرال اولوب خوقند سفرنده بولمش و ۱۳۰۰ ده فوت اولمشدر .

جنرال اسقوبلوف نماغان اھالىسىنە كىندىسىلە برابر اندىجيان شەرىنە محاربه يە كىتمەرنى تەكلىف واندىجيانلار كى مسلمان اولسى حىسىلە انلارە محاربه ايدە مەجكلىرى جواىى النجە «اويلە ايسە دشمنلە متفقسكر» دىەرك وسلاح غدرىنى بىچارە نماغانلىلەر چورەرك ايكي بىك قدرىنى شەيد و ۴۰۰ بىك خانە و ۵۰۰ مسجد و ۵ خان كىر و ۸ مدرسه وبرچوق مغازە ودكانلىرى احراق وتخرىب ايلدى كە مسجدلردن برىسندە ۱۱۵ مسلمان ادای صلوۋە ايدرلر ايكن مسجدلە برابر احراق اولمشدر . مومى ايسە بوندنسكرە اندىجيانە عزىمتلە كسب ظفر وتكرار نماغانە واورادن دە خوقند قربىندە واقع «بش سەنە» قريەسنە كلەرك ملاقاتە ايجون ناصر الدين خانە ارسال خبر ايلدى .

ناصرالدين خان مذكور قريە كەلدە جنرال اشائى مكلەدە «خوقنددە بولنان طوليرك بردشەن ظھورندە ايشە يرايوب يرامىەجنى معاينە ايتك ايسترم اكر ايشە يرامىەجق ايسە كندى طوليرمزدن جغانەسىلە ايسەدىكىكر قدر ويرىز» دىەسىلە خوقندە دم كوندريلەر ك موجود اولان ۵۰ طوب كىترلدى . اسقوبلوف طوليرى معاينە ايلە ايشە يرامىەجنى بيانن صكرە ناصرالدين خانە طاشكەندە كىدوب جنرال قوفان ايلە معاھدە عقديە بەدە خوقندە كلوب اجراى مأمورىيت ايلسى افادە ايدەرك مشارالىھى معيتندە بولنان ۳۰ كشى ايلە طاشكەندە كوندرمىش وبو طوليرى استىجاباً دوستانە بر صورتە شەر مذكورە كىروب خانك اولادىلە تعلقاتى وامرا وضابطان ومملكتك ايلرو كلانلرېنى وحتى خوقندك شېخ الاسلامى «آدن برىر بكا تعظيم ايتدك» دىەرك سېرەننى ايدىك اوزرە طاشكەندە ارسال واون كون صكرە اوزرىنە ايى اوج بىك عسكر ارساللە وقوع بولان محاربەدە دردست اولنان پولاد صلب واعدام ايتشدر .

مومى ايلە اندىجيان محاربەتندە قبائل ك رىئەسلىرى اولان عسكەرلەر ايدابەجى ايلە نماغانلى بەھادر تورەيە ايلچى اعزام وبھادر تورەيە نماغان ومضام فاتى وعبدالرحمنە اندىجيان وملاحقاتى اعطا ايدەجكى اعلام ايلە بو بابدە عھدنامەلر كوندردىكندن مومى الھما عشيرت بكلىرلە برابر براى مصالحە اسقوبلوفك بولندىنى اندىجيان شەرىنە كىتەكلەرنە مومى ايلە بولنرە ابتدا حرمت وتعظيم ايتش وحتى باشلردن التون وكوش برچوق پارە سىرپىدروب

عبدالرحمنه « اختلالات داخلیه نك ظهور ینه سبب اولدك روسیه دولتی سنك سایه كده مستفید اولدی » یولنده تشكراتده بولمیش ایسه ده مؤخرأ حیلہ ایله حبس ایندیروب طاشكندہ ارسال ایلمشدر . اسقوبلوف خوقندده برطاقم تخریباته قیام ایدهرك جامع کیرایله بعض مساجدی هدم و تخریب و مدرسه لری قشله اتخاذا ایدوب برچوق مظالم اجرا ایتمشدر . خوقندك طوغریدن طوغری به روسیه اداره سی الله النسی مقرر اولدیغندن ۱۷ صفر ۹۳ تاریخلی امپراطور علكساندرك بر اوقاز (فرمان و اراده كور) یی موجبجه خوقند روسیه ممالكنه علاوه اولمش و خدایار خانك وغللری ایله قبائل رؤسای طاشكندده حبس ایدلمشدر .

کاشغر

عظیم قولى و مدساید و قعه لری یعقوب خانه واصل اولنجه معیتی خلقیله قورله دن طوخسون اوزرینه تحریك خیول اقبال و آق صوده بولنان حق قولى بکه معیتده بولنان بالجه عسکرله سر یعا ککنی وایشان قولى بکی آق صویه قائم مقام نصب ایتدیکنی (*) و کاشغره ایلک دفعه کلان التی کوکلودن دردینك مسیره معلم تعیین ایدلمسی امرینی ده اسبال ایلدی .

اشهر ۹۳ سنه سی اواسطنده ایدی که حالا اریکه پیرای دولت عثمانیه بولان شوکتلو پادشاهمز سلطان عبدالحمید خان غازی افندمز حضر تلری نیحت سلطنته جلوس بیوردقلرینی لطفأ نامه مخصوص پادشاهانه ایله یعقوب خانه اشعار بیوردیلر . چیکدوان و قوطی بك شهرلرنده بولنان پانصدلر محمد عظیم

(*) مومی الیه مؤخرأ بعض اجرا ات قبیحه ده بولمش و بو حال آق صو والیسی عبدالرحمن واسطه سیله یعقوب خانه عرض اولمش اولدیغندن مشار الیهك امریله آق صو زندانه قونلمشدر .

ومدسايد حادثه سنى وچىلىلار ك ۲۰۰ بىك كشى اوله رق اوج قولدن ايلروملىكده بولنديغنى خبر آلنجه اظهار خوف ودهشت ودها دشمن ظهور ايمه دن بولندقلرى محلىرى ترك ايله طوخسونه فرار ورجعت استديلر .

« مطالعه »

حابلو كه چىلىلار ك مقدارى ۲۰۰ بىك اولمىوب ۲۰ بىك ايدى كه ۱۰ بىكى سانجو و ۶ بىكى چىكدوان و ۴ بىكى ده قوطى بك اوزرىنه حركت ايتش ايدى . بولنر ك يانلرنده ايتى يىق چاپىنده ايتى قطعه شىشخانه لى طوب و طوپچى معلمى اولمق اوزرده بش اننى هندلى معلم وار ايدى . ديمك كه چىلىلار ك قسوق اويلاه هر كسده دشت و يره بك درجده دكل ايدى . نه فائده كه يعقوب خانه وارنجه يه قدر هر كس دشمنى ۲۰۰ بىك اولمق اوزره ظن ايتش ايدى .

چىلىلار قوطى بك وچىكدوانى عسكردن خالى بولمىله بلا محاربه ضبط ايتد كد نصكره سانجوده كى عسكىر جىلب ايدوب تكميل قوتلر ايله اورومچه (۵) اوزرىنه توجه رآيت مبارزه وشهر مذكورى ۴ آى تضيق ومحاصره ايتديلر و طوپلر ايله او قدر مدت دوود كد نصكره ديوار لىنى خراب ايدى بيلدىلر . اورومچه ده بولنان لو خودارين ايله شهودارين كه هر برى خير جلا دتدن خلق اولمش بر نمونه صلابت ايدى . چىلىلار ك آن بان مزداد اولان تضىقات آهن شىكناه و هجمات شديده سنه شدا آلام و جرايح صمصامه تحمله ده پولاددن ده صا غلام دىنلمكه سزا بر متانت قلىبه ايله قارشو طور مش و محير عقول اولان بومقابله رستمائه لى نىك شرف عال العالى ده اشائى بر مرتبه قصوايه اصعاد ايجون كرات ايله ميدان رزم ومصافه آتيله رق اغلبنده اعلاى لوى غاليت ايله دشمنى هزيمت فاحشه يه او غر اتمش ايدى .

يعقوب خان اورومچه نك محاصره سنى خبر آلنجه حق قولى بكى اورومچه اوزرىنه سوق وارسال وآق صوده بولنان اسماعيل حقى ويوسف جيل

ئەۋلادىمىز بىشىمىز مەزكۇر قەھەسى دىۋارىنك ارتقاعى ۲۷ ۋاتىنلى ۱۸ ارشۇندىر .

افندیلر ایله اوچ طور فائده بولغان یوسف ذکائی افندی به طوخسونه کلیری
حقنده مبارکنامه تسیار واسبال ایلدی . خان مشار الهک طوخسونده ایکن
اسماعیل افندی به اولان برافاده سی مألأ زیره درج اولمشدر .

« جناب حق سلطنت ودولتک نزعنی مرادیتدی ادمک اول باول عقلنی الور
شمدی به قدر هتبع برایشی کسده صورمز ومعضلات اموری کندی عقل وذکام ایله
تسو به ایدر ایکن بواره لق چو حق قدر عقلم قالدی . قلت عقل . حسرت طبع . رضای ظلم .
زوال دولت وحکومه اشارتدر . مقدم سخی ایکن شمدی کسده لطف واحسان ایتک
ایستیورم ومأمورلک فقرای اهالی به ظلم وحفا ایتدیکنی بیلدیکم خالده حسب الایحساب
تجاهل ایده یورم . حیفاکه بو حاللرک انقراض سلطنتی موجب اوله جفتی ده بیله یورم »

مشار الیه طوخسونده ایکن علی کاظم افندی به امرنامه کوندردیکی کبی
کاشغره یکی حصاردن ماعدا بالجمله والیره دخی « تکمیل ویرکوکری
وعساکر کرک نصفی قورله به کوندرک » امرینی کوندردیکندن هر طرفدن
خزائن وعساکر آقین آقین قورله اوزرینه کلکده ایدی .

لوحودارین ایله شهودارین درت آی محاصره دنصکره امداد ورود
ایتمدیکنی وارزاقک توکندیکنی کورنجه آچلقدن اولماک ودشمنه تسلیم اولماق
ایچون خط محاصره نک برطرفی باروب طوخسونه رجعت ایچون صاعقه واری
ترشدت صف شکن ایله دشمن اوزرینه صالدرمش وکندیلرینه بول
آچمغه چالشمشدر . چینلیر بونلرک نیتلرینی اکلا ینجه کذرکاه سلامت برافاق
ایچون جراد بلاکبی درت طرفی احاطه ایله اوکلرینه سیف وآتش ایله بردیوار
استوار چکدیلر واستحقار کثرت اعدا واستحفاف دهشت غوغاکی حصائل
قهرمانی ایله متخلق اولان دورغانیلر ایسه تهلکه کی بقدر بیوک اولور ایسه
اولسون همت عالیله حکمدن دوشیرمک ایچون قلیع جبال ایده جک
برصولت شیرانه ایله دشمن الایلرینه هجوم واقتحام وسیف صارم جهادلر ایله
برطریق رجعت کشادینه سعی واقدام ایتدیلر .

ايكى طرفك حرص و شدت و بطش و همتى كىتىدكە كىسب ازدياد و بوسيله
آتش كىر و دار بش اون ساعت امتداد ايلدى . بوهنگامه قىامت نمون و بوحاريه
دهشت افزون ده اول قدر آدم غلطيده خاك و خون اولمش ايدى كه قان ايچنده
جان چكىشان و ياتارك جهان اولان مقتولينه نظر اولنسه بىچاره لر مقتول دكل
بجيره خونه دوشمش مغروق ظن اولتور ايدى .

برارهلق چىنلىلر همت فوق العاده ايله دورغانىلر ك صول جناخى
دوچار انهرام ايدى ريك رايىت غالىتى تموج ايتدىر مكه باشلىدىلر . بو حال فلاكت
مال لوهو دارىنك واصل نظر دهشتى اولنجه بر آتشاره حدت كسىلر ك قوجه
براردونك يالكر باشنه رجعت قىام ايتمك كى بر عزم على همتانه ايله بلا اختيار
صاغ جناحه آت سوردى . مركز زده بولنا نلردن سكسان طقسان قدر فداكار
كار زار بوجرات فوق الطبيعى كورنجه انان نلردن آي ريله ميان ياور يلر كى مقتول
حماستى اولد قلىرى بوقهرمان نمونه شجاعت پيرو اولدىلر .

مبارزان ميدان جلادت صول جناحه دهشت انداز مهابت اولنجه آتش
حرب و قتال اودرجه شدتله اشتعال ايلدى و اويله برچكا چاك هولناك
وقوع بولدى كه تماشاسندن زهره قهرمانان سلف چاك چاك و نيجه نامداران
صاحب شرف قرين هلاك اولسه بىجادر .

صول جناحه استحصال نتيجه ظفر ايله منصور و زور بازوى
اقتدارلر ينه مغرور اولان عساكر چىنيه برقاچ بىك كشى به غلبه چالاش ايكن
عشرى مقدارنده بيله اولميان لوهو دارىن ايله رفقائى جلادت آيينى صولت
رستمانلر نده توقيف و حتى هجوملر نده كى شدتى برمقدار اولسون تعديل
و تخفيف ايدى مامشدر .

چىنلىلر ك شدت اقتحام و كثر و از دحامندن پريشان و هول جان ايله
هر رى رطرفه كر زان اولان صول طرف دورغانلىرى بوصاعقه جلادت
قهارانهك اطرافه آتش نثار اولدىغى كورنجه كانون غيرت و حميتلى غليان

ایده رک کپرویه دونوب یکی باشند حربه ابتدار و سردار عظیم الاقدار لر ی
 اوغورنده حیاتلرینی بذل وایشار ایتدیلر. چینلیلر طوب کله سندن دها شدید
 اولان بوصولت مقاومت کدازانه یه تحمل ایده میهرک میدان حربی ترکه مجبور
 و دور غانیلرک بر ایکنجی هجومیله بتون بتون منهزم و مقهور اولدیلر .
 لوحودارین صول جناحده اعلا ی لوای غالبیت ایتش ایسه ده مرکزه
 بولنلارک فنا حالده منهزم و بریشان و برخیلیسنگ طعمه شمشر خون افشان
 اولمسی مظفریت واقعه یی حکمدن دوشیرمش ایدی . مشار الیه چینلیلرک
 صول جناحده کی مشغله رزم و مصافدن استفاده ایله اولانجه قوتلریله مرکز
 بوکلندیکنی و مظهر غلبه اولدیغی کبی صاغ جناح اوزرینه ده تعرضه باشلدیغنی
 کورنجه موفقیات واقعه سندن هیچ بر نتیجه حاصل اولماسندن و اقدامات
 جهان بر اندازانه سنگ یکیدن یکی یه موانع و مهلهک یه تصادف ایتسندن
 فوق العاده مایوس اولدی و مصائب کارزار ایله متأسف و داغدار اولمقدن ایسه
 برآن اول فدای جان ایتکی دها خیرلی کوره رک تکمیل صول جناح افراد یله
 مرکز اوزرینه ایلغار ایلدی . صاغ جناحده کی شهودارین ایسه چینلیلرک
 مرکزی ضبط ایله اوزرینه کلکده اولدیغنی کورنجه اولانجه همتی بازوی اقتدارینه
 ویره رک چینلیلرک اوزرینه غایت شدتلی بر صورتده هجوم کوسترمش ایدی .
 چینلیلر صاغ جناحک صولت غضنفرانه سندن دوچار خوف وهراس
 اولوب هجومدن صرف نظرله دور غانیلرک اردو مرکزدن مقابله یه
 چالیشمق ایستمشلر ایسه ده اول وقته قدر لوحودارین ارقه لرندن یتیشوب قتل
 و استیصاله قویولمش اولدیغندن ایکی آتش ارمه سنده قالوب نه مرکزه استقراره
 ونده یمین و یساره قارشو اشعال نأره کارزاره مقتدر اوله میهرق یاندن کلان
 شمال روزکارینک تضییقه صو یک مقاومتدناشی جنوبه کیده میوب بلا اختیار
 جنوب شرقی ویا غربی یه حرکت ایدن سفائن بادبانکشا کبی ایکی جناحدن
 کوردکلری تضیق اوزرینه اردولرینک صول جناخی طوتدیره بیلدیلر .

دورغانلار موقىلارنى استىلاي اعدادن قورتاروب تحت انضباطه المى دها
زىاده مهم اولديغىچون دشمنى لزومندن زىاده تعقيب ايتماش وشهدا
ومجروحىنى قالدىروب يىكىدن ميدان حربە كىرمك ايجون كىندىلر يىنە انتظام
و يرمكە چالشمىشدر. چىنلىلر يىكلىرى بوضىرە تنكىل اوزرىنە سوراخ سكون
واختفاه چكلمك لازم كلورايكن اردولرىنە وارنجه افاعى كويىده مغزان
هالاھل افشان كى جان آجىسىلە كىندىلر يىنە خىصمك اوزرىنە آتمق اىستىدلر .
دورغانلار چىنلىلر ك بويە حيوانات مفترسه كى يارەيدىكە انسانە
صالدىر موقدە اولديغى كورنجه سلە غضنفرانەلر يە سراسمە ايتدىكلىرى بوكركان
بى درمانە عقللر يى باشلرىنە طوب پلمغە وكىندىلر يىنە درليوب طوب پارلمغە ميدان
و يرمامك ايجون برشدت طاقت شكنانە ايله حملة و قلوب هراسانەلرىنە ايراث
رعشە ايدوب ايكى ساعت قدر امتداد ايدن بوملحمە كبرادە اظهار آثار شجاعت
ايله خىصمك نصفى مقدارنى القاي دركە نجات ايتدىلر ونهائىت نو ك شمشير
جلادتلر يە اعداى دىنك كوه آھىن احتشادىنى بارەليەرك كىندىلرىنە برشاھراھ
نجات آچدىلر .

قهرمانان جلادت عنوان دشمن اردوسنى تارومار ايدەرك برق خاطف كى
برسرعت طيارانە ايله طوخسونه طوغرى راھ فرارى طومتش و چىنلىلرە ايسە
بوصولت مفروطەدن او درجە ضعف وحيرت كلىش ايدى كى شيران جكر دوزانى
تعقيب دكل ارقلەرنەن نور بصرى تەمدىد بىلە نصيب اولماشدر .

حق قولى بك ايسە اورومچە يە ايكى كىونلك قدر ياقلشمش ايدى . اكر
مىر مومى ايلە حر كىتىدە بر مقدار استىجال و دورغانلار دىشى دشمنى اوفق تفك
چرخەلرە برايكى كون دها اشغال اتمش اولسە ايدى امداد تيشەجك وشهرده .
چىنلىلر ك الەكچمەجك ايدى . لىكن هر ايكى طرفك يىكديكرىنك حالندن
خبردار اولماسى سببەلە ايش بو حالە منجر اولدى

« مطالعه »

بوداده دخی یولار وشمندوفرلر وتلغرافلرک ممالک وسیعہ ایچون تقدیر
لر و ملی شیر اولدینی و بویله زمانلرده نه درجه ده . حسناتی کوریلہ جکی
تسلیم ایدلملیدر . اگر بونلر کاشغرده اولش اولسه ایدی دورغانلر واسطه
تلغرافلہ بش دقیقه ده وقوعاتی اشعار ایدر و عسکرک حیوان ایله کیتیمی
کبی وقت ضایع ایدلمیوب اطرافده کی عسکر بولندقلری یرلردن
شمندوفرلہ ارکاب و رایکی هفته ایچنده و محاصرہ نک ابتدالرنده
اور و مچہ یہ ارال اولنر ر ایدی .

دورغانی غزات جلادت صفاتی اور و مچہ دن ایکی کون قدر تباعد ایتدکده
حق قولی بکه راست کلوب نقل خبر موخش و شمیدی یه قدر امداد
کوندرلمدیکيچون سرزنش ایتدکنرنده میرمومی ایله طرفندن مقام اعتدارده
بعدیت مسافه بیان و تذکار و بونک اوزرینه ایلر و یه کیتمکن صرف نظرله
طوخسونه عودت اختیار اولندی . لو خودارین ایله شهودارین مؤخرأ
طوخسونده ایکن اره لرینه نفاق کیرمکله بربرلریله محاربه یه قالشیدیلر . یعقوب
خان احوال دن خبردار اولنجه شهودارینی اعمال لطائف الحیل ایله نزدیکه جلب
و کاشغر شهرینه ارسال ایلدی .

یعقوب خان طوخسوندن معینده ارقادی علی اغا و زمان بک اولدینی حالده
قورلہ یه عودت ایتیش و بوائناده خزینہ داری عاشر اھون ایله میرآخور باشیسی
عطاوای « * » بالاتفاق خزینہ دن ۵ بیگ لیرا چالہرق چینلیرلہ قاچمشدر . بونلرک
فراری ۳ کون صکره خبر النمش و ارقه لرندن آدم کوندرلش ایسده اله

(*) باعث فراری محافظہ سنہ مأمور اوندیغی بریوک چین مأمورینک قاچسی ایدی .

کچیر یله مامشدر. مشار الیه بوقیز غنقله قورله به کلیر ایکن مر بابا دادخواهی
ایتدیکی شبهه اوزرینه قتل ایتدیردی. قورله به وصولندن برایکی کون صکره
۸۰۰ نفرله کلان کاظم افندیی « معیتده کی عسکری تزید ایده جکم شمدیلک
۸۰ سواری ایله ۴ قطعه ده ۳ فوندلق قروب طوپو ویردم. عسکره اجرای
تعلیم ایت « امر یله کونده ۳ دفعه ۸ ساعت تعلیمه مأمور ایتمشدر.
ارقادی علی اغا دخی عسکره طوپخیلی تعلیم ایتمکده ایدی.

دوانچین

محل مذکور ایکی طرفی طاغلق بر بوغازک اوچنده کاش اولوب اگر دشمن
بو طاغلری و بوغازی ضبط ایدرایسه قلعه نك ایچی طوپه طوتیلوب خطر رجعت
کسیله جکندن محافظلرک تسلیمدن بشقه چاره سی قانز ایدی. چینلیلر بر کیجه
بغته کلوب و بوغازی طاش و طوپراق ایله اوزروب طاغک اوزرندن یانلرنده کی
ایکی قطعه طوپ ایله قلعه نك دروننی دوومکه باشلیدی. اسماعیل افدینک
شاگردانندن اولان طوپچییار قلعه ده کی قوال طوپرله «*» بر خیلی ایش
کوروب دشمنه کئی ضرر ایریشدیردیلر و بارینق ممکن دکل ایکن بوفداکار
محافظلر دشمن کله لرینه کوکس کره رک بر خیلی مدت ثبات ایتدیلر.

دوانچینده کلیر طوخسه نده بولسان حق قولی بکدن امداد طلب ایتمش
وحیفاکه میرمومی الیه یاننده بولنوب قلاعه امداد ارسالی مکرراً توصیه و اخطار
ایدن اسماعیل افندی به یعقوب خاندن امر المینجه امداد کوندره میه جکنی مقام
تأسفده بیان ایتمکدن بشقه هیچ برشی یایما مشدر.

محاصره و تضییقک صوکلرنده ایدی که برکون چینلیلر طرفندن قلعه نك
دینه عاشر اهون کلدی و دیدی که: « یعقوب خان اولدی. چینلیلر قارشو

ایکی قطعه ششخانه لی طوپ اولدیفنی حقنده کی روایت صحیح دکدر.

طوره مزسیکر . تسلیم اولك وقاحتل كرى عفو ايتديرك » بوسوز اوزرينه
عسكر ايكي طرف اولوب برى ثبات وديكرى تسلیم اولمسی افكارنده ایدی .
نهایت بر برلریله مجادله یه کیر یشوب تسلیم اولدیلر . چینلیلر عن اصل ترکستان
اهالیسندن اولانلری پکین جانبه ارسال ایلدی وکاشغر اهالیسندن اولانلری
ایسه یدلرینه بر اماننامه «*» و یروب کاشغر ایچر یسینه صالیو یردی .

یعقوب خان قورلدهده ایکن ارکان خربیه رئیس (قور وپاتکین) ایله
(قولپاقووسکی) وسائر ۱۸ کشیدن مرکب اولق اوزره ۹۳ سنه سی
آخرنده ورود ایدن روس هیئت سفارتی «**» حسن صورتله قبول وریسلیری
اولان میر الای حقنده التفات پادشاهانه سنی مبذول ایلمشدر . بوملاقانده
زمان بك روسجه بیلدیکچون ترجمانلق خدمتی ایفا ایلمش ایدی . میر الای
اثنای کلامده « بنده کرایلی طریقله کلدیکمدن چینلیلرک قوتی کوردم . چینلیلر
مقدارجه سزدن دون اولدیفنی کبی سلاحلری دخی پک فادر . بناءً علیه
قزانه جفکری قویاً امید ایدرم » دیمش و حقیقت حالی سو بلمش ایدی .
روس سفراسی استحصال ایلدک لری مساعده اوزرینه (لوب) کولنی تماشایه
عن یمت واوراسی بعد الکشف ینه ایلی طریقله طاشکند عودت ایلمشدر .

بونلرک کاشغره ورودی خوقند جهتنده بولنان حدودی تعیین وتصحیح
و یعقوب خانک و یردیکي تأمیناته تشکر ایله مناسبات همجواری پی تأییدوتا کید
ایچون ایدی . اجر اقلنان مذاکر اتده زمان بك پولتیقه مأموریتی ایفا ایتش وامور
سیاسینهده مهارتی ور وسجدهده اولان طلاق و فصاحتی سایه سنده یعقوب خانه
ترکستاندن بر خیل محللر قزانديروب کاشغر حدودینی اوجهتدن توسیع ایتمک
کبی دیپلوماتلقده مهارتی مسلم عالم اولان روسلره قارشو مظهر موفقیت اولش

* بوماننامه چین یاز یسپله مطبوع برر کاغذ ایدی که هر کیمک اتده بولنورایسه

چینلیلر اورالینی ضبط ایتدک لری وقت کندیلرینه طوقونلماه منی مشعرایدی .

** بونلر طاشکنددن ۸ جادی الاولی تاریخیه حرکت ایتشرایدی .

وسبق ايدن بو خدمت عظيمه سى يعقوب خان نزدنده فوق العاده تقدير اولمشدر. چينلر اور ومچهده يرلشمش ومناسى ضبط ايدوب كنديلر ينه تقويت ويرمكه بولنش ايدى. بوارىلق دوانچينده اسيز اولوب پكينه كوندر يلانلرك شهر مذكوره وصولنده در حال اعدام ايدلديكى ايشلدلى. بواشاده لوخودار ينك عسكر ندىن الى التمش دورغانى پكىندن بر بيوك مأمور ايله برابر چين ار دوسنه كلكده اولان خزينه قافله سنى ارقه يوللردن طولاشه رق بر طاغ كنارنده على الغله باصديلر وخزينه يي يغما ايدوب مأمورى يعقوب خانك حضور ينه عرض ايتديلر. مشار ايله مأمورك قتلنى امر ايلمسى اوزرينه مرقوم « بنم كى بر بيوك مأمور اولديرديكك ايچون چينلر ك انتقامندن قورتيله مز و نفوسنك مقدارى حسابسز اولان بر دولت معظمه ايله باشه چيقه مزسك. فقط حياتمدن بك مستفيد اولورسك. سوزم پكىنده نافذدر. ايمپراطور يچه يه يازه يم شمدى به قدر ضبط ايتديكمز ممالك بزده قالمق و بو طرفلى سرك اداره كرده طانلمق اوزره مشار اليهاى مصالحه يه ارضا ايتكى تعهد ايدرم. اكر موفق اوله مز ايسه م اول وقت اعدام ايدك » ديدكده يعقوب خان بعده ايجانبه باقلمق اوزره مرقومى محبسه كوندردى.

چين عسكرى باش قوماندانى اولان (تيسو تسانغ تانغ) احوال محليه ي عارف اولديغندن ابتدالرى بر سنه قدر حدودده بكليوب وقت فرصتى كوز تلمش و يعقوب خان كى قوى و شديد و جنگاور و شجاع بر دشمن عظيم النفس اوزرينه هجومه بردن بره جسارت ايدمه مامشدر. على التوالى پكىندن كاشغر اوزرينه هجومك تسر بى امر و اجبار ولز و مندن زياته حرركات عسكر يهده بطائت ايتديكى بيان اولنه رق هجومك تاخيرى باعث مجازات اوله جنى بيان و اشعار اولنش ايكن ينه كندى بيلديكندن شاشه مامشدر. كنديسنك اك برنجى تدبيرى تحت اسارته التانلردن كاشغر لى اولانلرى اللرينه اماننامه ويرىرك

ئۇلاد ھالىوېر ميسيدركه برنجى درجهده موفقيتى باعث اولمشدر.

کاشغریلر کندیلر نی چینلیلرک بیهه حال ایدم ایدم جکی فکر نده ایکن عکسی ظهور ایتدیکنی کورنجه چینلیلری دشمن مخوف دکل بر محب رؤف اوله رق کور مکک باشدیلر . بیچاره لر بیله مدیلرکه بو معامله مشفقانه حصول مطلبه قدر اتحاد اولمش تدایر دسایسکارانه دندر . کرچه مومی الیهک شایان حیرت درجه ده مظهر فتح وظفر اولسی دو رغائی رؤسانی هدیه لر اعطاسیله طرفه جلب ایلدیکنه حمل اولمش ایسه ده حقیقت حال اویله اولیوب برنجیسی تدیر مبحوث وایکنجیسی کاشغریلرک خطئیات وعدم اتفاقدر .

طوخسون

طوخسونده حق قولی بک بوش بوشنه او طور وب همان هیچ برایش کور مامشدر . شهر مذکور حر به الویریشلی اولیوب خط رجعت کسلیلر ایسه تسلیمدن بشقه چاره اولمادیغدن یار جعت ایدلمسنی ویاخود بعض تدایر حریه یه تشبث اولمشنی اسماعیل افندی مکرراً اخطار وایلر وده بولسان پانصدلره معاونت ایدلمسنی توصیه سنده اصرار ایلمش ایسه ده کارگیر تأثیر اولمامشدر . حق قولی بک اسماعیل افندینک اجبار یله مؤخرآ یالکر دوانچینه امداد اولق اوزره بیک سواری ایله بیک نفر پیاده کوندرمشدر و فقط پک کج طاور امشدر .

عساکر امدادیه طوخسوندن درت بش ساعتک مسافه کیتدکدن صکره اووقته قدر ضبط اولمش اولان دوانچیندن کوزل سلاح قولاندقلمری جهته چینلیلری یاره رق فراره موفق اولان کوچار بکرزاده لرندن بش التی کشی یه مصادف وشهر مذکورک استیلا اولندیغنه واقف اولنجه ارتق ایلر ویه کیتمکدن صرف نظر ایدوب طوخسونه عودت ایلدیلر . دوانچیندن فرار ایدنلر کرک بو عسکرلره یولده وکرک مؤخرآ طوخسونده «چینلیلر پک زبوندر . بزه ابکی طوب ایله برقچیوز پیاده ویرک . عون حق ایله دوانچینده کی چینلیلری

كاملاً قىرەرز » دىە بىر تىكلەيدىغان بولمىشلىرى ۋە ھىفكە سوزلىرىنى كىسەيە دىكلەتە مامىشلىرىدۇر .

كېنەنە ئورپان ھاكىمى ھاكىم خاندىن ئورپاندىن بولغان ئىسكىر ۋە ھاھالىدىن بىر خىل سىنىك «*» چىنلىلەر قاچىدىنى خىرىنىك كىسى ۋە ئورپان چىنلىلەر ياندىن بولغان ئاشىر ھاھونىك «**» بىش ئالتى بىك چىنلى ئىلە كىش قورغانى بىر كىچە ضبط ئىدە جىكى جاسوسلىرى ئورپاندىن ئىبارىتىلىنى ئورپاننى ھەق قولى بىك بولغاندىن ئىسمائىل ئافىدىنىك ئارنى سۇال ئىلدى . مومى ئىلە « بىن پىدە ئىسكىر ۋە ئورپان ئىلە كىش قورغانە كىدەيم . ئاشىر كىلىر ئىسە مۇقابىلە ئىدەيم . سىزدە ھاكىم خانى جىلپ ئىدەك . مومى ئىلەك ئىسكىر ئىلە مەيتىكەزەك سوارىلەر ئىككىنچى ئىدە جىكىدىن ئورپان كىرە چىنلىلەر دىكىر قولى كىلىر ئىسە ئىلە ئىبارىتىلىنى چىقۇب مەيدان مۇھارەبە سەنە كىر ئىشلىرى ۋە دىشەن زورلى چىقۇبىنى ئىدەيم . ئاشىر ھەق قورغانە رىجەت ئىدە سىكىر » دىە جىواب ۋە ئورپان ھاكىم خان قىسور ئىسكىرلە جىلپ ئولدى . بولدىن سىكرە ئىسمائىل ئافىدىنى كىش قورغانە كىتدى ۋە بىك دە دىشەن ۋە رىدەنە ئىنتىزار ئىلدى . ھاكىم خانىك ۋە رىدەنە بىر قانچە سەت سىكرە چىنلىلەر كىلەككە ئولدىنى خىر ۋە ئورپان جىلپ بىكە ھاكىم خان كەفە سوارىلەر ئىلە دىشەن قارشىلىق ئىچون قىلەدەن چىقۇب ئىلرە ۋە ئورپان ھەق قورغانە رىجەت ئىدە سىكىر . بىك كىدىر ئىككىنچى قىلەدە بىر ئاقىدىنى ئىساۋول باشى يە « ئاكر بىن مۇلوب ئولور ئىسەم قىلەدە بولغان جىلپخانە ۋە ئارزاق ۋە ئاشىيانى ئىشلىە ! دىشەن ئىرامسۇن » ئامرىنى ۋە ئورپان ھاكىم ئىسە بىك ياكىلىقلا ھەق قورغانە ئىشلىدۇر . شۇ ئىلەك : مومى ئىلە ئىككىنچى ئاقىدىنى ۋە ئورپان باشى ئىسە ۋە دىشەن بىر ئاكر كورە مەيتىكە رىجەتە ئىچور ئولدى . ئىساۋول باشى ئىسە

«*» بولدىك ئىلرە ۋە كىلەنلىرى ئاقىدى بىك ئىلە مەرباب بىك ئاقىدى دىكە ئولدىكىسى مۇقەددا چىنلىلەر خەمەتلىك بولۇپ ئىقۇب خانىك زاماندا ئاقىدى ۋە بولۇپ باشى ئىدە .

«**» مەرقۇم چىنچە ئىلور ۋە چىنلىلەرنى ئاقىدى ئىلرە ئىچون ئاقىدى ئىدە . ئاقىدى چىنچە ئاقىدى ئولدىغىدىن ئاقىدى مەيتىكە ئىشلىدۇر .

بکی مغلوباً رجعت ایده یور ظن ایده رک کافه جیخانه یی اتشلیدی . بک و رودنده ایشی اکلا نیجه ارتق اوراده اقامتک امکانش زلنی تین ایده رک کمش قورغانه رجعت و محل مذکور ایسه عسا کر کلیه یی محافظه ایده جک درجه ده اولدی یغندن اورادن دخی اسماعیل افندی یی الهرق حرب ایچون غایت الویر ییشی اولان عشاق داله عزیمت ایلدی . عشاق داله قدر یوللر چول اولدی یغندن یوللرده بر درهم بیله صوبولنزی ایلدی . محل مذکور ه مواصلت ایدیلنجیه قدر پک چوق مشقت چکلمش و عسکردن بر خیلی آدم اثنای راهده تلف اولمشدر .

عاشرا هون ایله برابر فرار ایدن میراخور چینلیلرک قلت مقدار وعدم انتظامی کورنجه عاقبت یعقوب خانک غالب اوله جغنی و اوحالده اعدام ایدیله جکنی اکلامغله تکرار اسلام طرفنه فرار ایلدی و چینلیلرک حال ضعفی اکلاتدی حیفاکه اکلا یان اولدی .

چینلیلرک هر ضبط ایتدیکی محللرده کی چغتایلی کیرویه پوسکو رتمه لری اوزرینه یعقوب خان وخامت استقبالی تفکر ایده رک حق قولی بکه کوندردیکی « رجعت ایدنلر بو طرفده کی اها لی یه چینلیلرک کاشغر لیلره طوقمندقلری بیان ایله باعث فساد واختلال اولورلر و هیچ برکسده فکر مقاومت قالمز . بونلری کیرلیجه تلف ایتکه چالیش « امری میر مومی الهک طوخسونده اجرایه قالدیشدینی و بو حال ایسه ایچه سزلدی یی موجب اولدینی روایت متواتره دندر .

حق قولی بک عشاق داله مواصلتنده یعقوب خانه بر عریضه کوندر و ب طوخسونک حرب ایچون مناسب بر موقع اولماسی جهتیه ضروری اورایه چکلمکه مجبور اولدینی و دشمنه منتظر اولوب صوک درجه یه قدر چالیشه جغنی بیان ایلدی . مشار ایله بوکا قیرمش ایسه ده سس چیقارامش و یچه بهادر ایله قره شهره کیتسنی امر ایلمشدر . میر مومی ایله بونک اوزرینه قره شهره عزیمت ایلدی . یچه بهادرک میر مومی ایله اره لری ایو اولدی یغندن اکلا دیغنه کوزره

يعقوب خانك حدتلىدىكىنى واکر چاغىرىر ايسه كىتماسنى بيان ايلدى .
يعقوب خان حدودده اولان وقوعانى جزؤىجه خبر المىش ايسهده لايقيه
اکلايه مدينى (چونکه فنا خبرى کنديسنه سويلمکه هيچ کسه نك جسارتى
يوق ايدى) وايتىدىكى سوزلرده اعتماد ايلمىدىكى جيهتله حل مراق ايچون
منلا يونسى قره شهره کوندردى . وحق قولنك بالذات کلوب وقوعانى افاده
ايلمىنى امر ايلدى . منلا يونس امرى تبليغ ايلدکده مير موسى اليه « چينليلر
بو قدر ممالكى ضبط ايتىش ايکن نه يوزله کيدرم . بابام احواله واقف اولور ايسه
بنى همان اولديرير » جوابنى ويرمش ومنلا يونس ايسه عودتنده « قورله يه
کيدر ايسه م بابام بنى اولديرير ديور » دن بشقه برشى سويلما مشدر . مشار اليه
حدتلىوب بو کره عامل خانى کوندردى . بك ينه کلىنجه اوچىنى دفعه اوله رق
نياز حاکمى اعزام ومومى اليه بکه خفيا « صاقين کىتمه قورله يه کىردى بک
کون بابا ک اولدير مچک » دىوب عودتنده کلىدىكى افاده ايلمىسى اوز رينه
زياده سييله حدتلىه رک مطلقا کلىچون شديد المائل برمکتوب تسيار ايلدى .

۹۴ سنه سى جمادى الاخره سنك ۱۶ نجى صالحى كوفى ساعت ۸ راده لرنده
ايدى كه حق قولى بكدن قورله يه بر جوا بنامه كلىدى . يعقوب خان غايت
صبر سزلقه كاغذك در حال او قومىنى امر ايلدى . مير موسى اليه عريضة سنده
وقوعات مؤسسه ينى برر برر نقل و بيان ايلدكده نصره « شمدى يه قدر بدولتمه
هيچ بر خدمته بولنه مدم نه يوزله كليم » ديمش ايدى . يعقوب خان بو مکتوبى
ديكلر ايکن فرط غضب و حدتندن کنديسنه بر فئالق کش واغزى کپوره رک
وسيم سياه کسىله رک دوشوب وفات ايلمى مشدر .

حق قولى بک قورقوسندن باباسى زهراتدىكى زهرمدتلى اولوب تاثيرى مکتوبك
ورودى زمانته تصادف ايلدىكى حقه ده بر روايت وارايسه ده بك ايناندم . صحىچ ايسه اوده
نهايت جزاسى كور مشدر .

چينليلر دوانچيندن صكره قومول وطوبوق وساثر اوفق قلعه لرى ومؤخرأ

کهنه طور فانی واندن صکره طوخسونی استیلا ایلمشدرکه چینلیلر شهر مذکورده ایکن یعقوب خان وفات ایتیش ایدی .

نیاز بک یعقوب خانک وفاتی کورنجه حق قولی بکه « پدر یکنز وفات ایلدی سریعاً بو طرفه کلیکنز » مآلنده کاغد کوندردی . میر مومی الیه علی جناح - الاستعجال قورله یه کلش و اوکونی محبوس اولان سالف الذکر چین مأمورینی اعدام ایتدیرمشدر . (اگر مأمور اولدیرلسه ایدی مصالحه نك امکانی وار ایدی . ایشه عدم ملاحظه دن تولد ایدن بویله خطالر برچوق فئالقلره باعث اولدی)

میر مومی الیه فساد باعث اولماق ایچون پدرینک وفاتی تمام ۹ کون کیزلمکه مجبور اولمش و جنازه سنی قالدیر مامشدر . وایلردن کلان عریضه لره باباسی اغزنندن جواب ارسال و قورلده ایه هر کسی « بابام دوشدی . یوزی صیرلدی . طیشارویه چیقمقدن حجاب ایده یور » دیه اغفال ایتیش ایدی . بو مدت ظرفنده بک قولی بکدن کاشغر شهرینک امور اداره سنه دائر اولان بر عرض کلنجه نیاز بک ایله حامل خان بکه دیدیلرکه « برادر یکنز وار ایکن سزک حکومتکز صحیح و سالم اوله من . انی بردسیسه ایله اولدیر ملیسیکنز » میر مومی الیه بونک اوزرینه یعقوب خان اغزنندن بک قولی بکه بر مبارکنامه یازدی که « اولادم بن اختیار اولدم . ایلرولره کیده میورم آق صویه عودت ایده جکم . یاننده اولان عسکری نبی بخش ایله آق صویه کوندرد و بر هفته صکره ده کندک شهر مذکور ه کل . سکا سویلیه جک بعض سوزلرم واعطا قلنه حق امرلرم وار » مآلنده ایدی . میر مومی الیهک بوندن مرادی برادرینک یاننده کی عسکری آق صویه کتیروب اچقه قوتیله کندی طرفه جلب و شهر مذکورده کی خزینه نی ضبط ایلیمک و برادری یکریمی اوتوزکشی ایله کلدکده اولدیرمک ایدی .

بو مدت ظرفنده عشاق دالدن اسماعیل افندی ورفقاسنی معتبرنده کی

عسکرله قورله یه جلب ایلدی. مومی الیه پدرینک وفاتی بیان ایله حق حکومت برادرینک اولدیغنی ویکرمی اوتوزکسه ایله کاشغره کیده جکنی واکر قورله ده اقامتی امر اولنور ایسه تکرارکله جکنی افاده ایلسمی اوزرینه مومی الیه « بوراده کی دشمنی براقوبده کیتمکلکیز محاطره لیدر. پدرک رک بوراده متعدد تاتارلری وار. انرله خبرکوندرک » دیمش ایسه ده میرمومی الیه بورای قیول ایتمش وخزینهنی قالدیردقدن صکره عسکر دن اک جسور بیک نفر سوار ی انتخاب ایدوب وحکیم خانی وکیل براقوب خفیاً و نیازک وعامل خان ایله معاً حرکت ایتمشدر. حرکتدن اول پدرینک جسدی ارتق قوقغه باشلایغندن ایکی اوچکشی ایله خفیاً نمازینی قیلدقدن صکره اینک دریلرینه صاروب اوستندن دیکه رک برتابوته قویوب عربیه ارکاب و برای دفن کاشغره ده زیارتگاه اولان حضرت آپاق نام تربیه ارسال ایلدی ولوحودارینی ده قره شهرده بولنان عسکرک یانسه کوندردی.

میرمومی الیه معیتده بولنان سواریلره اقیچه واسلحه احسان واعطا ایتمش وچوغنک رتبه سنی ترفیع ایتمش ایسه ده برغانده سی اولیوب مؤخر آبوحر بقر کندیسنه خیانت ایتمشدر. میرمومی الیه فکر ی اگر سلطنته موفق اوله منر ایسه آق صوده کی خزینهنی الوب خوقند طرفته فرار ایتمک ایدر. ایشته بوقرله بورکور وای وکوچاره اوغراوب آق صوبولنه طوغرلدی وشر مذکور ره ایکی ساعت قدر تقرب ایتمکده کندیسنی درت بیک سوارینک تعقیب ایتمکی کوردی معبلرک نه طرفدن کوندرلکی اکلماق ایچون قورله شهرینه باقه لم.

﴿ حکیم خان ﴾

حق قولی بیک قورله دن عادتاً خفیاً فراری ضابطان وامرانک باعث اغبراری اولمغله اوکیجه علله بک دادخواه ومحمد کریم دادخواه وعطاوای پانصد وکور طاش دادخواه ومحمد یار میرزانک تشویقیله جمیع ضابطان رفع لوای عصیان ایدرک حکیم خانک یانسه کتیدلر ومومی الیه « یعقوب خان اولدی. حق قولی بک بز ی براقوب قاچدی. سنی پادشاه ایده جکر » دیه پادشاهلنی

تکلیف و حکیم خان قبول ایتیمجه « یاپادشاهانی قبول ایتلی و یاخو د اولمی »
 دیه تهدید ایتدیلر . مومی الیه بالضروره قبول ایدنجه کیجه یار یسندن صکره
 تفکر آتیه رق تبدل سلطنت اعلان اولنوب ایرتسی کونی عموماً کندوسنه
 بیعت اولندی . افندیلر حضوره کیندکلرنده حکیم خان اسماعیل افندی یه
 وقوعاتی افاده ایله سز نه دیرسیکز دینجه مومی الیه « ایو اولماش چونکه حق
 قولی و بک قولی بکلرله ذاتکزر بر پادشاه اولدیفکردن دشمن قوده ایکن ملک
 شورش ایچنه دوشه جک » جوانی و یرمش و حکیم خان قارشولق بوله میوب
 « نه یال قدر بویله ایش » دیه ایشی کچشد یرمش و فقط زیاده سیله دلکیر اولمشدر .
 افندیلر کندیلر ینک مملکتلرینه کوندرلمسی حقنده حکیم خاندن رخصت طلب
 ایدنجه « کاشغره کیتدیکم وقت اورادن کوندر یرم » جوانی الدیلر و بونک
 زماننده هیچ برایشه قارشمیدیلر .

حکیم خان پادشاهانی اعلان اولننجه بخشش اوله رق عسکره البسه و اقچه
 احسان و کاشغر و الیرینه محرات ارسالله جلوسنی بیان و اشعار ایلمشدر .
 مشارالیه قرغز محمد کریم دادخواه ایله محمدیار میرزا و قیچاق طاش دادخواهک
 تحت قوماندالرنده اوله رق درت بیک سواری یی آق صوده کی خزینه یی ضبط
 ایتک و اورایه کیدن حق قولی بکی طوتمق ایچون هان اوکونی قورله دن سوق
 و تسبیل و میر مومی الیهک اولدیرلما سنی و کاشغر قطعه سنددن چیقوب کیتمک
 شرطیله صالیو یرلمسی امر و تنبیه ایلدی . کندیس قورله دن حقیقه جنی ایچون
 شهر مذکورده قلان قصور عسکری ده مفرزه مفرزه آق صواوزرینه سوق
 ایلمشدر . ابتدا چیقان درت بیک سواری بر سرعت عاجله ایله یول یور ییوب
 حق قولی بکه یتشدیلر که یوقاروده میر مومی الیهه یتشدی دیدیکم عسکر بونلر
 ایدی .

معقبر حق قولی بکک عسکرینه خطاباً بز مقدارجه سزدن چوق
 اولدیفمزدن ممکن دکل غلبه ایده مزسیکز . نافله یره قان دوکلسون تسلیم اولک

ديه باغرىنجه مير مومى اليهك معيتده كى عساكر بونجه انعام واحسان كورمش
ايكن در حال بكي ترك ايله تسليم اولديلر . حكيم خانك عسكى بك و نياز بك
وعامل خان ايله برابر آق صويه كيرديلر وشهرده حكيم خانك پادشاهلغى اعلان
ايلديلر . نياز بك او كيجه خسته وعامل خان ده بر ايكى كون صكره كاشغره فرار
ايتشدر . حكيم خان عساكر ينك قوماندانلى ايله آق صو واليسى عبدالرحمن
واق صوده بولنان خزينه نك محافظى محمد موسى طوحساوه وخزينه حيلردن
قلم وديكر بر قاچ خزينه جى ايتسندكلى قدر اچى يى دست اختلاسلىر يه
كچىروب حق سكوت اولق اوزره ديكر بش التى پانصد لره يوزر ينبوع
(بر ينبوع بشيوز درهم خالص كوشدر) ويرديلر وخزينه دن بش پاره
بيله الهىيان حق قولى بكي يدى سكر كشى ايله صاليو يروب حكيم خان جانبىنه
شو مالد به مکتوب كوندرديلر :

« آق صويى ضبط ايتدك قدومكزه منتظرز . بزكلمزدن ايكى كون اول حق قولى بك
بولدن شهر ادم كوندروب خزينه نك نصفنى الديره رق بشقه محله كوندرمىش ونصف
ديكرى ايسه يد ضبطمزه كچمشدر . مومى اليه كاشغردن چيقيم شرطيله صاليو يردك »
حكيم خان آق صودن بو خبرى النجه قره شهرده بولنان لوخودار يه
قورلاه يه كلمسى حقنده خبر كوندردى . مومى اليه قورلاه ده كى قارغشه لقندن
ازه جق معلوماتى اولدينى جهته يانته درت بش بيك عسكى الهرق حركت
ايلدى . حكيم خان استقباله اسماعيل افندى يى كوندرمىشدر . مومى اليه اسماعيل
افنديدن احوالى وكنديسنىك نچون چاغرىلديغى سؤال ايلد كده افندى مومى
اليه وقوعاتى مجملأ حكايه ايله « سزى مؤبدأ والى ايدم جكلرده انك ايجون
چاغرىديلر » جوابى ويردى . بونك اوزرىنه مومى اليه حكيم خان ايله ملاقاته
ايتش وكنديسنىك فرمانى يازيلوب قورلاه يه والى كى اجرا قلمشدر . حكيم خان
مومى اليه او كون آق صويه حركت ايدم جكنى ودشمن كلير ايسه مقابله
ايدلسنى افاده ايلد كده مومى اليه « دشمن زورلى چيقار ايسه نه پالم ؟ » ديه
سؤال ايلينجه « رجعت ايتدك او وقته قدر بلكه بزده كليرز » ديدى . مومى اليه

ئەۋلاد گۆزەللىكى

www.ewlat.org

www.uyghurkitap.com

ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازىلار ئامبىرى

اولدیلر. طرفین آغر آغر ایلرولدیکندن اردهده اوچ درتیوز خطوه قدر مسافه قالمش ایدی. افندیلر قارشو طرفه فراره کیجهدن قرار ویردکبری جهتهله اوکون محاربه باشلر باشلمز عسکری معاینه ایتک بهانه سیله یواش یواش صاغ قوله قدر کیتدیلر و صاغ قول خطی قوماندانی پیچه بهادر ایله عطاوای پانصدی بزابر الوب طویچی باشی ارقادی علی اغایه «*» قرارلری افاده ایله مو می الیهدن «طوپلری دائما یوکسهک نشان الورم. دانه لر او زرکزدن آشه جفندن سزجه وقارشو طرفه تهلهکه یوقدر» جوابی النجه آتش کیرودارک اک شدت ودهشتلی برزماننده بک طرفه آت سوردیلر.

بکک صول خطی قوماندانی افندیلرک کندیلرینه طوغری کلمکده اولدیغی دورین «**» ایله کورنجه عسکره آتشی کسیدردی. حکیم خان تکمیل عسکرک اوزرلرینه آتش ایتسنی امر ایلدیکندن افندیلر قوجه برار دونک شدتلی آتشی ایچنده قالملار وزیراده سیله بوکالوب حیاتلرندن امیدلری کسمشلر ایدی. فقط جناب حق صاقلایوب بلاضایعات قارشو طرفه کچدیلر و بکک زردینه کلوب سلطنتی تبریک ایله مظفر اولسنی دعا ایتدیلر. بک بونلره مناسب مقدار عسکر و یروب هر بری تلطیف ایلدی.

مو می الیهم دشمنک ضعیف طرفی اولان وقوماندانسز قلان صول قولی اوزرینه ییغناق کوسترمش و ضرب تیغ جلا دتلر یله اعلائی لوای غالبیت ایدنجه دشمنه کندیسنی طوپلمغه میدان ویرمکسزین صول قولی اوزرینه ده هجوم ایدوب بری طرفده کی قوتلری هپ اورایه جمع ایلمشدر. دشمنک صول قولی ایسه صاغ قولک بوزلمسی و طوپلرک دائما بوشه کیدوب هان هیچ برایش

«*» حکیم خان افندیلرک الندن عسکری المش ایسده اردو ایچسده قروپ طوپلرینک صورت استعمالی لایق یله ییلیر ادم بولغا مغله مو می الیهی ناچار بر بطریقه طوپ اوزرینه طویچی باشی نصب ایش ایدی.

«**» کاشغره دورین هندوستاندن کلیر. کاظم افندی معرفت یله کاشغره طرف دولندن اوچ قطعه دورین کوندلش ایدی.

كۈرە مامسى اوزرىنە براز مدافعه دن صكره مغلوب اولمغه يوز طوتدى .
 حكيم خان عسكرىنك طرف طرف بوزلمقده اولديغنى كورنجه ارتق ميدان
 محاربه ده طورهميوب اردونك اغرلنى بولنان محله عودت واقديلك اردو
 كاهده بولنان چادرلرىنك و بالچله نقود و اموالنك يغماسنى امر ايله تسكين
 غيض وحدت ايلدى . او ائشاده عطاوايى كورمسونمى ؟ مكر پيچاره چادرندە
 قلان ۴۰ ينبوع كهوشى قور تارمق ايچون عسكردن آير يلوب حكيم خان
 اردوسى ايچنە كير مش و هر كس فرار قىيىندە ايكن چادرينە كيتمكده بولنش
 ايدى . حكيم خان « اورك شو خائى باشمه كلان فلاكتك سبب مستقلى
 اولانرك بريده بودر » ديه امر ايدنجه يدى سكر كشى بردن اوزرىنە
 قورشون ياغديروب تلف ايتديلر . حكيم خان ارتق اعاده اقبال واستقلال
 ايدە ميه جكنى كلايجه كور تاش دادخواه و كپكىلى لاورى الوب اوتوز قرق قدر
 عسكرله خوقد جهتنه طوغرى فرار ايلدى وارقە سندن آدم صالديردى
 ايسە ده اله كچير يله مدى . افراد عسكر يه نك دخى هر برى بر طرفه فرار ايلمش
 وائناي فرارده ۷۰۰ حيوان ايله نصفى مقدارى آدم يوللرده تلف اولمشدر .
 بك بوندن صكره آق صويه عزيمت ايدوب محبوس اولان محمد بابا طوحسا -
 وەيى مأموريت سابقەسى اولان اوچ طورفانە والى تعيين و پيدى زمانندە
 ولايت والىلىرى اولانلرى مأموريتارندە بقا ايله تلطيف ايلمشدر . اول
 ائشاده قورلەدن ولو خودار يندن تبريك سلطنتى متضمن عرىضە كلىش و بك دە
 موجب ممنونيت اولديغنى مشعر جواب كوندردىكى كې مومى اليه معاوندە
 بولمق اوزرە اوچ طورفاندن ۶۰۰ عسكرى بور كۈرە ارسال ايلمشدر .
 بك ختتە بولنان نياز بكة بيان حال ايله كنديسنه تابع اولمى حقتە بر قاج
 مكتوب كوندرمىش ايسە دە جواب اله مامشدر . بك قولى بك آق
 صودن كاشغەر عودت ايلنجه مأسور لر ارتق كنديلرىنك مملكتلرينە
 عودتلىرىنە مساعده ايدلمىنى استرحام ايلديلر . بك بونرك مسؤللىرى

اسعاف ایتماش و بوايسه ايکي طرفه باعث اغبرار اولمشدر .
 مشار اليه کاشغرده ايکن نیاز بکدن بر مکتوب الی که مائی « بن شمدی یه
 قدر اطاعتده بولتمقلغم باباکک قورقوسندن ناشی ایدی . شمدی بنده بر پادشاهم .
 هر کس زیر اداره سنده بولنان ممالکده اجرای حکومت ایتسون . اوز رمه
 کلیر ايسه ۷۰ بیک عسکرله قارشولرم » دن عبارت ایدی . بک بوجوابی
 آنجه چینلیلر اوزرینه کیدر ايسه نیاز بکک کاشغره کلوب ضبطه قیام ایدده -
 جکئی بیلدیکندن اول بول فساد داخلی یی باصدیرمغه قرار و یروب کاشغر
 والیرینه یانلرنده کی خزینه وعساکردن برر مقدار ارسال ایتلریخی اشعار
 ایلدی . اطرافدن عساکر کلدکدن صکره اون اون بش بیک عسکر ايله ختی
 اوزرینه حرکت اولندی .

﴿ نیاز بک ﴾

نیاز بک اقبالپرست بر آدم اولدیغندن بقای رفعت ودولتی ایچون وطنی
 علمینده دشمنله اتفاق و بولچقغنی ارتکاب ايله برخیلی زماندنبری چینلیلرله
 مخابره ایدر ایدی . بکک اوزرینه کله جکئی اکلايجه چینلیلره « یعقوب خانک
 وفاتی کاشغر اختلالاتی تولید ایلدی . بک قولی بک قرداشنک وحکیم خانک
 غائله سنی بیتورمش فقط کندیسنک قوتی ده مبدل ضعف اولمشدر . بن ۷۰
 بیک عسکر حاضرلدم . انکله غوغا و مغلوب اولورسه م سزه التجا ایدده حکم .
 شوخالدن استفاده ایدیکز ! وایلر ولیکز ! » مآئنده کاغذ کوندرمش ایدی .
 چینلیلر بوندن جسارتلنوب قره شهر اوزرینه یوریدیلر وعسکر بولنامسی
 حسینله اوراسنی بلا محاربه ضبط ایتدیلر . شهر مذکورده ايکن یارکننده
 بولنان شیخ کیر صائبدن ده « * » اهالی سزه میالدر . بکک خزینه سی قالمامشدر .

﴿ * ﴾ مومی الیه هندوستانی اولوب باشنده یدی سکر بیک مریدی واریدی . اول طرف
 اهالیسنک شیخلر و خواجهلر حقهده اولان اعتقاداتی سائر طرفلردن بیک درجه زیاده
 اولدیغندن مومی الیه قیام ایدر ايسه بک چوق اهالینک کندیسنه تابع اولمسی قویا مأمول

پاره سز غوغا ایدمز . زمینده خائنه بر طاقم سوزلری حاوی مکتوب آنجه بر قاندها جبار تلتوب قورله یه کلدیله .

قورله ده کی لو خودارین صوکه درجه یه قدر مقابله یه قرار و یروب کیفیتیه بکه اشعار ایتیش و بک دن بور کورده کی ۶۰۰ عسکر ایله برلشوب دشمنه مقاومت و عاجز قانور ایسه ارقه ده کی شهره رجعت ایدلسی و باشنده کی غائله بیتد کدن صکره کندیسنگ کله جکی جوانی المشر . بو ائنده ایلچی یعقوب بک طرفدن ایکی حاجی ایله کوندریلان مکتوبلر نیاز بک طرفدن طوتیلمشدرکه بونلر غایت مهم شیلر ایدی . بک خسته یاقلاشدقه ختلیلرک ایلر وده کی مفر زه لری بولندقلری موقعلری ترک ایله کیرویه قاجارلر و نیاز بک ختنده اولان ترکستانلیردن ایش باشنه قویدیلدی و فقط معیتلرینه بر مقدار آدم و یردیک پانصدلر دخی معیتلر یله قاجوب ائنه ی راهده بکه عرض دخالت ایدرلر ایدی . بک ایلر وده کی غومه و سانجوبکی مواقعی برر برر ضبط ایتد کدن صکره ختسک بر کونلک مسافه سنده واقع اولوب بک بیوک اهمیتی اولان زاوه قورغانی (که نیاز بک اوراده ایدی) اوزرینه بوغچه برداری پیشدار اوله رق کوندردی . ختن سوار یلری بوغچه بردار اوزرینه حواله سیف و سنان و فقط کوردکلری متانت حیدرانه دن اورکه رک این المفر کویان اولدیله .

نیاز بک زاوه میداننی پیاده ایله تولد یرمش ایسه ده بونلر عسکر دکل تشویق و ترغیب و تهدید و ترهیب ایله طوللمش کویلی ایدی که سلاحری (قره کلنک) تعبیر اولسان طپوزلی چوب نوعندن صویه اولوب درت خط اوزره دیزلمش ایدی . سواری محاربه سنگ صوکنده بک ده کلوب یتشمش و فقط پیاده لر ارقه ده قالمش ایدی . ختن پیاده لرینه تسلیم اولنمسی تکلیف اولندی . قبول ایتدیله .

اولدیغندن بر فالتی چیمقامق ایچون یعقوب خان موسی الیمی التفات ایله اغفال ایتیش و کویا مریدی اولمش و حتی مریدانی بالجمله تکلیفدن معاف قیلدقدن بشقه سنوی یکریمی اوتوز بک غروش هدیه و مکه بولنش ایدی . حال بویله ایکن موسی الیه برورده نعمت و انصاف اولان ذاک اولادینه خیانت ایتدی و بوندن بشقه دشمنه ایکی مکتوب ده ایلدیله .
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

« اللکرده کی صوپه لری آتوب کویلر کره کیدک » دینلدی . عقللری همان هیچ برشیه ایر میان کویلیلر عنادلر نده مصر اولدیلر . بونک اوزرینه بکک امر یله سوار یلر برایی ال آتش ایدنجه کویلیلر تلف و محروح اولانلری ده اولمیانلری ده جمله یوزلری اوزره یره قبانلی نهایت بونلرک کویلرینه کیشملرینه مساعده اولندی ختیلیرک محل مذکور میداننده بر بطریه طوپلری وار ایدی که قوماندا . فی یعقوب خانک عساکر نندن مقطوع الید بر افغانلی ایدی . مرقوم فوق العاده غیرت ایده رک و معیتنده کی عسکری قلنچ ایله بالتهدید ثبات ایتیر دهرک خیلوجه ایش کورمش و کاشغر عسکر نندن ایچه آدم تلف ایتمشدر . محاربه نک صوکلر نده یتیشان کاشغر پیاده لری بو طوپچیلر اوزرینه هجوم ایدوب جمله سنی قلنچدن کچیر دیلر و ضابطلری اولان افغانلی یی مقیداً حضوره کتیر دیلر . بک در حال قتانی امر ایلدی . اشو محاربه اقشامه قدر محمد اولوب ختیلیردن درت بش بیک کشی تلف اولمش ایسه ده بر خیللیسی زاوه قلعه سنه تحصن ایتمش و طوپ و تفنک ایله مقابله یه قالدیشمشدر .

نیاز بک زاوه ده بولنانلری « بوراده دشمنه مقابله ایده بک درجه ده قوتمز یوق . بن ختنه کیده یم . اندن صکره بونلرک دفعی چاره سنه بقارز . شمیدیلک سز ثبات ایدک » دیه بالاغفال ختنه صاووشدی . زاوه ده بولنانلر دخی اوکیجه قلعه یی ترک ایله ختنه فرار ابلدیلر . ایرتسی کونی بک قولی بک بلا مانع قلعه یه داخل اولدی .

نیاز بک زاوه نک ضبطی خبر النجه ارتق محاربه یی کوزینه الدیره میوب فراره قرار و یرمش ورؤ سای عساکری حضورینه جلب ایله « بزاولنجه یه قدر محاربه ایده بکر ایشته شمیدیلک ایی دوه کسدم . عافیتله یدکدن صکره خزینه ده کی اموال و اشیا یی یغما ایدیکر . سزه بخش ایتدم شاید مغلوب اولور ایسه کد دشمنه یرامسون » دیوب و بونلری طعام اوزره بر اقوب کندیسسی ۱۲۹۴ شوالنک ۱۵ نجی کونی فرار ایتمشدر . رؤسا یمکدن صکره خزینه یی یغما یه قوشدیلر و فقط ذیقیت اشیا بوله میوب اوتیه بری بعض اشیا آله یدلدیلر . چونکه نیاز بک اولاد و صبا ایله برابر خزینه نک بوکده خفیف

بهاده آفر اولانلر بی اولجه چیقاروب چین طرفنه آشیرمش ایدی . یغما کران نه دن صکره عقلر بی باشلرینه الوب نیاز بی ارادیلر وارقه سندن آدم صالدریدلر ایسه ده بوله مدیلر . نیاز بکک فراری اوز رینه ختکک رؤسای زاویه کلوب بکه بیعت اتمکله بکک زاوه دن ختنه کیمش واهالی یه قوتی کو سترمک ایچون عسکرینه آتشی تعلیم اجرا ایتدیرمک واطهار شادمانی ضمننده طوپلر آتدیرمق کی نمایش اجرا ایلمشدر . مشار الیه ختنده سکز کون اقامت ایتدی و غایت موخش بر خبر النحه کاشغره آدم کو ندروب حرم طاقتی یارکنده قالدیردی .

✽ ارحودارین و کوچارلیلر ✽

لو خودارین قورلده برمدت محاربه دن صکره دشمنله باشه حقیقه میه جغنی
اکلامغه بورکوردده بولنان ۶۰۰ عسکرله برلشمک ایچون چینلیلرک خطوط
محاصره سنی یاروب رجعت ایلدی . چینلیلر کندیسینی تعقیب ایتیموب قورله یی
تحت ضبطلرینه کچیردیلر . لو خودارین بورکوره واصل اولدقدده اوراده بولنان
عسکرک فرار ایتدیکنی کوردی که بونلرک فرارلرینه کوچارلیر سبب اولمش
ایدی شو یله که :

يعقوب خانك پانصدلرندن اولان كوچارلى قادر بك مشار اليهك وفاتنده
حكيم خانك خدمته كيرمش ومومى اليهك مغلوبيت اخيره سى اوزرينه كوچاره
قاجوب اختفا ايمش ايدى . مر قوم قورله نك محاصره سنى خبر النجه ميدانه
چيقه رق چينيلرك قوى وشديد اولديغنى وانعام واحسانلر بنه نائل اولمق
لو خودارنى طومغه متوقف ايدوكنى باليان اهالى ي اغفال و بور كورده بولنان
عساكره دخى اكر لو خودار ين ايله برلشوب چينيلرله محار به آرزوسنده بولنورلر
ايسه كنديلرى اوزرينه كله جكنى بيان واشعار ايلدى. بور كورده بولنانلر بو تهديد
اوزرينه ارتق اوراده طوره ميوب هر برى بر طرفه فرار ايلمشدر . لو خو -
www.enlat.com

مومی الیه ینه فتور کتور میه رک عساکر موجوده سیله اختیار اقامت و چینلیله مقابله یه غیرت ایتمک ایستمش ایسه ده قادر بکک تحت اداره سسندده اوله رق کو چارلیلردن برجم غفیرک بور کور اوزر ینه کلکده اولدیغنی خبر النجه بور کورده قالوب ایکی دشمن اره سنده ازیلمسکدن ایسه کو چارلیلرک بر طرفی یاروب بای قصبه سنه رجعت ایتمکی ده اسلم کوره رک کو چارلیلر اوزر ینه غایت شدتله هجوم ایلدی . کو چارلیلر فراره یول و یر مامک ایچون بک چوق چالیشمشلر و فقط شہسوار میادین رزم و مصاف اولان دورغانیلرک تاز یانہ آتش نثار قهر و نکالنه اوغرا یوب کلی تلافات و یرمشلردر . مومی الیه بو ملحمہ کبرادن قور تیلیر قور تیلمز کو چارده دخی برمانعت قویہ یه اوغرا مشدر . چونکہ یول اوزر رنده بولان کو چار شہرندن برخیلی سرسری قارشوسنه چیقوب کندیسینی توقیف ایتمک ایستمش ایدی . مومی الیه انلری دخی برر حملہ غضنفرانہ ایله سوراخ فرار و اختفایه طیقوب بای قصبه سنه کتیدی .

قادر بک چینلیله کیدوب مومی الیه ایله محار به ایتدیکنی و فقط دورغانیلرک غایت جسور و جنگاور اولملری حسیله در دستنه موفق اوله مدیغنی عرض ایلمش و بو خدمت و صداقتنه مکافاۃ ایشیغل اغالق (والی و کیلی دیمکدر) رتبه سنه نائل اولمشدر .

لو خودار ین چینلیلرک کو چارلیلرله برابر بای اوزر ینه کلکده اولدیغنی خبر آنجه محل مذکورده دیکش طوتدیرمه جغنی اکلا یوب آق صویہ رجعت و کندیسندن صکره ورود ایدن چینلیلر بای بلا محار به ضبط ایلمشدر . مومی الیه آق صوده دخی چارہ مقاومتک بولنه میه جغنی اکلا نجه محافظ یچہ بهادر ایله مارال باشنه رجعت ایتدی . یچہ بهادر صورت حرکتلرینی باتحیرات بکه اشعار ایلمش و « چینلیلر قورله . بور کور . کو چار . بای . آق صو . » *

(*) واقعا یچہ بهادرک کوندر دیکی تاریخده یعنی ۹۴ شوالک ۱۹ نجی کوننده آق صو چینلیلرک اننه یکماش ایسه ده (چونکہ آق صونک ضبطی ۹۴ ذی القعدة سنده در)

شېھەرلىرىنى ضبط ايتدى . بىز آق سو در ياسنى كچوب آي كول قىصبە سەنە كەلەك .
اورادى دە مارال باشە كەيدە جەز . چىنلىلەر بىر ياندىن كەلگەندە در » سوزلىرىنى
يازمىش ايدى .

ايشە ختتە بەگە واصل اولدىغىنى بىيان ايتدىكىم موخس خىر بو ايدى . مشار
اليە در حال يار كەندە حرەكت ايلدى . هر نەقدەر اردو حرەكت ايتىش ايسەدە
ەسكەر يېتىدە » يعقوب خان هر محار بەگە ايتدا سەندە بىزە احسان وىر يرايدى .
يەكەندىن بىر محار بەگە كەتمەكە اولدىغىمىز حالەدە بەگ دىھا احساننى كۆرەمىور ز »
سوزلىرى دوتەمكەدە وخشنىد سىزلىق امارەلىرى كۆرەلمەكە ايدى . بەگ اثنائى
راھدە كاشغەرە دائىر بىر خىر موخس دىھا الدى .

بەگە ختتەدە ايكن بعض مەفسەلر » چىنلىلەر كۆندىن كۆنە ايلەر كەلگەندە در . ارتقى كاشغەردە
حەكۇمەت ايتىك مەمەن دىكل . فراردىن بىشقە چارە يوق » دىھە فرار فەكرىنى القائىش اولدىقلىرىدىن
مشاراليە فرار ايدىك اولدىقلىرىدىن سەكرە احسان اعطاسەندە زوم كۆرەمىش وحقى ختتەن بىر قاق
دوھە يوقى نەقود و ذىقەمەت اموالى خفيا ھەندو سىستانە يوللا مىش ايدى . خىفاكە بو كەيدىن مال
مۇخرى بەگكە اننە كچەمىش و مشاراليە بو ايش ايتىشون پەك چوقۇق چالاشمىش ايسەدە
در دىستە موفقى اولامامشدر .

﴿ كاشغەر و قوعاتى ﴾

چىنلىلەر كە مەظفريات مەتوالىەسى كاشغەردە شىوع بولتەجە كەنە شېھرىنىك محامە -
فەزى دالو يىنىك اوغلى اسلام اھون يىكى شېھرىنىك ضبىلى املنە دوشوب كەندىسى
كەبى بىر قاق سىرسىرى ايلە ەقەد مشورتەن سەكرە باباسىنى دىخى اغفال ايلدى . يىكى
شېھەردە و كىلاى دولەتكە زوچە و چوققىلى ايلە اھالىدىن بعض كەسە اولوب محامە -
فەزەسى مشكل اولدىغىندىن و شېھەر مەزكۇردە كەي ەسكەركە مەقدارى امرە محافظەيە
غەيرە كافي بولندىغىندىن مەاونتەدە بولتەق اوزرە هر كەچە دالو يى مەعتى ەسكار كەندىن

مومى اليە مەكتو بەگ ختتە واصل اولتەجەيە قەدر شېھەر كەبەھە حال چىنلىلەر كەيدىتە كچە جەكەنى
بىلدۈرگەن شېھەر مەزكۇرى دىخى ضبىلى اولانان شېھەرلەر مەپاننە ادخال ايتلىشدر .

تاریخ قسمی کاشغر اون اوچنجی عصر

اللی کشی کوندیر ایدی . ایشته بواللی کشی برکیجه شهر مذکورک قپولرینی
 آچوب دالوی عسکرینی ایجرویه الیدیر . شهر مذکورک محافظی محمد ضیا
 پانصد عسکرینک جزؤتی جبهتیه مقابله دن عاجز قالش . ودالوی طاقی ایسه
 غافل اولان واکثر یسی عجزه صبیان ونسوان بولنان اهلینک برخیلیسنی تلف
 ایلمشدر .

قتال صباحه قدر دوام ایتدکدن صکره دالوی طاقی شهرده بولنان
 نسوانک صاحب حس و جمال اولانلرینه کندیلرینه وارملرینی تکلیف
 ایلدیلر . اشبو نسوانک یعقوب خان مرحوم ایله امرا واعیان واصحاب
 حیثیتک حرملری وهمشیره وکریمه لریدر . چونغی تکلیفی قبول ایتدیکندن
 اعدام اولنوب چوقورلره طولدرلش . واطاعت ایدنلر البسه فاخره ایله قلعه
 دیوارلری اوزرلرنده کر دیر یلوب کهنه شهر اهلینسه نمایش ایدلمشدر . شهر
 مذکورده بولنان اموال واشیاء نفیسه و یعقوب خانک ادخار ایلدیکی نقود
 وفیره دالوی واسلام اهنونک ید ضبطنه کچمش . ودالوی ایسه معیتی ایله برابر
 اسلامیته ترک ایله اسکی مذهبنه کیروب اسمنی اولکی خود الایه تحویل
 ایلمشدر .

یارکند یولنده بکک الدینی خبر بو ایدی . بوحوادث هر فصله اردو ایچنده
 طویولمغله اختلال اماره لری کورلمکه باشلمش وعسکرک چونغی کاشغری
 اولدیغندن شهر مذکور حادثه سی کندیلرینه پک آغری کش ایدی . هرکس
 حرمنی وهمشیره وکریمه سنی و اموال و اشیا سنی دوشنمکده و برآن اول کاشغره
 وصولی ارزو ایتکده اولوب یوآرزوی صومعی بکه عرض و اخطارو « شهر مزده
 بویله بروقه اولمش ایکن او طرفه کیتمیو بده آق صوبه عن یمتک احتمالی یوقدر »
 سوزلری دخی اسماع ایدلدی . بونک اوزرینه یارکند و وصول ایچون دها
 زیاده تعجیل ایدلمش . وشهر مذکوره وصولده عسکر دن برخیلی کسنه نک
 اثنای راهده اردو پی ترک ایله کاشغره فرار ایتدیکی کورلمشدر . ایرتسی کونی

قوجى باشى محمد كرىم پانصد ايله (قوجى باشىلغە ايشىق اغاسى دىنور) محرم باشىنىڭ يار كەندىن آق صوبە چىنلارە فرار ايتىدكلىرى خبرلەندى. عسكەر يىنىندە ايسە خشنود سىزلق كىتەكجە تزايد ايتىمكە ايدى . ضابطاندىن اوروم وای پانصد ايله سلطان پانصد دىكر بش پانصد ايله عقد اتفاق ايدەرك عسكەر فرار دىن و احوالك قارغشە لغىدىن استفادە ايدوب بىكى و يار كەند واليسى مىلا يونسى و بىوك اوغلى محمد امين پانصدى قتل و اقچەلەرنى غىصب ايجون عساكر كىرمەقدارنى تشويق ايله اختلا لە قالدیشدىلەر . فقط عساكر كىرەر برر صاوشمىسى جەتەلە نائل امل اولەمدىلەر . بوسىلە بىك بونلرە اوغراشمىسە حاجت قالمىدى . بىكە مىلا يونس ايشىك ارتق فایە و ارە جەنى اكلامغە ھندوستانە فرارە قرار وىروب مىلا يونس او كىچە شەھردىن چىقىدى فقط عسكەردىن برجم غەير قارغەلق قىسە سەندە يتىشوب فرار دىن منع ايتىمكە يار كەندە عودتە مجبور اولدى . حالبوكة او كىچە بىك دە فرار و فقط پانصدلردىن برى ارە سەندىن يتىشوب « نرەيە قاچە يورسىكر ؟ و بوقدىر خلقى كىسە ترك ايدە يورسىكر ؟ دھا دشمن كەند فرار عىب دكلىدر ؟ بر كەرە چار يىشەلم . اگر مغلوب اولور ايسەك اووقت قاچەلم » دىە اصرار لە قارىشىق رجا ايتىمكە فرار دىن صرف افكار ايلمش ايدى . بو حوادث ايرتسى كوفى طويونلەجە « بىك قاچامش . مىلا يونس قاچمش فقط بىك كىروىە چو یرمش » شەكلنە تەبىل اولغى ايتىلدى .

بىك كاشغەرە در سعادەتن ايلك كلانلر ايله كاظم افندى و على اغاى ۱۵۰۰ پىادە و ۳۰۰۰ سوارى ايله يار كەندە ترك ايدوب بىدكانەندىن بشيوز كىشى ايله كاشغەرە متوججەا حركەت ايلدى . انىل رادە ارباب فسادك رىئىسلردىن بر قاچىنى اعدام ايتىر مىكە معيتلەندەكى عسكەر بىك حضور ینەكلوب ەرض معذرت و ندامت و بيان اطاعت ايلدىلەر . بىك يار كەندىن فرار ايدوب دە موفىق اولەمدىنى كىچە محرملردىن كاشغر اھالىسىندىن اولانلرى وطنلەرنى ترك ايتىمكى ايتىمكەلىرى جەتەلە منسوب اولدقلىرى شەھەرلە فرار و يوللردە بولغان عساكرە

بک فرارینی بیان و اخطار ایلدیکنندن عساکرک هریری بر طرفه صاووشمش ایدی . بک یارکنددن یکی حصاره کلنجه برچوق عسکر فراریلرینی در دست ایله ضرب و تأدیپ ایدوب عسکره قید ایتدیردی و اورادن کاشغره وصولنده آق صوده کی عساکری الهرق کاشغره کلش و کهنه شهر اها لیسيله یکی شهری تضييقه قالدیشمش اولان لوحودارینی محصورینک ال خبره لری و چو یلی کتوکلر ایله مدافعه شدیدنه عرض سینئه تحمل ایلمکده بولدی . بک ورو . دیله امر محاصره تشدید و پوتیلر ایله محصورین تضييق ایدلمشدر . محاصرین طرفندن دیوارلری آتقی ایچون لغم آچغه ابتدار و محصورین طرفندن دخی عملیاتک ابطالی ضمنده فوق العاده صرف اقتدار اولمشدر . محصورین تلف ایدیله جکلرینی بیلدیکچون زاد و ذخیره سی یتیمکه یوز طوتدینی حالده دخی ینه مقابله ده ثبات ایدر ایدی .

چینیلر کندیلرینه فرار ایدن قوجی باشی ایله محرم باشینک اسلامک پریشانی احواله دائر و یردکری خبر لردن جسارتلنمش و اول ارهلق شیخ کیر صائبون بونی مصدق برده مکتوب آلمش اولدق لردن ایلر ولمکه قرار و یردیلر و اول اثناده یارکنددن درت بش ساعت ایلر وده بولنان عسکر ایچون کوندر یلان ارزاق و سائرهنک (که بشیوز حیوان یوکی ارپه و بغدادی و آتمک و اوت و برنج و سائره در) سوقنه مأمور طوخته نیاز یوز باشی ایله قربان سرکار و محمد نیاز پنجاه باشینک بالاتفاق ارزاقی کیر لیجه طاغ یوللردن قاجیره رق کندی ماللری اولق اوزره تقدیم ایتسی و عساکرک هرکون فرار ایتیمکده اولدیغنی بیان ایلمسی اوزرینه بتون بتون جسارتلنوب مارال باشنده اولان قوتلرینی ایکی قسمه تقسیم ایله بر قسمی یارکند و دیگر قسمی کاشغر اوزرینه سوق ایلدیلر .

چینیلر بو خاتلردن طوخته نیازه یارکند و الیلکنی و محمد نیازه دخی پششفسلکنی یعنی امور ضابطه بیوک مأموریتنی و قربان سرکاره دخی دورغه بکلکنی یعنی امور عدلیه مأموریتنی وعد ایشلردر .

چینگیلرک کاشغر اوزرینه کلان عساکری بکک یکی شهری ضبط ایتسنه هیچ برشی قالدینی برزمانده یتشمش ایدی . چونکه محصورین برقیه قدر بار و - تلی قالدیغندن ایرتسی کونی یافرار ایتمکه و یاخود تسلیم اولمقه قرار و یرمشلر ایدی . چین عساکرینک بایراقلی کورلیدی بکه خبر و یریلنجه مشارالیه مقا - بله ایدهمیه جکنی بیلدیکندن اله بیلدیکن اشیا و نقودی و اصدقای بندکاتی و برادری حیدر قوی بکی مستصحباً اوش طریقله ۹۵ صفرنده خوقنده فرار ایدی و اردو قارمه قاریشیق اولوب عساکر ایله اهلیدن برخیلیسی بعض اشیا و نقودا یله عائله سنی الوب فرار یوانی طوتدی . مشارالیهک فرار یله کاشغردهکی حکومت اسلامیه کلیاً محو و مضمحل اولوب مملکت چینگیلرک اله کچمشدر . بکک دیگر برادری اولان ایشان قوی بک هر نصلسه فرار ایدهمیوب چینگیلره تسلیم اولمش و چینگیلرکندیسنه برآی قدر حرمت ایتدکن صکره مؤخرأ قتل ایلیمشدرکه سبب قتلی سوء حالی ایدی .

لوحودارین ایله شهودارین کاشغریلرک فرارینی کورنجه « بونلر محاربه آدمی دکل . دشمنی اوزاقدن کوریر کورمن فرار ایدهمیورنر . بویله آدملره بوقدر مال لایق دکلدر » دیه معیتارندهکی دورغانیلری فرار ایتمکه اولان اهالی و عسکر اوزرینه تسلیم ایدوب یوللرده تصادف ایتدکری آدماری صویه صویه روس طو پراغنه قدر فرار ایتشلردر . ایشته کاشغر بوزغونلنی بوضورنده وقوع بولوب فرار یلر ماللرینی چینگیلردن قاچیردقلری حالده دورغانیلره قرغن طائفه لرینه قایدیرمش و بعضیسی جانی ده قورتاره مامش و برذلت و سفالت فوق العاده ایچنده یوللرده قالوب برخیلیسی و خصوصیه عجزه نسوان و صیان آچاق و صفوقدن اثنای راهده تلف اولمشدر . مال و جانی قورتاروب سالماً خوقد طرفنه فرار ایدنلر خمس درجه سنده در .

میرزا احمد بک بوقار غشهلوق ائناسنده میدانه چیقوب فرار تدارکاتنده اولانلردن برخیلیسینی « ارقداشلر ! مجتمعاً چیقلم . پراکنده کیتیملم .

طیشاروده ایکی دشمن وار. بری دورغانیلر دیکری چینلیلر در. بو کیجه صبر ایدیکر. یارین صباح هپ بردن چیقارز. او حالده مخاطره ازمش اولور. ماننده سوزلرله طرفه جلب واماله وقولری قیایوب او کیجه شهری محافظه ایلدی. ایرتسی کونی قولری آچوب چینلیلر اولک قولردن کیرر ایکن کنیدیسی باشنده اولانلر ایله ارقه قپودن چیقوب خوقنده فرار ایلمشدر. چینلیلر بونلری تمقییه هم لزوم کورمدی و همده وقتلری اولدی. لزوم کورمدی چونکه شهری کاملاً ضبط ایله ایچنده کی اهالی بی دائرة اطاعته ادخال اتمینجه فرار یلرله محاربه بی ایستمدیلر. وقتلری اولدی چونکه شهره کیرر کیرمن هر بری فرار یلرک ترک ایلدکری اموالک غارتنه قویولدیلر. کاشغرک یرلی اهالیسندن برخیلیسی یوللرک کاملاً قار ایله مستور اولدیغی بیلدکلرندن ناچار شهرده قالمی اختیار اتمش ایدیلر. چینلیلر شهره کیرنجه ترکستانلیلرک ایلرو کلانلرندن ۱۷ کشی بی بلایمان قتل واعدام ایلدیلر. بومقتولارک ایچنده محمد ضیا پانصد وارایدی که حق قولی بکک قاتلی ایدی. جزاسنی کوردی { عبرت ! } سابق الذکر اسلام اهون شهره انبان نصب اولمش و باباسی خود الایه چوقلق خدمتی سبق اتمدیکچون هیچ بررتبه و منصب ویرلماشدر. سید بک ده حاکم نصب اولندی.

﴿ یا وکند ﴾

یارکند ایله خنتدن بشقه بالجه ممالک چینلیلرک الله کچمش ایدی. بونلردن اهمیتلیسی یارکند اولوب شهر مذکورده بش التی بیک عسکر وار ایدی. کاشغر بوز غونلغی خبری منلا یونسک اوغلی محمد امین پانصد واسطه سیله یارکنده واصل اولنجه و بونی متعاقب چینلیلرک ایرتسی کونی شهره کله چکی خبر دهشت اثری ده کلکله رؤسای عساکر عقد انجمن مشورت ایدرک فراره قرار و یروپ منلا یونس بیک قدر عسکرله شهردن حقیقه رق صار قول طریقه

بدخشان و کوچار والیء سابقی عامل خان ایله باباخان (که یعقوب بکک برادر - پدر) و ختن والیسی محمد امین بک و غومه والیسی قادر قول بک «*» و مومی الیمک معیتلرنده اولان طوطی قول پانصدایله ده بر قاج پانصدلردخی هندوستان بولنی طوتدیلر .

چنیلیر ایرتسی کونی مارال باشنده اسیر الدقلری ۱۵۰ کشی ایله «*» برابر یارکنده کلوب اسپرلری بش التی خانه یه حبس و محمد قر بانی والی و قادر بکی ایشغل اغاسی (والی و کیلی دیمکدر) نصب ایتمش و مسلمانلردن مقدما چنیلیرک خدمتمده بولنان طوخته نیاز نام کمسنه کیلیری اسکی رتبه لرنده ابقا ایلمشدر . بواره لق محمد نیاز یوز باشی عموم زندانلره مأمور تعیین اولنوب عامل خان و سائر نه ک دردستیچون اطرافه آدم حیقارلدی . و شیشی و پانی طائفه لرینه و کویارک بکی قر بان بکه ده بوایش ایچون امر کوندرلدی . بو طائفه لرله قر بان بک امری مع المنونیه قبول ایدهرک مقدما الدقلری رتبه لری ابقا ایتدیرمک و بر قاج رتبه ده الملق ایچون فرار یلری چولوق و جوجقلریله برابر تشکدار نام محمله صیقشدیروب دردست ایله چنیلیره تسلیم ایلمشلردر . چنیلیر بولنری زندانه اتوب ۳۳ کون قدر شکنجه دن صکره هپسنی اولدیروب باشلرخی تیمور قفسلره قویدیلر و لاجل التشهیر قلعه دیوارلرینه اصدیلر .

مارال باشندن کتین یلان اسرا مؤخرأ زندانه اتیلدی و زوجه لری محمد نیاز و طوخته نیازک تحت نظارتلرینه ویرلدی . بوالحق خاشلر مخدرات اسلامیه یی جبرأ قارشولرنده اویناتمق و اکثر یسنگ دامن ناملوسنی تلویث ایتک کبی هر نوع فحشیاتی اجرا ایتمش و محبوسینک برمقدارینی شکنجه ایله

(*) خوقددن سفارتله کلوب حبس و بک قولی بک طرفدن غومده والی نصب اولنان ذاتدر
(**) مارال باشنده ابتدا اوج درت پیک قدر عسکر و ارایدی . کاشغر حکومه تنک انقراضی زمانی حلول ایلدیکندن هر طرفده عسکرک عدم اطاعت و تباستزلغی باش کوستر دیک کبی مارال باشنده کی عسکرک موجودی دخی ضابطلر بک تشو یقیله هر کون بوزلرجه فرار ایدهرک
۵۰۰ کشی یه تنزل ایتمش و بولنرایسه بوللرده بک چوق قار اولدیغنی ییلد کلرندن بالضروره فرار ایدهر بولن چنیلیره تسلیم اولمشدر .

اولدیرمشلردر • چینلیلر بوغدارلرک محبوسیندن الدقلری پاره لرک پک ازینی کندیلرینه ویردکلرینی خبر النجه عزل ایله التیشریوز قر باج اوردیلر و نیاز بکی یارکنده حاکم و عاشراهوئی ایشغل اغاسی نصب ایتدیلر • یارکند زندانی مظلومین ایله طولمش و مقدارلری اوچ بیکی تجاوز ایتیش ایدی • بو بیچاره لر هر کون برنوع اذیت کوردکن صکره اوتوزر قرقر تلف ایدلش و یالکر ۹۶ نفری درت بش دفعه ج-لاد اوکنه کیتدکن صکره اهلینک رجاسی و نیاز بک شفاعتی ایله قورتیله بیکلمشلردکه کاظم و علی و جمال افندیلر بونلرک ایچنده ایدی • یارکندک تسخیرندن برما صکره ختن شهری دخی سوق اولنان برمفرزه چین عسکرینه هیچ برکونا مقاومت کوسترمکسزین عرض اطاعت ایلمشدر •

برازده یارکند والیسی منلا یونسی تعقیب ایدلم • مومی ایله بیک محنت و مشقت ایله صارقوله یاقلاشمش و معیتندکی عسکرک برمقداری کندیشنی ترک ایتدیکی کبی اشیا سنک برمقدارینی ده یوللرده کی قرغز طائفه سی چالوب چارپمش ایدی • صارقولده ایسه اول ارهلق الفی بک بولنمده ایدی •

(۳۵۷) اشبوالفی بکک صارقول بکی اولوب محل مذکورک ضبطی اوزرینه فرار ایتدیکی نجی صحیفه ده بیان و تذکار قلمش ایدی • مومی ایله اول تاریخده فرار و برمدت سیاحتی اختیار ایدوب هندوستان و مکه مکرمه و استانبولی کوردکن صکره تکرار عودتله صارقولک یقیننده بولنان و طاغرده میمن اولوب وحشی و اکثر یسی سارق اولان کز و دطائفه سی ایچنده اقامت ایتیش ایدی • یعقوب خالک و فاتی اوزرینه صارقول اهالیسندن برخیلی کسینه بی طرفنه جلب و برمقدار ادمه کلوب صارقولی ضبط ایتیش واوراده بولنان قاسم بانصدی اولدیروب باشلی باشنه اجرای حکومت ایتکده بولنمش ایدی)

میرمومی ایله احوالی خبر النجه منلا یونسی قارشولیوب اعمال طائف الحیل ایله مومی الیهی صارقوله کیرمکه ارضا ایتیش و مومی ایله قبودن کیر کیر من توقیف ایله عساکرینی ایچرویه کیرمکدن منع ایلمشدر • عسکرک بر قسمی الفی بکه عرض اطاعت ایلمش و برمقداری ده ایستدیکی طرفه کیتمشدر • الفی بک

منلا يونسى وقرنداشى اسحق جانى واوغلى محمد امين و محمد يعقوب پانصدلرى
واقع اولان اشعارى اوزرىنه چىنلىلر كوندردىكى كاشغره
كوندردى . چىنلىلر بونلرى درحال اولدىرمك ايستىمىلر ايسهده مومى
اليسهده حقوقي اولان صادقى بك « * » بر طاقم موانع كوستردىكىسندن محبسه
قويمىلر دركه مومى اليسه ۹۵ سنهسى اواخرىنه قدر محبسه ايدى .

الفى بك مؤخر كاشغره كلنجه پك چوق حرمت ورعايت كورمش ورتبه
ومنصبه نائل اولمشدر . چىنلىلر منلا يونسى كاشغره اموالنى « * » الفى بك طرفىدىن
ضبط اولدىغى خبر النجه اموال مفصو به نك تسليمى امر ايتدىلر . مير مومى
اليه امره اجابت ايدى چىنلىلر ايسهده صار قوله عودتنده بوخزىنه ي
ويرمك ايستامىش و بو باده چىنلىلردن بالدفعات كلان امرلر جواب
ويرماشىدر . اره دن اوچ بىحق ماه كدراندن صكره چىنلىلر بردىسه ايله
الفى بكى كاشغره جلب ايدوب همان ۳۰ بىك دكنك اورلىسنى حكىم ايتدىلر .
التىوزنجى دكنكده مير مومى اليسه جانى چىقمش ايسهده قصور دكنكلر
اولوسنى اورلىش و صار قوله قرنداشى بك نصب اولمشدر .
اليشته همجنسنى خيانت و دشمنى خدمت ايدن الچىلر ك عاقبت

حالى ! فاعبروا يا اولى الابصار !

الفى بك كى قىلى تارىخىندن اون بش يكرمى كون صكره رتبه ومنصب قايىق
نىتيله قزل طاغى قرغزلرىنك ايلر و كلانلردن بش التى كى كاشغره كمش
ودرت بش آت ايله طقوز دوه و طقوز قوتاس هديه كىمىلر ايدى . چىنلىلر
بو هديه لرك مقدما منلا يونسى اشائى راهده قافله سندن چالنان اموال و اشياىدن
اولدىغى خبر النجه چالدىلر سائر اموال و اشياى دىكى كىمىلر بى امر

(*) جنجه و چىنلىلر بىلدىكى و چىنلىلر اورومچىده ايكن فرار ايلدىكى جىمىلر
كندىلر بىنه ترجان ايشلر ايدى .

(**) ۴۰ دوه يوكى يعنى ۱۸۰۰ قيه كوش و ۱۶ قيه توز و كلچى آتون و ۳۲
بىك مىسكوك آتون اولوب اشياى سائر بىك قيهنى ده بونلر ك حاصل جمعى درجى سنده ايدى .

ایلدیلر . قرغزلر کندیلرنده بشقه شی اولمدیغنی قطعاً بیان ایدنجه جمله سی زندانه اتمیشلر والی ماء قدر انواع اذا و حفا ایله تضییق اولمشلردر . اک بیوکلری اولان ایر محمد بی هر فصله مؤخراً فرار ایده بیلمش و قصور لری ده برخی مدت ده زنده انده شکنجه کورد کدن صکره وادی انکارده ثباتلری جهتیه عفو و اطلاق اولمشدر .

بر طاقم بیچارکان اسلامک غصب اموالنه تصدی ایتدنکر یچون شو قدر جق اولسون من طرف الله مظهر مجازاة اولمشلردر . مجازاة اخرویه ایسه بشقه جه در .

چینیلرک ابتدائی ۴۰ بیگ موجودی عمار باتده قیریلانلر و خسته لقدن تلف اولانلر تنزیل اولنجه الی یدی بیگ درجه سینه اینوب چینیلر بوقوه جزؤیه ایله کاشغرک استیلا سنه کندیلری دخی شاشدیغندن و براختلال ظهورنده کلیاً محو اوله جقلرینی اکلا دقلرندن اهلینک کوزلرینی ییلدیر مق ایچون ایلر و کلانلرینی اولدیرمکه و شدتلی معامله ایتمه باشلایلر و هر کسک سلاحنی طو پلیوب آغر ویرکو طرح ایتدیلر . غریبدرکه اهالی چینیلرک پک ضعیف اولدقلرینی اکلا دقلری حالد هیهچ برکونا تشبده بولنماشدر . بوکا ظاهرده بر سبب باشلرنده کندیلرینی اداره ایده جک برمشوق اولماسیدر .
مقدما کاشغرک صدیق بک طرفندن ضبطنه سبب اولان (جزؤ ۲۱) جان لسان بودفعه چینیلر طرفندن اعدام اولندی .

چینیلر روسیه یه دخالت ایدن واک مدهش دشمنلری اولان لوحودارین ایله شهودارینک تسلیمی ایچون طاشکنده بر قاج دفعه سفیر کوندرمشلر و جواب رد النجه حدودده تدارکات اجرا سنه قالدیشمشلردر . روسلر ایسه چینیلرک امیددی و جهله قورقیوب بالعکس کولمشلردر . چینیلر کندیلرینه تر جان ایتدنکری صادق بکی بر مدت صکره «اهالیدن الدیفک پاره لری کتم ایدوب بزه ویر میورسک»

دیه مقیداً یارکنده کوندرمش واوراده برمدت حبسدن صکره ذاتا کنندیسی
 آق صولی اولدیغندن شهر مذکوره کوندروب اوراده صلب و اعدام ایلمشدر .
 جای دقت و سزای عبرتدر که مسلمانلردن چینلیره قاچهرق و طنلری
 و دینداشلی عایهنده بولنانلر عاقبت فلاح و نجات بوله میوب خدمت
 ایتدکلی چینلیلر طرفندن تلف اولوب کیتمش و جزای سزاسنی بولمشدر .
 چین عسکری ماننده بولنان و موجودلری بیک بشیوز قدر اولان دور -
 غانیلر اهلیدن بعض کمنه یه « نه اولور . بزم ایله جدی بر محار به یه کر یشسه
 ایدیکر . همان سزک طرفه کچه جک ایدک . یازیق که بر شردمه قلبیله بونجه
 ممالکی بالسهوله ضبط ایتدی . بر آووج چینلی یه مرام اکلاده جق ایچکز ده
 آدم یوقی ایدی ؟ » دیه بیان سرنش ایتمشدر . بونلر فیض آباد قصبه سی
 یقینه یرلشوب بولندقلری محلی اطرافنه دیوار انشاسیله بر شهر حاله قویغه
 باشلینجه چینلیلر شبه لنوب « اگر دورغانیلر بوراده یرلشیر ایسه مسلمانلرله
 برلشیر و فساده باعث اولور » دیه رک موافقتلر یله یانلرینه نیساجوایله
 تن جون انبانک تحت قوماند الرنده اوله رق الی یوز چین عسکری قاتوب
 مملکتلرینه اعزام ایلمشدر . دورغانیلر بای قصبه سنه مواصلتلر نده بالاتفاق
 یانلر نده کی چینلیلری و قوماندانلرینی کیجه اعدام ایدوب سلاحلرینی و پکینه
 کتور مکده اولدقلری ۱۲ عرب یوکی کوشی الوب روس طو براغنه فرار
 ایلمشدر . حاصلی کاشغر قطع جسمه سی الحاله هنده چینلیلرک ید ظالمانه سنده
 بولنوب اسلامک کورمش و کور مکده بولنمش اولدینی اذا و جفایه نهایت یوقدر .

﴿ احوال اخیر ه و معلومات متفرقه ﴾

نیازیکی اونو تمیه لم . خیشک وطن و ملتیی حقنده ایتدیکی ملعت قالدیغندن
 انی هیچ نظر دقتدن اوزاق طوترمیز . ملتیک الچق خائی اولان بو کافر نعمت

ئۇلاد گورۇپسى

www.ewlat.org

www.uygurkitap.com

ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازىلار تاپىلىرى

حریفك يار كنده والى اولديغى بيان ايتىش ايدىم . برسېنە قدير دنائت طېغى
ميدانه چىقارماش ايسەدە فوق العادە اقبالپرست اولان بوخىيت والىلىكنى
لذت الەمامغە باشلىنچە كاشغر اوزر نەدە تاسيس بناى حكومت سودا سېنە
دوشوب اھالىدن كندىسە طرفدار بولمغە چالېشمىش و بك قولى بك ايلە
محار بەيە قالقېشە جنى ائنادە قارغەلق قىسبەسى جوارىنە يرالته كۆمىد يردىكى
بش التى بىك مقدارى تىنكى چىقارتوب خفيا اھالى يە طاغيدەرق اعلان
استقلال ايجون مناسب زمان قوللامقە بولمىش ايدى . چىنلىلر بوايشى خېر
النچە درەقب حبس ايدوب استىطاقنە قالقېشە قىلارندن مرقوم وخامت عاقبتى
ملاحظە ايدەرك كندى كندىسنى تسميم ايلەمشدركە اوآنە قدير ايتدىكى بونچە
ملەتلك دنياچە مجازاتى اولق اوزرە كندى كندىسنىك جلادى اولمشدر .

{ ايشتە ملتە افندىسە خيانت ايتىش بىر دىنىك دھا صوكى ! }

بك قولى بكك فرارندن بىراق ماہ صكرە كاشغرەدە ايكي دفعە اوفق محار بە
وقوع بولمىش يعنى ابتدا حكيم خان نامنە عللش داد خواء هجوم ايدەرك ايقاع
ناثرە قتال ايلەش ايسەدە چىنلىلر ك دىكر شەرلردن عسكەر جلب ايلەلمرى
واور تەدە حكيم خانك بولنامسى اھالى يە باعث قنور اولمغە غلبە چىنلىلر طرفدە
قالوب بوغائە برخىلى آدم تلفىلە باصديرلش واندن صكرەدە بالذات حكيم خان
كاشغر اوزرىنە تعرض ايتىش ايسەدە اھالى ابتدا الداندىقندن بودفە كندىسنىك
كلدىكنە اينانمىوب معاونتە بولنامىش و بناءً عليه حكيم خان هېچ برايشە سرفقى
اولەمامشدر .

۹۸ سەسى اواخرندە بك قولى بك درسعادەتە كلدى و كوكصو سراسندە
مسافر ايدىلوب مظهر حرمت و رعايت اولدى . مشار اليه استانبولك معتنا
محاللىنى سىر و تماشاادن صكرە ياوران حضرت پادشاھىدن على بك ايلە برابر

ایتالیا قومانیہ سی واپورلرندن اونچہ نام واپورایلہ از میرہ متوجہاً ۲۹
ذی الحجہ سنہ ۹۸۸ بازار ایرتسی کونی درسعادتن حرکت ایلدی و اورادندہ
هندوستان طر قبیلہ ترکستانہ کتدی .

کاشغر مسلمانارینک استرداد استقلال تشبند اولدینی و روسیه یه تابع
تجاران اسلامیه نك اهالی یه بو باده معاونتده بولنه جقارخی بیان ایله تشویقات
لازمده بولندینی چین حکومتی طرفندن استخبار قلمغله روسیه تبعه سندن
اسلام تجاراننك کاشغر شهرندن ماعدا قطعۀ مذکورۀ نك سائر شهرلرینه
دخولی چین حکومتی طرفندن تحت ممنوعیتہ النمش و بونك اوزرینه روسیه
خارجیه نظارتی طرفندن پکینده تبلیغات مؤثره ایفا قلمشدر . چینلیر اوچیوز
سنه سنه قدر کرک خوقند حدودینه و کرک کاشغر شهرلرینه پکیندن عسکر جلب
ایدۀ رک قوتلرینک تزیدینه چالیشمقده و متقضانه برحالده بولنمقده ایدی .

« کاشفک استقبالی حقندہ مطالعہم »

کاشغر چوق کچمکسزین مقتل کبرا اوله حق و آتش اختلال ایله چایر چایر
 یانه جقدر . چونکه چینلیار اداره جه هیچ بر وقده خشنودئ عمومی بی
 قزانه ماش و اهالی ایسه اختلال و تجدد میال و خواجهره پرستش
 درجه سنده طرفدار بولمشدر . بزرگ خانک و یعقوب خانک اولاد و احفادی
 ایله یعقوب بک استحصال سلطنت ایچون تجارب متوالیه اجرا ایده جککلر
 و چینلیار ایسه کاشگردن هیچ بر زمان و از کچمکدر یچون نقدر مغلوب اولسه لر
 یکیدن عسکر سوقیله استقرار بنای حکومته جالیسه جقدر در .

متعز ضلر نقدر مغلوب اولسه لر عبرت و انتباه کنیدی شانلرندن اولمدیغندن
اجتهادات عمومیه ایله بر قاج محار به ده مضامیر اولسه لر و بر قاج شهر ضبط

حکیم خانك حرکتدن صکره قره شهری تخلیه ایله اوراده کیلری قورله یه جلب ایلدی .

حکیم خان قورله دن حرکتله بورکوره موصلت ایتدکده والیسنی عزل و برایکی کون اقامتدن صکره کوچاره حرکت ایدوب شهر مذکور قرنداشی محمد رحیم خانی والی نصب و بر مقدار اقامتدن صکره بایه کیدوب والیسی محمد امین داد خواهی عزل و کافه اموال و املاکنی ضبط ایلدی . اورادن دخی آق صو اوزرینه حرکت ایلدی که اورایه قدر شهر لرک کافه سنی هیچ بر ممانعت کورمکسزین بالسهوله ضبط ایلمشدر . چونکه کاشغر قطعه سی اوزرنده برهراج و مراح باش کوستروب والیر شاشیر مشلر وهرکیم اوزرلرینه کله جک اولسه اکا اطاعتدن بشقه چاره کور و مامشار ایدی . حکیم خان آق صوده ایکن اوچ طور فان والیسنی عزل و یرینه محمد کریم داد خواهی نصب ایلدی . شهر مذکور ده بر آق قدر اجرای حکومت ایلمش و او ائانده سلطنتک تصدیقی ضمننده زمان بکی ایلچیلک ایله روسیه یه کوندر منی ارزو ایتیش ایسه ده مؤخر آصرف نظر ایلمشدر .

کاشغر شهری وقوعاتی

حق قولی بک قورله دن کوندر دیکی مبارک نامه کاشغر واصل اولنجه بک قولی بک عسکرک قسم کلیسنی آق صو اوزرینه کوندردی . برایکی کون صکره عامل خان سیر سریع ایله کاشغر کله رک کیفیتی اکلاتجه ارقه دن تا تارارسالیه یاری یولدن چو یرتدی و کاشغر ده پادشاه لغی اعلان ایلدی . مشار ایله برقاج کون صکره حق قولی بکدن پدرینک وفاتنه وچیلیرک برقاج شهر ضبط ایدیشنه و حکیم خانك اعلان سلطنت ایتدیکنه و کندیسنک آق صوده یقه بی اله و یروب شمیدی کاشغر کله کده بولندیغنه دائر بر مکتوب الدی که میر مومی اله بو مکتوبی اثنای راهده یازمش و براد میلیه یو للامش ایدی . بک قولی بک

« بو احوال مؤلمه نك وقوعنه سبب حق قوليدىر. و قيله نى نىچون الدىدى ؟ باعث فساد اولانى ازمليدیر » دیوب حق قولی بکک قلی مأموریتله و او توز قرق سواری ایله میر اخور باشیسی صارمساق اھون و محمد ضیا یوز باشی نى ایلر و یه کوندردی .

مومی الیها کاشغردن ۳ کون ایلر و یه واردقلر نده حق قولی بکک تصادف ایتدیلر و کندیسینى استقبال ایچون کوندرلشیر کبی کمال حرمت و رعایتله انی او پدیله عودتده صارمساق اھون طبانجه سنی چکوب حق قولی بکک اوزرینه بوشالتدده کاشغر عظمای قهرمانانندن اولان بو وجود جسیم الیھکل او آنده وفات ایلدی و محمد ضیا یوز باشی ایلر و یه واروب باشی کسدى . میر مومی الیھک معیتده اولان یدی سکر کشی بو حالى کورنجه هر برى برر طرفه فرار ایلدیله . مومی الیھما میر مومی الیھک جسدینی جوارده بولنان اورمانلغه دفن و سر مقطوعی کاشغره کتیر و بک قولی بکک عرض ایلدیله . مشار الیه مکافاة صارمساق پیاده عسکرینه لاور و محمد ضیا نى سواری یه پانصد نصب ایلدی . و بو ائناده میرزا احمدی استحصال سلطنته قالقیشه مامسی ایچون زندانه یوللادی .

حق قولی بکی بک قولی بک کندی یدیله اولدیردیکی و حکیم خانک یعقوب خانک اوغلی اولوب چینلیلر اوزرینه عسکر کوندردیکى و بک قولی بکک غلبه الیه افغانستانه فراره اجبار ایلدیکى بورالده منتشر اولمش ایسه ده بونلرک تقدیر یاکلش اولدیغى قارئین کرام کندیلککرندن آکلا یه یلورلر . بو بولده یاکلش معلوماتک بورالده منتشر اولمش ایشک لایقیسه تحقیق اولنده مامسندن و اورالده دائر معلومات مکمله نك هیچ بر کسه ده بولنه . مامسندن ناشیدر .

یکی حصار و یارکند شهرلرینک والیرى تبریک سلطنت ایچون کاشغره کلش و بک قولی بک طرفدن یقینده وقوع بوله حق محاربه ایچون حاضر لملری امر نى المشلردر . بو ائناده آق صودن حکیم خانک مکتوب نى حامل بکک المچی کلدی . مکتوبده یازلش ایدی که « پادشاه فی الاصل بابام ایدی . باباک غصب

ایتدی . مادامکہ یعقوب خان اولدی . حق حکومت بئدر . بکایعت ایت . سنی صدر اعظم نصب ایدیم « بک بو مکتوبه » بن عثمانی وانکلیر . موسقوف دولتلی طرفدن مصدق بر ولی عهد اولدیغمدن تحت حکومت بئدر . حر به حاضر اول « جوانی کوندردی و بونک اوزرینه کاشغرده بولنانلردن بر خلیسی عسکره قید اولتوب تدارکات کورلدکن و یارکند و یکی حصار عساکری کلدکن صکره یکی حصار والیسی علش ایله جمادار و بونچه بردار پیشدار اوله رق ایلرویه و عامل خانده بش بیک عسکرله اوچ طور فانه کوندر . لدی . حکیم خان شهر مذکور عسکرینی طرفنه جلب ایلمش اولدیغندن عامل خان اوراسنی بلا محار به ضبط ایلمشدر . بکک معیتده سواری و پیاده دن بشقه یعقوب خان زماننده مسلمان اولان چینلیلر دن مرتب ۴ بیک ده طیورچی وار ایدی .

حکیم خان کاشغر تدارکاتندن خبردار اولنجه مارال باشنی بکدن اول ضبط ایتک ایچون محمد کریم ایله کور طاش داد خواهی بر مقدار عسکرله شهر مذکور کوندردی . و کندیسی ده ارقه دن آغرا حرکت ایلدی . پیشدارلر سرعتله کیدوب مارال باشی ضبط ایله او طور مقده ایکن بکک پیشدارلری بر دئره باصوب شهری تسخیر و رئیسری محمد کریم ایله عساکرک بر مقدار نی اسیر ایلدیلر . کور طاش دادخواه اوغرا دینی منزلخانه لری یقارق فراره موفق اولوب حکیم خانه کیفیتی بیان ایلدی . حکیم خان بونک اوزرینه ایلرویه حرکتله خیالان نام محله واصل اولوب برکون اقامت ایله تحقیق احوال ایچون ایلرویه بر مقدار عسکر کوندردی . بونلر ایلرویه بولنان قودوق نام محله واصل اولدقد بکک پیشدارلری نه تصادف ایتدیلر و ۹۴ سنه سی شعباننک ۱۸ نجی کونی ایکی طرف بر محار به خونریزانه کیرشدیلر . محار به ایچه امتداد ایتش و بالاخره نسیم ظفر حکیم خان پیشدارلری طرفنه وزان ایتمکله بکک پیشدار عساکرندن بیک کشیدن متجاوز آدم تلف اولوب درتیوز قدری تسلیمه مجبور

اولمشدر . غالبسار فرار یلری تعقیبه لزوم کورمیوب میدانده قلان علش دادخواهک اموال و اشیا سنی ینمایه قویولدیله .

بو خبر مظفریت اثر حکیم خانه واصل اولنجه زیاده سیله نمون اولمش وعسکره موجب شوق و غیرت اولق ایچون نجشش طاغتمشدر . حکیم خان وامراسی جیلانده مظفریت خبریله مسرور و فقط ایکنجی بر خبر موخش اوزرینه دوچار غم و اندوه اولدیله . بو ایسه بکک مغلویت خبرینی ایر المز برق خاطف کبی اوچ درت کونک یولی سکر اون ساعت ایچنده قطع ایدهرک قودوغه ایریشوب حکیم خانک پیشدار غالبی اوزرینه علی الغفله هجوم و جمله سنی طعمه سیوف ایتسیدر . بو خبر حکیم خانک واصل صماغ تأسفی اولنجه کال حدت و تهور ایله جیلانندن نهضت و یایدونام محک اوچ ساعت کبر و سنه نصب لواء سلطنت ایلدی واره سی چوق چکمه دن بک دخی محل مذکور کلوب قارشو طرفه اردوسنی قوردی . ایرتسی کونی که ۱۲۹۴ رمضانک اون اوخجیسیدر . هر ایکی طرف خط حربلری تشکیل ایتدیله . بک قولی بک کاشغردن ۳۰ دن متجاوز کار قدیم طوب کتیرمش و بولری بولندینی محک عارضه سندن استفاده ایدهرک اوکیجه مواقع مناسبه یرلشدر . مش ایدی . حکیم خانک عسکری بکه نسبه زیاده ایسه ده همان کافه سی سواری اولدیغندن واسکی اصولده محاربیه قالدیشدیغندن کزتنک هیچ بر اهمیت اولماش و بکک عسکری کرچه قلیل ایسه پیاده عسکری معلم و کثیر اولدیغنه و آوجیلر طاغیدیلوب موجود اولان طوپلر حسن استعمال ایدلدیکنه بناءً موفقیت بو طرفده کورلمکه باشلمشدر .

حکیم خانک سوار یلری برصورت آهن کدازانه ایله بکک پیاده لری درت طرفدن تضییق ایتک ایستدیله و فقط دشمنلری قلعه هیئته کیرهرک برشدتی آتشله استقبال ایلدیکندن قیایه چار پمش امواج دریاکی کوردیکی مقاومتک شدت تأثیریه اجزاسی یکدیکنندن آریله رق ضایعات عظیمه ایله رجعته مجبور

ایتسه لر دخی موقت اولوب صوکتی کتیره میه جکدرندن بونک مصائبی بیه اهالی
چکه جکدر .

روس کاشغره نظر حرصی چوقدن دیکمش ایسه ده انکلیزی قوشقولندیر-
مامق و چینلیله اوغراشماق ایچون هنوز برکونا تشبشه بولنما مقدر . فقط
برکون اوله جق که اوده کاشغره صاحب اولق ایستیه جک و برچوق اجرا آته
قیام ایده جکدر .

انکلیزک کاشغری استملاک ایتسی و او هوسده بولنسی اوچنجی و دردنجی
درجه ده قالور . شمدیکی حالده هند حکومتی اره ده کی مشکلات طریقیه نک
وجودی حسیه بویه بر فکرده دکدر . لکن روسیه نک استیلایه قیامی کورنجه
اوده طبیعی ایشه قاریشمق ایستیه جک و کاشغر اوزرنده حاکم بولنانلر ایله اتفاق
ایده جکدر .

اسیا اهل اسلامک تصحیح اخلاق ایتسی عصرلره محتاجدر . بومنازعات
دولیه اره سنده کندی باشلرینه ایش کوره بیلمسی فصل ممکن دکل ایسه برطرفک
اجرا آتنه آلت اولمقدن کندیلرینی قور تارمسی دخی اوقدر محالدر . فرض
ایده لم که: بر صاحب ظهور یرادلسون ده کاشغره صاحب اولسون یا موفقیتی
کندی وجودیله قائم و یا خوددها حیاتنده ایکن بنای شوکتی محو و زائل اولور .
چونکه کاشغره هرکیم حکومت ایدر ایسه ایتسون اهالینک میلان اختلالدن
منهی ناقابل در .

بوکون دوام سلطنتی ایچون فدای جان ایتدکلری برآدمک یارین زوال
شوکتی ایچون چالیشمغه یشمش بر قومک تصحیح اخلاقی فصل ممکن اولور ؟
عصرلرجه دوام ایده کلان بو حال اوج بحق کون ایچنده فصل تبدل ایدر ؟ بویه
برخلق که نه خادملرینه خدمت ایدر نه ده هادملرینه ! بولنلر ایله فصل ایش
کور یله بیلمور ؟ اما « تربیه ایله اصلاح اولنور » دینه جک ایش . حیفا که
شمدی یه قدر اجرا اولانان بیک درلو تیر بانک هیچ بریدی فائده بیه

اوله مامشدر . چینلیلر اصول اداره لرینی بش اون دفعه تبدیل ایتدیلر . یعقوب خان بوقدر شدت اجرا ایلدی . اندن اولکی خواجه لرك کیمی شدت کیمی ملایمت کوستردی . کیمی ده اورته برحاله اداره امور ایتک ایستدی . زمان اولدی که اسلام سر بسیت کامله به نائل اولدی . وقت اولدی که تحت قهر و اسارتہ آلدی . و اسفا که بونلرک هیچ بریسی کار کیر تأثیر اولدی و بونجه مصائب بر برینی ولی ایتیش ایکن تصحیح اخلاق و تبدیل افکاری موجب اولق ایچون کاشغر لیلرک چشم انتباهنی آچه مدی . حاصلی کاشغر ده هیچ بر زمانده شورش و فساد اکسیک اولیه جق و هیچ بر کسه دخی مدت مدیده اوراده حکومت ایدمه جکدر .

﴿ علاوه ﴾

بوسنه ظرفنده سرزده ظهور اولان بر وقعه مطالعه می تغییر دکل بالعکس تأیید ایدر . شویله که : النان معلومات اخیریه و غزته لرك اخبارینه نظر آ بک قالقیشمشددر . بک اولیشیمده ضبط ایتیش و چینلیلر قلعه به کبروب مدافعه به ایدمه جکی حکومتی روسیه تابعیتنه ادخال ایدمه جکنی بیان و انبا ایتیش و روسیه . پکین قایینه سیله بوز یشماق ایچون معاونت ایدمه جک لرینی بیان ایتیشلر وعلی ر وایه خفیاً بعض کونا معاونتده بولنمشلردر . شو معلوماتدن اکلاشیلان اوبک کاشغر کهنه شهرینی ضبط و چینلیلر بکی شهرده تحصن ایلنمشدر . بنجه بکک موفقیته شمدیکی حالدہ شایان اهمیت دکلددر . مارال باشنه قدرایلر و لمش و خن و آق موفقیته شمدیکی ایتیش اولسه ایدی موقت اولسون تأسیس حکومت ایتسی ممکن اولور .

اوله جکدر . بوراده شایان دقت برشی وارکه اوده روسک کاشغر مسئله سی ایچنه بومقی عوققه مهال اولسیدر . کوکل ایستری که کاشغر مسلمانلری کندی

باشلارینه ایش کوره میوبده براجنی زنجیر اسارتندن قان اقیده رق قورتیلوب
دیگر براجنی بیوندربی الته کیرسون ؟ آه ! آسیا مسلمانلری نه زمان کابوس
غفلتدن قورتیله جق ؟ نه زمان تصحیح اخلاق ایده جک ؟ بودرد نفاق وشقاق
نه وقت مدلل وفاق و اتفاق اوله جق ؟ ونه زمان کندیلرنده کی قوت واقتداری
ینه کندیلری اکلایه جق ؟

مقصدم اسلامک ترقی وسعادت حالی وتأمین استقبال واستحصال
استقلاللی اولدیغندن بوائر ناچیرده حاصل اولان فنا لقلرک نصل وجوده کلدیکی
واسلامک اتحاد واتفاقندن نصل بیوک بر قوتک حصوله کله جکی حقنده لازم
کلان فکر ومعلوماتی ضمناً وصراحه میدانم قویدم . امید وارم که آسیا اعظم
اسلامی سلامت احوال ملت ایچون افادات عاجزانه می نظر اهمیته الیر وهر
وقت ایچون وخیم العاقبه اولان کر یوه ظلم ونفاقه سلوک ایثیوب حمیت ودیانتک
ایجاباتی کندیلرینه رهبر حرکت اتخاذ ایدرلر .

« اخطار »

بشایسته ناچیرانه مک سکسان سکرنجی صحیفه سنه بر اخطار درجه یله یازدقلرمدن فضله
تدقیقات وتبعات ایچنده خطا ایچکلمک مخصوص اولدیغندن یس یاراساچم اشعار پیورلسنی
قارئین کرامدن رجا ایتمش ایدم .

بشویقه تعالی اثر ناچیرانه مک اشبو قسم مهمی یتیمش اولدیغنی حالده شمدی به قدر
از حقوق هیچ برکونا معلومات کوندرلما مشدر . بنم بر مده بشقه سی اولسه احتمال که « خطا
ایچشم که اخطار وقوع بولدی . یلدی کمندن زیاده معلومات یوق که کوندرلدی » دیه
مننون اولور . لکن بن بضاعه سزلکمی معترف ونقصانی معلوماتمه واقف اولدیغمدن
بو حاله ملکه مزده ارباب فلک هیچ بر جهندن مظهر معاونت اوله مامقده اولسی معناسنی ویره رک
تأسف ایدر وبوقدر اهتمام ودقت وسعی وغیرت ایله یالکز باشیمه میدانم قویدیم بر اثرک
بوندن دهامکمل اوله میه جفنی بیان ایله خطام وارایسه خلوص وجدانه باغشلاسنی
تمنی ایلرم .

« افادە مخصوصە »

بىك چوق كىسە طرفىدىن اشىو ائرى نىصل وجودە كىتىردىكم و بونجه اسرار و خفایایه و بوقدر معلومات مكمله يە نىصل واقف اولدىغم مراق اولنوب بالدفعات طرفىدىن سئوال اولنىش و كىندىلرنده هيچ اقتدار و معلومات اوليانلر اشىو كىتابى بشقه سنك طرفىدىن تالیف اولنىش بر كىتابدن قوبیه ايتدىكى و بزده ار باب تالیفك بولمىدىغىنه قائل اولانلر دىخى « تركده اسلامىتك سوابق احوالنه دائر تحريات و تدقیقاتده بولنه جق و بر جدى اثر میدانه قویه جق آدم بوقدر . كاشغر تاریخی كه بو يولده بر كىتابدر . اولسه اولسه اجنبى كىتابلردن متر جدر . ديه اثرى سائر لسانلردن ترجمه ایلدىكى بيان و افادە ايتىمكه بولنىش اولدىغىدن دفع مراق ايتىم و بوفكرده بولنانلره جواب و یرمك ايچون افادات آتیه نك عرضنه اجتسار ایلرم .

اول باول شوراسنى سويليه يم كه اك مكممل بر اثر اوله رق مىسدانه چىقمىسنه چالىشىدىغم حالده نقصانى بضاعه مه منظم اولان بىك درلو موانع و مشكلات حسیله انجق شودرجه غیر مكمله يه كىتیره بىلدىكم اشىو اثر عاجزانهم كىندى تالیفم اولوب بشقه بر كىتابدن قوبیه اولمىدىكى كى دىكر لسانلرده يازلش كىتابلردن ده مترجم دكلدر .

تاریخی یازدىغم كاشغر قطعه سنك نه مكممل ونه ده ناقص هيچ بر تاریخی بولمىدىغىدن هيچ يوقدن بويلاه بر كىتابى ساحه وجوده چىقارمق براقچ یرده ده بيان ايتدىكم وجهله بركار دشوار اولدىغىدن بو بابده تصادف ایديله جك شىكلرجه مشكلاته غلبه ايچون نقدر زحمته قاتلاىق و نقدر چالىشمق لازم كه جكنى تعريف اوتىضا ايتىم ظن ایدرم .

اهل انصاف در حال اعتراف ایدركه اثرم يالكر (كاشغر تاریخی) دكلدر اكر يالكر كاشغر متعلق اولسه تالیف و تحریر بونجه كور يان مشكلات نصف

نصفه ترل ایدر (مطالعه سندن مستبان اوله جفی و جبهه کاشغردن ماعد
خوقند خویه بخارا یوننان چین قالمو قستان مغوستان و افغانستان قطعه -
لرینه دائر برخیلی معلوماتدن باحث اولدینی کبی عجمستان عربستان هندوستان
قطعه لرینه و محال سائریه دائره بر مقدار معلومات مندرج اولدیغندن آسیا
قطعه سنه متعلق بر تار یخدر .

شوراسنی عرض ایدیم که آسیایه دائر معلوماتک کافه سنی یازمش و طریق
اختصاره کیتامش اولسه ایدم بو کتاب ایکیوز اوچوز جزئی تجاوز ایدر ایدی .
بو قدر مطول اولسی ایسه قارئنه کلال ویره جکندن اثر عاجزانه مه معلوماتک
خلاصه سنی واک اهمیتلی و بحثک انک مناسبتلیسنی درج ایتدم .

بواثری وجوده کتیر مک ایچون ده تاریخی و حکمت تاریخی جغرافیا و فن آثار
عتیق و فن سیاسی و علم احوال امم ایله مزج ایدره ک تاریخ و جغرافیا و سیاحتنامه یه
و تراجم احواله دائر غایت مدققانه مطالعه ایتدیکم بیکی متجاوز کتا بلردن
و آسیا قطعه سنه و بالخاصه کاشغره دائر سکه و خطوط و اشیای عتیقه و جدیدیه ایله
حررات رسمیه و غیر رسمیه دن و برچوق رسملر و خریطه و پلانلردن
و روسلر و انکلیزلر و کاشغریلرک معلوماتندن حاصل ایتدیکم معلوماتی
دور و دراز تدقیق و معلومات مبیانه بی بر برلریله تطبیق ایدوب و سائر خاطر
و خیاله کلز و تعریفی ممکن اولمز بیک مشکلا تله اوغرا شوب یکسیدیکریخی
ناقص معلوماتدن حقیقی کشف و استخراج ایچون درت بش سنه بر اجتهاد
تام ایله اوغرا شدم و بعنایه الله تعالی موفق ده اولدم .

(مطبعه لر و سائر ایله اوغرا شمع و ترتیب تصحیح لرینه باقی و مسوده لری
بیاض ایدوب معارفه و یرمک کبی زختلر بشقه جهدر)

بوکار مشکله ابتداره اجتناسار و بو قدر مشقتی اختیارم ایسه عالم اسلامیت
و انسانیت بر خدمت ناچیرانه ده بولنق و اجداد منک و میلیو نارجه دین قرندا -
شلم منک ظلام نسیان التده قلالن و قوعات گذشته و مفاخر معظمه سنی و مهد

اوان و جىبى عصر

كاشىر

تارىخ قىسمى

انسانىت و مدنيت و منيع علم و معرفت اولان آسيا قىطعه سى اخوان دىنىك انظار
وقوف و انتباهنه عرض ايتىك ايله اخلافتىز طرفندن رحمتله ياده و بوسىبله
مغفرت رب عبادە مظهر اولمى اچىوندەر.

كىتاب ئانى احوال غرىبه دن باخىدركە بىنە تعالى براىكى كونه قدر
آنك ده نشرينه ابتدار ايدە جكم.

اشبو جزؤده بوش محل قالمىدىغىدن كىتاب اولك خطا صواب جدولى
قونىله مامشدر . كىتاب ئانىنىك نىايته كىتاب اول ايله ئانىنىك مرتب سهولرىنى
مشمىل اولمى اوزره برجدول علاوه قىلنه جىنى عرض ايدرم .

طوبخانه عامره مطبعه سنده طبع اولمىشدر